This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

https://books.google.com

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
  Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
  Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
  Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
  Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk `http://books.google.com/`

Princeton University Library
32101 071957748

Digitized by Google

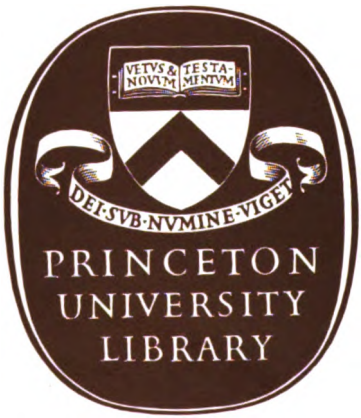

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

SVENSK LITTERATUR

I URVAL

FRÅN OCH MED NYA TIDENS BÖRJAN

LÄSEBOK FÖR GYMNASIET

UTGIVEN AV

ARVID RAGNAR ISBERG
Fil. D:r, Lektor

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

Digitized by Google

STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1911

Digitized by Google

FÖRORD.

Ehuru åtskilliga läseböcker i svensk litteratur redan finnas tillgängliga för läroverkens tjänst, har det ansetts, att utrymme kunde finnas för ännu en. Mångårig undervisningserfarenhet i svensk litteratur har gjort den regeln alldeles klar för utgivaren: åt varje lärjunge hans egen läsebok! Det är ej nog, att han för tillfället förfogar över sitt exemplar; detta bör tillhöra hans egen boksamling, vara för honom alltid tillgängligt och erbjuda honom ständiga tillfällen såväl till beredande av hemuppgifterna som till fri läsning på egen hand, när helst lusten faller på. Prisbillighet har således framför allt synts nödvändig och eftersträvansvärd.

Ävenledes finner utg. det ur flera synpunkter viktigt, att urvalet så begränsas, att det hela rymmes i ett och samma band, avsett att följa med genom de tre övre gymnasieringarna. För första ringen är däremot en särskild, fristående läsebok lämplig, och en förtjänstfull sådan finnes som bekant i den av R. Steffen utgivna "Isländsk och fornsvensk litteratur i urval". Möjligen kommer även utg. att framdeles utarbeta en dylik läsebok för första gymnasieringen.

Till dessa huvudsakligen praktiskt pedagogiska hänsyn bör även fogas den omläggning av gymnasiets svenska litteraturläsning, som införts genom 1909 års undervisningsplan. I enlighet härmed är denna läsebok indelad i trenne huvuddelar, en för vardera av de tre övre gymnasieringarna. Det inses lätt, att den i nu gällande kursfördelning bestämda tidsgränsen ej överallt kunnat noggrant iakttagas. Så skulle t. ex. några av Tegnérs och Geijers stycken med avseende på tillkomståret räknas till *"Tiden efter 1820"*, ehuru de av lätt förklarliga skäl måst sättas under den föregående avdelningen. Någon olägenhet härav torde ej vara att befara.

Beträffande urvalet kunna ju åsikterna vara mycket olika. Det synes utg. ändamålslöst att redogöra för de synpunkter, som härvid

3362
.197
DEC 30 1919 427281
Digitized by Google

i skilda fall varit de för honom avgörande. En ledande grundsats har varit att medtaga stycken, som innehålla något för de unga tilltalande drag av fosterländsk sed och kultur, gammal eller ny, eller som äro i litteratur-historiskt avseende betecknande för en viss tidsavdelning eller litterär riktning, eller ock sådana, som giva tydligt uttryck åt det egendomliga hos en särskild författare.

Det säger sig självt, att många av styckena äro de samma i denna som i andra liknande läseböcker. Det är icke originalitet vid urvalet, som eftersträvats, om än, i olikhet med vad som kanske annars ofta är fallet, flera av de stycken uteslutits, som lärjungarna redan på ett tidigare stadium gjort sig förtroliga med. En lättnad i arbetet har tillskyndats utg. därigenom, att han i ej ringa mån kunnat begagna sig av de utkomna delarna av "Sveriges Nationallitteratur" — ett samlingsverk, som bör hava sin givna plats i varje läroverks referensbibliotek.

Med avseende på ortografi och interpunktion ha nutidens bruk och de allmänt antagna skolreglerna tillämpats så långt som möjligt. Själva ordformerna äro dock oförändrade.

Kalmar i april 1911.

A. R. Isberg.

* * *

Digitized by Google

I.

FRÅN NYA TIDENS BÖRJAN TILL OMKRING ÅR 1763.

Digitized by Google

Digitized by Google

REFORMATIONSTIDEN.

OLAUS PETRI.

UR OM GUDS ORD OCH MÄNNISKOS BOD OCH STADGAR.

Framdeles epter det man nu handlat haver om Guds ord och människolärdom eller påbod i andeliga saker, syntes ock vara likt, att någor stycke uppräknat vorde, som äre uppkommen i kristenhetene av människofunder och lärdom, besynnerliga för deres skull, som oförfarne äre i den helga skrift, där de skulle lära veta, vad Gud budit och befallet haver eller icke. Och haver det alltid av första begynnelsen så varit, att människodikt och funder ju hava trängt sik med in i det andeliga regementet, ändå att de ofta hava med tiden vordet förvandlade, så att mång stycke hava i förtiden varit i brukning, som nu intit brukas, och mång stycke epter människos funder brukas nu, som man i förtiden intit visste av säja. Mång stycke äre ock kommen i missbruk och brukas nu annerledes, än de av påvar, biskopar och prelater insatt vore.

Och är först märkjandes, att det, man nu kallar gudstjänst, är meste parten uppkommet av människos funder, som är med kyrkjobyggning, när man bygger kyrkjo, kloster, kapeller och annor sådana hus i den akt och mening, att man vill byggja det till Guds hus och tempel, där Gud skall besynnerliga bo uti, såsom ock de kyrkjotider[1], som sjungas om kyrkjomässo, mest lyda. Sådana gudstjänest, som med den byggning sker, är fåfäng, ty Gud haver det intit befallat, ej bor han heller i något hus, som med händer gjort är, som S:t Stephanus och Paulus sagde. Men byggja kyrkjor och kapell for det meniga bätsta skull, att den kristeliga församlingen skall komma där tillhopa och handla Guds ord, sakramenten och allmänneliga böner, då är det en gärning, som går av kärleken, och bygges då människom och icke Gudi till godo, ty honom görs intit hus bebov. Människomen görs hus behov, där de kunna skyla sik för regn och sniö. Så är ock det av människos lärdom, att sådana hus varda vigd, tesslikes kyrkjoprydning

[1] Kyrkosånger.

Digitized by Google

med altare, beläte, målning, ljus för beläte, som nu tillgår. Det samma är ock med klockoringning, epter som det nu brukas, förty i fortiden gick det icke så till, utan brukades klockor allenast därtill, att folkit skulle kallas därmed tillhopa, ej att där skulle ske några gudstjänist med. Men nu brukas klockor och vias till Guds lov och äro, så att det skall vara Gudi till en behagelig tjänist, att man ringer i klockor, och att det skall komma honom till godo, som döder är, att man ringer epter honom. Sådana är allt fåfängt. Den där väl liver, honom är itt gott rykte bätsta klockan epter hans död. Klockoringning hjälper intit, utan så mykit att man må veta, att någor är död.

Av människos funder är funtes[1], altares, klädes- och ljusavigning, helgedagar och fastodagar, när man sådana haller i den akt, att man vill tjäna Gudi och helga män därmed. Men halla helgedagar i den akt, att vi skole hava tid till att handla Guds ord, och att de, där dagliga arbeta för oss, måge någon tid hava ro och vilo, så är det väl gjort, och fasta i den akt, att man vill späkja sin lekamen, då är det väl fastat, och sådana fasta bör hallas var dag . . .

Detta nu förtalt är, är icke för den skull uppräknat, att man skall det strax allt förkasta, utan på det att man skall veta, vad människos bod eller Guds bod är, att man må dock lära med tiden göra en åtskillnat emillan Guds ord och människos stadgar. Man måste mång stycke halla för deres skull, som oförståndige äre, att de ej skole förargas över oss, som man elles måtte läta bliva tillbaka, och när man sådana stycker haller, icke i den akt, att vi skole göra Gudi där någon besynnerlig tjänist med, utan i den akt, att vi icke vilje giva ont exempel vårom nästa till förargilse, till tess han kan lära bätter förstå, då vi tjäne vår jämkristen till godo och göre där väl utinnan. Och härmed vare nu nog sagt i denne tid.

Ur en svensk krönika.

(Stockholms blodbad.)

Om morgonen där näst efter, som var åttonde dagen näst efter allhelgonadag, lät konungen blåsa om med trummeten och lät utropa, att ingen skulle gå ut av sitt hus, utan alle skulle bliva där inne, där de voro. Och vid middagstid lät han leda bispen i Skara och bispen i Strängnäs med de riddare och riddersmäns män och borgare, som han hade fånga latit, ut på stora torget till att läta där avliva dem. Och tå de så voro kompne på torget och stodo i ringen, stodo några av konungens råd uppe i burspråket[2]. Nils Lycka hade ordet till folket, som tå på torget stod, och bad, att de icke skulle förfäras over det straff, som där skedde, ty konunglig Majestat, sade han, haver så högeliga vordet bidin och tillkravd till sådana straff av ärkebiskop

[1] Dopfuntars. [2] Ett slags utbyggd balkong.

Digitized by Google

Göstav, den där hade stått tre resor på sin knä och bidit och begärat, att den orätt, han lidit hade, måtte straffat varda, och mykit annat sådana gav han före, där han ville ursaka konungen med. Tå ropade biskop Vincentius honom under ögonen[1] och sade, att han icke sade sanningen, utan hans konung handlade med lögn och förräderi emot de svenska män, och begärade han, att de andre måtte få en dom för sig och veta, för vad de skola dö, och talade han mäktig hård ord emot konungen och sade, att Gud skulle hämpnas over sådana overvåld och orätt. Teslikes ropade ock Anders Ruth och Anders Karlson, där de stodo i ringen, och bådo, att svenske män skulle se vid deres skada och ey låta så skamliga förråda sig med falsk brev och dagtingan, som nu skett var, och att de skulle sådana tyranni vedergöra, om de det kunde, och ropades där hämd i himmelen.

Och så blev tå biskop Mats i Strängnäs rätt utan för rådstugun först avhuggen, och hans hovud lades emellan hans ben, det ingom av de andra skedde. Hade ock ingen av de svenska, sedan det kom till dagtingan, så mykit lagt sig ut för konung Kristiern som biskop Mats, och det hade varit omögeligit, att konungen skulle hava främjat sin vilja här i riket, hade icke biskop Mats varit, men där blev han lönter före. — — —

Men annan dagen där efter blev Kettil Skrivare avhuggen och sex eller åtta andre med honom. Och blevo de döde kroppanar liggjandes på torget ifrå torsdagen in till lögerdagen. Och var det en ynkelig och jämmerlig syn, huru blodin med vatn och träck, som så års vara plägar, lopp i rännestenanar ned av torget. Ja, det var itt gräseligt och obarmhärtigt mord, så att aldrig av någon första[2], som kristet nampn haver burit, är sådana förra skett, där en haver så med itt berått och betänkt mod gått till och låtit dräpa så många människor utan dom emot sina egna edar, brev och insegel. Och haver konung Kristiern icke allenast dräpit dem till kroppen utan ock, så mykit honom stod till görendes, till själena med, i det de så oförvarandes kommo om halsen och icke måtte få någon klerik[3], som dem något undervisa måtte till deras själars salighet, det man dock uppenbara mördare, tjuvar och rövare i deres yttersta förgynna[4] plägar. Än tå kroppen varder fördärvat, må dock själen behållen varda. Men konung Kristiern var icke så till sinnes, utan han ville fördärva både liv och själ och gav ingen tillfälle till att något betänkja sig till sin död, utan lät en stor part av dem taga av deras hus, där de voro på deras arbete och intet ont formod[5] sig, och föras strax på torget och lät hugga halsen av dem, som det skedde med Lambrekt Bårdskärare[6], den där stod och rakade, tå han blev tagen och förd på torget, och Lasse Hass, som stod på torget ibland konungens knektar och såg där uppå, huru de andre rättades, och gret där over; därföre blev han inryckt i ringen

[1] Mitt i ansiktet. [2] Furste. [3] Klerk. [4] Förunna. [5] Föreställde, väntade sig. [6] Barberare.

Digitized by Google

och blev avhuggen. Och korteliga säjandes, alle komma de obetänkt[1] här om halsen, efter där gick ingen dom före, som ske borde. Och så dräpa både liv och själ är itt gräseligt mord, när det rätt besinnat varder.

Så lät tå konungen upptända en stor eld om lögerdagen på Södramalm och lät så släpa de döda kroppanar där ut och bränna dem upp. Lät så uppgräva herr Stens döda lekamen, som mer än itt halvt år hade legat i jordene, med itt spätt barn och lät dem ock med de andra uppbrännas. Herr Mårten Jonsson, prebendatus[2] i Stockholm, var tillförene av jordene uppgraven, och det gjorde ärkebispen. Så voro nu alla tesse brände såsom bannsmän[3], efter det de hade varit ärkebiskopen emot och samtyckt, att hans slott vart nederbrutit. Men intet räknade konung Kristiern dem för bannsmän, när de hyllade honom för sin konung. Icke heller räknades biskop Vincentius och biskop Mats för bannsmän. Dock Gud haver sådana intet förgätit.

Ur NÅGRE GUDELIGE VISOR.

O Fader vår, barmhärtig och god,
som oss ville till tik kalla
och stänkja oss med Kristi blod,
som bort tager synder alla,
lät komma till oss titt helga ord,
din vilja kan det förklara,
som skapat haver himmel och jord,
det må vår ledare vara,
att vi icke ville fara.

Men alle rope vi nu till tik,
oss är ej annat till råde,
ty ingen tager din ord till sik,
utan han får dina nåde.
O helge fader, tänk där uppå,
att djävulen gör oss vånda
och vill oss taga din ord ifrå
och komma oss sik till handa,
ty sänt oss den Helga anda.

O, Gud och människa, Jesu Krist,
som syndene på tik lade,
tu vest väl själver vår stora brist,
epter tu ock mandom hade.
O Jesu Krist, vår broder kär,
värdes titt löfte halla,
hugsvalaren lät komma här,
som oss läre sanning alla,
att vi icke frå tik falla.

O tu gode helge ande, kom,
slit sönder djävulsens snare,
lät Guds ord få i vårt hjärta rum,
att det måtte när oss vara,
så varde vi alle rene gjord
och prise vår Gud med gammen
av Jesu Kristi eviga ord,
den vi tacke alle sammen,
nu sjungandes alle: Amen.

Ur TOBIE COMEDIA.

Tobias till sin son talar.

Min käre son, medan nöden nu tränger,
kan jag icke bida med vår gällenär länger.
Till Gabel i Rages vill jag tig sända,
om tig kan löckan i vägen hända.

[1] Oförtänkt. [2] Prebendeinnehavare, kyrkoherde. [3] Bannlysta.

Digitized by Google

Tijo pund klart silv när honom står,
han haver det haft när sig i mång år.
Hans handskrift tu skalt med tig taga,
och genast åt meders land skalt tu draga.
Men se tig före om en god stallbroder,
som tig är huld och i resone goder.

Unge Tobias till sin fader.

Min käre fader, det skall så vara,
omak och arbete jag icke vill spara.
Jag vill vinnläggja mig med flit och med akt,
att det skall ske, som tu haver sagt.
Till att sökja mig upp, jag vill nu gå,
var jag kan en god stallbroder få.

Unge Tobias fann ängelen i människohampn

Hell säll, hell säli, tu fromme man,
medan jag tig här så ståndande fann,
så låt mig nu det veta få,
ho tu äst, och vart tu vilt gå.
Än är itt, som jag vill utleta,
om tu må vägen till Meden veta.

Svarade ängelen.

En israelit är jag och vet den vägen bäst,
när Gabel i Rages tå haver jag gäst.

Tobias den unge till ängelen.

Min käre broder, tu töva här kvar,
jag kommer snart åter, jag vill vara snar.

Unge Tobias till sin fader.

Jag haver sökt (käre fader), som jag haver kunnet,
och en godan man haver jag funnet.

Fadern till sonen.

Så gör nu så, käre sonen min,
den goda mannen hav här in.

Unge Tobias kallar in ängelen.

Kom, käre broder, in till min fader,
av tin tillkommelse bliver han glader.

Ängelen till den gamla Tobiam.

Frid vari tig, tu fromme man.

Tobias svarar.

En ringa frid mig vara kan,
som sitter här blind uti mitt hus
och kan aldrig få se himmelens ljus.

Digitized by Google

Ängelen svarar.

Var till frids, tu får snart bot,
Gud skall tig frija av denna sot.

Tobias till ängelen.

Vill tu min son till Meden ledsaga?

Ängelen svarar.

Jag vill honom gärna till mig taga,
troliga vill jag honom ledsaga tit
och föra honom åter helbrägda hit.

Tobias.

Så säg mig nu tina släktnampn och ätt.

Ängelen.

Därtill vill jag tig svara rätt,
mitt nampn är Azarias, om tu det vilt veta,
den store Ananias min fader månne heta.

Tobias.

Av goda föräldrar tu kommen äst,
farer nu åstad, som I kunnen bäst.
Gud give ider nåd, jag där om bider.
Hans ängel vare i vägen med ider.

Hanna till sin man.

Jag haver sorg både i hjärta och bröst,
att tu haver bortsänt vår ålderdoms tröst.
Jag ville de penningar hade aldrig till varit,
så hade vår son icke från oss farit.
Det är mig itt hjärtans ve,
jag fruktar honom kan ont i vägenom ske.

Tobias till Hannam.

Var vid goda tröst, kära hustru vår,
mig hoppas, att honom ju intet missgår.
Gud skall oss den nåd bete,
att tu skalt tin son med glädi få se.
Gud läter sin ängel ledsaga dem,
så att de skola både väl komma hit hem.

Unge Tobias till ängelen.

Azaria, käre broder, vill tu här stå,
jag vill gå till vattnet och mina fötter två.

Tobias till ängelen.

Hjälp, hjälp Azaria, det bider jag tig,
ty denne store fisken vill uppäta mig.

Digitized by Google

Ängelen.

I gälena skalt tu honom taga
och honom med makt på landet draga.
Hugg honom sönder, det är dig utan fara,
hans galla och lever skalt tu förvara.
De äro god läkedom, det skalt tu få pröva,
den tid kommer väl, tu skalt dem behöfva.

Tobias.

Azaria min broder, tu säg mig nu det,
vad sjukdom man kan här läkja med.

Ängelen.

Röken av hjärtat kan spökelse förjaga,
gallen kan hinnona av ögat borttaga.

Tobias.

Azaria, var skole vi härbärge finna,
efter dagen begynner nu fast försvinna?

Ängelen.

Vänner have vi här, goda och kända,
tit vi skole till nattena lända.
Här bor en god man, han heter Raguel,
han skall oss väl fägna och traktera oss väl.
Han haver ena dotter, och hon heter Sara,
hon skall tig givas och tin hustru vara.
Hans enda barn denna dotteren är,
men dygdesam piga, och han haver henne kär.
Så begära nu tu att varda hans måger.
Så får tu med tiden allt det, som han åger.

— — — — — — — — — — — — —

Ängelen till Raguel.

Vi önske tig Raguel och tino huse Guds frid,
låna oss härbärge, ty vi torve det vid.

Raguel.

Varer välkompne, I äre våre näster,
I skole oss vara välkombne gäster.
Men det vi ock av ider begäre:
veta, vadan I kommen och av vad släkt I äre.

Ängelen.

Frå Ninive haver vår resa sträckt,
men födde äre vi av Naftali släkt.

Raguel.

Känne I Tobiam, vår älskeliga broder?

Digitized by Google

Ängelen.

Ja känne vi så, han är gammal och goder.

Raguel till sina hustru.

Jag vet icke, om jag skall tala eller tia,
denne ynglingen synes vara liker Tobia.

Ängelen till Raguel.

Ja, jag må säja det ut, som det rätt är,
tins frändes Tobies son ständer nu här.

Raguel till Tobiam.

Välsigne tig Gud, min skyldman och frände,
och lovat vari Gud, som tig nu hit sände.
Som min egen son så äst tu mig kär,
och jag är glader, att tu äst kommen här.
Vi ärom skylde[1] och itt kött och blod,
ty bör oss ock vara var annan god.
Av goda föräldrar tu kommen äst,
ty vill jag tig fägna, som jag förmå bäst.

Raguel till Hannam.

Hanna, red mat och lät icke töva,
tesse äro trötte och mat väl behöva.
Slakta itt lamb och red så väl till,
jag ock flere våra vänner hit bjuda vill.
Att vi äre många, det är det väl värt,
medan Gud haver oss tesse gäster beskärt.

Tobias till Raguel.

Min käre skyldman, tu hör mig först,
jag släcker när tig varken hunger eller törst,
med mindre jag får det förra höra,
om tu vill efter min vilja göra.
Min bön och begäran månne det vara,
att tu giver mig till äkta tina dotter Sara.

— — — — — — — — — — — — —

* * *

[1] Släktingar.

Digitized by Google

GUSTAV VASA.

UR GUSTAV VASAS BREV.

Till Åkers och Selbo härad.[1]

Nyköping den 1 mars 1543.

Vi Gustav etc. hälse eder, dannemän alle, som byggje och bo i Åkers härede och Silbo härede, kärligen met Gud och Våre nåde.

Käre undersåter, Vi betacke eder gärne för all välvillighet och troskap, som I Oss alltid beviset have, och synnerligen att I nu nyligest svarade Våre sändebud väl på Våre vägna, utlovendis dem att vele komme Oss till hjälp, tröst och undsättning där av häreden met ett tal folk emot den förräderehop nidre i Småland etc. Så have Vi nu sport och förnummit, att I have församblet samme folk, ändock något löst parti have till äventyrs kommit och fört eder lygn och onde tidender före, så att I fördenskuld have udi tvivel, vad heller I sådana folk utskicke skole eller ej. Och förundrar Oss fördenskuld icke litet, att I late eder så lätteligen förföre och bedrage av alle de föketidender[2], som föres kringom landet, som dock icke ett sant ord är ibland; likväl sättje I där så stor tro och love till, som det våre[3] något, där makt uppå låge. Förty I må det tro, um I vele: densamme småländske hop, som have lupit här i Östergötland, have fått stor hugg både för Stäkeborg, vid Vastena, Skeninge och flerestäds och blive dageligen ännu slagne och niderlagde. Och våre så saker,[4] de vilde komme ut på slätten, som rätt örligsfolk pläge, skulle den träten snart blive slitin. Nu bruke de inge andre stycker, utan där de förnimme ingen är för dom, där löpe de in till dem, som något gott have, rike präster och bönder, och äte upp för dem, vad de kunne överkomme. Och när hovfolket[5] giver sig efter dem, då göre de like som ulven, hugge åter till skogs igen. Så kunne I, dannemän, tänkje, vad det är för ett sällskap, och gjordis fördenskuld icke behov att tage sig så store fare före. Förty där allmogen ville vara endräktig och blive vid det de Oss loved och tillsagt hava, såsom de have gjort i Våre förfäders tid, som är gamble herr Sten, herr Svante och unge herr Sten, då våre det väl godt. Gud skall vete, Vi have ju så myckit gjort och förtjänt hos den menige man i Sverige, som de någon tid kunne have gjort.

Så är ock allmogens tal, att de säje, Vi have dem loved, att de

[1] I norra Södermanland. Brevet är skrivet för att styrka sörmländingarna i deras trohet mot konungen under den pågående Dackefejden. De hade lovat sända en hjälptrupp. [2] Rykten. [3] Vore. [4] »Och vore det så, att» — [5] Krigsfolket, rytteriet.

Digitized by Google

skulle sittje hemme och icke löpe med matsäcken[1]. Det stå Vi väl till, dog emot utländske. Så vete I ock väl själve, I have icke myckit lupit för utländske fiender met matsäcken, seden Vi finge regementet. Men det vi skulle hava samtyckt att försvare eder både för inländske och utländske, det have Vi icke sagt. Icke vill heller Vår pung räckje till, met minne I vele göre Oss ett större kongerike, än Vi nu have, efter Vi have icke annet att uppbäre av den menige man utan Vår årlige skatt och fodring[2]. Detsamme haver allmogen ock gjort Våre förfädre och icke tess mindre have varit rede både natt och dag met matsäcken, när dem haver tillsagt varit. Nu kan dock ingen säje, att Vi have ju förtjänt så store tack och välvillighet hos allmogen, som de gode herrar för Oss varit hava. Så skall Gud känne't, att tesse inbyrdis förräderi och tvedräkt, som här i rikit myckit varit haver, såsom skedde met den Daletjuven[3] och nu met denne Dacken och flere slike, have varit Oss fast tyngre än de utländske örlig. Och fördenskuld, det Vi met stor möde och umsorg nu i mång år tillhopa dragit hava att försvare rikit met för utländske fiender, nu måtte Vi det onytteligen förspille på sådane inbyrdis uppror och förräderi. Huru Oss kan sådant udi längden vara lideligit och drageligit, det ställe Vi till Gud.

Men Vi kunne tänkje, att där finnes fast flere ibland allmogen, som tyckis bättre och lättare vara till bärnings[4], att när de, som litet gott have, måge löpe så umkring och tage ifrå den, som något gott haver, då tyckis dem, de hava gjort en märkelig god marknad. Huru nu rikit met sådana lag kan förbättred bliva, det give Vi eder själve till att betänkje. Och därföre have Vi udi en god akt och mening rått den menige man de bäste råd, som Vi have kunnet (ändock Oss icke så svårligen tränger): att de skulle hjälpe till, som ock bättre våre att värje sig för annens mans dörr än för sin ägne, efter det många händer göre alltid ett lätt arbete. Tessligiste när allmogen rätt betänker sig, då vete de väl själve, att det sällskap förer icke många visthus met sig, där de drage fram.

Varföre begäre Vi, att I, dannemän, vele icke så snarligen eller lätteligen eder förföre och bedrage late eller att hava två tunger i munnen, utan att I heller sättje tro och lit till vad del Vi eder sagt have eller vad Vi genom Våre bref och sändebud eder förkunna lata, begärendis ännu, att I oförsummeligen vele late komma det folk hit till Oss, som I Oss utlovet have och nu församblet är, så att Vi måge se och förnimme, att vad I Oss tillförende met hånd och mund lovet och tillsagt have, måtte också met gärningerne efterföljt och fullkompnet bliva. Sådane och all annen eders välvillighet och troskap vele Vi alltid betänkje eder till det bäste.

[1] Allmogen skulle själv medföra kost i krig. [2] Fordran. [3] Den s. k. Daljunkaren. [4] Till bärgning, uppehälle.

Digitized by Google

Till hertig Erik.[1]

Strängnäs den 3 juni 1560.

Vår faderlige gunst etc. Käre son Erik! Vi have bekommit tin skrivelse, med vilken tu berörer, att tu nyligen förstått haver, det Vi skole vare tig något vrede och ogunstige, begärendes, att Vi tig Vår faderlig vänskap igen tillvände villde etc. Så ändock Vi have latit tig några reser Vår mening tillskrive um dem, som hos tig äre, att de under tiden komme tig till att sakerne icke så rättsligen blive betänkte och företagne, som det sig väl borde, så have Vi dock icke haft, som Vi icke heller ännu have kunne, till tin person någen sådane ogunst eller vrede, att tu förtenskuld icke skulle betröste tig till att förfoge tig upp till Oss, som Vi have begärendes varit, efter Vi vete Oss, Gud dess lov, väl till att förhålle och skicke både emot tig och de andre Våre barn efter all tillbörlighet. Och borde dem, som sådant för tig uten grund och sanning berättet have, bekomme därföre deris förtjänte lön och straff, eftersom sådane ljugere och förförere tillägner. Varföre begäre Vi ännu, käre son, att tu villt icke allt tro, vad uti sådane måtte föregivs, och att tu vilde förfoge tig upp till Oss, eftersom Vi have begäret och därom tillförende till tig skrive latit. Därmed gör tu det Oss är behageliget. Befallendes tig, käre son, alltid Gud den allsmäktigeste faderligen och kärligen.

* * *

JOHANNES MESSENIUS.

Ur DISA.

Prolog.

Varer alle välkomne till Ubsala by
och så till denna comœdia ny,
adel, präster, köpmän och jungfruer sköna,
ärlige matroner. Var skall röna
i sanning stor nytto vårt spel med sig hava.
Giver oss till, om vi råke snava[2]!
Om främmande saker vi ej vele tala,
utan vad som har hänt i Ubsala,
som man klarligen av krönikor ser.

[1] Efter en längre tids missämja mellan konungen och Erik hade en försonligare stämning dem emellan åstadkommits, sedan Erik ödmjukat sig. Detta, konungens sista, brev till sonen bär vittne därom. [2] Begå fel.

Digitized by Google

Tå var Svea och Göta med mycket folk fullt;
i landet gjorde hunger stor tumult.
Kungen och hans råd gjorde i Ubsal beslut
och sände mandat kring om landet ut.
Det befallte var husfader slå till döda,
i hednisk tid för tutusen år och väl mer,
dem han utan all nytto gav föda.
När Disa det beslut av sin fader förnam,
med vishet hon ett bättre förde fram,
ty fick konungen till henne sådant behag,
tog henne till sin drottning samma dag,
och det folk, som skulle dö, han norr ut sänder
uppbygge till Sverige många länder.
På hele vårt spel är denna summan så kort.
Jag går nu in, beder dem[1] fara fort.
Varer oss gunstig, hörer till med flit.
Göra eder lustig hava vi nit.

Första akten. Femte scenen.

Hustrun. Mannen. Sonen. Frigga.

Hustrun.

O, käre man, var skole vi få brö,
att våre barn icke av hunger dö?
Jag äger icke en näva full mjöl
och icke uti mitt hus en dryck öl.
I går min fader och min moder dog,
i dag min syster hunger ihjälslog.
Nu dör mig också detta här mitt barn,
vi komme aldrig av detta här garn.

Mannen.

Såsom för många år sedan är spått,
så är nu i denna vinter tillgått.
Mången man haver hunger lagt i grav,
oss hjälper varken påse eller stav.
Dem fattigom har nu ingen giva
i Thores nampn en liten bröskiva.
Så ligg nu där, tu stav och påse tom,
ingen förhöppning är dem fattigom!

Hustrun.

Käre man, jag haver ännu ett råd:
vi vele till gudinnan Frigga gå;
kanske hon ser till denna stora nöd
och hjälper oss hos kongen något bröd.

[1] De övriga uppträdande.

Digitized by Google

Mannen.
Detta råd behagar mig mycket väl.

Sonen.
O, kære far, jag giver upp min själ,
för hungers skull kan jag nu intet stå,
mycket mindre hädan till Frigga gå.
Om jag snart icke får något äta,
måste jag här min ande uppläta.
Jag dör, jag dör, jag dör, min käre mor,
därtill tvingar mig den hunger så stor.

Hustrun.
Barnet är dött, låt oss det begrava,
sedan till Frigga vele vi trava[1].
Det är beställt[2]. Gå före, käre man,
och bruka nu tin bön, som tu bäst kan!

Mannen.
O Frigga, tu berömde gudinna,
var skall jag bröd till mine barn finna?

Hustrun.
O Frigga, tu vår stormäktige fru,
hjälp mig av denna hungersnöden nu,
tig offrar jag fattig en näva full
med rökelse, efter jag har ej gull.

Frigga.
Far hem till Ubsala i kongens gård,
där krigsmän alltid hålla vakt och vård;
där skall eder en jungfru vis och klok
hjälpa ifrån det stora hungersok.

Mannen.
Hav tack, hav tack för denna tin godhet,
tu haver mig och min hustru betett!
Vi vandra tit med glatt hjärta och sinn,
far nu väl, tu barmhärtige gudinn!

Andra akten. Första scenen.

Konungen. Hans sekreterare Sivold. Sedan bonden och hans hustru.

Konungen.
En konung jag över Ubsala är,
med rätte jag den kronan bär.
Hos mitt säte[3] dyrkas de gudar tre,
Thor, Oden, Frigga heta de.

[1] Bege oss. [2] Verkställt. [3] I min residensstad.

Digitized by Google

Här är desslikest högsta dom och rätt.
Marknad hålls ock på denna slätt
Min mäktighet kan jag icke tiga,
många konungar för mig niga[1].
Nu vill jag veta, huru i mitt land
tillstår, utav min trogne man.
Sivold, trogne sekreterare min,
sig mig något om resan tin.

Sekreteraren.

Min ärande haver jag väl beställt,
där hos ock många tårar fällt.
Titt folk av hunger i graven falla,
några tusen ibland alla.
Det stjälper ned, som man hugger kål.
Med folk är napt[2] besatt en gål.
Den skatt bliver svåra ringa i år
och uppbörd, som av riket går.
De fattige, såsom där ute stå
och vad vi säje lyde på,
skole med mig för eder rätt sanna:
för sju mark köps en rågkanna.

(Bonden och hans hustru konmma in.)

Konungen.

Hör, gubbe, är det nu i vårt land så,
at många gårdar öde stå
och vårt folk haver hunger nederlagt,
såsom Sivold nu haver sagt?

Bonden.

Högmäktige konung, det är förvisst,
tusan mål[3] tusan haver sitt liv mist.
Min släkt och så granna på några mil
haver kullslaget samma pil.
Mig tvingar också hunger till döda,
utan tu mig giver föda.

Hustrun.

Giv mig ett stycke bröd, därtill en sill,
käre herre och konung mill.
I sju dygn har jag icke ätit brö,
får jag ej mat, måtte jag dö.

Konungen.

Sivold, hjälp kvinnan upp, giv bådom mat,
sätt för dem ett stort skinkefat.

[1] Buga. [2] Knappt. [3] Gånger (t. Mal).

Digitized by Google

Sekreteraren.

Går hädan i salen strax båda två,
I skolen bröd och dricka få.

Tredje akten. Femte scenen.

Disa. Konungen. Sivold.

Disa.

Eders nådes var ded befäll[1],
jag skulle hit komma fullsnäll[2],
dog varken dag och varken natt,
ej till fots och ej på häst satt,
icke på släda, ej i ny,
ej i nädan, ej klädd till by,
icke oklädd. — Så har jag gjort,
vilket härav kan bliva sport,
ty ej dag, ej natt kvällen är,
på vilken tid jag kommer här.
Nu är ock månen i fulle:
på den tid jag komma skulle.
Ej ok, ej red, ej gick jag hit;
alla tri göra var min flit.
Ej oklädd reste jag ett fjät,
ej klädd är jag med detta nät?
Upfyllt eders nådes behag
alltså haver jag denna dag.

Konungen.

Vi må bekänna, Disa skön,
tu har tig löst förutan bön.
Tin vishet haver ock förskyllt
denna klenodie förgyllt,
den jag tager utav mitt bröst,
tig skänker: tu varder min tröst.
Om tu giver bättre anslag,
än oss gav senaste riksdag,
vår drottning skall tu bliva visst,
vi love tig förutan list.

Disa.

Min konung och min herre kär,
sådan ära jag ej värd är.
Skyllig är jag mitt faderland
alltid tjäna, evar jag kan.

[1] Den befallning. [2] Mycket hastigt.

Digitized by Google

Vad mitt råd tillkommer, ded var,
att I icke den stora skar
skolen låta med svärd döda,
utan nord ut sökja föda,
därhän en svensk har aldrig tort,
ty haver man här ofta sport
Norlanden[1] ej med folk besatt
vara, ej någen giva skatt.
Därföre, om nu eders nåd
efterföljer mitt ringa råd,
Svea skolen I förökja.
Sådant må I väl försökja.

Konungen.

Vad mig rådes, jag gärna gör,
förrän allt folk i landet dör.
Få sig bättre nära kunne
än många tillsamman bunne[2],
ty en utsuger den andra,
rådeligt några bortvandra,
därföre giv fritt tillkänna,
vart ut vi skole dem sända
och huru denna här eländ,
kan bliva i landet avvänd.

Disa.

Allt folk i hela Svea land,
ej undantagendes en man,
låter kalla uti en ring,
där de skolle kasta tärning,
huru många av dem skall dö
och till Oden offras på glö.
Dem, som lotten faller uppå,
de skole sådan villkor få:
om de vele draga norr ut
och så förökja Sveriges knut,
skole de ej mista livet,
utan dem skall bliva givet
var man en hanske full med korn,
yxe, skäkta[3], båge av horn.
Härmed i Norlandens öda[4]
skole de sökja sin föda,
kommandes ock vart år hit ut
och giva af de land tribut.

[1] Norrland. [2] Bundna. [3] Stor bred pil. [4] Ödemark.

Digitized by Google

Oansett[1] norr ut ej en so
de sända, mycket mindre bo
där vela, dog är livet kärt,
de mena: Thor har så beskärt.

Konungen.

Titt råd täckes oss mycket väl.
Strax Sivold brevet till dem ställ.
Var man över ded ganske[2] land
skall hit komma nu strax fort an.

* * *

NICOLAUS HOLGERI[3].

UR TROJENBORG.

Andra akten. Andra scenen.

Paris.

Paris.

Nu kan jag likväl det förnimma,
att gudarna mig ej slätt förglömma.
Lyckan månde mig av hjulet stjälpa,
kanske hon vill mig igen upphjälpa.
Av kongslig famili jag kommen är
och en annor lägenhet[4] varit värd
än här gå och vakta getter och får,
som jag haver måst nu i några år.
Nu är mig lyckan igen vorden mild,
och try önskelig vilkor budet till.
Gudarna give, att jag nu visste,
vilket jag skulle hålla[5] det bästa.
Juno mig lovar stor makt få och våld[6],
att jag skall bliva en herre så båld,
över Asien och all dess länder
skall jag för en stor monark bli känder;
Pallas klokhet i alla konster fri[7],
därtill stor lycka och framgång i stri'.

[1] Om än, änskönt. [2] Hela. [3] *N. Holgeri Catonius* var lektor och rektor i Kalmar, där hans drama uppfördes vid en »synod» (prästmöte) 1632. *Trojenborg*, i 6 akter med prolog och epilog, skildrar den gamla Trojasagan. Ovanstående scen framställer Paris i valet mellan gudinnornas anbud. [4] Belägenhet, levnadsförhållande. [5] Anse som. [6] Välde. [7] »P. (lovar mig) skicklighet i alla de fria konsterna».

Digitized by Google

Dock synes Venus det bästa lova,
att jag skall få den skönaste åga[1].
Fast krona att bära är en ting god,
dock följer därmed mycken oro.
Den land skall regera och förestå,
han tager sig en tung börda uppå.
Han måste vaka, när andre sova,
och stor omtanka hava i håga.
I krig måste han alltid redo vara
sitt land och rike till att försvara.
Stor fara skall han ofta försökja,
att han må sina gräntser förökja.
För andra i fält mitt liv att våga,
därtill haver jag slätt ingen håga.
Vad vishet angår, som jag kan tänkja,
så giver hon ock mest ringa ränta.
Fastän hon kan i sig själv vara god,
så vägs hon icke upp med många lod[2].
Där den vise ofta bak dörren står[3],
med frimodighet den rike framgår.
Hans ord de måste för andras gälla,
om de än icke voro så snälla[4].
Därföre när jag saken betraktar,
det Pallas lovar, jag ringa aktar.
Veneris bod[5] mig bättre behagar.
Hon lovar mig fröjd i alla dagar,
att mig skall givas den skönaste ros,
som jag får med fröjd leva hos.
Vad vill jag dock kunna mer begära!
All världslig ting förgängelig ära[6].
Regering öva sampt konster god
gör mången i världen stor oro.
De måste omsider ock därifrå'
och ringa fördel ha[7] vunnet därpå.
Vi leve i världen en tid så kort,
våra dagar flyta som en ström bort.
Därföre är bäst att akta dem väl
och icke här leva såsom en träl,
utan hellre vårt liv det ringa
alltid i fröjd och lust tillbringa.
Venus hon måste visst gulläpplet hava,
hennes bud för[8] alla mig behagar.

[1] Äga. [2] »Väger (betyder) hon icke så mycket.» [3] »Icke vågar framträda.»
[4] Klyftiga. [5] Anbud. [6] Äro. [7] »Ha de.» [8] Framför.

* * *

Digitized by Google

LARS WIVALLIUS.

VISA.

Varer nu glad, mina fiender all,
nu går det efter eder vilja!
Jag föres nu bort från edert förtal.
Gud vill mig från eder skilja.
Jag föres nu bort nordast i fjällen uti bojor.

Jag hade väl tänkt att vinna den nåd
mig till gunst i Sverike att komma.
Men människelig hjälp är ej mot[1] Guds råd.
Det sker allt själen till fromma.
Jag föres nu bort nordast i fjällen uti bojor.

Växer där gräs för vill renedjur,
som i fjällen löpa och springa,
mig föder väl Gud innan bojor och mur,
fast världen mig länge vill tvinga.
Gud bliver väl hos mig nordast i fjällen uti bojor.

Livet är kort, och tiden göres vrång,
stor hat blant människor alla.
Jag hoppas, min tid han bliver ej lång.
Jag vill mig Herran befalla.
Gud bliver väl hos mig nordast i fjällen uti bojor.

Legat haver jag i järn, bojor och band
nu snart i fem år så stilla.
Gud haver bevarat kropp, liv och and,
fast många haver velat mig illa.
Gud råder ännu nordast i fjällen uti bojor.

Jag lider motgång och tiger dock still,
jag strider med böner och tankar.
Jag kommer väl lös, om Herren Gud vill,
vart världen hon vrider och vankar.
Gud råder ännu nordast i fjällen uti bojor.

Unner dock ej mig Sverige den pris
igen att komma med äro,
så unner mig Gud sitt paradis.

[1] »Betyder ingenting mot.»

Digitized by Google

Vad vill jag högre begära!
Gud frälsar min själ nordast i fjällen uti bojor.
— — — — — — — — — — — — —

Änglar och herrar hava bedet för mig
sampt frugor och jungfrugor fromma.
Mång redelig man haver vinnlagt sig
mig till gunst i Sverige att komma.
Jag föres likväl bort, men intet till mörkrens bojor.

Rätt stilla måste jag tålelig,
vad på lägges, utstånda.
Jag hoppas, Guds nåd hon öppnar än sig,
som mig kan lossa utav vånda.
Gud råder ännu nordast vid fjällen uti bojor.

Jag tackar min Gud, jag haver ej gjort
mitt fosterland något till skada.
Min högsta orsak[1] är allom väl sport:
för ett giftermål måste jag bada[2].
Ty föres jag bort nordast till fjällen uti bojor.
— — — — — — — — — — — — —

Jag tänker kanske, här kommer den dag,
min hustru hon önskar, hon vore
i världen ej till. Dock önskar ej jag,
att någon de tidender bäre
från Danmark till mig nordast i fjällen uti bojor.

Efter mörkt väder öppnar solen sig
och skiner i världen så vida.
Ej bliver det fängsle evinnerlig!
Vi skall jag dock sörja och kvida?
Jag föres nu nordast till fjällen uti bojor.

Ropa högt min själ. Det är nu tid.
Lit ej på människor flere!
Hav ider[3] och ånger, mot satanom strid!
Tro ingen i väridena mera!
Jag föres nu nordast till fjällen uti bojor.

Nu börjas min sorg, nu gråter min vän,
nu le mina fiender alla.
Men min herre Gud, tu lever ju än!
Tig vill jag trolig påkalla.
Tu frälsar mig hem nordast från fjällen uti bojor.

[1] »Den förnämsta orsaken till min olycka.» [2] Ha det hett, slita ont. [3] Ruelse.

Digitized by Google

UR VISAN OM FRIHETEN.

Ack libertas, tu ädla ting,
säll är den tig kan njuta.
Fast tu vore fattig och ring,
ingen må tig förskjuta.
Bättre ästu, med tom buk
i ödemarken funden,
än en klädning av gyllenduk,
med stor omsorg bebunden.

Ja, en fågel uti en bur,
vars frihet är berövat,
han sjunger väl av sin natur,
men hjärtat är bedrövat,
när han hörer de fåglar skön,
som uti luften sjunga,
sig glädja över marken grön
efter sin art och tunga.

Fast han kan riklig föda få
och alltid i frid vara,
dock heller tar de matkar små
i skog med högsta fara.
Han är heller i ödemark
högt upp i trän och ligger
än som in om de murar stark
i konungs hus och tigger.

— — — — — — — — —

En hjort, som upp i gården går
med två förgylta hörner,
och den i bergen föda får
bland tistel, sten och törner,
de hava ej lika glans och sken,
de äre ej lika sköne.
Raskare är han uppå sin ben,
som går på marken gröna.

En hjort, som har itt guldband om[1]
och hörer strängar klinga,
och den, som måste i dalenom
bland berg och bäckar springa,
de ha ej lika lustigt mod,
de dansa ej lika glade.
Frihet är bäst, frihet är god,
ack, att jag frihet hade!

— — — — — — — — —

I ynglingar av Sveriges land,
jungfrugor och pigor alle,
sörjer med mig, var i sitt stånd,
låter ock tårar falla!
Jag är, som jag var aldrig född
eller kommen av kvinna,
så är all gunst för mig utödd[2]
bland förra vänner mina.

Så haver mig nu slaget felt
de söte ord och tankar.
För en jungfru har jag förspillt
allt, vad jag förr har samkat.
Mig är hela världen ohuld[3]
och önskar dödsens smärta
allenast för en jungfru skuld,
som mig dock gav sitt hjärta.

Nu blåser upp, I väder all,
helst I zephyrer kalla!
Give från eder ett sorge skall,
kvistar i skogar alla!
Och du, eko, med stort veklag
måste alltid resonera[4]
denna min sång både natt och dag
och med mig lamentera[5].

* * *

[1] Kring sig (»sin hals») [2] Har tagit slut. [3] Avog. [4] Genljuda. [5] Klaga.

Digitized by Google

STORHETSTIDEN.

GUSTAV II ADOLF.

BREV TILL EBBA BRAHE.

Välborne fröken, hjärtans aldra käreste fränkja.

Jag hade förhoppas, att jag efter Eder tillsäjelse, varefter jag ock stor längtan haver, skulle hava fått tala med Eder min käreste till att bjuda Eder god natt: men efter lyckan mig ej haver mått vederfaras, då haver jag den dristighet uppå mig tagit, utav den stora affection[1] och goda vilja, där som mitt hjärta (det olycksaliga) alldeles med emot Eder uppfyllt är, detta grova och skittna papper med min onda styl till att bemåla, vilket dock likväl (efter jag i hast ej annat kan bekomma) mig skall tjäna Eder mitt ödmjuka och trogna sinne till all tjänst och god vilja uti stadighet i alla mina dagar hem att bjuda, så ock Eder ödmjukeligen att bedja att framhärda i den gundst och benägenhet, och (att I) därhos stadigt i Eder dygderika hjärta betrakten, att jag bär sorgen[2] för Eder, och ändock jag från Eder måste skiljas med kroppen, skall dock hjärtat och tankan stadigt hos Eder bliva, och efter det jag befruktar, att jag en tid lång måste Eder åsyn och omgänge mista, så haver jag velat detta blomstret, som tyskerna Vergiest nicht mein kalle, Eder tillhanda sända, bedjandes, att I detsamma för dess stora ringhet skull icke allenast ej velen förakta, utan det upptaga med sådant hjärta, såsom det varder visserligen Eder översänt utav den, som Eder önsker många mål[3] 100,000 goda nätter, och den, som där bliver till sin död Eder

trogne och tjänstvillige frände

G. A.

(sammanbundna med E. B.)

[1] Tillgivenhet. [2] Har omsorg. [3] Gånger.

Digitized by Google

BREV TILL KONUNGENS SYSTER, PFALZGREVINNAN KATARINA, DEN 5 AUG. 1625.

Högborne förstinne, älskelige syster!

Om det E. K.[1] och dess vårdnader[2] väl ock lyckeligen i hånda ginge, vore mig slikt en kärkommen ting till att veta. Mig belangandes haver jag orsak Gud högeligen till att tacka för god hälsa och gott tillstånd. Gud give mig i like måtta alltid gode budskap ifrå E. K. och vårt käre fädernesland. Eljest, hjärtans syster, huruledes vi här gästa Polacken, och vad lycko Gud oss här i landet förlänat haver, varder E. K. förnimmandes av sin älsklige herres brev[3], dit jag mig för korthets skull vill hava skuttit[4], alldenstund jag tror, att E. K. icke stort är tjänt att höra uppräknas krigens eländighet, mig ock besvärligit är långa brev att skriva ved dessa trumbors rumor[5] och vapenskramlande. Sluter fördenskull och till beslut beder Gud, att han av nåde E. K., dess herre och älskelige barn bevara ville för allt det skadeligit är både till liv och själ. Blivandes, så länge jag lever,

E. K. trogne och tjänstvillige broder

Gustavus Adolphus.

Av lägeret vid Keggom[6] den 5 aug. år 1625.

UR AVSKEDET TILL STÄNDERNA DEN 19 MAJ 1630.

— — — Så tager jag Gud den aldrahögste till vettne, uti vilkens åsyn jag nu här sitter, att jag det icke av eget bevåg eller såsom lust till krig, utan att jag är därtill märkeligen gereizt[7] och förorsaket uti några åtskillige år, i det de kejseriske all affront[8] hava bevist oss med våre sänningebod till Lybeck, såsom ock med deres fältmarskalk[9] med en real armé have adjungerat och gjort vår fiende, de poler, assistens[10], så att, var det icke hade skett, vi ett märkeligit[11] emot dem skolle hava avancerat[12]. Därtill med äre vi ock av våre högtbedrängte[13] granner, förvanter och svågrar[14] härtill admoneret, ja ock av vitt avlägne[15] konunger med högsta flit kallade att företaga detta kriget och till det högsta[16], att de förtryckte religionsförvanter måtte befries ifrån det påveske oket, vilket vi förhoppes med Guds nåde skall kunna ske.

Och efter gemenligit ske pläger, att kruken bärs så länge till vatns, att hon på sistone sönder går, så varder ock mig på sistone gångendes, att eftersom jag nu uti så många occasioner[17] och farlig-

[1] Eders kärlighet. [2] Föremål för någons vård, närmaste. [3] Konungen hade samtidigt tillskrivit sin svåger, Johan Kasimir. [4] Hänskjutit. [5] Buller. [6] Keggum, ort i Livland. [7] Retad. [8] Skymf. [9] H. G. von Arnim. [10] Bistånd. [11] Betydligt. [12] Framryckt. [13] Svårt ansatt. [14] Med konungen besläktade furstar i norra Tyskland. [15] Englands och Frankrikes härskare. [16] Framför allt. [17] Tillfällen, träffningar.

Digitized by Google

heter för Sveriges rikes välfärd haver måst utgjuta och låta mitt blod — dock allt härtill genom Guds nädige beskydd till livet intet skadd — ock på sistone det låta måste. Dy vill jag för min avresa ock nu denne gången hava eder samtligen här när- och frånvarendes Sveriges undersåter och ständer Gud den aldrahögsta till själ, liv och all välfärd allernådigst befallet, önskandes, att vi efter dette usle och mödesamme levernet efter Guds behag måge finnas och möta varannan i det himmelska och oförgängeliga, hos Gud oss beredda livet och glädjen. I synderhet vill jag eder av riksens råd den allsvåldige Gud hava befallet, önskandes av allt hjärta, att hos eder aldrig må tryta goda råd, så att I edert kall och rådsämbete måtte förestå, att Guds ära och hans helga ord och lära oförfalskat här må vara och bliva i vårt fädernesland hos oss och våre efterkommande; seden att fred och enighet må grönska och florera och all ovilja, oenighet och uppror må borto bliva och förtages, och att aldrig hos eder måge goda råd felas till fäderneslandsens säkerhet, trygghet och fred; så ock på sistone, att aldrig av eder efterkommende måge felas utan tillväxa sådane personer, som riket och regementet kan vara till styrkja, rättrådighet och assistens. Det jag av alls mitt hjärta vill eder hava önskat uti denna min valediktion[1].

I lika måtto vill jag eder av ridderskapet Gud den aldrahögsta hava innerligen befallet, önskandes, att I uti edert manlige och ridderlige uppsåt vele kontinuera, så att I och edre efterkommende måge härförbringa[2] de gamle våre förfärders göta[3] och berömliga, vitt utspridda, odödeliga namn över hela världen, som nu en lång tid haver varit bortglömt, ja nästan av främmande förakteligit, (att det) igen måtte uppkomma och sig erfriska[4], så framt I så härefter, som I uti min varende regementstid eder hava manligen förhållit och oförtrutne haft ospart liv och blod — därmed I have låtit påskina eder vara av de framfarne göters[3] ätt och efterkommande, som hava underlagt sig nästan hele världen och många konungariken sig underkuvat och många hundrade år regerat — än ytterligare för fäderneslandet uti krig velen bruka låta, därmed förvärvandes ett odödeligit namn, av konungar och regenter respekteras, ja ock med gods och gårder beneficeras[5], så att I edert adelige stånd med reputas[6] måge utföra. Det vi eder härmed vele hava önskat och valedicerat[7].

Eder av andeliga ståndet vill jag härmed ock valedicera och förmant hava, att I beflite eder om enighet såsom ock förmana och tillhålla edre åhörare, vilkas hjärta I hava uti edert våld till att vrida och vrängja det, vart eder löster, att de äre deres överhet trogne och rättrådige och utgöra deres plikt med hörsamhet och godo, styrkjandes dem till enighet och samdräktighet, och att de icke låte sig förföra

[1] Avsked. [2] Bringa fram, låta träda fram. [3] Götanamn, d. ä. fräjdade namn, enligt föreställningen att *goter* och *göter* voro samma folk. [4] Uppfriskas, förnyas. [5] Belönas. [6] Heder. [7] Säga till avsked.

Digitized by Google

av en hop onda människor. Och skole I icke allenast förmana och tillhålla dem därtill, utan I skole ock själve föregå dem med ostraffelig och oförargelig exempel, så att de icke allenest av eder lärdom och förmaning, utan av edert leverne förhålle sig skicklige och rolige[1]. Och i synderhet skole I för all ting vakta eder för högfärd, så att därutav icke förorsakes något obestånd i riket, och i allo måtto beflita eder om all gudelighet och vakta eder för parti och alle tid så föreslå eder åhörare, vilkes hjärta I have uti edert våld och dem kunna regera både till gott och ont, att de sig välvill- och roligen förhålle och utgive till kronan och deres hosbönder, vad de helst pliktige äro. Det jag eder av hjärtat vill hava önskat.

Eder av borgerskapet vill jag ock hava önskat, att edre små kåter[2] måge blive store stenhus, eder små båter stora skepp och farkoster, och att oljan i eder kruker aldrig må tryta och felas; och det till en valediktion.

Den gemene man och allmogen vill jag ock hava önskat att deres ängjar måge grönskas, deres åkrar bära hundradefallt, så att deres ladur blive fulla, och att de i all ömnoghet måge tilltaga och växa till att med glädje och utan suckan kunna utgöra deres plikt och rättigheter.

Och i en summa vill jag eder samtligen och var i synderhet hava Gud den allsmäktige till själ och liv allernådigst och gunsteligen befallat.

* * *

GEORG STJERNHIELM.

Ur HERKULES.

Herkules arla stod upp en morgon i första sin ungdom,
fulle av ångst och tvik[3], huru han sitt leverne börja
skulle, därav han pris kunde vinna, med tiden, och ära.
I det han alltså går uti tankar och högste bekymber,
trippar ett artigt[4] viv[5], dock lätt av later och anseend[6],
till honom an, blommerad[7] i margfalsfärgade kläder,
glimmand' i pärlor och gull och gnistrand' i dyrbare stenar,
skön av anlete, men (som syntes) sminkad och färgad,
som en driva snjö-vit, med rosenfärgade kinner;
käckögd, djärv utav uppsyn, av huld var hon fyllig och frodig,
gull-gål[8]-blänkjandes hår, bekrönt med rosor i pärlor.
Lusta var hennes namn, vitt dyrkat i världenes ändar.

[1] Lugna, stilla. [2] Kojor. [3] Tvekan. [4] Nätt, täck. [5] Kvinna. [6] Anblick. [7] Prydd. [8] Guldgul-.

Digitized by Google

Efter en ärbördig ögnlat[1], handkyss och vyrdliga[2] knäbukt
börjar hon ett sött tal på sätt, som följer av ordom:
Herkules, stolt av mod, av blod högädeler herre,
vad för en ångst och kval är den ditt hjärta betungar?
Vad för tvikan är i din hug? Beskåda din ungdoms
blomster och år, din färga, din hy, dina blysande[3] kinder,
pröva din ögons makt, din oförliklige fägring,
älskad och önskad utav de väniste jungfrur i landet.
Tag dine gåvor i akt, medan åren och dagarne lida.
Sätt dine krafter i bruk, förrän åldren och gråhåren yppas.
Tänk, här är inte bestånd i världen, och allt är i loppet.
Såsom en eld, en ström, ett glas, ett gräs och en blomma
brinnner och rinner och skin och grönskas och blomstras om afton,
men finns släckt, stilld, bräckt och torkat och vissnat om morgon,
alltså människoliv som rök försvinner i vädret.
Hel i dag och sund, frisk, lustig, fager och röder,
morgon[4] är kaller i mun, stockstelnad, styver och döder.
Döden molmar[5] i mull allt vad här glimmar och gläntsar,
döden kastar åkull allt, vad här yppert och högt är,
döden krossar i kras allt, vad här kraft har och helt är,
döden trampar i träck allt, vad här fagert och fint är,
döden dväler i dvalm[6] allt, vad här levnat och liv har,
döden raffar å väg allt, vad här aktas och älskas,
döden själver är intet och gör allting till allsintet.
Efter döden är ingen fröjd. När anden är ute,
var bliver all vår lust, när ögat har intet att se mer,
ögat har intet ljus och örat har intet, som höres?
Var bliver all vår lust, när kropp och själ äre skilde
i det mörka eviga tysta?

— — — — — — — — — —

Detta betänk och lev, så länge du lever i världen,
mig följ, träd mig bi; på lust och fröjdige dagar
skall dig ej vara brist: skön kvinnfolk, lustige bröder,
spel och sång, gott vin, mjuk säng och kräslige rätter
dig skole vara beredd så natt som dag och all ögn-bleck.

— — — — — — — — — — — — — —

Nu, min Herkule, kom, utan högre betänkjande följ mig!
Vägen är jämn och bred; bland rosor och ljuvliga liljor
makliga rinner han hän genom ängjar och fuktige dälder.
Skogen är lustig och kvistarne full av kvittrande fåglar.
Allsköns fruktbare trä, pomeranser och kandiske druvor
allstädes här och där vid vägen å[7] bäckarna finnas
Många små menlöse djur man ser där spelande springa.

[1] Blick. [2] Vördnadsfull. [3] Blossande. [4] I morgon. [5] Smular. [6] Söver i dvala. [7] Och.

Digitized by Google

Källor och levande vatn, fördelt uti många små bäckjar,
ruska[1] så saktliga fram genom blanke, små, glittrande stenar.
Den svale västvind surrar ibland och raskar[2] i löven,
spridand' en ljuvelig lukt av blommor och hälsesam' örter,
susar i saktan dön uti skuggan och lockar i sömnen.
Allt är täckt, vad här ögat ser och fötterna träda.
Kom, kom, Herkule, kom, utan högre betänkjande följ mig!

Herkules, övertalt som en ung och hitsiger herre,
var oppå språng, steg till och ville nu följa fru Lusta,
i det en annnan kom i frus hampn[3], mänskelig ansedd[4],
dock icke människa, men en trofast, ädle gudinna.
Hon var sedig uti sin gång och vyrdig av anseend,
viktig[5] i later, full med allvar och ärlig av uppsyn,
brun under ögon och bränd av solskin, mager av hulde,
renlig i dräkt, snjövit av silver-blänkjande klädnat,
slätt och rätt och skär[6] på det ärlige gamle maneret.
Denne lät upp sin mun och talte med allvarsam ordom:
Herkules, ädel av ätt, till ära född och erkoren[7],
vart vill detta? Se till, statt stilla, betänk tig!
Vetstu ock, ho den är, den med dig snackar i löndom?
Denne dess pipa så sött tig flistrar[8] och lockar i drömmar.
Tag icke lättliga råd af den, tig icke bekänd[9] är.
Denne, som för tig stod, den tu menst vara gudinna,
är ifrå Stygia putt[10], hin stygges dotter och alster.
Lusta ger hon sig namn, fru Lasta med rätta mån heta.
Dock om laster och skam äre lust, om lust står i odygd,
billiga med allt fog må hon sig kalla fru Lusta.
Vad giver hon för råd? Gud tröste den, där oppå liter!
Hon, hon leder en väg, både jämn och bred utan omak,
gent, rätt fram i fördärv han glider all makelig utåt,
lutande, lätt till gångs, men bratt och brattar' åt ändan,
in till dess där är intet mer håld, den resande måste
ränn' och ränna, till dess han störter och stannar i avgrund,
där honom harm, jämt[11] ånger och ve och evarande jämmer,
samvetes agg och kval, den odödliga matken och elden
möta med öppen gap och anamma till evige plågor.
Vakta, min vän, si till, si denne blir ändan å fröjden,
som tig denne så skönt avmålar och bildar i sinnet.
Nej, min son, icke så; till sällhets paradis ingen
nåkas[12] i så måtto. Sömn och rus och lekar och löje
föra tig inte där in, men idkesamt arbet och omak,

[1] Sorla. [2] Prasslar. [3] Gestalt, skepnad. [4] Till utseende. [5] Värdnadsbjudande. [6] Ren. [7] Utkorad. [8] Viskar. [9] Bekant, känd. [10] Träsk (floden Styx). [11] Jämte. [12] Nalkas.

Digitized by Google

nyktert leverne, lust till ärlighet, allvare visdom
leda dig in oppå min, det är dygdenes stenige fotspår.
Min väg han är uti förstone trång, bland stubbar och stenar,
muddig och ojämn, djup och beväxt med tistlar och törne,
bär allt oppföre stjälk[1] mot våndlige[2] klackar[3] och klyfter
tills emot ändan, där dig, tröttan och klivande, möta
Styrk och *Tröst,* de räckja dig hand, de stödja, de lyfta,
intill dess din fot är fästad och stadder å banen,
som sedan även[4] och god dig förer i salighets hallar.

— — — — — — — — — — — — —

Tänk ock, Herkule, på din ätt, och adelig härkomst.
Mången av nedträdd rot och oaktande[5] fnöskote[6] stubbar
spritter här ut, skjuter opp, får löv och kommer i blomma;
mången av fattigt blod, utkommen ur taklöse kåtor,
stiger allt oppåt och opp genom dygd och berömlige dater
till det ypperste mål utav heder och adelig höghet.
Finns däremot ock den, som högt opp i rike palatser,
boren i silkessäng, av Gud välsignat i vaggan,
fjärran av hedenhös vet leda sin adel och aner,
men, det klagligit är, så nyttjar sin adel och aner,
att han i ställe för ros, för pris, för heder och ära
gagnar sig[7] hån och spott och allsom största vanära,
lides av ingen man, men av alle begabbas och hatas,
allom en överlast[8] och jorden en avrapibörda[9].
Icke så du, min son, din plikt du tager å vara.

Ur BRÖLLOPSBESVÄRS IHUGKOMMELSE.

— — — — — — — — — — — — —

Sedan ock fort skall gås på källaren och apoteket.
Spanst och renst, franst, hållanskt[10], blankt[11], rött vin uti flaskor
föres här ut, till bröllopet in mixturer och annat
som på källaren är för penningar alltid i redo,
frontiniak[12], full god alekant[13], mjöd, klareste mumma[14]
samt gott rostockeröl, gott lybeskt bittert och annat
och för[15] allt välsmakande svenskt öl, söteste mölskan[16],
kalmus, anis, akvavit, vermut, canele, galanga,[17]
brännvin, av kummine bränt, samt friske citroner,
mandel och dadlar, fikon och muskot, muskote blomma,
nejlikor och kanel, ris, russin, peppar och ingfär,
gödde på stall feta oxar och får, gäss, höns och kalkoner,
tjädrar, orrar och järp, hjort, hind samt rådjur och harar.

[1] Brant. [2] Svåra, besvärliga. [3] Backar. [4] Jämn. [5] Icke påaktade. [6] Murkna. [7] Skaffar sig. [8] Tunga, besvär. [9] Avskrapsbörda. [10] Holländskt. [11] Vitt. [12] En fransk vinsort (från Frontignan). [13] Alicantevin. [14] En maltdryck. [15] Framför. [16] Ett slags mjöd. [17] Här uppräknas sex olika slag av starka, kryddade drycker.

Digitized by Google

Så skall slaktaren fram med klubban, kniven och yxan.
Tå skall kocken ha bud, tå skall till köket beredas,
sjudas i kettlar och grytorna mång samt stekas i pannor,
att den flottrike luft, som står kring gården, och oset
långt på vägen förut kunde möta de kommande gäster.
Två skola stuvorna stå med flamsk[1] och vävne tapeter,
klädde på bästa maner, som kvinnfolk kunna beställa.
Granris, strött på golv, välluktande kryddor i fönstret.
Kamrarne sammalund, kvarter väl lagde och prydde,
tå skall rännas i kök till att hasta på svärjande kocken,
strax uti källaren in, nya tappar i tunnorna sättjas,
kannor och krus på skänkskiva stå väl satte i ordning,
sköljas ock allsköns glas samt bägare, länte[2] pokaler.
När nu förtroppen är framkommen av hurtige brudmän,
dundrande med sin skott, trumpeterne höras i lunden.
Måste då ställas i rad de tvättade, putsade jungfrur,
pigorna stå bakom, väl klädde på bästa maneret.
Finns ock mången ibland förslokarna[3] smuddat och suddat.
Vem är icke väldiger då, vem vill icke prunkande rida?
Flux då stiges av häst, både nickas, bugas och handtags.
Var då gånger i sitt kvarter, föregående värden.
Tå tänds ljus, bord dukas i fläng, och kannorna fyllas;
brännvin, bröd, succat[4], god kallskål i kammaren bäres,
handtags i var och en vrå med mysande, ljusögde systrar;
var då ser sin vän vara kommen, fröjdas av hjärtat.
När trumpeter ha blåst allarm för rykande rätter,
med välsignelse stå fyra djäknar beredde på golvet,
som föra fram sin bön med rapande, stapplan och hickan.
Strax går värden härom, tillbörligen gästerna sätter
(fast ej alla behaga sitt rum, besynnerlig kvinnfolk,
som äro mer till sådan affekt[5] naturligen böjde).
Så träder skaffaren fram med skarp knif, snider i stycke,
lägger härom med flit, dock varliga styckerna väljer,
att ej sittja må jungfrun ond, se surt uppå stycket,
neka så famntag och hjärtelig kyss, när aftonen kommer.
Det kund' ock vara nog, när folket är fylleste mätta,
skona så kött till följande dag, där rätterne spara;
men där skall föras in allt vad, uti kökena finnes — — —
— — — — — — — — — — — — — — — —
När nu maten är all, tomfaten samlad i buren[6],
svinges härom med kannor och glas samt stolta pokaler,
in till dager är ljus så nu som morgon och ändock —
vad vill vara därav, där en är drucken och annan.

[1] Flamländsk. [2] Hoplänta. [3] Förridarna. [4] Syltad frukt. [5] Sinnesrörelse.
[6] Fatburn = förrådskammaren.

Digitized by Google

En löper här och ler med lek och ljuvlige putser,
en till jungfrune går, fast[1] stolter i dantsen, och studsar[2],
en sitter hängjande våp, halvsovande, gäspande, tunglynt,
en med trotsige pock gör mången i stugone misslynt,
en ger upp andan och allt och Backi soppa betalar,
en sitter här och gråter, en annan på skinkone ropar,
en vill rökja tobak, den andra upp hoppar i taket,
en av kärleken är upptänd till visor och älskog,
sitter och lallar och trallar i vrå, en ropar och skriker,
en spelar kort, en sitter i bänk både kraklar och kräbblar[3].
En vill knivas i kväll, en annan fordrar[4] i morgon
antingen hugg av den hårde palas[5] eller bredaste enbak[6],
eller ock här vid facklor i kväll med spanske stukater[7],
kanske väl ock till häst med flygande kulor i hjärtat.
Sådan och annor låt[8] på bröllop synes och höres,
att man må sig nogsamt här av förskräckja, förundra.
— — — — — — — — — — — — — — — — —

Sant är det, mång man går det i världene sällsamt
och olyckeligt nog, när han sig tänker att fria.
Vem vill därföre platt fördöma det heliga ståndet?
Mången seglar i grund, den ej ser noga på luften,
kompassen är förryckt, nordstjärnan i molnena är ingömd,
styret är sönder, och den, som seglar, är drucken och öltok.
Vill du därför seglare-konstens nytta förakta?
Mången i friarekonst, för hamnen, i klipporna stöter,
får en hustru, som har högt mod, stenflinta i hjärtat.
Vill tu därföre platt fördöma det heliga ståndet?
Mången uti sin gård sår anten[9] i sand eller otid
eller i oren jord, fast sällan vattnar och ansar,
antingen får han tistlarna blå eller saftlöse plantor.
Mången får elaka barn, som tistlar och ettrige nässlor,
och dem ej giver kläder, ej mat, ej måttelig aga,
vill tu därföre platt försaka det heliga ståndet?
— — — — — — — — — — — — — — — — —

Nej, där är mer beröm, mer lust, mer fröjdige dagar,
än de tänkja det allt, som ont allena beskriva.

ÖVERSKRIFT.

Hälsan är allt. Allt, allt är alltsinte, där intet är hälsan;
kongliga våld, makt, prakt, guld, vett är alltsinte mot hälsan.
rikedom, ungdoms lust, konst, gunst äre vansklige gåvor,

[1] Mycket. [2] Stoltserar. [3] Käbblar. [4] Utmanar. [5] Huggvärja. [6] Huggvapen med en egg. [7] Ett slags stötklinga. [8] Ljud. [9] Antingen.

Digitized by Google

kommande, gångande som en vind, tacknämlige, ljuve,
dock ej länger än hälsan är hos; viker hon, fare väl, fröjd!
Hälsan allen är, i vilko beror vår världslige sällhet.
Hälsa till liv och själ, give Gud, vår eviga hälsa!

* * *

GUSTAV ROSENHANE.

Ur VENERID

FÖR MER ÄN TRETTIO ÅR SEDAN SKRIVIN, NUMERA TRYCKT I STOCKHOLM ANNO 1680.

Sonett 100.

Vad rosenrött är det[1], de marmorvita kinder
så ofta färga om, när du mig hos dig ser,
när du bedrövad äst, såväl som när du ler?
Vi talar du ej fritt, vad kan du ha för hinder?

Är dock din brand så stor som min och icke minder,
så het, men mera dold, när min han lågar mer,
varav, i stad för[2] röst, din rodna sig beter[3],
och tungan, ljuvlig förr, nu torr av hetan brinner.

Den lilla gudens makt vill du med all flit dölja
och kan det till en del, men icke längre, än
de glänsand' ögons sken små ögnelocken hölja;

men han, som däri bor, strax röjer dig igen.
Lät oss, min Venerid, härefter uppenbarlig
vår kärlek bruka fritt, ty han är intet farlig.

Ur FYRATIO SMÅ VISOR TILL SVENSKA SPRÅKETS ÖVNING FÖR 30 ÅR SEDAN SKRIVEN AV SKOGEKIÄR BÄRGBO.

27.

Om kärlek kunde vägas och mätas med visst mått.
så vet jag väl, du haver så mycken kärlek fått,
att jag har punden flera, än andra hava lod;
min del jag fick på byte[4], han var i sanning god.

[1] »Vad är det för rosenrött (rodnad), som låter de marmorvita kinder skifta färg?» [2] I stället för. [3] Visar sig. [4] På min lott.

Digitized by Google

Först började jag älska i mine späde år,
var sedan aldrig ledig för denna sysslan svår
Jag byter intet ofta, men älskar alltid en,
och när jag denna mister, är Amor intet sen

att föra mig i sinne en annan i ställe igen,
det har han länge brukat och brukar var dag än.
Dy[1] säger jag: Till älska så är jag stadig nog,
men ont är det att taga ett trä för en hel skog.

* * *

LARS JOHANSSON LUCIDOR.

UR VÄRDSLIGE VISOR.

Skulle jag sörja, då vore jag tokot,
fast än det ginge mig aldrig så slätt;
lyckan min kan fulla synas gå krokot,
vakta på tiden, hon lär full[2] gå rätt;
all världen älskar ju, vad som är brokot,
mången mått[3] liva, som ej äter skrätt[4].

Olyckan växlar ju lika med lyckan,
allt, vad begynsel har, ändas en gång;
druckin man haver ej allestäds hickan,
lust följer gråten, gråt ändas i sång;
den, som på sanningen pekar med stickan[5],
kan lell[6] lätt falla frå sanningens spång.

Himmelens dagg plär på träna nerdugga,
men så snart jorden har gi't dem nog saft,
att de kunn' trossa skyn, vem kan kullhugga
samma, när yxen ens har inte skaft?
Maskstungne kan man med fingerna gnugga.
Mången tror vunnit, vad ändlyktan taft[7].

Ty lät man[8] lyckan med olyckan strida,
intill jag ser, ho som vinner för mej.
Ingen mått' skjuss-hästen allt för hårt rida,
tröttar du honom, förtretar han dej.

[1] Därför. [2] Nog. [3] Måste, få lov. [4] Avskrätt (»som ej kan vara så noga med sin mat»). [5] Pekpinne (»lär och talar om»). [6] Likväl. [7] Tappat, förlorat. [8] Gärna.

Digitized by Google

Fast om en måste förföljelse lida,
modet blir fritt, när som kroppen är ej?[1]

Ty skall mitt blod och mod osörgse[2] vara,
Lasse räds varken hat, avund ell' tvång.
Ingen tårs göra mer, än han kan svara,
rätt måst (tross orätten) hava sin gång.
Fly med flit[3], vem som kan, slik olycks-snara!
Fängsel gör längsel[4], när lyckan är vrång.

Tänk, min vän, att man fördenskull mått' liva
lustig, fast om det är mot ens behag!
Lyckan hon vandlar sig, kan sällan bliva,
vadan hon kom i går, går hon i dag.
Ty har jag hoppet, I lär en gång skriva,
att I, olycklig, är lustig som jag.

Ur ANDELIGE VISOR.[5]

O, syndig man, som säker är och trygger
i syndens sömpn och dödsens dvala ligger,
vak och statt upp! Se till, det är hög tid,
ty ännu vill tin Gud tig vara blid.

Si, huru ljuvt den milde Gud tig väcker
och sine fadersarmar till tig räcker!
Försumma ej att taga dem emot,
fast genom sen, dock sannan, syndabot!

När nådsens tid är en gång platt försvunnen
och titt livs timglas-sand är all utrunnen,
tå är försent, när himmels-döran stängd
till evig tid, o, mer än hislig längd!

Därföre lät titt hjärta väl betrakta
tin uselhet och dödelighet akta!
Tänk vad för lön, den gudlig lever, får,
men gräslig hämbn dem ondom förestår.

Vad är titt liv? Itt damb, som snart försvinner.
Vad är tin lust? En ström, som fast bortrinner.
Vad däjlighet? En färgad maskesäck[6].
Vad gods och guld? En glittrand mull och träck.

[1] »Ehuru kroppen icke är det.» [2] Sorgfri, glad. [3] Iver, omsorg. [4] Längtan
[5] Se n:r 465 i 1819 års sv. psalmbok. [6] Gömma för maskar (efter döden).

Digitized by Google

Vad adlig ätt? Itt ord, som bara nämnes.
Vad styrkja? Svaghet, som i graven lämnas.
Vad högvis konst? Itt tacklöst huvudbrott.
Vad nit och flit? Besvär för spe och spott.

Vad salighet? En fröjd förutan ända.
Vad himmelen? En hambn, dit oss bör ända.
Vad Gud? Allt gott, all glädje, tröst och nåd.
Vad samvetsro? Itt dagligt gästabåd.

Vad evighet? En tid förutan tider.
Vad helvetet? En eld, var själen lider.
Vad världens gunst? En byggning, satt på sand.
Vad satan? Ack, vår grymme avundsman.

Betänk tå, själ, vad glädje Gud vill giva
dem, som i tro och bättring stadigt bliva!
En evig ro, en oförgänglig fröjd,
som uti liv och död gör rätt förnöjd.

Tänk ock därhos, hur grym och gruvlig plåga
en obotfärdig får i avgrunds låga,
var aldrig nånsin finns förlossnings hopp,
han brinner där, men bränner aldrig opp.

Rys, hisna, skälv, bäv, darra, kropp och leder!
Res upp, mitt hår; min tankar, stigen neder
till avgrunds djup och sen, vad kval där är,
som fräter allt, men ingenting förtär.

Men fröjda tig, mitt hjärta, hug och sinne!
Min tunga, sjung, så titt jag får i minne,
vad härlighet hos Gud hans helgon få!
Rinn, glädjetår, när jag där tänker på.

Tänk, huru god Gud är, som tig vill hjälpa,
hur listig satan, som tin själ vill stjälpa!
Fly synden som en orm och dödligt gift,
håll tig vid Gud och till hans helga skrift!

Giv ju väl akt, att lampan intet slocknar
och syndens moln ej över själen tjocknar!
Ifall tu faller, statt strax upp igen,
sök, när tu syndat, att få Gud till vän!

Digitized by Google

Säg tå till Gud: "O, milderike Herre,
jag vet, — ack, ack — jag vet, att jag, dy värre,
har onåd, död och helvetet förskyllt,
om tu, som jag förskyllt, mig döma vilt.

Men fast min fel de äro ganska store,
fast synderna som sand i havet vore,
så tog tin son dem alla uppå sig,
och hans förtjänst tillräknar jag nu mig."

LYCKÖNSKNINGS-SKÅL.[1]

O,
gode
Gud,
bevara
från fara
och våde;
giv nåde
åt brudgum och brud!
Lät dem liva säll till samman,
utan pust, i lust och gamman;
giv dem allt, vad som de begära,
att de må många frukter bära;
välsigne allt, vad som de nånsin företaga,
o, gode herre Gud, låt nådigst dig behaga,
vad deras böner be; välsigna deras bord
och spisa dem alltid med ditt välsignat ord;
driv bort allt, vad som ont kan göra,
att de av ingen skada höra;
lät dem liva hell och säll
till en senan ålders-kväll!
O,
gode Gud,
beskydda, bevara
från fara
och våde;
giv nåde
åt brudgum och brud!
Lät dem hela sin livstid uti önsklig frid och ro,
uti fröjd och största glädje, utan olust, sammanbo;
signe deras äkta säng, och giv nådigt det till lycka,
att, för innan åre kring, vi må lustigt barsöl dricka!

* * *

[1] Ur en bröllopsskrift.

Digitized by Google

JOHAN RUNIUS.

FASTLAGS-DANTSEN.[1]

Vem har i bruk[2] vara sjuk och i vers dock fälas[3] och älas[4]?
Gör icke jag var dag griftskrift, giftskrifter, ogifter?
Rimmar och hostar iblan' var om an icke tungan och lungan —
hjärtskott och hjärnbrott ihop, två ofredsamma[5], ledsamma sysslor!
Bli då min död och dagliga bröd slika pärsar och versar.
Dansa går an, iblan', men städse må snart göra ledse,
och lika smak[6], samma sak är rimma var eviga timma.
Allt för trått[7] gör omöjeli gott. Förmågan, åhågan[8]
kraft och saft tynes av, gå i kvav, förslöses, utöses.
Många de le, göra spe, då de se mig smida så tida
och giva fram mitt menlösa kram uppå trycke så mycke.
Mången ej vill värre namn vara till än heta poeta,
och var en vers tillskärs, menar han hjärnskalen ä galen,
ja, tör väl ock med pock bara därför hög ära begära,
att han uti poesi är ohågse såväl som odågse.
"Rimmare plä, ho de ä, bliva stackare, prackare[9] mestdels",
så säger en. Än sen? Jo en annan knorrar å morrar,
vrider å rider, att han med tadla må kunna sig adla[10],
men båd' å brev och å den, som skrev, sättja prickar å klickar.
En uppå pamp och damp och en ann uppå gamman å samman
dundrar å svär[11], att det är den obrukligste, sjukligste svenska.
Nu får väl ock innan tolv en kolv[12] åter höra mitt öra:
"Si, rimmen hans gå på dans, nu svärmar och härmar han Stiernhielm!
Ja, kära kar, ett olika par minsann du och han är.
Han var poet, men du är en get, som stäker[13] och bräker.'
Tocke behag lär jag ha i dag hos många de vrånga.

— — — — — — — — — — — — — —

Ty ville jag ge rimma god dag, slå pennan i rännan[14],
platt låta bli allt versmakeri och frälsa min hälsa.
Men vem får sitt slut[15] föra ut, vem känner ej vänner?
En kommer här, en där: "Jag tror, kära bror, du är yrsker[16]?
Skäms inte du neka nu förvanta[17] galanta[18] bekanta
ett nävetak[19]? Stor sak, var tapper, här har du ju papper,
penna och bläck! Var käck, grip uti, var ej enveten, håll i,
skriv och driv, vad du vill, tig still, lät smäda och häda,

[1] Ur »Bröllopsskrift över Herr Elias Bonge och Margareta Elisabeth Köhn». [2] Brukar. [3] Rasa. [4] Skämta. [5] Besvärliga. [6] Och lika smakligt. [7] Träget. [8] Håg, lust. [9] Stympare. [10] Utmärka sig (genom att klandra). [11] Man svär över de dåliga rimmen och orden (»pamp — damp», »gamman — samman»). [12] Ett stickord. [13] Stinka. [14] Rännsten. [15] Beslut. [16] Galen. [17] Besläktad. [18] Hederlig, präktig. [19] Handtag, hjälp.

Digitized by Google

vem lik en hund bär avunden i grunden och harmen i barmen!
Den, som vill bjuda till alla munnar stoppa å proppa,
måst hava visst mycke mjöl, vin och öl, många stoppar å proppar.
Lit på du har, kära kar, ordryttare marga och arga,
gynnare dock förmer, kanske fler; lät klandra de andra.
Desse sku sist likvisst de belackare stackare kalla."
Nu då, välan, du min hand, fast skriva du tänkt låta bliva,
fast jag har os[1] för ros, fast ofta profiten är liten,
sysslan ä tung och hälsan ä tunn och all åtalan[2] osunn,
lusten ä ljum och hjärnan ä dum utav matthet och trötthet,
skall du dock ej säja nej. Skriv man denna gången om Bången[3]!
Vill tu ha ja, när tu skall åsta[4], bör ju tu jaka själv nu.
Må göra då, se då här, var hon är, den åstundade skriften.

ETT LITET INFALL FÖR ROSKULL.

Fråga.

Välkommen hem från Wims, min kära kamerat!
Vad vanka där för gott, vad fickstu där till mat?

Svar.

Ungstekter gröt, färskt smör och jäsemjölken fin,
färsk fisk, söt mjölk och bröd och dricka, klart som vin.

Vårt bästa krydde var den sköna, gröna löken,
vår' musikanter vor' en näktergal och göken.
Sänghimlen var safir och själva sängen grön,
besatt med hyacint, beströdd med tusenskön.

Zefirens ljuva bläst[5], som själva sötman fläktar,
uppfriskar mod och blod och svalkar mer än nektar.
Kort sagt: där var för syn, för hörsel, lukt och smak
ett härligt nöje och en rätt förträfflig sak.

Dock feltes där en lust, som femte sinnet sakna.
Förstå: den Adam fick, när han av sömnen vakna.
Si där, tag fägnad fritt[6] på try ell' fyra vis,
där ingen Eva är, är intet paradis!

* * *

[1] Dålig lukt (»ont rykte i stället för beröm»). [2] Klander. [3] Brudgummen hette *Bonge*. [4] »Åstad (och fria).» [5] Fläkt. [6] Mottag gärna undfägnad.

Digitized by Google

ISRAEL HOLMSTRÖM.

UR EN SUPUTS FÖRSVAR.

Dricka skall jag, druckit har jag,
drucken blir jag, drucken var jag:
dricka är min bästa skatt,
dricka skall jag dag och natt.
De må säja, vad de vilja;
ingen, ingen skall mig skilja
ifrån vinets söta smak,
sen far glädjen upp i tak.
Nykter är jag illa mulen,
nykter är jag rätt modstulen,
nykter är jag full med pust,
nykter är jag utan lust.
Fuller är jag full med nöje,
fuller är jag full med löje,
fuller är jag väl förnöjd,
fuller är jag full med fröjd.
Annan glädje må väl fara,
dricka skall min glädje vara:
dricka är min enda ro;
näst vid tunnan vill jag bo.
Vad jag äger, skall jag sälja,
köpa vin och det uppsvälja;
uti heta strupen min,
där skall öl och vinet in.
Vad jag nånsin har fått ärva,
det jag fått ell' får förvärva,
allt skall ösas i min kropp,
allt ihop skall drickas opp!

GRAVSKRIFT ÖVER KUNG KARL XII:s HUND.

Pompe, kungens trogne dräng,
sov var natt i kungens säng.
Sist, av år och resor trötter,
led han av vid kungens fötter.
Mången täck och fager mö
önskade som Pompe leva;
många hjältar eftersträva
att få såsom Pompe dö.

UR EN FISKARE-BROS VISA[1],

GJORD FÖR ÄLSKANDE ÅKARE OCH DERAS FRUNTIMMER.

Elin älskar jag rätt mycke,
ty hon är rätt mjuk och fin,
viter som ett slessingsstycke[2],
mjuker som en docka lin,
feter som en gödder sugga,
röder som vår grannes knut,
nätt och liten som en mygga
snabb och kvick som reffelkrut.
Elin är min byxsäcksklocka,
Elin är min russinstrut,
Elin är min sockerdocka,
Elin ist mein höchstes Gut;
Elin är min fröjd och gamman
Elin är mitt sobelskinn,
Elin är mitt allt tillsamman,
allt ihop är Elin min.

* * *

[1] En visa att sjunga vid fiskarebron, en gatvisa. [2] Stycke schlesiskt linne.

Digitized by Google

SAMUEL COLUMBUS.

AFTONSÅNG.[1]

(Ur Odæ sveticæ.)

Allt efter Guds behag
så har nu denne dag
sin äntlig ända nått,
och natten, sömnens vän,
har åter nu igen
i ljusets rum uppstått.

Du höge himlemakt,
som neder jordens trakt
med dine himlebloss
förändrar underlig,
själv oföranderlig,
vik aldrig du från oss!

Vår ögon gå igen.
En himmelsk änglesven
förordna du åstad,
som håller trogen vård
och stänger fastan gård
omkring min vilestad!

Min kläder klädas av.
Min synd, o Gud, begrav
i Kristi sidesår,
så skall min skröplighet
bli vänd i härlighet,
när jag av jord uppstår!

Hur hjärtlig skall jag sen,
från alla synder ren,
uti en härlig skrud
lovsjunga dig, som åg[2],
då jag i synden låg,
var mig en nådig gud.

* * *

HAKVIN SPEGEL.

UR GUDS VERK OCH VILA.

Företal till Herren Gud, den allsmäktige skaparen.

Herre, tu mäktige Gud, hela världens skapare store,
om jag snäller i vett samt vitter i tungone vore,
skulle tin eviga makt av mig så vida berömmas,
att tina dråpliga verk ej skulle på jordene glömmas.
Evig och obegripelig är tin varelse rena,
och tina tankars djup förstår tin vishet allena.
Härlighet är tin dräkt och ljus tina dagliga kläder.
När tu nådiger äst, allting sig fröjder och gläder.
Tin välsignelse kring hela världen strömmar och flyter,
och tin dyrbara skatt rätt aldrig minskas och tryter.

[1] Jfr Sv. psalmb. n:r 440. [2] Också.

Digitized by Google

Tin barmhärtighet är var morgon ny och besöker
jorden och havet, att allt sig ljuvligt ymbnar och öker.
Fast vi dagliga få tine gåvor och illa föröda,
vill tina nåd likväl över oss margfallelig flöda.
Ändalös är tin kraft, ty klipporna rämbna och buga,
jorden skångrar[1] och räds, om tu vill vredliga truga[2];
änglarna skyla sin helgd[3], ja helgon falla till fota,
kungarna tiggja din nåd, när tu vilt vredgas och hota.
Solen svartnar i moln, när som titt ljungande lyser,
stjärnors glimmande här av darrande räddhåga ryser.
Himmelen häpnar och flyr, ja himla-stodarna[4] skälva,
skyarna skifta sin hy och sig förblandade[5] välva,
helvetit hisnar, och allt det där blant andarna fängslas,
gräslige resar och troll djupt under vattnena ängslas.
Kraftiga äre tin ord, titt nampn är högst över allas,
stor uti nåd och mäktig i dåd tu Herre må kallas!
Ty huru verkar tu? Var kan slik mästare finnas,
makalös är tin konst, tina under kan jag ej minnas.
Tu har upphöjt tin stol över alla himlarnas höjder
och klätt all tina rum med allsom skönaste slöjder[6],
Månne man en så klar demant på jordene finner
som en strimma, därur den sköna solene rinner?
Stjärnorna tu så nätt uti ordning ställer och sätter,
att ej pärlor och guld bebräma kläderna bätter.
Har man mästare sett, som kan så konstelig bygga,
att stora hus grundlöst stå stadiga, fasta och trygga?
Ty si, resiga[7] berg, stela klinter, klipporna bratte,
fast vi vete de ej på pålar och fjolar[8] ä satte,
men på luftenes valv, som tyckas vara så svaga,
stå dock härdiga. Slikt kan tu, Gud, visliga laga.
Nordan sträcker tu ut på intet, och höjderna hänga
uppå itt ord, och jordens ymbn[9] sig i luftena svänga,
vattnet samkas ihop uti molnet såsom i läglar,
skyarna rämbna dock ej, men stå som silver i deglar,
Havet reser sig upp, och vågorna pläga sig häva,
att de djärvliga syns mot själva stjärnorna sträva.
Dock töra de likväl ej över jordene flyta
eller ett endaste fjät utom sitt råmäre[10] bryta.
Källornas ådrar ha gång igenom hårdaste jorden,
och hela marken hon är en djurgård däjelig vorden;
där kan boskap och få både torst och hungeren släcka,
där kan foder och bet till mångfall tusende räcka.

[1] Dåna, rysa. [2] Hota. [3] Helighet. [4] Himmelens grundpelare. [5] Om varandra. [6] Arbeten, konstverk. [7] Jättestora (t. riesig). [8] Bjälkar. [9] Dimmor (immor). [10] Råmärke.

Digitized by Google

Ljuvligit är att tillse, huru djur och fåglarna spisa,
huru de gamble sin art och seder åt ungarna visa:
örnen i luftene far och koxar i solenes änne[1],
frestar ock ungarna små, om de hava dylika nänne[2];
kajan hoppar å land, men svanen simmer och seglar;
ankan plaskar ikring och sig uti bäckarna speglar.
Herre, utöver slikt ville tu tig låta behaga
för kreaturens tarv en lustgård ståtelig laga.

— — — — — — — — — — — — — — —

Därföre, helige Gud, vid dessa här gärningar alla
hisnar mitt förstånd, mina tankar digna och falla.

— — — — — — — — — — — — — — —

Skulle man om slik verk tillbörliga dikta och sjunga,
sannerlig hövdes tå ens ängels heliga tunga.

* * *

JESPER SVEDBERG.

BARNA-PSALM.[3]

O Gud, som ej de spädas röst föraktar,
hjälp dock, att jag av barnsligt lit[4] betraktar,
att tu min Gud och Fader vara vill.
Hör nu min bön, den jag tig ställer till!

Tu haver kallat mig till detta livet,
sund kropp och sinnen haver tu mig givit,
ja, ännu det, som mycket mera är:
mig genom dopet tvagit ren och skär.

Giv, att jag städs min vandring så anställer,
att ungdoms fel och odygd mig ej fäller!
Jag själv min ingång och min utgång icke vet,
ty led mig tu uti all menlöshet!

Vad nyttigt är, hjälp Gud jag må det lära,
beflita mig därhos om dygd och ära,
min ungdoms tid ej nöta fåfängt bort!
Det läras bör, är drygt, men tiden kort.

[1] Panna, anlete. [2] Tilltagsenhet. [3] Jfr Sv. psalmb. n:r 342. [4] Tillit.

Digitized by Google

Föräldrom är jag skyldig barnslig lydno
samt heder. Det skall lända mig till prydno.
Tå de mig hålla till all kristlig tukt,
därav får jag med åldren mycken frukt.

Bevara mig, o Gud, för ond exempel,
att ej förstörs dens helge andes tempel!
Ont sällskap som förgift lär mig att sky,
falsk läro och de onda seder fly!

Styrk mig, att jag ju mer tilltager
i lärdom och allt gott, som tig behagar,
förkovrar mig i visdom, växt och nåd
och aldrig går ifrån titt helga råd!

Min levnad vill jag tig, min Gud, befalla.
Tu värdes mig allt städigt[1] vid makt hålla,
att jag fulländar väl mins vandrings lopp,
behåller tron samt kärlek och gott hopp.

FÖR UNGDOMEN, ATT BEDJA OM VISHET.

O, mina fäders Gud, sänd mig tin vishet neder
av helga himmel tin att lära goda seder;
av härlighetens stol sänd henne i min själ
att giva mig förstånd tin lag att fatta väl.

Sänd henne till mig an, att hon hos mig förbliver,
arbetar jämt med mig, mig håg och vilja giver,
att jag förstår och gör, vad tig behagligt är,
och jag i minom kropp en helig anda bär.

Ty hon förstår all ting, men jag är svag och blinder.
Upplyse hon min själ, borttage men[2] och hinder,
i minom gärningom hon nådigt lede mig,
att jag i levnad min mig ställer skickelig.

Tin vishet, fromme Gud, mig troligt ock bevare,
att mig ej skada må ej nöd, ej sorg och fare.
Så varda tig min verk, o Gud, tacknämmelig,
och jag får evig fröjd hos tig evinnerlig.

* * *

[1] Ständigt, fortfarande. [2] Lyte, brist.

Digitized by Google

JAKOB FRESE.

UR PASSIONSTANKAR

ELLER BETRAKTELSER ÖVER VÅR VÄLSIGNADE FRÄLSARES BLODIGE PINO OCH DÖDSKAMP, UNDER SJUKLIGT TILLSTÅND FÖRFATTADE.

Ur Den fjärde akten.

Utur sitt morgonhus den ljusa solen går
och med sin gyllne glants bestrålar trädens toppar.
En ljuvlig varma hon i blida luften sår,
och natten smälter bort i daggens pärledroppar.

Så är den natten hän, i vilken Jesus led
och mörksens väldighet med ett sig underlade,
den jämmerfulla natt, i vilken Gud var vred,
men ock den sälla natt, som frid i följe hade.

I trötta sinnen, som i oro vilat ha,
upp, gjuten ymnigt ut ert hjärtas stängda dvala!
Vi vele oss igen vår klagan företa
och i en sorgse tid om sorger endast tala.

Från Kaiphæ stränga rätt det bär till världslig dom,
var svärdet hålles skärpt och vågen[1] jämt i handen.
Allt tycks det hålla hårt, ty kejsaren av Rom
sägs till dess höghet skadd[2], och uppror spörs i landen.

Hjälp, Gud, imellertid hur varder Kristus trängd[3],
hur man emellan ryckt och obarmhärtigt slagen!
Han hålls i kedjor lyckt, från frihet utestängd,
och näpsten varder ej ifrån hans skuldror tagen.

Är någon känning[4] kvar i ett förhärdat bröst?
Finns i en syndig kropp en enda dygdig åder?
Så hav dig, Juda, fram[5], bekänn med mun och röst,
vad honom bör till lön, som menlöst blod förråder. — — —
— — — — — — — — — — — — — — —

[1] Rättvisans våg. [2] Skadad, kränkt. [3] Ansatt. [4] Känsla. [5] Träd fram!

Digitized by Google

Ur VÅRBETRAKTELSER

UNDER MIN SVÅRA SJUKDOM, SOM VID DENNA ÅRSTID ALLTID ÅTERKOM.

Den 29 april 1715.

Tänk, lärkans fjärde sång mig nu i örat gäller
och åter sker, att Gud sig mot mig vreder ställer.
När genom luften hon med sina vingar ror,
då är det ren så dags, att plågan hos mig bor.

Ack, hade jag din röst och dina lätta vingar,
med dem du dig i hast till solens grannskap svingar,
så flöge jag dit upp och klagad' så mitt ve,
att nåden ej min nöd skull' utan tårar se.

Men nu likväl, min Gud, fast ej min syn dit räcker,
där själen blir förnöjd, och dit mitt hopp sig sträcker,
så hinner, som jag vet, din godhet dock till mig,
ty utom varje vidd ju nåden sträcker sig

Jag med min bättrings tår din mildhets åker plöjer,
jag vet, du kommer visst, änskönt du litet dröjer,
och tröstar mig därvid: mitt sista sjukdomsår
mig hos min läkare en evig hälsa spår.

TAL TILL ENSLIGHETEN.

Kom, tysta enslighet, dig vill jag mig betro,
att sig mitt hjärta må i hemlig suckan fräta!
I ditt fördolda rum, där är mig lust att bo,
ty jag mig föresatt all annan fröjd förgäta.

Du, trycktas[1] välbehag, de sorgsnas paradis,
bedrövda själars ro och blöda sinnens längtan,
i dig förnöjes man uppå ett saligt vis!
Du stillar vårt begär, du dödar all vår trängtan.

I, glada stunder, och du, forna fröjd, farväl,
o, en bedräglig lust, som världens sällhet giver!
Kom, tysta enslighet, undsätt min matta själ,
ty endast uti dig och Gud min glädje bliver.

* * *

[1] Betrycktas.

Digitized by Google

GUNNO DAHLSTIERNA.

Ur KUNGASKALD.

Svea är tröstlös. Hennes dräkt, förr praktfullt växlande sommar och vinter, bytes nu i ett »kolsvart sorgeflor».

En ungfru, ädel mö, sig på den ö upphåller,
som Svidiot kallad är på runars stavesätt.
Hon, fast hon åldrig är, ändå helt unger skåller[1],
dock räkna kan sitt namn av hög urminnes ätt;
vill nu ej låta sig mer trösta. Sådant våller
den stora konungs död; hon blir av tårar mätt;
det är den spis, som hon var måltid till sig tager;
det är den salta dryck, som hon sig själv tillager.

Hon plägar ömsa förr med tvenne helgdagskläder;
den ena är helt grön, av mjuka silket byggd,
därpå invirkade i guld stå många städer
och körkjor uti silv och mången vacker bygd.
Högst upp på brämet syns det blanka nordanväder
bland berg och högväxt skog av fruktbar art och dygd,
men kanten ses omkring, upphöjd i blått, bårdera[2]
med hav och tusen skipp bland skär och klippor flera.

Här löpa jägare i häl på rår och hinner[3]
de brante klippor upp utmed de höge trä,
men strax där nedanför man släte ängjar finner,
och herden blås på horn utmed sitt spaka fä.
Snart ser man här och där, hur en berggruva brinner,
och svarte smeder dra smält silver under stä'.
På bäckar, sjögar, åar, där fiskar gå och leka
i lugnan utmed vass, kan man med fingret peka.

I tätväxt nöteskog[4] ses mången hjort och hara,
som hundar med full hals fram ur de trånge snår
utfösa; där står ställt ett nät, en långsträckt snara,
och utbredd mannaskall ger akt på björnens spår.
Men uppå varje gren en mångfald fjädrad skara
in under löven ser på hur den leken går;
de kvittra all i hop, och mången målad[5] fågel
har där i luftig ek bå bo och brö och sogel.

[1] Synes. [2] Kanta. [3] Hindar. [4] Lövskog. [5] Brokig.

Digitized by Google

Den klädning är den, hon plä' alla somrar draga,
som med finvävet tyg av blommer fodrat var,
men på sin väna hals hon en dyr rosenkraga,
med demant och rubin och pärlor bårdad, bar.
Ja, lika som en brud, så snart hon sig vill laga
till bröllops, all sin skrud och prydning på sig tar,
så var hon ock iklädd, men hennes huvudbona
var lik ett långväxt torn med tredubbel gullkrona.

Det andra plagg och dräkt, varmed sig härligt sirar
den gudanymf, då hon den halmbeströdda jul
med mycken rolighet hemväntar (ty hon firar
dess högtid under tak och fönsterfulle skjul),
är snövit över alt. Diana[1], som så plirar
uti sin sölverduk, är därmot mörk och gul,
men här finns ingen fläck, om ej att fagre graner
kring fållen sydde stå som gröne sammetsfaner.

— — — — — — Inför Svea träda fyra ombud för svenska folket och lovprisa den döde konungen. Prästen säger bl. a.

Ty säg, vad är vårt lif? En boja av skör koppar,
en handavändning, dryg av tvång, av dagar kort,
ett rågat dryckekar, bräddfullt med bittra droppar,
en rök, den elden fött, den vädret pustar bort,
en mygga vingelös, som kring om ljuset hoppar,
ett sommarhagel, som att gömma är för svårt,
en blanker is, varpå vi gå och alle slinte,
ett glas, ett gräs, ett damm, ett solegrand, ett inte.

Vad är då döden för Guds trogne män? Ett nöje,
förlossning från allt kval, ett nyfött äreliv,
en glädje utan sorg, en lust, uppfylld med löje,
en ljuvlig morgonsömn, ett evigt tidfördriv,
en stega, varpå vi till himlen oss upphöje,
en ro, en salig fred, en ända på allt kiv,
en härlig bröllopsskrud, en skänk av många gåvor,
ett ständigt gästabud av Guds hus' rike håvor.

Är nu vårt liv ett valv, uppfyllt med många dödar,
vår död en vila, skild från mödo och besvär,
vårt liv en oro, som sig fåfängt mest bemödar,
vår död en vinning, som all fåfänga förtär;
ho är då, som sin håg vid denna jorden lödar,

[1] Månen.

Digitized by Google

ho är, som längtar ej dit, där hans hemvist är,
ho är, som ej vår kung högstsalig evigt skattar
hos Gud, där han nu är, fast ängslan oss utmattar?
— — — — — — — — — — — — —

* * *

OLOV RUDBECK.

Ur ATLAND ELLER MANHEIM.

Ur Kap. II. Om åtskillnaden på folken.

— — — — — —Den andra och största åtskillnan synes språket göra. Ty hava uti alla tider de erkänts för ett annat folk, som hava haft ett annat språk. Språken de äro mångahanda och haft en underlig begynnelse, såsom man skall i det 3 kapitlet vidare omtala; vilke skiljas mer och minder åt. Dem kallar man huvudspråk, som helt och hållet så skiljas, att det ena ordet är intet likt det andra, såsom folk på svenska heter på latin *gens;* uti vilket ord man ser icke den ringaste bokstav vara i det ena ordet lik den andra bokstaven i det andra, med mindre man vill icke göra, som Cluvesius[1] i sin Germania (Lib. 7, cap. 26, fol. 225) gör, i det han drager och byter *theut* i *dan* och *dan* i *god*. Jag undrar, att han icke byter det än uti flera, såsom *häst, bock, galt, björn, troll, varg,* att det på sidstone stannar i en *vurm*. Och får man så byta, så kan man göra alla språk till ett och ett till alla, såsom: vänd *f* uti *g*, *o* uti *e*, *l* uti *n* och *k* uti *s*, så har du av *folk* det ordet *gens!*

Det är fuller visst, att orden hava ifrån första begynnelsen i alla språk, som hava bestått av många stavelser, dragits (genom det man hastigare haver velat utnämbt[2] dem) tillsamman till kortare ord, såsom *Tioderik* kallas nu *Dirk;* vilket ingen skulle tro, men sådant måste man bevisa genom åtskilliga skribenter, som i förra och senare tider samma ord nämbt hava. — — — —

Uti allt detta måste man ock tillse, vilka bokstäver som äro byteliga, och det allt av naturen och goda historiska skribenter bevisa; såsom förut äro alla (vocales och diphtongi) självljudande bokstäver aldra oftast ombytelige, och kommer myckit därav, såsom man ypnar munnen till att dem utropa. Ty när man storst gapar, kommer *a* fram, och som man sedan fäller munnen ihop och sätter mera och mera ut truten, bliva de andra skapade, såsom *æ, e, i, å, o, ö, u, y,* det man på sig själv alltid försökja kan. Därföre där vi säga *kung,* säga

[1] Tysk geograf, d. 1632 såsom professor i Leiden. [2] Uttalat.

Digitized by Google

de danske *kång*, de tyske *könig*, de engelske *king*. — — — — — — Härav synes klart nog, att alla de språk, som ingen annan åtskillnad hava, än att deras ord uttalas igenom hårdare eller lenare bokstäver, som bytelige äro, de hava tillförene varit ett språk och kunna än i dag igenhämptas av[1] sin första grund och äro allenast genom tiden därigenom förbytte, att när sådana svåra ord äro till främmande orter komne, hava de dem ej kunnat så uttala, som sig borde, och därföre även så förväxlat dess[2] bokstäver, som Pomponius Melo[3] bekänner. — — — — —

Ur Kap. IV. Vad som har lockat människan dessa längsta orter norr åt att bebo.

Allom är kunnigt, som någon smak hava fått om jordenes beskrivning (geographia), att hon är hel rund, bestående av vatn och land eller, som Guds ord talar, det våta och torra, och att den ena halva delen vänder sig i norr, den andra i söder. Nu är det mäkta märkeligt, att ehuru väl solen vistas halva året över den södersidan och andra halva delen av året över norre sidan, så att hon med sin värma synes så väl befordra alla djurs, fiskars, fåglars, träns och örters förkovran på den ena halva delen som den andra, dock haver Gud behagat låta större del av det torra och själva jorden bebos på den norre sidan än på den södre, som allom kunnigt är.

Gud satte själv Adam uti paradis, som av allom lärdom menas vara där Syrien är och Euphrates förbigår med de andre tre floderna, vilket allt är på norre sidan om medellinjen.

Även blev Noaks ark stadnader på norre sidan och vid Ararat.

Guds egit folk, judarna, var det förlovade landet givit, som var likasom en kärna av hela världen på norre sidan om medellinjen.

Alla monarkierna hava varit på den norre sidan. Alltså har den norre delen av hela världen varit lika såsom mera ansett till människans och alla djurs boning än den södra.

Jag haver låtit se, att fiskarna de hava varit människans största föda i förstone efter floden. Går man och tillser, var deras största lust är och natur att förkovras, så äre inga orter i hela världen mot dessa norska. Vad för sill, lax, strömming, gäddor, sik, torsk, bärgentorsk, valfiskar och andra sådana äro allt ifrån holländska sidan och igenom denna öster- och västersjön allt upp under Island, kan ingen människa beskriva, och huru många land och folk därmed födes.

Vill man tillse de slags fåglar, som uti hela världen äro människan mest till födo skapade, som artor, änder, gäss, svanor, starar etc., och där till andra, som tranor, lomar, strandknipar, så är deras största förökningsrum här i Sverige och de norska orter, men särdeles

[1] Återföras till. [2] Deras. [3] Romersk författare i första årh. e. Kr.

Digitized by Google

här för de oändeliga många sjöar, insjöar, moras, kärr, strömmar, holmar och vikar, vilka här äro flera än på någon ort i världen, när man vill en lika stor del av henne mot Sverige jämföra. — — —

Går man till ljuset och dess ljuvlighet, så finner man det intet sant vara, som de gamle hava ment, att här skulle vara ett oändeligit mörker. Ty här är mera dag hos oss, räknandes hela året igenom, än för alla dem, som närmer bo allt intill medellinjen.

När vintern är, så täckes här all jorden, berg, skogar och dalar med snö, och därav sådan klarhet, att man kan resa nätter och dagar, där i andra länder natten så mörk är, att man ej kan leda sig väl, där icke himmelen är stjärnklar eller månljust; och åter här, när månljust är eller ock fast moln är på himmelen och hon är i fylle, så kan man av dess vedersken mot snön se att läsa det något grovt skrivit är eller tryckt. Ja, man kan här med största nytta och lust resa dag och natt över land, sjöar och strömmar, där man i andra länder, såsom Tyskland, Frankrike, Spanien, Italien etc., måste resa i största mörker, orenligheten under buken på hästen och i en osund dimba och lukt. Ja, snön gör här det gagnet, att många örter, som hit av främmande land äro införde, håller snön varme uti jorden, där de uti Tyskland, Holland, Frankrike av en torr köld fördärvas, det jag haver själv uti många ting försökt. När vinteren här är, är han klar, sund, nyttig och frisk; är här ock sommar, är han natt och dag så ljuvlig, att ingen ort söder till är med honom att jämföras.

Ser man här till människan själv, ved vad hälsa hon är, så har man visst att tacka Gud, att sällan är här besmitteliga sjukdomar, såsom pestilentia, spetälska, fläckfebrar etc., med vilka söderländerna nästan årligen måste dragas, varföre ock människan här i gemen till en mäkta hög ålder stiger framför de, som i söderländerna bo. — — — Denne ortens natur både till jorden och luften, så ock stadiga födan, giver dem en större styrkja än i söderländerna, så ock större kroppar, det alla främmandes skrifter bevittna.

* * *

Digitized by Google

FRIHETSTIDEN, FÖRRA SKEDET (till 1763).

SAMUEL VON TRIEWALD.

UR SATIR EMOT VÅRA DUMMA POETER.

När en skald begynner yra,
rasar'n mer än andra fyra,
som stängs in i dårehus.
Ty när han har fått ett rus
ur den pussen, som de skälla[1]
Aganippe, Pindi källa,
ser han allt med mikroskop;
liknar väl ett ölestop
vid ett styckfat, fullt till laggen
av den gudadryck och daggen,
nektar och ambrosia,
som de aldrig smakat ha.
"Morgonrodnans facklor sköna
låta döda världen röna,
att nu Febus innan kort
nattens täcke rövar bort,
sen i våta Thetis' sköte
han har haft sitt läger blöte,
där hans hästar hava gått
och ha druckit rågat mått."
Mången tord' sin hjärna bryda,
vad de orden sku betyda;
bond' det säger kort som jag:
"Det är morgon, det blir dag."
Men poeten måste gala[2];
ty som annat folk att tala
jämt, naturligt, klart och rent
tyckes honom för gement.[3]
Som en gud[4] sägs driften[5] giva,
måst' han ock som gudar skriva,
fast bland tusen några få
endast detta språk förstå.
-- -- — —
En kan inga ord fördraga,
han ej tar ur gammal saga,
bär städs en vanvördnad stor
för det språk, han lärt av mor.
En har grekska ålderdomen
ständigt uti narregommen[6] — —
— — — —
Allt är högt, vad sådan diktar:
hjältar kallas alla knektar;
dör en lustig korporal,
liknas han vid Hannibal.
Cesars mod, Pompejus' ära
sägs han med i graven bära,
fast han, rädder som en hjort,
aldrig kom ur Stockholms port,
fredsam striden alltid fruktat,
mer tobak än lunta luktat,
ej med värjan — fingren väl —
nånsin någon slog ihjäl.

[1] Kalla för. [2] »Tala i hög tonart.» [3] Simpelt. [4] Apollo. [5] Skaldegåvan.
[6] »Talar i sin narraktighet alltid om forntiden.»

Digitized by Google

Iris'[1] mun, som är så finer,
plär han likna vid rubiner,
hennes täcka ögon två
av demanter namnet få;
marmorbröst, albasterhänder —
i en summa: allt han vänder
i en kall och kulen sten,
henne till den största men.

— — — —

Så undre ingen mer, om sådan dårskap våller,
att dumma mops[2] var skald för narr och toker håller,
dock som han själv ej rim och verser skriva vet,
står ock den satsen fast: Var tok är ej poet.

* * *

OLOV VON DALIN.

TANKAR OM GUDS FÖRSYN.

Förblindade värld,
vart rasar din flärd?
I villsamma fält,
I brusande strömmar,
vem har er så ställt?
Skall folk och natur
gå fritt utan tömmar
som vildaste djur?

Här famlar allting
i oreda kring,
här vinner ett null
den präktigste lycka,
här kastas omkull
de rotfasta träd,
och ogräs förtrycka
den renaste säd.

En gammal och tung
utlever en ung;
med darrande stav
en usling borthjälper
en hjälte till grav;
den fule får märg,
när skönheten stjälper
i friskaste färg.

Här vissnar en ros,
när näsown därhos
blir yvig till mods;
här laddas den rika
med gods uppå gods:
den fattiga ser
sin föda bortvika
och mister än mer.

Men mest gör mig ont,
att dygd ej blir skont.
Det himmelska barn
av olyckor bliver
nedtrampat i skarn[3],
när fräckaste last
till heder uppkliver
och håller sig fast.

Jag icke förstår,
vi ödet begår
så synbara fel.
Månn världen sig välver
på lycka och spel?
Månn himlarnas här
är gjord av sig själver
och själver sig bär?

[1] Herdinna (som han besjunger) [2] En dumsnut. [3] I smutsen.

Digitized by Google

Så talar min harm
mot allmaktens arm;
så ivras mitt mod
i blindhet och yra
med kött och med blod;
det önskade få
all världen bestyra
en dag eller två.

Men, eviga lag,
som finner mig svag,
förlåt mig mitt knot!
Vad skulle jag råda
din vishet emot?
Ack, had' jag den nåd
att en gång få skåda
ditt hemliga råd!

En örn har sin fröjd
i klarhet och höjd:
från jordenes grus
mot solen han vågar
att skåda dess ljus,
när flugor och mygg
vid dunklaste lågar
få vingelös rygg.

Så lyft du ock mig
från stoftet till dig
ett ögnablick opp,
att se, hur du vänder
all världenes lopp,
vad orsaken är
till allt, vad som händer
så underligt här.

Dock håll, jag går nid[1],
jag hisnar därvid:
ett allt uti allt,
som tusende världar
i blinken befallt,
betar mig min syn —
min flykt blir förtärder
i strålande skyn!

Förnöjd med min lott,
jag anser för gott,
vad himmelen gör;
jag står och jag sviktar,
jag lever och dör
i skaparens hand,
som räknar och siktar
den finaste sand.

— — — — —

Så skall då allt mitt
från sorg bliva fritt:
förnöjd med Guds råd,
jag aldrig skall skilja
hans tuktan från nåd.
Mitt hus har jag byggt
på skaparens vilja;
där sover jag tryggt.

NÖJD LEVNAD.

Äta litet, dricka vatten,
roligt sällskap, sömn om natten,
käckt arbeta, lägligt bo,
stillhet någon stund på dagen:
det är lagen
för min hälsa och min ro.

SKATAN SITTER PÅ KYRKOTORN.

Skatan sitter på kyrkotorn,
och gåsen läggs i en gryta;
och den, som har sitt hjärtekorn,
behöver därmed ej skryta.

Lilla vän, kom tag i ring
och dansa golvet i splitter!
Gör inte narr av hjärtesting:
jag känner bäst, var det sitter.

[1] Ned.

Digitized by Google

Hiss upp segel, nu ha vi vind,
jag vågar alltid på skutan;
var tar sin, så tar jag min,
och stackars den, som blir utan.

Havet svallar, och skeppet far
från Göteborg och till Kina;
och den sin vän i tankar har,
kan inte rasa och flina.

Fågeln sjunger i grönan lund,
och kvisten börjar att bära;
jag tänker på var rolig stund,
som jag lär få med min kära!

Sätt dig neder i bara snön,
så fryser du ej om pannan;
och om min ängel ej vore skön,
så tog jag säkert en annan.

VÅRVISA.

Bort med höga ting!
Lät man världens ring
över vårt begrepp sig vända!
Kom, du vackra vår,
som du råda får,
och på vintern gör en ända!
Gumma, dräng och piga,
oxe, ko och kviga,
kalv och lamm i glädje hoppa;
tuppen med sin fru
har förgätit nu,
att han en gång skall bli soppa.

Si, hur stuten går
och med hornen slår!
Geten krummar sig för bocken.
Tackan, yr och vill,
uppfylld av april,
roar all den ludna flocken.

Men, min Marjo lilla,
oxen bölar illa;
månn man fodret honom nekar?
Tänk, om det vor' allt[1]
och vår boskap svalt!
Tro mig, det blev andra lekar!

Dock, min Marjo, kom!
Bästa egendom
är du mig i nöd och nöje.
Har jag dig och bröd,
femton kalvars död
vill jag då se an med löje;
femti höns och flera,
tretti gäss och mera
skulle jag för dig ej akta;
själva katten vet,
med vad kärlighet
mina ögon dig uppvakta.

UR SVENSKA FRIHETEN.

Första sången.

Jag talar om en svensk, en kärleksvärd gudinna,
som stundom bland oss lyst och stundom måst försvinna:
hon är av himlen född och alla dygders mor,
bland dårar i förakt, men bland de visa stor.
Två döttrar Avgrund har, som djärvt på jorden vandra,
den ena Självsvåld är, och Träldom är den andra;
de ha gudinnan städs förföljt i häl och hamn,
men än är hon dock kvar, och Frihet är dess namn.

Slut.

Digitized by Google

Du ädla Himlens barn, vars öden jag nu målar,
uppliva du min duk och län mig dina strålar!
Du är mitt mod och skygd, ty styrk ock nu min hand
till rena penseldrag för Gud och fosterland!
Hjälp mig med det behag den hårda Sanning pryda,
att en gång hov och land med fägnad henne lyda,
hjälp mig dra täcket bort av Split och Agg och Tvång
och visa kungars fel samt väldens undergång.

Den store *Karl* var död, och ännu skälvde jorden
av blixt och dån och skräck, och molnet höljde Norden:
det folk ett dunderslag blott av en kula får,
som fem monarkers makt ej rört i nitton år.
Det fäller sorgse ned ett blodigt järn ur händer,
sen den ej mer är till, vars namn i alla länder
uppvägde härars makt: det gamla götska mod
nedsignar med sin kung och stelnar med hans blod.
Anförarn står bestört, soldaten fäller tårar:
den bane, hjälten fick, nu tusen hjältar sårar;
en tapper krigshär strax försvinner vid hans fall,
liksom varenda svensk förgåtts vid Fredrikshall.
Vår fiend' repar mod, då nyss han lyktat bäva,
och Moscous örnar[1] djärvt i svenska skärar sväva;
kosacken oförskämt[2] nu törs med darrand' hand
på själva Sveriges vall upptända mordisk brand.

I sådan olyckstid *Ulrika* spiran fattar,
Ulrika, som mot dygd sin höghet ringa skattar;
hon ser nu från sitt slott de brända städers damm
och ur ett modigt bröst drar tåresuckar fram.
När hon sin broders död och rikets nöd betänker,
en ljusblå gyllne sky sig ned från höjden sänker,
en himmelsk skönhet här ned till Ulrika kom:
det var, gudinna, du, som jag nu talar om!

Hjältinnan[3], muntrad upp och väckt ur sorgens dvala,
tog Frihet mild emot, som så begynte tala:
"Du ser här, drottning, den, som Himmel, som Natur
har i ditt land satt in, men mänskor stött därur.
Två mörksens barn har Gud tillåtit mot mig strida:
av Självsvåld har jag mäst och Träldom mycket lida;
den förra är ett troll, som tusen huvud har
och banar systern väg, som kval och bojor drar.

[1] Ryska flaggor. [2] Oblygt. [3] Ulrika.

Digitized by Google

För Träldom måst jag sist ur dina länder vika,
för Självsvåld ofta förr; nu söker jag Ulrika!
Ja, drottning, det är du, som jag nu ber om skygd:
ditt hjärta lever blott för Sverige och för dygd."
— — — — —

Fjärde sången.

Ulrikas blod är rörd, hjältinnan häftigt vaknar;
hon ser, det var en dröm, men faran hon ej saknar.
Hon ropar Frihet strax, den hon i famnen far.
"Ack," sad' hon, "jag är nöjd, gudinna, du är kvar!
Av en förskräcklig syn, som mig ur drömmen väckte
och mer än krigets blixt en redlig håg förskräckte,
fördubblar sig min nit: med dubbelt våld min själ
bland sorgevågor välvs för ditt och Sveriges väl.
Var är nu Sverige, du, min ro och sinnes börda?"

Den trogna Svea kom sin drottnings ord att vörda;
dess uppsyn modig var, som född av gudars stam;
hon var som lejon rask och spak som minsta lamm.
En redlighetens eld ur hennes ögon lyste.
Vid sidan bar hon svärd, varåt hon sakta myste,
på armen bar hon sköld, med trenne kronor prydd,
och manteln var med prakt ur hårda bergen sydd.
Till henne vände sig dess drottning och hjältinna.

Hon sad': "Av Himlens nåd du äger en gudinna,
som dig av ålder prytt och tusen skatter skänkt,
vars rätta värde du dock aldrig nog betänkt.
— — — — —
Med henne kan ett folk i sådan lycka blänka,
som Envåld aldrig rår[1] med största segrar skänka:
hon gör var undersåt som kungen trygg och dyr
och kungen dubbelt stor, som slika drottar styr.

Men, Sverige! Mödan blir[2] gudinnan så befästa,
att Självsvåld rubbar ej dess trygghet och ditt bästa.
Tag nu din tid i akt, den milda Fredriks dar,
att stadga Frihets tron, att hon blir evigt kvar.
Gudinna, säg nu själv, vad till din önskan länder!
Vårt hjärta till din tjänst upplivar vett och händer."

[1] Förmår att. [2] »Det blir din svåra uppgift.»

Digitized by Google

Kring Frihets anlet stod en glans av himlaprakt,
som gav[1] för döden själv ett ädelsint förakt.
All svaghet gav hon kraft, med minsta blink hon rörde
till fröjd en dödlig blod, och i sitt sköt hon förde
små gudar, Tycke, Lust och allt, vad sinnen rör.
Hon sade: "Drottning, dig med tack jag lyda bör!

Vad först jag önska vill, är lagen i sin styrka,
en sund, förnuftig lag, som heligt man bör dyrka,
en lag, med vilken klart en allmän sällhet vinns,
varav ett folk har skygd, varav en kung förbinns[2].
En lag, som kung och folk med visdoms anda stifta,
för allas ögon ren, kan aldrig färger skifta;
hon är ej av den art, som tvedräktsäpplen bär,
uppretar stånd mot stånd och sist sig själv förtär.
En kung har fått av Gud en dyr, förfärlig lycka:
ett folk att göra sällt, ett folk att lätt förtrycka.
Alltsom han dygdig är, blir det på dygder rikt:
som huvud så är kropp, ett folk är kungen likt.
Mot honom bör hans folk i laglig makt uppväga,
mot folket bör ock han en rättvis fasthet äga;
är kungen alltför mild och folket alltför hårt,
så blir med min förlust snart bägges öde svårt.
Ett folk ger kungen makt sin plikt att myndigt göra;
ett folk bör gilla lag och kungen den utföra.
Att äska lagens bot var undersåt är fri,
men all verkställighet bör eneväldig bli.
Ej bör ett folk sig in i kungens styrsel blanda,
om kroppen drivas skall av enig, myndig anda;
ej bör ock av en kung försummas laglig makt,
om dess betjäning ej skall mötas med förakt.
— — — — —
En kung med all sin kraft bör aldrig kunna trycka[3]
den minsta undersåt till heder, liv och lycka;
en slik bör sova trygg, när han av lag har vakt,
för kung, för överman, för hela rikets makt.
Se, där är nu det fält, där Frihets växter grönska!
Men därmed är jag nöjd; jag bör ock mer ej önska:
allt, vad en undersåt i välde mer förmår,
han med sin frihet dyrt till slut betala får.

Ett folk, som vill bli sällt, bör allting undanrödja,
som avund ger och split, som last kan understödja;

[1] Väckte. [2] »Känner sig förbunden.» [3] Förtrycka.

Digitized by Google

om tjänster, namn och rang, som kungens vård tillhör,
liksom om eget gods ett folk ej slitas bör.
— — — — —
Men, Sverige, glöm ej ett, om du på mig vill tänka!
Lät Handel, Flit och Slöjd dig rikedomar skänka:
om folket ej mår väl, det tvingas ganska lätt
och väljer nådebröd för Frihet, dygd och rätt.
Uppmuntra Hushållsvett, lät åkerman få röna,
att jorden flit och svett kan tusenfalt belöna.
Har landet sitt behov, snart får det överflöd,
när folkets mängd föröks och var förtjänar bröd.
Man ser då Vett och Frejd med Lyckan hedern dela,
man kring Naturen ser de Fria Konster spela,
man ser då Nöden fly, som alla Trätors mor,
att Enighet med Ro i vars mans hydda bor."

Gudinnan talte så, när Himlen sig upptände
och kring Ulrika ned en präktig klarhet sände.
Hjältinnan sad': "Jag ser, den Högstes nåd mig hört
och till sitt sälla mål min svåra vandring fört.
Så lev nu, Sverige, säll med Frihet, din gudinna!" . . .

Vid dessa ord hon sågs allt mer och mer försvinna;
hon blev i strålar lyft högt över stjärnors valv.
Men Sverige, rörd av sorg till jorden föll och skalv.
För Härlighetens tron Ulrika glad inträder;
hon svenska hjältar ser och sina värda fäder,
hon ser den kungars Kung, som evig lycka ger, —
men som ett litet stoft vår stora värld hon ser.

Ur DEN SVENSKA ARGUS.

Första Delen. N:r 5.

Jag är hjärteligen glad, sade i går herr Ehrenmenuett[1] uti vårt sällskap, att landets ungdom bliver nu så bittida mogen. Jag märker, att man i vår tid funnit de genvägar till vitterhet, som varit de gamla obekanta. Det är mig nu icke sällsamt att finna en sextioåra själ i en sextonåra kropp, vilket också lärer vara det högsta, som kan förmodas. Men skulle människans ande framdeles så fortfara att växa från kroppen som hittills en tid tillbaka, så skulle våra barnabarn tjäna till ministrar

[1] *Ehrenmenuett*, hovmannen, *Hjärtskott*, officeren, *Hjärnbrott*, den lärde, *Gyllenbalance*, advokaten, och *Patriot*, köpmannen, äro de uppträdande personerna i Argus.

Digitized by Google

med fallvalk[1] i pannan och ledband på axlarna. — Vid dessa herr Ehrenmenuetts ord skakade herr Hjärnbrott huvudet utan till att svara, ty han hade alltför mycket att säga, som ej på en gång kunde komma ut. Men sedan vår hovman bett honom yttra sin tanke, talade han således: — I blanden mogenhet och kunskap tillsamman: den förra är aldrig utan den senare, men den senare, tyvärr, ofta utan den förra. Man kan ofta veta mycket gott som en dröm, men i övrigt ej bry sig mer därom, än en prålsjuk yngling bekymrar sig om riksens välfärd. Det är sant, att vårt tidiga sekel ofta genom korta språng och lönngångar[2] gör gossar till karlar, men därigenom gör det ock karlar till gossar, ty sådana karlar mogna sällan. Barn tagas de ur vaggan och barn läggas de på sotsängen. De frukter och växter, som alltför hastigt uppdrivas, äro gemenligen sämre än de, som fått sin fulla tid. Jag nekar icke, att en kort metod, som vår tid kan fägna sig av, ju ansenligen hjälper ungdomen till vetenskapers inhämtande; tvärtom önskar jag att kunna vid tillfälle giva ungdomen sådana lärogrepp vid handen, som förkorta dess väg till vitterhet, lätta dess förmenta besvär, jaga skrämseldimmor från dess ögon och uppmuntra dess håg till vishet. Men att skylla vår ungdom för vishet och mogenhet, fast en del går lika nackhög med gammalt folk, talar sina språk, resonerar om himmel och jord, ja understundom göra ett allvarsamt och moget anseende[3] etc. — det är synd, det är att lägga sten på börda, ty han högfärdas nog ändå. Jag är nu gammal; jag har med svårighet hulpit mig fram och vet således bättre än att förakta någons ungdom; min största fägnad är att umgås med ungt folk; denna grannlaga åldern bör icke mindre vara fri från förakt än från smickran. Jag tillstår ock, att många unga ämnen[4] äro begåvade med den kvickhet, att de icke allenast förr än andra kunna minnas, fatta och begripa, utan ock klokt döma om allt förekommande; men ehuru det är, vill dock yrhet och ostadighet gärna hänga vid ynglingar, besynnerligen de kvicka, ty ju större snillegåvor en yngling äger, ju större farligheter är han underkastad. Ett ungt sinne är hastigt förvirrat, snart[5] av en skönhet, snart av ett prunkande, snart av ett elakt sällskap och, om icke av annat, dock av sitt eget högmod, så framt det intet hålles inom sina skrankor till en tjänlig tid. — För min del tyckte jag, att herr Hjärnbrott talade rätt. Jag vill ock säga, att när en gosse njuter tygelfriheten, ligger fördärvet i försåt för honom uti alla hål, fast han stode mitt i kyrkan eller mitt i överhetens hov, ty han litar på sin förträffelighet, han har ännu icke lärt den konsten att misstro sig själv, och den mogenhet, som åren och förfarenhet föda, anser han som en gammal mörk nattstuga[6], vilken allenast tjänar till att sätta skräp uti. Uti detta tillståndet söves han så ljuvligt in i lättja; ty, tänker han, vad behöver jag plåga mitt huvud,

[1] Stoppad bindel (använd, liksom ledband, till skydd för små barn vid gående). [2] På hemliga vägar. [3] »Har ett — utseende.» [4] Personer. [5] Än. [6] Vindsrum, skräprum.

Digitized by Google

som är en sådan man? Vad behöver jag göra väsende av det lappriet? Utan det besväret kan jag få min rikeliga utkomst etc. Han umgås ock med så många sina likar, som brista uti samma vältalighet, att han tröstar svärja på det flitighet[1] är en dårskap. Än mer, han ser och hörer många omogna gamla, vilka i sin myndighet betyga[2] ganska litet tycke för snillebragd, efter de ej förstå sig däruppå, så att gossen ej annat kan än styrkas i sin gamla tanke.

Därav födes okunnighet och dumhet, som ännu aldrig har gagnat ett rike. Det arma publikum måste med tiden i sina ämbeten detta umgälla. Folk kan komma till sysslor, som intet har lärt leda sig själv, mycket mindre sitt angelägna göromål. Allenast jag får denna tjänsten, menar ynglingen, så kan jag väl snart lära att förstå henne; därföre söker han henne först och lärer henne sedan, med ämbetets skada, som då skall släppa till lärpenningar. Nej, min lilla herre, det tager intet lag, minns dessa orden: lär sysslan först och sök henne sedan. Således föder tygelfriheten högfärden, högfärden lättja, lättjan okunnighet och okunnigheten riksens fördärv. För fyrtio, femtio, sextio och sjuttio år sedan gick man vid akademien lång tid, innan man tilltrodde sig begära en beställning, fast man oskammandes[3] kunde presidera för en disputation. Därav hände, att vi i riket fingo grundlärda män, vars namn vi ännu vörda; de, som äro döda, leva alltid, och de, som leva, lära aldrig dö, ty som det nu ser ut, lärer eftervärlden koxa sig omkring efter mogna mäns namn — — — — --

Herr Ehrenmenuett fann sig, innan vi skildes åt, helt övertygad. Han mente största orsaken till ungdomens flågfärdighet[4] härröra av mödrarna, som gärna bestyra om dess information[5] och vilja snart få karlar av sina piltar. — Jag förivrar mig nog ibland, sade han, när jag ser ungen[6] komma in på kaffehuset eller källaren, så dryg, som han ville säga: Si här kommer jag! Där är pipan, tassen[7] och supen eller avsättaren[8] hans övningar. Icke många kloka ord får man där höra av hans mun. När jag frågar efter, vi han släppes så handlöst, svarar man: Han är engagerad i ett kollegium[9]. Då törs jag icke säga ett ord. När fadren går om dagen till sitt kall, så går pojken ut och gör, vad han vill, han är en auskultant[10], han vandrar omkring och hörer, vad som passerar i staden, och fäller omdömen däröver, så att gammalt folk måste tiga och skämmas. Är icke detta att skämma bort ungdomen? — Herr Patriot sannade detta med klagan, att även i hans stånd många köpmän alltför bittida bliva karlar. — Jag tjänte, sade han, till mina trettio år och behövde än mycket lära. Nu löper man ur boden eller kontoret, allenast man vet på vad sida debet och kredit skall stå, och då är man en slug köpman. Därpå gör man bankrutt, och när man är förlorad, så lärer man först handlen av sin skada.

[1] »Tror sig till att svärja på det, att flit — —» [2] Visa. [3] Utan att skämmas, med heder. [4] Påflugenhet. [5] Undervisning. [6] Pojken. [7] Kaffekoppen. [8] Någon blandningsdryck, »blandaren». [9] Anställd i ett ämbetsverk. [10] Biträde (utan lön, eg. = åhörare).

Digitized by Google

Jag minns ej allt, vad var och en sade denna gången, men jag förbehåller mig att vidlyftigare däröver få yttra mig en annan gång, efter det är ett det viktigaste ämne, jag kan driva.

Andra Delen. N:r 13.

Samtal mellan en hop ynglingar och Argus.

Libertin[1]. Argus, hör hit! Par où[2]?

Argus. Er tjänare, jag har bråttom, adieu.

Lib. Parbleu, vänta que diab . . .[3]

Arg. Intet denna gången.

Lib. Nå, om du är intet rasande, så skall du in på detta kaffehuset.

Arg. Mycken tack, nej . . .

Lib. Nej? Jo strax, utan krus, där är gott compagnie[4].

Arg. Vem?

Lib. Där är Frisure, Du Crin, Galon, Käppknapp, Scandale, Façon . . .

Arg. Jag förstår, bussarna äro samlade. Bonjour, Messieurs.

Frisure. Ack pauvre Argus, du ser ut, som du hade ont av filosofi. Allons, Petter, en tass choklad. Si, Libertin är här ock (de kyssa varannan). Din toker, hur mycket tappade du i går aftons? — — - -

Arg. Men gossar, låt oss något litet vara beskedliga. Vad . . .

Du Crin. Tyst, låt Argus predika, håll munnen, edra bänglar . . . Min söta bror . . .

Façon. Du oxe.

Arg. Vad skall nu bli av er i världen? I ären (som de kalla) engagerade. Men ärnen I bli därvid?

Lib. Det vete hin, vad jag skall bli. När dag kommer, så kommer råd: à vous, mon frère[5] . . .

Fris. Jag ämnar att ge mig till kammarverket[6].

Arg. Han I då vinnlagt er om ekonomien?

Fris. Ekonomi? Det bryr jag mig intet om.

Arg. Han I huvud till räkenskaper?

Fris. Det frågar jag intet efter.

Arg. Han I då tålamod att vara arbetsam och utreda ledsamma saker?

Fris. À dieu n'en plaise.[7] Stor sak, det skall väl ändå gå an, jag vet . . .

Käppknapp. Efter jag intet får lov att bli soldat, så . . .

Faç. För vem får du intet lov?

Käppk. Far min vill intet . . .

[1] Rucklare. [2] Varthän. [3] »Se så vänta, för tusan!» [4] Sällskap. [5] »Till er tjänst, min bror!» [6] Rikets räkenskapsverk. [7] Gubevars för det!

Digitized by Google

Galon. Hå, stackare du, så är du skolpojke ännu. Var sku vi få en vagga?

(Märk, min läsare, att ibland andra dygder hålles ock den av en del våra ynglingar för särdeles skamlig: att lyda sina föräldrar.)

Käppk. Men efter jag intet får lov att bli soldat, så skall jag lägga mig på lagsaker; därigenom kan man ock göra lycka.

Arg. Dock, min gosse, mig tycks, att du intet har begrepp till att skärskåda en sak eller upptaga dess rätta harvetråd; du har ingen snörrätt allvarsamhet, intet samvete och ingen fasthet i sinnet mot alla vädervirvlar.

Käppk. Misericorde[1]! Du känner mig intet ännu. Tror du väl, att jag intet skulle kunna drilla dig, stackare? Jag lurade en köpman intet längesen; hör på . . .

Arg. Illa nog; därigenom finner jag dig ock vara oskickelig. Men har du inhämtat Sveriges lag? Jus publicum . . .

Käppk. Å, tig med dina fadaiser[2]. Skulle jag intet kunna utan sådant lappri göra lycka, likså väl som . . .

Scandale. Men om intet tunnor tusen . . . äro lösa, så skall jag bli minister. Dock patience[3], ve mig, om jag vet någon bättre därtill än Façon. Raillerie à part[4], den styggen förer kroppen rätt väl, han briljerar[5] på ett helt muskötskott ifrån, och jag defierar[6] själva påven att lura honom på ceremoniellen[7].

Arg. Tjänar han därföre till ministären?

Scand. Ja, sen I intet, hur hurtig han ser ut? Han har låtit göra sig . . .

Arg. Vore väl, om det vore nog; på det sättet skulle vi intet ha ont efter ministrar. Men mig tycks på honom, att han är mycket àlamode, så att hans största politik lärer bestå i bagatellers sekretiserande[8] och publici kvarhållande[9] uti mörker och dumhet, på det ingen må se hans elände. Än du, Du Crin, du sitter så ensam med din pipa; vad har du utvalt?

Du Crin. Kommersen[10]. Det vet du väl.

Arg. Då ästu väl god teoretisk köpman, du vet väl all riksens styrka och svaghet, och varpå vårt lands handel beror.

Du C. Nej, vestu, jag hade tänkt — tvi den rynkan, jag har fått på rocken! — jag har tänkt inom kort att ge mig till bergsväsendet. Så menar ock farbror för en viss orsaks skull . . .

Arg. Då skulle du ju ha studerat därpå för lång tid tillbaka? Menar du, att kemien, alla metallers halt, ådror och olika gångar, gruvverk, skogar och järnhandel flyga dig med en pris snus i hjärnan?

Du C. Narri, nog lärer jag, vad jag behöver, bekymra sig intet . . .

[1] »Förskona mig!» [2] Plattheter. [3] Tålamod, »vänta!» [4] Skämt å sido. [5] Glänser. [6] Trotsar. [7] »När det gäller ceremonier.» [8] I att hemlighålla bagateller.» [9] »Hålla allmänheten kvar». [10] Handeln.

Digitized by Google

Arg. Men mina bussar allihopa, jag vill uppläsa för er ett brev, som en min vän mig tillskrivit. Gud give, att I med någon gnista förnuft ville tänka därpå och rätta er därefter.

Käre herr Argus!

I min bästa ålder, som jag är, har jag, som du vet, för en tid sen fått en vacker tjänst. Men — du skall nu vara min biktfader — jag ångrar mig av allt mitt hjärta. Gud förlåte mig, arma lymmel, som så rasade, och dem, som halp mig till denna beställningen; ty varken är jag av naturen fallen därtill, eller har jag inhämtat den vetenskap och skicklighet, som därtill fordras. Jag vill för allmänna skammens skull intet nämna min tjänst, icke heller så platt övergiva henne; men hon passar sig med mig som harpan med åsnan. Far min, gubben, var så fjollig bland andra och lagade, att en hop gyllene dygder befordrade mig till detta mitt samvetskval, — ty samvetet slår mig — som icke allenast är en hjärtängslan för mig i anseende till min okunnighet i sysslan, utan ock ett fördärv för kronans tjänst. Tänk, huru galna vi äro! Vad skulle jag vid detta vidriga elementet?[1] Mig fattas huvud och lust; vore intet en viss god vän, så stode jag var dag på pallen[2]. När intet han är tillstädes, så säger jag som de andra, och så hjälper jag mig fram, huru jag kan. Vart och ett ämbete fordrar en förvaltare, som är född, uppfödd och övad därtill, det vet du, Argus, det vet var bonde, som intet gärna släpper plogen i lilla grevens hand. Men jag fruktar att jag, till Sveriges skada, har många likar i detta ödet, fastän de intet sörja döröver så mycket som jag.

— — — — — — — —

Skulle du intet, Argus, i ett ark påminna om det nödiga val, som bör göras av skickliga ämnen till alla tjänster, varmed borde begynnas först av föräldrar eller de i deras ställe och sedan trappvis vid skolor, gymnasier, akademier etc.? Kanske akademien då också kunde bli en trädskola, varifrån telningarna kunde plantas i alla riksens betjäningar och kollegierna kunde infordra, vad folk de behövde. Men då skulle ock de akademiska trädgårdsmästarna å ena sidan vara ansvariga för växternas bekvämlighet, så att landets ungdom, utan sina pengars onyttiga offrande, bleve underviste uti allt, vad honom till kronans tjänst nödigt vore, på det han intet sen behövde gå här och snoka att inhämta de saker, som han i sin studeringstid aldrig hört talas om. Och även på andra sidan skulle de hava makt och frihet att urskilja, utdöma och befordra den ditsökande ungdomen, så att den tjänliga bleve upptagen till någon viss inrättning, i anledning av dess villkor och skaplynne — ty olika ämbeten fordra olika skicklighet — och den, som varken hade medel eller snille, bleve vackert återvist till plog, hantverk och sådana näringar, som vår äregiriga tid

[1] Denna motbjudande sysselsättning. [2] Skampallen.

Digitized by Google

föraktar, men behöva sannerligen käckt folk. Då skulle vi en gång få andra ögon. Men, Argus, jag underkastar dig detta förslaget. Du kan det bättre än jag höga vederbörande föreställa. Förbliver...

Lib. Tro mig, Argus, det har varit en vurm[1], som har skrivit det brevet. Har man någonsin hört så fantastisk? Tänk, vilken högtid att förestå en tjänst! Om det vore jag, så skulle hela världen få spotta mig i synen, om jag beklagade mig över annat, än att jag intet avancerade mer. Så gör ju allt resonabelt folk. Fråga, vem du vill, om någon har samma sentiment som den token.

Korus. Ja, ja, det är en narr. Annika, hit med mer socker.

Arg. Förlåt mig, god' herrar, det är en förnuftig karl, och om honom, som erkänner sin svaghet, har jag större hopp än om er allesamman. Farväl.

UR SVEA RIKES HISTORIA.

Tredje delens första kapitel.

(Gustav Vasas äventyr i Dalarne.)

— — — — — — — — — — — — — — —

Biskop Otto i Västerås hade liksom ärkebiskopen Gustav Trolle haft stor del i det olyckliga blodbad, som nyss i Stockholm sig tilldragit, och gjorde ännu tyrannen allt bistånd. Hans anhörige bodde i denna nejd, och hans broder Kristoffer Olovson hade som bergsfogde bland allmogen mycket att säga; isynnerhet kunde han räkna på en sin fränkas man, Arent Person till Ornäs, och just var det till honom, som Gustav anlände. Denne man, som tjänt i den yngre Sturens tid under Gustavs fana, undfägnade honom så väl, att han vann dess förtroende, och lovade vilja göra honom all handräckning i en så rättfärdig sak; men han var så förrädelig som hövlig. Under sken att röna sine vänners tankar for han i hast till en sin granne och släkting, Magnus Nilson, och berättade honom, huru lyckeligen han fått i sitt våld en så angelägen[2] fånge, den han strax ärnade antvarda till konungens folk. Magnus hade likväl ett ädlare sinne och ogillade en så neslig gärning; men Arent fortfor i sitt nedriga tänkesätt och skyndade till sin svåger Brun Bengtson på Sätra, som var konungens befallningsman i orten och mycket nitisk för danska regeringen. Desse överlade nu om Gustavs och Sveriges fördärv. Men Arents fru, Barbro Stigsdotter, var ett medel av Gud till hans räddning. Hon hade gissat sin mans uppsåt och blivit rörd av medömkan över Gustavs tillstundande öde; hon varnade honom och gav honom häst och släde att förfoga sig undan, det han ock samma afton gjorde. Om morgonen kom Arent med sin svåger och tjugu män att gripa honom, men fann, att han redan var undsluppen, varöver han mycket förtörnades. Kyrkoherden

[1] Tok (jfr »läsvurm» o. s. v.). [2] Viktig.

Digitized by Google

i Svärdsjö, en ärlig man, som känt Gustav i Uppsala, gömde honom åtta dagar i sitt hus och sedan, då efterspaningen tilltog, förde honom över ett sund till Isala by, där en kronoskytt, Sven Elfson, och hans hustru beviste honom de tjänster, som gjort dem odödeliga. En gång, då han stod i deras stuga i sina vanliga drängkläder, inkommo de danske utskickade och frågade efter honom med stor häftighet. Skytten gjorde sig okunnig, och hustrun, att betaga dem all misstanke, gav Gustav ett slag med en brödspade, bannandes honom för det han var fåfäng och ej redan med sine medtjänare i arbete. Han gick ut och de främmande togo honom för en bonddräng. Sven Elfson trodde likväl icke denna konst; han förde sin gäst i ett halmlass upp till Marnäs i Rättvik. De danske höllo vakt vid åtskilliga pass; en av dem skall då hava stungit genom halmlasset med ett spjut, varav Gustav så djupt blivit sårad i benet, att bloden började visa sig i snön. Men den trogne skytten skall då strax hava skurit sin häst i foten, att betaga alla misstankar.

Nu tyckte Gustav sig uppenbarligen böra tala för allmogen, den han till en stor del fann församlad på Rättviks kyrkovall. Han hade därtill stora gåvor; ty avmålade han tyrannens uppförande med så livliga färger, att även de enfaldigaste därvid ryste. Han påminde dem deras förfäders ära och de ok, som de fordom krossat, vilka dock varit drägeligare än detta, som var med så mycken blod besprängt och bådade dem en evig träldom. Bönderna suckade, men hade ännu ingen styrka till annat än beklagelse; de voro icke ovilliga, men önskade veta grannarnas mening. Gustav var nöjd med en sådan början och begav sig till Mora, den största socknen i Dalarna. Emellertid var ryktet om hans förehavande kommet för Henrik von Melen, ståthållare på Västerås slott, som satte dubbelt värde på hans huvud, gjorde alla anstalter till hans fängslande och lät oförskämt bland allmogen utsprida, att allt, vad som sades om blodbadet i Stockholm, var osanning. Alle kung Kristierns medhållare: Stig Hansson, Arent Person, Kristoffer Olovson och isynnerhet Nils Västgöte, von Melens underfogde i Dalarna, kommo således i dubbel rörelse. Däremot vågade en dansk, Rasmus Jute benämnd, som på den orten sig nedsatt, antaga Gustavs sak. Han hade tjänt med honom under Sten Sture och älskade högeligen hans egenskaper; nu var han ock den förste, som svor honom trohet. Så snart han förnummit Nils Västgötes ankomst och ärende att fängsla Gustav, reste han till länsmansgården i Mora, där Nils vistades, och slog honom ihjäl. Härmed var nu värjan dragen och kriget begynt, men utom Gustavs vållande och endast till hans försvar. Gustav på sin sida råkade i Mora under julhelgen en stor hop dalkarlar; han ställde sig ibland dem på en höjd och talade med stor beveklighet om Sveriges dåvarande tillstånd. Det var med livsfara, sade han, som han uppenbarade dem sitt namn, men han ansåg[1] ej sig själv, när det

[1] Såg ej på sig själv.

Digitized by Google

angick fäderneslandets räddning. De vore födda till frihet, men hade nu länge nog suckat under tyranner; deras liv och egendom vore nu, alltsedan den danske Jöns Eriksons omänsklighet, uppoffrade; hela landet var bestänkt med svenskt blod; Sveriges råd och ypperste herrar voro nyligen mördade; han själv hade däribland förlorat sin fader och svåger; hans moder, systrar och flere anhörige lågo i bojor: sådant ropade hämnd och borde uppegga de redelige dalkarlarnas gamla frimodighet, som så ofta skyddat Sveriges frihet. — Jag vill själv, tillade han, följa eder och hava liv och blod osparda, att tyrannen må förnimma, det svenske män böra styras med lag och icke med grymhet. — Han utbrast under själva talet i tårar, och allmogen gjorde mycket gny. Men ännu var icke modet stadgat: somlige ville väpna sig på stunden, somlige betänka sig och rådlägga; de voro ledsna vid sista kriget, inga nya utskylder voro dem pålagda, och förföljelsen tycktes ej angå gemene man, utan blott adeln, ej heller kände de så noga den riddersmannen, som för dem talade. De försäkrade honom likväl om deras goda hjärta och att de ville rådfråga sina grannar. Gustav blev bekymrad över denna tvehågsenhet och beslöt, sedan han i några dagar åter gömt sig hos en Mats Larson i Tomtegården, att alldeles fly ur riket. Men försynens hand var i detta verk och själve bönderna märkte icke ännu, huru nära hans tal gått dem till sinnes; det röntes i största hast.

* * *

JAKOB HENRIK MÖRK.

Ur ADALRIKS OCH GÖTILDAS ÄVENTYR.

Första boken.

Atle-ö hade ännu ej förenat alla sina krafter under ett huvud, och Illrådas illgärning var ännu ej bliven en saga uti världen, när ett skepp kastade sitt ankar under en liten ö uti Gliss-sjön. Bland andra var uppå detta skepp en kungason, berömd genom sina vapen, dem lyckan med härliga segrar bekrönt. Olyckan, som ifrån de första åren av hans levnad förföljt honom, och den han med större mod överstigit, hade hos världen uppväckt vördnad och medlidande. Det var Hjalmars son, för sin dygd vördad av de dödeliga och älskad av de odödeliga. Tyr[1] hade isynnerhet inneslutit honom i sitt hägn. Han uppfyllde intet allenast hans hjärta med ett mod, som kunde förakta döden, utan ock bestrålade hans sinne med en strimma av visheten, så att han kunde tvinga alla sina begär och med självlikhet[2] övervinna

[1] En av asagudarna. [2] Jämnmod.

Digitized by Google

lyckans hotande omkast. Och hela Norden fästade med förundran sina ögon på en kungason, vilken med så stora steg skyndade sig till den högsta spets av äran och odödligheten.

Nu hade han ärnat sig till Fyrisvall, där ville han bese den präktiga och så vitt utropade gudatjänsten, närvarande vörda de stora gudamakter, som där bodde, stänka deras altaren med blod och befalla sig i deras beskydd. Av Domar, som genom sin försiktiga regering gjorde sitt folk så lycksaligt, ville han också lära att kunna bliva en fader för det folk, som var fött att lyda honom. Men han visste, det Domar hatade själva stoftet, som var övrigt av Hjalmar. Själv hade han slagit Domars son och färgat sjön med hans folks blod. Faran var ännu större, emedan en spådom gick kring Norden, det skulle från Kimbernäs komma en konung, som dreve Ynglingarna av tronen och för sig behölle den krona, som de så länge burit. Detta nödgade honom att till en tid avlägga sitt namn, som var sina vänners fägnad, sina fienders skräck och Nordens förundran. Och i stället för en genom sina bragder så bekant kungason ville han spela en okänd kämpe, som komme att utbjuda Domar sin tjänst. — — — —

(Konungasonen — Adalrik — lider sedan skeppsbrott, hans skepp krossas, och han kastas upp på Fitetsnäs. Där träffar han den gamle Domalder, Fyrisvalls forne konung och hans egen morfader. Denne lever här i stilla enslighet för att försona föregående förbrytelser. På ett förbiseglande skepp fortsätter Adalrik sin färd till Fyrisvall.)

— — — — —Medan vädret andades uti seglen och de små böljorna skummade för kölen, hade Adalrik sitt nöje att betrakta Logarens[1] ljuvliga utsikt. Där stego klippor ur vattnet och bröto sina högsta spetsar bland skyarna. Där stodo fruktrika åkrar, vars ax lutade av sin tyngd, kringflutna med vatten. Där syntes gräsrika ängar och grönskande kullar flyta bland böljorna. Där stodo trädgårdar. Frukterna lyste mellan löven, och grenarna voro nedtyngda av sin börda. Där lågo välbyggda gårdar i den sällaste belägenhet vid sjökanterna. Där svävade segel mellan öarna. Fåren sprungo i dälderna, och herdarna, som lekte på sina pipor och horn, lockade de kringliggande bergen att giva sitt svar med åtskilliga röster. Det närmaste svarade först. Dess ljud var starkt. De längre bort belägna kommo vart efter annat igen med senare och mattare röster.

Där Fyriså ej mer vill låta tvinga sig inom sina smala bräddar, utan söker en större rymd och kastar sig uti sjön, ligger en kungsgård i ljuvlig belägenhet. Där plägade konungen som oftast söka sin vederkvickelse, när han av de tunga omsorgerna tröttad var. Det var en slätt, vilken i liknelse av[2] en högre vall låg emot sjön och var på den ena sidan av vatten och på den andra av skog omgiven och kringstängd. Skogsparken liknade en halvmåne och sträckte sig med sina krökta uddar till vattnet. Den var fridlyst. Ingen tordes där

[1] Mälarens. [2] I form av.

Digitized by Google

bära spjut eller båge, utan konungen allena och de, som honom följde. Där stodo träd så gamla som världen själv, och på dem ingen tordes bära yxa. De höga ekarna, lindarna och askarna buro sina stolta skatar[1] upp emot molnen och med sina täta löv och grenar gjorde en skugga, den solen med sina strålar ej genomtränga kunde. Där hördes intet annat än kvitter av fåglarna, som sutto under bladen, och buller av några bäckar, som med skum och dån vältrade sig uti sjön. — — —

Här fick nu Adalrik den första gången se Domar, vars regering var så försiktig, och vars tron genom mildhet och rättvisa, dem han visste så väl att blanda, befästad var. Där såg han ock det behaglighetens underverk, som naturen låtit födas på Fyrisvall. Det var Götilda, vilken, så mycket hon övergick de andra av sitt kön uti höghet, så mycket övergick hon dem också i skönhet. Och alla sina kroppsegenskaper övergick hon med sina oskattbara sinnesegenskaper och med alla dygder, som hennes stånd och kön pryda kunde. Hon var hela Mannahems fägnad och ögonlust. — — — — — — — — — —

Samma dag som Alrik — detta avbrutna namn hade vår nykomma kungason uti sin barndom hos sin fosterfader burit, och under detsamma ville han nu leva okänd ibland sina fiender — kom till Fyrisvall, firade Götilda sin födelsedag, och den stund, han gick in i salen att avlägga sin vördnad för konungen, begynte man att dricka gudarnas minnen. — — — — —

Landets täckaste ungdom hade samlat sig kring vallen, att med sina riddarelekar hedra den, till vars ära dagen firades, och att göra de konungsliga ett nöje. Några bände sina bågar med den kraft, att strängarna dånade och pilarna försvunno i luften. Andra vindade sina slungor och slogo fåglarna i flykten. Andra sprungo i strömmen och brottades mitt uti streken[2]. Andra kastade sitt spjut med den konst, att de hittade den prick, som de ritat på uppresta stänger. En sågo de, som var klädd i en stackot[3] jacka med irsk[4] hatt på huvudet och spjutskaft i handen. Han var så snabb i fötterna, att den snällaste häst ej kunde gå honom förbi i språnget. Kungasönerna ville ock visa sin skickelighet. De kastade sina spetsar och tumlade sina hästar med den färdighet, att alla närvarande stodo i förundran. Detta var för Alrik ett önskligt tillfälle. Hans ädla anseende, hans högborna seder och hjältelika skepnad hade redan satt honom i högaktning. Men nu fick han ock visa, huru långt han hunnit i ridderliga övningar. Han tävlade väl med dem, som själva voro mästare uti konsten och ej ville lämna honom fullkomlig seger, dock vände han uppå sig allas ögon och tankar. — Så skulle Tyr själv, sade de alla, tumla sin häst. Så skulle han vända sin sköld och kasta sitt spjut. Ett så ädelt väsende skulle vi se hos honom, om han visade sig för oss, som äro dödeliga.

* * *

[1] Toppar. [2] Strömdraget. [3] Mycket kort. [4] Irländsk.

Digitized by Google

ANDERS ODEL.

MALKOLM SINCLAIRS VISA.[1]

Sist, när på ljuvlig blomsterplan
jag mina lamm utförde
och satte mig, som jag var van,
där jag bäst lärkan hörde,
så kom till mig en gammal man
beprydd med silverhåren,
han såg mig ganska gunstigt an
och hälsade: "God måren!"

"Hör," sade han, "kom, Celadon,
följ med mig litet stycke;
lägg från dig dina lappris don,
du skall få höra mycke."
Jag stod strax upp, lad' flöjten bort,
tog gubben uti handen,
och kommo vi strax, innan kort,
till obekanta landen.

— — — — — — — — — — —

Jag häpna' nu långt mer än förr,
men skräcktes ännu mera,
när gubben lätte på en dörr
av klara silvret skära:
inför densamma var en sal,
en sal för alla salar;
därinne luften var helt sval
och ljuset som i dalar.

Kring om ett präktigt silverbord
tolv *Svenska karlar* suto,
som talte inte många ord,
men konga-miner guto[2];
de åtta sågo gamla ut,
de fyra inte späde,
de förre, som de dock förut
från världen gjort avträde.

[1] Titeln lyder vanligen »Hjältarnes samtal med den tappre och omistlige, men på sin hemresa från Konstantinopel i nejden av Breslau, den 19 juni 1739, förrädeligen mördade svenske majoren vid Upplands regemente, den välborne Herren, herr Malkolm Sinclair, uppå de ljuva eliseiska fälten i de dödas rike, berättat av herden Celadon, som av en gammal obekant gubbe blivit oförmodeligen dit och dädan förd». [2] *Göto*, d. v. s. visade.

Digitized by Google

Den nionde i denna rad
tyck's ha ett hastigt sinne;
den tionde sågs djärv och glad
med mod i bröstet inne.
den elfte var en täcker kar,
han satt och räkna' pengar,
han delte ut liksom en far
till sina barn och drängar.

Den tolvte var en sirlig, lång
och väl uppväxter hjälte,
den man kund' se ej enda gång
sitt karla-hjärta fälte,
hans ögon voro oförskräckt'
liksom på unga örnar;
hans styva nävar knyttes käckt
som ramar uppå björnar.

Hans korta hår, som kämdes[1] opp,
avbildade en krona,
som var åt en så duktig kropp
en sirlig huvudbona';
hans armar, ben vor' full av märg,
hans skuldror utav styrka,
hans länder voro såsom berg
och marmor i vår kyrka.

Han satt uti en svensker rock
av blått passabelt[2] kläde,
han hade älghuds kyller ock,
som aldrig låg i träde[3],
och handskar utav samnia slag,
som långt på armen räckte;
tror knappt manschetten satt i lag,
den styva kragen täckte.

Ett tjockt gehäng, tre finger brett,
var spänt på blåa rocken,
en gruvlig pamp, den mången sett
nedsabla hela flocken,
satt, dragen till en tredjedel,
i detta gula bälte
och ville ut, ge den sin del,
som trotsat denne hjälte.

[1] Kammades. [2] Någorlunda gott. [3] Var obegagnat.

Digitized by Google

Ibland så steg han upp och gick
med sina stövlar store,
som sutto uti krigsmans skick
och föga blanka vore;
han hade sporrar uppå dem,
så stora, att de passa'
åt sådan fot och karla-lem
med sina kringlor vassa.

Sin ganska stora, höga hatt,
den gyllne knappen prydde,
han på sin krönta hjässa satt;
sen stanna' han och lydde,
hur kämpavakten skillrade,
så att gevären slamra':
man kunde se, han undrade,
ho kom till dödsens kamrar.

Strax lättes blanka dörren opp,
en svensker karl framträdde
med skjuten, sargad hjältekropp,
dock miner inte rädde;
hans ansikt var med blod besköljt,
nedsablat, trampat, slaget,
och bröstet, som hans hjärta döljt,
had' grova skott intaget

Hans hjärna satt i håret klent,
jag ryser det att nämna;
men glädes, att ej är för sent
för himlen sådant hämna.
Han hade spänd pistol i hand,
liksom han ville skjuta,
men dödens hårt åtsnörda band
befalte'n förr att sluta.

Han hälsade på svenskt maner,
då kungen nådigt svara'
och sad': "Vi känna inte er,
vem skulle I väl vara?"
"Jag är," sad' han, "en svensk major,
mitt namn är Malkolm Sinclair;
min själ nu nylig' av mig for
från hjärtats vrår och vinklar."

Digitized by Google

"Hur," sade kungen, "blev du död?
du tappre krigsbuss store!
Du äst i blod så färgad röd,
liksom du slaktad vore."
"Jo," sade han, "Hans majestät!
en oförskämd Bellona[1]
har så betalt de trogna fjät,
jag gått för Sveriges krona."

"Ja så," sad' kungen, "men hör på:
var var du, när du dödde?"
"Tre mil från Breslau, när en å[2]
ur mina ådror flödde."
"Vem mördat dig?" "Sex ryske män,
som stulo av mig livet;
had' jag fått tid, jag dem igen
skull' snälla[3] pilar givit.
— — — — — — — — — — —

Men när jag sedan några mil
på vagn från staden hunnit,
for en av sex, liksom en pil,
förut, den sen mig vunnit[4];
han kom tillbaka, lade an
och fråga', vad jag förde
för lustigt nytt till Sveriges land,
som ryska kronan rörde.

Jag viste av'en tämlig kort;
men fyra hans dragoner,
de ryckte mig av vagnen bort,
ursinnige pultroner,
och revo till sig allt, vad som
på papper var uppskrivet,
där jag helt troget handlat om[5]
vad Sverige nyttigt blivit.

Sen sporde han mig åter till,
vad mera nytt jag hade;
jag teg därpå, förbittrad, still,
då annan en strax lade

[1] Krigsgudinna. [2] En blodström. [3] Snabba. [4] »Vilken sedan vunnit på mig.» [5] Underhandlat om.

Digitized by Google

mig genom huvud med ett lod,
så att jag nödgas falla:
min själ for bort, mitt hjärteblod
och krafter blevo alla[1].

Sen höggo de mig lem från lem,
fast hjärtat i mig picka'.
Man orsak har berömma dem,
som utan till att klicka
förmådde skjuta mig ihjäl
med ellova pistoler,
den tolfte ligger ännu här
för svenska *Tolv Karoler*.

Och såled's har oskyldigt jag
för ovän misstänkt blivit;
jag har för samma sett min dag[2]
och måst kvittera livet.
Min själ var ännu aldrig arg
på ryska kejsarinnan;
dock ryssar mig som björn och varg
hanterat härtinnan.

Och uppå ett förrädiskt sätt
man mitt porträtt utsände,
så att det skulle falla lätt
mig slå, var jag anlände.
Nu ha de då sin önskan fått,
dock kan det mig hugsvala,
jag vet, min konung detta skott
lär ofelbart bet . . . beklaga."

"Men, Sinclair, hör!" den siste *Karl*
till honom därpå sade:
"Säg, fick du ej, som tapper karl,
dig värja för slik skade?"
"Nej," sade han, "de rövat bort
som tjuvar vapen mina,
och gjorde sen processen kort
och glömde mig att pina."

"Nu," sad' kung Karl, "vi säga kan,
det hjärtligt oss förtryter,
att en så hurtig karl och man
så hårda isar bryter,

[1] Slut, uttömda. [2] »Jag har för samma misstanke sett min sista dag.»

Digitized by Google

och straffe himlen även den,
som åt ditt blod sig fägnar
ell' sänt de mördare och män
ell' dem försvarar, hägnar!"
— — — — — — — — — — —

Just nu steg Karl den tolfte bort,
tog Sinclair uti handen;
de gingo ut, och innan kort
sågs de på gröna landen;
de gick tankfulla upp och ned
i vackra gångar gröna.
Att de om viktigt taltes vid,
man kunde se och röna.
— — — — — — — — — — —

Sen tog mig gubben vid sin hand
och förde mig tillbaka;
jag grät, att mina levnadsband
förhindrad' mig att smaka
ett sådant nöje, som här var
för dem, som väl ha levat
och efter ärans krona rar
med fulla krafter strävat.

Därpå fick jag strax se min hjord
och lammungarna snälle,
som åto vid sitt blomsterbord
på samma rum och ställe.
"Se nu," sad' gubben, "lämnar jag
dig, där jag dig frånledde,
och glöm nu aldrig denna dag
ell vad på honom skedde."

Och härpå tog han mig i famn
och tacka för gott följe.
Jag bad'en säga mig sitt namn,
men han mig det fördöljde.
Sen stulta' han från mig igen,
jag stanna kvar och kvillra'[1],
tills denne min utlevde[2] vän
utur mitt sikte tillra'[3].

Sen satte jag mig ned och gret
och ömkade den skade,

[1] Klagade, jämrade mig. [2] Orkeslös, gammal. [3] »Trilla», försvinna.

Digitized by Google

att Sinclair så i hastighet
sin' ögon sammanlade.
Det var likväl en hurtig karl,
en krigsbuss och en hjälte,
som, där räson[1] fått bliva kvar,
med Kuthler[2] väl spänt bälte.

Ack! tänk var redlig svensk uppå
den herrens svenska hjärta.
Mång' hjältes hjärta bliva må
mot hans en liten ärta.
Ja, tänk uppå, hur som han föll,
och vem den gärning gjorde,
samt hur han tyst i döden höll,
vad sägas just ej borde.

Därför, I hjältar, som ha mod
och hjärta uti bröste',
ack! hämnen *Malkolm Sinclairs* blod,
som Kuthler mordiskt öste.
För övrigt är jag städse er
tillgiven alla tider,
och slutar nu, helst som jag ser,
vår sol i skuggan skrider.

* * *

HEDVIG CHARLOTTA NORDENFLYCHT.

SORGEKVÄDE.

Äntlig kom den mörka stunden,
då i grunden
all min fröjd blev sluten platt[3],
då de svarta olycksdimmor,
dunderstrimmor,
bröto ur mitt ödes natt;

då de grymma sorgeandar,
som uppblanda
all min blod med ängslans frö,
togo rum med bitter smärta
i mitt hjärta,
då min glädje måste dö;

[1] »Om någon rätt (billighet) varit.» [2] *Küttler* hette en av anförarna. [3] Alldeles slutad.

Digitized by Google

då mitt ljus och stjärna gömdes
och jag dömdes
till ett mörkt och fasligt kval,
som alltjämt mitt sinne gnager
och injagar
tåreämnen utan tal.

Arma hjärta, kan du tänka
och dig sänka
på din djupa olycks grund
utan att i stycker brista
och så mista
känslan av din plågostund?
— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —

Hos min vän var all min trevnad,
och hans levnad
var min ljuva tankero.
Intet mot min sällhet vägde,
när jag ägde
dygd och honom i mitt bo.

Vad ren kärlek mäktar skänka
och man tänka
kan om vänskap, blygd och dygd,
allt, vad ljuvlig själesämja
kan befrämja,
njöto vi i fridens skygd.

Ingen lyssnad' till den flärden,
som i världen
nu till högsta välde går;
rikedom och fåfäng ära
fingo bära
namn av stoft i tankan vår.

Misstro, längtan, agg och smärta,
vad ens hjärta
ur en ljuvlig stillhet drar,
brydde ej vår sälla lugnad[1];
frid och hugnad
slogo där sitt läger kvar.

Ack! hur kunde jag mig önska
att få grönska
vid så ständig sommartid?

[1] Lugn.

Digitized by Google

Ödet har ju sagt de orden,
att på jorden
gives aldrig stadig frid.

Vad fullkomlig mognad vunnit,
allt, vad hunnit
till sitt högsta mål och mått,
måste slut och ända taga.
Skall jag klaga
på en oundviklig lott?

Stillen er, I djupa tankar,
som hopsamka
all den forna änglafröjd,
den utvalda nöjets boning,
som min våning
gjort till paradisets höjd.

Glömmen bort den korta timma,
som uppglimma'
lik en härlig middagssol,
vilken strax i moln gick neder
och nu breder
svarta skyar på min pol.

Minneskraft, du grymma plåga,
som min låga
ständig sörjeolja ger,
o, att nu din fart försvunne
och jag kunne
aldrig minnas glädje mer!

LEVNADSBESLUT.

I denna enslighet har jag min boning valt,
i detta tysta lugn jag världens storm betraktar.
All höghet, prakt och lust, som lyckan bjuder falt,
jag som en flyktig rök, en väderbubbla aktar.
Här skall jag lära mig att draga tidens ok
i tålamod och hopp, tills frihetsstunden nalkas,
tills döden löser av mitt svåra ängslans dok
och all min sorgedel i säker vila svalkas.
Emellertid jag här min forna lust beser,
det ljuva paradis, som lik en ros förbleknat,
och trogna tårar till dens dyra minne ger,
vars kärlek, vett och dygd jag i min själ upptecknat.

Digitized by Google

Här skall jag repa upp min herdes ljuva namn;
här skola klippor på min sorgetoner svara;
här skall jag göra mig bekanter om den hamn,
där rena själar få i evig kärlek vara.

VÅR-ORO.

Nu åter syns tiden förbyta
sitt kalla och ängsliga lopp,
naturen på fältenas yta
har livat det gladaste hopp.
För mig bliver tiden dock lika:
min födelses stjärna är satt,
där molnen ej kunna bortvika,
som ombytt dess dag uti natt.

Vi räknar jag stunder och dagar
i väntan, att ödet en gång
med tidernas skiftande lagar
mig löser ur plågor och tvång?
Allt hinner båd vissna och knoppas
och blomma och vissna igen;
men glädjen, vars sommar jag hoppas,
syns fjärmare visa sig än.

Förgäves av fåglarnas kvitter
jag manas att stämma min röst,
en fläkt, i den skugga jag sitter,
ej hinner att svalka mitt bröst.
Vad båtar mitt ljuvliga läger,
som våren med blomster beströr,
när hjärtat den stillhet ej äger,
som nöjena smakliga gör?

DEN UNGA HERDINNAN DORILLAS KVÄDE.

Frihet, min fröjd, du min gudinna,
unna mig i din skugga bo!
Ungdom och oskuld hos dig finna
lugn och ro.
Kärlekens nöjen snart försvinna,
bäst de gro.

Fjärran jag sett hans falska snara,
fjärran den eld, som allt förtär,

Digitized by Google

men aldrig än den nöjder vara,
som är kär.
Skydda mig, frihet, att förfara,
våd det är!

Tirsis för mig det band berömmer,
prisar den vällust, kärlek ger.
Av honom själv tvärtom jag dömer,
när jag ser
sinnenas oro, som han glömmer
kväva ner.

"Kärlek," han säger, helt betagen,
"övar[1] vårt vett fullkomligt väl."
Däri jag ser mig ock bedragen,
ty hans själ
yrar och drömmer hela dagen
fjolligt gräl[2].

När han min hy med liljan parar[3]
och talar om min fägrings prakt,
har han ej, när den stunden varar,
hörselns makt[4],
men kallar, vad jag hövligt svarar,
blott förakt.

Och fast han sett mig ofta gråta
lammen, som kommit ur min vård,
fast jag begrov med ögon våta
lilla mård[5],
kallar han mig — hur tycks det låta? --
grym och hård.

Därför jag tror, att denna branden
kväver båd minne, mod och vett.
Herden, som söng vid klara stranden
allt i ett[6],
tiger nu, sen i kärleksbanden
han sig gett.

Kärlek kan sig ock snart förbyta,
flyger så lätt som svalor små,

[1] Utvecklar. [2] »Kärleksgnabb.» [3] Jämför. [4] »Kan han ej höra.» [5] Något älsklingsdjur. [6] Oavbrutet.

Digitized by Google

som säven uppå vattnet flyta
i vår å,
dem minsta årtag sönderbryta
och nedslå.

Sist, när jag satt vid aspen gröna
och knöt de mjuka blomsterblad,
hörde jag en[1], som för sin sköna
ljuvligt kvad
och henne att dess kärlek löna
häftigt bad.

"Ack," tänkte jag, "vad älskogsvåda
har nu tänt alla herdar an!
Tirsis vill mig detsamma båda[2],
bäst han kan."
Och när jag gick att denne skåda,
var det han.

Han, som, av högsta iåga tänder,
för mina fötter nylig låg,
honom jag nu av andra händer
fängslad såg.
Kärleken så var timma vänder
deras håg.

Långt mera lust i skogen vanka,
där mina får i skuggan gå,
se, hur sin mjölk av modern samka
lammen små.
Av sådan kärlek mina tankar
nöje få.

När som mitt spel om aftonstunder
härmar de ömma fåglars bröst
och väcker upp från närmsta lunder
ekos röst,
finner jag i menlösa under
ro och tröst.

Därför fly, kärlek, med din båga!
Jag har dig för min ovän nämnt.

[1] Någon. [2] »T. säger mig samma (kärleksförklaring).»

Digitized by Google

Gack med din flärd, din lust och plåga,
lösa skämt!
Mig har din blick, din första låga
redan skrämt.

HERDESÅNG.

Ack tystna, täcka fåglehop!
Du roar mig ej mer.
Min herdes röst av ekos rop[1]
mig större hugnad ger.

Jag utan honom ensam går,
ej hörs hans ljuva röst.
Att jag med klippan tala får,
är nu min enda tröst.

Min klagan jag för skogen bär,
när luften blivit sval.
Den mörka skuggan tjänlig är
att dölja ömma kval.

Här vallar herden sina får
och gläds åt bärgat hö.
Sen Damon med sin hjord ej går,
syns den av trånad dö.

Med blomster, som oss våren ger,
herdinnan pryder sig.
Sen Damon dem ej plockar mer,
de växa ej för mig.

Jag ofta dalen genomfar,
att söka där min vän.
En sol går bort, min sorg blir kvar,
ty Damon dröjer än.

Vid källan fåfängt väntar jag,
tills månan runnit opp.
Hur mången natt och långsam dag
bedragit mina hopp!

När västanvädret rör ett blad,
när fågeln ömsar gren,

[1] Av ekot upprepad.

Digitized by Google

mitt öra lyss: i tankan glad
jag famnar Damon ren.

Ack, skynda, Damon, till den ro,
som prövad vänskap ger!
Vad gagnar mig din dygd och tro,
när jag dig själv ej ser?

LUGNET.

Långt från den storm, som världen skakar,
i Lugnet[1] jag min hydda fäst.
Med glädjen, som mitt hjärta smakar,
naturen fägnar där sin gäst.
Där skall den strid hos mig försvinna:
att vara vis och icke nöjd, —
när jag med stilla själ kan hinna
att le åt världens gyckelfröjd,
förakta lyckans falska smycken
och fly de blinda mänskotycken.

På stranden, där mig böljan kastar,
ett ringa gods sig bärgat har.
Jag med dess lätta börda hastar
i lugnet, där jag andan drar.
Där skall mitt liv av nöjet näras,
där skall min nötta levnadstråd
utav en vänlig parce[2] avskäras
och röna hennes sista nåd.
Där skall mig jorden vila låta
och någon vän vid graven gråta.

TILL* * * *. (Fischerström.)

(Den 25 juni 1762.)

Vad har jag sett? Vad gruvlig plåga!
Vad nya ämnen för mitt kval!
Vad olja på min olyckslåga!
Vad öde för mitt hjärtas val!
De ögon, som av ömhet brunnit,
som ha mitt liv, min död i sig,
ha nyss av sorg och saknad runnit —
för vem? Ack, för en ann än mig!

[1] Namn på skaldinnans lantliga bostad i närheten av Skokloster. [2] *Parcer* = ödets gudinnor, som spinna människans livstråd.

Digitized by Google

Jag tecken ser av ömhets tårar
på Damons kinder röjas än.
ett avsked så hans hjärta sårar,
så kan han känna för en vän.
Och jag, jag skall till evig smärta
en sådan skatt på jorden si[1],
det bästa och det ömsta hjärta,
och själv dock icke lycklig bli.

Mig skulle hopen svartsjuk kalla
och ge mitt kval förhatligt namn.
Jag kan dock utan köld och galla
en skönhet se uti hans famn.
Men se det dyra hjärtat delas,
sen jag en gång dess ömhet vann,
en grad för mig i känsla felas,[2]
är vad jag icke bära kan.

Lät därför, Damon, dygd och ära
ej hålla dig i något bann[3]!
Jag svär vid dig och hjärtats lära,
att jag det aldrig tager an.
Förr må min sorg mitt liv förstöra,
än gå i tvungen vänskap[4] in.
Du kan min sällhet icke göra,
om jag ej högst kan göra din.

* * *

GUSTAV FILIP CREUTZ.

ATIS OCH KAMILLA.

Första sången.

Jag sjunger om den eld, som plågar och förnöjer,
då han sin första makt i unga hjärtan röjer.
Du Ömhet, gudakraft, som världens vällust[5] gör,
kom, liva upp min vers och mina sinnen rör!

I de arkadska[6] fält, långt från de stolta städer,
där nöjet säljes bort för ärelystna'ns väder,

[1] Se. [2] »Att se hans känsla (kärlek) avtaga med en grad. [3] Band, tvång. [4] »Hellre döden än gå in på en nödtvungen vänskap.» [5] Lycka, sällhet, nöje. [6] Det grekiska landskapet Arkadien ansågs som hemvist för ett enkelt herdelivs behag och nöjen.

Digitized by Google

uti en ljuvlig trakt, dit oskuld lyckan drar,
där glädje, frid och lugn ses fästa henne kvar,
där strömmar kröka sig i blomsterrika dalar,
där allt av kärlek rörs och allt om kärlek talar —
i denna sälla bygd Kamilla livet njöt.
Hon född och uppfödd var i menlöshetens sköt.
Vår sol, som i sitt lopp naturens fägring målar,
har aldrig förr så skönt fått råka med dess[1] strålar.
Behagligheten själv dess hela teckning drog[2].
Uti sitt gudaverk en vällust himlen tog,
och dygden ville själv Kamillas skapnad söka
att mera älskad bli och så sin dyrkan öka.

Hon till Dianas[3] tjänst från födseln offrad var,
och i sin lugna själ hon hennes lagar bar.
Uti gudinnans lund hon livets vår förnötte
och i en lycklig frid dess rena rökverk skötte.
Den unga Doris där dess vän och sällskap var.
Du ljuva vänskap, du, som själar sammandrar,
som dessa unga bröst med oskulds band förenar,
de hjärtan, som du rör, du helgar och du renar!

Ren våren i sitt sköt en livlig värma bar,
naturen väcktes upp, hon i sin ungdom var.
Man såg kring alla fält, att vintrens välde lyktat,
att glädjen rest sin tron och jordens sorger flyktat.
De ljumma sommarregn förnya mänskans hopp,
ur jordens mjuka famn de locka örtren opp.
Av värmens spända kraft de tunna knoppar klyvas,
och ren med täta löv de lugna skogar yvas.

Till skogsgudinnans pris en högtid firas skall.
Nu börjar dagen gry, och nattens makt är all.
Än darrar månans sken på böljans hala yta,
men hastigt ljusets flod från öster börjar flyta,
de mörka skuggor fly, och stjärnan bleknar av.
Ren strömmar purpurn ut på himlens mörkblå hav,
de svarta molnens bädd förbyts i röda skyar.
Nu ljungar solen fram, och världen sig förnyar.
Den svala nattens dagg, som sig till blomstren sänkt,
har på de späda blad en mängd av pärlor stänkt.
Det höjda ljusets glans från bergens toppar faller,
och solens spridda guld sig blandar med kristaller[4].

[1] Sina. [2] »Behaget uppdrog, tecknade hela hennes gestalt.» [3] Jaktens och skogarnas jungfruliga gudinna. [4] Daggdroppar.

Digitized by Google

Man himlabågens färg kring fälten stråla ser;
var blomma ur sin kalk åt fjäriln nektar ger.
En samlad balsam sprids att sig med luften blanda
och förs i virvlar kring av morgonvädrens anda.
Ren svärma luftens folk kring deras gröna hus
och stämma deras sång ihop med aspars sus.
Naturen tyckes dock sin största fägring sakna:
Kamilla syns ej än ur sömnens sköte vakna.
De ögon dölja sig, som dagens glans förta,
där ömhet, eld och liv och oskuld segrat ha.
Kring hennes blomsterbädd de falska drömmar flyga
och i dess rörda själ med villobilder smyga.
Än småler hennes mun och glädjetecken ger,
än darrar hennes kropp, man tårar flyta ser.
På hennes vita kind man hastigt skiften finner:
nu dödlig blekhet syns, nu åter rodnan brinner.
Dess armar sträckas ut och kramas till dess bröst;
man tunga suckar hör, som kväva hennes röst.

Den ömma Doris ser, att dess Kamilla lider.
"Ack, vakna," ropar hon, "ty solen redan skrider,
och fälten livas ren av vädrens friska fläkt!"
Kamilla spritter upp, förvirrad och förskräckt:
"I gudar!" sade hon, "vad är det, som jag känner?
Min Doris, är du här? Du bästa utav vänner,
ack, lät mig gjuta ut min oro i ditt sköt!
Jag en bedräglig ro i vilans armar njöt."
— — — — — — — — — — — — — — —

Kamilla omtalar sina drömmar. Sedan badar hon i en närbelägen källa.

Andra sången.

Kamilla infinner sig i templet att mottaga skarornas offerskänker.

Men dalen synes ren beprydd med hundra tält.
En talrik mängd av folk betäcker dessa fält.
Ett långsamt buller hörs, som utan reda mumlar,
liksom när dundrets vigg långt utur nejden tumlar
och blott ett brutit dån kring himlabrynen går,
ell' som när havets våg mot tomma stranden slår.
Ren skaran samlad är, som sig till uppbrott giver
och till Dianas lund i häftig svallning driver.
Så på de öppna fält, när vädrets ilar rå,
man ser den höga säd i långa vågor gå.

Digitized by Google

Främst för en jägartropp den unga Atis lyser.
Den frihet och den eld, han i sin uppsyn hyser,
en ljuvlig blandning får av ömhet och behag,
och skönhet tecknas här med djärva penseldrag.
En fläckig panterhud hans lena kropp förvarar,
där ungdoms spädhet sig med manlig styrka parar.
Hans anlets glada färg en brunhet överfar,
där solens strålar lekt och vädret spelat har.
Uppå hans friska kind sitt purpur blodet stänker,
hans obetäckta hals av liljans vithet blänker,
en stolt och reslig växt hans skapnad vördad gör.
Än har ej Atis rönt den kraft, som hjärtat rör,
som kan en ljuvlig eld i unga ådror sprida.
Han ofta ömhet känt, men blott för dem, som lida.
Hans kalla hjältebröst ett otamt hjärta bär,
och Atis' hela själ uti hans ögon är.
Hans arm, vid segrar van, när han sin båga spänner,
ej annan övermakt än gudars välde känner.
Han till Dianas lund ett sårat lejon för.
Man skogarnas tyrann kring fälten ryta hör,
dess vildhet tyglad är, dess raseri försvinner,
en oförmögen hämnd uti dess ögon brinner.
Med fragga, blod och damm det kedjan sölat har,
och Atis i triumf sitt grymma offer drar.
De blanka jägarspjut mot solen sig förgylla,
och tusen segerrop hörs himlavalvet fylla.

Nu stormas templets port av offerskarans här.
Kamilla visar sig, och allt förblindat är.
Den unga Atis blir förundrad och betagen,
förtjusad och bestört och in i själen slagen.
Han gripes av en makt, som all hans vördnad drar;
det är den första gång han nånsin bävat har.
Hans lugn, hans spotska köld, allt i en hast försvinner;
han gudars majestät uti Kamilla finner.
Ett enda ögnablick hans själ förvirrat har,
och för Diana själv han denna nymfen tar.
"Gudinna", ropar han, "som skyddar dessa trakter,
ditt rum lär vara främst bland alla himlamakter,
ty ren jag tillber dig, förrn jag din dyrkan lär.
Jag känner, att din tron i allas hjärtan är."
Han tystnar, sina knän han för Kamilla böjer,
till sin gudomlighet han sina händer höjer.
Hans anda, som förtärs, i suckar brister ut,
när på hans villodrift[1] Kamilla gör ett slut.

[1] Villa, misstag.

Digitized by Google

"Jag blott en dödlig är," hon svarar helt förfärad.
"Hur kan en gudamakt, som är kring världen ärad,
som dagens ljus med sig i själva mörkret för[1],
en ödmjuk skapnad ha, som till en mänska hör?
Så snart Diana syns, naturen häpen bävar."
Hon ville säga mer, men hennes stämma svävar.
Det ord, hon stavar fram, på hennes läppar dör,
ty hon har Atis sett, han hennes öde gör.
Uti ett menlöst bröst, som dygd och ömhet röra,
där ingen tanke ges, som änglar ej må höra,
den första eld, som tänds, strax griper själen an.
Förnuftet strider ej, det varken vill eli' kan.
Kamilla vet ej av, att hennes hjärta brinner,
dess ögon Atis se, och tankan Atis finner.
Hon redan glömmer allt, som intet[2] Atis är,
och ren ett evigt sår hon i sitt hjärta bär.

— — — — — — — — — — — — — — —

Gudinnan vredgas över de ungas kärlek och låter ett oväder släcka offerelden

Ur templet Atis går och där sin sällhet lämnar;
förundrad, tankfull, stum, han vet ej, vad han ämnar.
Han ryser för den eld, som han i skötet bär.
Dess verkan känner han, fördold dess orsak är.
Han efter frid och lugn i mörka kulor letar
och tror, att dagens ljus hans oro mera retar
Men mörkret mera skygd åt Atis' plåga ger,
och han Kamillas bild på löv och klippor ser.
Ibland kring skog och fält han flyr och vilse svävar,
men för hans vassa spjut ej björnen mera bävar.
Hans koger uttömt är och slänger mot hans bröst,
hans hundar sorgsna gå och känna ej hans röst.
När äntlig hjärtats tyngd naturen överhopar[3],
med en försvagad röst till slut han ömkligt ropar:
"Ack, grymma kärleksgud, jag börjar känna dig!
Så är det då din eld, som har förlorat mig[4]?
Och du, Kamilla, du, som först har väckt min låga,
du lever uti frid, du vet ej av min plåga!
Mån himlen aldrig vill, att du min sällhet gör?
Nej, Atis! Vet du ej, hon till Diana hör?

Ack, om dess rena bröst den minsta ömhet fattar,
jag denna ömhet mer än världens troner skattar.
Jag är ju nästan gud, om jag dess hjärta rör.
Men Atis, du är blind: hon till Diana hör.

[1] Diana är även mångudinna. [2] Inte, icke. [3] »När hjärtat segrar över hans natur.» [4] Förstört mig.

Digitized by Google

Jag vet, Kamillas syn min plåga endast öker,
men i sitt egit kval sin lindring hjärtat söker.
Jag ville se och dö — mitt öde det begär.
Men, Atis, har du glömt, vars nymf Kamilla är?"

Med sådant sorgligt rop han alla nejder fyller,
när dagens klara bloss naturens sköt förgyller.
När nattens tysta gud på stilla skuggan far,
hans klagan vaknar upp och nya krafter tar.

— — — — — — — — — — — — — — —

Tredje sången.

— — — — — — — — — — — — — — —

Tre gånger ljusets gud sitt lopp kring världen lyktat,
och för dess klara vagn tre gånger mörkret flyktat,
sen Atis i sitt lopp från mänskor vikit har.
Han till Dianas lund sin kosa äntlig tar.
Han där Kamilla ser, men grant[1] sin låga döljer.
Hans tunga bunden är, men ögat henne följer.
Var nymf kan lättlig se, att han förtvivlad är,
men ingen gissa kan, vad sorg hans hjärta tär.
Han sväljer ner sin gråt och sina händer vrider.
"Vad skada," sade de, "att denna yngling lider!
Tör hända, att han mist en far, en mor, en vän?"
Kamilla ensam är, som känner allt igen.
Hon blygsamt om hans kval med änglaåtbörd frågar;
hans själ förvirrad blir, och hela blodet lågar.
Men tystna'n segrar dock; hon endast får till svar,
att han en usling är, som himlens vrede drar[2].

Så snart som världens bloss vid österns portar brinner,
uti Dianas lund var dag man Atis finner;
hans plåga föder sig och växer ständigt där.
Kamilla märker grant, hur högt hon älskad är.
Hon tröstlös hade dött, om ej hans hjärta brunnit;
hon nu förtvivlad är, att hon hans hjärta vunnit.
Hon söker efter köld, den hon ej finna vill,
och ville glömma bort, att Atis varit till.
Dess sinne fylles upp av glädje och av fasa.
Fast Fröjas lågor ren i hennes sköte rasa,
hon dock Dianas hänind för sina ögon har,
och ifrån Atis' syn hon sig i skuggan drar;
men straxt hon glömmer sig och efter honom söker,
och när hon Atis ser, han hennes fruktan öker.

[1] Noggrant, tydligt. [2] Ådrager sig.

Digitized by Google

Han är så full av sorg, att han ju tröstas bör.
Mån väl ett vänligt ord Diana vredgad gör?
Hon talar honom till, men i sin själ förskräckes
och tror, att himlens hämnd av detta ordet väckes.

En dag, då Atis här Kamilla ensam ser,
han av en våldsam drift för henne faller ner.
"Kamilla," sade han, "om himlen strax mig mördar,
om än jag mister det, jag mest på jorden vördar —
min plåga brister ut, mitt brott du veta bör.
Jag kan ej tiga mer: jag älskar, och jag dör!"
Kamilla äntlig hör, vad hennes själ befarar.
Hon drivs av samma våld, och under gråt hon svarar:
"Du ej den enda är, som detta brott begår.
Men, usla[1], fly de rum, där som Diana rår!"
Vid dessa sista ord dess förra fasa väckes;
hon tystnar, och dess kind av hastig blekhet täckes.

Av detta ljuva tal får Atis något hopp,
och för hans sorgsna syn tycks världen klarna opp.
Han vågar dock ej tro, att han kan älskad vara:
den lyckan är för stor att mot hans öde svara.
Så, när en mänska nyss från drömmar vaknat har,
i vilka hon ett rof för plågoandar var,
kan hjärtat ej i hast sin förra fasa glömma;
det ej sin frälsning tror, men fruktar åter drömma.
Så var med Atis ock. Han dock till nymfen går,
hans låga yttrad är, hon mera utbrott får.
"Kamilla," sade han, "jag din befallning följer,
men från Dianas hämnd i Dafnis' lund mig döljer.
Ack, lät i denna lund mig endast råka dig!
Ack, lät mitt hjärta där få en gång öppna sig!
Jag gärna sen mitt kval i evig tysthet lämnar.
Men jag vid himlen svär, som brutna eder hämnar,
att om du denna gång min bön ej höra vill,
skall innan dagens slut ej Atis vara till."

Kamilla svarar ej; dess stränga blygsel[2] vinner.
Men hon ett grymt beslut i Atis' ögon finner;
han ur Dianas skog en bister uppsyn bär.
Kamilla känner nu, att hon förlorad är.
Dess plikt med Atis' ed för hennes tankar svävar.
Hon ser åt Dafnis' lund och tusen gångar bävar;
hon fattar ett beslut och strax ett annat tar;
nu syns hon hastigt fly, och nu hon stannar kvar;

[1] Olycklige. [2] Blygsamhet.

Digitized by Google

än lättas hennes steg, än bli dess fötter tunga;
än ser hon Atis dö och än Diana ljunga.
Dess ömhet dock till slut till lunden henne drar:
hur kan man vara hård, när man ett hjärta har?

Fjärde sången.

De älskande mötas i Dafnes lund, där Kamilla bekänner sin kärlek. Diana straffar henne omedelbart.

En menlös rodnad syns, så snart hon detta sagt.
Hon lutar mot sin arm, den hon i gräset lagt,
hon vänder bort sin syn och så sin blygsel döljer.
Men ack, en olycksgud Kamilla här förföljer.
En svart och giftig orm, med mörkblå fjäll beklädd,
som hemligt väser fram och klyver gräsets bädd,
kring hennes vita hals sig lindar i en snara.
Förgäves hennes rop de tomma grottor svara,
han med ett dödligt styng det sköna bröstet tär.
Den usla Atis ren af fasa halvdöd är.
Han flyger strax till hjälp, men alltför sent han hinner,
ty ren Kamillas sår av giftet närs och brinner.
Vad gagnar Atis' hämnd? Förgäves ormen dör,
när i en stelnad gång Kamillas blod sig rör.
Hon andan långsamt drar, dess läppar bliva kalla,
och ren dess huvud syns mot hennes sköte falla.
Dess ömma kärlek dock åt henne styrka ger,
hon glömmer bort sig själv och endast Atis ser.
Hans plåga henne mer än dödens ångest mödar.
"Du gråter?" sade hon. "Din sorg mig dubbelt dödar.
Ack, himmel, skall jag ock min Atis' bane bli?
Det är det sista prov utav ditt tyranni.
I gudar, som mitt liv så hastigt tan tillbaka,
vi har jag ren så ung så mycket ont fått smaka,
så litet älska fått, så litet Atis sett?
Är detta då den lön, som I åt oskuld gett?
Ren ser jag för min syn de mörka skuggor sväva.
Naturen ryser väl, men hjärtat vet ej bäva:
det endast vet utav, att det är till för dig.
Jag dör, men denna drift, han överlever mig."
Vid dessa sista ord hon några tårar gjuter
och ömt på Atis ser och sina ögon sluter.
Så skön som Venus själv hon blek och andlös låg,
och döden blev bestört, när han sitt offer såg.

Digitized by Google

Femte sången.

Atis suger giftet ur såret och anropar gudarna om medlidande.

Det stränga ödet rörs av Atis' klagoröst.
Ren stjäl sig andan fram uti Kamillas bröst;
till hennes bleka kind en skymt av rodnad hinner,
och blodets purpurfors dess stängda vägar finner.
Dess bröst, dess sköna bröst, som Atis' läppar tryckt,
där nu hans sista suck förvirras i sin flykt,
nu börjar häva sig och Atis' läppar bränner.
När hjärtat älskar rätt, det in i döden känner;
ty Atis' sorgsna själ, som redan flyktig var,
strax stannar i sin fart och andan återdrar.

Men livets strålar ren på bägges ögon stöta:
på en gång öppnas de och strax varannan möta.
Det är den största skänk, som himlen oss kan ge,
att få med dagens ljus det, som man älskar, se.
Bestörtning, glädjeskri och suckar dem förvilla.
Man endast hör de ord: "Min Atis!" — "Min Kamilla!"
De tro ej, vad de se, de frukta skiljas åt
och liksom smälta bort i nöjen och i gråt.
Om deras späda liv de sina armar linda
att, om de dö på nytt, sig in i döden binda.

Man äntlig Atis hör ett sådant utrop ge:
"Kamilla, är det du, som mina ögon se?
Kamilla, är det dig, som jag i famnen trycker?
Säg, vilken gudamakt dig från de döda rycker?
Kamilla, lever du? Och lever du för mig?
Ack, sällhet, gudafröjd, jag börjar smaka dig!
Mitt hjärta är för fullt, det utav glädje brister,
jag utav vällust dör, och jag på nytt dig mister."

Kamilla, som förkvävd av häftig känsla var,
av detta ljuva rop förnyad livskraft tar.
Kring Atis' lena hals sin mjuka arm hon slutar[1],
dess sköna purpurkind mot Atis' huvud lutar
och liksom av sig själv emot hans kinder förs.
Man ser, hur hennes mun av Atis' läppar rörs.
Dess brutna suckar sig med Atis' suckar blanda,
hon pustar samma luft och drager Atis' anda.

[1] Sluter.

Digitized by Google

Men snart dess hjärta rum åt hennes blygsel ger.
Hon börjar sansa sig och hastigt om sig ser.
Av hennes ögons ljus naturen sig förnyar,
som nyss var död och stum och täckt med sorgeskyar.
"Min Atis," ropar hon, "mitt liv, mitt enda väl!
Du gör mitt väsen nytt, och du rår om min själ!
Uti de dödas land jag redan hade flyktat,
och dagens sälla ljus för mig var evigt lyktat,
i töcken och i rök jag gömd och insvept var;
men, Atis, jag din bild till själva avgrund' bar.
Min saknad levde än, jag min förtvivlan följde.
Miljoner skuggor sågs, som töcknet överhöljde;
förgäves jag bland dem din vålnad sökte opp,
när till tartarens[1] djup jag fördes i mitt lopp,
där mord och samvetsagg i alla själar rasa,
där ständig dödskamp föds utav en evig fasa.
Tartaren blev bestört, så snart jag viste mig;
dess jämmer vid mitt kval sågs liksom sakta sig.
Ja, de fördömdas hop uti ett hav av lågor
av ömkan rördes upp och glömde sina plågor.
Mitt rop mot deras skri ett fasligt samljud gav.
Jag ville störta mig i denna pinograv,
men för dess grymma svalg en dunkel förlåt breddes.
Jag av en mäktig hand ur lastens boning leddes
och fördes till de rum, där dygden vilar sig.
Min Atis, tänkte jag, här bör jag finna dig!
Men fåfängt var mitt hopp, de eliseiska parker[2]
mig syntes utom[3] dig blott torra ödemarker.
Min vålnad ökte ej de sälla dödas tal,
som i en evig frid förglömma livets kval.
Jag ensam med min sorg i glädjens hemvist stridde,
och fast ett himlaljus en allmän klarhet spridde,
så kringgavs dock mitt rum utav en töcknig sky,
och för min sorgsna hamn sågs alla skuggor fly.
Förskräckt jag sökte mig för gudars åsyn gömma.
Jag drack av glömskans flod, men kunde dig ej glömma:
din målning[4] segerfull blev kvar uti mitt bröst.
Till slut man ropar mig, jag känner Atis' röst.
En hastig välvning sker, allt som en dunst försvinner.
Strax öppnar sig min syn, och det är dig, jag finner.
Min Atis, du är här! Kan något felas mig?
De eliseiska fält jag åter ser med dig. —
Men vilken hastig natt sitt mörker kring oss välver:
Ack, övergiv mig ej, ty bergets grundval skälver!"

[1] *Tartaren* = de fördömdas hemvist. [2] »Elysium» var de saligas boning. [3] Utan. [4] Din bild.

Digitized by Google

Knappt lyktas dessa ord, när från det klara fält,
där dundrets gud sin tron vid världens polar[1] ställt,
en blidkad gudamakt sig ned till jorden sänkte,
som bars uppå en sky, där tusen stjärnor blänkte.
Kring detta ljusblå moln en strålig mantel flöt,
som mot vår dunkla jord safirens färger bröt.
I luftens vida fält sågs nordens flammor[2] simma
och med ett sakta sus i tusen skiften strimma[3].
Det var Diana själv, som uppenbarad blev.
Strax till tartarens djup hon mörkret återdrev.
Gudomlighetens eld i hennes ögon lyste,
uti sitt kyska sköt hon nåd och styrka hyste.
Naturen häpen blev vid denna gudasyn.
De ålderstegna trän, som tränga genom skyn,
av vördnad böjde sig ned till de låga dalar.
Allt uti tysthet sönk. Diana äntlig talar.
"Kamilla," säger hon, "jag all din oskuld ser,
och himlen är till freds: han dig åt Atis ger.
Din låga är så ren, att hon naturen hedrar.
Att älska är en drift, som hjärtat ej förnedrar.
Jag känner ingen dygd, som onaturlig är.
Men som min stränga lag ett evigt tvång begär,
så lämnar jag dig fri, där Astrilds[4] rökverk brinner."
Så snart hon detta sagt, hon uti skyn försvinner.

Strax denna lund förbyts, ett präktigt fält man ser.
De tjocka granars valv i jorden sjunka ner;
det mörka berget syns uti en rök försvinna,
och kärleksgudens tron uti dess rum upprinna.
Mitt i en myrtenskog han redan upphöjd är,
och blomstrens anda dit den glada guden bär.
Han far ur Atis' sköt i famnen på Kamilla:
"Sen himlen," ropar han, "er låga velat gilla,
båd' kärlek och natur er tar i sitt försvar:
båd' kärlek och natur ert hjärta dyrkat har.
Jag helgar eder nu att offer åt mig bära.
Er vällust är min tjänst, er sällhet är min ära."

* * *

[1] Poler. [2] Norrskensflammor. [3] »Skifta i tusen färger.» [4] Astrild = kärleksguden.

Digitized by Google

GUSTAV FREDRIK GYLLENBORG.

UR VINTERKVÄDE.

Du får då, lantbygd, åter hysa
din fosterson och gamla vän.
Nu dina täcka gömmen frysa,
men dina nöjen trivas än.
Du redan mig din frihet lämnar;
än mer, du mig en vällust ämnar,
som själva sommarn okänd är.
Var årstid dina hyddor gläder,
i en förnyad prakt dig kläder
och offer i ditt sköte bär.

Du, som din svenska märg försvagar
i södra länders veklighet,
du över nordens vintrar klagar
och ej din himmels förmån vet.
Dess rena köld oss hälsan delar[1],
och vädret, som kring fälten spelar,
förfriskar både luft och blod;
det snällt[2] i sunda ådror rinner,
i muntra ögon styrkan brinner
och vittnar om behjärtat mod.

Av denna luft och styrka närde,
de forna göter ammats opp,
som under denna himmel lärde
att fylla ärans högsta lopp.
Med frihetsandan ifrån Norden
de kuvat envåld, hämnat jorden,
när Rom dess stolta drottning var,
men sig i lustans armar sövde,
en myndig styrsel själv behövde
och ok av raska händer bar.

Du land, som varit hjältars moder,
bliv aldrig trälars usla bo!
Den dygd, dig vunnit ärestoder,
låt evigt i ditt sköte gro!
Än bör du världens dygder lära:
låt fosterbrödra tro och ära

[1] Meddelar, skänker. [2] Snabbt.

Digitized by Google

i helgd hos svenska hjärtan bli!
Dens namn låt evigt mörker gömma,
som, född i Sverige, vågar glömma
sig vara född att leva fri.

Jag andas frihet i ett läger[1],
där om min tid jag ensam rår,
där jag mig själv, min tanka äger
och mina nöjen idka får.
De köpas ej med andras möda
och tarva endast för sin föda
det öga, jag naturen ger[2].
Jag hennes bild i skuggan följer
och gudatycket[3], som hon höljer,
i nya strålar åter ser.

Mitt öga villas[4] i en öken,
där hösten jordens yta dränkt
och mellan storm och djupa töcken
naturen i sin dvala sänkt.
Än nalkas mera mörka tider:
den snö, som nordans anda[5] sprider,
har avskilt världen från min syn.
Att mig mot vinterns anfall skydda
är jag begraven i min hydda
inunder fall av frusna skyn[6].

Men nordan sina vingar sänker:
min nakna torva, vinterklädd,
i dagens ljus försilvrad blänker
och yves av sin vita bädd.
Vid strålars glinder[7] på dess yta
jag drivan ser i tårar flyta
och nya floder hota mig[8].
En lycklig[9] frost dem sammantvingar,
den klara is på fälten bringar,
där jord och himmel spegla sig.

Ej mer de grymma böljor rasa,
den vilda styrkan fängslad är.
Du hav, de lätta seglens fasa,
de tyngsta bördor tåligt bär.

[1] D. v. s. »på en plats» (landsbygden). [2] »Anblicken av naturen ger tillräcklig näring (»föda») åt mina nöjen.» [3] Drag av, likhet med Gud. [4] Blir förvillat. [5] Nordanvinden. [6] Snöfall. [7] Glitter. [8] »De smältande snömassorna hota med översvämning.» [9] Som bringar lycka.

Digitized by Google

Förgäves du mot kölden stretar
och dina hätska vågor retar:
de stelna mitt i deras lopp.
Du tyst och spak i bojan vilar,
och själva nordans skarpa ilar
ej väcka dig ur dvalan opp.

Dig redan djärva fålen trampar,
som på din rygg sig skyndar fram.
Han ilsken först mot marken stampar,
då luften fylls av fruset damm;
men snart han nedåt isen hastar.
Hur lätt han blanka föttren kastar!
Hur stolt han prydda betslet rör!
En hastig takt av bjällror klingar,
som bergens frusna genljud tvingar[1]
och våta näcken häpen gör.

— — — — — — — — — — —

Ur SOMMARKVÄDE.

Du vackra Näs[2], I fält och lunder,
som skänkte mig den första bild
av världens prakt, naturens under
och av en allmakt, vis och mild;
du hydda, som min ungdom hägnat,
där dagens blida öga fägnat
en jordens son och himlens vän,
du i din famn mig återdrager,
med samma fägring mig betager
och ger mig samma själ igen.

Du skall ännu min vällust göra,
du milda sol, som i ditt lopp
har lovat sommarn återföra
och fylla lantmans glada hopp.
Han ser sin mödas fält förgyllas,
av friska löv sin skugga fyllas
vid källans brädd och älvens strand,
när stadsbon mellan murars trängsel,
för solen bortgömd, i sitt fängsel
förtärs i hettan av dess brand.

— — — — — — — — — — —

[1] Tvingar fram. [2] Skenäs i Vingåker.

Digitized by Google

Jag ser den sjö, vars klara bölja
två skilda vägar öppnat har,
att Näsets båda sidor skölja,
och lika kär för båda var.
Hon på den ena utan hinder
sig sträcker med ett präktigt glinder
till sädesfält och öppna land,
men på den andra sig fördelar
emellan holmar, där hon spelar
i skuggan av en lövrik strand.

När solen opp ur böljan rinner,
ur morgonrodnans armar skild,
hon Näsets gröna udde finner,
som möter hennes ljuva bild.
När i sin höjd hon ljuset breder,
hon vårt förtjusta öga leder
omkring en rik och vidsträckt bygd,
och när hon skrider ner i väster,
vårt öga på den hydda fäster,
som bjuder oss i natten skygd.

På Näset över fält och hagar
har berget rest sin stolta topp,
där än jag ser, var hunden jagar
och tröttar haren i sitt lopp;
än ögat sig i dalen sänker,
som en förbuden syn mig skänker:
en nymf, av sina systrar följd,
har avklätt där sin vita slöja
och går att sig vid stranden löja,
av ljumma vågor kärligt höljd.

Knappt purpurn över böljans yta
är utspridd av en önskad dag,
än hundra båtar lugnet bryta
med årors gny och tunga slag.
Från båda sidor sammanstöta
de flockar, som varannan möta,
att bärga Näsets fällda prakt[1].
I lysen, gudar, i det höga
med mera rikdom för vårt öga,
men på vårt bröst med mindre makt.

[1] Vid slåttern.

Digitized by Google

Här var det, här, i dessa parker,
där fordom Creutz har ställt sitt lopp[1].
Förbliven, vilda ödemarker!
Med granar höljen bergets topp!
Dess grottor mer ej honom svara:
i dyrbart minne de bevara
den tid, av Pan[2] han pipan tog
och stämman med en konst förhöjde
och snillets gud för nymfren[3] röjde
och deras lystna öron drog.

Till skövling Flora[4] övergivit
de ställen, där han saknad är.
Han i en sommar flyttad blivit,
som lagern åt hans hjässa bär.
Har väl naturen kunnat släcka
den eld, hon sågs med ömhet väcka,
av den hon sig förskönad sett?
Ha dagar lönat hennes möda
och sekler, som ett snille föda,
för döden blott ett rov berett[5]?

Nej, Creutz, du lever, himlalåga!
Den höga rymd, du innehar,
så vidsträckt är som din förmåga,
så präktig, som din bildning var.
Jag ser dig där och ville måla
med dina färger, som ej tåla
ett vissnat blad uti din krans.
Men tårar på min tavla fällas:
din sälla hamn bör föreställas
i nöjets och behagens glans.

Ack, må då sången, återvaknad,
uppstämmas vid hans offerfest
och, blandad med vår ömma saknad,
bli värdig en Olympens gäst!
Kom, Oxenstierna, tag hans lyra,
att nymfrens lätta lekar styra

[1] Cr. hade i sin ungdom ofta besökt Skenäs. Dessa sista strofer ha tillagts efter hans död. [2] *Pan*, skogsguden, var mästare på flöjt liksom Apollo (»snillets gud») på cittra. Cr. konst tävlade med dem båda. [3] Nymferna. [4] Blomstergudinnan. [5] »Har naturen kunnats släcka den snillelåga, hon själv väckt, och som kommit henne att framstå än skönare? Ha hans dagar varit tillräckliga att ge naturen lön för mödan, eller ha seklerna, som behövas att frambringa ett snille, blott berett ett rov åt döden?»

Digitized by Google

i spåren av vår döda vän!
Kom, där att sjunga *Dagens stunder,*
till vittne att i Skenäs' lunder
en gudalåga härskar än!

LEJONET OCH BROMSEN.

"Sämsta kräk uti naturen,
vågar du att nalkas mig?"
ropar kungen ibland djuren
åt en broms, som visar sig.
Bromsen sticknas[1] — mindre våller
eld och låga hos de små.
"Vet du," svarar han, "jag håller,
vad du vill, att jag skall rå!
Du är lejon — månn det säger,
att du ej är djur som jag?
Fast du flera lispund väger,
är jag ofta mindre svag."
Bromsen far, i det han svarar,
mitt på Hans Durchleuchtighet:
i det krig, som han förklarar,
ömsom hjälte och trumpet.
Än han sticks, och än han surrar,
än på rygg och än på lår,
än kring lejonnäsan hurrar,
som blir märkt av flera sår.
Med en djärvhet utan like
lejonet i raseri
väpna vill sitt hela rike,
fyller luften med sitt skri.
Hovet sig i kulan smyger;
allmän skräck i landet är.
Drotten själv kring fältet flyger,
liksom jagad av en här,
fåfängt sig på jorden kastar,
fåfängt söker skogens hamn:
var han flyr och var han rastar,
bär han kriget i sin famn.
Lika ljud för örat spelar!
Av ett kräk, inkognito,
på de allra ömsta delar
styng på styng och ingen ro!
Djurens kung i all den iver,
som en dödlig smärta ger,
själv sitt sköte sönderriver,
tills han maktlös dignar ner.
All den faseliga fejden,
rytandet, så fjärran sport,
darrandet av hela nejden,
hör, vad allt en broms har gjort!

Stora herrar härav lära
att ha aktning för var man,
att ej såra någons ära,
att den minsta hämnas kan.
Var en har, vem han må vara,
hur man honom kuva vill,
egen heder att försvara
och en egen tagg därtill.

TUPPEN PÅ TORNET.

Att synas stor är ditt begär —
en fåfäng lust, om du ej lär
att välja tjänlig plats och tåligt där förbliver.
Vet, att du mindre syns, än du i verket är,
vid varje steg du högre kliver.

[1] Blir sticken, ond.

Digitized by Google

En tupp, ej övermåttan stor,
som vunnit hönors pris och deras kackel sporde,
när på ett hönshustak sin första flykt han gjorde,
sig ansåg för en matador.
Av örnars stolta släkt han sig en ättling tror
och till bevis därpå sig smyger
i famnen på en örn, som över taket flyger,
i hopp att under skygd av en så hög patron
sig svänga opp till Jofurs tron.
Om rummet skall han där med Stora björnen strida
och tränga Svanen[1] på en sida.
Hans hjässa ren Olympen rör.
Herr Örn, som sig ej samvet gör
att gäckas med en tupp, i flykten honom för
på spetsen av ett torn, till styrka för den läran:
med platsen följer icke äran.
Den, nyss som laglig tupp var ansedd i sin krets,
nu, på sin lyckas högsta spets,
sitt högmods offer är, osynlig och föraktad
och mindre än en tätting aktad.

* * *

[1] En stjärnbild.

Digitized by Google

Digitized by Google

II.

FRÅN 1763 TILL TIDEN OMKRING 1820.

Digitized by Google

Digitized by Google

FRIHETSTIDEN, SENARE SKEDET.

KARL MIKAEL BELLMAN.

Ur FREDMANS EPISTLAR.

N:o 3.

Till en och var av systrarna, men enkannerligen till Ulla Winblad.

Fader Berg i hornet stöter —
Si, hur lilla nymfen söter
svingar sig i en dans!
Si, hur fader Berg han gapar:
när som Jergen Puckel skrapar,
stöter han en kadans.
Hurra, si, Ulla dansar:
engageanter[1], flor och fransar,
vit sultan[2] och blomsterkransar —
vita ben! :,:
Si, ljus och lampors sken!

Valthorn bör man ha på baler,
struvor, nymfer och pokaler:
stor sak uti fioln!
Si, hon slänger armen trötter —
vita ben och röda fötter!
Si, himmelsblåa kjoln!
Hurra... si, bröstet jäser!
Minsta veck i kjolen fräser.
Si, hur fader Berg han läser
noterna! :,:
Hej, kära far, blås bra!

Käre, blås som själva satan —
håll valthornet utåt gatan:
herrarna ska gå in:
friska grevar och baroner
och husarer och dragoner.
Hej, friskt humör och vin!
Hurra, si, Ulla skrattar...
Si, vad galonerta hattar!
Paris sin Helena fattar,
röd och varm. :,:
Blås, fader Berg, alarm!

Valthorn hörs i luften mumla,
och sirener kring mig tumla
under Apollos ljud.
Ulla Winblad, kära syster,
du är eldig, kvick och yster:
var dag så står du brud.
Hurra — jag hör dig sjunga...
Jag ser Fröjas tempel gunga,
eldar kring i luften ljunga!
Full och våt :,:
står jag i Karons båt.

[1] Ett slags vida, hängande spetsmanschetter, som brukades av fruntimren.
[2] Plym.

Digitized by Google

N:o 9.

Till gumman på Thermopolium Boreale[1] *och hennes jungfrur.*

Käraste bröder, systrar och vänner,
si, fader Berg han skruvar och spänner
strängarna på fiolen,
och stråken han tar i hand.
Ögat är borta, näsan är kluven:
si, hur han står och spottar på skruven —
Ölkannan står på stolen.
Nu knäpper han lite grand,
grinar
mot solen,
pinar
fiolen.
Han sig förvillar,
drillar
ibland.
Käraste bröder, dansa på tå,
handskar i hand och hattarna på!
Si på jungfru Lona —
röda band i skona,
nya strumpor, himmelsblå!

Si, Jergen Puckel fläktar med hatten,
pipan i mun, och brännvin som vatten
dricker han och gör fukter[2]
med huvud och hand och fot.
Gullguler rock med styva dykränger[3],
tätt uti nacken hårpiskan hänger,
ryggen i hundra bukter,
och kindbenen stå som klot.
Gapar
på noten,
skrapar
med foten.
Pipan han stoppar,
hoppar
emot.
Käraste systrar, alltid honett:
bröderna dansa jämt menuett,
hela natten fulla.
Rak i livet, Ulla . . .
Ge nu hand — håll takten rätt!

[1] Kaffehus (kafé) vid f. d. Myntgränden. [2] Upptåg, puts. [3] *Dykränger* (fr. *du crin*, tagel), stoppningar av tageltyg m. m. i rockskörten eller i ärmuppslagen.

Digitized by Google

Si, vem är det i nattrock, så nätter,
med gula byxor, vita stövletter,
som dansar där med Lotta,
den där, som har röd peruk?
Ta mej sjutusan, se, två i flocken —
sydda manschetter, snören på rocken...
Drick, fader Berg, och spotta!
Tvi... Svagdricka gör mig sjuk.
Kruset
ska rinna,
huset
ska brinna:
ingen ska klämta.
Flämta,
min buk!
Käraste systrar, tagen i ring,
dansa och fläkta, tumla och spring!
Var nu blind och döver:
spelman nu ger över,
raglar med fiolen kring.

Hej, mina flickor, lyfta på kjolen,
dansa och skratta... Hör basfiolen!
Ge fader Berg konfonium[1]
och hoglands[2] med gröna blan!
Hör, fader Berg, säg du, vad hon heter,
hon där vid skänken, vindögd och feter?
"Gumman på Thermopolium!"
Hon är det — Ja, ta mig fan!
Trumpen
och blinder!
Gumpen
är trinder. .
Haisfräs — min gumma!
Brumma,
dulcian[3]!
Käraste bröder, här är behag:
här är musik och flickor var dag,
här är Backus buden,
här är kärleksguden,
här är allting — här är jag.

[1] Stråkharts. [2] *Hoglandsvin* (fr *vin de haut*) serverades med en kvist Pimpinella saxifraga i glaset (›gröna blan‹). [3] Träinstrument, liknande fagotten; även en femte sträng på violoncellen.

Digitized by Google

N:o 30.

Till fader Movitz under dess sjukdom, lungsoten. Elegi.

Drick ur ditt glas — se, döden på dig väntar,
slipar sitt svärd och vid din tröskel står!
Bliv ej förskräckt: han blott på gravdörrn gläntar,
slår den igen — kanske än på ett år.
Movitz, din lungsot den drar dig i graven...
Knäpp nu oktaven,
stäm dina strängar, sjung om livets vår! :,:

Guldguler hy, matt blomstrande små kinder,
nedkramat bröst och platta skulderblad!
Låt se din hand... var ådra, blå och trinder,
ligger så svälld och fuktig som i bad.
Handen är svettig och ådrorna stela...
Knäpp nu och spela,
töm ur din flaska, sjung och drick, var glad! :,:

Himmel, du dör... din hosta mig förskräcker:
tomhet och klang — inälvorna ge ljud.
Tungan är vit, det rädda hjärtat kläcker[1],
mjuk som en svamp är sena, märg och hud.
Andas... fy tusan, vad dunst ur din aska[2]!
Län mig din flaska!
Movitz, gutår — skål! Sjung om vinets gud! :,:

Utur hans kärl din död i droppar flutit
helt oförmärkt med löje, sång och ro.
Ja, detta glas bedrövligt inneslutit
glödande maskar, vill du, Movitz, tro.
Allt är förtärt. Dina ögon de rinna,
tarmarna brinna.
Orkar du ropa än gutår? "Jo, jo!" :,:

Nåså, gutår! Dig Backus avsked bjuder,
från Fröjas tron du sista vinken får.
Ömt till dess lov det lilla blodet sjuder,
som nu med våld ur dina ådror går.
Sjung, läs och glöm, tänk, begråt och begrunda!
Skulle du åstunda
ännu en fälsup[3]? Vill du dö? "Nej — gutår!" :,:

[1] Spritter till (av förskräckelse). [2] Kropp. [3] Färd- eller resesup.

Digitized by Google

N:o 39.

Över Bergströmskans[1] porträtt på Liljans krog i Torshälla.

Storm och böljor tystna ren —
himlavalvets matta sken
mer och mer försvagas.
Ren det börjar dagas.
Molnen simma,
kvalm och dimma
bådar solens bleka strimma.
Vädren spela fritt och täckt,
fönstren ristas vid var fläkt.
Lönn och aspar susa,
kärr och källor brusa.
Orren spelar...
Tömmar, selar
bonden åt sin fåle delar.
Ren i var spis
fladdrar och fräs
spånor och ris,
stickor och gräs:
redan vällinggrytan kokar.
Ren med yfvig lugg
torparn uti mjugg
efter tobakselden snokar;
och på ängen ren,
lutad mot en sten,
dalkarln[2] i sin skyffel tar.

Krögarn stöveln på sig drar,
skurar brännvinspannan klar,
ren i stopet fattar,
står i dörrn och skrattar.
Pipan blossar,
gubben trossar[3]
bygdens kämpar, barn och gossar.
Gumman på sin vagn vid grind
håller handen under kind;
av och an hon vickar,
slumrar in och nickar.

[1] Fader Bergströms hustru, även kallad »Liljans madam». [2] Man använde ofta dalfolk vid jordbruksarbeten m. m. [3] Trotsar, utmanar.

Digitized by Google

Solen sticker
gumman kvicker
vaknar och ur stopet dricker.
Kvarnar och hjul
börja sin fart.
Hör! — från ett skjul
hörde du klart
första slagen uti smedjan.
Smeden, smal och lång,
med en glödgad tång,
naken ända upp till medjan,
mellan eld och sand
med en pust i hand
sjunger nu sin morgonbön.

Luften spelar frisk och skön.
Minsta blomma, växt och frön
öppna sina knoppar,
le åt daggens droppar,
präktigt randas,
vällukt andas,
med sefirens fläktar blandas.
Skogen skymtar mörk och blå,
berg och kullar prydda stå
med båd lamm och kvigor.
Bygdens barn och pigor
gå och valla,
le och tralla,
sina hjordar sammankalla.
Lärkan i skyn
fläktar så sval,
tuppen i byn
flaxar och gal.
All naturen börjar vakna
till ny glans och prål,
nya göromål . . .
Och att ingen skönhet sakna
steg nu Movitz opp,
tog sin färgekopp,
sætt sig vid sin tavla ner.

Nå — Bergströmskan! . . . vad jag ser . . .
med bindmössa . . . kors, jag ber,
bröstbukett i barmen
och en mops på armen,

Digitized by Google

girandoller[1],
parasoller —
Ve den Movitz, tocken fjoller!
Nå, så dumt... jag dör av skratt...
se den so'n med schäferhatt[2],
präktig, som en annan,
med en musch[3] i pannan —
såg jag maken!
Isterhakan
hänger på den gamla draken.
Bröstet så spänt
skjuter hon fram —
å, excellent
Liljans madam
har du skildrat, bror, på väven...
Men säj mig reson,
varför sitter hon
med en fågel uti näven?[4]
"Jo, reson är den
att dess äkta vän,
fader Bergström, lever än."

N:o 71.

Till Ulla i fönstret på Fiskartorpet[5] middagstiden en sommardag.

Pastoral[6], dedicerad till assessor Lundström.

Ulla, min Ulla, säj, får jag dig bjuda
rödaste smultron i mjölk och vin
eller ur sumpen en sprittande ruda
eller från källan en vattenterrin?
Dörrarna öppnas av vädren med våda —
blommor och granris vällukt ger.
Duggande skyar de solen bebåda,
som du ser.
Å'ke det gudomligt, Fiskartorpet — vad?
"Gudomligt att beskåda!"

[1] Örhängen med ädelstenar. [2] Halmhatt med stort brätte. [3] En liten svart taftbit, som fruntimren brukade fästa i ansiktet för att förhöja hyns vithet. [4] Gifta kvinnor avbildades stundom så, med hänsyftning på ordspråket: »bättre en fågel i handen än tio i skogen.» [5] Ett naturskönt ställe på Djurgården vid Lilla Värtan. Där fanns förr ett mycket besökt utvärdshus. [6] Herdestycke.

Digitized by Google

Än de stolta stammar, som stå rad i rad
med friska blad?
Än den lugna viken,
som går fram? "Å, ja!"
Än på långt håll mellan diken
åkrarna —
ä'ke det gudomligt? Dessa ängarna?
"Gudomliga,
gudomliga!"

Skål och god middag i fönstret, min sköna!
Hör, huru klockorna hörs från stan,
och se, hur dammet bortskymmer det gröna
mellan kalescher och vagnar på plan!
Räck mig ur fönstret, där du ser mig stanna
sömnig i sadeln, min kusin,
primo en skorpa, sekundo en kanna
hoglands vin!
Ä'ke det gudomligt, Fiskartorpet — vad?
"Gudomligt att beskåda!"
Än de stolta stammar, som stå rad i rad
med friska blad?
Än den lugna viken,
som går fram? "Å, ja!"
Än på långt håll mellan diken
åkrarna —
ä'ke det gudomligt? Dessa ängarna?
"Gudomliga,
gudomliga!"

Nu ledes hingsten i spiltan, min Ulla,
gnäggande, stampande, i galopp.
Än uti stalldörrn dess ögon de rulla
stolt opp till fönstret till dig, just dit opp.
Du all naturen uppeldar i låga
med dina ögons varma prål.
Klang, nervid grinden, i varmaste råga,
klang, din skål!
Ä'ke det gudomligt, Fiskartorpet — vad?
"Gudomligt att beskåda!"
Än de stolta stammar, som stå rad i rad
med friska blad?
Än den lugna viken,
som går fram? "Å, ja!"

Digitized by Google

Än på långt håll, mellan diken
åkrarna —
ä'ke det gudomligt? Dessa ängarna?
"Gudomliga,
gudomliga!"

N:o 82.

Fredmans oförmodade avsked, förkunnat vid Ulla Winblads frukost en sommardag i det gröna.

Pastoral, dedicerad till kongl. sekreteraren Leopoldt.

Vila vid denna källa!
Vår lilla frukost vi framställa:
rött vin, med pimpinella[1],
och en nyss skjuten beckasin.
Klang, vad buteljer, Ulla,
i våra korgar överstfulla,
tömda i gräset rulla!
Och känn, vad ångan dunstar fin!
Ditt middagsvin
sku[2] vi ur krusen hälla
med glättig min.
Vila vid denna källa!
Hör våra valthorns klang, kusin,
valthornens klang, kusin.

Präktigt på fältet pråla
än hingsten med sitt sto och fåla,
än tjurn han höres vråla,
och stundom lammet bräka tör.
Tuppen på taket hoppar
och liksom hönan vingen loppar;
svalan sitt huvud doppar,
och skatan skrattar på sin stör.
Lyft kitteln, hör!
Låt kaffeglöden kola
där nedanför!
Präktigt på fältet pråla
de ämnen, som mest ögat rör,
som mest vårt öga rör.

[1] Se noten 2, sid. 107. [2] Skola.

Digitized by Google

Himmel, vad denna runden,
av friska lövträn sammanbunden,
vidgar en plan i lunden
med strödda gångar och behag!
Ljuvligt där löven susa
i svarta virvlar, grå och ljusa,
träden en skugga krusa
inunder skyars fläkt och drag.
Tag, Ulla, tag
vid denna måltidsstunden
ditt glas som jag!
Himmel, vad denna runden
bepryds av blommor, tusen slag,
av blommor, tusen slag!

Nymfen[1], se, var hon kliver
och, så beställsam i sin iver
än ägg och än oliver[2]
uppå en rosig tallrik bär.
Stundom en sked hon öser
och över bunken gräddan slöser;
floret i barmen pöser,
då hon den mandeltårtan skär.
En kyckling där,
av den hon vingen river,
nyss kallnad är.
Nymfen, se, var hon kliver
och svettas i ett kärt besvär,
och svettas i besvär.

Blåsen, I musikanter,
vid Eols blåst från berg och branter!
Sjungen, små kärlekspanter,
bland gamla mostrars kält och gnag[3]!
Syskon, en sup vid disken
och, pro sekundo, en på fisken!
Krögarn, den basilisken[4],
summerar tavlan full i dag...
Klang, du och jag!
Klang, Ullas amaranter[5]
av alla slag!
Blåsen, I musikanter,
och var och en sin kallsup tag,
var en sin kallsup tag!

[1] Uppasserskan. [2] Insyltade oliver, en vanlig förplägning. [3] Gnat. [4] Person med elak uppsyn. [5] Älskare (trol. avsiktlig förväxling av *amarant* [en prydnadsväxt] och *amant*.).

Digitized by Google

Äntlig i detta gröna
får du mitt sista avsked röna . . .
Ulla, farväl, min sköna,
vid alla instrumenters ljud!
Fredman ser i minuten
sig till naturens skuld förbruten:[1]
Kloto ren ur syrtuten
avklippt en knapp vid Karons bud.
Kom, hjärtats gud,
att Fröjas ätt belöna
med Backi skrud!
Äntlig i detta gröna
stod Ulla sista gången brud,
den sista gången brud.

Ur FREDMANS SÅNGER.

N:o 31.

Om fiskafånget.

Opp, Amaryllis[2]! Vakna, min lilla!
Vädret är stilla,
luften sval.
Regnbågen prålar
med sina strålar,
randiga målar
skog och dal.
Amaryllis, låt mig utan våda
i Neptuni famn[3] dig frid bebåda!
Sömnens gud får icke mera råda
i dina ögon, i suckar och tal!

Kom nu och fiska — noten är bunden —
kom nu på stunden,
följ mig åt!
Kläd på dig tröjan,
kjorteln och slöjan,
gäddan och löjan
ställ försåt[4]!

[1] »Förklarar sig snart skola dö.» Ödesgudinnan *Kloto* har redan av *Karon* fått befallning att börja klippa sönder hans livstråd. [2] Vanligt herdinnenamn; här om Ulla Vinblad. [3] På sjön. [4] Ställ försåt *för* o. s. v.

Digitized by Google

Vakna, Amaryllis lilla, vakna —
låt mig ej ditt glada sällskap sakna!
Bland delfiner och sirener nakna
sku vi nu plaska med vår lilla båt.

Tag dina metspön, revar och dragen!
Nu börjar dagen —
skynda dig!
Söta min lilla,
tänk icke illa!
Skulle du villa
neka mig?
Låt oss fara till det lilla grundet
eller dit bort till det gröna sundet,
där vår kärlek knutit det förbundet,
varöver Tirsis så harmade sig!

Stig då i båten! Sjungom vi båda!
Kärlek skall råda
i vårt bröst.
Eol sig harmar,
men när han larmar,
i dina armar
är min tröst.
Lycklig uppå havets vreda bölja
i din stilla famn, kan jag ej dölja,
hur i döden hjärtat vill dig följa . . .
Sjungen, sirener, och härmen min röst!

N:o 64.

Om Haga.

Deciderad till herr kapitenen Kirstein.

Fjäriln vingad syns på Haga
mellan dimmors frost och dun
sig sitt gröna skjul tillaga
och i blomman sin paulun[1].
Minsta kräk i kärr och syra[2],
nyss av solens värma väckt,
till en ny högtidlig yra
eldas vid sefirens fläkt.

Haga, i ditt sköte röjes
gräsets brodd och gula plan.
Stolt i dina rännlar höjes
gungande den vita svan.
Längst ur skogens glesa kamrar
höras täta återskall
än från den, graniten hamrar[3],
än från yx i björk och tall.

[1] Bädd (med sängomhängen). [2] Sumpmark. [3] »Från den, som hamrar granit.» Arbeten pågingo för slottsbyggnaden.

Digitized by Google

Se, Brunnsvikens små najader[1]
höja sina gyllne horn,
och de frusande kaskader[2]
sprutas över Solna torn.
Under skygd av välvda stammar
på den väg, man städad ser,
fålen yvs och hjulet dammar,
bonden milt åt Haga ler.

Vad gudomlig lust att röna
inom en så ljuvlig park,
då man, hälsad av sin sköna,
ögnas[3] av en mild monark!
Varje blick, hans öga skickar,
lockar tacksamhetens tår;
rörd och tjust av dessa blickar,
själv den trumpne glättig går.

Ur FREDMANS TESTAMENTE.

N:o 137.

Lantmannen.

Vid ett torp i en skog
med en häst för en plog
en fattig bonde körde och log.
Bäst han körde en stund,
stack han pipan i mund,
förnöjd av hjärtans grund.
Nöjd på sin tuva, klen och knapp,
han vände sin lilla åkerlapp,
var så ren i sin själ,
tänkte ärligt och väl
förutan larm och gräl.

Solen glimma i skyn,
alla snarka i byn,
men morgonrodnaden gladde hans syn.
Alltid först gick han ut,
alltid sist hem till slut
och svettig i var klut.
Bordet för honom dukas snart
vid källan, där vattnet rinner klart —
middag snart redes till:
med en kaka, en sill,
hans vällust nöjas vill[4].

Då han brutit sitt bröd,
sen han lagt det på glöd,
sin tunga läskat, torstig och röd,

[1] Sjöjungfrur. Deras »gyllne horn» äro de solbelysta vågtopparna. [2] Vattenfall; här kanske om »vattenkonster», som nå högre än den närbelägna Solna kyrka. [3] Ses av. »Vilket nöje att, i sin älskades sällskap, få en blick av kungen!» [4] För sin lycka är han nöjd med.»

Digitized by Google

såg man åter hans lopp,
hur han luta sin kropp
vred plogen ned och opp.
Ceres[1] sitt altar hade ställt
i lunden tätt bredvid hans fält.
När som stjärnan upprann,
sjöng och offrade han . . .
och så hans dag försvann.

UR ZIONS HÖGTID.

11.

Över evangelium på trettondedagen. Matt. 2: 1.

Vid ett sken av nattens stjärna,
som så späd i molnet brann,
genom öknen med varann
trenne vandringsmän sig ärna
ned till Betlehem i dag.
Tusen hinder dem beredas,
men den eld, varav de ledas,
lättar deras andedrag.

Ödemarkens skrän och fasa,
öknens tomhet, nöd och brist,
rövarns skymt från minsta kvist,
nattens köld och dagens brasa,
tigrars blixt och lejons trav,
sorgsna rop av släkt och vänner
fåfängt hindra dessa männer:
stjärnans strålar krafter gav.

Mer ur molnen hon framskjuter,
mera eldas deras fjät,
tills för frälsarns majestät
all dess klarhet sig utgjuter
över ett eländigt skjul.
Armod tittar ur var springa,
och en åsna, låg och ringa,
står där bunden, trög och ful.

Lutad satt sig ner en kvinna,
bördig ifrån Juda län,
kring vars huvud, bröst och knän
morgonrodnans flammor brinna
mellan gyllne bloss och sken.
I sin famn bär hon Messias:
vid dess blick allt blod befrias --
mörksens kedjor krossas ren.

Kringvärvd av så präktig låga,
så gudomlig, dyr och klar,
dessa männer, en och var,
med ny andakt fram sig våga
och till jorden buga sig.
Världens fröjd de ej begära,
här vinns salighet och ära
i var bugning och var stig.

Sina skänker de tillbjuda
och med sträckta armar ge
myrrham, guld och rökelse
den nyfödda kung av Juda,
som Herodis vånda gör.
Stjärnan nu i högre strålar
med safirens färger prålar
och vid dagens fackla dör.

[1] Åkerbrukets gudinna.

Digitized by Google

Skåden under sång och böner
denna krubba, detta hus!
Här uppklarnar livsens ljus:
världen här hugsvalan röner,
hjärtat värma och beskydd.
Döden syns vid tröskeln dräpen,
mörksens furste svart och häpen,
skyn med himlahjältar prydd.

STRÖDDA DIKTER.

Till konungen, då skalden sökte bliva sekreterare vid nummerlotteriet i december 1775.

Om ers majestät tillåter,
att dess ringaste poet,
dödens välde till förtret,
ur sin säng skall uppstå åter
till ett glas champagnevin,
och om skaldens matta tunga
än en gång får lov att sjunga
med en Gyll'nborg och Dalin,

si, så vill jag med min lyra,
vid dess sakta klang och dön,
i en underdånig bön
lyckans våld mot mig bedyra
från min vagga till mitt slut.
Väl dess altar för mig röker,
men den mängd, gudinnan söker,
stänger mig ur templet ut.

Där dess höga vinster dragas,
söker jag en tjänst och lön,
men gudinnan, rik och skön,
låter ej en skymt uppdagas
i mitt låga, mörka skjul . . .
Om ers majestät behagar
gilla lyckans hårda lagar,
dör poeten innan jul.

* * *

JAKOB WALLENBERG.

UR MIN SON PÅ GALEJAN.

DEL 1. NIONDE KAPITLET.

Om Jerusalems jämmerliga förstöring.

Monstrum horrendum, informe, ingens.
Virg.

Orkan, förfärlige buse, näst den blodige segervinnarens tummelfält det ohyggligaste spektakel, som dödligt öga kan se, huru skall jag kunna måla dig för andra? Konsten har än icke blandat färger, fula nog till att draga din bild. Men efter du en gång skrämt hjärtat så långt ned uti mig, måste jag hämnas, så gott jag förmår. Om jag lever, skall folket på landbacken få veta, vad du är för en överdådig tyrann på sjön.

Digitized by Google

Om morgonen började han med en häftig blåst och var i stadigt tilltagande ända till aftonen. Seglen gjordes fast. Rår och stänger strökos. Tre gånger sattes apan[1] till, och tre gånger slets hon i kras. Jag bjuder inte till att avmåla den dombådande horisonten, de tjutande vädren eller de dödshotande vattubergen, vilka liksom murbräckor anstötte sidorna, kastande oss ömsom opp och ned, ty det överträffar all föreställning, men jag är elak nog till att önska, att ett dussin av våra välmående puderhjältar[2] varit här tre, fyra minuter bara; ty en hel dag hade de stackrarna aldrig uthärdat. Jag är säker då, att de mera skulle betraktat sin dödlighet än sina välkrusade hårlockar. Åtminstone torde de icke påstått, att Voltaire har en bättre religion än Luther. Det är visst, att Finland[3] understundom låg så begravet emellan skyhöga svall, att jag inte såg himlen över mitt huvud större än en av forntidens ordinära styvkjortlar.

Den instundande mörka natten ökte vår fasa. Vi balanserade oss till bordet; fingo litet i magen och mycket på kläderna. Man skulle sagt, att de stekta hönsen, vi hade för oss, voro levande; ty de ville vart ögonblick flyga från lovart i lä. Man befallde sig i den högstes händer med den vanliga stormbönen och lämnade skutan åt vind och våg, förbidande i tysthet utgången härutav.

Klockan slår 10. — Ur vägen, ur vägen! — En störtsjö! En dödsförskräcklig buse, så hög ungefär som Otrillan[4] och så bred som Hisingen, rusade i detsamma in från förn, slungade ett ofantligt ankar in på däck, krossade reling och röst[5], släpade över bord med sig spirorna, jollen och slupen, oaktat deras dubbla surringar, rasade akter ut, kastade över ända allt, vad honom förekom, släckte lamporna vid kompasserna och spolade en hel klunga matroser, som packat sig ihopa uti rundhusgången[6] ända bort till halvmånan[7]. Vår vaksamme, gråhårige kapten sam själv fram och tillbaka på däcket, och utan en välsignad tågstump, som lyckligen föll honom i händerna, hade både vårt Finland och fru Ekeberg varit ett par bedrövade änkor. Andre och fjärde styrmannen, doktorn med flera, som sutto vid bordet under sundäck[8], kullbytterade huvudstupa över detsamma baklänges bort i lä, varest de, mellan bänkar och matroser, summo flera minuter av och an, menande sig redan vara uti havsbottnen. Vad, utom vår Herres not, hade kunnat bärga dessa fiskar, synnerligen som sjön hade utslagit luckorna på den sidan, de flöto. Var och en kan tänka sig, huru mycket som var ovan vatten, när superkargen[9], assistenterna och jag uti rundhuset vadade opp till smalbenet i det våta. Mellandäck, trappan utför, nedrusade sjön med en fart, som icke kan liknas utan vid Trollhättans, krossade dörren på skeppsskrivarhyttan och läm-

[1] Ett segel på aktermasten. [2] Sprättar (med pudrat hår). [3] Namn på skeppet. [4] Klippa vid Göteborg (Otterhällan). [5] Plankstycke å fartygssida, varvid en vant nedtill är fästad. [6] *Rundhuset* = ett på halvdäck uppbyggt rum för vakthavande officern. [7] En skyddsställning för rorgängaren. [8] Översta däcket. [9] Ett köpmansbiträde, som medföljde ett handelsfartyg för försäljning och inköp av last.

Digitized by Google

nade efter sig en liten insjö i var vrå. Redan två timmar efteråt, när jag kom ned i min lilla studerstuga, befunnos sängkläderna ett skeppund tyngre än vanligt; Schenbergs stora lexikon[1] flöt på golfvet som en mudderpråm, efter seglade mina bägge röda tofflor, liksom ett par sillbåtar, och, det som värre var, min arma perukask var med i farvattnet, hade tagit läck och fördärvade hela laddningen. Ack, vi lät jag icke försäkra'n i Hamburg?

Händelsen är för allvarsam att med leende mun berättas, kunde man säga. — — Väl, jag medger det. Men vem vet icke, att faran fägnar, när hon är överstånden? Utom dess i en så allmän förvirring, på ett skepp, som hyser hundrafemtio personer ombord, kunna väl intet annat än några löjliga uppträden blandas med de sorgliga. Här ligger en stackare med en avbruten pipa i handen och ropar ett bedrövligt: "Anamma min anda!" Där ser jag en annan med stopet för munnen rulla hals över huvud bort åt andra sidan. Den tredje läser. Den fjärde letar efter sin mössa. Den ene gråter över sin krossade arm, den andre över sin krossade punschbål. Några rida relingarna mellan på en soffa, och de övriga simma som stora rockor hela däcket runt.

Emellertid var det ingen på Finland, som icke trodde sig segla åt bottnen. Ty medan skeppet var under vatten, tog det isynnerhet tre förskräckliga puffar, intet annorlunda, än det skulle stött på en klippa, och av brakningen dömde vi, att det måtte rämnat i trenne stycken. Vart man vände ögat, såg man intet annat än levande lik, ända tills vår kapten själv hunnit skaka saltsjön utav sig och sade oss, att faran vore redan förbi: ett ord, som gav oss likaså mycken glädje som störtsjön förskräckelse.

Hurudan färgen var i mitt ansikte, skall jag ej kunna säga. Dock ingen hare för det! Döden är bister, när han gapar ur djupet; och själva den orädde Karl, som log åt honom, när han rusade fram uf en dundrande kanonmynning, bleknade likväl, då böljorna frusade över båten under hans överfart från det nedskjutna Stralsund till Ystad.

Pumparna gnisslade oss sömnen ur ögonen hela den natten. Vår välsignade skuta höll stånd mot den uppretade vågen och bar oss ännu allesammans i sitt trogna sköte. Slagsida[2] fick hon likväl; ty då rummet undersöktes, befunnos kanonerna loss. Glasbruken[3] ombord ledo ansenligen, och hela vårt Kina[4] gick i kras. Vår opperstyrman[5] blev sängliggande förmedelst ett fall, som han gjort under villervallan. Hovmästaren hade brutit armen av sig, och kvartermästar M. med likså stor smärta saknade en brännvinskagge. Några av besättningen sade sig med sjöns framrusande hava blivit spolade över bord, men med densammas tillbakastudsande åter inkastade på däck, vilket dock låter mer otroligt, än det utkiken betygade, nämligen att vattnet steg ända opp till honom på förtoppen.

[1] Bekant latinskt lexikon. [2] Ett fartygs lutning åt sidan, förorsakad av att lasten rubbas ur läge. [3] Glasvarorna. [4] Kinesiska porslin. [5] Förste styrman.

Digitized by Google

Dagranden tittade nu fram på himlen och glädjen på våra ansikten. Såsom jag aldrig haft bedrövligare natt, såg jag ej heller fägnesammare morgon. Hoppet upplivades i alla bröst. Lika trojanerna, som efter grekernas avtåg med nöje betraktade de fält, varest deras hjältar stupat under fiendens klingor, gingo vi nu med fägnad på vår valplats, upphämtande mössor, vantar och peruker, vilka vår avtågade våte fiende lämnat efter sig. Änskönt rodret var skadat och rämningar befunnos här och där i däcket, kunde vi dock icke annat än glädjas över vår egen bärgning.

Söndagen därpå hölls en tacksägelsepredikan över texten: Jesus sov i skeppet, då det stormade, Matt. 8. Och kort därpå gjordes ett hederligt sammanskott åt en änka med tvenne små barn efter en matros, som i det hårda vädret hade blivit kastad ifrån fockmasten neder i sjön.

* * *

Digitized by Google

GUSTAVIANSKA TIDEN, FÖRRA SKEDET (1772—1792).

GUSTAV III OCH KELLGREN.

UR GUSTAV VASA,

Lyrisk tragedi i tre akter.

[I *första akten* inneha danskarna under kung Kristian Stockholm, som belägras av Gustav Vasa. I slottets fängelse förvaras en mängd förnäma kvinnliga fångar samt barn, bl. a. Cecilia av Eka, Gustav Vasas mor, och Kristina Gyllenstiernas son, den unge Sture. Kristian tvingar Kristina Gyllenstierna under hot att döda hennes son att, åtföljd av Severin Norby, bege sig till Gustav Vasa och söka förmå denne att avstå från fientligheterna och hemsända sin här. Vägrade han, vore modern förlorad.]

Andra akten. Första scenen.

Teatern föreställer Gustavs tält. Gustav. Lars Siggeson Sparre. Sten Eriksson Lejonhuvud. Gustav Olovson Stenbock. Erik Fleming. De övriga huvudmän i armén.

Gustav.

I svenske riddersmän, i vilkas tappra mod
ert fosterland ett värn mot tyranniet funnit,
I, som med ädel börd en ädel anda vunnit
och edra fäders dygd med edra fäders blod!
Du, oförskräckte Sten, du Sparrenamnets heder,
förfarne Stenbock, ädle Tord,
och du, som från dig själv din hela ära leder,
du Persson[1], trogne vän, som ett försåtligt mord
ifrån min hjässa undanröjde,
och I, som aldrig än er rygg för oket böjde,

[1] Anders Persson på Rankhyttan.

Digitized by Google

I dalakarlar, raska tropp,
som, då min röst ditt[1] bistånd hördes mana,
bland alla först till vapnen lopp
att följa mina fjät och frihetsgudens fana!
Se här det mål utav vår bana,
där segern kröna skall vår möda och vårt hopp!
Här, på en vördad tron, vars hägnad Sverige njutit
i edra fäders sälla dar,
en bödel, en tyrann sitt välde upprest har;
här, på er frihets grav, det ädla blodet flutit,
som mot förtryck och våld var fordom ert försvar.
Förgäves detta blod till himlen hördes klaga
och ropa hämnd av edra bröders hand,
av dessa slätters barn, som darrande och svaga
med tystnad sänkte sig i slaveriets band.
I skogens raska folk, I söner av det land,
som trälar aldrig än uti sitt sköte närde,
I voren de, som edra landsmän lärde
att känna rätt sin makt och fylla rätt sitt kall.
Ren fiendernas täta fall
omsider öppen väg för edra vapen lämnat;
fullkomnen då det värv, vartill er himlen ämnat,
ett enda anfall än, och Sverige räddas skall!

En riddare.

Nej, Gustav, din skall hedern vara
att hava frälst ditt land från nöd och slaveri.
Den förste uti stridens fara,
skall du ock först i segrens ära bli.
Med dig vi alla äro lika
i hat mot vår tyrann, i nit för Sveriges väl,
men uti tapperhet och rådslag och befäl
för din förtjänst vi alla vika.
Ja, himlen vare lov, den tid försvunnen är,
då, för det nesliga begär
att, själv en kuvad slav, på sina likar råda,
man såg en son sin far, en far sin son förråda,
då avund mot en inländsk dygd
ett evigt tvedräktsfrö i bröders sinnen kastat
och man för enskild hämnd, för enskild vinning hastat
att störta i förtryck sin glömda fosterbygd.
Nu, då vårt olycksmått sin höjd omsider hunnit
och vi med upplyst syn de grymma villor funnit;
som fordra all vår sorg, vår fasa och vår blygd —

[1] D. v. s. troppens.

Digitized by Google

om någon svensk ännu en annan känsla andas
än avsky för tyrannens lag,
hans blod, vi svärje det, hans blod på denna dag
med fiendernas blod skall blandas!
Om man ej än en svensk beträtt,
att mot sin hövding trohet brutit,
om mången okänd främlings rätt
sitt skydd av våra vapen njutit,
o du, som all vår kärlek har,
vår vän, vår skyddsgud och vår far,
vad prov bör icke du begära
av svears tapperhet och mod,
då vi för frihet vapen bära,
då Sveriges väl och Gustavs ära
skall bliva priset för vårt blod!

Kor.

O du, som all vår kärlek m. m.

Gustav.

Ädla skuggor, vördade fäder,
Sveriges hjältar och riddersmän!
Om ännu dess sällhet er gläder,
given friheten liv igen!
Skola edra helgade gravar
trampas av tyranner och slavar?
Nej, må träldomens blotta namn
edra vreda vålnader väcka,
och er arm sig hämnande sträcka
ur den eviga nattens famn!

Kor.

Ädla skuggor, vördade fäder,
Sveriges hjältar och riddersmän!
Om ännu dess sällhet er gläder,
given friheten liv igen!

Andra scenen.

En härold från danska lägret. De förre.

Härolden.

Din kung, o Gustav, till dig sänder
den tappraste bland sina hjältars här:
den ädle Norby själv, som till ditt läger länder,
ett samtal snart av dig begär;
han lämna vill en gisslan dig i händer
till prov utav den nåd, som Kristiern för dig bär.

Digitized by Google

Gustav.

Vad? Tror tyrannen mig bedraga,
då på min här han icke segra får?
(Ger sin handske åt härolden)
Låt Norby denna pant utav min trohet taga;
säg, att han trygg mig nalkas får.
(Härolden går bort.)
(Till sina riddare.)
Gån, tappre krigsmän, gån att allt till storms bereda!
Jag Kristierns budskap här tar mellertid emot.
Kanske han hoppas än mig genom svek förleda,
men jag ej fruktar mer hans ränkor än hans hot.
(Riddarna gå bort.)

[Norby och Kristina Gyllenstierna fullgöra nu sitt uppdrag. Dock råder Kristina Gustav att icke gå in på Kristians anbud. Norby begär skyndsamt svar.]

Gustav,

sedan han en stund stått fördjupad i sin sorg, reser sig hastigt upp och säger:

Välan, du om mitt svar skall genast kunnig bliva.

(Han går ut ur tältet att ropa fram cheferna och de förnämsta soldater i armén.)

I, som med mandom, tro och nit
för fosterland och frihet vapen fören,
gån, ädle stridsmän, skynden hit!
Er hövding ropar eder — hören!

Fjärde scenen.

De förre. Krigsmän av Gustavs armé, som komma hastigt in från alla sidor.

Gustav.

Gån, träden fram och lyssnen till mitt tal! —
Om någon utav er, vid mistning av en maka,
en syster eller mor, blev yrkad[1] att försaka
sitt fosterlands beskydd; vad blev väl edert val?

En soldat.

Du sett oss barn och far och mor och maka lämna
att under ditt befäl oss på tyrannen hämna.

Kvartett.

Om någon enda i din här
så dyra plikter skulle kränka,

[1] Uppmanad.

Digitized by Google

må strax hans blod den jord bestänka,
som ett så nedrigt foster bär!

En annan.

Må han sin makas avsky väcka!

En annan.

Må han sin faders syn förskräcka!

En annan.

Må han förskjutna armar sträcka
mot en förnedrad moders famn!

Alla fyra.

Ja, må en evig skam befläcka
hans död, hans minne och hans namn!

Kor.

(De draga ut sina svärd och slå på sköldarna.)

Nej, Gustav, vet, vi en för alla
vid våra sköldar svärja det:
vi skola segra eller falla,
men aldrig svika dina fjät.

Gustav.

Väl, Norby, du har hört, vad du din kung skall svara.

Norby.

Jag går för Kristiern att förklara,
vad jag med undran hört och sett.

(Han ger handsken tillbaka.)

Se här den pant, du av din trohet gett.
Din mor är i mitt våld. Du snart skall varse bliva,
om Norbys hjärta lärt att dygden aktning giva.
Farväl!

(Till Kristina.)

Och ni, min fru, gå att med ödmjuk röst,
med tårar och med bön er vreda konung röra.

Kristina.

Ack, på en tigers vilda bröst
vad verkan vill min bön och mina tårar göra?
Men Gustav —

Norby.

Dröjom ej!

Digitized by Google

Kristina.

Välan, vi skiljas böra.
I morgon denna hand i Stockholm väntar dig.

Gustav.

Ja, hämnad eller död du där skall finna mig.

(Norby och Kristina gå.)

[I tredje akten skildras striden om Stockholm, Gustavs seger och Kristians flykt. Alla fångarna befrias, och Gustav hyllas som segrare.]

* * *

JOHAN HENRIK KELLGREN.

MINA LÖJEN.

Jag ler — o gudar, nöjets gudar,
er anblick föder mig på nytt,
I mina tankars klädnad bytt
från sorgedok i glädjeskrudar.
Som jorden vid den tända dag
i solens länta färgor prålar,
så från ett klarnat sinne strålar
det ljus, som stundom med behag
vår levnads nakna öken målar.
Jag ler — fly bort, du dårars här,
som dig med självgjord smärta sårar!
Oskära ej med dina tårar
den vers, åt löjet helgad är!
Fly, att av dagens ljus förgäten
i skrevors natt bland uvar bo,
och våga ej med dina läten
att störa mina kvädens ro!
— — — — — — — — — —

Kom då, du löjens kvicka tropp!
Följ mig i alla livets skiften
och lär mig ta ett glättigt hopp
på brädden av den mörka griften!
Låt edra vingar flyktigt sväva
omkring mitt bord, min säng, min bok;
låt dumhet för er gissel bäva,

Digitized by Google

men söken väl ert utbrott kväva
i sällskap med en högborn tok!
Vi kan jag ej tillfyllest bäva
att bland de stora vara klok?

Vem skall jag först mitt löje skänka?
Jo, ärans folk bör ära ske.
Det vore bördens rätter kränka
att ej de höga först bele.
Ack, när jag deras liv beskådar,
så fullt av laster, prakt och tvång;
den glans, som ingen värma bådar,
och yrslan vid sireners sång;
det stoj, som endast örat fyller,
då själen tom och hungrig är;
det glitter, livets skal förgyller,
då masken själva kärnan tär;
den goda ton, som mera gäller
än vett och dygd och skicklighet;
det falskhets gift, som oskuld fäller
med en belevad nedrighet;
de nycker, som förtjänsten döma,
som blindvis lasta och berömma
och slutas med ett: vare sagt!
den träldom hos en överherre,
som dubbelt hämnas på de smärre;
det nit för egen vinst och makt,
som säljer fosterlandets lycka
mot rätt att i sin mån förtrycka
och sig med band och stjärnor smycka
och dunsta muskus och förakt;
den svarta list, de djupa ränker,
som döljas under vänskaps larv;
den skyddningsblick, en Midas[1] sänker
till dem, som snillet fått i arv —
när jag hos er, I lyckans söner,
så mycket argt och uselt ser,
jag all er brist och dårskap röner
och utav harm och ömkan ler.

I Levi barn[2], tan intet illa,
om jag åt eder skratta törs!

[1] Sagokung, känd för sin rikedom och sina åsneöron. Här symbol för nedlåtenheten hos en rik, men inskränkt mecenat. [2] Prästerna (hos judarna tillhörande Levi stam).

Digitized by Google

I mån ju nöjas att förvilla
det folk, som rikta kan er börs;
men jag, tyvärr, som intet äger,
varav man tionde[1] kan få,
vad jag i fåvitsk blindhet säger,
må ljusens barn ej akta på.
Jag må ju le, när I prediken
om denna snöda världs förakt
och likafullt med allo makt
för gunst och vinst och vällust fiken.
Er vård att våra själar söva
med hopp om evig himlaro
och jorden till er själve röva
och själve njuta, då vi tro;
ert helga hat, vars vreda vågor
ej nånsin stillas i er själ;
ert kristna nit att för vårt väl
oss skära genom blod och lågor;
och allt det andeliga gräl,
som plär en pöbels lättro gäcka:
allt må ju med fördubblat skäl
till löje mer än vrede väcka.

Åt er, åt er, I tidens *lärde,*
jag ofta hjärtligt skrattat har;
åt edra frågor utan värde
och edra meningslösa svar;
ert raseri att allt förklara,
evad som hänt och aldrig hänt;
er blinda vördnad att försvara,
vad ålderdomen[2] tänkt förvänt;
er konst att över hårstrån kiva
och skriva, skriva, skriva, skriva
i kors och tvärs och med och mot;
att känna noga jordens klot
och vilken väg dess rullning tager,
men ej den kraft, som hjärtat drager,
och ej dess brist och ej dess bot.
Vad mera löjligt än er möda
att här ert liv i brist föröda
för ärans liv i minnets sal?
Men vem kan räkna stjärnors tal
och all den lärda dårskaps gröda?

[1] Hänsyftning på prästernas dåvarande avlöningssätt. [2] Forntiden.

Digitized by Google

Om du med Voltaires dubbla liv
och Voltaires skicklighet att gäcka
ej ägde annat tidsfördriv,
så skulle mödan dock förskräcka
och dina dar för litet räcka
att teckna upp en litani[1]
av allt det lärda vurmeri,
som vissa hjärnor kläckt och kläcka.

Du *poetastrers*[2] magra kön,
som lärt, till dina synders lön
och våra synders lön, att rimma,
åt dig jag skrattat mången timma.
Skryt icke, Grekland, skryt ej mer
av din gudomliga Homer,
sen Sverige i sitt sköte äger
den, honom vida överväger![3]
Den gamle i sin Iliad
blott då och då man nicka funnit,
då vår den höjd i konsten hunnit
att snarka i varenda rad.
Skryt ej utav din Sapfos[4] sånger,
som störtat sig på Leukas' bank:
den svenska[5] var ju tusen gånger
mer ful och mera älskogskrank!
Om Eschyls[6] röst de grekers öra
med sådan styrka kunnat röra,
att deras fruar missfall fött
och deras barn av skrämsel dött,
bör det vår undran mindre göra:
vem blir ej snart i själtåg bragt
att Träskets dramaturger[7] höra?
Då Eschyl slog med åskans makt,
de med narkotiskt[8] gift förgöra.
Vi har jag ej, o Pope, din hand
att i en Dunciad[9] betvåla
den mängd skriblerer i vårt land,
som med Apollos lager pråla?

[1] En lång uppräkning. [2] Versmakare, rimmare. [3] Man har trott, att *G. Fr. Gyllenborg* här åsyftas. [4] Den grekiska skaldinnan Sapfo störtade sig enligt sägnen på grund av obesvarad kärlek utför leukadiska klippan. [5] Fru Nordenflycht. [6] Grekisk tragediförfattare. [7] De med K. samtida svenska teaterförfattarnas skådespel uppfördes i en byggnad vid det s. k. *Träsket* i Stockholm. [8] Sömngivande. [9] En av den eng. skalden *Pope* författad satir, riktad mot dåliga skalder (»skriblerer»).

Digitized by Google

Och du, de *sköna dårars*[1] släkte,
ack, skulle jag ej le åt dig,
dig, som en nådig himmel väckte
att mot bekymret föra krig!
Vårt kön, som, vant vid plumpa seder,
dig för sitt fall beskylla plär,
dock måste medge till din heder,
att du vår fot till avgrund leder
så ljuvlig väg, som möjligt är.
Allt vad du tänker, vad du säger,
din svaga dygd och täcka brott,
allt är så läckert och så smått,
allt till vårt löje anspråk äger.
Hur kunde ur så bitter ton
en Boileau mot din ära kväda?
Jo, vet till tröst, att en kalkon
gav honom fulla skäl att smäda.[2]
Ditt djupa vett, din säkra smak
att om den benigaste sak
uti paryrens[3] högmål döma;
din konst att under blomster gömma
ditt avundsfulla hjärtas svall;
att genom "om" och "men" berömma[4]
och utan kärlek synas ömma
och under brånad synas kall;
ditt yra skämt, ditt kvicka joller,
där du ej själv din mening vet;
ditt svek, din söta trolöshet,
som sällan vår förtvivlan våller;
och dina nyckers flyktighet;
din list, som råder över styrkan,
som gör din herre till din träl:
ack, vad oräkneliga skäl
till lov och löje, hat och dyrkan!

Men du, vars hand, så djärv och svag,
med högmod andras dårskap risar,
månn du väl själv, min lilla *jag*,
månn du väl själv vid sannings dag
en mindre löjlig skapnad visar?
Träd fram uti ditt samvets ljus
och se, hur högt din vishet gäller,
då, främling i ditt eget hus,
du andras fel i dagen ställer!

[1] Kvinnorna. [2] Hänsyftning på en anekdot om Boileau. [3] Grannlåt, hårklädsel. [4] Berömma »med förbehåll».

Digitized by Google

Säg, vilken dig med blindhet slog,
då du till lycka och till heder
den helikonska[1] vägen tog,
som gent till hospitalet leder?
Vad usel smak, vad mager spis
att sig med lagrens barkbröd föda,
då siffrans barn på Kresers vis[2]
sin dumma kropp i vällust göda!
Tror du, vid polens platta bygd
att någon lön åt snillet ämnas,
där blott din farfars farfars dygd
har rätt att för din egen nämnas?

Håll upp! — Jag nog min dårskap ser.
Jag som en ann åt svaghet skattar,
och då jag högt åt andra skrattar,
jag åt mig själv i tysthet ler.

LJUSETS FIENDER.

Saga.

En kväll, förleden höst — låt se,
om jag ej felar i mitt minne,
så var det kring den tjugonde
december. Ja, min läsare,
ty vintersolståndet var inne,
och Febus[3], denne härskare
utöver ljus och rimmare,
som illa lyser, sämre rimmar
i nordiske klimaterne,
gick nu till sängs mot klockan tre
att sova roligt nitton timmar.
En sådan kväll kom Lucidor[4]
till stora klubben ut på Norr.
— En klubb! Politisk? — Minsta spår
därtill i manuskriptet finns ej,
och någon minsta nytta vinns ej
att veta det. Nog av: han kom,
steg in, satt ner och såg sig om,
men såg ej skapat grand, emedan
man intet ljus i rummet tänt,

[1] På berget *Helikon* hade sånggudinnorna sitt hemvist. [2] Som en Kresus. [3] Febus Apollo var även solguden. [4] »Ljusets vän»; en fingerad, symbolisk personlighet.

Digitized by Google

och himlaljusets president
gått ned till vila längesedan,
och himlens vice president
därtill befann sig uti nedan.

I tjocka mörkret hör han här
den dumma hopen disputera
med mycken hetta — som man plär,
när man förstår sig ingendera —
vad form på källarstugan är,
vad färg på möblerne, med mera.
Till slut, när en och ann betänkt,
hur uppåt väggarne befängt
det var att, uti blindhet sänkt,
om form och färgor resonera —
ty *vara blind* och *icke se*
var ett och samma, tyckte de —
så ropte en, så ropte flera:
"Ljus in!"
Ljus kom — en allmän fröjd
vid denna syn! Vem är ej nöjd
på svart och vitt att skillnad göra?
Blott här och där en mörksens vän
gav ljus och lampor den och den,
och vem det var, skall ni få höra.

Den första var en *surögd man*.
På honom ingen undra kan,
han hellre ömkas av allt hjärta.
Hur skulle ljussken ha behag,
när minsta skymt av himlens dag
är för hans syn en dödlig smärta?

I samma usla ställning bragt,
en *gammal nervsjuk man* hörs klaga
"Vid Gud, det står ej i min makt
att detta grymma sken fördraga."
Ej heller undre man härvid:
den stackars gubben all sin tid
i mörkret famlat fram sin bana.
Men lära se och lära gå
är lika nödigt båda två,
och all förmåga är en vana.

Digitized by Google

En sömnsjuk man skrek till och spratt
helt högt från stolen, där han satt.
Hans namn var *Dummer Jöns*, Jöns Dummer,
till kropp och själ båd' dag och natt
försänkt uti en ständig slummer.
Man kan väl tänka, vilket spratt
för sådant djur att mörkret sakna,
ty sen man nu hans lättja ser,
så skäms det dumma svinet mer
att ensam sova bland de vakna.

"Mig", hörs en *svärmare* därnäst,
"mig skymningen behagar mest.
O sälla skymning, nöjets dager,
o dunkelhet, så ljuv och mild,
när du förskönar varje bild,
vad gör det mig, att du bedrager!
I dig min yra fantasi,
utur förnuftets tyglar fri,
allt i ett lyckligt kaos blandar.
Igenom dig blir skuggan kropp,
igenom dig fylls jorden opp
av gudar, jättar, troll och andar.
Nyss fick jag här en vålnad fatt
ur swedenborgska andevärlden;
men ljuset kom — fördömda spratt! —
dess strålar i en blink förtärde'n."

"Fördömda spratt!" skrek likaså
bakom en skärm bort i en vrå
en man med *"schene rariteten"*[1].
"Snart skall man nu min konst förstå
bland hela svenska allmänheten.
Det gick i skymningen så bra
att folkets syn och pung bedra.
Men sen man tänt det satans ljuset,
farväl med allt slags häxeri,
farväl med svart och vit magi[2]!"
Så sagt, och junkern smög ur huset.

Densamma utväg, nämligen
dörrns utväg, tog en ann god vän,

[1] Uttryck, som tillhörde tyska kringresande schackrares och förevisares språk.
[2] Trolleri med hjälp av onda (»svart») och goda (»vit») andar.

Digitized by Google

som — ganska hederlig karl annars —
i mörkret nyss av händelse
råkt taga felt om fickorne
på *sin* syrtut och sina grannars.

En kunskapsälskande person
ifrån den kungliga polisen,
som annars kallas plär *spion*,
kröp nu helt skamflat bakom spisen.
Att lyss vid ljus går ganska slätt
ty dels så distraherar skenet,
dels händer vid en snabb reträtt,
att man i brådskan glömmer lätt
den ena armen eller benet.

Med puckel fram och puckel bak
en *krympling* hela kvällen skrutit,
hur hans figur vann könets smak
— det var i mörkret en klar sak —
och vilka prov han därav njutit.
Men ljuset kom — och vem blev flat
om ej den ängsliga figuren?
Ty mer vanskapelig krabat
man aldrig såg uti naturen.

En utlät sig: "Man vore dum,
sen saken kommit har så vida,
att vilja ljusets gagn bestrida;
blott att man hindrar det att sprida
sitt sken till hela publikum.
Nu, och på det en dylik fara
ej i vårt land må äga rum,
är bäst man lämnar denna vara
åt mig till *monopolium*[1]."

"Rätt sagt," hör man en annan svara.
"Farväl med allt politiskt skick,
med börd och dygder, hov och seder,
den stund till allmänhetens blick
man tillät ljuset stiga neder!
Men nu, som överheten blott
har rätt att pröva, till vad mått
en undersåte utan brott

[1] Rätt att ensam handla med något.

Digitized by Google

må äta, dricka, se och höra,
så tror jag för min del (hoc est:
del i *arrendet)* vara bäst,
att ljuset till *regale*[1] göra."

Bland några, som i hemlighet
för skam skull sväljde sin förtret,
var *källarmästarn och hans dräng*ar.
Förmodligt kunde gästerne
vid ljus begynna efterse,
vad drog[2] dem gavs för deras pengar.
Ty denna konst, som kallad blev
förr *underverk,* nu *underslev,*
den konst att göra vin av vatten,
har än i dag det felet kvar,
att den med svårighet bedrar
rätt nyktert folk — om ej om natten.

"O blygd och hån," skrek pastor *Fån,*
"så grovt att gäckas med försynen!
Tänk, att det djärva stoftets son
vill mitt i natten nyttja synen!
Förgäves går då solen mer
på Guds befallning upp och ner
att dela mänskan ljus och värma.
Hon värma genom brasor gör
och genom talgljus våga tör
att själva dagens strålar härma.
Snart har naturen ingen vrå
så djup, så dold att hitta på,
dit mänskans öga icke stjäl sig.
Hon storm och böljor tygla vet
och räds ej i sin gudlöshet
att hindra åskan slå ihjäl sig."

Här brast församlingen i skratt,
och pastorn, fattande sin hatt,
svor pest och död mot sina bröder,
då i en hast vid trummors skräll
och klockors klang och lurars gnäll
det ropas: *Elln är lös på Söder!*[3]

[1] Kronans tillhörighet (som kunde utarrenderas till enskilda). [2] Ämne, varav läkemedel beredes; här = dålig blandning. [3] Hänsyftning på revolutionen i Frankrike (»på Norr» = i Sverige).

Digitized by Google

Man nämner gata, gränd och hus
och orsaken till allt — ett ljus.
"O, Lucifers[1] och snillets söner
— av *lux* är *Lucifer* — se här,"
skrek åter *Fån*, "vad frukten är,
som *Söder* ren av ljuset röner!
Och som på *Norr* ett lika slut
helt visst en lika djärvhet kröner,
så fattom genast vårt beslut:
att allt, vad lysa kan, släcks ut!"

Ren märks bland själva ljusets vänner
— så mäktig är fantasters röst! —
hur en och annan uppstå känner
en hemlig fruktan i sitt bröst.
Då reser sig vid talmansbordet
en man att stadga deras val.
Man lyssnar. Lucidor har ordet:
"I män och bröder," var hans tal,
"det finns en lag, av himlen stiftad,
för bruket av allt jordiskt gott:
att utan vishet, gräns och mått
skall själva dygden bli ett brott
och själva sällheten förgiftad.
Vad nyttigt kan ej skadligt bli?
Sömn stärker — sömn blir *letargi*[2],
mat föder — mat ger *obstruktioner*[3],
öl värmer — öl gör *stranguri*[4],
skratt muntrar — skratt blir *konvulsioner*[5].
Än mer: att alla dygders mor,
den högsta dygd, varpå beror
all timmelig och evig lycka,
gudsfruktan själv, för vida sträckt,
har den bedrövliga effekt
att vissa huvuden förrycka!
Men om en man ur dessa skäl
förböde någon kristen själ
att skratta, äta, dricka, sova
och, framför allt, sin Gud att lova,
då — tvivlen ej — är denne man
förutan prut ett av de båda:
narr eller *skälm*. Och vad den våda
beträffa må, som yppas kan

[1] Ljusbringaren; även namn på avgrundsfursten. [2] Sömnsjuka. [3] Förstoppning. [4] Svårighet att kasta vatten. [5] Krampanfall.

Digitized by Google

av ljusets vårdslösa hantering,
har däremot en klok regering
två goda medel i sin hand:
spön, tjänlige att fruktan väcka
hos den försumliga och fräcka,
och *sprutor,* färdige att släcka
i hast den gruvligaste brand."

Han slöt. Ett allmänt bravo-skri,
ett allmänt klappande i händren!
Excipe[1] *Fån* & kompani,
som togo visligt sitt parti
och svuro sakta mellan tändren.

Sist: hur på *Söder* tillgått har,
hur med dess eldsvåda tog ända,
och vilket nytt palats man drar
ur askan av det platt förbrända —
därom en annan gång kanhända,
om Gud förlänger våra dar.

DUMBOMS LEVERNE.

Go' herrar, länen mig ert öra
till salig Dumboms leverne:
Om det ej ledsnar er att höra,
så tör det roa er kanske.

Han föddes enligt ödets domar
helt naken hit på jordens ring,
men sen han kom till rikedomar,
så brast det honom ingen ting.

I vaggan hade han med nöd
en gammal kärring, som såg om sig,
vart därför illa sjuk — men kom sig
och levde sen allt till sin död.

Till karaktären from och god,
var han ej snar att bliva retad,
men sågs han någon gång förtretad,
så var det uti vredesmod.

[1] Med undantag av.

Digitized by Google

Det fel, han haft i ungdomsvåren,
att vara pojke förr än karl
man ganska visligt anmärkt har,
men detta fel försvann med åren.

Till ingen man han avund bar.
Han såg väl ganska snett på alla,
men det bör man ej lastbart kalla,
ty han var vindögd, stackars karl.

Man även mycket folk hört klandra,
att han dem över axeln sett.
Om det så är, så har det skett,
för det han längre var än andra.

Ett muntert lag han gärna väljde,
men hatade allt fåfängt snack;
teg nästan alltid, när han sväljde,
och sväljde alltid, när han drack.

I Par-Brikoll[1] han aldrig hunnit
bli något särdeles stort ljus,
ty mestadels man honom funnit
plakat utav ett enda rus.

Som auktor skrev han kors och tvärs,
höll tal i Grenna, tal i Trosa.
Om någon gång hans vers var prosa,
så var hans prosa aldrig vers.

I stylen var han älskare
utav det tydliga och lätta,
"ty," sade han och det med rätta,
"ju simplare, ju enklare."

I Dumboms ungdomstid begav sig,
att han predikade en gång,
men hans predikan var ej lång,
ty han vid ingången kom av sig.

En annan skulle blitt förbannat
brydd vid en sådan händelse,
men Dumbom fann sig ett tu tre
och slöt precist där, som han stannat.

[1] Ett ordenssällskap, ännu bestående.

Digitized by Google

På sina resor han förnam,
hur väl försynens nåd reglerat,
som floder över allt placerat,
där stora städer stryka fram.

Också — om ej hans dagbok ljuger —
skall på gästgivargårdarna
i Småland ätas mycket bra,
i fall man matsäck har, som duger.

God kunskap salig Dumbom hade
om både människor och djur,
och märkligt var det, som han sade
en gång om kräftornas natur.

Hans ögon syntes tårar pressa,
då de i kitteln sprattlade.
"Nej, ingen dör så grymt som dessa,"
skrek han, "ty de dö levande."

Teologien höll han på
i tretti år med vid sin pipa,
men kunde aldrig rätt begripa,
vad ingen mänska kan förstå.

I politiken var hans tro,
vad ingen bonde plär förgäta,
att, om man mjölka vill sin ko,
bör man ock ge den till att äta.

Uti moralen kom han fram
med den besynnerliga lära,
att det, som gör var mänskas skam,
kan aldrig göra någons ära.

Som fysikus han vågat hysa
en tanka, något djärv kanske:
han trodde ljuset skapt att lysa
och mänskans öga för att se.

Men som han uti allt for varligt,
så medgav han försiktigtvis,
att ljus för tjuvarna var farligt
och för en blind af ringa pris.

Digitized by Google

Hans tanka var — evad man säger
till bördens lovord och försvar —
att den förtjänst, en mänska har,
är ingen ann än den, hon äger.

En hans finansplan väl förtjänar
att nämnas för sin nyhets skuld.
Den lyder så: "Ju mer man länar,
dess mer man sätter sig i skuld."

Också i metafysikan[1]
var Dumbom en förfärlig bjässe,
ty det var han, som skillnan fann
emellan *esse* och *non esse*[2].

Spörj, forskare, så långt du gitter,
vad residens som själen har —
det bästa svar blir Dumboms svar:
"Min vän, hon sitter, där hon sitter."

I medicin höll Dumbom för
— evad man därom må glosera[3] —
att den helt säkert nytta gör
åt medici[4] om intet flera.

En stor spektaklernas patron,
fann Dumbom, att hos oss som andra
man därvid sällan har att klandra
förutom pjäsen och aktion[5].

Man hört, hur mången auktor skriker,
när minsta fel bestraffning fann,
men Dumbom tålte lätt kritiker,
så snart de rörde någon ann.

Om han ej söng så satans bra,
så kom det mest av den resonen
— precist som i vår opera —
att salig Dumbom ej höll tonen.

Men det, vari han lyckats bäst,
var konsten att ta ut charader;
som man kan se av nästa rader
i svaret till en näsvis präst.

[1] Filosofi. [2] *Vara* och *icke vara*. [3] Utlägga, förklara. [4] Läkarna. [5] Spelet.

Digitized by Google

Jag tror, att prästen hette *Trälund.*
Lik gott! "Mitt första," sade han,
"är *fä,* mitt andra *hund.*" — "Minsann,"
föll Dumbom in, "ert hela — *fähund.*"

Om i joujou de Normandie[1]
han ej som mästare briljerat,
bör han ursäktas däruti,
ty spelet var ej inventerat.

Att vara gift och vara slav
höll han för samma i det mesta
och ibland äktenskap det bästa
det äktenskap, som ej blir av.

Må vem som kan och vem som vill
sin flykt åt högre rymder spänna;
den vise Dumboms sats var denna:
"Jag lever helst, när jag är till."

Vår Dumbom lade sig en afton
helt frisk och sund till själ och kropp,
men steg om morgon stendöd opp.
O vandringsman, *γνωθι σεαυτον*[2]*!*

EPIKURISMEN.

Lägg av, min vän, den sorgedräkt,
som din natur så illa kläder!
Ditt kval det glada väsen häder,
som dig till liv och nöje väckt.

Känn, vem du är, och gör dig rätt:
lät upp ditt bröst för glädjens strömmar!
Din ålder ler, din Temir[3] ömmar;
för dig är sällhetsvägen lätt.

Låt fanatismen tårar ge
åt världens jämmerfulla öken!
Låt barn förskräckas för de spöken,
som deras svaga hjärnor se!

[1] Ett slags snurra. [2] Uttalas: gnöthi seavton *(grek.)* = känn dig själv.
[3] Herdinnenamn; »din älskade är öm mot dig».

Digitized by Google

Låt lasten på en avgrund tro,
som under nöjets blomster brinner.
Du dygder har; du sanning finner:
fly diktat kval, njut verklig ro.

Snart är din aftontimma när:
då blir bekvämt att visdom yrka.
När du att njuta saknar styrka,
tänk då, att nöjet brottsligt är.

Men om din middag dagen slöt
och öppnade det mörka djupa,
så tacka himlen, le och stupa
ur nöjets ned i dödens sköt.

DEN NYA SKAPELSEN ELLER INBILLNINGENS[1] VÄRLD.

Du, som av skönhet och behagen
en ren och himmelsk urbild ger,
jag såg dig — och från denna dagen
jag endast dig i världen ser.

Död låg naturen för mitt öga,
djupt låg hon för min känsla död.
Kom så en fläkt ifrån det höga
och ljus och liv i världen böd.

Och ljuset kom, och livet tändes,
en själ i stela massan flöt;
allt tog ett anletsdrag, som kändes,
en röst, som till mitt hjärta bröt.

Kring rymden nya himlar sträcktes,
och jorden nya skrudar drog,
och bildningen och snillet väcktes,
och skönheten stod upp och log.

Då fann min själ sig himlaburen,
sig sprungen av en gudastam
och såg de under i naturen,
som aldrig visheten förnam:

ej endast storhet och förmåga
och glans och rymd och rörelse,
ej blott i dalens djup det låga,
och endast höjd i klipporne;

men livlig till mitt öra fördes
de höga sfärers harmoni,
på berget änglars harpor hördes,
ur djupet mörka andars skri.

På fältet logo fridens löjen,
skräck omsmög i den skumma dal,
och lunden viskade om nöjen,
och skogen suckade om kval.

Och vrede var i havets vågor
och ömhet uti källans sus
och majestät i solens lågor
och blygsamhet i månans ljus.

Hämnd gick att blixtens pilar vässa,
mod skakade orkanens arm,
och cedern lyftade en hjässa,
och blomman öppnade en barm.

[1] Fantasiens.

Digitized by Google

O, levande förstånd av tingen,
o, snillets, känslans hemlighet,
vem fattade dig, skönhet? Ingen
förutan den, som älska vet.

För mig, när du naturen målar
till himlar utav ljus och väl,
vad är du? Återbrutna strålar
av *Hilmas* bild uti min själ.

Hon är det i min själ, vars stämpel
till skapelsen förtjusning bär[1].
Och jorden uppstod till ett tempel,
där hon gudomligheten är.

Du, som av skönhet och behagen
en ren och himmelsk urbild ger,
jag såg dig — och från denna dagen
jag endast dig i världen ser.

I allt din lånta teckning kännes,
o, evigt samma, evigt ny!
Din växt blev liljans växt och hennes
den friska glansen av din hy.

Din blick i dagens blickar blandas,
din röst fick näktergalens sång,
jag dig i rosens vällukt andas,
och västanfläkten har din gång.

Ej nog — du själva fasan gläder,
du fyller avgrunder med ljus,
du öknarne i blomster kläder
och tjusar i ruiners grus.

Och när min tanka hänryckt vimlar
och flyr och söker trängtande
och söker genom jord och himlar
det sälla stoftets skapare

och frågar, i vad skepnad fattas[2]
att öm och god och glad och mild
vår högsta dyrkan värdig skattas —
då visas Han mig i din bild.

I kungars slott, i hov och städer
jag sei bland tusende blott dig,
och när min fot i hyddan träder,
är du där redan före mig.

Jag gick att visdomsdjupet spörja;
din tanka rev mig ur dess famn.
Jag gick att hjältars kväden börja,
men cittran lärde blott ditt namn.

Jag ville ärans höjder hinna,
men bortvek i det fjät, du gick.
Jag ville lyckans skatter finna
och fann dem alla i din blick.

Du, som av skönhet och behagen
en ren och himmelsk urbild ger,
jag såg dig — och från denna dagen
jag endast dig i världen ser.

Förgäves ur din åsyn tagen,
mig blott din tanka unnas mer.
I dina spår av minnet dragen,
jag endast dig i världen ser.

TILL KRISTINA[3].

Lägst ner i dalens djup och bergets klyfta
och täta granens sorgeliga skugga
nyss flydde Timon[4] undan världens åsyn
och undan åsyn — ack, mer svår att undfly —

[1] »Det är hon, som trycker sin stämpel på (inverkar på) min själ, så att jag känner förtjusning för skapelsen.» [2] I vad skepnad skall han fattas. [3] Fru Kristina Nibelius och hennes man assessor N. tillhörde skaldens närmaste vänner. [4] Namnet är taget efter den grek. filosofen *Timon*. Denne levde i en håla i ödemarken som en människohatare.

Digitized by Google

den av sig själv, sin själ, sitt eget hjärta.
Án hade åldern icke plöjt hans panna
och icke strött sin driva i hans lockar
och icke tyngt hans fjät och böjt hans skuldra
och släckt hans snilles eld. Men vad ej åldern,
det hade sorgen redan gjort och smärtans
fördolda gift och känslans tysta brånad
och svallet av de sjudande passioner
och svikna hopp om nöjen — ack, som lovat,
och ledsnan mera grym av dem — som hållit.
"Nu," sade han. "I falska, tomma skuggor
av himmelsk sällhet, icke född för jorden,
ej född för mig — nu vänten er ej mera
att finna spåret till min dolda boning!
Och I, o grymme, I, som ej bedragen,
ack, alltför sanna, verkeliga plågor:
förtryck och fanatism och list och avund
och tusen och än tusen livets plågor —
er trotsar jag att finna mer ert offer:
stängd är jag evigt från er syn och dagens.
Här vill jag, lycklig, glömmas och förglömma,
här endast leva med er, trogne vänner,
välgörare, odödeliga snillen[1],
som före mig försmäddes och försvunnen.
Och när en dag jag somnar denna sömnen,
så djup, så lång, så ljuv för en olycklig,
skall ingen tvungen tår min aska gäcka
och ingen skald sig i mitt lov besjunga.
Blott om en sårad vän, en dårad älskling,
förvillad av sitt kval och nattens skuggor,
fann detta skjul för stormens hot och mörkrets
och såg vid skymten av de tända blixtar
på ekens mossbelupna stam min harpa,
förutan strängar visslande i vinden,
och kände den igen — då skall han höja
en suck till himlen, sorgens suck ur hjärtat,
och säga: *Broder, du har gått* — och sedan
med tystnad leta mina ben tillsammans
och ge dem åt den mor, som ej förskjuter,
och lägga blott en otäljd sten på graven
och skänka den en enda tår av känsla
och strö därpå en enda handfull blommor,
av dessa fältets enkla, blyga blommor,
som aldrig vuxit under mänskors öga."

[1] Skrifter av snillrika författare.

Digitized by Google

Så talte Timon och med rösten bruten
lög sig en stillhet, som hans själ ej kände,
ty såsom havets dyning efter stormen
var svallet av hans själ. Där ännu blödde
det svagt förbundna, djupa sår av smärtan;
där blickade ännu det sorgsna minnet
åt flydda tiders rymd. Ej grät han mera,
men på den bleknade, förtärda kinden
var ännu spåret av den tår, som runnit.
Han log — men löjet i hans mörka öga
var såsom lampans natteliga strålar,
som månans strålar ur de spridda molnen,
när höstens dimmor vila tungt i dalen.
"Jag ser det," sade Timon, "svag, o gudar,
ack, alltför svag är sävens strid mot stormen
och flarnets dammar mot den vreda strömmen
och dygd och vishet i ett dödligt hjärta!
Dig ensam, tidens långsamma, men säkra,
men omotståndeliga kraft — dig tillhör,
dig och din son och dödens broder, glömskan,
att kyla denna brand av Etnas lågor,
att läka detta sår av seklers smärta."
Så äntlig trött att strida och att klaga
föll han vanmäktig på sin kalla torvbädd.
Mild, opåkallad, kom för första gången,
kom, sakta sjunkande på silkesvingar,
de olycksfullas vän, den tysta sömnen,
och doftade sin vallmo kring hans hjässa
och andades sin balsam i hans ådror.
Ej mer, som fordom, hotande och vilda,
med ormar i sitt hår och mordets dolkar,
uppstego kvalets drömmar ur Tartaren
att spöka för hans syn — men hoppets skuggor
i lätta silverskir med band av rosor
och glädjens livligare ljusa hamnar
i himlens stjärnbeströdda azurskrudar
kringfläktade hans själ. Och när de flydde
vid morgontimmans vink och solens anblick,
då var det denna gång ej fasans åska,
som skakade hans bädd och slog hans skuldra
och ropade: *Statt upp, o slav, till plågor!*
Men sakta friskna nu de duvna lemmar,
och villigt öppnar sig hans blick för dagen,
och när den öppnas — Gud, vad glada röster
av himmelsk harmoni ha nått hans öra,

Digitized by Google

likt rösten av de helige på Horeb[1]
ljuvt sammanstämde med serafers harpor,
när Herrans salighet besöker jorden!
Stum till sin grottas öppning smyger Timon
och lyss och tvivlar, åter lyss och undrar.
En hemlig dragning rycker hän hans hjärta,
och foten följer, dit hans hjärta drages.
Nu kastar han sig uppför klippans höjder
och ser med vidgat öga över fältet
och ser, att vad han hört och känt — är sanning.
Där, tätt i nejden av hans mörka grotta,
var fordom grälet, sveket, politiken
och lyckans hunger med druiden[2] dvaldes,
där — vilken gud har skiftat denna vildmark
och klätt dess nakna sand med blomstrets sammet
och bytt dess gula barr i palmens grönska? —
där är det, från den enkla smakens boning,
som ljudet utgår av de sällas röster.
Och nu, se där! Där komma de på fältet
och dansa, hand i hand, i kärlig omkrets
det fria nöjets otillärda dansar.
Ej stort är deras tal — en mor, två döttrar,
en son — men för dem, efter dem, omkring dem
sprids talrik skaran av de stilla dygder:
tro, sämja, redlighet och frid och oskuld
och godheten, vars blickar smälta själen,
och ömheten, som ler med halva tårar,
och vänskapen, som går med blottat hjärta,
och kärleken, men ej den blinda kärlek,
det troll med vingar och förrädisk tunga,
som rasar, njuter, ångrar sig och flyktar —
nej, detta himlens barn, som evigt fäster
med oupplösligt band två makars hjärtan.
Och när de lyfta ögat uti höjden
och se den sorgsna enslingen på klippan
tillbedjande utsträcka sina armar,
då fly de ej hans syn — men öppna villigt
ett rum i glädjens krets och le och vinka
en vänskaps vink och ropa: *Främling, nalkas!*
Vem lyder denna vink, om nu ej Timon?
Nu, snabb som blixten, störtar han dit neder
och mötes med ett ömt förtroligt famntag;
nu blandar han sig glad i deras lekar,

[1] Sinai berg. [2] Druiderna, kelternas präster, höllo sin gudtjänst i undangömda skogs- och bergstrakter.

Digitized by Google

ler deras löjen, känner deras känslor
och andas dygden med den luft, de andas.
Och när han åter omvänt till sin klyfta,
då tycker han sig se, hur valvet ljusnar
och gläder sig och vidgas med hans hjärta.
"Välsignad," ropar han, "välsignad evigt
— I, himlens älskade! I, jordens ädle! —
den stund, som gav er åt min sälla åsyn!
Från denna stunden glömmer jag att lida,
och smärtan halkar lätt utöver själen,
och fastnar någon gång dess pil och sårar,
då ser jag er igen — och såret läkes.
Och nu, vad gör mig världen och dess bländsken,
de storas nåd emot de godas aktning
och dårars lov emot de visas bifall
och seklers minne mot ett *nu* av sällhet
och mot en vänskapsblick av dig — Kristina!"

ODE TILL SÄLLHETEN.

Du, med trängtande rop kallad av slav och kung,
säg, var döljer du dig? Bor du i klyftans sköt,
där med ruvande vingar
natten vaktar det gamla guld?

Fann i sanningens djup grubblande forskarn dig?
Såg bland skaldemör dig dväljande sångens son?
Bar vid segrarens sida
dig den blodiga stridens vagn?

Bagdads stolte kalif, mättad av nöjets rus,
mottar, gäspande, kall, himmelska flickans kyss.
Ha! Du vilar, o sällhet,
ej på njutningens svandunsbädd.

Nyssfött, hälsar med gråt barnet den första sol;
gubbe, suckar det trött efter den sista natt.
Själv den dygdiges öga
gjuter tåren på bleknad kind.

Bliva, trängta och dö bjuder oss ödets lag.
Sällhet, är du en dröm, gäckade känslors dröm,
eller — är du en bild av
sanna, kommande himlars ro?

Digitized by Google

UR ANMÄRKNINGAR TILL DIKTEN "MAN ÄGER EJ SNILLE FÖR DET MAN ÄR GALEN".

Denna djupa *känsla* av sant och rätt, gott och ädelt, som gör, att vi anse oss för lycklige eller olycklige, upphöjde eller förnedrade av allt, vad som främjar eller sårar deras ära; att vi, likasom flyttade ur oss själva, ur personlighetens krets, röras, andas och hava vår varelse i det allmänna livet, den allmänna ordningen, samhällets och världens, rättvisan, dygden, förnuftet, smaken; att vi älska som föräldrar, som vänner och välgörare alla stora män, som upplyst och förädlat vårt släkte; att vi däremot hata som personliga fiender allt villans och lastens anhang; att vi själva utan möda uppoffra lugnet, vilan och nöjet, icke känna någon fruktan, icke se någon fara, då lagens vård, religionens helgd, samhällets väl och regentens ära kalla oss till strids mot dårskaper och självsvåld . . . Denna djupa självförnöjande, självfrätande känsla, om hon ej är snillet, är hon fröet därtill. Utan henne fanns aldrig ännu på jorden en verkligt stor filosof och skald. — *Unge författare!* vill du veta, om din kallelse är sann eller ej; lägg handen på ditt hjärta. Vad intryck känner det av de ting, som omgiva dig? Sanning, dygd, rättvisa, fädernesland, mänsklighet: säg, kan du nämna dessa heliga namn utan rörelse i ditt blod, utan skakningar i dina fibrer? Ser du blott med ett åtlöje dina likars dårskap? Med förakt deras laster? Med ömkan deras olyckor? Den håg, du känner att utmärka dig av talanger, vad har den till föremål? Månn' en titel, en prydnad, ett anseende över hopen, en bekvämligare levnad? Månn' hovgunst och sällskapslov? Söker du blott att, av ingen oroad och oroande ingen, gå, som man säger, din värld igenom och låta världen ha sin gång? . . . Då, yngling, tro mig, det är icke dig, som snillet kallar att tala till folket. Försök ej att höja dig öfver medelmåttans krets. Bliv täck, oförvitlig, en man av *god ton!* Ditt namn, om det lever, skall dö med dig. — Om åter vid åsyn av allt, vad som rubbar den allmänna ordningen, av allt, som kränker förnuft och dygd; om vid blotta åsyn eller ryktet härav du känner ditt blod tändas, ditt hjärta klappa, din andedräkt förkortas, tårarne brista ur ditt öga, tankarna hoptals genomstörta din själ och du glömmer så dig själv, att du är icke mera *dig,* men den dygdige, som lider, men den upplyste, som förföljes, medborgaren, filosofen, människan . . . Då, ädle! igenkänn snillets gudomliga röst; då, sök ej förgäves att kväva en eld, som lik åskans eld ej skall slockna, förr än han förtärt dig; då följ ditt öde: bliv stor — och olycklig!

* * *

Digitized by Google

UR STOCHOLMSPOSTEN.

(FRÅN DEN KELLGREN-THORILDSKA STRIDEN.)

SÄLLSKAPET UTILE DULCI OM PASSIONERNA.

(Den 26 febr. 1782.)

N:o 5. *Passionerna, Poem i sex sånger: Sapere aude.*

Detta försök av ett nytt slag till dräkt och karaktär har förtjänt att fästa Sällskapets hela uppmärksamhet. Den djärva, fast stundom förvillade utflykt, som endast snillet giver; en ädel frihet, som dock någon gång torde bryta till självsvåld; en rik och brinnande bildningskraft, som likväl ej alltid erkänt förnuftets och smakens lagliga styrsel; en hög och manlig, ehuru på sina ställen nog mörk, sträv och med tvungna epiteter belastad stil; och framför allt en öm och livlig känsla, men ibland förlorad i kalla utrop; alla dessa förmåner, oaktat de mer av ytterlighet än svaghet härrörande fel, som därmed varit förknippade, hade säkert gjort tillfyllest att berättiga auktorn till det större priset; men då detta skaldestycke tillika varit bundet i ett orimmat daktyliskt versslag, stridande mot den i vitterheten allmänt godkända smaken, har Sällskapet ej trott sig, genom en sådan belöning, oinskränkt böra gilla en likaså vådelig som onödig nyhet; vådelig därigenom, att den lämnade medelmåttan en fördubblad lätthet; och onödig, då vi redan på jambisk vers äga i vårt språk verkliga mästerstycken, så i det starka som behagliga. Sällskapet har dock genom ett mindre pris eller accessit velat betyga sin aktning för ett snille, vars bemödande skall vinna ett allmänt bifall, då det samtycker att underkasta sig den erkända skaldekonstens stadgade lagar.

SVAR FRÅN "AUKTORN TILL PASSIONERNA".[1]

(Den 4 mars 1782.)

Till Sällskapet Utile Dulci.

Jag har icke kunnat undvika att finna mig obeskrivligen hedrad av det bifall, Sällskapet behagat giva mitt arbete; och jag förklarar offentligen min vördnad för den ton av fri och upphöjd rättvisa, som råder i dess granskning. Sällskapet har handlat efter sin högsta regel av rätt och ädelt, och jag kan icke uppoffra min. Jag kan känna mig

[1] Artikeln, som är författad av *Thorild*, har intagits här för sammanhangets skull.

Digitized by Google

uppfylld av erkänsla för Sällskapets aktning; men jag kan icke göra mig en belöning därav.

När jag beslöt att försöka något i snillets värld, så föresatte jag mig fullkomligheten, lika i bemödande och ära. Denna är fri. Den måste vara den högsta, i vad krets jag söker den. "En blick!" ropa hundrade. "Dess hela ljus!" ropar jag. Många hava nog av det, varvid andre dö av hunger.

— — — — —

Sällskapet har, åtminstone för dessa första ögonblicken, givit mig en poetisk varelse. Jag andas icke i detta nya livet. Mina grundkrafter förkvävas där. Då jag har frihet att välja en varelse, väljer jag ingen eller en fullkomligare. Ej därför, att jag icke känner vördnad och erkänsla för vad Sällskapet gjort. Men jag tror, att man ej bort göra något, att man hade bort granska, gilla, förkasta, men ej blotta ett namn, då man efter sina lagar icke nog kunde hedra det.

— — — — —

Jag beklagar mig icke över någon annan orättvisa än denna. Sällskapet har, i det övriga, följt sin lagstiftning. Om jag antar denna? — Det är en annan fråga. Jag gör det icke. Jag förklarar mig emot den.

Förnuft, smakens styrsel, stadgade lagar: vad betyda dessa orden? Vilken tid och krets har icke sitt förnuft och sin smak och sina stadgar? Jag upphäver dem icke. Men de måste vara falska eller ock icke utesluta någon ny möjlig grad av väl och skönhet. — Den allmänt godkända smaken: ja i Paris och Stockholm! Men Grekland och Rom och England och Tyskland och Italien sjunga gudomeligen orimmat. Men om ingen: så är alltid frågan: kan man? friare, skönare, starkare?

Sällskapet är en domstol och har gjort väl i att följa sin högsta regel av rätt, tills någon visar, att den är otillräcklig. Jag måste vörda den. Men vart snille är fött lagstiftare, självskapare i sitt ämne. Det tar icke, utan ger lagar. Det känner inga andra reglor än naturens, än den högsta kraftens och den högsta skönhetens. Efter dessa var det jag behövde att dömas; ej av en domstol med en viss stiftning, utan av fria snillen; ej efter vissa stadgade lagar, som är klart att jag icke kunde följa, då jag just sökte upprätta nya, utan efter känslan av det högsta sanna och sköna. Man hade icke bort fråga: är denna harmonien rimlös? utan: är den ljuv, stark och rik, är den förmögen till alla naturens uttryck?

— — — — —

Den är för viktig, denna fråga om reglerna. Homerus, säger man, är full av vildheter: Pindar har inga reglor; Horatius inga. Shakespeare, Milton, Klopstock, också Montesquieu inga! Kanske vill man säga, inga allmänna, för att hava av en högre art.

Man vinner ej det nya utan genom uppoffring av det antagna;

Digitized by Google

eller det mera fria och höga utan genom uppsprång över vanligheten. Många andas väl och förnöjt, där andra känna sig förkvävas: sparven kvittrar mellan kvistarna, och där kan örnen endast vila.

ANGÅENDE PÅBUDET OM SNÖSKOTTNING.

(Den 26 mars 1782.)

Nej, det är omöjligt: denna pålysning behagar mig ej: den förmörkar både givaren och lydaren. Jag vördar Poliskammarens befallning, men jag kan ej göra mig en plikt därav.

Jag tillstår, denna snö är besvärlig för alla gående och åkande. Men — är den det för mig? Jag svarar nej. Detta svar är husägarens, medborgarens, människans.

Då jag beslöt att råda över ett hus, så föresatte jag mig att råda över hela gatan. Denna föresats var lika fri som dess uppfyllelse. När jag obetänksamt ej bortskovlar snön från min dörr, så är det jag själv, som tillåter mig bli insnögad; men jag vill icke, att en annan skall befalla mig skovla den. En fots snö! ropa hundrade; upp till himlen! ropar jag.

Man har behagat anse mig för en husägare: men är ej porten husets? trappan portens? gatan trappans? Jag andas icke i detta nya huset: mina värdkrafter förkvävas där. Då jag har frihet att välja en äganderätt, väljer jag ingen, eller en fullkomligare.

Ej därför, att jag icke känner vördnad för vad Poliskammaren pålyst, men jag tror, att man ej bort pålysa något. Kammaren har gjort väl att följa sin högsta regel av snyggt och bekvämligt; jag upphäver den ej; men jag förkastar den. Var husägare är född lagstiftare, självrådare om sin trappa: han tar icke, utan ger lagar. — Jag känner inga andra regler än naturens, än den högsta snöns och den högsta smutsens.

Skick, ordning, renlighet: vad betyda dessa orden? Vilken tid och ort har ej sitt skick, sin ordning, sin renlighet! Man borde icke fråga: är denna snön djup? Utan: är den varm, torr och bekvämlig? Är den förmögen att bevara för snuva?

Den allmänt godkända Polisen: ja i Stockholm och Petersburg! men Lappland och Sibirien och Grönland och Nova Sembla trivas gudomeligen oskottade. — Man hinner ej det ovanliga utan genom uppoffring av det vanliga, eller det skyhöga utan genom uppskutt[1] över det låga. Många vada i snön uppe till armarna, där andra ej finna fotfäste; flugan drunknar på tefatet, och där kan hunden endast läppja. Jag ber för nu och alltid, att man vill bry sig om att förstå mig. Om jag gör det själv — det är en annan fråga.

Husägare.

[1] Jfr ovan: uppsprång.

Digitized by Google

FÖRSÖK TILL ORIMMAD VERS.[1]

(Den 30 sept. 1783.)

Om starka själens klarhet
och gudars lugn du söker,
lär segrar på dig vinna,
till Stoas vishet[2] gå;
lär, hög och modig, trampa
de änderliga, veka,
de blöda känslors skara;
att le åt kvinnojämmern
och åt de svagas fröjd!
Vad äro stormens ilar,
om i din själ är lugn?
Vad tomma namnet smärta,
om, lyftad över sinnet,
din höga själ föraktar
den lilla fiberns vällust?
För stormens minsta il
se vågen sucka, svalla,
då klippan orörd står.
Bliv stark, och le åt nöden!
Håll! ropar du, men är väl
den jättelika läran
för dödelige gjord!
Se, svage, se omkring dig:
vad kan i tingens lagar
du, grusets insekt, ändra?
Bryt tingen eller dig.
Du ej förmår det ena:
väl! dåre, gör det andra!
Bryt veka nöjets känsla,
och, lyft ur jämmerns barndom,
gå stegen till en man.
Bliv stark, och le åt nöden!
Se det är Stoas vishet
och Zenos hjältelära!
Fall, ädle, rys och tillbed!
Ur låga jordens kvalm
se upp med klarnat öga,
se, hög i lugna stegen,
på all dess nöd och jämmer
en stoisk halvgud träda.
Följ, dödlige, dess spår,
om fri du vågar önska
den starka själens klarhet
och gudars lugn.

NYTT FÖRSÖK TILL ORIMMAD VERS.[3]

(Den 20 okt. 1783.)

Om druckna pojkars undran
och dårars lov du söker,
bryt oförsökta vägar,
det äkta snillets vägar,
där aldrig spåret trycktes
av någon dödlig fot.
Låt lilla vinkelns åbo[4],
låt idogsfulla spindeln
ur hårt tillsnörpta ändan
i evigt lika kretsar
de fina trådar draga,
som fånga flugans flykt.
Låt svaga broskets vanmakt,
låt stoftets atom söka
det vettiga, det kvicka,
behageliga, ömma,
förtjusande och ljuva.
Men du, med stora nerven
och starka fjäderns spänning,
men du, var ny, ofattlig,
ursprungelig, var självstor
och full av dig.

[1] Dikten är av Thorild. Se anm. 1, sid. 151. [2] Den av filosofen Zeno stiftade stoiska skolan (*Stoa:* en byggnad i Aten) satte det högsta goda i sinneslugn och frihet från begär. [3] Denna dikt av Kellgren utgör en parodi på Thorilds »Försök till orimmad vers». [4] Spindeln.

Digitized by Google

Du, tag av Shakspeare yrslan[1]
med store Klopstocks orim[2]
och Göthens konvulsioner[3]
och Ossians evigt samma,
så lyft dig, stor av jäsning,
gudhärmande, serafisk,
eterisk och luftsyrisk[4],
högt ur begreppets värld!
Ja, res dig, Ikars ättlägg[5],
res upp dig över mänskan,
ur låga grusets mänska,
och känn din rätt till etern,
till höga himlens Bedlam[6],
till druckna pojkars dyrkan
och dårars lov!
Först krossa stark de fjättrar,
varmed det tunga vettet
dig fängsla vill i muddret
och oförmågans dy!
Sen le och slit de bindlar,
de bindlar utav blomster
och veka tråd av silke,
som smaken och dess broder,
dess lilla broder rimmet,
kring dina vingar fäst!
Så höj den stolta hjässan,
så spänn den vida vårnben
och lyft en jättes gap
och, djärv som fabelns groda[7],
svälj millioner ankar,
svälj myriader åmar
av luft och högmod!
Väl! Nu bör språnget vågas,
det stora tyska språnget,
till källan av det sköna,
det ädla och det sanna.

Nu väntar jorden, häpen,
tillbedjande och knäböjd,
att se din himmelsfärd.
Nu genom djupa molnet
sin hand en ljusets ängel
har utsträckt till ditt skydd,
och legioner stämmor
och milliarder handklapp
och lockande serafer
och bugande keruber
vid åsyn av ditt uppsprång
kring tusen, tusen himlar
ge skall och återskall.
Väl! Nu är kedjan krossad,
nu låga jorden lämnad,
ännu ett språng och än ett!
Nu virvlar han i skyn.
Nu, full av stolthet, trampar
hans frälsta fot på månan.
Nu, ha! — nu bröt han benet
i ringen av Saturnus.
Ve! Och där sveddes vingen,
hans styrkas högra vinge,
av vreda solens eld.
Ve ynglingen! Nu klöv han,
nu klöv han mitt i tu
den väderspända hjässan
mot Sirii demantklot.
Ha! ropa höjd och himlar
och djup och avgrund, ha!
Nu svindlar han och svindlar
och vänder loppet bakfram.
Nu föll han, slak och snöplig,
med näsan emot jorden
och sprack.

* * *

[1] Yrsel, förvirring, oreda. Detta fel ville man på denna tid finna hos Shakspeare. [2] Den tyske skalden Klopstock använde den orimmade versen. [3] Göthes ungdomsdikter, de enda denna tid utkomna, voro delvis ganska svulstiga. [4] Uppblåst (av »luftsyra» = kolsyra). [5] *Ikaros* flög så nära solen, att vaxet, som sammanhöll vingarna, smälte och han störtade i havet. [6] Ett dårhus i London. [7] Grodan i fabeln blåste upp sig, så att hon till slut sprack.

Digitized by Google

KARL GUSTAV AV LEOPOLD.

DEN SOVANDE OCH VAKANDE SKÖNA.[1]

Jag såg Semir[2] av sömn betagen
i gräset vid kaskadens[3] brädd,
skön som den yngsta av behagen,
i Vestas[4] offerdräkt förklädd.
Som månan går i molnets bädd,
så sönk dess öga till för dagen.
Än sträckte hon en rundad arm,
som liljans vithet tycktes jäva,[5]
än sågs de mörka håren sväva
kring hennes alabasterbarm,
och hennes runda bröst med harm
de glest förbredda lockar häva.
Jag såg sefiren flyktigt sträva
att blotta där en cyprisk[6] fot,
där någon yppig ledamot
och hennes tunna mantel bäva
för de förmätna fläktars hot.

Men om, förföriskt sköna kvinna,
du dig i sömnens armar ter
förtjusande som en gudinna,
hur mycket är du det ej mer,
när dina mörka ögon brinna
med samma glans, som dagen ger!
Ja när, i det du ljuvligt ler,
jag ser dig mig till mötes träda,
så tycks mig, att jag våren ser,
som kommer att naturen gläda.
Vid skymten av din lätta dräkt,
vid fladdrandet utav din slöja
jag tror mig känna vingens fläkt
av duvorna, som draga Fröja.
Och skulle då mitt ödes skick
ett kval uti min barm fördölja,
så sjunker det likt havets bölja
för lugnet och för solens blick.

[1] Ur Erotiska Oden. [2] Österländskt kvinnonamn, ofta använt i tidens erotiska poesi. [3] Litet vattenfall. [4] »Klädd i den vita dräkt, som bars av vestalerna, den jungfruliga gudinnan Vestas prästinnor». [5] »Var ännu vitare än liljan.» [6] Skönhetsgudinnan kallades stundom Cypris efter sin älsklingsplats, ön Cypera.

Digitized by Google

När dagens vagn har sänkt sig neder
och väktarns rop och nattens bloss
i vänners lag församlat oss
omkring det bord, du oss bereder;
och när vid klangen av de glas,
som jag förtroligt räcker eder,
det visa löjet själv bedras
att från Olympen stiga neder;
när värman av ditt sälla bröst
sig över dina kinder breder,
och när du stämt din sköna röst
till kärlekens och vinets heder;
när dina fingrar smyga sig
att mina händer sakta trycka
till underpant utav den lycka,
som denna afton väntar mig:
då skall, Semir, mig ej förtryta
att mina svaga likar se
i stjärnbeströdda mantlar flyta;
då kan jag av en lycka skryta,
som konungar ej mäkta ge,
och som jag icke ville byta
mot den metall, spanjorerne
ur mexikanska bergen bryta.

TILL HANS MAJESTÄT KONUNGEN
EFTER DESS HEMKOMST FRÅN KRIGET 1790.

Monark, vars dubbla höjd vi känne,
som konung och som enskilt man,
med lika glans av dessa tvenne
du sanningen ej frukta kan,
din stora själ är gjord för henne.
Vid bilan stum, av kedjan tung,
hon kryper i despotens salar;
hos dig från bygdens lägsta dalar
hon talar upprätt med en kung,
som hon med filosofen talar.
— — — — — — — — — —

Att ärans ädla vila smaka
han ger ej blott av styrkans vår
en dag att hennes rätt bevaka:
han flyger efter sjutton år

Digitized by Google

ännu på hennes vink tillbaka
i farans övergivna spår.[1]
För honom hovets prakt ej äger
nog retelser att icke flys,
ej levnadssättet av ett läger
nog hårdhet att av honom skys,
hans arm ej vapnens trötthet känner
hans hy föraktar fältens damm,
hans fot i drivan tränger fram,
och solen ej hans hjässa bränner.
Som yngling har han höjt sin arm
mot våldet av partiers harm,
förent monark och undersåter
och kastat splitets ormar åter
tillbaka i dess egen barm.
Som man, för äran lika varm,
han mot en våldsam granne ljungar
och somrars längd på böljans fält
vid gränsen av Europa gungar,
för vilket ensam bland dess kungar
sitt bröst han till en förmur ställt.
Var lånar jag de värv, jag målar?
Vars hjässa sprider dessa strålar?
Var äro dessa företag?
O du, som, frälst ur striders våda,
möts av ett tacksamt folk i dag,
vars härars tåg och tappra slag
de förutsända rykten båda,
må du i dessa kända drag
din bild med rättvist bifall skåda!
Se Mälarns folkbetäckta strand,
njut äran av en hjältes möte!
Du for med åskan i din hand
och återvänder till ditt land
med friden, bärgad i ditt sköte.
Dig tacke vi att njuta än
det hägn, en laglig spira skänker;
dig tacke vi, som skyddat den
mot öppet våld och dolda ränker,
dig, att du vunnit oss igen
vår aktning av Europas troner,
vårt forna namn ibland nationer
och vårt bestånd som svenske män.

[1] »Ej blott i ungdomen (statsvälvningen 1772) bevakar han äranş rätt; ännu efter 17 år blottställer han sig åter personligen för faran (kriget 1788—90).»

Digitized by Google

Du kommer: ymnighetens dagar
med dig förnya deras lopp,
det uppgår tröstetiders hopp
för plogens trötta son, som klagar,
och ockrarn, näpst av dina lagar,
en redan mattad samhällskropp
ej längre strafflöst grym försvagar.
Så bär du än med stridens lans
den forna borgerliga krans,
varåt det sälla Svea myste,
och sprider samma dygders glans,
varav din vår så ädelt lyste.
Men då du folkens vördnad har,
då ryktet över jorden far
att dina dygders tal berömma,
skall det den mildhet nödgas glömma,
som däribland den första var?[1]
Och skall ditt folk i glädjens dar
en hemlig tår i ögat gömma?
O konung, satt att Svitjod döma,
för oss ditt forna hjärta hav!
Nej, du ej vill, att segerns glav[2],
vad kriget skonat, genombårar,
och att den palm, dig friden gav,
förmörkas genom blod och tårar!
Du vill ej, världens kärlek värd,
förnya hennes bävans tider,
ej att det sken, som bilan sprider,
fördunklar glansen av ditt svärd.
Augustus, van att brottsligt spela
med likars rätt och mänskors blod,
befästad på sin tron, förstod
att statens sår med mildhet hela.
Augustus ägde ej ditt mod,
hans dygder kunna dig ej fela.
Göm i en evig natts förakt
en tidens blygd, en statens gåta
och njut av Cesars vunna makt
dess högsta rätt — den att förlåta!
Hör de bestörta släkters röst,
som på din forna mildhet kalla,
giv dessa barn och makar tröst,
vars tårar på din spira falla!

[1] Här vädjas till konungens mildhet mot de upproriska anstiftarna av Anjala-förbundet. [2] Svärd.

Digitized by Google

Hör skaldens, mänskligheten bön!
Och om det var ett trohetsrön
att för din rätt, din ära strida,
så skänk att dygdens tävlan sprida
förförda bröders nåd till lön
åt dem, som stupat vid din sida!

Ja, konung, hämndens fackla släck,
den skrämda sångmön återväck
ur dessa fasors dröm — med minder
du vill, att hon din lager binder
med händer, darrande av skräck,
och dödens färg på sina kinder!

Din ungdoms första ärestod,
o konung, hedrar än ditt mod.
Förlåtelsen din spira stödde,
du makt och kärlek lika fick,
och skaldmön i den sång, hon födde,
ej studsade med häpen blick
vid syn av huvuden, som blödde.
Är Gustav mindre nu än då?
Givs nu ett mål, dit han ej hinner,
ett lov, som han ej rättvist vinner,
skall han sin egen höjd ej nå?
Och då han, rike ifrån rike,
förgäves söker mer en like,
skall han med rätta förebrås
att, stor av segrar, stor af lagar,
i äran av sin mognads dagar
utav sin ungdom övergås?
Prins, vid den trohet, vi dig svurit,
hör, hör dess röst, och tro den sann:
ännu man inhemskt blod ej fann
stänkt på de lagrar, som du skurit,
ännu ditt hjärta välja kan
att hälsas för den största man,
som Gustav Adolfs krona burit!

PREDIKAREN.

Min son, tag läran av min mund:
giv akt på tidens flykt i dina unga dagar,
och lyssna i din vår till levnans visa lagar!

Digitized by Google

Hon varder kommande den stund,
den stund av långsam död, den stund av evig dvala,
då inga ämnen mer till dina sinnen tala,
då styrkan brutit opp med viljan sitt förbund,
då mjölnarena[1] mer ej mala
och huset darrar på sin grund
och tinnarna därav stå kala
och mörkret bryter in igenom fönstrens rund.

Till sällheten, min son, låt visheten dig föra!
Allt annat irrar dina fjät.
Hör då, vad tidigt nog en dödlig ej kan höra:
att lycklig bli, att lycka göra,
de tingen äro två, men få begripa det.

Vill du naturens väg till verklig sällhet veta?
Se här dess första bud: *Arbeta!*
Det är en dödligs kall, dess ära, dess behov.
Hon sade ej: Finn sätt att tiden förnämt döda!
Hon sade: Mänska, köp din njutning för din möda,
och giv ej andras svett din orklöshet till rov!
Var nyttig! Nöjet blev till pris åt mödan givet.
Dagsverkarns timme flyr, dagdrivarn släpar livet,
och vämjelsen vid allt är duglöshetens prov.

Gör rätt åt all förtjänst, min son, och gör det gärna,
men pröva, var hon finns, och vet, att hon är sann!
Skilj kärnan från sitt skal, magnaten[2] från sin stjärna:
de svara ofta nog rätt illa mot varann.
Låt ingen fördoms makt och ingen dåres truga
det bifall av din mun, du dygden borde ge!
För mänsklig ordning dock, för vilken allt bör ske,
inför den höga dåren buga,
men djupt, så djupt, min son, att han ej ser dig le!
— — — — — — — — — — — — — —

Fly stojet! Rodna ej att undan världen gömmas,
mot hennes spotska blick förnuftets mognad ställ.
Ve den, som för att tro sig säll
av andra måste ses, av andra sådan dömas,
som tränar med sig själv och hellre än att glömmas
dör främling i sitt eget tjäll!

Min son, hav bygden kär, var känslig för naturen:
man hårdnar under konstens band.

[1] Tänderna (kroppen jämföres med ett hus). [2] Den högtställde mannen.

Digitized by Google

Byt statens täppta barm mot sjöar, skog och land,
se träden utan skrank och fågeln utom buren!
Säg ofta: Det är här naturen mänskan ställt,
här var dess hjärta rent och hennes tillstånd sällt,
det är ej här dess dygd sin första bane funnit,
det är bland slussar, hvalv, kolonner, torn och slott,
hon lasten pryda lärt, förtryckets boja fått
och hennes kungars blod för upprorsbilan runnit.
Så ljuv som skördens glans, som gräsets bädd så len
är hjärtats känsla här, och vart begär den väcker.
Det hårda brottet föds bland dessa block av sten,
med vilka det till skyn en jämnhög panna sträcker.

Ehuru dröjd, min son, han kommer dock den dag,
som skall sin vinterfrost kring dina skullror tömma,
skall lämna tom din stol i vänners aftonlag
och dig till sparsamt bord och enslig säng fördöma.
Förstå den svåra konst att åldras med behag!
Naturen blive här din tröst liksom din regel.
Den sol, som nedergår, ännu sin skönhet har,
och seglarn, som från sjön sig inåt hamnen drar
med sakta vaggad fart och sammandragna segel,
behagar än vår syn och håller skådarn kvar.
Var tid sitt värde har, sin daning, sina seder.
Erfarenhetens dag ger vikt, om den gör tung.
En gråhad filosof är mänskligheten kung.
Men det är rätt, min son, att åldern saknar heder,
när hon är barnslig nog att vilja synas ung.
Min son, ett sorgligt ord skall min predikan sluta:
givs en fullkomligt säll bland jordens barn? Ack nej!
Åt ingen dödlig gavs att oupphörligt njuta.
Allt lider ömsevis. Varför? Det vet jag ej.

Det givs ett sätt likväl att mildra livets öden:
Gör gott! I tysthet följ det gömda kvalets fjät,
styrk här ett krossat mod, ryck där en dygd ur nöden!
Det givs ett sätt, min son, att mildra själva döden:
Gör gott! — Och tro mitt ord: det givs ej fler än det!

FÖRSYNEN.

Skall jag det enda hopp förlora,
som än förljuvade min lott?
Försynen vakar för *det stora.*
Välan — men för det stora blott?

Digitized by Google

Är hon för hög att sig besvära
med mina lägre ödens lag
och all dess omsorg, all dess ära,
att denna klump av jord må bära
en följd av suckande[1] som jag?

Och dock! — Vad är mot jord och himlar
en enda dödlig? Ack, ett grand,
som, evigt bortgömt, vräks och vimlar
i öknars ocean av sand.
Han, som likt bölja trängd av bölja
ser släkt på släkt i evigt skick
med varje timslag jorden hölja
och svämmas bort av dem, som följa,
vad är en enda för hans blick?

Vad flärd av höghet! Vilka frågor!
En Gud för varelsernas hop,
vad ser han, om ej deras plågor,
vad hör han, om ej deras rop!
Han, som ur djup av rymd och tider
klätt blommans blad i silvrets dag,
han har ej — snillet det bestrider —
det öga för ett bröst, som lider,
som för en blommas penseldrag!

Låt ej ett stoft hans blickar draga,
vars klagan ensam höjer sig!
Men alla lida, alla klaga:
han hör då ingen — eller mig.
Kan han förvillas av att dela
sin vård till varje väsens lott?
Kan viljans godhet honom fela?
Och klumpen av det stora hela,
förtjänar den hans omsorg blott?

Hur kort vår svaga tanke hinner!
Av sinnlighetens dimma skymd,
hon i atomen ringhet finner
och storhet blott i tal och rymd.
Men du, som rymdens hav ej tömmer
på alstringskraft i seklers längd,
du ej med jordisk blindhet dömer,
du ej det stoft, du livat, glömmer
för massan av systemers mängd.

[1] »En rad suckande varelser (olyckliga) som jag.»

Digitized by Google

För oss, ej för naturens Herre
är detta smått, ett annat stort.
Av delar, dem vi kalla smärre,
har han det *stora hela* gjort,
som, självt en prick, i rymden flyter.
Du hör ej detta bladets ljud,
som faller; men när stormen ryter,
när blixtens eld ur molnet bryter,
då tror du se och höra — Gud.

Och han — insekt, fall ned och bäva! —
och han, när ur de banors lopp,
vari planeterna sig häva
och solarne gå ner och opp,
han världar hör på världar falla
och tusen himlar och än fler
av deras krossning återskalla:
då tycker han, som skapt dem alla,
sig höra — bladen falla ner.

Säg, var hans makt sig ädlast röjer,
var lyser den mest underrik:
i denna suck, ditt hjärta höjer,
i himlasfärernas musik,
i denna jämvikts djupa lagar,
som bär i tomma rymden opp
det stora bloss, naturen dagar,[1]
i detta ömma bröst, som klagar
sitt kval och tröstas av sitt hopp?

För vem består det hela? Svara!
För Gud? — Det dyrkar honom ej.
Ja himlarna hans makt förklara,
men känna de hans godhet? — Nej.
Än för sig självt? — Månn jorden njuter
det liv, som solens låga ger,
den frukt, hon i sitt sköte sluter,
den svalka, middagsregnet gjuter?
— I levande, allt är för er.

Systemet[2] ej till sällhet traktar,
det har ej kval och ej begär.
Den mask med känsla, du föraktar,
i värde över solen är.

[1] Solen, som sprider dag (»dagar») i naturen. [2] Världssystemet.

Digitized by Google

Vart enda liv, som har förmåga
att njuta, att beklaga sig,
har rätt att sucka vid sin plåga,
har rätt sin skapare att fråga:
Är det den lott, du lovat mig?

Och dock, tillfreds med den, han giver,
begär ej i hans plan att se,
vad kraft det första hjulet driver,
och vilken kraft det tusende.
Följ blind, men viss, när han ledsagar
— fast du hans vägar ej förstår —,
att dessa vägar hava lagar,
och att du trampar, när du klagar,
lycksalighetens gömda spår.

Ryck ej ur högsta rättens händer
dess viktskål, dess regeringsglav!
Spörj ej: vi blodas dessa länder?
Spörj ej: vi flödar detta hav?
Högst ur din krets sin irrgång gömmer
den kedjan av en ordnings bud,
vars del du ser, vars vidd du dömer.
Ditt vett vill mäta den, och glömmer,
att sista länkan hålls — av Gud.[1]

EGLÉ OCH ANNETT.

Saga.

Förtjuserskor, som len — och likväl härjen mer
med den förtrollningsblick, I av behagen lärden,
än hjälten, som steg nyss ifrån S:t Bernhard ner,
med hela sin taktik, kanonerna och svärden;[2]
förtjuserskor, som len — och likväl styren världen:
hur lycklig den poet, som lärt behaga er!
En röd och vit kapten[3] med hatt på örat buren,
blank stövel, sabeln bak, halv fröken, halv dragon,
en muskadin[4] med frack på franska viset skuren,
kort påk, tre halsdukar och tre tums spets på skon,
tro bägge denna rätt *dem* ägnad av naturen.

[1] »Högst uppe, försvinnande ur din synkrets, går i en dold irrgång den världskedja (= kedjan av en ordnings bud»), av vilken vi endast se en del.» [2] Napoleon hade nyss gått över Alperna. [3] Hänsyftning på framträdande färger i uniformen. [4] Sprätt (enl. tidens parismod). *Muscadin* betyder eg. »myskdoftande», parfymerad.

Digitized by Google

Poeten, mer modest, ej samma fordran har,
blott samma hopp kanske. O, om I veta kunden,
när i er vackra hand han ser sitt exemplar,
vad suck till hjärtats gud han sänder opp den stunden
Men att behaga er, se där, vartill envar
ej inser lika rätt, vad väg man måste taga:
en tror, att fjäs och flärd och smicker er behaga,
en ann, att vett och dygd ert bifall endast få.
För min del lämnar jag åt tiden och min saga
att röja, till vad klass jag hör av dessa två.

Eglé, så hette hon, den älskvärda personen,
som sagan handlar om — och hette så med rätt[1];
född av en förnäm far, uppvaktande vid tronen,
och av en mor, en fru av ytterst goda tonen,
med statsvagn, hoflivré, entréer[2], taburett[3].
Naturen gav behag, som lyckan givit ätt.
Eglé var späd ännu, men ren ur ögat lyste
den eld, varav man strax till vett och kvickhet spår.
På hennes fem års mun satt gracen ren och myste,
och kinden skuggad var av långa ögonhår.
Man gav en sällskapsvän åt hennes första år,
ett fattigt, värnlöst barn av förra pastorns änka,
täckt, from, manerligt[4] ren. Annett var hennes namn.
Det blev en fröjd, ett skratt, en vänskap, kan man tänka;
man åt, man drack, man sov — allt i varandras famn.
Tillhopa gingo de att sommarns blomster plocka,
var julklapp togs emot med samfällt glädjerop,
tillhopa gjorde de visiter till sin docka
och gräto längre fram vid Julias brev[5] ihop.
Men tiden flyr med fart, så även sagan göre!
Det fina jollrets språk blev ej för alla gjort.
Behagens dröjda fjät[6] till Oxenstierna höre,
den ej hans gracer fått, hans konst — förtälje fort.

Eglé var femton år, Annett var sjutton redan,
förrn bördens olikhet begreps av dessa två.
Omsider lärdes de att bägge den förstå:
den enas ton gav sår, den andra dolde svedan.
Annett fick fästman snart och bröllop strax därpå.
Man skildes vänligt åt — och såg varann ej sedan.
Annetts parti var jämnt, var sådant med ett ord

[1] Eglé (grek. *Aglaia*) var namn på en av kariterna, behagens gudinnor.
[2] Obehindrat tillträde till hovet. [3] Rättighet att sitta i de kungligas närvaro.
[4] Välartat. [5] I Rousseaus brevroman »La nouvelle Héloïse» heter hjältinnan Julie.
[6] »Att skriva på en gång omständligt och behagfullt.»

Digitized by Google

en fattig flicka gör, som slängt sitt nät i högen:
en odlare med vinst av dock ej egen jord,
ung, stadgad, bärgad nog, men långt ifrån förmögen.
Såg eljest ut? — Rätt så, det väntade jag ren.
Jag kritar då och då små tavlor, se här en:
hans röst var stark och ljuv, hans växt var över laglig,
brunt hår, högt bröst, frisk hy, blått öga, svarvat ben,
i grunden allvarsam, i umgänget behaglig.
Eglé var vida skild från avund på sin vän,
hon fann blott sällsamt nog, att hon var fröken än.

Men med Eglés behag man är det sällan länge.
Man skåde sig blott om, man göre blott sitt val,
sen rikte man en blick, sen öppne man en schal,
en liten cyprisk[1] fot ur gasens[2] böljor tränge —
strax är tillbedjarn där, och strax har han rival.
All vård var för Eglé från hennes barndom buren:
likt hennes finger flög på harpan ingen anns,
i sångkonst en siren, en västanfläkt i dans,
i växt en Fröjas bild av parisk[3] marmor skuren,
allt segrade hon i, och allt hos henne fanns,
som fostran, som talang kan lägga till naturen.
Ej nog, allt röjde snart sin riktiga effekt.
Två grevar, främst i rang bland hovets eleganter,
ren stodo, spets mot spets, i krigisk morgondräkt,
med foten bakåt förd och kroppen framåt sträckt;
ren bars den ena hem av fyra sekundanter,
blek, fullblödd, armen slak och ögat nästan släckt.
Och fröken, på en gång så smickrad som förskräckt,
fick avund, frågningar och skämt från alla kanter.

När frågan blev om val, kan läsarn lätt förstå,
att förmånsrätt gavs den, som levde av de två.
Behövs i många ord hans målning göras eder?
Med föga undantag de likna mest varann:
i ögat oblyghet, i hjärtat verklig heder,
stolt gång, väl skuren frack, av guld och tofsar grann,
belevenhet, rent språk, fint vett och skämda seder,
se där Eglés kusin — och innan kort dess man.
Lägg till en månads tid, som tämligt långsam faller,
bestyr om vagnar, spann och kusk och kock och stat,
en våning, rik av guld, damaster[4] och kristaller,
ett bröllopsbord, som tyngs av tretti silverfat,

[1] Se anm. sid. 156. [2] Fint, lätt tyg. [3] Marmorn från den grek. ön Paros var berömd. [4] Storblommiga, dyrbara vävnader av siden, linne m. m.

Digitized by Google

ett sällskap innanför av stjärnor och av solar,
på gatan stoj med bloss och vagnar, fler och fler,
lakejer, trängsel, spring, pack, som begapar er,
en elysé[1] av ljus, en präst, två kullerstolar,
en brudsäng — och Eglé är ren ej fröken mer.

Min pensel har ej färg att skildra, vad de njöto,
de unga sälla två, som kärleken förent.
i fyra långa år var detta nöje rent,
och fyra långa år som fyra dar förflöto.
Två andra levdes bort på föga olikt sätt
i det förnäma stoj, som omger folk av ätt.
Toilett och dejeuné uppfyllde förmiddagen.
Lägg till en promenad, en bodfart utåt stan,
så kom dinén, så strax var aftontimmen slagen
och frågan ren för hand om kvällen och dess plan.
Visiter, spel, supé, bal, opror, assembléer,[2]
allt knöt sig länk i länk. Det var en evig ring
av bal, visiter, spel, spektakler och supéer
och ingen halv minut att sköta någonting.
Hushållningen var här som jämt på stora ställen
hovmästarns sak, den hölls i riktigt grevligt flor,
och barnen lämnades — vad ni med lätthet tror —
de små i ammans vård, de större åt mamsellen,
för måttlig penning hyrd att vara deras mor.
Det moln av små besvär, som andras himmel skymmer,
det flyr från bördens folk, det vets ej av i slott;
att sörja där för allt är lägre själars lott.
Det är ej hennes nåd som därom har bekymmer.
Man är betald, allt sker, grevinnan ringer blott.

De tvenne nästa år begynte dock bli tröga.
Man ledsnar som vid allt vid nöjet innan kort.
Eglé tog alla mått att jaga tiden bort,
men tiden flög ej mer, och allt förnöjde föga.
Visiten tråkig fanns, supén ej livlig mer;
man har ej, märkte hon, just roligt, fast man ler.
Spektaklet gav blott sömn och tog den bort för natten.
Nu söktes de behag, en verksam levnad ger:
man drätslade sitt guld[3], man satt' ett flor i hatten,
man läste i en bok, man slog på sitt klaver;
men timmen flöt ej fram, den stod som stannat vatten,
och ledsnans ögonblick beständigt blevo fler.
Man såg ej greven själv så ständigt, som man ville.
Sent kom han oftast hem och mulen utomdess,

[1] Himmel. [2] Festliga aftontillställningar. [3] Skötte sina pengar.

Digitized by Google

nu hindrad av sin tjänst, nu dröjd i något gille,
fastän — bekännom det — väl mest av sin mätress.
Vad upptäckt för Eglé! Vad dödsstyng för en maka!
Ni vet, vad hämnd, förent med ledsnaden, förmår.
Man tröttnar någon stund att på sitt hjärta vaka.
Den sårade rival, som sedan åtta år
ej synts i grevens hus, kom småningom tillbaka
och klagade ej mer på obelönta sår.
Men mindre styrd i allt av hjärtat än av flärden,
han alltid vunna pris för nya övergav.
Eglé blev sjuk av sorg, dess färgor föllo av.
Med harm emot sig själv, med vämjelse för världen
hon levde i sitt hus till slut som i en grav.
En dag, med hjärtat stängt för allt, vad glädje heter,
hon sökte i sin park den gömda skuggans fred.
"Ack," suckade hon tyst, i det hon satt sig ned,
"så ung — och dock ett liv så fullt av vidrigheter!
Så kvald — och ej en gång en vän att gråta med!"
Hon såg, i det hon slöt och ögat kring sig vände,
ett indiskt blomsterstånd, som hennes forna vän
för fyra somrar sen från landet henne sände.
En blixt vid denna syn sitt ljus hos henne tände.
Hon flög till urnan fram, slöt armarna kring den,
hon kysste rosens blad och skrek: "Jag har en vän,
som jag ej nog är värd, som jag ej fyllest kände!
Annett, i dag ännu vi se varann igen!"
För mycket sagt, ty först den andra morgonen
hon for och tredje dan till hennes boning lände.

Nu väntar ni er visst ett bypalats med spis
och sex tums fönsterglas och bjälklag under taken,
röd knut, staket med grind — på svenskt arkadiskt vis.
Byt om er dikt, jag ber, uti ett paradis,
där allting visar er naturen, prydd av smaken!
Inbilla er ett näs, emellan vattnen sträckt,
med öar runt omkring, som spegla sig i fjärden,
ett litet lantligt hem, det vackraste i världen,
mot nordens kalla vind av reslig skog betäckt,
för övrigt famnat om av ängsfält och av gärden,
och trädgårdar med frukt av sann hesperisk släkt[1].
Här levde nu Annett i medelståndets trevnad
och förde med sin man, fast rikast på sin ort,
ännu i lyckans famn den idogsamma levnad,
som deras bärgning först och sedan välstånd gjort.

[1] Av samma slag som de gyllne äpplena i Hesperidernas trädgårdar.

Digitized by Google

Eglé, som åt sig själv ett nöje ville spara,
steg av uti allén, kom osedd genom den,
smög in — men då Anett i dörrn fick se sin vän,
då skulle ni ha sett ett hopp ur vävstoln bara!
Hon flög i hennes famn, hon slöt sig fast däri,
hon kunde ej ett ord för sina känslor finna.
"Eglé? Min bästa vän! — min älskade grevinna!" —
"Låt detta första namn åt mig förvarat bli,"
brast ut med gråt Eglé. Och bägges tårar rinna.

"Du är då, som jag ser, rätt lycklig, min Annett?"
begynte nu Eglé. — "Grevinna, ni har rätt.
Ack, läste jag det ock i ert förgråtna öga!
Men hovet har tyvärr ej landets levnadssätt,
och ödets dom har skilt de sälla från de höga!"
Eglé slog ner sin blick och gav en suck till svar.
Allt röjde här ett lugn, som hon ej lärt att smaka.
Annett, hon själv, Annett, som trånans prägel bar
i bleka anletsdrag för åtta år tillbaka,
var nu en liten rund och lantligt glättig maka;
det bruna ögats eld var tindrande och klar,
och skalken hade gjort sitt bo i hennes haka.
"Du leds visst aldrig?" — "Nej, sen åtta år ej mer.
Förlåt mig sanningen och tro mig blott, jag ber:
hur lågt en högre värld vår sällhet ock må skatta,
har tiden vingar här, men kryckor blott hos er;
I magren, vi ta hull; I gråten, och vi skratta.
Bland idel tidsfördriv gå alla edra fjät,
men alla våra dygn bland idel sysslor välva.
Ert folk gör allt för er, vi göra allting själva,
och det tar tiden bort för ledsnan, tro mig det!" —
"Din man är glad som du?" — "Rätt glad, jag det bekänne.
Han är, vad sällan sker, i dag från hemmet skild
— hon framsmög detta ord med rodnan på sitt änne —
men min Eglé kan se hans livligt sanna bild,
en gudson väntar lov att visa sig för henne."
Nu öppnades en dörr. Och likt en tempelsläkt
av vita offerbarn kring altaret, som blossar,
framträdde par för par tre flickor och tre gossar
med landets menlöshet i anleten och dräkt.
Eglé flög fram förtjust att dem i famnen trycka:
"Min Gud, Annett, till barn vad änglatropp du har!" —
"Ni ser, om jag är säll," gav deras mor till svar,
"jag gör, vad jag förmår, att vara värd min lycka.
Jag är blott till, min vän, för dem och deras far."

Digitized by Google

Eglé i detta lugn, så nytt för hennes hjärta,
förnötte än en dag och lärde älska det.
Hon såg blott lyckliga och glömde bort sin smärta.
Vart sysslan drog Anett, hon följde hennes fjät,
fann ordning överallt och nyttan och behagen.
Ni skulle sett ett kök: var kopp som pärlan ren,
var panna blank och ny, som först ur marknan tagen,
ett visthus överstfullt av allt, i glas och sten,
i säck och lår, allt ställt, allt avdelt efter slagen;
ett mjölkrum, kärl vid kärl, välluktande av en[1],
med sina vita bord och gröna skydd mot dagen;
ett fullträngt linneskåp från golvet opp till tak
med allt, vad man till helg som vardags nånsin brukar,
nu damaster, nu dräll, här lakan och där dukar,
till finhet och fason i tusenfaldig smak.
Beständigt samma syn, varthän Eglé sig vänder.
Allt styrdes av Annett, allt vakade hon på.
Nu gnällde visthusdörrn, nu hördes vävstoln gå.
Hon klädde man och barn snart sagt med egna händer
och hade övrig tid till dessas vård ändå.
Jag ville, att en stund ni dem kring modern såge
och henne jämt hos dem emellan sysslorna:
en mumlade på *j'aime*, en märkte på sin båge,
den tredje ritade en lång sned rad med *a*.
Av dem med kärlek lydd, av allt sitt folk tillbeden,
hon gav inom sitt hus en lycklig drottnings lag,
och när med pannan skön av oskulden och freden
hon kom bland sina barn på fältet någon dag,
ni skulle trott er se med föga undantag
vår första sälla mor bland änglarna i Eden.

En rullning hörs av hjul, en vagn för dörren står.
Allt springer till, envar sitt byte därur får,
den ena bok, schatull, den andra käpp och kappa.
Ett hopp — och ren är herrn ur vagnen på sin trappa.
Annett med livlig fröjd sin man tillbaka ser,
till hälsning hon Eglé likväl ett försteg ger.
Men förrn ett ord är sagt, en vink begriplig vorden,
hon ren i Wilsons famn är hyssad högt från jorden
och kysst på mun och kind och kysst — än mer — än mer.
Nu hälsas först Eglé: "Förlåt mig, min grevinna!
Emot en gäst som ni jag vördnans plikter vet,
men denna skaperskan av min lycksalighet
har framför alla rätt att första offret vinna.

[1] Enris.

Digitized by Google

Allt, vad i denna stund mitt liv ett värde ger,
vad i ett lyckligt bröst kan sälla känslor föda,
allt, allt är hennes verk, är skänk av hennes möda,
allt — intill denna jord, som pryds i dag av er."
Hans uttryck ägde grund, och tacksamheten styrde,
men sanningen jämväl, hans målning av Annett:
rik genom hennes flit och kloka levnadssätt,
han ägde nu den jord, som han tillförne hyrde.
Eglé vid denna syn, vid detta tal, vid allt
en känsla njöt — och led — på en gång ljuv och bitter.
"Gud," sade hon sig själv, "hur uselt och hur kallt
är mot ett sådant liv ej hela flärdens glitter!"
Eglé, bekännom det, var en av dessa få,
som vanan, det är sant, och brukets välde föra,
men när de se, vad väg det tillhör dem att gå,
stå stilla, ge förnuft och sanningen sitt öra
och äga vishet nog att deras röst förstå.
I nattens enslighet, sig själv blott överlämnad,
hon tänkte nu på sig, nu stundom på Annett.
Hon såg vid prövningen av bägges levnadssätt,
hur litet deras rätt till sällheten var jämnad[1].
Hon såg, att hjärtats frid är fyllda plikters lön,
att större givas ej än de av mor och maka,
och skattade en dag så uppfylld mera skön
än allt det tomma stoj, hon tänkte sig tillbaka.
Hon såg med känslans blick och vid exemplets ljus,
att inga mödors namn en fru och mor förnedra,
att vård om sina barn och styrseln av sitt hus
ge värde framför bröd och framför fägring hedra.
"Var dödlig," sade hon, "ett kall, ett syfte fått
att bli dess omsorgs mål, att vistas för dess minne.
Vem därav mödan flyr, olycklig är hans lott:
man köper andras tjänst, ej bifall av sitt sinne,
och man har icke gjort, vad man betalar blott."
Ur dessa tankars dröm med morgonsolen vaknad,
hon for med dessa ord till avsked åt sin vän:
"Jag kom att gråta här en sällhet, länge saknad,
men jag har lärt av dig att bliva värdig den."
Hon blev det, återvann det lugn, som flyktat hade,
tvang snart en rättvis man att hennes värde se,
och ofta sen en mor — förtälja sagorne —
med dottern på sitt knä emellan kyssar sade:
"Bliv skön och vördnadsvärd och lycklig som Eglé!"

[1] Jämlik.

Digitized by Google

FIDEIKOMMISS.

Kära Göran, jag går hädan,
men jag först dig giva vill
några lärdomar, emedan
jag var skuld, att du kom till.

Värm dig, gosse, när du fryser,
ät, när du har mat och smak,
släck ditt ljus, när solen lyser,
när det regnar, sök dig tak!

Har du mycket bråttom -- ila,
tröttnar du — bryt av ditt lopp,
är du sömnig — gack till vila,
har du sovit ut — stig opp!

Kan ditt hus dig ej förnöja,
väl — begiv dig hemifrån!
Leds du vid att ute dröja,
väl — gack hem igen, min son!
Fly den fara, dig förskräcker,
de behag, dig bjudas, njut!
Lev, så länge livet räcker,
dö, som jag, när det är slut!

Du skall visst med dessa seder
säll din värld igenomgå.
Tusende — var viss därpå --
leva där med största heder
utan större konst än så.

MINA NYA RUM.[1]

Finns, har man sagt, en dikt väl mindre sannolik
än Tebes, fordom byggt av Amfions[2] musik?
Men Amfions bragd är nu med sanning helt förenlig.
Som Vogler[3] en batalj, så spelte han en stad:
köld kom, musiken frös, och hus vid hus i rad
stod stan improptu där, solid och ögonskenlig.

Pris åt de män, som tänt förnuftets tyska ljus!
Och nu, då hyrorna i varje minsta hus
bli dyra, att man därvid ryser,
så — för att på en gång bo husfritt och med stat,
kvitterar jag i höst den vindsvrå, som mig hyser,
och flyttar in, vill Gud, i någon grann sonat,
i glad förväntan att den fryser.

NÅGOT OM DET SÅ KALLADE NYA STAVSÄTTET.

Ortografien har begynt att bli, sedan någon tid, ett allmänt talämne, och dagbladen att uppfyllas med skrifter därom. Ett av ryktet kungjort arbete[4], bestämt att efter möjlighet upplösa tvistfrågorna, rätta misstagen och stadga det ovissa i svenska stavningen, kan ej vara

[1] Dikten tillkom med anledning av det bekanta, från Tyskland härstammande uttrycket om arkitekturen såsom »frusen musik». [2] Amfion tvang genom sin lyra Tebes murar att foga sig samman. [3] Tysk musiker. Komponerade bl. a. »Jerikos förstöring». [4] Man väntade en avhandling från svenska akademien i rättskrivningsfrågan.

Digitized by Google

utan intresse för nationen, och ju närmare dess väntan synes vara att uppfyllas, ju mer bör man föreställa sig, att deltagande växer, och att uppmärksamheten blir allmännare. Som få lära givas, vilka ej, vare sig genom vana eller eftersinnande, fattat någon enskild mening i detta ämne, är även ingenting naturligare, än att en var nyttjar tillfället av närvarande tidpunkt för att i skrift eller samtal yttra den. Vem som har ett förslag, en tanke, som han tror grundad, skyndar sig att framkomma därmed. Vem som fruktar att finna måhända sitt bruk, sin övertygelse motsagda och ogillade, skyndar sig på lika sätt att i förhand lägga försvaret därav inför publikens ögon. Det allmänna ryktet om en ny stavningslära medför olyckligtvis även misstanken om nyheter och förändringar. Man tror, att en ny *stavningslära* måste nödvändigt vara detsamma som ett nytt *stavningssätt*. Vad var och en finner i de allmänna papperen[1] avvikande från sitt bruk, sin princip, håller han för *nya ortografien*, till och med de största orimligheter. En skriver och tycker, att man borde bortlägga *l* i *ljus*, *d* i *djup*, *h* i *hvilken*, *f* i *gifva* m. m. Strax är man färdig att anse detta som ett förutsänt prov av det nya stavsättet. En annan gör sig kvick över bortkastandet av bokstaven *c* ur hela språket och försäkrar, att man ärnar skriva hädanefter: *Marsi*, *Luse*, *Tasitus*, *Sisero*. Strax är även detta nya stavsättet. Några flera *k* än vanligt inkastade i dagbladen förorsaka en stor jäsning i sinnena, och en stavning, småningom införd sedan långt tillbaka, väcker nu först uppseende, såsom förebud till en fullkomlig sammangaddning emot all vedertagen ortografi. — — —

Vad isynnerhet angår stavningen av antagna främmande ord, och däribland bruket av *k* i stället för *c* i sådana ord som *direktion*, *direktör*, *aktör*, *kapiten*, *akademi*, *kredit*, *kontant* m. fl., synes den mig vara en sak för sig själv, helt åtskild från den svenska stavningen, och böra anses såsom till det högsta ett blott bihang därtill. Att denna stavning begynt bliva sedan någon tid allmännare, torde mindre härleda sig från någon i förhand erhållen kännedom av en viss stavningslära än från ett småningom infört bruk och det bifall därtill, som var kännare av språkets fordringar måste nödvändigt lämna, även utan all kunskap om akademiens stavningsgrunder. Förföljelsen emot denna oskyldiga bokstav synes emellertid upplivas, i den mån som dess rätt i svenska stavningen visar sig på vägen att erkännas. Jag har ofta undrat på en sådan ovilja däremot och tror ej de största fiender av detta stavningsbruk bättre veta, varföre de äro det, än man i allmänhet brukar veta orsaken till sina envisaste meningar. Det påstås väl, att vi av ett naturligt högmod älska ödmjukheten hos allt, som möter våra ögon, och jag har tänkt någon gång, i brist av bättre skäl, att *c* gjort sin lycka hos mången såsom den mest krökta och bugande bokstav i hela alfabetet, då *k* däremot genom sitt raka och sturska utseende skaffat sig, efter världens gång, idel missgynnare. Jag har likväl funnit *k*,

[1] Tidningarna.

Digitized by Google

efter någon vana därvid, en i grunden god och foglig bokstav, som förträffligt uppfyller sitt kall och förtjänar ingalunda de vrånga omdömen, man därom utsprider. Man avmålar den isynnerhet som en grov och plump pöbelbokstav; men det är på sådant sätt, som man ofta gjort förtjänsten orättvisa. Utan skämt sagt: ingenting synes i sanning oskickligare, orimligare än att följa i samma språk två olika språkstavningar och att skriva vart sjätte, tionde, femtonde ord på utländskt sätt. Sådana ord, som icke kunna umbäras i svenskan, och som redan blivit svenska genom behov, uttal, böjningar, måste också nödvändigt på svenskt sätt skrivas, icke på ett främmande språks, varigenom de för ögat och tanken beständigt skilja sig ifrån de övriga och likasom påminna om obehörigheten av deras bruk. Att ljudet *k* i en mängd antagna ord, t. ex. *kanon, kanal, klass, kontrast, kontrakt, kredit, kontor, kontant, kamrer, kansler, kalender, kaliber,* ej låter teckna sig genom en annan ritning än det latinska *c,* efter orden äro ursprungligt främmande, denna ortografiska trosregel, inpräntad vid skrivboken, bibehåller sig sedermera genom omsorgen att ej synas i saknad av all främmande språkkunskap. En sådan omsorg är ej att lasta. Det är rätt snällt att veta, varifrån ett ord härleder sig; men vårt eget språk har också sina fordringar av ordning och enstämmighet, som icke böra uppoffras åt begäret att visa denna lilla kunskap. Man borde besinna, att det egentligen är ljudet, icke ritningen, som utgör det väsentliga av ett bokstavstecken, och att behörigheten av det ena eller andra tecknet beror (så snart ordet är till allmänt bruk antaget) icke av det språks stavningsgrunder, varifrån det är taget, utan av det språks, vari det nyttjas. Det är helt säkert lika så förståndigt att skriva *direktion, prospekt, affekt, distrikt* med *k,* ehuru de hava *c* i deras latinska ursprung, som att skriva med *k betäckt* av *tectus, riktig* av *rectus, trakt* av *tractus, krita* av *creta, kammare* av *camera, krona* av *corona,* och själva ordet *skriva* av *scribere.* När man hämtat sin språkodling ifrån nu den ena nationens litteratur, nu den andras, är det för sent att vilja sedan utrota ordblandningen, och man får, under sådana omständigheter, ej ett på en gång rikt och enformigt språk genom andra medel än *ordlån* och *omstavning.* — — — — — —

— — — — — Det starkaste motståndet emot en mera förnuftsenlig ortografi, än den man hittills följt, förutsäges verkligen från en och annan av dem, vilka, genom forntidens lån av främmande ämbetsnamn, kommit i en avundsvärd besittning av utländska, isynnerhet fransyska titlar. Man lär våga allt, gissas det, för den fransyska bokstaveringen av sin karaktär[1]; lär ej så lätt uppoffra rättigheten att skriva *lieutenant* på ett motvänt sätt till uttalet, som säger *löjtnant,* och att stava med *c* liksom med *eur* eller *queur* sådana titlar som *directeur, controlleur, fabriqueur;* fastän *c* i svenska ord aldrig har detta bruk, och fastän ljuden *ör* och *kör* i vårt språk ingalunda tecknas på före-

[1] Titel.

Digitized by Google

nämnda sätt. Som den fransyska titelstavningen, genom en viss oläslighet för den olärda hopen, förmånligt utmärker sig ifrån vanliga svenska ord, så anses den även meddela i mån därav en större glans åt dessa titlars lyckliga innehavare. Den pryder, påstår man, en utanskrift, ett visitkort, ett notifikationsblad, en artikel i tidningarna, helt annorlunda än simpel svensk stavning och hör därigenom, som all annan heder, till förtjänstens belöning. Utom dem, som i allmänhet anse för mycket olärt och snöpligt att ej skriva en viss större del av svenska språket på latin eller fransyska, har detta gamla prydliga bruk således även ett slags helt egna och särskilda försvarare, vilka strida för osvenskan därav, såsom för en dem tillhörig personlig hedersrätt. Om det sker i detta fall som i alla andra, att det tysta, förnuftiga omdömet ej gör buller, och att blott den, som ropas, höres: om man således har ingen rättvis orsak att hålla några stojande röster för den allmänna meningen, bevisa likväl flera anledningar och även offentliga blad, att sådana verkligen givas, vilka betrakta sysslorna såsom betydligt förringade genom svensk bokstavering och anse den utländska ritningen såsom en äganderätt, tillagd innehavaren genom fullmaktens klara lydelse, varav ingen således har att frånkänna någon ett enda fransyskt streck. Förgäves lämnade själva den store beskyddaren och förädlaren av sitt språk, den odödlige *Gustav III*, det mest talande vedermäle av kärlek för modersmålet, då han ibland sina konungsliga omsorger därföre, även vid inrättandet av nya ämbeten och värdigheter, nästan alltid iakttog att giva dem svenska namn, såsom *statsfru, överstekammarjunkare, ordensombudsman, fogat*[1] m. fl. Förgäves tyckas dessa efterdömen hava bort utsprida aktning för vårt eget språks fordringar och leda småningom även till våra utländska titlars försvenskande, åtminstone så mycket som kan ske genom stavningens enlighet med det övriga språket. Man vill, i anseende till dessa sistnämnda titlar, varken det ena eller det andra, varken svensk översättning eller svensk bokstavering. Man vore säkert ej nöjd med att kallas herr *huvudman*, herr *anförare*, heldre än herr *capitaine;* herr *i stället varande*, herr *andre huvudman*, herr *andre anförare*, heldre än herr *lieutnant;* herr *styresman*, herr *förstyrare*, heldre än herr *directeur* o. s. v.; men man vill ej heller tillåta att, med bibehållande av de antagna titlarna, stavningen åtminstone rättas efter svensk ljudart och svenska språkgrunder. — — — — — Då odlingen av en nations språk visserligen utgör ett ej ringa moment av dess hävder, lär historien ej förgäta det ortografiska krig, varmed vår härvarande tid av denna anledning hotas. Vad hon då ej heller torde underlåta att ihågkomma, det är att samma behag till utländska titlar, samma övertygelse om deras företräde och den större ära, de både till ljud och stavning medföra, röjt sig hos oss, även vid andra tillfällen än detta närvarande. Man omtalar ännu ifrån en äldre regering en inlaga till

[1] Fogde.

Digitized by Google

högre ort av trädgårdsmästarna i Stockholm, vari de anhöllo att få kalla sig *orangeurer*[1], eller om detta ädlare namn ej skulle beviljas, åtminstone *greuneurer*[2], med *eu* i stället för *ö*, till befordrande av professionens[3] större heder och uppmuntran.

* * *

JOHAN GABRIEL OXENSTJERNA.

ODE ÖVER HOPPET.

Du Gudamakt, som huld och öm
för hjärtat målar i din dröm
ej vad det får, men vad det lyster;
som på en diktad framtid stödd,
av aningen och minnet född,
är Nöjets mor och Kärleks syster,

du jordens väl, du milda Hopp,
som ur ditt hägn i livets lopp
såg aldrig än en dödlig vika;
som lyser plågans mörka dag,
åt själva glädjen ger behag,
är alltid nytt och alltid lika,

din tröst av himlen blev beskärd
åt en till mödor ämnad värld,
som villigt lyder dina lagar.
Behaglig i din flyktighet,
du följes än med livlighet
av den, du sviker alla dagar.

O Hopp! jag sjunger ditt behag.
Vad plågad dödlig om ej jag
har njutit dina känslors lycka?
Mitt hjärta näres av din röst,
när utan vänner, utan tröst,
jag känner ödet mig förtrycka.

— — — — — — — — — — — —

[1] »Orangeförsäljare» eller »orangeriinnehavare». [2] Skämtsamt bildat ord: »grönmän». [3] Yrkets.

Digitized by Google

När hjälten, blind i farans famn,
till spöket av ett ryktbart namn
bland svärd och blod och lågor rusar,
det Hoppet är, vars trodda röst
en Karls, en Alexanders bröst
med eftervärldens lov förtjusar.

Det eldar dygdens ädla nit,
som söker lönen för sin flit
i jordens väl och evigheten,
och världen ingen Vasa sett,
om det ej honom löfte gett
om äran och odödligheten.

Det för den trägne lantmans hand,
när han förtror åt jordens sand
det korn, som skall hans framtid föda;
när det bland isar tyckes dö,
han skådar tryggt i vinterns snö
en oviss, men förbidad gröda.

Det gör, att under stormens brak
en usling sig på brutna vrak
med sluten syn åt böljan lämnar;
det lyser fångens dödsvalv opp,
som sjunger än en frihets hopp,
det ödet honom aldrig ämnar.

På kryckan gubben, svag och tung,
vid dess förbländning ser sig ung
med dödens fåror uti pannan;
han lägger grund till ett palats,
där själv han aldrig vinner plats,
och samlar ägor[1] för en annan.

Åt den, som fräts av sjukdoms kval,
det lovar nya åldrars tal,
de förras kraft och forna hälsa;
det skymmer bort hans öppna grav
och i den stund, han tynar av,
försäkrar än att honom frälsa.

Uti en värld, för tanken skymd,
det siktar i en okänd rymd
bland gissningars och löftens töcken,

[1] Ägodelar.

Digitized by Google

det rår på vanskligheten lag
och kastas än sin sista dag
på själva evighetens öken.

I sömnens vård bland drömmars krets
jag på en nytänd månes spets
fick Hoppets klara boning skåda;
gudinnan där på blommors bädd
var av de strålars glans beklädd,
som morgonrodnans ankomst båda.

— — — — — — — — — — — — —

Jag här, i dunkla rymders vidd,
såg mänskligheten skara spridd,
vid Hoppets tron sitt öde fråga:
gudinnan ger var dödlig svar,
som i dess spegel, alltid klar,
ser sitt begär och ej sin plåga.

Där visas den förföljda skygd,
en flykting hans förlåtna[1] bygd,
en girig än en skatt att samla,
åt ungdomsvåren kärleks lön,
åt mannaåldern hjälterön
och än en livstid åt den gamla.

Fast glädjen, den jag flyktigt fann,
med drömmens skådespel försvann,
dess ljuva minne mig ej brister;
mot ödets makt den tröst är kvar:
den äger allt, som Hoppet har,
den saknar allt, som Hoppet mister.

O Hopp! min framtid kallar dig:
låt i den natt, som höljer mig,
för mina steg din fackla föras.
Din målning tankens vällust gör,
hon ej en visshet önska bör,
varav din irring skulle störas.

Låt hjärtat njuta stunders frid,
när det uti sin plågas tid
sin tillflykt i din hägnad tager.
Vårt fängsel av din hand förgylls;
du är gudomlig, när du fylls,
mer dyrbar än, när du bedrager.

[1] Lämnade, övergivna.

Digitized by Google

UR DAGENS STUNDER.

Första sången.

Morgonen.

Poemets ämne. Första lysningen. Uppvaknandet. Morgonrodnaden. Färgerna. Solens ankomst. Hälsning till solen. — — —

Jag sjunger dygnets fyra tider
och solens oombytta lopp;
den morgon, som dess klarhet sprider
och livar sövda världen opp;
den middag, som dess lågor öker
och, tung och mattad, skuggan söker;
den svala kväll, naturens vän,
som sänks med daggens droppar neder;
den tysta natt, som mörkret breder
och jordens vila ger igen.

Men Selis[1]! du, vars fägring pryder
den dag, jag målar i min sång,
när snillet hjärtats intryck lyder,
ge liv åt bägge på en gång.
Tag mot de tavlor, jag dig ägnar,
och nöjd, om dig min gåva fägnar,
skall jag, av annan åtrå närd,
ej ryktets lov som skald begära;
behaga dig skall bli min ära,
och ditt beröm min eftervärld.

*

Av nattens stjärnbeströdda slöja
var himlen än i skugga skymd,
när späda lysningar sig höja
vid kanten av hans östra rymd.
Snart ögat kan hans gryning fatta,
dess strimmor, ständigt mindre matta,
i klarhet ökas efter hand;
ren ljusets första skiften bryta,
vid horisonten sammanflyta
och bredas i en vitnad rand.

[1] Se anm. 2 sid. 156.

Digitized by Google

Vid första skymten av dess låga
sin spira sömnen överger[1]
åt en livgivande förmåga,
som sänker sig till jorden ner.
I mörkrets djup, som allt betäcker,
hon steg för steg sin anda sträcker,
med väckelse och känslighet
kring varelsernas riken buren
och kallande på nytt naturen
till verkningar och rörlighet.

Dess[2] anda livar mänskans sinne,
hon vaknar ur sin dvalas tvång;
med lika kraft av hopp och minne
ny och densamma på en gång.
O vällust av en väcknings stunder
för skapelsens och tankens under!
O ständigt nya födelse!
Var dag en bild av evigheten,
som väntar mänskans varelse!

Det sken likväl, som luften målar,
ej än åt synen visshet ger.
Än har ej dagen sina strålar,
ej natten sina skuggor mer.
Men snart han morgonrodnan kallar.
Dess eldflod över valvet svallar
från östra himlens öppna damm,
där solen, som oss närmre hastar,
en ring av klara spiror kastar,
som för dess uppgång tränga fram.

Likså en sprutad bölja spelar,
i luften som kolonner sänd,
och från den höjd, där hon[3] sig delar,
blir till ett ståtligt regn förvänd[4].
I dimmornas och skuggans möte[5],
från morgonrodnans ljusa sköte,
gå hennes döttrar, färgerna,
kring världens rymder återsända,
med facklor, som, i solen tända,
dess strålars brytning sammandra.

[1] Överlämnar. [2] Den »livgivande förmågans». [3] Böljan. [4] Förvandlad.
[5] »Till att möta dimmorna och skuggan gå morgonrodnadens döttrar, färgerna.»

Digitized by Google

Än deras prisma grönskan målar
med tusen skiften, klar och skymd,
i blomstren över fälten strålar,
i azurn över luftens rymd;
än mellan mörkblå skyars bäddar
kring deras silverstänkta bräddar
av eld och purpur kanter drar;
än sållar, liksom tända droppar,
ett rörligt guld på vågens toppar,
där dagens bloss sin uppgång tar.

Men all den glans, naturen skådat
den stund, då morgonrodnan rår,
fördunklas snart av den, hon bådat,
som själv går fram i hennes spår.
Likså, när hjälten forna tider
på segerns vagn från vunna strider
gick opp, av folkslagen berömd,
att gudarna sitt offer bära,
var prakten av hans intågs ära
emot hans egen ära glömd[1].

Så, lyftad av de östanväder,
som kring dess uppfart flyga opp,
nu solen själv på fästet träder,
som gränslöst öppnas för hans lopp.
Dess fart, som stiftar deras[2] lagar,
är följd av Timmar, År och Dagar
och Sekler, som i avstånd gå;
när årets Tider, mera nära,
i blommor, ax och frukter, bära
den skänk, de av dess strålar få.

För henne Månaderna tåga
och staka ut den banas plats,
som leder, gnistrande av låga,
emellan hennes tolv palats.
Kring eterns öknar ljuset tränger,
där ingen gräns för solen stänger
dess allestäds-närvarelse,
och där dess blick, vart den är buren,
möts av det liv uti naturen,
varåt hon själv ger varelse.

[1] »När en triumferande hjälte trädde upp i templet, hade man redan glömt hans intåg för att blott ägna sin beundran åt honom själv.» Bilden tillämpas på morgonrodnaden och solen. [2] D. ä. timmarnas, årens o. s. v.

Digitized by Google

Så, vid den gamla nattens ända,
en blick av den Allsmäktige
kanske lät Kaos återvända
och rum och tid åt världar ge.
När, med sig själv ej mer allena,
att skapelser kring sig förena
med krafter och medvetenhet,
hans vilja böd naturen vara
och sig i väsen uppenbara,
till mål för hans barmhärtighet,

månn' han, att förestå det hela,
färlänte solen då sin makt,
att mellan världarna fördela
den kraft, han i dess vårdnad lagt?
Blev hon ett väsen, en förmåga,
som föder själv sin egen låga?
Månn' ljuset, som hon fästet ger,
blott till en port dess omkrets äger,
varur dess flod från himlens läger
i dödligheten gjutes ner?

Själ av systemer, dem du leder,
liv av din anförtrodda värld,
o sol! vad undran, om din heder[1]
av jorden mottog gudars gärd?
Ej åldrarna din kraft förringa:
du skiften ser, men känner inga.
Då stjärnor dö och tända sig,
du ensam lika klarhet hyser,
och evig i den bana lyser,
där nya världar möta dig.

— — — — —

Kom, genom himlens kretsar buren,
den skaparn lik, som, stark och mild,
förtrodde åt din vård naturen,
att föreställa där hans bild.
Ditt ljus, som oombytligt varar,
hans evighet oss uppenbarar;
när du ger liv, när du förtär,
din lågas kraft hans allmakt målar;
och när du sänder värmens strålar,
du vittnet av hans godhet är.

[1] Ärofulla uppgift. »Är det att undra över om solen dyrkas som gud?»

Digitized by Google

Må då vår röst till honom höjas
att tacksamhetens lovsång ge,
må dagens blickar, var de röjas,
de dödeligas offer se!
I sälla väsen! Ljusets skara!
Er dyrkan skall ej ensam vara.
Av stoftets son, i skugga klädd,
skall samma röst ert samljud följa
ifrån de hav, som solen dölja
till morgonrodnans ljusa bädd.

BRUDSKRIFT.

Eglé, som var med största flit
en ständig skvallerbytta
och sökt i gnabb, förtal och split
sitt nöje och sin nytta,
ett billigt straff omsider fann,
och med förtjänta[1] öden
har fått en *medikus* till man:
ty syndens lön är döden.

PREDIKANTEN.

På predikstolen, som man säger,
ni mattar ut åhöraren,
som aldrig kommer mer igen.
Jag dömer mildare och ser, ni likhet äger
med kyrkans första far: Johannes Döparen.
Som han bland världens folk och rika,
ni söker ej vältalighetens pris
och nöjer er att på ett lika vis
som han i öknarna predika.

* * *

[1] »Hon har förtjänt sitt öde att få en läkare ('medicus') till man: hon är värd döden!»

Digitized by Google

TOMAS THORILD.

UR EN KRITIK ÖVER KRITIKER.

MED UTKAST TILL EN LAGSTIFTNING I SNILLETS VÄRLD.

Plerique damnant, quæ non intelligunt.
Qvintil.

— — — — —

GRUNDSANNING.

Den enda eviga grund för allmän rättvisa, och vars blotta följder alla lagar äro, är klar och enfaldig, som allt sant och allt stort, och är denna:

Att taga var sak för vad den är.

Vilken enfaldiga och gudomliga verklighetens lag likväl fordrar mera än man tror, fordrar icke den lilla fjolliga, förflugna inbillning, som nu kallas kvickt snille, utan *förstånd;* och icke den lilla livliga känsla, som man nu finner så söt, utan en fast och hög redlighet.

FÖRSTA LAGEN.

Men det första och största misstag på det *verkliga,* är att taga en sak för sin, som alldeles icke så är; och i vårt ämne, att taga en sak för vitter, som till vitterheten icke hörer.

Därföre är den första följd av vår eviga grundsanning och den första lag i rättvisa:

Att veta vad man skall döma.

Vilket, min herre, är i vitterheten alldeles så nödigt som för en vanlig domare att veta, var hans lagsaga är.

Saken är nämligen denna: allt, vad som talas, är ej vitterhet. Men i våra nya, skäligen halvmänskliga samhällen, givas många ömma, viktiga, även rörande och höga tillfällen, då man talar, ja, enligt den mera vackra mänskligheten, *måste tala:* sådant är det, som helgas åt en väns stoft, åt vördnaden för en konung, åt en högtid i sin lilla värld, m. m. Nu, som den ädla och oskyldiga lycka kan hända också den rikaste att ej hava så många skrivare som vänner, vilka önska att läsa och äga hans tal, så trycker han det. Skulle detta, min herre, talat och tryckt, göra honom till en auktor; så måste det minsta märkliga, som kan talas och tryckas under solen, så göra; och därav följer, att allt, vad som andas, utom de oskäliga djuren, är i grunden *auktorer.*

Digitized by Google

Och detta skulle en liten tyrannisk pedant blint få avgöra, för det vackra skäl, att han måtte fritt kunna utöva sitt småtatariska välde över allt, vad i sin enfald och oskuld är mest svagt?

Nej, min herre, ni vill det icke. Jag vädjar fritt till ert livliga snille; ni ser, i samma ögonblick man visar er det, att, som allt sant och skönt läres åt människosläktet, så omärkligen bland detsamma utbreder det sig — och att vissa grader av alla de sköna konsterna redan nedstigit från mästarna till var och en, som njutit en uppfostran. Så med vitterheten. Tala något artigt, skriva något vackert, göra en liten vers är nu allmänt. Och att från den lyckliga friheten att äga och njuta dessa små behag, genom en liten kritisk förfärlighet, som en annan vitter buse, skrämma gott och älskvärt folk — är ett så löjligt tilltag och så skamlöst, är ett litet envälde så otidigt och efter våra seder så dumt, som det vore att för oss lysa ut det bud, "att numera ingen fick dansa, som icke vore dansmästare, ingen göra en elegant visit eller uppvaktning, som icke vore hovjunkare, och ingen nämna Guds namn, som icke vore bisp". Ett rent vanvett, min herre: ty den lättaste lilla mamsell ler och begriper, att man kan slå på sitt klaver och teckna sin syblomma, just som man behagar, utan att med det ena förtörna Rafael eller med det andra förtörna Gluck[1].

Men jag förstår: det rätta gudomliga ligger i *boktryckarsvärtan*. Ty, min läsare, ni kan få jollra kvickt, ömt, sublimt, vers och prosa, så mycket ni behagar, och visa det gärna åt tusende — bara ni ej vågar stänka det med denna heliga smörja (ni må betala den samvetsgrant som en ängel); ty då kommer den förfärlige busen, med kritikens helvetiska fackla och skriar ut, att edra oskyldiga bokstäver äro ej värdiga att se dagen, att ert fattiga papper borde brännas, brännas, brännas, och kanske att ni själv borde kastas med i lågorna.

— — — — —

Detta, min herre, detta *vad man skall döma,* är icke allt, vad som talas, icke allt, vad som skrives, icke allt, vad som tryckes. Ty det mesta av allt detta tillhörer icke vitterheten, utan det allmänna vackra levernets gång och stora fria rörelse. Just så som ingen domare i världen vågar den allvisa löjlighet att döma i sin lagsaga allt, vad som händer och göres. Utan *vad man skall döma,* min herre, är endast, endast det, som rätt instämmes till vitterhetens domstol, det är, som självt rent och offentligen bjuder sig till snillets strid och ära. Då, men då först, uppstig i hela makten och glansen av er visdom!

Om allt annat — skall ni tala väl eller tiga. Av det stora, klara skäl, att det — angår er icke.

Ty det är en vild inbillning, att allt, vad man tänker, talar, tecknar med bläck, färger eller svärta, göres för att bjuda trots åt alla starka huvudens prövning. Tvärtom: det göres mest för ett blott litet behag i allmänna levernet, för att finna och njuta något vackert, för att stilla

[2] Tysk kompositör.

Digitized by Google

eller uppliva en öm eller glad känsla, av ett skäl så gott och ofta så sött, att blott att andas därvid en bitter mening — är lågt och argt.

"Men, skall man då ej tukta, gissla, härja, utrota det dåliga?" Min herre, Gud skydde er egen varelse! När ni säger det dåliga, så menar ni *svagheten;* och denna är ofta älskvärd, är alltid oskyldig; och — jag talar nu till er själ — skulle det ej vara nog till att förlåta, ja, till att hålla av svagheten, att den ger oss en så gudomlig tanke, en så ljuv känsla av vår egen höghet? Ack, vad vore denna utan svagheten och de svaga? Men bedrag er ej i er tamerlaniska[1] hetta. Svagheten, min herre, stiger ofta upp till det största behag — men är ändå svaghet i hänseende till en högre styrka. Ser ni väl då, vad förödelse ni stiftar? Och jag frågar, vilken, vilken gud håller sin sköld över ert egna huvud?

— — — — — — — —

*

Men denna gränsen för *vad man skall döma* kan, som alla gränser, någon gång och på vissa ställen synas mörk.

Jag skall därför binda kritikens furier ännu med en dubbel kedja, med styrkan av tvenne den eviga rättvisans lagar, *huru det, som skall dömas, dömas bör.*

ANDRA LAGEN.

Det, som äntligen i snillets värld, med rätt och skäl dömas skall, bör dömas enligt naturens sanna ordning, och

Att döma allt efter sin grad och sin art

är den andra lag i vår vittra lagstiftning.

Redan i ögonblicket, min herre, ser ert livliga snille, vilken ofantlig och löjlig förvirring det kvicka vanvett att glömma denna lag måste göra. Ni ser, att om ni ville döma er lilla lampa efter måttet av en sol och solen efter måttet av er lilla lampa, rosen efter måttet av en ek och eken efter måttet av en ros, gnistan efter ljungelden och åskan efter er luta; det starka efter det täcka, det täcka efter styrkan, och, i allt, det stora snillet efter det lilla fjolliga — så skulle till slut er själ bliva en liten virvel av motsägelser, och ni skulle se för er intet annat hopp, än att kasta er huvudstupa i avgrunden av själva den förvirring, er egen hjärna skapat.

O, min herre, vad är människan utan lagar? Men — dessa lagar måste ej vittra pysslingar, utan naturen göra.

Det är ett stort behag att se ting i all sin klarhet. Vi hade vid första lagen ett exempel: låt oss se det än en gång. En vanlig domare måste veta, vad han skulle döma, först i hela riket, vilket är att veta, var hans lagsaga är, därnäst inom denna lagsaga, vilket är endast det

[1] Vilda, ursinniga (av Tamerlan, en beryktad mongolhövding).

Digitized by Google

rättligen instämda. Men i första stunden måste detta instämda hava ett namn, taget av dess grad och dess art, en rubrik, så bestämd som är möjligt. Ty vad skulle ni, min herre, med allt ert snille säga, om ni såge honom i stället av sin makt och i lågan av sin rättvisa döma med högtidlig vikt — en *Pål* i stället för en *Per* och ett *mord* i stället för ett *ord*?

Men jag, min herre, påstår med fullt allvar, att i vitterheten, hos oss så litet som i något land, man ännu aldrig väl känt denna stora och klara lag — att döma allt efter sin grad och sin art.

Otaliga grymheter hava blivit, genom denna barbariska okunnighet, övade mot den renaste förtjänst; och man har vilt dömt och krossat skönheter, som tusenden hade kunnat i ljuv glädje välsigna och tillbe.

— — — — — —

Men låt oss nedstiga från detta stora och allmänna — till det, som är oss närmare. Och som det väl kan hända, med allt ert vackra och rara snille, att ni ofta har mera inbillning än förstånd, så vill jag tala i exempel.

En borgmästare i sin småstad — med all vördnad sagt — kan i sin nattrock, sin nattmössa och tofflor, med förtrolig värdighet rökande sin pipa, gå från den ena ändan av sitt herradöme till den andra, och intet öga stötes, ingen själ förtörnas. Nej, det tvärtom där synes, som denna mössa krönte hans makt, som vore denna nattrock hans rättfärdighets mantel, och röken av hans pipa dammet av en Tor. Så högt, så härligt är det i denna grad. Ville ni draga upp denna man, sådan han här står, på världens högsta teater och från topp till tå döma honom efter en överceremonimästare på en serafimerordensdag[1]?

Ni, på er ölänning[2], höljd av guld och blomster, och en vitt-blänkande Alexander på sin Bucefalus[3], tillsammans tågande till en karusells[4] vidunderliga stå — kunnen ej göra en regel för en ärlig man från landet, som på sitt ök söker, brydd, genom Stockholms gator blott sitt kvarter.

Så, min herre, spelar en fattig herde sin flöjt på sin tuva, utan att därför vilja rycka lyran ur Apollos hand; och en bard i Skara, vid en högtid eldad, griper så till sin, utan att därföre tänka att krossa eder lyra, vilken jag fritt medger, att ni ofta stämmer gudomligt.

Det är klart i dessa exempel, att — allt bör dömas efter sin grad och sin art. Folket säger, så vist som ömt, att "var fågel sjunger med sin näbb", och ni själv — är visst glad att få krypa under detta ringa ordspråks skydd. Något var delar med er denna glädje. Och huru skulle det väl gå, om man finge fritt döma *Mina löjen* efter

[1] Serafimerorden, den förnämsta svenska orden, utdelades förr under bestämda ceremonier. [2] Ölandshäst. [3] Alexander den stores häst. [4] Riddarspel, ringränning.

Digitized by Google

Milton eller Aristo, och en fattig liten *prolog*[1] efter Shakespeare eller Homerus?

Måttet för var skönhet ligger inom dess grad och des art. Lagen att döma efter är just detta mått och bör därföre även där tagas. En bondflicka kan vara rätt söt, men är icke gjord för assembléen[2] eller couren[3]. Den, som håller ett tal på vers i Skara, menar därmed att fröjda icke Stockholm, icke Paris eller Rom, utan *Skara*. Men när, med er kritiks fantastiska despotism, ni kallar honom upp i denna högsta krets av vitterhet, så förlora sig där hans skönheter, och hans fel bliva vidunder. Däremot i Skara — är hans skönhet skönhet och riktigt motväger hans fel. Endast där — bör han därföre dömas. Eller om ni är för mycket kär i er kritiska allmakt, så måste ni — och det kan ej stöta er höghet, ty vår Herre själv stiger väl lägre ned — så måste ni då rättvisligt sätta ert stora snille mitt i Skara.

Vilket, uppriktigt talat, jag likväl anser för en inkräktning. Ty om Skara, efter Guds, naturens och kungens milda lagar, får ha fritt sina egna skalder, varföre skulle icke Skara fritt få ha sina egna granskare?

— — — — — —

TREDJE LAGEN.

Den tredje lagen skall visst, min herre, göra er så bestört med sin enfaldighet, som den skall göra allt kritiskt tyranni förfärat genom sina stora följder.

Den lyder så:

Ingenting göres för sina fels skull, utan för sitt värdes skull.

Ingenting för sin slätthets skull, utan för sin merits; ingenting för sina fläckars skull, utan för sin skönhets. En sanning, som man i alla grader och arter, genera och species inom snillets värld bör ständigt minnas.

— — — — — —.

Ja, om i allmänhet en viss felaktighet kunde med skäl göra en bok förkastad, vad på jorden skulle väl läsas?

Därför, enligt Guds och naturens stora mildhet, vilken med samma välgörande lag skyddar det minst fullkomliga och det mest fullkomliga — låt hela världen leva. Allt göres ej för alla. Och ingenting göres för dem, som äro över det gjordas värde, utan för dem som äro under det och därav kunna hugnas. Det ni föraktar, vörda tusende, och det ni vördar, skulle andra förakta, om höghet i själen kunde tänkas utan rättvisa. Så billig som vis är den statskonst i det lärda, att först uppgifva ärligen endast ett arbetes merit, och sedan,

[1] Här syftas på Kellgrens »Prolog», uppförd på Drottningholms teater 1778. [2] Se anm. 2 sid. 168. [3] Mottagning vid hovet.

Digitized by Google

när det väl hunnit spridas, om det skulle vinna någon uppmärksamhet, då till allas förädling strängt granska felen. Låt hela världen fritt göra och fritt njuta, det bästa den kan. Detta är en klar och gudomlig rätt. Men, i alla större ämnen, kasta hela glansen av ert lov endast på det mästerliga; vänd hela styrkan av ert tadel endast emot dess fel; och både äran till att hinna något lika stort skall väckas, och konstens lagar skola heligt fruktas.

Sådan, min herre, är naturens rättvisa, sådana äro lagarna för en sann och ädel granskning.

Ur GÖTAMANNASÅNGER ELLER DALVISOR.

Folket.

Våre fäder kände sig
och sitt mannavärde.
Lär, min vän, lär också dig,
vad sin kung de lärde:
"Vi så gode var som du
och tillsammans bättre ju,
sväre lag, men olag
bryter strax vårt bolag."

Dock med vettet lagen föll
och hos desse bjässar
för det lögntal, munken höll,
och det svek, han mässar.
Första lagen glömde de:
allt med egna ögon se
och i ljusa dagen
att ej bli bedragen!

Göta äran återväck,
ljus uti naturen!
Huru lågt i skrock och skräck
drivas liksom djuren!
Gav oss därför himlen vett,
vett, som dock är nummer ett,
utan vilket resar
narras utav mesar?

Mannavettet också gör
hela mannavärdet,
visar, när man tåla bör
eller draga svärdet.

Utan vett är ingen god,
endast vett ger ädelt mod;
vett är, var det vore,
större än de store.

Märk nu själva vettets lag:
högsta väl för alla.
Jordens väl som himlens dag
tillhör alla, alla!
Därför ock är göra väl
himlens högsta riksbefäl,
som i strid mot döden,
så i frid mot nöden!

Gör du mindre, än du kan,
i Guds goda rike,
mindre är du än en man
och ej himlens like,
blott för dig ett rovets djur,
fast anständigt nog på lur,
men vars nidingshydda
ingen bör beskydda!

Därför märk! Så mycket gott,
som du ärligt kunnat,
är den sanna äras mått,
himlen dig har unnat.
Annat allt är bara prål,
lögn, som äran icke tål,
och, fast narren blänker[1],
så var ädel tänker.

[1] Glänser, lyser.

Digitized by Google

Ej blott frihet, men ock fröjd
uti sannhet finnes,
mer än höghet, lyckans höjd
genom sannhet hinnes.
Sannhet är det skönas blick,
sannhet är det ädlas skick:
den, som stor sig ljuger,
till en lögn blott duger.

Men likväl ej evigt krig
hatet är mot bröder.
Blinda iver! måtta[1] dig!
Bröder ä' dock bröder;
och vad rätt du än begär,
mildast alltid säkrast är,
ty i galen iver
rätten våld bedriver.

Nu, du sälla Göta-land,
följ naturens lära,
fått har du av himlens hand
friskhet, mod och ära;
ja, ditt folk, så glatt och gott,
värn av själva himlen fått,
trotsar krigets lågor,
så som klippan vågor.

UR PASSIONERNA.

Första sången.

Från ditt sköte, natur, låt i eteriska vågor
strömma över min sång behag och rörande skönhet,
strömma förtjusning. Dig, ack dig, odödliga, milda,
allt upplivande, dig natur, min bävande harpa
stämmes. Tyst omkring mig sväva, Ossians ande!

Mäktig är du, natur! O alla varelsers fullhet!
Mäktig är du. Och kraft, och kraft av evighet strömmar
från ditt inre outgrundliga liv. I ditt hela
oomfamneligt utsträckt, stor, harmonisk, oändlig,
i ditt stoft obegriplig. Källa av smärta och vällust,
källa av ljus, av själ. På den höga, eviga himlen
strålande, nådfull. Liv i solen och fägring i blomman.
Skönhet i allt, i allt, men gudom och under i mänskan!

Människan — ack! Naturens avbild, helgedom, tempel.
Djupt i dess väsen outgrundlig lever naturen,
lever och verkar i känslan! Hemlighet! Hemlighet! Känslan?
Väsende, kraft, vad är du? Gud förborgad i stoftet:
Gud inom oss. O djup! Från henne flöda begären,
flöda elände, storhet, flöda kval och förtjusning!

* * *

[1] Håll måttan!

Digitized by Google

BENGT LIDNER.

GREVINNAN SPASTARAS DÖD.

På Nova Semblas fjäll, i Ceylons brända dalar,
var helst en usling finns, är han min vän, min bror:
då jag hans öde hör, med tårar jag betalar
den skatt, jag skyldig är, natur, dig allas mor.
Nej, himmel, icke jag ditt delningssätt anklagar.
På blomman av min vår du hagelskurar sänt,
men om jag tälja fått en mängd av sälla dagar,
att jag ett hjärta har, jag kanske än ej känt.
Bland ödens ebb och flod min levnads julle kastas,
av svaga hoppet styrs, med plågor överlastas;
jag ingen hamn för töcken ser.
Du ej den ende är . . . Tröst för ett tigerhjärta!
Barbarisk tröst! . . . Vad! Att det finnes fler,
som digna under livets smärta,
det tröst? . . . min milde Gud! . . . det tröst i nöden ger?
Må tusen viggar på mig falla!
Jag i ett avgrundsdjup mig skulle lycklig kalla,
om ingen dödlig fanns olycklig mer än jag.
Men, hårda mänskligheten lag,
av andras nöd allt, vad jag får erfara,
min blod till is, var puls till marter gör . . .
Jag kan ej säll i himlen vara,
om där jag jordens klagan hör . . .
Och då, gudomliga Spastara,
ett kärleksoffer du emellan lågor dör,
jag skulle mina känslor spara?
Jag bli så hård, som . . . himlen är?
Ack, nej, vid denna sorgsna källa
jag dig ett skyldigt offer bär.
Här jag min luta tar, här vill jag tårar fälla;
jag kan ej mer, och mer din skugga ej begär.

*

Ren våren, förd på gyllne skyar,
med ymnighetens horn i hand,
sitt jubel och sin makt förnyar
omkring Messinas rika strand.

Digitized by Google

Messina stolt bland städer lyste
och sällhet i sitt sköte bar;
dock bland de skatter, som hon hyste,
den skönaste Spastara var.
Nu till en bäck, den västan smeker,
av dig, o näktergal, hör hon sig buden bli;
men kan Spastara gå förbi
sin son, som uti vaggan leker?
Sin kärlekspant i famn hon tar,
(I mödrar, kännen vad hon njuter!)
En hänryckt, öm och lycklig far
dem båda i sitt sköte sluter.
En blick av sin gemål han dränkt i vällust får,
och bägges själar strax på deras läppar brinna;
hon blott en känsla har, som just på gränsen står
emellan mor och älskarinna.

"Ack himmel!" ropar hon — och rörd åt havet ser,
"min sällhet är för stor att längre dröja kunna...
Dock nej, min ljuva vän! jag vill ej bära mer;
den dygdens ursprung är, den skydd åt dygden ger,
kan dygdens sällhet han missunna?"

Gud... ack! rädda mig — hur jag förskräckes!
Hemsk av nattens djup jag betäckes...
Det blixtrar... vad gnistror! De spritta, de spraka:
väsande svavelregn störta sig ner;
darrande jordens inälvor braka,
dess grundvalar skaka;
hon vrålar, spyr eld — nu öppnar hon sig...
Gud, nådig, barmhärtig, förbarma dock dig!

Ramlande tordönen dundrande knalla,
eldtöcknar skalla,
sjöarna svalla
mot rytande skyn.
Klipporna gunga,
åskviggar ljunga,
fasliga syn!
ankrade seglare vågorna slunga
mot himlabryn.
Templen av glödande eldkulor brinna.
Ett skrall... än ett skrall: palatsen försvinna,
i remnade jorden begrava de sig...
Gud, nådig, barmhärtig, förbarma dock dig!

Digitized by Google

Spastara!... Nej, uti hans armar,
ack, vilken skönhet dignar ner!
"O, höga gudamor! Du nådfull dig förbarmar..."
Hon svimmar: nu hon är ej mor, ej maka mer.

Vad gör du, ömma hälft utav ett änglahjärta?
Förtvivlan väcker allt ditt mod;
du glömmer fasans våld och känner blott din smärta.
Där ligger hon! — Så skön uti Messie blod
vid korset Magdalena dignar;
så skön i sina tårars flod
hans fot hon kysser och välsignar.

En bjälke ramlar... nåd!... Gud!... nåd!... hon krossas kan...
Med känslor från avgrund till känsla av man,
han hastar att göra, vad himlarna borde'...
Förlåt, natur! sitt barn av skräck han glömma torde;
han älskling var långt förr än far,
och hennes guda-ögonpar...
Det blir ditt fel, natur! för skön du henne gjorde.
Nu ner för trappan han dess dyra väsen bär.
Den marmor känsla får, uppå vars häll hon vilar:
själv känslolös och stum — den häpne maken ilar...
Tag än en avskedskyss! gråt! det den sista är.

Elden genom djupet bryter,
lavan lik, då Etna ryter:
allt han skövlar, allt förtär.
Håll, Allmakts-Gud! Ditt verk du svurit hägn:
vi tillbe dina dolda under;
men är du mera stor i dunder
än i de rika sommarregn?
Förgäves! — Än en gång mordviggar rasa
ur blodiga skyar ilande ner.
Vad är det jag ser?
Emot Spastara? Mot himlens urbild, han kan... vilken fasa!
Vad djärvs du?... mot Spastara våga...
Förmätne stråle! Vad! Du dygden störta vill?
Vet, hennes död kan tvinga oss att fråga,
månn gudanåd och rätt är till?

Nej, håll, tills du den niding finner,
uppå vars kala hjässa rinner
av änkors tåreflod ett svall!
Då med blixt och knall på knall

Digitized by Google

ingen puls i hjärtat spara!
Mätta fritt ditt raseri!
Krossa! krossa!... men för Spastara
häpna, tillbed, flyg förbi!

Sin sköld mot åskans pil en skyddsängel sträckte —
men nu Spastara spritter opp.
Det modern var, naturen väckte,
då viggen i de murar lopp,
som hyste hennes son, dess dagars glada hopp.
Hon vaknar, skådar taket brinna:
lik en numidisk lejoninna,
vars ungar man från henne rövat har,
hon genom tusen flammor far,
från rum till rum med tankens snabbhet hastar.
Dess fotspår eldens tand förtär...
men ingen eld så stark som moderslågan är.
Nu muren i dess väg de heta stenar kastar;
ett moln av svavelrök dess syn förblindad gör;
dock månne känslan kan ett modersbröst bedraga?
Till vaggan hennes steg en säker kosa taga;
hon stannar — ack! ett klagans skri hon hör,
ett steg tillbaka tar, nu åter vaggan hinner;
mot barnets bröst dess hjärta redan brinner,
hon det i skötet bär, för andra gången mor.

"Kom, make, kom att se! Min sällhet är för stor!
Min son! mitt enda barn! mig dina läppar röra;
min modersarm får nu omfamna dig;
du lever, är hos mig!
Den Gud, som fört mig hit, skall än misskunda sig
och oss igenom lågor föra."

Nu rusar offret ut — det ljungar... vilka dån!
"O du, som i ditt sköt de späda barn har slutit,
vid varje tår din mor i Salems[1] dälder gjutit,
när med förtvivlans rop: Var är du? o, min son?
hon sökte dig med öppna armar;
vid dessa tårar, Gud! (som hon jag moder är)
Son, Frälsare, vid dem jag dig besvär,
att nu, att nu du dig förbarmar."

Viggarna lossas,
skyarna krossas.
Blixt och avgrundstöcknar sväva,
Spastara har ej tid att bäva;

[1] Jerusalems.

Digitized by Google

sitt barn, men faran ej ett modersöga ser:
det smälta grus i röda vågor brusar;
hon genom hindrets stängsel rusar,
till trappan hinner fram — nu ramlar trappan ner...
Där står hon! Gud!... din vilja är min lag,
din makt är oinskränkt, ett uselt stoft är jag.
Nog dina pilar krossa kunna,
men månn det därför är, som du mitt släkte gjort?
Ja! jag är stoft... men tycker dock du bort
så ömsint mor en flyktig sällhet unna.
Förlåt... men ack! i detta ögonblick,
Gud! jag förgäter mig... då hennes tårar flyta,
med dig — fast jag din himmel fick —
jag ville icke känsla byta.

Mörker och eldar och stumhet och dån!
Över och under och kring henne döden!
Mot himlens våld, mot dessa avgrundsöden,
där står hon! — ensam — stum — med dygden och sin son.
Som de vilda norrsken måla
snöbetäckta fält med blod,
så på bleka kinder stråla
flammor utav eldens flod.

Ack, vilken syn!
Än står hon, ser djupet, med hand lyft åt skyn,
dess svedda hår kring hennes axlar hänga:
på hennes anletshy sitt flor nu döden drar;
hon utom sig tillbaka far,
försöker genom elden tränga,
till en altan sin tillflykt tar.
Där visar hon sitt barn och höjer opp sin röst,
besvär vart enda modersbröst,
var enda far att det förlossa:
hon våndas, ropar, klagar, ber:
Ack, blott min son jag räddad ser,
må fritt mig tusen åskor krossa!

Spastara! om jag varit där,
jag hade... vad?... Ack, Gud! i egen fara
man döv vid andras klagan är.
Dock nej, olyckliga Spastara!
jag vid ditt helga stoft, vid mina känslor svär:

Digitized by Google

jag trotsat eld och död, i faror mig fördjupat!
och fast en yngling än, månn jag ej levat nog,
om, för att frälsa dig, jag under gruset stupat?
Mer ärorikt en hjälte aldrig dog.

Nu till förtvivlans bråddjup driven,
hon känner sig av Gud, av mänskor övergiven
och skrattar spöklikt, vilt, med Kains hemska blick,
då ur Guds åsyn han i tigerns öknar gick.
Hon slösar ingen bön — sig hennes känslor samla.
Natur!... ack! nu sitt barn den sista kyss hon ger,
och ifrån Gud till sig drar änglars blickar ner.
De läppar svartna ren, på vilka orden famla:
"Min son... vid detta bröst... du skall...
Ack..."
Dödens blixt och domens knall!
Murarna ramla.

•

Du envåldsmakt! en vink det kostat dig,
hur värdig ej din lag, din ära!
Du låter flammor dem förtära —
och fordrar kärlek utav mig!
O, alla väsens Gud! Du ville Sodom spara,
om blott där funnits fem, som älskade ditt bud:
vad bröt ett menlöst barn? Vad gjorde dig Spastara?
De krossas?... Abraham! och detta är din Gud?

Ja, om på detta klot, där brott och öden rasa,
Spastara! du ett mänskligt fel begått,
vid detta dödsrop, denna fasa,
med dessa känslor, som jag fått,
jag ville vara Gud att kunna dig förlåta
och sedan mänska bli för att av glädje gråta.

Men när så grymt oss ödet sårar,
var finnes tröst? I tårar, tårar.
Den makten äger, segrar lätt:
dock dygden, just då dundren knalla,
sin oskuld kan till vittne kalla,
och himlen, då hans viggar falla,
skall rodna för sin oförrätt.

Digitized by Google

Det töcken, vars viggar dig krossat, Spastara,
försvinne från jorden, från himlar och hav!
Dock — om så oföddvärd en älskad son kan vara —
att hata... hata? Gud! den honom livet gav;
om ej i känslor dränkt hans hela väsen bliver
vid minnet, vad en mor för evig kärlek bär;
om vid dess suckar döv på lastens väg han är
och henne sorg till lön för tro och ömhet giver;
kan hennes stoft han utan tårar se;
må över hans hjässa det töcknet då välta,
i blodskurar smälta,
att himlarna rysa och djävlarne le!

*

Spastara! om min suck dig hinner,
där du med änglar dig förent,
och du en himmelsk skönhet finner,
ett hjärta, som Guds tanke rent,
ett hjärta, som mitt öde sårar,
Spastara! om du henne ser,
då tyst som tålamodets tårar
på detta klot hon blickar ner
och hennes suckar uppenbara,
att från en älskad son hon for:
i hennes sköte flyg, Spastara!
— — Det är min mor.

UR MEDEA.

Tredje akten.

Jason, sagohjälte från Tessalien, har förskjutit sin maka, den trollkunniga och brottsliga Medea, med vars hjälp han en gång utfört sitt stordåd: erövrandet av det »gyllene skinnet». Han skall nu fira sitt bröllop med den korintiska kungadottern Kreusa. Medea skyndar med sina söner till Korint för att hindra giftermålet och återvinna Jasons kärlek. Under anförande av konung Akast har en tessalisk krigshär anlänt dit för att skydda Jason mot Medeas trollkonster. Borgen i Korint belägras och stormas. Därunder uppstämmes från vallarna de korintiska krigsskaldernas sång:

O yngling, om du hjärta har
att trampa fäders fjät,
flyg till ditt fosterlands försvar,
dö eller rädda det!

Så ljuvligt är ej källans sus
bredvid en blomsterstrand,
så härligt icke dagens ljus
som död för fosterland.

Digitized by Google

Vårt tidevarv ditt hjältenamn
på ryktets vingar för,
när i odödlighetens famn
ditt lov du sjungas hör.

Ditt namn skall ock en stjärna få,
en skönhet, ung och fri,
skall till din grav med rosor gå
och dess prästinna bli.

Borgen intages, men segrarna förena sig med de besegrade för att gemensamt bekämpa den av alla fruktade, till förtvivlan bragta Medea. Hon är med sina söner i Junos tempel.

Medea.

Förtvivlan!

Barnen.

Ömma mor!

Medea.

Akast oss efterjagar.

Den yngste.

Jag följer, vart du går.

Den äldste.

Åt vilka hårda lagar,
åt vilka öden du vår barndom överger!

Medea.

Det finns en evig makt, som från sin himmel ser
vid barnens späda rop i lägsta vagga ner.
Han vakar över deras dagar,
som hava ingen mor, ej någon tillflykt mer:
åt denna blida makt jag överlämnar er.
O mina barn, mitt minne ej fördömen,
fast jag åt edra bröst den första känslan gav.
Vi blev mitt sköte ej er grav!
När efter flera år, då jag ej mer är till,
I om förflutna tider drömmen,
o mina barn, er mor då ej förglömmen!
Kring denna strand min skugga sväva vill:
vid månans bleka sken emellan glesa lindar
I skolen nig var midnattstimma se,
där mina kyssar få i tysta västanvindar.

Hon gråter.

O ve!
Mer än bedragna hopp! Min hand jag tänkte färga
med detta späda, dyra blod,
befria dem från ödets ebb och flod
och bryta rosen av, förrn stormar henne härja.
Men jag är mor — en mor bör vara svag.
Fördöm din födslodag!

Digitized by Google

Den yngste.

Ack, vredgas du på mig?

Medea.

O mina barn, mitt hjärta
ej äger mer än tvenne känslor kvar:
en är för er, den andra för min smärta.
Jag flyr och vänder om, ett steg ur templet tar,
du är det, o natur, som mig tillbaka drar. — — —

Kreusa har omkommit genom Medeas anstiftan och Jason kommer för att hämnas.

Medea.

Jason, Jason!

Jason.

Vem ropar?

Medea.

Medea.

Jason.

Förvägna!

Medea.

Tyrann!

Jason
(vill sticka henne).

Blod för Kreusa!

(En lågande drake far hastigt emellan dem båda över teatern. Jason, förskräckt, far tillbaka.)

Medea
(leende).

Du usling!

Jason.

Jag rasar! Förtvivlan och våda!
Jag träffar mitt offer och hämnas ej kan!
Vad vill du i Korint?

Medea.

Jag vill ditt bröllop skåda.
Förtjuste brudgum, fly, dit Hymen facklan bär.
Kreusa svartsjuk blir, om hon dig finner här.
Vi vill du hennes bröst bedröva
och från din nya kärlek röva
den dag, åt honom helgad är?
Fly, sucka vid dess knän, dig av den skönhet mätta,
som tindrar fram så ljuvt ur brudens ögonpar;
förnyad trohet svär, med högmod sen berätta,
hur för Kreusas skull — du mig förskjutit har.

Digitized by Google

Jason.

Försmäda, furier lik.

Medea.

Men, konung, giv ett svar:
Vi övergav du mig?

Jason

För dina brott.

Medea.

. Barbar!
Hur allt, vad nedrigt är, har fått din själ uppfylla!
Medea! Gudar! — — Jason! — — Mig?
Mig vågar du för brott beskylla?
Dock, du har rätt: jag älskat dig.

Jason.

Det är den enda skymf, som fläcka fått min ära.
Men ack, I, mina barn!

Medea.

Vad nesligt namn att bära:
Medeas söners far!
Du? — — Avgrundsfoster, fly! Din blick och detta hjärta,
och dessa barn och denna smärta
och minnet av de forna dar
och åsyn utav dessa trakter
och dolken, jag ur barmen drar — —
Håll, än ett ögonblick — — är det ditt blod, barbar?

Jason.

Medea!

Medea.

Jasons barn?

Jason.

I höga himlamakter!

Medea.

Den Jason, som mig nyss så stolt förskjutit har?

(Eumenider[1] komma hastigt fram och fara över teatern.)

Jason.

O, mina barn!

Barnen.

O Jason! O, min far!

[1] Hämndgudinnor, furier.

Digitized by Google

Medea.

Vad! Jason — — dessas far!

(Eumeniderna fara åter över teatern. Barnen utsträcka sina armar mot Jason.)

Medea.

Gån, fallen i hans sköt! — —

(Hon blottar en dolk och sticker dem.)

Men aldrig skall hans anda
sitt svarta gift, sitt kval i edra själar blanda.

(Lågande furier synas hastigt på teatern och försvinna. Jason faller mot en pelare, och Medea kastar sig på en ur molnen kommande vagn, dragen av drakar.)

Tionde scenen.

De förra. Junos präster och prästinnor.

Kor av dem.

Där ligga de uti sitt blod,
hur menlösa och små!
I aftonrodnans purpurflod
de kyska stjärnor så
bestörta, matta, bleka stå.

(Junos präster stiga fram och lägga en mantel över den äldste af Medeas söner.)

En Junos präst.

Ren jag en stjärna[1] ser vid himlabågen klarna,
där alla nätter du skall dem för mened varna,
som över trogna bröst med gudavälde rå.

(Junos prästinnor lägga en annan mantel över Medeas yngste son.)

En prästinna.

Vad sång förtjusar nu mitt öra?
Förvandlad i en näktergal,
du låter dig från tysta dälder höra!
Sjung om din mor, din död, om kärlek och dess kval!

(Medeas vagn höjes upp över teatern. Hon kastar eld över staden, som antändes. Jason kastar sig i elden, och en mur ramlar över honom.)

Kor av prästinnor och korintiska fruntimmer.

Ack, vadan då de grymma plågor
utav en eld, så öm och klar,
den helgaste av alla lågor,
den ljuvsta känsla, själen har?

[1] Den ene av bröderna blev av gudarna förvandlad till en stjärna, den andra till en näktergal.

Digitized by Google

Oändlig, där hans vällust flöder,
oändlig, där hans hämnd föröder,
han jorden uti fjättrar lagt.
I hjältar, bäven för hans makt!

UR YTTERSTA DOMEN.

Han öppnas, gravens port! De tröga gångjärn knarra,
och lampans matta sken på svarta marmorn darra.
Hur strömmar mörkrets flod! Hur nordan, sträv och snar,
vitt över nattens djup med stormars tordön far!
Dess dunder uvars läte bryter,
och rovet under vargen ryter,
och irrbloss vina fram med blod i mina spår,
och jag, hur ödsligt! jag på grifter vilse går.
Så irrande den dräptes vålnad svävar,
där skogen som ett spöke står
och hemsk i vinterns svepning bävar.

O marmor, stum och kall! du, i vars hårda famn
jag högg, ack, späd ännu, en älskad moders namn,
till dig i skuggors hem jag undan blixten ilar:
en son bör finna lugn, där moderns huvud vilar.
Av ungdom, skönhet, dygd, se allt, vad övrigt är!
I himlen danas då, vad gravens svalg förtär.
Du, som med blommor strör den tistelväg, jag tågar,
o hopp, o vällust av mitt liv,
min dunkla blick ej övergiv:
han sig i evigheten vågar.

Kring jordens dränkta klot den vilse duvan far,
stum, ensam och förskräckt mot dödens avgrund bävar;
ack, för att rädda sig ej gren, ej klyfta har:
på ovisshetens hav jag så i töcknar svävar.

Dock! Detta stoft förgås?... Och, Gud, du evig är.
Vem gjuter i mitt bröst ett brännande begär,
då över solens krets min tanke vigglik hastar?
När jag, i känslor sänkt, för väsens Gud mig kastar,
om skuggan av hans ljus, dock ej förmätet, ber,
vem höjer då min själ och henne himlar ger?
Ack, vadan tårars flod, som mig i vällust dränker,
Messias, när på dig en stilla natt jag tänker?

Digitized by Google

Nej! Knäböjd vid det stoft, som höljs av denna grav,
jag på de löften tror, som vid din död du gav.
Och vore allt en dröm . . . hur ljuvligt ej att drömma,
när hjärtat känslor får så höga och så ömma!

Från denna minnets gräns min tanke flykten tar,
och över tidens hav till evigheten far;
där ser jag lastens fall, ser dygdens änglaöden,
ser detta klot i grus och under gruset döden.

Men du, som molnbetäckt åt Salems skald och kung[1]
vid helgedomens fot den gyllne harpan räckte,
vars sång serafens tystnad väckte,
o Urani[2]! den dagen sjung,
då under domens slag i kaos jorden vimlar
och lejonet av Juda stam
i dunder, moln och blixt och damm
uppreser sig en tron på evighetens himlar.

Och yngling, som med mig i livets öknar går,
om du vid dygdens gräns mot lastens oviss står;
ack, må med domens dån min lyra dig förskräcka!
Dock nej! Du hjärta har . . . på fruktan kärlek rår,
en känsla mera ljuv jag i din själ vill väcka.
Följ över Kidrons bäck, följ i den däld mig ner,
där den, dig skapat har, i avgrunds kval du ser;
följ mig till korsets fot. — Vid skenet, månen sprider,
ack, läs i varje sår: det är för dig, jag lider.
Religion! Vad kärleksdjup! I töcknen vilken glans! . . .
Jag skulle dyrka Gud, fast ingen himmel fanns.
För domaren du aldrig bävar,
om till förlossaren ditt hjärta kärlek bär.
Döm, yngling, själv, ack döm, vad mera himmelskt är!
Men du, som över mig i midnattssolen svävar,
min mor! jag sjunger vid din grav. —
Ack, att vid lyrans slag du mig en blick ej jävar,
ljuv som den första kyss, i Eden Eva gav! — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — —

* * *

[1] David. [2] En av sånggudinnorna.

Digitized by Google

GUSTAVIANSKA TIDEN, SENARE SKEDET (1792—1809).

ANNA MARIA LENNGREN.

SLOTTET OCH KOJAN.

Jag har en lantlig stuga,
den stugan är dock min.
Men ödmjukt skall man buga
att till mig komma in.

Så föga högt från marken
har den sin resning fått.
Men där framför åt parken,
där står ett skyhögt slott.

I prakt och stoj otroligt
där bor en herreman.
Jag sover alltid roligt,
men det gör inte han.

Han hovman är — dess värre —
en präktig stjärna bär.
Men stackars nådig herre,
hur litet säll han är!

Jag satt framför min koja
en vacker aftonstund,
då plötsligt hördes stoja
hans koppel kring min lund.

Hans Nåd förbi mig trädde,
just som jag bäst förnöjd
försynens godhet kvädde
i menlöshet och fröjd.

Det var en liten visa,
som själv jag gjort — jo jo —
att himlens herre prisa
för lugn och sinnesro,

för sundheten och födan,
för faderligt försvar,
för vila efter mödan
och ångerfria dar.

Hans Nåde, stödd mot bössan,
grant hade hört min sång.
Jag teg och tog av mössan,
han tankfull gick sin gång.

Han göt en suck av smärta
— ha, den förstod jag gott —:
"Giv mig ditt glada hjärta,
och gärna tag mitt slott!"

Då lyfte sig mitt öga
till den, som delat så:
palatsen åt de höga
och glädjen åt de små.

Digitized by Google

EKLOG[1].

I en koja, kring sin spis,
satt en menlös släkt på bygden,
gubben grånad, from och vis,
gumman god som gamla dygden,
nöjda vid sitt tända ris.

Matmors gärning hurtigt led,
Karin nystade på garnet,
Jerker slöjdade en sked,
och på golvet lekte barnet,
husets barn i tredje led.

Drängen med sitt sista lass
kom från skogen trött till kvällen.
Gårdshund, gamla trogna Pass,
makligt låg i ring på häilen.
Katten tvättade sin tass.

Moster Gunnil i en vrå
talte sagor, band på noten.
Gamla Lustig då och då,
husets vän, soldat av roten,
finska fejden minde på.

Hastigt husbondfar man såg
pipan emot spisen knacka.
Rörd var han i själ och håg,
tog så brått sin almanacka,
som i stora bibeln låg.

"Vänner," ropte han, "se här,'
med en fröjd, som ej var tvungen,
"denna dagen är oss kär.
Låt oss be till Gud för kungen!
Det hans dyra högtid är.

Kungars kung, som allt förmår,
giv hans ungdom mod och lycka!"
utbrast gubben, och en tår
föll uppå hans nötta krycka,
stödet för hans sjutti år.

Gumman sade: "Rätt och lag
skall han skydda för de ringa." —
"Sveriges ovän skall en dag
bäva för hans tappra klinga,"
inföll Lustig, "det svär jag.

Jag i Stockholm sett min kung
för de flinka blåa gossar.
Skölden blir ej honom tung,
tapperhet ur ögat blossar.
Han är rask, som han är ung."

Dotter Karin fick nu ljud.
Hennes önskan var för freden
och en kärlig kunglig brud.
Jerker lade från sig skeden
och bad samma bön till Gud.

Gunnil, fattig fromma själ,
tog till orda så gunådligt:
"Folket för allt split och gräl,
kungen för allt krankt och vådligt,
store Gud, bevara väl!"

Nu förentes allas röst,
nu upphöjdes allas händer:
"Sveriges kung till Sveriges tröst
styre lyckligt sina länder
till dess sena ålders höst!"

*

Tänd din lusteld, lyckans son,
låt kanonen glädje dundra,
fröjda dig med stoj och dån!
Lät oss små din prakt beundra,
dina murar vitt ifrån!

Då palatset upplyst står,
glindrande i lustbarheten,
blott en suck från kojan går.
Högre dock än fröjdraketen
detta tysta offer når.

[1] Idyllisk dikt (grek. ord).

Digitized by Google

KÄLLAN.

Genom dalens stilla famn
denna källa tyst sig bryter.
Bortskymd hennes bölja flyter,
obemärkt och utan namn.

Men då vid dess lugna flod
vandrarn trött av möda dignar,
glad han hennes skatt välsignar
för sitt vederkvickta mod.

Måtte himlen höra mig,
må dess fadersgodhet giva,
att mitt liv en bild må bliva,
lugna källa, utav dig!

Vare ärelystnans lott
att i höga lovtal blänka —
min att likar bistånd skänka,
leva glömd och göra gott:

FRÖKEN JULIANA.

"Juliana, glöm aldrig din adliga ätt,
lägg bort dina ofrälse miner!
Minns noga de kall, dina fäder beklätt,
minns grevarne, dina kusiner!

Var högsint, min dotter, var myndig och rak;
för bönder lyft aldrig på floret!
Förgät ej din farfars förgyllda schabrak[1]
och vapnet, som hänger i koret!"

Så talte majorskan, satt mäkta förnäm
på herrgårdens gamla ruiner
i kåpa av sammet med två fingers bräm
av gulnade, nötta hermliner[2].

Dess dotter, ett belät av vitaste skinn,
den välborna fröken Juliana,
var vindögd och lång, gick med fötterna in
av födsel och ohindrad vana.

Den nådiga fru mor tog lakrits i mun
att torrhostans envishet stilla.
Av glasögon näsan var knipen och tunn,
men bukten de klädde ej illa.

Så kunde hon sitta den långa guds dag
i länstoln vid uret med göken
och räkna opp anor och kälta på drag
och planta förstånd uti fröken.

[1] Prydligt sadeltäcke. [2] Hermelinskinn.

Digitized by Google

Och fröken Juliana var lydig sin mor,
bar näsan direkte i vädret
och masklupna strumpor och kippade skor,
förslitna och bruna på lädret.

Men lämnom vår fröken till städning och skick,
tillfyllest man målat personen.
Berättom i korthet, vad öde hon fick
till heder för edukationen[1]!

Den blomstrande tiden i väntan försvann
att ädlingars hjärtan betvinga,
ty: "Hellre förtråna och aldrig få man
än nedom sin börd sig förringa" —

det var just vår frökens livegna sentens,
den stod i dess åtbörd att läsa.
Men skyr man den ettriga nässlan, som bränns —
än mer gamla fröknar, som snäsa.

I trettio julars med mormors robrong[2]
för sed skull av grannarna buden,
hon började finna sin frökentid lång
och märka små runor i huden.

Dock, tröstad av äran att vara förnämst
och värdig den salig majorskan,
hon yvdes att sitta vid bondbröllop främst
för kronfogdens fru och pastorskan.

Omsider, när hoppet den nådiga tröt,
beskrattad och hädd[3] omkring landet,
hon — ätten till fasa — med länsmannen knöt
det heliga äktenskapsbandet

Så gick det Juliana — vad bitter förtret!
För sent man sin dårskap begråter,
då skrynkor och harm och familjens signet
är allt, vad den stolta står åter.

KALASET.

Frun vill i dag slå på stort:
samtliga gästerna budna på kort —
hör, stekvändarn gnäller!

[1] Uppfostran. [2] Överplagg för damer. [3] Hånad.

Digitized by Google

Herrar och fruar, matronor, mamseller
trippa så lätt in i herrskapets port.
Värden är trumpen: kontanter det gäller —
hälsning och nigning, som aldrig ta slut!
Gällt man i dörrarna klappar och smäller,
knärackan skäller,
frun ropar idligt: "Välkommen! — Vet hut!"

Bordet skenbarligt på sned —
sällskapet krusar och paras i led:
rangordning, högsäten,
dävna servetter, platå[1] och beläten,
brist och missräkning på gaffel och sked,
brända pastejer med unkna inmäten,
sotdöda abborrar — dråpligt kalas —
sega kapuner och härskna klenäten,
såsen förgäten,
spår efter tummar på haltande glas!

Målron nu kommer sig för:
sällskapets glam om det det onda man hör,
om gikt och passioner,
djärvhet och fräckhet hos bindmöss-personer[2],
köttbrist och taxor[3] och stegring på smör.
Trugning och maning och fjäsk och fasoner
— heder för hovsinkarn[4], se, vilken bål! —
dunster av rom och av skämda citroner,
propositioner[5] —
nu för värdinnan en klingande skål!

HERRNS OCH FRUNS MORGONKONVERSATION.

Frun. Nå, vår supé den var ju fin?
I bästa smak allt arrangerat
och dekorerat,
väl eklärerat,
superbt serverat!

Herrn. Och huset rättnu ruinerat!

Frun. Bevars, vad du gör elak min!
Vi se ju folk av första klassen.

[1] Borduppsats med porslinsfigurer (»beläten»). [2] På fru Lenngrens tid brukades »bindmössa» blott av tjänstfolk och vederlikar. [3] Priser. [4] Som lagar porslin åt hovet. [5] Förslag; här »skålar».

Digitized by Google

Ett hus som vårt av bästa ton —
man måste . . .

Herrn. Å, ja visst . . . Men kassen[1] —
jag blir bankrutt, jag gör cession!

Frun. Gör det, gör det, mitt hjärta lilla,
men duktigt, med förstånd och plan!
Du vet, att mången här i stan
sig därutav ej funnit illa.

Herrn. Men krångel, svek, bedrägeri —
man blir till skam på torg och gata.

Frun. Bah, det där rusket går förbi —
lät folket ha sin tid att prata!
Tro mina ord:
konkursen gjord,
som förr vi hålla loge[2] och ekipage och bord[3]
och göra fienderna flata.

Herrn. Ja ja, du kan ha rätt, Agata.

DEN LILLA TIGGARFLICKAN.

Den stackars Nelli satt och gret
på moderns mull i graven.
Tung var dess suck och tåren het,
som vätte tiggarstaven.

Var en, som henne gick förbi,
dess klagan kunde höra:
"Vad skall det av mig arma bli?
Gud, vad skall Nelli göra?

Jag liten är och moderlös,
stor är min nöd och smärta.
Om jag till döds i kölden frös,
rör det ej någons hjärta.

Min mor, min mor," hon snyftade,
och tårar rösten dränkte,
"min mor, min mor!" hon suckade
och ned sitt huvud sänkte.

[1] Kassan. [2] Nämligen: på teatern. [3] Gott bord.

Digitized by Google

Gick så förbi en andlig man,
såg hennes tårar trilla,
sig av sitt kall befogad fann
att hennes oro stilla.

"Din moder kommer ej igen,"
han sade, "fast du gråter,
men du förtörnar himmelen,
om du så illa låter.

Läs flitigt din katkes, mitt barn,
och dina aftonböner,
så undflyr du visst satans garn,
och himlens bistånd röner."

Han gick och, handen höjande
andäktigt över flickan,
meddelte rik välsignelse,
men ingenting ur fickan.

Och, stojande uti hans spår,
kom nu en världslig själle,
som gav sin slant och gret sin tår
på detta sorgsna ställe.

(En slant, o kristen, mättar mer
än läxor ur katkesen.
Märk det, I andans män, för er
är denna parentesen.)

"Stor tack, min goda herre, tack!"
framsuckade den lilla
och slanten i sin kjolsäck stack
och skalv av köld så illa.

Med utsträckt hand och sorgfullt bröst
satt den förlåtna arma
och bad med nödens kvävda röst
var kristmild sig förbarma.

Och där en mängd med människor
sågs fram och åter vandra.
Hos en var rösten kall och torr
och snäsande hos andra.

Digitized by Google

Uti den rikes hårda blick
hans hjärta var att skåda.
Den girige så bråttom fick
och såg sin fyrk i våda.

En man med stjärna på sin frack
drog upp havannaprisen[1],
svor några ord om tiggarpack,
om lättjan och polisen.

"Nå, var man kommer," skrek en dam,
"så hör man ungar tjuta!"
och gick vid scenen av en dram
att sina tårar gjuta;

en dam visst icke gjord av stål
för denna mänskligheten,
men som ej tiggarungar tål,
blott för malpropreteten[2];

som, i sin vällust dagligt van
att nödens offer snäsa,
än aldrig nånsin en roman
har torrögd kunnat läsa.

Det mörknade och dagen skred;
ren brann en dunkel lykta,
och mer och mer av ångest led
den lilla djupt betryckta.

"Vem skall beskydda mig, o vem?
Jag så för mörkret ryser!
Och ingen mamma, intet hem!
Jag hungrar och jag fryser."

Hon hemsk och rådvill såg sig om,
av skuggan sig förskräckte,
då dit en kristmild kvinna kom,
som henne handen räckte.

"Kom," sade hon, "och med mig gå,
där du ser lampan lysa!
Jag fattig är, har många små,
men skall dig gärna hysa."

[1] En pris snus (av havannatobak). [2] Osnyggheten.

Digitized by Google

Hon med den späda uslingen[1]
i varma kojan trädde
och av den goda gärningen
så innerligt sig glädde

och moderligen lovade
den moderlösa skydda
och såg Guds änglar leende
sig lägra kring dess hydda

och gjorde sen sin aftonbön
till skyddaren för alla,
förvissad att sin gärnings lön
på sina barn se falla,

och somnade så ljuvt och gott:
frid i dess hjärta rådde,
en sällhet, som i gyllne slott
än ingen mäktig nådde.

Du rike utan mänsklighet,
du borde dig bedröva:
du lycka har — lycksalighet
blott de, som godhet öva.

KÄRLEKEN OCH DÅRSKAPEN.

Gudaskaran i all gamman
efter slutat lottospel[2]
satt en kulen kväll tillsamman
vid en brasa av kanel.

Jofur tummade på åskan,
sorgfri mellan skål och vägg,
drack med iver och i brådskan
spillde nektar i sitt skägg.

Juno värmde sina fötter,
fina, retliga och små,
knaprade på pepparnötter,
smekte moppar[3] då och då.

Venus knypplade manschetter
(till julafton något spratt).

[1] Fattig, olycklig varelse. [2] Sällskapsspel med tärningar. [3] Sin knähund.

Digitized by Google

Gracerna på taburetter
var en vid sin båge[1] satt.

Mars, som ögnade gazetten[2],
stötte hatten på tre kvart,
skrek, förtjust, till gudaätten:
"Bravo, bravo, Bonaparte!"

Herr Vulkan att maka bränder
stod med eldtången i hand,
svor emellan sina tänder
på herr översten[3] ibland.

Backus skalkades i yran,
glättig, vek och känsloöm.
Febus gnolade vid lyran:
"Goda gosse, glaset töm!"[4]

Merkur[5], sysslolös ej heller,
gav ut order till supén.
Astrild[6] sög på karameller
och red käpp på kaducén[7].

Gamla fröken med egiden[8]
höli ett kort och lämpligt tal
över pojkar nu för tiden
utan aga och moral.

Men så när jag satt å sido,
att också en annan pilt
sprang på golvet med Kupido
och for fram än mera vilt.

Det var Dårskapen, en broder
till hans lilla kärlighet,
alstrad utav samma moder[9],
men en skurk, som var man vet.

Först en lek och så en träta —
mellan pojkar vanlig sed!
Lilla Astrild fick ej äta
karamellerna i fred.

[1] Sybåge. [2] Tidningen. [3] Mars (som stod i kärleksförhållande till Vulkans gemål, Venus). [4] Franzéns bekanta visa. [5] Gudarnas budbärare. [6] Kupido. [7] Merkurs bevingade stav. [8] Minervas sköld. [9] Venus.

Digitized by Google

Lugg och knuff i hår och huven,
tapper strid och ömkligt slut!
Dårskapen — vad tycks — den luven
klöste Astrilds ögon ut.

Skrik i tak, alarm och väsen,
svimning, eau-de-luce[1] och gnäll!
Flux i första åkarschäsen
efter gudarnes Acrel[2]!

Ryck på axeln, svaren korta —
Venus skrek: "Finns intet råd?" —
"Ingen hjälp — pupillen borta.
Pojken blir stenblind, Ers Nåd!"

Venus gret, och gudaskaran
svor åt Dårskap hämnd och död.
Syndarn skalv. Men mitt i faran
överguden tystnad böd.

"Blodig hämnd," så föllo orden,
"gör ej skadan mindre stor.
Straffet blir: att han på jorden
leda skall sin blinda bror."

Ära för de högas välde,
Jupiter i all respekt —
men när denna dom han fällde,
visst var gubben litet knäckt[3].

MIN SALIG MAN.

Kornelius, lik sin hela ätt,
bar hat till tomma krus och flaskor,
knöt högt i nacken sin rosett
och trivdes gärna i damaskor.

Han linkade uti sin gång,
och när han gick, den fromma själen,
gav jackan, himmelsblå och lång,
alltjämt en broderkyss åt hälen.

[1] Luktvatten. [2] Berömd läkare; gudarnas Acrel: Eskulap. [3] Drucken.

Digitized by Google

Utur hans hatt med söndrig kull
stack prydligt fram det röda håret,
som kammen för god ordnings skull
fick nalkas jämt en gång om året.

Så såg han ut till sin figur,
bar gullgul flaggduk omkring magen
hirschfängare[1] och byxsäcksur,
när det ej pantsatt var för dagen.

Mot middan stod han vanligt opp
— hans valspråk var: *Festina lente!*[2] —
tog sen sötkummin[3] i en kopp,
försatt med 'Hjärnes testamente'[4].

Satt så en timma på sin säng,
förnöjd med strumporna i handen,
var hatare av hast och fläng
och glömde gärna strumpebanden.

Men fast så skickad till person,
han hade likväl fått passera,
om han haft lovlig ambition[5]
att ta sig opp och avancera.

På lärdom hade han ej brist.
Till allt han kunnat skicklig vara,
ty han kom upp som gymnasist
för tretti år sen ifrån Skara.

Men maklighet han sällast fann,
böd icke till att bryta isen
och i sin livstid aldrig hann
till mer än extra vid accisen[6].

Beständigt var mitt tal så här:
"Kornelius, tag dig kommissioner
och skaffa dig en karaktär[7]
och köp dig nya permissoner[8]!"

Ja ja, nog finns det sysslor till
och titlar, ämbeten och tjänster,
men mången ej till höger vill,
blott för att krogen är till vänster.

[1] Ett slags sidovapen. [2] »Skynda långsamt.» [3] Kumminbrännvin. [4] Beska droppar. [5] Ärelystnad. [6] Stadstullen. [7] Titel. [8] Byxor.

Digitized by Google

Om han följt goda råd, kanske
att i all trots för avundsgrinet
han kunnat bli hovsinkare
för allt det kungliga postlinet.

En jungfru hos en hårfrisör,
som plär en kammarfru frisera,
för min skull honom tog sig för
till denna post rekommendera.

Men säkert var han jakobin,
om rangen han sig föga brydde;
drack alltid hellre öl än vin
och höga äreställen skydde.

Hur ofta i förstörd gestalt
jag honom hört den sats predika
"Allt dubbeltöl är bryggt av malt
och källaren och krogen lika!"

Men en gång någon sort fiskal,
som gick och lurade kring knuten,
fick nys om detta fräcka tal
och gav min skatt en smäck på truten.

Kornelius ifrån denna stund
fann vådan utav politiken,
i slika högmål höll sin mund
och tog sin hand från republiken.

Nu är det jämt halvt år i natt,
sen stora grälet var vid tullen.
Då blev han hemledd utan hatt,
om käft och öron röd och svullen.

Visst måtte striden varit sträng,
ty näsan kommen var till korta.
I släptåg följde hans gehäng,
men rock cch väst de voro borta.

Nu låg han där... och på ett bord
stod flaskan tätt vid huvudgärden.
Och "Brännvin!" var det sista ord,
som undföll honom här i världen.

*

Digitized by Google

Så var min man Kornelius Tratt.
Porträttet vill jag Posten[1] skänka.
Att det är likt min äkta skatt,
det vittnar
en bedrövad änka.

ENGELSKA VAGNEN.[2]

Fru von Grossen häftigt ringer,
ropar på pigorna, på sin dräng,
säger till honom: "Ack, kära Springer,
laga, att kusken,
den drumliga slusken,
skyndar i fullt fläng,
att allt är i ordning, att ingenting felar,
flätade manar och blanka selar,
att det blir förspänt och han kör fram!"
Nu kommer vagnen med yr och damm.
Frun tar hastigt på sig kappan,
störtar sig utföre trappan
i sitt åkdon, andfådd och brå.
Piskan smäller,
resan nu gäller
in uti staden att handla — vad då? —
Jo, gott folk — *en docka trå.*

HANS KNAPP.

Hans Knapp all världen ängslig fann,
svor över livet — men jag märkte,
att han det gjorde, stackars man,
då hans fördömda liktorn värkte.

Kirurgen plåstrade hans tå,
och kurens snabbhet var otrolig.
"Tänk," sade gamla Knappen då,
"minsann är ändå världen rolig!"

[1] Stockholmsposten. [2] Förnämligare åkdon med nedfällbar kur.

Digitized by Google

REFLEXION.

Kornelius Tratt är död — en liten rödlett man,
gick gärna i syrtut — i går begravdes han.
Jag kistan såg i processionen
och gjorde denna reflexionen:
"Bror Tratt, du levde glatt och kort.
Förr bars du alltid hem, nu bärs du äntlig bort."

EPITAF[1].

Min hustru vilar här till världens sista dag.
Hon är i ro — och även jag.

EPIGRAM.

"Den väg, som fram till lyckan går,
han är ju trång och hal och svår.
Hur har då Klas på några år
så hastigt fram till lyckan lupit?"
Vad — lupit? Ni far vill, minsann!
Att löpa såg han ej gick an;
han bara ideligen — krupit.

*

När elden nyss kom lös på söder mitt i natten
hos brodern Rusius, man anmärkt har därvid,
att han för första gång uti sin levnadstid
skrek efter vatten.

*

I morgons av en händelse
kom jag att fru Dorilla se,
förr än med penselns hjälp hon fått sitt anlet färga.
Dess hy, i går så skär och klar,
nu ålderdomens märken bar,
jag kunde ej min undran bärga:
"Min fru, jag detta ej förstår,"
jag i min häpnad henne sade,
"så vacker färg, så ung i går —
hur kan det vara tretti år,
sen i går aftons ni er lade?"

* * *

[1] Gravskrift.

Digitized by Google

FRANS MIKAEL FRANZÉN.

UR SELMA OCH FANNY.

Selma.

Det var här vid denna källa,
kan jag nånsin glömma den?
Se, dess silverbubblor välla
mellan samma blommor än.

Purpursläpet efter dagen
över västra himmeln låg.
Mellan asparna i hagen
månens anlete jag såg.

Trött att drilla och försvinna,
vårens sångare sjönk ner,
sjönk att av sin älskarinna
få en kyss och få än mer.

Denna syn, vad den mig rörde!
Tomt mitt hjärta kände sig:
ingen hade jag, som hörde,
ingen, som belönte mig.

Lyran sjönk mig stum ur handen;
och den krans, jag knutit glad.
rev jag sönder; och i sanden
flögo kring de spillda blad.

Men vad ser jag? Är det yra?
Är det sanning? Hel igen
ligger kransen vid min lyra,
och en myrtenkvist på den.

Himmel, vilken änglaflicka
lät du mig på jorden se!
Ingen har jag sett så blicka
och så rodna och så le.

Selma, det var du, som sedan
blev min sångmö och min vän;
du, så skön på avstånd redan,
som nu kommer där igen.

Sätt dig här och hör mig spela,
men se icke på mig så:
eljest mina toner fela;
dock, de fela nog ändå.

Sjöng jag med ditt blyga snille,
ditt oskyldiga behag,
skatter jag förakta ville,
kungars nåd försmådde jag.

Människans anlete.

Redan hann sin purpurslöja
över cederskogen höja
tidens sjätte dag.
Guldbevingad, över bäcken
fjäriln flög till rosenhäcken,
kysste dess behag.

Pärlan sken i vattnets spegel;
vita glänste svanens segel
i ett skuggrikt sund;
vinet glödde rött i druvan,
öm och menlös, lekte duvan
uti Edens lund.

Men den högsta skönhet feltes
i naturen: — kronan feltes
än i skapelsen;
till dess människan ur gruset
hov sitt anlete i ljuset,
hov upp ögonen.

Snön på fjällen höll ej färgen,
morgonrodnan bakom bergen
sjönk fördunklad ner;
stjärnan, som i dagens panna
satt så skön, ej ville stanna
över jorden mer.

Digitized by Google

Djuren hyllande sig böjde
för de ögon, som sig höjde
ifrån stoftet opp;
där behag och kärlek myste,
där bland sorgens tårar lyste
ett odödligt hopp.

Änglaskaran står betagen,
ser de talande behagen
och på skaparn ser.
Skaparn tryckte sitt insegel
på sitt verk; och i dess spegel
ser sin bild och ler.

I, som ropen: "Det är ingen,
ingen själ fördold i tingen,
allt är stoft, ej mer",
dårar! blott till källan stigen,
sen ert anlete och tigen,
rodnen, höljen er.

Se den gamle vises panna,
se en tavla av det sanna,
som ger sekler dag.
Se en blick ur hjältens öga,
se ett elddrag av det höga,
som ger världar lag.

Och det sköna, milda, ljuva! —
Lyft min Selmas morgonhuva
från dess rosenkind!
Se dess ögon, ömma, blyga,
se dess mörka lockar flyga
sorglöst för en vind.

Eller följ den hemligt flydda,
då hon lyss i sorgens hydda
till dess klagoröst.
Se, hur själen genom tåren
på de svarta ögonhåren
blickar fram med tröst.

Skymt av himlen i naturen,
änglavålnad ibland djuren,
mänskoanlete!
Pryder du blott dödligheten?
Skall du ej i evigheten
tåras än och le?

Ack jo, änglar än skall röra
Selmas uppsyn, då de höra
hennes röst bland sig.
Selma, än i himlens salar,
än i Elyséens dalar
får jag se på dig.

Champagnevinet.

Drick! De förflyga de susande
pärlorna: drick!
Skynda! Det ljuva, det ädla, det höga
söker du fåfängt, sen anden förgick.
Dåren, som fäste vid skummet sitt öga,
vatten, blott vatten, på läpparna fick.

Njut! De försvinna, de tjusande
stunderna: njut!
Ytterst förfinade, känslan och löjet
reta och domna i samma minut.
Snappa i flykten behaget och nöjet;
högst är raketen, i det han går ut.

Digitized by Google

Snar är på jorden den rusande
glädjen, ack snar!
Fångad av ynglingens spända förhoppning
än ur en druva, förädlad och rar,
än från en mun, lik en ros i sin knoppning,
strax till sitt hem över molnen hon far.

Fanny.

För Selma vid min luta
jag sjöng, en sorglös yngling än,
nöjd att mitt hjärta sluta
till hennes, blott som vän.

Sen såg jag, gammal vorden,
ett barn, som fram i templet gick.
Dess själ var ej på jorden,
ej mera än dess blick.

Här nere himlen vara
jag tyckte vid den förras syn;
men denna underbara
upplyfte mig till skyn.

Jag lärde av dem båda,
vad dubbel skönhet livet har.
Vi henne dubbel skåda:
en blir hon, som hon var.

När jag åt dalen blickar,
ett Eden jag vid källan ser,
där Selma står och nickar
emot sin bild och ler.

Men uppåt vänt, mitt öga
ser bergets glans, dit Fanny går
och tillber i det höga
och själv förklarad står.

Förlikas ej de tvenne?
Jo, Fanny Selmas dotter är;
men modern efter henne
i tårar stannar här.

Vid bergets fot hon somnar
och drömmer, vad hon ej har sett.
När all ting sig fullkomnar,
bli jord och himmel ett.

Pappersdraken.

"Kom, Fanny, och se, när jag springer,
hur präktigt den stiger och far.
Dock mitt i dess flykt med ett finger
till jorden igen jag den drar."
Med tråden i handen, så stolt och så glad,
han förde det vingade blad.

I stormen, med flygande lockar
och ögonen lyfta åt skyn,
han sprang över stenar och stockar
och följdes av barnen ur byn;
och bragte, ju mer emot vinden han lopp,
dess högre sin flygare opp.

Digitized by Google

"Skönt!" ropade Fanny, "så svävar
den snövita duvan, jag har!
Men akta dig, Edvin, jag bävar,
du glömmer dig själv, där du far."
Han föll vid de orden; men samma minut
uppstod han och sprang som förut.

"En bild av det mänskliga livet!"
utlåter sig fadern härvid.
"Ett blad åt oss alla är givet
att föra mot stormen i strid.
Med ögat åt höjden, ej släpp det, om än
du fölle: blott res dig igen!"

Hur bladet sig höjde och sänkte,
såg Fanny och skärpte sin blick.
Ett F, som mot solen där blänkte,
nu först hon i ögonen fick.
"Så svävar, hur länge? (det var hennes ord)
min själ mellan himmel och jord."

Han själv, som det ritat, nu kände
en anande skräck vid dess flykt
och hastigt tillbaka sig vände,
då tråden ur handen blev ryckt.
Försvunnet var bladet — ej fanns det igen;
blek stod han och såg på sin vän.

SÅNG ÖVER GREVE GUSTAV FILIP CREUTZ.

Ingen Erato[1] på Tules fjällar
gratierna böd till dans. Där klang
i dess stormbebodda hällar
ingen lesbisk[2] sång. Blott Rota[3] sprang
tjutande kring heden; och i spåren
döden flög från rad till rad.
Barden stod på klippans brant, och håren
på hans hjässa reste sig. Han kvad:
såsom nordanvinden skarpa
stormade hans ljud; och på den harpa,
där hans djärva finger lopp,
stänktes blod av slagna kämpars tropp.

[1] En av sånggudinnorna. »Den nordiska dikten saknade behag.» [2] Ön Lesbos var hemort för skaldinnan Sapfo. [3] En av valkyriorna.

Digitized by Google

Långsamt mogna vettet och behagen;
hemsk var denna sång: var blott ett skri
av barbaren, som betagen
tryckte känslan ut med raseri.
Som ett norrsken blänkte över Norden
denna skaldkonst, rysligt vild.
Men ock den försvann. Ej mer på jorden
syntes Valhalls aningsfulla bild.
Namnets seger över tiden
mer ej tjuste; blott om rov var striden.
Samma stumma, döda natt
över Norden, över Södern satt.

Redan strålar över Roms ruiner
en ny dag från Orientens rand[1];
knappt en dunkel strimma skiner
över runorna i götens land.
Tusen tavlor våra hävder gömma;
ingen skald dem vecklar opp.
Hjältars minnen bort med tiden strömma;
obesjungen[2] Vasa slöt sitt lopp.
Hälsad blott av fågelns kvitter,
på en tron av berg naturen sitter
och i havet ser sin bild,
dristigt skön och majestätligt vild.

Men förvånad Manhem ser omsider
själv sin storhet vid Europas lov[3].
Segerns gyllne vinge sprider
en ny anda över land och hov.
Snillet vaknar, skyddat av Kristina,
och ren gro på Mälarns strand
Pindens blommor[4], ack, men de förtvina
undan vården, Stjernhielm, av din hand.
Främlingar här under polen,
sakna de den eld, som stänks av solen
över Mantuas[5] lagerlund,
över Lesbos' myrtenkrönta sund.

Vad! Om göten, dristig som naturen,
för sitt snille bröt en egen ban
och, bland polens öknar buren
på en klippa i dess ocean,

[1] Renässansen. [2] »Ingen samtida skald besjöng Gustav Vasa.» [3] Åsyftar Sveriges storhetstid. [4] Diktens alster. [5] Vid M. var Vergilius född.

Digitized by Google

sjöng om stjärnevalvet, som kring fjällen
svängs av en osynlig hand,
sjöng om gastars skrän i norrskenskvällen
mellan isberg längs vid havets rand? —
Nej, bland cypriska favoner[1],
följd av gratier och kupidoner,
där naturen sorglös ler,
föddes Skönheten — och föds ej mer.

Endast bjällrors klang bland frusna klippor
harmonin i våra bygder är.
Blott av hastigt vissna sippor
är den namnsdagskrans, vår sångmö bär.
Ville än naturen sin förmåga
visa inom vinterns zon
i Dalin: vad var hans snilles låga?
Blott en lusteld vid Lovisas tron.
Blott att roa hennes tärnor
flög den upp i solar och i stjärnor,
med ett lekande behag
flyktigt tända för en bröllopsdag.

Vilka syner! Afrodites duvor
kyssas här uti en mossig tall.
Nymfer där på hedens tuvor
lockas fram vid ljuva flöjters skall.
Vilken trollmakt alla sinnen röna!
Allt har en ovanlig glans.
Sällsamt skön är Norden i sin gröna,
evigt gröna, stjärnbeströdda krans.
Skön är klippan själv, som nickar
i den lugna sjön, dit månen blickar
mellan rönnens druvor ner
och en himmel i dess spegel ser.

Och där stå som elyseiska hamnar[2]
bilder upp av skönhet och behag,
dem förtjust var yngling famnar
och ser världen i en nytänd dag.
I oskyldighetens vita slöja,
hand i hand med kärleken,
Dafne[3] syns, och tusen hjärtan röja
nu med sorg, att de ej älskat än.

[1] Västanvindar på Cypern, Venus födelseort. [2] Himmelska gestalter. [3] Namn på en dikt av Cr. Den unga Dafne gör sitt inträde i förnäma världen, som hon strax lämnar för att leva för sin kärlek till Alexis.

Digitized by Google

Hovets döttrar gå i tårar
bort att sucka över fjärdens dårar,
som för kval, i skimmer klätt,
sälja hjärtats, sälja dygdens rätt.

Nya känslor, nya dygder vakna
i de göters järnbeslagna bröst,
som ej mer med tomhet sakna
Karls och krigets fasansfulla röst.
Gylfes[1] skär för deras tjusta villa
blott Dianas lunder te,
och med Atis var av sin Kamilla
får en skymt i hoppets spegel se.
Endast kärlek doftar linden,
blickar månen, susar aftonvinden,
och var stjärna tyckes se
blott på skalder och på älskande.

Där du satt ibland ett bortglömt släkte
på det öde Finlands vilda strand,
ädle yngling, o, vem räckte
detta snillets prisma i din hand,
detta trollglas, som en dager brutit
av så överjordisk glans
på din tavla, där tillsamman flutit
all den skönhet, i naturen fanns?
Äga kärleken och våren
någon blomma, som ej föll i spåren
av din Atis, kastad dit
av en blyg, försvinnande karit[2]?

Tystnen, forsar, och du storm, som tjuter
mellan bergen, tystna för de ljud,
denna Orfei lyra gjuter
bland ett folk, som lånar björnens skrud.
Hör dem, Nord, må Södern själv dem höra,
mer förvånad, mer förnöjd,
än när Ossians vilda sång dess öra
rysligt slog från Skottlands kala höjd.
Är det dessa göters sträva,
hjältelika språk? Se, lätta sväva
gratierna i dess dräkt,
genomskinlig, rörlig för var fläkt.

[1] Svensk sagokonung. [2] En af behagens gudinnor (= gratierna).

Digitized by Google

Lyssnen än, I sångens yngre söner,
och det altar i naturens lund,
som hans sköna lager kröner,
tyst besöken i er skaldestund!
Lyssnen länge, förrn I vågen blanda
edra toner med hans sång,
där i svenska ljud med grekisk anda
känslan går en så harmonisk gång,
där med sanningsklara strålar
skönheten så ren, så ljuv sig målar,
som i Elyséens flod
hennes bild för Platos ande stod.[1]

Höga skugga, ren dit upp försvunnen,
ser du henne där i himmelsk dag,
ser en urbild, här ej funnen,
till din dröm om skönhet och behag,
av vars återsken i dina sånger,
under plågans övervikt,
vi oss trösta: fruktan, kval och ånger
tjusas bort av en oskyldig dikt.
Denna värld, ej sedd med sinnen,
o, vem skapte den? Månn' dunkla minnen
från en forden andesfär
väcka snillet ur sin dvala här?

Dessa ensamhetens tysta tårar,
denna köld för allt det gyllne grand[2],
vilket mängdens ögon dårar,
då det fjärran ses i lyckans hand;
denna trängtan, evigt lyft på vingar
åt en högre salighet;
detta själens kval, som stoftet tvingar
i dess flykt åt sin fullkomlighet;
detta hopp att en gång hinna
systersjälen av en älskarinna,
i ett lantligt paradis,
sedd så ädelt skön, så menlöst vis:

detta allt i livets morgondager
dig, o Creutz, en hemlig tjusning gav.
Förrn dig vinkat ärans lager,
var du skald och visste ej därav.

[1] I denna och följande strof hänsyftas på Platos lära om idéerna (idévärlden).
[2] Stoftkorn, obetydlighet.

Digitized by Google

Än med Maro[1] irrande kring heden,
njöt du forna ålderns bild;
än försvann i ett miltoniskt[2] Eden,
ovan skyn från jordens söner skild;
tills du steg fullkomnad neder
och blev landets och blev mänskors heder
och förvarade ditt namn,
yngling, i odödlighetens famn.

Men ej nöjd att med ditt snille tjusa,
ville du ock gagna med din dygd,
och du livgav med din ljusa,
med din varma själ din hela bygd.
Sen din morgon[3] helgats åt behagen,
konsterna och kärleken,
du åt mödor offrade opp dagen
och var statsman och var mänskovän.
Denna skönhet, varav glödde
varje tanke, som din ande födde,
röjde du ej blott i sång,
men i verk, i hela livets gång.

För Arkadiens sköna drömvärld buren,
du i pliktens hem dig skapte den.
I ditt snille fann naturen,
i ditt hjärta människan en vän.
Sårad djupt av lasten och av flärden
och förlåtande likväl,
du ej knotade att finna världen
olik bilden i din rena själ.
Oskulden av ungdomsvåren
du förente med det ljus av åren,
som förstör, till mänskans blygd,
mången dröm om sällhet och om dygd.

Fridens härold, sänd av fosterlandet,
du försvann till söderns milda zon,
där din vishet höll upp bandet
mellan Vasars och Bourboners tron[4].
Brinnande att nya syner röna,
du av tusen föremål
valde ut det sanna och det sköna
åt ditt land till nyttigt ändamål.

[1] Vergilius Maro. [2] Milton var författare till »Det förlorade paradiset». [3] Din ungdom. [4] Cr. var svenskt sändebud i Paris.

Digitized by Google

Snillets ande fann ett tempel
i ditt hus; och konsterna sin stämpel
räckte åt din säkra hand,
Nordens son, i själva smakens land[1].

Politikens mörka min ej skrämde
gratierna från sin älsklings spår:
de ännu hans lyra stämde
och med myrten kransade hans hår.
Dock de sörjde: staten hade vunnit
undan dem hans snilles skatt.
Vilka sköna skapelser försvunnit
med hans huvud ner i gravens natt!
Så i bubblan, då hon hinner
glimrande åt skyn, där hon försvinner,
osedd, spelt med skiftad färg
mången bild af lunder och av berg[2].

Fosterlandet, freden, mänskligheten
främst för allt du satte, ädle man!
För din själ odödligheten
var ett straff, om dygd ej henne vann.
Fosterlandet, att dess väl bevaka,
du förlät[3] med lydig flykt
och med glädje i dess famn tillbaka
flög, från Seinens sköna stränder ryckt,
från ett folk, vars tjusta sinne
ser dig än i ett så älskvärt minne,
vid dess tron med vördnad hörd,
med triumf ibland dess snillen förd.

Där Le Kain[4] i scener, romerskt höga,
tjuste dig med fruktan och med hopp;
eller Buffon för ditt öga
lät naturens stora riken opp;
eller samtal slöto för dig dagen,
såsom i Aspasias[5] hus,
då vart ämne, utsökt av behagen[6],
rördes i sin flykt av snillets ljus:

[1] Cr. var stor konstkännare. [2] »I såpbubblan, som försvinner i skyn, ha, utan att av någon ses, avspeglats många skiftande bilder.» [3] Lämnade. [4] Berömd fransk tragiker. [5] Hos Aspasia, Perikles' väninna, samlades Atens snillrikaste personligheter. Liknande sällskapskretsar tillhörde Cr. i Paris. [6] Valt av behagfulla damer.

Digitized by Google

hade vänskap, tid och vana
ren ett annat hem dig hunnit dana,
Sveriges son! men intet band
skilt din själ vid dina fäders land.

I din flykt, vem bringar dig att stanna?
Vilken vis, så rik på muntra år!
Varje skrynka på hans panna
talar sanning mellan silverhår!
Ädel står den borgerlige mannen
i så romerskt enkel dräkt
bland de stora. Lasten, som tyrannen,
såg ej denna uppsyn oförskräckt.
Det är Franklin. Stum ser flärden
denna rena dygd från andra världen.
Creutz, han räcker dig sin hand,
sämjans tolk ifrån de frias land.

Glad, med denna hälsning, länge saknad
ifrån Vinland[1], Sveriges forna vän,
kom du hem och, liksom vaknad
ur en bildrik dröm, dig fann igen
bland de berg, de skogar och de sjöar,
där du först din känsla rönt,
och ännu med sina tusen öar
fann du Sverige så romantiskt skönt.
Tjust bland Mälarns tysta lunder,
åt din vilas lyckligt gömda stunder
reste du ett lantligt tjäll[2],
där med vänner och naturen säll.

Över rangen höjde sig ditt snille,
över ståten höjde sig din dygd.
Men dock en gång lyckan ville
se förtjänstens öde utan blygd,
och hon lyfte dig att närmst vid tronen
stå, dess prydnad och dess stöd;
där din ena hand du åt nationen,
och den andra åt monarken böd[3].
Sanning talte du för makten,
såg blott skal i högheten och prakten
och med enfald från din höjd
smålog ner åt var oskyldig fröjd.

[1] De gamla nordbornas namn på en del av Nordamerika. [2] Efter hemkomsten uppbyggde Cr. en sommarbostad vid Mälaren. [3] Cr. blev kanslipresident.

Digitized by Google

Mången ny förtjänst och sällsynt gåva
av din örnblick ses[1] i dalens skygd,
och ett tidevarv sig lova[2]
renat genom smak som genom dygd.
Alla prydnader av konsten sprida
över Sveriges bygd sin glans.
Gustav på dess tron, Creutz vid dess sida
själve fläta vitterhetens krans.
Över svenska språkets tempel
sväva deras lysande exempel,
viskande med himmelsk röst
än i talarns, än i skaldens bröst.

Men ett sällsamt lov bland snillets söner,
tjusta lätt av sköna villors sken,
Creutz, din vandels ära kröner,
såsom ljuset glänsande och ren.
Snille blott i fantasiens rike,
du en vis i staten var:
gjorde ej ett medel av din like
för en bragd, romantiskt underbar,
köpte icke glans för nytta,
sökte ej med maktens spira flytta
till din bygd i polens land
drömda bilder från Atlantens strand[3].

Att välsignas ock i nödens hydda,
ej att lysa blott i minnets sång
var ditt mål. — Men hastigt flydda
höljdes spåren av din visa gång.
Lyfte du med konst, natur och lycka
denna stam[4] av sällsynt dygd,
o Försyn! att i dess mognad rycka
från dess land dess frukter och dess skygd?
Ack, han föll, och vitt kring jorden
klagades hans fall, och stum från Norden
flög den genius, som dit
vinkat konster, vinkat dygd och flit.

Fåfängt vid hans röst från forna världen
smaken kom, ej konstlad eller vild;
prakten, vällusten och flärden
resa på dess tron en sminkad bild.

[1] Upptäckes. [2] »Ett helt tidevarv ses lova sig bli renat o. s. v.» [3] »Cr. var, ovanligt nog för ett snille, en praktisk politiker, som ej sökte hit införa de nya republikanska idéerna.» [4] D. ä. Creutz.

Digitized by Google

Gråt, natur, och du, hans tvillingstjärna[1],
ensam lämnad i din gång,
göm dig mulen! Knappt en lantlig tärna
nämner mer hans oskuldsfulla sång.
Men en dag, då stormen viner
kring Europas mossiga ruiner,
stån I över fjällens topp
utan nedgång evigt klara opp.

TILL EN UNG FLICKA.

Unga flicka, i din vår
bind dig myrtenkransen[2].
Dansa, medan du det får:
snart är du ur dansen.

Innan morgonen sin kos
smyga sig behagen;
då en annan yngre ros
tränger dig ur dagen.

Spegla dig, så länge än
spegeln dig berömmer;
denna oförställda[3] vän
nog en dag du glömmer.

Medan du omkring dig ser
ynglingar i låga,
flicka, sjung vid ditt klaver,
skämta vid din båga[4].

Snart en herre återstår
av den slav, där smilar.
Barnet gråter, vaggan går,
och klaveret vilar.

Lek med diktens drömmar än,
och dess blommor plocka.
Lek med själva kärleken
såsom med en docka.

Snart med en förvissnad barm
såsom fru du vaknar,
vaknar till besvär och harm
och din krona[5] saknar.

Rosorna i hymens[6] bädd
taggar ha, som sticka.
Värre dock att tvär och hädd
gråna bort som flicka.

Medan livet blommar än,
var minut värdera.
Dina femton år igen
får du aldrig mera.

TILL EN YNGLING.

Gode gosse, glaset töm!
Gärna ser din flicka
någon gång dig glad och öm
ibland vänner dricka,

[1] Gyllenborg. [2] Symbol för ungdomsglädjen. [3] Uppriktiga. [4] Sybåge. [5] Brudkronan. [6] Äktenskapets.

Digitized by Google

som med hjärtats sympati,
eldiga och unga,
klinga glädjens harmoni,
livets sötma sjunga.

Gärna vill hon i din hand
se kristallen glindra,
se din kind i purpurbrand,
se ditt öga tindra,
se din känsla, ditt behag
livligt sig förfina,
och i varje anletsdrag
själen genomskina.

Drick! — och livets väg ej mer
går igenom heden.
Se i glaset! — och du ser
jorden är ett Eden.
Drick! — i glaset sanningen
plär sig naken måla.
Drick! — i glaset kärleken
ser sin himmel stråla.

Drick! — men sällan och med mått.
Minns, vad Syrak skrivit:
"Vin och vänskap smaka gott,
då de gamla blivit."
Tänk, vad fröjd på gamla dar
gubbens hjärta känner:
gammalt vin har gubben kvar
än för gamla vänner.

GLÄDJENS ÖGONBLICK.

Sörj ej den gryende
dagen förut.
Njut av den flyende
varje minut.
Rosornas doft,
druvornas ånga,
skynda att fånga:
yngling! de vissna — du själv är ett stoft.

Digitized by Google

Fatta det blinkande
glaset förnöjd.
Sjung om den vinkande
kärlekens fröjd.
Men då du ler,
munter för dagen,
skräm ej behagen;
flydda en gång, de ej följa dig mer.

Drick ur den sparade
ungdomens bål,
drick den bevarade
oskuldens skål.
Glädje och dygd
elda varannan.
Kransad om pannan,
visheten skämtar i vinrankans skygd.

Klinga med roliga[1]
vänner i lag.
Tryck den förtroliga
handen i dag.
Kanske du den
aldrig mer trycker:
härjaren rycker
brud ifrån brudgum och vän ifrån vän.

Glad må du somna i
graven, du ock;
känslorna domna i
tiden ändock.
Efter en kväll,
måttligen njuten,
hjärtligen sluten,
sover man roligt[2] och vaknar man säll.

DET ENDA GLASET.

Kom ur valsen, kom på tå,
yngling, smyg hit sakta!
Moslerglas[3] här fyllda stå,
sköna att betrakta.

Se, vad kupidoner[4] där
doppa sina pilar!
Skynda! Tag det främsta här,
medan dansen vilar!

[1] Bekymmerfria, glada. [2] Lugnt. [3] Glas till moselvin. [4] Kärlekagudar.

Digitized by Google

Vid en ring av skönheter
ställ dig tjust att dricka
högt för alla gratier,
sakta för din flicka!
Onämnd, ser hon av din min
dock ditt hjärtas mening.
Dans och kärlek, sång och vin —
himmelska förening!

Då ditt ögas pärlor ner
ibland vinets blandas,
står hon rodnande och ler
och för dig blott andas.
Vad är alla nöjens sus
under ungdomsraset
mot ditt hjärtas tysta rus
av det enda glaset!

BRÖLLOPSDAGEN.

Vakna! Ej nu mer du behöver, yngling,
famna en drömbild, ej i dödlig saknad
sucka likt fjäriln, som i stängda fönstret
väcktes i förtid.

Glädje och kärlek hela ängden andas,
rik i sin blomning så på sång som vällukt.
Vakna! Sin guldport, överhöljd med rosor,
dagen har öppnat.

Ser du ej, brudgum, vad på bordet snövitt[1]
glänser! Din fästmö det med mången halvsuck
sömmat, och blodröd hon befallte hit det
bäras i aftons.

Flyg med förtjusning, och emot ditt hjärta
tryck det, hon vidrört med de sköna händer.
Skynda! Av lövverk dig en segerbåge
väntar därute.

Spring genom trädgåln: du ej henne finner.
Endast av brudmör, då de kronan fästat,
letas ut barmens på de blyga böljor
rörliga prydnad[2].

Spring genom förmak, genom sal och kamrar!
Icke hon syns där. Bakom hennes fönster
smyg dig; en förlåt är där hängd. Din sol sig
döljer i skyar.

[1] Brudgumsskjortan. [2] Brudgummen får ännu icke se sin brud; hans skänk, ett smycke, fästes på sin plats (»letas ut») av brudtärnorna.

Digitized by Google

Vänta! vid midda'n över dig skall stråla
hela dess skönhet, då de glada klockor
kalla dig. Fruktlöst du likväl tillbaka
blickar i porten.

Gå du din väg fram till det helga altar;
där skall hon, trofast, i din hand av fadern
lämnas för alltid; och du står med henne
under en himmel[1].

Ser du, hur småle i de fyra hörnen
Hälsa och Oskuld och Behag och Ömhet!
Under de bildnamn jag de fyra ville
visa i staden.

Henne blott ser du och den himmel, hennes
öga, som upplyfts med en tår, dig visar.
Där, då din sällhet i ett *ja* förkunnas,
svarar ett amen.

JESU UPPSTÅNDELSE.

Psalm n:r 102.

Vad ljus över griften!
Han lever, o fröjd!
Fullkomnad är Skriften,
o salighets höjd!
Från himmelen hälsad,
han framgår i glans,
och världen är frälsad,
och segern är hans.
Bortvältad är stenen och inseglet bräckt,
och vakten har flytt för hans Andas fläkt,
och avgrunden bävar. Halleluja!

Här var mellan ljuset
och mörkret en strid;
dock segrade ljuset
till evig tid.
Nedstörtad är döden;
och tron står opp
bland jordiska öden
med himmelskt hopp.

[1] Brudpällen, som i sina hörn är prydd med fyra allegoriska figurer.

Digitized by Google

I sörjande kvinnor, vem söken I här?
Den levande ej bland de döda är:
uppstånden är Jesus. Halleluja!

Så himlen med jorden
försonade sig,
så graven är vorden
till glädjen en stig.
I huvu'n, som böjdens
vid korsets fot,
upplyftens och fröjdens
trots världens hot!
Kom, skingrade hjord, till din Herde igen:
han lever, han lever och följer dig än,
osynlig från himlen. Halleluja!

Nu stormen, o tider!
Hans kyrka står fast.
Som ljuset sig sprider
hans lära med hast.
Ut gå i all världen
hans sändningabud
och vittna bland svärden
och bålen om Gud,
och vittna om honom, o tröst i all nöd!
som, död för vår synd, blev genom sin död
en förstling till livet. Halleluja!

I fromme! Vi klagen,
vi misströsten I?
Hur fort är båd' dagen
och natten förbi!
Snart jorden upplåter
sin famn till er ro;
snart uppstån I åter
likt kornen, som gro.
Han själv, som dem sådde, skall komma till slut
och samla in skörden, men skilja förut
ogräset från vetet. Halleluja!

* * *

Digitized by Google

JOHAN DAVID VALERIUS.

VÅRVISA.

Kom, sköna maj, och blicka
med milda ögon ner.
Jag är en liten flicka,
som dansar blott och ler.
Det är för sött om våren
att under lek och ras
strö blommor uti håren
och sätta löv i glas.

Se böljan, rörd av västan,
och stora drivan smält,
och rågen broddas nästan
på pappas åkerfält.
På gåln ä djupa pussar,
dit Kalle går ibland
och bygger rara slussar
och fästningar av sand.

Snart kommer liten ärla
och säger: det är vår;
snart daggens silverpärla
i sippans sköte står.

Bror Kalle, ack, hur roligt
att vid en aftonstund
gå hand i hand förtroligt
omkring i gröna lund!

Så skall jag ta min huva,
slå under hakan knut
och leka "hök och duva"
och "sista paret ut";
så har jag bolln i barmen,
jag smyger fram med den
och bränner Karl på armen
och kysser honom sen.

Nog händer det, att kjolen
blir lite våt av dyn,
att kinden steks av solen
och blåsten skämmer hyn.
Men mamma aldrig räknar
så strängt med sin Sofi;
vad gör mig några fräknar,
blott jag är glad och fri?

SKEPPSFARTEN.

Jag hälsar dig, fredliga flagga!
Kom, vimplade drake, att vagga
de älskande, slumrande tryggt!
O, gunga oss sakta på fjärden
till hamnen vid slutet av världen!
O, kom och bevinga vår flykt!

Vi foro och foro på vågor;
där sprungo vid nattliga lågor,
försilvrade, fiskarna fram.
Vi foro så sött genom ängar;
där bäddade blommorna sängar,
där drucko vid stränderna lamm.

Digitized by Google

På däcket vi lekte förtroligt
vi hade så roligt, så roligt,
vi lärde vart berg våra namn;
vi blåste på hornen i sundet,
vi sjöngo en psalm invid grundet,
och jag höll min flicka i famn.

I skuggan av hängande segel
stod böljans omätliga spegel,
den stjärnorna dansade på;
vi njöto, vi njöto minuten,
högt över oss himlen låg sluten,
och jag var där inne ändå.

Den tiden var lycklig. O, blicka
ur tårar, min rodnande flicka,
och säg: "Den var lycklig för mig!"
Då låter jag stormarna strida,
jag sätter mig glad vid din sida
och far genom livet med dig.

* * *

JOHAN OLOV WALLIN.

HORATIUS OD. II 6.

Översättning.

Lägg bort den mörka politiken,
låt bli kantaberns vapenbragd
med skytens anslag bortom viken!
Ack, möt ej, fiken och försagd,
med sorgerna och vinningsnitet
en dag, som är dig förelagd —
och som behöver dock så litet!
Snart från din hjässa, snöbeklädd,
den unga glädjen, yr och rädd,
skall med behagen fly till rygga
och ingen ljuvlig sömn betrygga
och inga kärlekar omskygga
din ensamma, din kulna bädd.

Digitized by Google

Ej vårens täcka blomma hyser
ett oförvissneligt behag;
ej i en evig fullhet lyser
den milda månens anletsdrag;
och du, o svage, du ej ryser
att klandra en gudomlig lag?

Nej, hellre dricka, hellre njuta
en flyktig stund och än en gång
i lönnens skygd förutan tvång
på gräsets lena bädd oss luta;
ännu, som förr i livets vår,
med purpurrosens ambratår
och Syriens nardusdoft begjuta
vårt glesnade, vårt blekta hår! —
Hell guden Evius[1]! Han förmår
att våra bröst för kvalen sluta.

Fort, gosse, fort till bäckens rand,
där böljan mellan blomster halkar —
vem springer fortast ner och svalkar
falernska vinbuteljens brand?

Och *dit!* O vem, vem flyger dit,
och för min ömma Lyde hit?...
Så flyg, bed henne ej förgäta
att taga elfenlyran med,
och linda i en sorglös fläta
sitt bara hår på grekisk sed!

UR GUSTAV DEN TREDJE

I ANLEDNING AV DENNE KONUNGS ÄRESTOD, SOM AVTÄCKTES DEN 24 JAN. 1808.

Preludium[2].

O lyssnen! O hörden I ljuden?...
Har tjusarens lyra ej klingat,
har hämnarens[3] båge ej dönat
från glimmande skuldran i skyn?...

[1] Backus. [2] Förspel. Det är denna första avdelning av dikten, som vanligen kallas »dityramben». [3] Apollos. Bildstoden liknar i hela sitt yttre det antika konstverket »Apollo di Belvedere». — »Det är Apollo själv, som i Gustavs gestalt träder i dagen.»

Digitized by Google

O blicken! O syntes ej guden,
som pytiska ormen[1] betvingat
och deliska dalen[2] förskönat?
Förtrollar ej hoppet min syn?

Se, han kommer! Se till stranden!
Kännen I hans gudagång?
Sångmör, edra stämmor blanden
med kviriters[3] jubelsång!
Guden kommer — o, i glansen
av hans hulda majestät
till hans möte glättigt dansen,
smygen kring hans lockar kransen,
kasten blommor för hans fjät!
Dansen, gratier! Sjungen, barder!
Tänden offret, medborgsmän!
Gustav kommer, *Gustav* varder
uppenbar för er igen,
han, som snillens lekar ledde,
hjältars blixt — med samma hand,
han, som Sveriges väl beredde,
han, som liv och dager bredde
över polens vinterland!

Dyrkade bild!
Ack, huru sann!
Ack, huru mild!
Sådan var *han.*
I dessa dragen,
ur detta öga
tala behagen,
ljuva, höga,
snillets och känslans och vishetens röst.
Lika så huld, så majestätlig
står den odödlige oförgätlig
i våra bröst!

Sådan var *han,* den gode kungen!
Sjungen, I skalder, och åter sjungen:
sådan var *han!*
Svea, med festliga kanonader
bjud dina ättlingar hylla sin fader,
hylla sin förste medborgsman!

[1] Apollo dödade draken Pyton. [2] Han var född på ön Delos (»deliern»). [3] Medborgare (i Rom).

Digitized by Google

Eller din älskling stum betrakta,
sjunk till hans fot och sucka sakta:
Sådan var *han!*
Bjud dem, ack, bjud dina myriader
hylla med heliga tårar sin fader,
hylla sin förste medborgsman!

*

— — — — — — — — — — —

— — —

Men vilka glädjerop, som utav dundren svaras!
Vad dyrkans föremål skall åter slå vår syn?
Vem, hjälte eller gud, ännu fördold i skyn,
står färdig att på nytt för jorden uppenbaras?
I Sveriges spridda barn, vad högtid kallar er
ur låga hyddors hem, ur förstliga portaler?
Vad syn av prunkande rostraler[1],
vad glans av svävande trofér[2]!

Det faller, täckelset. Hög träder han i dagen,
han, som ur spillrorna på Viborgs-skärens våg
steg upp och blixten grep och ljungade — och såg
en fiende av skräck, en värld av undran slagen.
Där står han, segraren, i all sin äras glans,
med friden återvänd, o Svea, i ditt sköte,
och lyfter, hälsande ditt möte,
ifrån sin hjässa lagerns krans.

O du, vars styrselkonst med hjältestyrka lyfte
bland folken detta folk till all sin forna rang,
och mer med snillets makt än spirans välde tvang
de spridda sinnena att verka till ditt syfte!
Vars blotta namn — vadhelst förlorades och vanns —
var vällust på en gång och tillflykt för nationen,
som sorglöst spridde sig kring tronen,
trygg vid den tanken, att du fanns!

O, om ännu till oss du nalkas från det höga,
o, vaka för ditt folk, och blicka välbehag[3]
åt manliga beslut och ädla företag
med samma livande och faderliga öga!

[1] Triumfbågar. [2] Fanor. [3] Blicka med välbehag.

Digitized by Google

Giv kraft åt dessa svärd, som i var götisk hand
för äran höja sig, att blott med segern fällas!
Giv hägn åt dessa bröst, som ställas
till murar för ett fosterland!

— — — — — —

Ur SVENSKA PSALMBOKEN.

N:r 481.

Var är den vän, som överallt jag söker?
När dagen gryr, min längtan blott sig öker;
när dagen flyr, jag än ej honom finner,
fast hjärtat brinner.

Jag ser hans spår, varhelst en kraft sig röjer,
en blomma doftar och ett ax sig böjer;
uti den suck, jag drar, den luft, jag andas,
hans kärlek blandas.

Jag hör hans röst, där sommarvinden susar,
där lunden sjunger, och där floden brusar;
jag hör den ljuvast i mitt hjärta tala
och mig hugsvala.

Likväl ett töcken mig från honom stänger,
min bön, men ej min blick till honom tränger.
Ack, såge jag hans anlet' och mig slöte
intill hans sköte!

Ack, när så mycket skönt i varje åder
av skapelsen och livet sig förråder,
hur skön då måste själva källan vara,
den evigt klara!

O, ljusets, fridens, salighetens källa,
när skall för mig din rena flod uppvälla?
Vem förer mig till dina friska flöden?
Den stilla döden.

Var tröst, min ande! Hoppas, bed, försaka!
Dig vännen vinkar, du skall se och smaka,
hur ljuv han är, och sjunka i hans armar,
som sig förbarmar.

Digitized by Google

Snart till den strand, där böljor sig ej häva,
lik arkens trötta duva skall du sväva,
till Herdens famn lik rädda lammet ila
och där få vila.

N:r 484.

Så skön går morgonstjärnan fram
och bådar, klar och lyckosam,
den stora dagens möte,
då själen, över jorden höjd,
får svinga sig med helig fröjd
i himlafaderns sköte.
Tiden,
striden
snart skall slutas,
friden njutas,
hoppet vinna,
tro och kärlek målet hinna.

Jag skyndar till den staden fort,
det nya Salem, på vars port
min bön så länge klappat.
Jag vet, att du, som nådelig
av dem, som voro givna dig,
ej någon har borttappat,
blödde,
dödde,
kärleksfulle,
att jag skulle
även frälsas
och bland de utvalda hälsas.

Och lindrigt lösas jordens band,
jag vet, att vid din trogna hand
jag i den glädje hamnar,
där vännen återfår sin vän,
och David, from och glad, igen
sin Jonatan omfamnar.

Modern,
brodern
där ej gråta;
makar såta,
ömma hjärtan
där ej hinnas mer av smärtan.

Ej mer med blicken skum och svag
jag leta skall Guds anletsdrag
i världens dunkla spegel,
men Herrens klarhet ohöljd se
bland dem, som äro tecknade
med Herrens Guds insegel;
salig,
salig
skall jag röna
allt det sköna,
sanna, höga,
som här doldes för mitt öga.

Min sällhetsdag, jag väntar dig,
jag redo är, jag kläder mig
i vita högtidsdräkten.
Kom, Jesu! "Ja, jag kommer snart",
du svarar mig, jag hörer klart
din röst i morgonväkten.
Ära,
ära
vare Herran!
Viken fjärran
sorger alla!
Gudi vill jag mig befalla.

BLICK TILL GRAVEN.

Det mörknar kring rymden. Snart stiger jag ner,
där västan ej andas, där vårsol ej ler
och vänskapens blickar ej följa;

Digitized by Google

där allt, som i livet var lycka och lust,
så tyst som en dynande bölja
dör bort mot en främmande kust.

Men störtskuren ock, som min gröda förött,
och korset, varunder min skuldra har blött,
de skola ej mera mig hinna.
Och avund och otack och plåga och strid,
de måste med allo försvinna
och lämna min aska i frid.

Och utså de tistlar ännu på min grav,
jag sköter ej om dem, jag vet dem ej av.
Det blodlösa, sorglösa hjärtat
har lyckligen kommit ur eldprovet ut,
där, mer ej bedraget och smärtat,
det funnit en fristad till slut.

O jord, o min moder, så upplåt ditt sköt,
det kalla, men hulda, som aldrig du slöt
för barnen, då till dig de ila!
Se, släckt är mitt öga och bleknad min kind!
O, vagga mig sakta till vila
vid sång utav aftonens vind!

Din natt är ej långsam, om än den är lång;
och när jag uppvaknar, hugsvalad en gång,
så lyft mig uppå dina armar
till Fadern, den evige, milde, som än,
oändlig i nåd, sig förbarmar
och känner väl barnet igen!

GRAVSKRIFT.[1]

Jordens Oro Wiker — graven allt förliker,
för den frid, som varar; — himlen allt förklarar.

DÖDENS ÄNGEL.

En gång dö och sedan domen.
Paulus.

I Adams barn, som av jorden födens
och vänden åter till jorden om!
I ären mine, I ären dödens,
alltsedan synden i världen kom.

[1] Dikten, funnen bland Wallins efterlämnade papper, står som inskrift på hans gravvård.

Digitized by Google

Jag står i öster
och når till väster,
och tusen röster,
I tidens gäster,
jag bär till eder med Herrans ord
från luft och lågor och hav och jord.

I bon och byggen, som sparvar bygga
sitt bo i sommarens gröna lund.
De sjöngo glada, de sutto trygga
i trädens löviga skygd en stund.
Men fåglanästen
ej provet höllo,
när deras fästen
för stormen föllo,
och tyst blev sången och sjöngs ej om,
och glädjen, gången, ej återkom.

I gån och sucken, som duvor sucka,
för morgondagen, som I ej sett.
Då oförtänkt som en fallets lucka
sig jorden öppnar för er med ett —
och I försvinnen
i plötsligt nedan,
och edra minnen
försvinna sedan,
och nytänd måne ur silversky
ser andra komma och andra fly.

I sväven lätta i dansens ringar,
I stojen yra i nöjets lag,
och myrten blommar, och lyran klingar —
men över tröskelen stiger jag.
Då stannar dansen,
då sänkas ljuden,
då vissnar kransen,
då bleknar bruden,
och "sorg är änden", som Skriften sagt,
"uppå all glädje" och glans och makt.

Jag är den starke, som haver makten,
till dess en starkare komma skall.
På höga fjällen, i djupa schakten
det är min anda, som susar kall.

Digitized by Google

De smittans ilar,
som rensa länder,
de nattens pilar,
som ut jag sänder,
de slå sitt offer, och slaget tål
ej mur av koppar, ej sköld av stål.

Jag sveper vingen om nordanstormen
och rullar dynande våg mot strand.
Av statssystemer jag krossar formen
och vrider viggen ur dundrarns hand.
Som nattens väkter
jag sekler jagar,
och mänskosläkter
och verk och dagar
som böljor välva sig för min fot,
tills sista böljan där lagt sitt knot.

Mot mig förlora sig vett och vapen,
mot mig ej lärdom och konst består.
Jag frihet ger åt livegenskapen,
och härskarviljan i järn jag slår.
Jag striden leder —
och härar falla;
de ligga neder,
och ligga alla
och vakna ej vid larmtrummans bud,
men först vid domens basunaljud.

Min hand blott vinkar — och jorden sopas.
allt levande till det rummet far,
där intet öra hör namnet ropas
och ingen tunga sig rör till svar.
Min fot lustvandrar —
och stjälper troner;
och Alexandrar,
Napoleoner,
de herrar fordne i höga loft,
de äro vordne en handfull stoft.

I låga jorden, på den de vandra,
på den de strida om rang och arv,
jag blandar släktena om varandra,
jag lägger tiderna varv på varv.

Digitized by Google

I djupa natten
ej följer prakten
och icke skatten
och icke makten.
En gång de ägas, en annan gång
de andras äro som laga fång.

Ej ovan jord är en borg belägen,
som eder tryggar, I vandringsmän.
En egen egendom I ej ägen,
fast öppet fastebrev lytt på den.
Se, diademen
och sorgedoket
och purpurbrämen
och arbetsoket
sig nya huvuden sluta kring,
om nya halsar de slå sin ring!

I ären komne, I skolen gånga,
I haven här icke hem och hus;
I skolen bo i den staden trånga,
där sol och måne ej tända ljus,
där sköldemärket
i porten krossas
och ur dagsverket
den trötte lossas
och fångens länkar och hjärtats band
så spröde brista för samma hand.

Var är din moder? Var är din maka?
Då ha de vandrat den vägen bort,
på den de vända ej mer tillbaka,
på den du följer dem inom kort.
Ty skatten akta,
som Gud dig sänder!
Den halkar sakta
ur dina händer
och ses ej åter av dig, förrän
du svara skall, hur du vårdat den.

Var är din broder? Var är din like?
Så frågar Herren dig då ej mer.
Då har du bröder, du spotske rike,
uti de matkar, du näring ger;

Digitized by Google

och när de mätta
som du avlida,
skall efter detta
en matk dig bida,
som närs och lever i evig tid
uppå ett samvete utan frid.

Han bidar eder, som liknöjt skåden
en annans fall, blott I själve stån,
som tro och fädernesland förråden
och med det heliga driven hån,
som lagar vriden
och hjärtan villen
och oskuldsfriden
på lek förspillen.
Och *ve* blir slutet på hån och lek,
då hämndens vålnad sig reser blek.

Han bidar eder, I lögnens andar,
då tungan låder vid eder gom.
Åt redligheten sitt gift hon blandar,
och äran faller för hennes dom.
Men mot min glaven
I intet kunnen:
jag spärrar graven
och smädemunnen,
som nästa gång, sen han målet mist,
för *den* skall svara, som dömer sist.

Rannsaken, dödlige, edra syften,
med bävan forsken er själs begär,
och rena händer och hjärtan lyften
till *den,* som vet, vad i mänskan är!
I till den orten
dock skolen ända,
där över porten
till tidens ända
det skrevs oryggeligt det beslut:
"Här var går in och går ingen ut."

Er jorden slukar med värv och planer
och lycker åter sin mun igen,
om likt favoner, om likt orkaner.
I vederkvickt eller härjat den.

Digitized by Google

Men ej av jorden
ert mått begären,
ty det I vorden
och det I ären,
det verket eder blev anbefallt
den Ende känner, som känner allt.

Vad Herren äskar, till dig han sade.
Han mätte ut för ditt vandringslopp,
vad du, o mänska, att bära hade
och vad du hade att fylla opp.
Han kraft beskärde
till vad du borde
och vishet lärde,
att rätt du gjorde,
om blott du hörde i lydigt bröst
den store, helige Andens röst.

Hör anderösten, den klara, djupa,
och i hans ärende upprätt gack!
Du sen ej spörje, om du skall stupa,
ej heller sörje för världens tack!
Du fylle kallet
och frukte icke!
Ur själva fallet
du uppåt blicke,
så skall dig fatta en änglahand
och stilla föra dig till ditt land.

Gack, trygg i styrkan av ädel vilja,
igenom provets och mödans tid,
så kan dig världen från lyckan skilja,
men ej från dygdens och sinnets frid;
så kan i jorden
väl kroppen myllas,
dock gudaorden
på anden fyllas:
"Du trofast var intill dödens dag;
nu, gode tjänare, lönen tag!"

Gör rätt åt alla, och lindra nöden,
och trösta sorgen, varhelst du kan!
Försvara sanningen uti döden,
och vinn som kristen, och fall som man!

Digitized by Google

Ej jordisk vinning
till lön du tager,
ej kring din tinning
en snarblekt lager,
men, ljus och evig och skön och hel,
de sälla heligas arvedel.

Vad vore tron, om den icke låge
en klarögd pärla på hjärtats grund
och upp till himmelen stilla såge,
då skalet brister i mogna'ns stund?
Den sköna vilan
gör slut på plågan;
och blixtrar bilan
och flammar lågan,
martyr, se, himmelen öppnar sig,
och kronan räcker Försonarn dig!

Vad vore dygden, om livet vore
med stoftets flämtande gnista släckt?
Du förste Gustav! Du andre store!
Du frie, modige Engelbrekt!
Och alla visa
och alla ömma,
som mänskor prisa
och mänskor — glömma!
Vad vore ömhet, förstånd och kraft,
om endast graven till mål I haft?

Vad vore äran, som till er ropar
att vörda plikten, att dö för den,
om hon berodde av fala hopar
och deras falare huvudmän?
Nu strålar friden
från hennes anlet',
om också tiden
en suck föranlät,
ty tiden stänker ej upp sitt damm
till stjärnegatan, där hon går fram.

Vad vore lyckan, vad vore glädjen
i kärleksringen, så ljuv och ren,
om, när den bryts, I ej återkedjen
dess brutna länkar vid hoppets sken?

Digitized by Google

Så ödeblivet,
o hjärtan såta,
vad vore livet?
En olöst gåta,
ett obarmhärtigt uriebrev,
som Gud i vrede för mänskan skrev.

En åldrig Jakob sin Josef mister,
och Jonatan ifrån David går,
och pressat bröst i en suckan brister,
som ingen tröst i all världen får;
och Rakel gråter
de kära späda
och sig ej låter
av något gläda,
ty ute är med vad dyrast var
för hennes hjärta och hennes dar.

Men Gud är kärleken. Lugnen eder
betryckta hjärtan, och fatten hopp!
det korn I laden i jorden neder
i gyllne skördar skall spira opp.
O, vad I laden
med sorg i graven,
vad kärt I haden,
vad kärt I haven,
det är ej borta, men dock ej där:
det är hos *honom,* som evigt är.

I honom lever allt liv och röres
all kraft och tänder sig klart allt ljus.
Hans kärlek famnar ock det, som föres
till andra boningar av hans hus.
Se genom dimman,
du barnasinne!
När även timman
för dig är inne,
så kallar Fadren. Emellertid
med trohet verka, och tåligt lid!

Dröj lik Maria med känslor rena
vid Jesu fötter, och hör och bed!
Se upp till korset som Magdalena,
där nåden blickar till ångern ned!

Digitized by Google

Johannes, slut dig
till vännens hjärta!
Han tager ut dig
ur tvång och smärta
till helig frihet och salig fröjd
uti sitt himmelska rikes höjd.

Väl dem, som redligt det ädla velat,
det rätta sökt och det milda tänkt,
som älskat mycket, fastän de felat! .
Dem varder mycket ock efterskänkt.
De här ej blevo
allt vad de skulle;
men änglar skrevo
så kärleksfulle,
vad genom dem uti minsta mån
den världen glätt, som de kommo från.

De hava hållit sig vid det ena,
att frukta Herran och intet mer;
de hava tvagit sin' kläder rena
uti det blodet, som oskuld ger.
All strid är lyktad,
all synd förlåten
och oron flyktad
och stillad gråten.
Den store Fadren vet deras namn,
och trötte sjunka de i hans famn.

Så fridfullt de uti Herran somna,
så fröjdfullt hälsa de Herrans dag.
De ur bedrövelse äro komna
och undan ödenas alla slag.
Ej mera fångna
i jordebanden,
de äro gångna —
så talar Anden —
ur mödans träldom till fridens hem,
och deras gärningar följa dem.

De äro gångna. De gingo tida
till rätta hemmet i Fadrens hus.
De skola bo i den staden vida,
där sol och måne ej skifta ljus;

Digitized by Google

ty klara solen
är *han,* som råder
från höga stolen
och ser i nåder
till allt, som rum i den staden fick,
och liv och salighet är hans blick.

Och rum för alla, som tro och hoppas,
för alla rum uti himlen är.
Och som, när fikonaträdet knoppas
I veten sommaren vara när,
alltså I kännen,
då dagen svalkas,
hur himlavännen
till eder nalkas
och för till rummet, som han berett,
där I med honom förbliven ett.

Då dagen svalkas och skuggan breder
kring edra dalar och berg sitt flor,
så kommer han och förlossar eder,
vars makt är såsom hans kärlek stor.
De ögon trötta,
en stund de somna;
de verktyg nötta,
en stund de domna;
en annan stund till ett annat lopp
I edra huvuden lyften opp.

Och ny är himlen, och ny är jorden,
och ny är himlens och jordens son
och saknar icke, odödlig vorden,
det trånga hemmet han kom ifrån.
Det är försvunnet,
det är förvandlat;
men tro, som vunnit,
men dygd, som handlat,
I haven lotten åt er beredd,
av låga sinnen ej hörd och sedd.

Då äro torkade alla tårar,
då äro helade alla sår.
Ej mer på travar av lik och bårar
med fackla, nedvänd och släckt, jag står.

Digitized by Google

Jag facklan vänder —
och i detsamma
den återtänder
vid livets flamma
och blandar, evig seraf, min ton
i eder lovsång vid ljusets tron.

Ur TAL VID SVENSKA BIBELSÄLLSKAPETS FÖRSTA ALLMÄNNA SAMMANKOMST, 1816.

Församlade *kristne!* Att under denna benämning på denna tid och på detta rum kunna tilltala en samling av vad hov och huvudstad, börd och rikedom, kunskaper och bildning hava mest lysande och upphöjt utan att därigenom bliva anstötlig eller åtminstone synas enfaldig, det är i sanning en märkvärdig hyllning åt den bättre anda, som äntligen ej förskjutes, när den ur helgedomen vågar utflytta i allmänna levernet, lik arkens duva, som efter fruktlösa försök först *då* finner ett fotfäste, när syndafloden börjar avrinna och jorden förnyas.

Ty så långt voro vi komne i vad samtiden kallade ljus och en annan tid skall kalla mörker, att själva det gudomliga ordet, vars nyttjande man kunde förlåta vårt släktes barndom, men ej dess fullmyndiga ålder, ansågs på sin höjd som ett slags bidrag till fornhistorien, vilket redan gjort sin tjänst och numera ej behövdes, då man till sin bildning eller sitt tidsfördriv ägde romaner, reglementen, encyklopedier och hushållskatekeser. Den himmelska sanningen, som ej kunde förlikas med jordiska begrepp och begärelser, blev till straff ett mål för det småkvicka skämtet, som, när det förlorade sin nyhet och sitt salt, övergick till föraktets tystnad i dessa ämnen och kallade sig då anständigt. Guds hus ville man väl ej nedriva, emedan så mycket annat kunnat omedelbart därpå bliva nedrivet; men att heliga sabbaten, att deltaga i den offentliga gudstjänsten, att gå till Jesu nattvardsbord — så långt trodde man sig ej behöva driva sin fruktan för Gud eller människor. Om man ock någon gång, oupptagen av beredelserna till världsliga förlustelser eller förlägen om en sysslolös timmas fördrivande, för ro skull besökte helgedomen, var det helst där, varest man fick beundra talarens konst att på det andeliga farvattnet som en skicklig pilot[1] lovera sig fram genom dogmatikens klippor och, sedan han behagligt gungat sina passagerare en stund på fantasiens känslosvall, återföra dem helbrägda i den kända hamnen av en maklig sedelära, som dock ej behövde följa utom kyrkdörrarna. Här vidtogo andra levnadsreglor. Här igenfann man sina vanliga klokhetsmaximer om världen och människan och återtog sitt förståndigare sätt att uttrycka dem. Att nu från en religiös synpunkt betrakta livets åligganden och tidens händelser skulle hava fallit sig löjligt och ännu löjligare att

[1] Lots.

Digitized by Google

i sådan form utlåta sig. Det var nog, att man visste njuta sitt liv, låta allt gälla, vad det kunde, vara själv sin lyckas smed och, där man misslyckades, skylla på otur. Ville man någon gång, vid stora tillfällen, höja sig på stora ord över det alldagliga, så lät man det *allsvåldiga ödet* styra sakernas lopp eller ibland, för omväxlings skull, det *Högsta väsendet,* vilket man dock sorgfälligt vaktade för alla attributer, som kunnat väcka en åtanke på den i Ordet uppenbarade himmelske fadren. I övrigt skyndade man, så fort ske kunde, från sådana fraser att ej löpa fara att misstänkas för någon hemlig kristendom. Fanns här och där någon eljest bildad och kunnig man, vilken noggrant iakttog gudaktighetens allmänna övningar, strax stämplades han som en skrymtare, vilken väl visste, vartill gudaktigheten var nyttig här i världen. Samlade ännu någon husfader på gamla världens sätt sina barn, sitt tjänstefolk, sina vänner omkring sig för att efter dagens eller veckans mödor tacka Gud och uppbyggas av Herrans ord, föga fattades, att han fick namn av sekterisk. Gudsfruktan kunde man såsom en, lindrigast sagt, oskadlig barnslighet förlåta den oerfarna ungdomen, den vidskepliga hopen och det kön, som man till armstyrkans pris behagat kalla det svagare; men hos den mogne, sluge och genomdrivne världsmannen skulle den hava varit en på samma gång oförlåtlig och oförklarlig fördom —

Så kan mänskligheten för en tid hylla otrons och villfarelsens herravälde; men detta välde skall enligt sin natur ej bliva varaktigt på en jord, där det himmelska ljuset en gång har uppgått och förr eller senare måste av sin egen kraft skingra de tillfälliga töcknar, som kunna någon gång bortskymma, men aldrig utsläcka dess strålar. En tid, som i vetenskapliga upptäckter och vissa konstfärdigheter ansåg sig överlägsen forntiden, ville ock vara klokare i de ting, som måste andeligen dömas; den slet sig därföre lös från den fromma enfaldens tro för att på egen hand söka sig ett ljus, som skulle bli säkrare, men som snart befanns både dunkelt och otillräckligt. Så skulle den småningom genom själva tanken och förnuftet återkomma till en övertygelse, som i sin början endast var den barnsliga känslans tillförsikt. Religionen är ett inre behov hos människan, och sådan den framträder i kristendomen, innehåller den högsta upplösningen på livets gåta och det tröstligaste svaret på både hjärtats och förnuftets angelägnaste frågor. Ty — vad är det, dödlige, som du utan återvändo söker och dock ej finner, varken i forskningarnas rymd eller på lyckans bana eller i nöjets virvlar? Du uppstiger på kunskapshöjden och synar till yttersta horisonten det vida erfarenhetens område; jordens djup upplåter för dig sina bortgömda håvor, och den svallande böljan bär till dig andra världsdelars överflöd. Du bekransas av äran, du följes av framgångarna, och den susande glädjen hälsar dig välkommen. Vad felar dig, efter ditt hjärta ändå slites och din panna fåras? Vad söker du? Du söker,

Digitized by Google

vad jordens barn, ehuru oftast på orätta vägar, sökte, alltsedan medvetandet av ett försvunnet oskuldsliv vaknade i människonaturen, vad fakiren[1] aningsfullt sökte, då han dåraktigt plågade sig själv, vad den blinde hedningen sökte, då han offrade det käraste åt okända överväsen, du söker — *försoning*, och du finner den endast i en religion, som, då den visar människan enda vägen till återförening med sitt heliga upphov och därtill utrustar henne med en högre kraft, grundar på tro och helgelse hennes samvetsfrid för det förflutna, hennes styrka i den närvarande stunden att både handla och lida och hennes hopp för framtiden.

Denna religion, till vilken människan, väckt ur sinnenas dvala, föres av sina heligaste behov, innefattas i de skrifter, som genom den gudomliga vishetens försorg blivit lämnade åt världen under ett gemensamt namn av *bibel*, och isynnerhet den del därav, som kallas vår Herres Jesu Kristi *nya testamente*. Där finner människan i varje tid, land och bildningsgrad, vad henne är angelägnast att veta, viktigast att göra och saligast att förbida. Den överkloke stige ner från sin tröstlösa, förmenta visdomshöjd, den enfaldige upplyfte sitt hjärta över jorden; och bägge skola med lugn tillförsikt vila vid de löften, vilkas fullbordan de inom sig själva erfara; de skola där under irringarna, bristerna och vansklighetens inkräktningar finna det ljus, de söka, finna det hos *honom, som är vägen, sanningen och livet.* — — — — —

Samtid! Du vandrar på den heliga mullen, och du har gjort dig brunnar, de där intet vatten giva. Friska upp din stam vid den levande källan, som allena giver kraft till blomstring och till frukt! Från bergets höjd nedströmmar floden att ödelägga eller att vederkvicka dalen. Från de högre, de rikare samhällsklasserna spridde sig lättsinnigheten till de lägre och talrikare och blev så mycket vådligare, som dessa ej ens återhöllos av den yttre anständighetens band. Därifrån spride sig ock nu vördnaden för det heliga åt alla sidor neder, på det ett gott utsäde må falla i bördig mark och den unga brodden trivas och härliga skördar inbärgas åt både himmelen och jorden! Bidragom var och en efter sin förmåga till det gudomliga ordets utbredande ibland okunniga och därigenom olyckliga medmänniskor! Men vare ock detta ord våra egna hjärtans fröjd och tröst! Vi behöva det alla. Förvarom denna tillflykt åt våra hjärtan under prövningarnas skiften! Förvarom den åt dagens mödor och bekymmer, åt saknadens och plågornas timmar och den inbrytande aftonen! Förvarom, förunnom den åt våra barn och efterkommande! —

* * *

[1] Den indiske botgöraren.

Digitized by Google

DET NYA STATSSKICKETS TID TILL OMKRING 1820.

PER DANIEL AMADEUS ATTERBOM.

UR SAGOSPELET "FÅGEL BLÅ".

Kung Amundus skildrar för sin förtrogne hovskald sitt möte med prinsessan Florinna.

Amundus' canzone.

A m u n d u s.

Vi skildes åt på dunkelgröna grunden.
Du gick uppför ett berg att där förnimma
de klara stjärnors språk i stilla natten.
Min stig mig förde upp till konungslunden,
som månklar sågs kring sina borgtorn glimma;
blott suckar rörde nu dess löv och vatten.
Väl kring den helga skatten
en ringmur böjde sig i stolta ringar,
och, hånande, i fjärran fönstren blänkte.
Men över muren sänkte
en vänlig ek sin gren och gav mig vingar.
På västerns rosor Sömnen satt att sira
sin nu åt Kärlek skänkta jordens spira.

Inom en myrtenskuggas glesa slöja
en silverdamm framför mitt öga bredde
med lindrig krusning sina sälla vågor.
En enslig julle hördes sakta plöja
dess glas och till min strand sin bana ledde;
ur djupet återglänste nattens lågor.
Mitt öga brann av frågor.

Digitized by Google

En vit gestalt på jullens tron[1] jag röjde;
ett pärlregn lekte kring de blanka årar,
och över spegelns tårar
den ljusa skepnaden sitt anlet böjde.
Jag mellan häckar smög att brädden hinna,
och på dess blomsterflor nu steg — Florinna!
Som månan skimrar fram ur molnens bölja
med tankfull blick och med en salig smärta,
så kom emot mig nu min hulda lycka.
Hon gick att bland orangerna sig dölja,
hon såg mig ej, men aning hennes hjärta
i milda svallningar dock syntes trycka.
Hon skyndade att smycka
ett altar med violer, dem hon fällde;
och ur ett ljusblått flor, som sjönk från barmen,
den elfenvita armen
en liten bild på altarranden ställde.
Jag nalkades, i skygd av dunklets floder,
och såg — de kända drag av hennes moder.

På knä, med armarna mot bilden sträckta,
med aftonrodnans sista kyss på kinden
och barmens himlar öppna som azurens,
så låg hon. Kvällens tånad ville fläkta
i hårets guld kring halsens snö; men vinden
var matt, en dröm, den slumrande naturens.
En näktergal, av djurens
i sömnen fångna här den sista vakna,
slog över henne i platanens krona
sin slutdrill att försona
min lust, som led att skåda och att sakna.
Nu fram jag flög — vad växelsprång[2] i famnen,
vad gensvarsrop, vad sammanklang av namnen!

"Florinna," sade jag, "o, sänk ditt öga
från dödens värld, vars gåta dock oss dårar,
och lär din egen evighet att skatta!
De sälla andar i det gömda höga
ej känna våra fröjder, våra tårar;
blott det förgängliga kan kärlek fatta.
Som skuggor, tomma, matta,
ej helgonsbröst på jordens känslor svara:
de hava glömt, hur stoftets längtan brinner.

[1] Upphöjd sittplats. [2] »Huru vi båda sprungo varandra i famnen!»

Digitized by Google

O, när blott dig jag finner,
mitt ljuva liv, min räddning och min fara,
ser jag ej i din blick sig dubbelt måla
det blåa hem, där ljusets änglar stråla?" —

Hon ville svara, men till kyss förlängdes
det ljud, som glatt på purpurläppen dröjde;
stum brann det överfulla hjärtats yra.
Gud, vår och välljud i mitt inre trängdes,
naturens barm en suck av vällust höjde,
på fästet klang den höga svanens lyra.
De heliga, de dyra
sekunder susade förbi som toner;
och mellan våra tårar, våra eder
en balsam kvällde neder
från nattens nektarkalk och lundens troner.
Men ren, med hjässan svept i gråa dimman,
i öster dagen vässte första strimman.

— — — — — — — — — — — — — —

Det är en afton långt efteråt. Florinna sitter i fångtornet. Hon samtalar med sin tärna. Den till »Fågel Blå» förvandlade Amundus kommer och besöker henne.

Florinna

(vid gallret med en luta, sjunger).

Jag vet ett hus i fjärran dal,
av himlen gömt för jordens kval.
I sömnens underbara land
dess väggar trotsa tidens hand.
Dess tak är välvt liksom ett bröst,
dock höjs där ej ett hjärtas röst.

Ej dörr, ej fönster finnas där,
ej värden någon gäst begär.
Ej störs hans ro av solens ljus,
ty dunkelt är det trånga hus.
Blott någon gång i månens glans
han träder ut till andedans.

I dalens gröna skymning då
de bleka vänner stumma gå.
Vid nattens fackla, ljuv och klar,
de minnas än förgråtna dar.
Men när dem dagen nalkas varm,
de fly till moderns svala barm.

Digitized by Google

Den helga Trohet vilar där,
en bild av Gud i själen bär.
Hon väntar, trånadsfull och öm,
en morgon för sin långa dröm.
Och hennes tårar, hennes hopp
i dagg och blommor tindra opp.

(Hon stiger upp och blickar ut genom gallren. Aftonrodnaden skimrar över slottsparken. Hon sjunker i åskådning.)

Rosa
(närmar sig med blygt deltagande).

Min prinsessa! —

Florinna.

Ser du, hur de höja
sina armar bedjande mot målet?

Rosa.

Vilka?

Florinna.

Blommorna, mot aftonpurpurn! — — —

(Underbara fågeltoner ljuda på afstånd och under det följande med korta avbrott allt närmare och starkare.)

Florinna.

Är då ej rosen, där skönheten brinner,
vuxen på känslans nattliga grund?
Vet du, vi himlarosen försvinner
varje kväll vid cypressernas rund?
Sänkt i det åldriga dunklet tillbaka,
läskar hon sig hos det fostrande hav,
medan de kretsande stjärnor vaka
över kärlekens heliga grav.
Jorden, i glindrande nätet fången,
kan ej sin blåa brudgumme fly.
Ljuvt han nalkas på vinden och sången,
dröjer, tills morgontimmarna gry.

Rosa.

Hör du näktergaln i myrtenhäcken?

Florinna.

Ja, han kommer ifrån klangens rike
i den lätta diktens fjäderdräkt,
söker bland de dödlige sin like
och en tärna av sin gudasläkt.

Digitized by Google

Lyssna, hur han vet försköna smärtan!
Älska är ett brott i detta land.
Men den ängel, som beveker hjärtan,
gav dem makt att trotsa sina band.

Rosa.

Slumra in vid näktergalsmusik!
Jag avlägsnar mig. De ljuvsta drömmar
fylle snart min plats. Sov sött!

Fågeln
(nära utanför fönstret).

Florinna!

Rosa.

Vad, jag tror, att näktergalen talar?

Florinna
(sansar sig).

Fantasier! Det är sent på natten,
och vårt samtal tog en riktning, kanske
vådlig för ett fjortonårigt sinne —
det är hemligheten. Tänd ej lampan,
ännu lämnar jag mig ej åt vilan.
Då betjänar jag mig själv, min Rosa!
Du är ju min vakterska?

Rosa.

Tyvärr!
Kunde jag befria er, ni vore
redan fri — men
(betydande)
tiga kan jag dock!
(Går i rummet bredvid.)

Florinna.
(ser efter henne).

Hon är ett barn. Bör denna oskuldsblick
än mena annat, än vad munnen jollrar?
Öppnar fönstret orh ropar sakta:
Min sköna Fågel Blå,
du till mig flyga må!

Fågel Blå

visar sig på en över gallret hängande cypressgren. Hans fjädrar äro himmelsblå, näbben elfenbenvit, och på huvudet bär han en guldfärgad kam, lik en krona. Månen flyter ur en sky och kastar sitt klaraste ljus på det dunkelgröna trädet, fågeln, gallret och prinsessan.

Digitized by Google

Florinna.

Min sköna Fågel Blå,
hur kan du dröja så?

Fågeln.

Genom natt och dunkel stilla
svävar trohet, gömd och säll.
Endast ljud, som ej förvilla,
hinna förr till kärleks tjäll.
Nattens stjärna
lyser gärna
sångarns varma vingeslag,
och i milda
speglar bilda
sig den älskades behag.

Florinna.

Ack, men hårda galler sluta
kärlekens förbjudna tjäll.
Fåfängt hennes tårar gjuta
rosendagg på murens häil.
Inga vingar
glad jag svingar
upp till molnen med min vän.
Blåa bana!
Endast ana
kan jag, men ej följa den.

Fågeln.

När de klara tårar falla
på din liljevita kind,
mina suckar fjärran skalla
i en vild och enslig lind.
Ack, de kalla
alla, alla
klagande på nattens stund,
löven susa,
sånger brusa
ur min ömma trånads grund.

Florinna.

Vila vid mitt hjärta, vila,
trogna fågel, från din färd!

Fågeln.

Jag vill ila, jag vill ila
till min längtans hulda värld.

(Flyger genom gallret och sätter sig på hennes barm.)

Digitized by Google

Florinna.

Tystna — tystna!
Lyssna — lyssna!
Hör du, hur det slår för dig?

Fågeln.

Ja, i vågor
svalla lågor
genom snön, som läskar mig.

Florinna.

Men när österns norna vaknar,
o, vart flyr du från min hand?

Fågeln.

Då min själ, som tärs och saknar,
söker sångens fosterland.

Bägge.

Till sin duva
höga, ljuva
toner sänder turturn ner;
jorden känne,
att blott henne
självt[1] från solens nejd han ser!

Fågeln.

Där i himlens ljusa höjder
sällt en anad lycka bor,
och kring evighetens fröjder
spänner luftens blåa flor.

Bägge.

Livet svingar
sina vingar.
Är hon ej av natten skymd,
kärlek gråter;
trohet åter
döljer sig i klangens rymd.

(Man klappar häftigt på dörren, och åtskilliga röster höras utanför.)

Florinna
(i tårar, halvhögt).

Min sköna Fågel Blå,
du från mig flyga må!

[1] Till och med *(ty.)*.

Digitized by Google

Fågeln

(under bortflykten, långsamt förklingande).

Kärlek gråter,
trohet åter
döljer sig i klangens rymd.

UR SAGOSPELET "LYCKSALIGHETENS Ö".

Ur Första äventyret: Luftresan.

Vindarnas grotta.

Anemotis sitter framför eldstaden på ett slags gråstenstron. Vindarnas hövdingar, utom Zefyr, äro lägrade på sidorna, med sina svenner bakom sig. De dricka ur horn, som gå friskt omkring. Elden uppfladdrar då och då; ljusen på väggarna äro till en stor del utbrunna. Det lider mot dagbräckningen.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Anemotis.

Men medan nu I sitten här omkring mig,
uppfriskade och blidare till sinnes,
må var och en av er, I tappra söner,
erinra sig, vad i går kväll jag bad,
och redigt och i ordning mig förtälja
sitt gårdagsvärv. Du, Sunnan, må begynna!
Du ser så klipsk ut, och du pratar helst.

Sunnan.

På gift och kvalm och ångande kryddor mätt,
jag drog från Ceylon hit över Sahras slätt.
En karavan där sökt, genom mången dag,
i glödhet sand med klagan ett vattudrag.

Förtärd av törst, man hägringar locka såg
med gröna öars buskar, med glasblank våg;
men vart som helst den trötta kamelen lopp,
en gulbränd ökens yta bedrog hans hopp.

Till sist ändock man råkat en dadelpalm:
i skuggan sjöng en källa sin aftonpsalm.
De vise köpmän ströko de långa skägg
och sträckte makligt sig inom tältets vägg

Nu skröt envar i kapp av det mod, han haft,
sin vägkunskap och sina kamelers kraft;
sen överslog man vinsten, med stolta rop,
av gull, av elfenben och av slavars hop.

Digitized by Google

Jag sände då en kvävande virvel ut —
och hastigt tog det högvisa tåget slut.
Blott här och där ett huvud ur sanden glor,
men att det räknar längre, jag knappast tror.

Ej blir från svartblå läppar en ed mer hörd!
Den gula månan låtsar att vara rörd;
han grinar ömt och lyser schakalen dit,
som gör vid läckra rätten sin bästa flit.

När snart de sluga skallar i kritvitt sken
ej prunka mindre rart än sitt elfenben,
jag än en gång vill skåda de kloka män,
hur utan hjärnor likväl de grubbla än.

(Gapskrattar.)

Anemotis
(missnöjd).

Du är dig lik! Skall du ej nånsin lära,
vad bildning är, vad karaktär och seder?

(Sunnan skrattar ännu hårdare.)

Ja, skratta du! Jämt gör du mig bekymmer.

(Hanen utanför gal.)

Hör! Det var första ropet. — Nå, min Nore?

Nordan.

Med skäl du klandrar, moder, min broders nidingsfärd.
Om dö han kunde, genast han fölle för mitt svärd.
Jag annat haft att sköta: att hålla rent mitt hav
från pysslingar, som söka min bostad och sin grav.

De spana alla vägar, de fresta tusen grepp;
än åka de på slädar, än segla de på skepp;
än tro de, att mitt hem är ett isfält utan tö,
än att i öppet vatten jag bor på solblid ö.

Du känner själv, o moder, mitt slott. Så säg, välan,
om slika kräk till gäster jag härbergera kan?
Om ock min fästnings vallar, där isbergstornen stå,
dem släppte in i borgen, vad hjälpte det ändå?

Av blåvit glanskis välvda, på stolpar av granit
jag mina salar murat ej utan konst och flit,
men friska luften spelar i rummen över allt
kring mig och mina svenner: det kallar mänskan kallt.

Digitized by Google

När norrskensdagern blickar på fönsternas kristall,
vi leka krig därinom, vi leka hjältars fall.
Och när vi slå med svärden på sköldar av magnet,
ett ljud går genom världen, det ingen tyda vet.

Vem skulle i min boning då trivas utom vi?
Grann är min trädgård; ätbart finns ingenting däri.
Av snö ju varje blomster, av bärnsten frukten är,
av malm de blanka träden, dem gripar vakta där.

Du gillar alltså, moder, helt visst mitt företag:
jag mot en mänskoskara har åter skipat lag.
I en av mina portar de hjältar fröso fast;
likt fångna möss de kvidde allt under skeppets rast.

Jag såg det usla fartyg; det stod bland isfjäll klämt,
och kvickt min hovnarr, björnen, med kräken drev sitt skämt.
Jag lät de fikna sjömän få tömma ut sitt mod,
tills svält och kyla svalkat det alltför heta blod.

Då steg jag upp på vallen och röt; med dån och knall
flög varje torn till sides, och fri var böljan all.
Ej var och en till kusten kom hem med arm och fot;
men nog gick resan hurtigt, och nog fick soten bot.

Anemotis.

Vad du är hård och skarp! — Har jag ej sagt dig,
att något mera mildhet icke skadar?
Man bör ej vara rättvis blott, men älskvärd.

(Nordan skakar på huvudet och vänder sig mot elden med ryggen åt gumman.)

Jag vet väl, att min varning du försmår;
men sanningen, den säger jag ändå!

(Hanen gal andra gången. Synkretsen börjar ljusna i öster.)

Det andra ropet! — Har du, Östan, ej
ett mera glättigt budskap än de bägge,
så sitt helt stilla på din bänk och tig!

Östan.

Nej, min moder, låt mig tala! Glada tidender jag bär.
Genom Iran sist från Ganges till ditt hem jag kommen är.
En nabobs palats på vägen välvde jag med hån omkull;
nu hans trälar dela rovet, rövarn stoppa de i mull.

Men vid Schiras[1], just som solen sänkte sig i Zenderud[2],
höll jag opp med snabba ritten, steg till jord i ambraskrud[3].

[1] Stad i Persien. [2] Flod i Persien. [3] »Doftande av *ambra*».

Digitized by Google

Än är Persien mig kärast av all land på jordens ring;
hela dagar i dess parker tumlar jag min skäck omkring.

Var han sätter lätta hoven, var med nåd min vinge rörs,
balsam doftar, nafta glimmar, sångens muntra tävling hörs.
Liksom bin kring mandelträdet, lydiga sin drottnings ord,
honingsljuva visor svärma kring den rosenhöljda jord.

Skymning, nattens härold, redan hennes tjäll på skuldran bar,
i jasminens silverskålar nyss min kvällsvard tillredd var.
Smekt av solens avskedskyssar, het av lust och blygsam harm,
skälvde druvans purpurknopp på marmorklippans välvda barm.

Daggens rörliga juveler krönte myrtenskogens hår.
Jorden lik ett lyckligt öga glänste av en glädjetår,
såg sig om i mörkblå rymden till de gyllne systrar opp,
som vid kärleksstjärnans harpa ordna sina dansars lopp.

Bäst jag nu bestyrde tvenne palmers bröllop med varann,
till min syn från flodens andra brädd en sällsam anblick hann:
en sultan, som ännu icke glömt en älskad skönhets grav
och med några hovmän sorgsen dit på vallfart sig begav.

Upp på tigerfläckig fåle stum den bleka härskarn sprang,
mot stigbygelns gull den krökta segersabelns balja klang.
Häftigt grep han sammetstygeln, högg med sporrens diamant,
och i brusande galopp flög tåget över djup och brant.

Framför vita gravmoskéen turbanprydda skaran höll.
Då, vad harm, sultanen rev sitt hår och på sitt anlet föll.
Rosengården, rikt planterad, vattnad av hans egen hand,
var en rishäck, nästan mördad av min broder Sunnans brand!

"Allah!" skrek han, "har du hjärta att min saknad gäcka så?"
Då jag medlidsam till häcken smög mig fram på luftig tå,
andades på blad och grenar: hastigt slogo knopp vid knopp,
lika den begråtnas kinder, ros vid ros mot älskarn opp.

Sen en springbrunn lät jag välla fram ur markens dolda grund:
väldiga cypresser ovan sluta skyddande förbund.
Näktergalen där förklarar nu för rosorna sin bön,
turturn och gasellen ila dit vid spegelböljans dön.

Anemotis.

Tack, snälla Östan, för din snälla gärning!
Ditt dagsverk hedrar dig.

— — — — — — — — — — — — — —

Digitized by Google

Anemotis.

Men ren till avsked
har rödkam ropat; det är tid, att nu
envar sig skyndar bort till ort och plikt.
Jag skall nog väcka Zefyr —

(Vindarna rusa opp från sina säten.)

Leven väl!
Välkomna åter! Hälsen Eolus[1],
ifall han träffas kan på något ställe! —
En styrkedryck på resan först!

(Vindarna stöta dryckeshornen tillsammans och tömma dem.)

Se så!

Kor av vindarna.

Upp genom luften, bort över haven,
hän över jorden i stormande färd!
Morgonens drottning med rosiga staven
vinkar oss ut i sin vaknande värld.
Upp till de brusande
böljornas lek!
Upp till de susande
lundarnas smek!
Människan, djuren i kvalmiga nästen
lyssna med oro till vingarnas dån.
Vi sväva fria till himmelens fästen,
komma med budskap igen därifrån!

(De störta under vinande gny ut igenom dörren).

— — — — — — — — — — — —

(Zefyr skänker Astolf en kappa, som vid framkomsten till Lycksalighetens ö skall göra honom osynlig. Han tager honom i sin famn och flyger med honom mot den uppgående solen.)

Prinsessan Svanvits jungfrubur.

Svanvit

(ensam).

Än ingen Astolf! — Fåfängt överallt
man honom sökt — hans häst med sadeln tom
stod bittida på morgonstunden skummig
på borggården framför den stora trappan
med vilda blickar, nedsänkt huvud; hemskt

[1] Vindarnas fader.

Digitized by Google

i alla lemmar skalv han, liksom jagad
av midnattsandar genom skog och mark.
O Gud, vem vet, vad han har sett? — Du vet det!
O, gåve du blott för ett enda ljud
en mänsklig röst åt trogna djurets tunga:
i detta ljud, en blink, ett nu för mig
uppginge livet eller ropte döden!

— — — — — — — — — — — — — —

(Tager fram en cittra.)

Det är en vänsäll gäst, den mästaren
från Valland, som mig lärde att med dig
samtala, ljuva skänk av Astolfs gunst.
Man sagt mig, att det finnes vissa sjöar,
avlägsna, skumma, trånga ovantill,
med videts eller tårpilns kännetecken
på bräddens rand bevuxna men inunder
så djupa, att man tror dem sakna botten.
Ur dessa sjöar skall på vissa tider,
heist söndagsmorgnar eller helgdagskvällar,
från djupen stiga opp en sällsam klang
liksom en ringning utav klockors malm
från länge sen försunkna slott och kyrkor.
Går vandrarn dit, allt närmare han hör
och klarare det ljud, som tränger sig
från underjorden med omätlig klagan.
Men lugn är vattnets yta ovanpå
och tycks med sorglig vällust lyssna själv,
hur klingande den gömda bottnen svallar.
Så vill jag ock försöka nu att dämpa
mitt hjärtas dunkla vallning med en sång.

(Spelar och sjunger.)

Ungmön i lunden på jaktnätet band,
morgonfrisk —
Ack nej, den visan gör mig alltid ängslig.
En annan då! — Ja, den om Tusenskönan,
som överraskad blev av tidig vinter.

(Begynner åter.)

Stilla, o stilla,
somna från storm och snö!
Ensliga lilla.
nu är det tid att dö!
Kallt är kring dal och sjö;
stilla, o stilla!

Digitized by Google

Stunderna ila,
snart du den sista ser.
Vila, o vila!
Vissna som andra fler!
Hjärta, vad vill du mer?
Vila, o vila!

Skuggan låt gömma
allt, vad du njöt och led,
glömma, o glömma —
sådan är solens sed!
Lär dig i nattens fred
glömma, o glömma!

Domna blott, domna!
Snön är din bästa vän.
Gott är att somna:
vår kommer ej igen.
Hjärta, vi slår du än?
Domna blott, domna!

Tystna då, tystna,
töm i en suck din själ!
Upphör att lyssna.
Livet dig bjöd farväl:
"Arma, god natt, sov väl!"
Tystna då, tystna!

(Utbrister i gråt.)

O, finge jag till hela livet säga:
"God natt!" men ack, det svarar ej: "Sov väl!"

Ur Andra äventyret: Kärleken.

Park på Lycksalighetens ö.

(Allt lever här ett lycksaligt liv. Felicia är öns härskarinna och gudinna. Ingen sjukdom eller död finnes. En dryck ur ungdomens evigt rinnande källa håller ålderdomen på avstånd. Felicia är omgiven av sina sju tärnor, som med ständigt nya lekar och lysande fester uppfylla dagen. Astolf har nu, osynlig, hitförts av Zefyr. Under en fest i Felicias slott, bland feer och tärnor, har han givit sig till känna och väckt allas häpna beundran. Ingen har förr sett en man, och man tar honom för fågeln Fenix. Snart har han vunnit Felicias kärlek.)

Digitized by Google

Astolf

(kommer häftigt in på fältet mellan tvenne cypresser. En krans av myrten, rosor och vinlöv bekröner hans hår).

— — — — — — — — — — — — — — —

I stjärnor, blommor, gröna lundar alla,
I vatten, sprittande vid månans kyss
ur drömmar, som bland ambraångor svalla,
på edra samtal vill en stund jag lyss.
Ack, blott *ett* ljud de lärt sig återkalla,
ett genljud av ett evigt nu och nyss:
Felicia! — Hvad kan det annat svara?
Felicia! — Hur kan hon fjärran vara?

Felicia

(framträder från en annan sida mellan tvenne höga rosenträd).

Felicia! — Vad kan det annat svara?
ifrån sitt jag, som sig i skugga gömt?
O Astolf!

Astolf.

Hör, det är min ljuva fara,
min död, mitt liv, som ropar mig så ömt.
(Han ilar henne till mötes.)

Felicia.

Jag sökte dig i festens jubelskara.
Du fanns där ej — och glädjens mått var tömt!
Den granna virvelns tomhet mig förskräckte:
jag flydde hit — och snart din röst mig räckte.

Astolf.

Jag flydde hit — och snart din röst mig räckte,
så känd, så klar, mitt hjärtas näktergal!
Av den musik, som fordom tiden väckte —
när han steg ned från vilans azursal,
ett fullsövt barn, och sina vingar stäckte —
än klingar ekot i din sång, ditt tal.
Min barndom hörde det bland hemmets tallar;
det livets morgonstund tillbaka kallar.

Felicia.

Det livets morgonstund tillbaka kallar,
så länge tiden själv ett barn blott är.
Han åldras ej på dessa blomstervallar,
hos mig sitt första anlete han bär.

Digitized by Google

Från dig till mig det samma eko skallar.
Mig tycks, du var i samma sal mig när,
då än min moder höll mig kvar därinne:
du var min aning, och jag var ditt minne.

Astolf.

Du var min aning, och jag var ditt minne
inom det ljusland, som förborgat njöts,
då våra själars evigt ena sinne
av gudars konst i två gestalter göts.
Nu konstnärn gläds! Och när vi här oss finne
och blick av blick i väckt erinring möts,
springfjädern vänder han i stjärneuren
att slå den skönsta timma för naturen.

Felicia.

Att slå den skönsta timma för naturen,
hör, hur vart hjul i gyllne uren rörs!
Hur värld med värld samspråkar glatt! Hur buren
från klot till klot en röst av vällust förs!
När deras vänskap, oförgängligt svuren,
i alla sfärer sammanljuda hörs,
hur sällt det är att dagens larm försaka
i nattens tjäll, där du och hjärtat vaka!

Astolf.

I nattens tjäll, där du och hjärtat vaka,
var blomma gjuter nöjets offertår;
violen suckar fritt, och för sin maka
de ljuvsta drillar trogna vakteln slår.
Med bifallsdoft orangerna sig skaka,
och bäcken, där i bukter dröjd han går,
sin pärlesand vid sakta mullring silar.
Naturen söver sina barn och vilar.

Felicia.

Naturen söver sina barn och vilar;
vid hennes vink nu tystnar vinden rädd.
Den trötta dagen samlar ljusets pilar
i kogret av rubin, på västerns bädd.
Bland dagg och gnistor, se, gasellen ilar
till grottans lägerstad, vid källans brädd;
med silvernät sig palm och ceder smycka.
Allt stilla är, allt drömmer om vår lycka.

Astolf.

Allt stilla är, allt drömmer om vår lycka.
Så skänk mig då dess fulla nektarmått!

Digitized by Google

Låt från dess råga ingen tvekan rycka
ett ögonblick, till hälften saligt blott!
Må mina läppar på din mun få trycka
en morgonrodnad av vår framtids lott
och kyssens ros av dig sin like kräva,
när bröst mot bröst med varma vågor bäva!
(Han kysser henne.)

Felicia
(rodnande och vänligt förundrad).

När bröst mot bröst med varma vågor bäva,
vi mötas läpparna så gärna då?

Astolf.
När själ till själ på gästbesök vill sväva,
de mellan sig den purpurbryggan slå.

Felicia
(betraktar honom med stilla hänryckning).
Hur skönt du glöder! Lena fläktar häva
ditt fagra hår, och dina ögon blå
med varje blick av ny förklaring livas.
Vad fordrar du? Befall — och allt skall givas.

Astolf.
Vad fordrar *du*? Befall — och allt skall givas
av detta liv, som ju sitt ursprung har
från dig, blott dig. Var kan dess längtan trivas,
om ej som ström inom sitt havs förvar?
Som vintermörkren i mitt hem fördrivas
av vårens sol, så genom dig blev klar
mitt inres natt, där köld och skumhet rådde:
hos dig jag gåtans hela lösning nådde.

Felicia
(besvarar hans kyss).
Hos dig jag gåtans hela lösning nådde;
är kärlek ej dess innehåll, dess ord?

Astolf.
Ja väl! Vad lunden sjöng, vad våren spådde,
har där sin mening svarad, liksom spord.

Felicia.
Jag glömt, vad mig min moder förebrådde;
men ack, för dig vart ingen varning gjord...
(Hon håller handen för den nyfikne Astolfs mun.)
Tyst! — Blott i ett må minnet ej mig svika:
din helga ed att aldrig från mig vika!

Digitized by Google

Astolf.

Din helga ed att aldrig från mig vika,
en magisk treklang lik, mig fastbesvor;
mig hjärtats död och ärans drabbe lika
den dag, som ej blott du mitt bröst bebor!

Felicia.

Låt rankan lindas kring din stam! Den rika
nu honom sina druvors värn betror!

(Hon omarmar honom.)

Och du, dröj kvar, odödligt genomlågad,
o stund, av alla själar efterfrågad!

(De dröja stumt i en lång omfamning.)

Astolf.

O stund, av alla själar efterfrågad
och över alla diktens tavlor skön,
då, famn i famn, bekännelsen är vågad
av tvenne hjärtans första växelbön!
Du gyllne kalk, så blankt till brädden rågad
av lust och ve, du hoppets segerlön,
skall du mig räckas nu blott eller sällan?

Felicia.

Nej, evigt, evigt! Tänk på ungdomskällan!

— — — — — — — — — — — — —

Ur Tredje äventyret: Skilsmässan.

(Astolf har levat på Lycksalighetens ö i oavbrutet kärleks- och skönhetsrus med Felicia. Men detta liv innebär skuld i sin fullständiga glömska av alla uppgifter utanför den egna lyckan, och Astolfs känsla av sin heder och sin plikt mot det övergivna hemlandet har nu börjat vakna.)

Skådeplatsen visar en liten, av träd omfattad slätt, gränsande till sjön, över vilken man ser i avstånd den motsatta, bergiga stranden. Några få ackorder av en längtansfull, förberedande musik.

— — — — — — — — — — — — — —

Astolf.

Felicia, hur länge har jag vistats
hos dig på denna ö?

Felicia.

Ja, gissa bara!
Mig lyster höra, hur du brukar räkna.

Digitized by Google

Astolf.

Ditt sällskap har i grunden plånat ut
min hela räknekonst; och ingen lycklig
fann opp den konsten — det förstår jag nu!

Felicia.

Tänk efter!

Astolf.

Jo, två veckor eller tre —
Du skrattar — vänta blott: sex veckor — Nej,
när rätt jag ett och annat minns, som hänt,
sen Zefyr förde mig så vänligt hit,
det blir väl dock tre månader, måhända.

Felicia.

Gott! Efter vilket tidmått räknar du?

Astolf.

Jag vet blott det, som i mitt land var övligt.

Felicia.

Du räknar ypperligt! Och jag är nöjd;
jag ser, att tiden ej dig varit långsam.
Man annars redan tre århundraden
där borta i ditt isbergsrike täljt,
sen du kom hit och jag i barnslig enfald
dig tog för drömda fågelkungen Fenix —
så näbblös än och fjäderlös du var.

Astolf

(i högsta förvåning).

Trehundra år?

Felicia.

Ja, så omkring vid pass!

Astolf.

Sen jag kom hit!

Felicia.

Du lita kan därpå!

(Astolf sjunker i djupa betraktelser.)

— — — — . — — — — — — — — — —

Astolf.

(hastigt).

Felicia! Sen tre århundra'n flytt,
i vilket tillstånd är väl nu min hemjord?

Digitized by Google

Felicia.

Jag tänker, i sitt gamla. Om du vill,
vi skicka Zefyr dit att höra efter.
Kanske han redan kan dig tillfredsställa;
vi förekalla honom när som helst.

Astolf.

(dyster).

Trehundra år! Månn än mitt forna folk
bebor sin fjällbygd? Månne än dess tron
bär någon telning av min ätt... dock nej!
Jag har ju ingen, ingen efterlämnat!

Felicia.

(uppmärksam).

Min Astolf! Tag ej saken så betänkligt!
Ack, tro mig: vem som ock där bor och härskar,
på Tellus är och blir allting sig likt;
i grunden ändras intet utom namnen.

Astolf.

Men komme jag tillbaka, skulle då
mig någon i mitt rike känna?

Felicia.

Ingen!

Astolf.

(med stigande lidelse).

Och seder, lagar, språk — min moders språk —
de hava sannolikt förbytt sitt skick?

Felicia.

(betraktande honom med häpnad).

Nog möjligt!

Astolf.

(slår händerna tillsammans framför ögonen).

Gud!

Felicia.

(förskräckt).

Vid alla ljusets stjärnor,
de helga vittnen av vår lyckas timmar,
slå dessa mörka griller bort! Begrav
i intet dessa minnen av ett — intet!
Vad är din hela arma jord mot min?

Digitized by Google

Astolf.

Ett intet, säger du? — Ha, vad förstår...
Men lämnom detta ämne! — Mellertid,
om åter dit jag färdas...

Felicia
(smärtfullt).

Åter dit? —
Besinna dig, och skona oss gemensamt!
För grymma äro dessa ord till skämt,
för otacksamma, att på allvar nyttjas.

— — — — — — — — — — — — — —

(Astolf avreser emellertid till sitt nordiska fosterland på den bevingade hästen Vitfot. Hans försök att lyfta fosterlandet ur dess förnedring misslyckas; man för klarar honom fågelfri och söker lönnmörda hooom. Nn har han blott att återvända till Felicia.)

Ur Femte äventyret: Återfärden.

(Ödslig trakt av kala kullar, sluttande mot bakgrunden, där oceanen visar sig.)

Astolf
(till häst på spetsen av högsta kullen).

— — — — — — — — — — — — — —

Jag hälsar dig, du lugna, skumma bölja!
Jag över dig vill högt och fredligt sväva.
Bland krusningar, som tyst varandra följa,
den stilla nattens stjärnebilder bäva.
En skepnad ser jag i var våg sig skölja,
ett ögonpar sig ur var spegling häva...
O lockning! Upp, kamrat, med dina vingar!
Låt se, hur du den sista gång dem svingar!

(I detsamma han så anmanar sin häst, skyggar denne häftigt till vid det nära ljudet av en klagande stämma.)

Vad nu? Vem kvillrar[1] där?
(Hästen stegrar sig och vill tillbaka.)
Förnuftig, Vitfot!
Därav blir intet... Vill du känna åt,
om än jag äger armar, skänklar, sporrar?

Den klagande rösten.

Hjälp! Hjälp!

Astolf.

Är någon stadd i nöd där framme?

Rösten.

Ack, ädle herre, hjälp en fattig gubbe!

[1] Kvider.

Digitized by Google

Astolf.

En gubbe?

Rösten.

En utlevad dagakarl,
som i skumrasket kört omkull och ligger
här bakom stenen mitt i backen, där
han kröker sig till strandvägg... Hjälp mig opp!

Astolf.

Ja, strax!

(Hästen, som immerfort stegrat sig med ständigt ökad bångstyrighet, sträcker nu ut vingarna och vill uppflyga, under det Astolf med sin yttersta kraft bemödar sig att hejda honom.)

Rösten.

Ack, söta herre, kom blott snart!
Jag är förstörd... jag ligger under iasset...
förbråkad... lemmalytt... De mina... A—j!
Jag dör... du store Gud!

Astolf
(springer av hästen).

Det skall ej ske,
att Astolf lämnar någon värnlös gubbe
till spillo åt elände — kanske döden! —
Stå, Vitfot, säger jag, och lyd med godo!
(Han skyndar fram till stenen).
Det blev så mörkt i hast — Säg, gamle, vart
skall jag mig vända för att träffa dig?

Rösten.

Ah! Treva ett par alnar till, åt vänster...
Hu! Vad jag fryser! Vad det värker! Hu!

Astolf.

Giv dig till tåls — jag kommer ju — o, skönt!

(Månen går opp; dess bleka sken visar en kullstjälpt vagn, ur vilken åtskilligt vitt framskymtar; under vagnen ligger en skälvande gubbe med jämmerfullt anlet och skallig hjässa.)

Gubben.

Vad ni är god, som inte red ihjäl
ett skralt inhyseshjon! Räck mig er hand!

Astolf.

Skall jag ej välta av dig iasset först?

Gubben.

Låt lasset vara; tag mig blott i handen
och det på karlavis, så tror jag nog,
att än jag orkar krypa fram.

Digitized by Google

Astolf.

Nå, tungt
kan det just inte kännas; hela foran
består av några dussin gamla vingar.
Blir du blott hjälpt, mig kvittar sättet lika!

Gubben.

Gud signe er! Vad vingarna beträffar,
de äro all min lilla egendom.

Astolf
(räcker honom handen).

Din hand är kall.

Gubben.

Dess varmare är din!

(I detta ögonblick flyger hästen opp bakom Astolf och riktar under högljudda vrenskningar sin färd med stora vingslag över havet åt ön.)

Astolf
(bestört).

Ha! Håll! Min häst! Vitfot, vänd om! — För sent!
Vartill har du mig narrat, olycksgubbe?

Gubben
(uppstigande).

Låt honom fara, jag är färjekarl
och har dessutom hästar, om du vill,
fastän de nu ha skenat bort ifrån mig.

Astolf
(för sig själv).

Jag fruktar, att jag fallit i en snara!
(Högt, men med ögonen fästa på sin försvinnande häst.)
Släpp mig! Din hand mig kyler intill hjärtat.

Gubben
(med förändrad, stark röst).

Jag släpper dig ej mera.

Astolf
(uppbragt).

Usling! Vad?
Du vågar hålla fast mig... Gud, vad ser jag?

(Då han vänder sig om, står framför honom en jättehög gestalt med kal hjässa, orörliga anletsdrag, askgrå ögonbryn, som hänga ned över ögonen, och ett skägg av samma färg, som räcker nedom midjan. Från skuldrorna utgå ett par sammanlagda, svarta vingar; en svart gördel, full av stjärnetecken och hieroglyfer, sammanhåller den skarlakansröda, fotsida dräkten. Såsom stav bär han i andra handen en lia med skaft av ebenholts.)

Digitized by Google

Gubben.

Du ser den, som du länge nog har gäckat,
du furste, den, som alla dessa vingar
har utnött under letning efter dig.
Se, samfällt ha de hunnit gråna, vitna;
det är ett verk av tre århundraden!
De nya, som jag till det fjärde skaffat,
de skola ej för din skull ändra färgen.

Astolf
(darrande).

Du är då...

Gubben.

Jag är Tiden. Ingen dödlig
har en gång färdats över detta hav.
Du har det tvenne gånger gjort; den tredje
jag plåna skall ur möjligheters antal.
Så har jag äntligen dig funnit! Gömd
du var; men intet mänskligt göms för mig!

Zefyr
(synes i luften).

Där är ju Astolf... men med vem? — O ve!

Astolf
(med bruten röst).

Barmhärtighet! — ej för mig själv... för henne!

Tiden.
(med hånlöje).

Du talar om barmhärtighet — till mig!
När har Saturnus skonat sina barn?

(Han trycker Astolf hårt intill sig, andas på honom och låter honom sedan falla till marken.)

Astolf
(döende).

Det längsta liv är blott ett ögonblick
liksom det kortaste... Felicia,
med dig var ögonblicket evighet!

(Han dör.)

Tiden
(efter att en kort stund ha betraktat honom).

Så är då detta värv fullbordat. — Bort
till millionerna, som återstå!

Han sätter sig på vagnen, som genast bespännes med flygande drakar; i luften möts han av Zefyr, som hastar förbi honom.

Digitized by Google

Zefyr.

Vad har du gjort, förfärlige?

Tiden.

Förvandlat!

(Tiden med sin vagn försvinner.)

— — — — — — — — — — — — —

UR BLOMMORNA.

Gullvivan.

"Den späda sylfiden[1] med lockar av guld
tror sig vila i gudarnas lund;
den lyckliga känner ej smärta, ej skuld,
förtrolig och huld!
Lätt målas på ögats spelande grund
de unga känslornas spår,
och morgonens yngling med rosenmund
bortkysser var vällustig tår.

Med vin kommer bäcken och sjunger: Drick!
och bjuder sitt kyliga bad.
Till havet försvann han under din blick,
till modern han gick!
Han skyndar tillbaka, berättar dig glad
de sagor, i hemmet han lärt,
och gräsen dela med lyssnande blad
den ro, han de små har beskärt.

Vad längtar du, lilla, vem väntar din knopp?
Ser du maj i fjärilsgestalt?
Räck vingade blomman[2] din saffrankopp,
hon är trött av sitt lopp!
När natten stundar och hjärtat blir kallt,
hon dör vid ditt stelnade sköt.
Och Psyke[3], som gissa vill gåtan av allt,
är ej längre den Psyke, som *njöt*."

Vad talar du, främling? Vad grubblar du, tung,
om mitt öde, om framtid och kval?
Är himlen ej blå? Är du själv icke ung?
Lev, älska och sjung!

[1] Luftande; kvinnogestalt med lätta, behagfulla rörelser. Här om gullvivan.
[2] D. ä. fjäriln. [3] Själen. Här syftas på sagan om Eros och Psyke.

Digitized by Google

De gyllne små nycklar till sommarens sal
mig himmelens drottning har räckt.
Kom, tag dem, läs opp den! Där står till ditt val
otaliga skönheters släkt!

Liljekonvaljen.

En saga går kring berg och dal,
att ängeln Sommar kom.
Från buskens fot, ur skuggan sval
mig lyster se mig om.

Knappt skönjer mig, där blyg jag står,
den undersköna gäst.
Men nöjd jag är, när gömd jag får
bevista dock hans fest.

Ha! mellan skogens stammar ser
jag ren hans högtidssal,
och strålar från hans blick, som ler,
gå ut i tusental.

Från ljusblå valvets silversky
till dunkla djupets våg,
hell dig, du skimmervärld, så ny
som älsklig för min håg!

Jag vet ej, om jag fordom var —
skör är mitt minnes länk.
En sanning blev mig uppenbar:
att ljuv är livets skänk.

Ack, ägde jag ett hjärta blott,
o människa, som du,
hur skulle ej så mycket gott
av mig bli prisat nu!

Ett ringa offer dock jag bär
till tack för livat stoft[1]:
en lönnlig själ, som, ren och skär,
förnims i majfriskt doft.

[1] »Till tack för att jag fått liv.»

Digitized by Google

Blåklockan.

Vakna opp, vakna opp, du vallhjon i mark,
vakna opp, i Guds heliga frid!
Klinglingling, jag dig bjuder på blommande park,
klinglingling, på skogen så vid!
Se, solen allt börjar sin morgongång,
och dimmorna sjunka vid fågelsång.
Vakna opp, vakna opp, du vallhjon i mark,
vakna opp, i Guds heliga frid!

Kläd dig på, gack dig ut bland knoppar och gräs,
driv framför dig din väntande hjord!
Hör på jägarens knall från det vassiga näs
av genljud i klyftorna spord!
Blås kraftigt din lur till svar på hans horn.
I sätran[1], där lyssnar ditt hjärtekorn —
Kläd dig på, gack dig ut bland knoppar och gräs,
driv framför dig din väntande hjord!

"Nu välan, jag vill blåsa mitt tulullilull,
tills jag har allrakärestan väckt.
Titta ut, hur i kronor och ringar av gull
står skogsfrun med hela sin släkt!
Upp! älvorna ringa de klockor blå;
upp! älskar du mig, nog svarar du då!
Nu välan, jag vill blåsa mitt tulullilull,
tills jag har allrakärestan väckt!" —

"Ack, vi väcker du mig, ack, vi stör du min ro?
På mitt örngått var sömnen så söt!
Vad har dagen att ge åt min älskande tro,
som ej bättre i natten jag njöt?
I drömmen jag såg den jag aldrig glömt,
men tänk ej likväl, att om *dig* jag drömt!
Ack, vi väcker du mig, ack, vi stör du min ro?
På mitt örngått var sömnen så söt!" —

Lycka till, lycka till, du vallherdepar,
till ditt möte på grönskande brink!
Där förkunnar dig göken sin spådom så klar
vid glittrande bäckarnas blink.
Och skällorna pingla i hage och mo,
att sommaren än får hos kärleken bo.
Lycka till, lycka till, du vallherdepar,
till ditt möte på grönskande brink!

[1] Sätern.

Digitized by Google

O dröj kvar, o dröj kvar hos blommor och skog,
flytta aldrig till by eller stad!
Vet, att vi, endast vi, förstå dig fullnog,
vi göra dig menlös och glad.
När till helgsmål jag ringes i höstlig kväll,
låt oss lykta tillsammans en dag så säll! —
O dröj kvar, o dröj kvar hos blommor och skog,
flytta aldrig till by eller stad!

FRIDSROP.

Åter, o fädernebygd, din jord jag beträder, och inga
sydliga tavlor din bild plånat ur vandrarens bröst.
Vänligt den vinkat mig hem, och frid ur dess björkar har susat.
Djärves jag tro dem, att frid redan beviljas mig där?
Har man väl än mig förlåtit det brott, att jag dristat på nya
banor till skönhet och sång leda din dikt och ditt språk?
Att i det gamla, som glömts, jag sökt det evärdeligt nya?
Att mot ett kallt ordprång[1] svärdet till örlig jag drog?
Att, blott yngling, min ro, min lycka jag gav för att vara
röst i öknen, ett rop: "Reder åt Herranom väg!" —
Frågan besvarar du ej; din naturs ljusalfer ej spörja,
vem man bland människors ätt korar till hat eller gunst.
Ej om de flestas dom jag mig bryr; dock de bästas jag ärar,
deras förnämst, som sitt liv själva åt konsten ha vigt.
Mången jag känner bland dem, till vilken jag vördande uppser,
säll om, av vad jag försökt, något dem sjöngs till behag.
Likså ljuvt att beundra det är som tomt att beundras:
högsta fröjd för ett Jag är ju ett *ädlare Du*.
Dåras min själ, eller naikas den tid, då det eniga Manhem
skådar i värdigt förbund hela sin sångarekrets?
Då dess skalder, ej lyssnande mer till sorlet för dagen,
söner av samma natur, broderligt älska varann?
Rymd för oss alla det har, det härliga Skandien; annat
kräver det, än att i köld varje sig söndrar för sig.
Slutom då ringen, och tubbe oss ej mångsnackande hopens
eviga kiv att igen skiljas och grubbla därpå!
Fritt må emellan sekter och namn sig tvistande splittra
de, som vid namn och person fästa det skönas begrepp.
Skulle dock vi, som leva i det, som leva för sången,
glömma, hur fjärran dess mål är för varendaste satt?

— — — — — — — — — — — — — — —

Skyndom tillsamman då fram att resa det götiska templet,
templet av Svitiods konst, färdigt i ritningen ren!

[1] Ordpråi (jfr ty, *prangen*).

Digitized by Google

Lägge det svenska sinnet dess grund, men förnekom ej fåviskt
söderns förklarande prakt smycka dess mäktiga valv.
Solen, den glättiga, skifte sin tid med den smäktande månan
att genom fönstren därin blicka till jubel och sorg.
Stråle från murarna ned i de målade rutornas dager
för vart högre behov bilder av himmelsk natur;
altaren höje sig opp åt helgon bland ljus och bland rökverk,
glädjen där offre sin tack, smärtan sin bedjande tår.
Vandre därinne skuggor omkring av fäder och hjältar
fredligt bland drömmar, som nyss lekt i orangernas land.
Och när förtjusningen stiger åt skyn från templet och jorden,
tusende röster av sång fylle dess pelareskog!
Ja, ej längre om plan och om mål de byggande stride.
Vare förbistringen slut! Lärom varandra förstå!
I, som nu ropen allenast på ljus, på kristalier, på blankhet,
byggnaden visst ej av glas önsken I gjord eller is?
Dunklet bekrigen I. Gott! men varhelst ett *verkligt* sig *visar,*
är det dunkla dock med såsom det ljusas beting.
Natten, den trogna, alltjämt är färgers och skepnaders moder,
närer dem hult vid sitt bröst, räcker till fadern dem fram;
och när i rymden de sen bland vimlet och gnyet förspridas,
bor hon inom dem som tyst aning om skapelsens ord.
Så ock i dikten det givs, ja i tänkandet självt, ett förborgat,
heligt, hemlighetsfullt, roten av tanka och dikt.
Vad ur det innersta hörs, kan blott ur det innersta fattas:
sådan är livets mystär, sådan är sångens mystik.

— — — — — — — — — — — — — —

GOTT SÄLLSKAP.

En främling i mitt land jag är och bliver,
och från dess skalder står jag skild, allena.
Dock vill dess *språk,* det höga, ljuva, rena,
än kännas vid mig och ett hem mig giver.

Där är mig gott Min tid jag där fördriver
med ljud, som anses nu för aftonsena —
men tolka våren av det evigt Ena,
som än en gång vart höstflor sönderriver.

Väl är jag ensam; dock av diktens under
ett barndomssällskap mina timmar fyller,
gör dagens glättiga och nattens klara.

Digitized by Google

Må sten man kasta in i mina lunder!
Det stridssätt, som jag valt, ej ont förskyller:
är att med blommor och med frukter svara.

UR SVENSKA SIARE OCH SKALDER.

Fru Nordenflycht.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Någon skulle kunna fråga, varför hon såsom författarinna bibehöll *sitt* tillnamn; eller varför hon med eget begivande blivit av samtid och eftervärld kallad fru Nordenflycht i stället för fru Fabricius? Detta spörsmål har, mig veterligen, hittills varken gjorts eller besvarats. Och likväl — var slikt uppförande ingen sidvördnad mot minnet av en make, för vilken hon burit så mycken kärlek? En förklaring häröver söker man lika fåfängt hos henne själv som hos någon annan. Troligen bevektes hon därtill av eftergivenhet för sina närmaste anförvanter, vilkas nitälskan om adelskapet vi känna. Sedan hon mot deras vilja gift sig med en ofrälse, tyckte hon sig förmodligen efter hans plötsliga bortgång böra i denna mindre omständighet foga sig enligt deras önskan; helst som ju *de* ändock fingo åhöra med tålamod, huru hon aldrig upphörde prisa såsom både lycka och ära, att hon varit Fabricii maka. — — — — — — — — — — — — — —

Hennes dödsdag var den 28 juni 1763. Den avbröt ungefär i mitten det fyrtiondefemte året av hennes levnad. — Två dagar före hennes död och föga äldre än hon, avled på Bro prästgård den då så ryktbare, men av fattigdom förkvävde Mörk, vars roman "Adalriks och Götildas äventyr" förtjuste allas sinnen; inom två månader efter henne på Drottninghalms slott hennes medtävlare, den ännu ryktbarare Dalin. Detta år vart således för Sveriges vitterhet ett stort sorgeår.

Begravningen skedde den 3 juli på aftonen i Skoklosters kyrka. Den avlidnas vänner och grannar hade så talrikt som möjligt i sorgehuset församlat sig. En sal i hennes Lugn var svartklädd: hennes jordiska vålnad sågs där vila på en upphöjd ställning, varöver hängde en svart, med fransar omgiven och med vita rosor överströdd himmel. Därunder syntes på en pelare hennes med frisk lager bekrönta porträtt. Runtomkring liket stodo på översta avsättningen blommande orangeriträd och nedanför dem utsmyckade gueridoner[1] med brinnande vaxljus. Alltsammans omgavs av nätteldukförhängen, över vilka voro strödda gröna buketter. På de svarta väggarna framglänste mellan ornamenterna "vita byster av ålderdomens för vitterhet och sinnesstyrka namnkunnigaste män"; deras huvuden buro kransar av myrten. Processionen

[1] Små runda bord med fotställningar.

Digitized by Google

till kyrkan avtågade klockan sex i vagnar. Närmast efter likvagnen följde tolv bönder. Vid en "tyst musik", såsom det i den gamla här begagnade urkunden heter, buro dessa hennes stoft in i kyrkan. Där mottogs det av de närmaste sörjande. Bland dem var Fischerström, enligt all sannolikhet även Gyllenborg, vars sköna elegi över hennes död nu bland gästerna utdelades. Den ärevördigt vackra kyrkan skyddar hennes gravställe under en tvärgång och en häll, som dock icke bär någon inskrift.

*

"Lugnet", numera en bondgård, har bibehållit sitt namn. Den byggnad, som hon där åt sig lät uppföra, säges vara flyttad till Vassunda prästgård. Platsen, där den stått, är ännu känd och lätt igenkännlig: en fyrkantig upphöjning, med en källaröppning mitt uti, belägen ungefär i medelpunkten av hennes forna trädgård. Stället hade ej kunnat tjänligare väljas, ty just där börjar ådalen med en brantare sluttning stupa nedåt en därifrån fortfarande större fördjupning, dit den lilla ån, i den tiden vattenrikare, nu nästan utsinad, hoppar i små avsatser att sedan bland alarna gömma sig. Under fönstren åt sjösidan var en häck av syrener; den har nu vuxit upp och ut till en reslig dunge. Nedanför denna är en lägre upphöjning eller terrass, vars ännu regelrätta gränser kantas av bärbuskar och i hörnen fruktträd; den har varit hennes blomsterparterr. Över den såg hon från sina rum den nu för denna plats osynliga sjön genom uthuggningar i däldens lövskog, efter vilka spår äro märkbara. Från framsidan förde till landsvägen en rak gång eller allé, som nu icke mera finnes. Förvildat är för övrigt allt, så av parken som av trädgården, förvildat, liksom hennes därvaros historiska hågkomst, vilken redan under de åttio åren hunnit förvandlas till en folksaga. Omkring år 1840 avled där en högstbedagad gumma, som hade sett fru Nordenflycht, kunde minnas henne och ägde mycket att om henne berätta. Ur så pålitlig källa är hämtat, att den "märkvärdiga frun" hade råkat förälska sig i en herre, som bodde på det snett över viken prunkande Sjöö, och som ofta i båt kom roende till Lugnet. En afton satt hon under en ek, där hon gärna plägade sitta, och där hon hade utsikt åt fjärden. Då kom hennes älskare som vanligt; men båten kantrade: hon såg honom drunkna. Av förtvivlan däröver kastade hon sig själv i den nedanom eken förbiströmmande ån, som då ännu fyllde sin flodbrädd, varur hon av en betjänt förgäves uppdrogs. Så lyder den nuvarande husmoderns krönika. En ung tärna försäkrade mig till yttermera visso om dess sanning.

Kvar är alltså av den nordiska herdinnans bostad och levnadsslut en sägen, som bygdens döttrar från släkte till släkte ärva och bevara. Kvar äro Mälaren, bäcken, alarna och de gångstigar, där hon än vandrat med sina skaldebröder i själfulla samtal, än i ensamhet utsuckat, vad hon för både sig och hela världen önskat dölja. Den bredaste av

Digitized by Google

dessa gångar, ögonskenligt danad av konst mitt igenom den dystraste alskogen, leder, när man går uppåt från sjöstranden, på höger om den sorlande ränniln, till en mera öppen gräsplan; där fortsätter den nyssnämnda eken sorglöst sitt månghundraåriga trädliv. Ättlingar av de fåglar, vid vilkas sång hon så ofta fördjupade sig i "menlösa under", uppstämma ännu i samma lövskuggor om samma under sina vårkväden. Över de stilla lundar, dit hon flydde undan människors otack, över det speglande vatten, där hon sökte sitt sista fridhem, skimrar alltjämt en av minnets mildaste dagrar. — — — — — — — — — — — —

* * *

LORENZO HAMMARSKÖLD.

Ur KAPTEN BAGGFOTS PAPPER.

PROV AV TUNGUSERNAS VITTERHET.

Förberedelse.

Händelsen hade gjort, att jag för längre tid sedan kommit att göra bekantskap med en hederlig prästman, boende i grannskapet av Stockholm; vilken bjöd mig att tillbringa julhelgen hos honom. — — —

— Förhållandet är sådant, sade pastorn, att här i församlingen bodde en sjökapten, en mycket berest man, Baggfot benämnd, som varit i engelsk tjänst och en lång tid vistats i tungusernas land, lärt sig deras språk och översatt flera av deras skaldestycken. Denne Baggfot kom sedan hem, levde ibland oss och roade alla sina bekanta med berättelser om sina resor, men förnämligast med sina översättningar och anteckningar om tungusernas vitterhet. — — — Dock, prov på allt det där finner ni, då ni får läsa hans manuskript, vilket han vid sin död som ett oskattbart testamente lämnade mig. — Nu vände pastorn sig till sin enda dotter och ropade: "Fort, Rebecka, gå in i min kammare efter salig Baggfots papper!" — — — — — — Jag går att anföra hans egenhändigt uppsatta biografi, så lydande:

Sjökapten Baggfots leverne.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Jag avreste således ifrån Uppsala efter ett års därvaro, steg ombord på ett engelskt kofferdifartyg den 24 september 17... och avseglade, sedan jag först med böjda knän tackat himmelen, för det att, innan jag lämnade Sverige, Dalins vitterhetsarbeten hunnit utkomma. — Men till lycka för min smak uppsnappades skeppet av en

Digitized by Google

fransk kapare och fördes i en hamn av detta den sanna smakens land. Medan jag väntade att bli fri för att fortsätta mina handelsspekulationer, reste jag till Paris och började en afton på parterren att starkt ropa *l'auteur!* vid representationen av en ny tragedi. Detta gav mig anseende av att vara en fin kännare och skaffade mig bekantskap med tous les beaux esprit[1] på de förnämsta kaffehusen. Och har jag egentligen detta lärorika umgänge samt den samling av franska klassici[2], som jag köpte, att tacka för det att min smak även i England, dit jag snart begav mig, förblev ofördärvad. — — —

Jag hade likväl icke länge tillfälle att vistas uti London, ty jag måste följa en upptäcktsexpedition åt norra polen; men efter några dagars segling blev det skepp, på vilket jag var, genom en storm skilt från eskadern; och efter ett helt dygns kringdrivande under mist och sjömörker förliste det på tungusiska kusten. Nu tog jag den låda, som förvarade mina franska poeter, i famnen, kastade mig i sjön, kom efter ett par timmars förlopp i land och blev med största ömhet och välvilja emottagen av en tungusisk magnat. Sedan jag något kommit mig före efter denna olycka och förutsåg, att mitt vistande där i landet skulle bliva långvarigt, vaknade min håg att förskaffa mig kännedom om denna nations poesi. Jag började därföre att lära mig språket, reste omkring i landet, tog connaissance[3] om den förträffliga teater, som i huvudstaden är inrättad, bevistade den tungusiska akademiens[4] alla offentliga sammankomster och förvärvade därigenom en fullständig kunskap om den tungusiska vitterheten, vilken nästan uppnått det ideal, som jag i min föreställning gjort mig för den saken. Jag tyckte därföre, att jag ej bättre kunde använda min tid än därmed, att jag uppsatte dels mångfaldiga anmärkningar över alla dithörande ämnen, dels gjorde översättningar av flera bland deras yppersta vitterhetsstycken. — — — — — — — — — — — — — Och har jag endast uppsatt dessa ord — vilka jag icke så städat och gjort så vältaliga, som jag bort — för att betyga sannfärdigheten av att de efterföljande vitterhetsarbeten verkligen äro från tungusiskan översatta; i händelse någon vettgirig skulle på tiden råka över dem.

Här slutades kapten Baggfots biografi, vilken gjorde mig ännu mera nyfiken att läsa det övriga; och fann jag uti manuskriptet följande stycken:

1:o. Tävlingssång emellan de tungusiska storgenierna Amarulli[5] och Struthio[6], översättning.

2:o. Berättelse om Amarullis resa till poeternas land, översättning.

3:o. Berättelse om en av tungusiska akademiens sammankomster.

4:o. Rimgastiaden, hjältedikt, översättning.

[1] Vittra personligheter. [2] Klassiska författares arbeten. [3] Kännedom. [4] Hänsyftning på svenska akademien. [5] J. D. Valerius. [6] J. O. Wallin.

Digitized by Google

5: o. Underrättelse om tungusiska teatern.

6: o. Den store poeten och konstdomaren Markalls[1] apotoeos[2], översättning.

7: o. Strödda skaldestycken av flere tungusiska klassici.

Jag anför nu det första stycket, och skulle det med godhet upptagas, skola de övriga efter hand framläggas för allmänheten.

Tävlingssång

mellan de tungusiska storgenierna Amarulli och Struthio.

Amarulli.

Festlig i ditt snilles glans beskrudad,
träder du på Pinden opp;
ingen än av rimmets fläkt förgudad
hinna kan ditt djärva lopp.

Struthio.

Hell dig, min ömma vän, och hell dig,
store skald! I antiteser[3] väldig,
är du tusen lagrar värd.
Och jag skulle min förtjusning styra?
Icke sjunga vid min matta lyra
dina sångers vördnadsgärd?

Amarulli.

Då från andra språk vårt språk du riktar,
då oss egna verk du ger,
du lik dômen upprätt Febi lyra bär
och ej under bördan sviktar.

Struthio.

Alltid du, o störste bland poeter,
Febus-blinkande ur frasers sky,
på en kraftfull rimrik meter
visar dig originell och ny.

— — — — — — — — — — — — —

Amarulli.

Hos dig är liv! Din fulla skaldekind
än rosenfärgas och än sorgligt bleknar.
Omkring dig viner inbilskhetens vind,
som allt med snillets stämpel tecknar.

[1] P. A. Wallmark [2] Upptagande bland gudarna; Markall hyllades av sina beundrare såsom akademisk pristagare (P. A. Wallmarks »Sång till finska armeens ära» belönades 1809 med sv. akademiens högsta pris). [3] Motsatser (s. k talfigurer); Valerius' diktning beundrades för sina antiteser.

Digitized by Google

Struthio.

Till din krans tag denna torra blomma,
av den blyga barnsligheten räckt,
som du vet med mig ha lärt att komma
i fransosens sirligt prydda dräkt.

Amarulli.

Rimma, broder, vet, det är din lott!
Prismedaljer vinn[1]! Det är din heder.
Oftare dräp Flaccus[2]! Lika gott,
mer än vägen — skåda, dit den leder.

Struthio.

Gack och följ med tjusning, du, ditt varma,
skrumpna hjärtas kallelse — och giv,
återgiv den gäspande och arma
läsarn tålamod och ord — om icke liv.

Amarulli.

Innesluten i ditt fasta mod,
sammanhåll dig, när kritiken ryter,
som i havets grund en omärkt flod
under svallet jämn och stilla flyter.

Struthio.

Av rims behag
ditt företag
och strävande ledsagas.
Din levnads rymd,
i mörker skymd,
av prismedaljer dagas.

Amarulli.

Trogna rimkonst! Nalkas oss så skön, —
följe du oss alltid tätt i spåren!
Du oss skänkte ju vår ungdoms lön —
tryck ock kransar uppå silverhåren.

Struthio.

Handen, broder! I den ljuva dalen,
stängd från sanna smakens torra hed,
må till en kadrilj på rimmar-balen
mötas våra spridda vägars led! —

[1] Hänsyftning på de många pris, Wallin vann i sv. akademien. [2] Quintus Horatius Flaccus; Wallin översatte och efterbildade oden från Horatius.

Digitized by Google

UR MARKALLS SÖMNLÖSA NÄTTER.

I *Första natten,* "Rimtussiaden", hjältedikt i sex sånger, skildras rimtussarnas, d. v. s. gustavianska skolans, försök att storma Pinden och sätta sig i besittning av Apollos tron. Denna försvaras av alla tiders stora skalder: Shakspeare, Aristo, Kellgren m. fl. Rimtussarnas krigshär mönstras av Polyhistrio[1], och under den "hjärnberövade" Markalls fana träder den ene efter den andre fram ur ledet.

Nu framvinkades du, Esaias, ock kallad profeten;
mer vältaligt än sant, emedan ditt mål du ej fattat.
Tungt du dig vältade fram, nyss ryckt ur ett frodande gästbud,
fnyste och pyste, allt medan du gick, och plirade skämtsamt.
Käckt du förde din lans, den från Adam i Leire[2] du snattat,
och från din hjälms högt vajande kam ditt harnesk var skuggat
ståtligt av busken, som bundits ihop av de skönaste fjädrar,
plockade ut än här, än där från främmande svanor.
Stödd på din sköld, där ej mera ditt namn rätt läsa man kunde,
sen du det infall fick, att du vore den Jason, som Tidens
gyllene skinn tillhör, och bekom dock i stället ett ormskinn[3];
skölden likväl du beklädde därmed och trotsande framstod
färdig att slå med try par armar[4], vem helst som dig möter.
Men Polyhistrio, skarornas drott, till den digre[5] nu ordar:

"Väldige kämpe! du, som med själva Tiden har luvats[6]
och med dädalisk konst[7] oss Hammarspiken[8] har utsmitt,
kom till ädlare värv! Bortlägg ditt förriga[9] kynne!
Dock — uppriktigt jag talar, min son! — då man än ej kan tro dig,
att ej ännu till en del du ger åt fantasterna[10] medhåll,
lönnligen gynnad av deras monark, den svärmande Febus,
må du ej blanda dig främst in uti förkämparnas leder,
men däremot med flit för de kroppsliga tarvorna[11] sörja.
Var general-intendent[12]! — Du är van att humla[13] i tysthet:
Din hjälmbuske vittnar därom.[14] — Så tänk på oss alla."
Sade. Och trossen lämnades nu Esaias till uppsikt.

Under natten ankommer neutrernas här under anförande av Posthumius Priscus[15] till rimtussarnas läger, där förbund ingås och beseglas med en offermåltid. Följande dag står slaget.

[1] Leopold. [2] Den danske skalden Adam Oehlenschläger Tegnérs förebild. Till det i Danmarks forntidshistoria ryktbara Lejre, nu en by nära Roskilde, var handlingen förlagd i flera av O:s verk. [3] Hänsyftning på ett uttryck i Tegnérs tal vid jubelfesten 1817: »tidens orm byter om skinn». [4] Uttrycket återfinnes i Tegnérs dikt »Nore». [5] Tegnér. [6] Här skämtas med ett ställe i jubeltalet. [7] Som den konstskicklige Dædalus i grekiska sagan. [8] Så heter en satirisk dikt av T., riktad mot Hammarsköld. [9] Förra. [10] Fosforisterna. [11] Behoven. [12] Högste ledaren av ärenden, som röra förplägningen, beklädnaden vid en armé i fält. [13] Snatta litet. [14] »Ståtar med lånta fjädrar.» H. förebrår T. att låna av andra skalder. [15] K. P. Lenngren.

Digitized by Google

Nu på Apollos befäl församlas till skyndande uppbrott
pindiska lundarnas folk, de nektarfostrade skalder.
Väljande slättens mark till den glättiga bardaleken,
leende tåga från höjden de ner; bland kullarna skimra
gyllene koger och spjut och lagerkransade harnesk
under lyrornas klang och gny av blänkande lansar.

Följande middagssol knappt spritt sin låga kring dalen,
förr än skalder och rimmande män vid foten av Pindus
drabbade manligt ihop i den ärebelönande striden.
Vilken av gudarna höjer min sång att förtälja, vad offer
och vad förvånande mängd av rimmare föllo den dagen? —

Många rimtussar stupa, andra fly. Den "vingelfotade" Markall bindes av Kellgren med en rem, dragen genom hans genomborrade öra, och föres inför Apollos tron, där rimtussarna få sin dom. De förvandlas till djur av olika slag, och sist förvandlas Markall själv till en åsna.

* * *

SAMUEL JOHAN HEDBORN.

TRETTONDEDAGSPSALM.

Nu segrar alla trognas hopp,
vid änglars lovsång rinner opp
en salig morgonstjärna.
Hon stannar över Herrans hus,
och folken skola i dess ljus
församla sig så gärna.
Stort ljus,
klart ljus
nedergjutes,
natten slutes,
dagen börjas
att kring hela världen spörjas.

I nåd och sanning bland oss bor
den dolda Guden, mild och stor,
en frälsare för alle.
Vi skåde nu hans härlighet
som ende sonens härlighet
och till hans fötter falle.

Digitized by Google

Hav tröst,
mitt bröst!
Gläds, att ordet
kött är vordet,
Gud förklarad
och hans kärlek uppenbarad!

O gläds, min själ! och sjung hans pris,
som öppnat dig det paradis,
vars port din synd tillslutit.
O gläds, att Gud förbarmar sig
och huld förnya vill med dig
förbundet, som var brutit!
Ära
vare
Gud i höjden!
Friden, fröjden,
helig vilje
sig från jorden aldrig skilje!

* * *

PER ELGSTRÖM.

MINNET.

(Hymn.)

Du, som mot mig med yppigt spel av färger,
ett återsken av mina första dikter,
än svävar fram och bär mig fridens hälsning
från forna stunder, som likt skilda vänner
från havets sluttning än förtroligt vinka
ett avsked åt den lämnade på stranden —
du, som ur öknen av den värld, där livet
blott mäts av druckna eller tömda sinnen,
med vingad flykt mig bortför till de ställen,
där jag som barn i gräsets vågor simmat
och badat har mitt bröst i dagens strålar —
du, som i glesnat dunkel uppenbarar
mitt forna paradis, den stilla hyddan,
där himlens gäst, i stoftets klädnad buren,
blev jordens främling och för första gången
sin saknad nämnde med en suck, ej självkänd,
lik flodens stilla höjning före stormen —

Digitized by Google

du, som till skuggans skygd mig sakta följer,
och när jag svärmar i min framtids rymder,
som sparsamt klarna, randar dem med dagern
av mina ungdomsdrömmar, som mig nalkas —
o, låt ur tidens ström mig återspegla
det fornas herdevärld, som översvämmats,
och av dess prakt en sjunken blomma rädda!
Ur grundet skimra fram de dränkta fälten,
och mörkrets svall förglesnar till en skymning,
där, likt en fjäril, som av vinden drivits
till arma nejder och med lugnet hemflytt,
bland kända föremål min ande irrar.
Där i ett avstånd från min vagga, gungad
och kransad av min mor, vars sång med andakt
bad kring mitt läger, himlens änglar vaka,
du står och, likt en moder, ber mig närmas
och tecknar hult min tankes första morgon
och livar upp min känslas första flämtning.
Säg mig, o, säg, hur milda feer spridde
kring barnets hjässa moln av eterångor,
där, lekande, min självförgätna ande
i strödda blixtar såg det forna ljuset
och log uppå min mun, som sakta kysstes
av vita, vingbeprydda himmelsbröder!
O, väck ur själens djup min oskulds löjen,
och, likt försvunna solens glans på böljan,
låt på min kind, på mina läppar dröja
till de förtrognas tröst en skämtets strimma,
en blygsam skymt av en förlorad glädje,
som tänds, ack, blott då mig ett *nu* begränsar!
Hell dig, du dyra pant från fosterbygden,
o *minne,* själens längtan till sitt ursprung
och aftonen av mannahjärtats sommar!
Du sångens sanne gud, när än jag klagar,
ljug flydda dagars lugn i hjärtat åter
och led min vandel på den branta stigen,
som valdes av min ungdoms djärva tjusning!
Och när jag samlas skall till mina fäder,
sprid kring min grav din ljusa aftonrodnad!
Och när i stilla dalen rosen slumrat
och vaknar till en bättre morgon, stanna
bredvid min sida, tolk av viljans renhet,
och låt ett doft utav din mantel bilda
en gloria kring min azurskära panna!

* * *

Digitized by Google

JULIA NYBERG.

(EUFROSYNE.)

JUNGFRUN I DET GRÖNA.

När aftonstrålen faller
på Floras rosenhy,
kring mina fönstergaller
jag ser en fjäril fly.
"Du lilla sammetsblomma,"
jag viskar rädd och lyss,
"ack, om du ville komma
med nöjets första kyss!"

Men förrn den ystra sprätten
har valt sitt föremål,
jag blyg vid toaletten
mig ser i daggens skål.
Vad löjen kring mig leka
i spegelns skära glas!
Vad milda vindar smeka
min fina blomstergas!

Se, var min brudgum svingar,
så glänsande och grann!
Ack se, vad gyllne ringar —
Till vigsel kommer han!
I skygd av gröna lansar
jag står så skälmsk på lur
och tänker: fågeln dansar
snart i min jungfrubur.

Han nalkas. Hjärtat bävar . . .
Jag fönstret sluta bör . . .
Men — om jag husrum jävar,
den späda sylfen[1] dör? —
Så, tvekande, jag dröjer,
tills i min famn han far;
och kyss på kyss nu röjer,
vad tacksamhet han har.

En lysmask i det gröna
ren bröllopsfacklan tänt,
och många blommor sköna
till vittnen Flora sänt.
Beställsamt klockarn springer,
herr Västan, liten skalk,
och till vår högtid ringer
med blåa klockans kalk.

Prästkragar kring oss vicka
med sina strukna fräs,
och för sin ämbetsbricka[2]
de fordra litet fjäs.
Den blyga nattviolen
vill vara anonym,
men strör kring kullerstolen
den finaste parfym.

En päll så skön man finner
visst ej i Hindostan,
som den naturen spinner
högt över hjässan grann.
Dock kronans myrt begjutes
med sakta pärleregn,
och jungfruns lycka slutes
i höga makters hägn.

Tulpanerna så raka,
brudriddare, i rad
stå i gevär och vaka
som på en stor-parad;
narcissen, blek om kinden,
de tappras officer,
står smal och böjd för vinden
och nåd av Astrild ber.

[1] Detsamma som *sylfid;* här om fjäriln. [2] Prästkragen (fordom en krusad ringkrage).

Digitized by Google

Vid aftonrodnans skimmer
fylls klara nektarbåln.
Man glädjesorl förnimmer
kring vida bröllopsgåln.
Små systrarna de nicka
med vänlig bifallsmin;
och Flora själv ses dricka
min skål av daggens vin.

Ett prydligt brudtal håller
en trast i närmsta al;
av tusen rösters joller
genljuder lundens sal.
Rågskäran på sin giga
där knarrar i en vik;
där syrsan, liten piga,
hörs drilla sin musik.

Och dansande nu surrar
en myggsvärm, yr och glad,
och ner i gräset hurrar
en humla kring vart blad.
Ack, vad mitt hjärta spritter
vid glädjens symfoni!
Allt vimlar som ett glitter,
allt viskar: "Lycklig bli!"

Men dunkla slöjan höljer
nu skog och hav och strand,
då jag min brudgum följer
till Amors gömda land.
Vad sälla drömmars skara!
Hur ljuv min framtid ler!
Dock — ho kan väl förklara,
vad endast natten ser? —

Snart syns Aurora glänta
på österns gyllne port,
och Febi fålar vänta
att föra guden fort.
En fläkt då, flydd ur fållen
av purpurmanteln, rör
vid kavaljersparollen[1]
och den i luften strör.

Knappt ser min älskling detta,
förrn otacksam han flyr
på blomstervingar lätta
till nya äventyr.
Den glömda bruden gråter
i lilla huvan än
och suckar: "Aldrig åter
fås *denna* natt igen."

TIGGARGOSSEN.

Ensam och förglömd jag ilar
över hedens dunkla stig,
vid var sten och buske vilar
skuggan, gömd att skrämma mig —
Gud, som haver barnen kär,
se till den, som liten är!

Mamma slumrar ner i mullen,
hör ej gossens klagan mer.
Hyddan öde står på kullen,
kulna vindar vina där,
och i vinternatten lång
ljuder uvens klagosång.

Fordom, fordom ljöd därinne
aftonpsalm vid spishällns brand,
då för barnets glada sinne
sörjde flitig modershand.
Ingen spinner och mig ger
nya helgdagskläder mer.

Ingen suckar, då jag gråter,
ingen glädes, när jag ler;
då jag går, att komma åter
ingen hjärtlig röst mig ber —
Ack, så ensam under skyn
går en tomte blott i byn.

[1] Så kallas (skämts.) fröfjunen hos vissa växter.

Digitized by Google

Skynda, ila! Snart du hinner
någon vänligt öppnad dörr;
fast ej lågan mera brinner
i den hydda, där du förr
bad och somnade var kväll
på din moders arm så säll!

Månan, svept i mörka skyar,
är mitt hulda vandringsljus.
Blyg jag nalkas gård och byar,
fönstren glindra i vart hus.
Barnen dansa glatt omkring
dukat bord i syskonring.

Ack, låt opp för lilla gossen!
Himlen är av mörker skymd,
där mitt tak med stjärneblossen
höjs i nattens kalla rymd . . .
Låt mig slumra få i kväll
på din hårda spiselhäll!

* * *

ARVID AUGUST AFZELIUS.

NÄCKENS POLSKA.

Djupt i havet på demantehällen
Näcken vilar i grönan sal.
Nattens tärnor spänna mörka pällen
över skog, över berg och dal.
Kvällen härlig står i svartan högtidsskrud,
när och fjärran ej en susning, intet ljud
stör det lugn, över nejden rår,
när havets kung ur gyllne borgen går.

Ägirs döttrar[1] honom sakteliga
gunga fram på den klara sjö.
Harpans ljud, de gå så sorgeliga,
söka fjärran en våg att dö.
Fast hans öga står åt dunkla himmelen,
ingen stjärna bådar nattens drottning[2] än.
Freja smyckar sitt gyllne hår,
och Näcken så sin sorg på harpan slår:

"O, var dväljs du, klaraste bland stjärnor
i den blånande skymnings stund?
Du, som fordom, en av jordens tärnor,
var min brud uti havets grund
och när hjärtat brann vid mina ömma slag,
smög, så skön och blyg, de tjusande behag
mot min barm i den svala flod
och gyllne harpan stum på vågen stod.

[1] Böljorna. [2] Aftonstjärnan (kärleksgudinnan: Venus, Freja).

Digitized by Google

Men dig Oden böd högt över jorden
evigt stråla från Gimles[1] famn.
Med sin harpa sångarn, enslig vorden,
kvar blott äger din bild, ditt namn.
Men en dag, när Midgårdsormen reser sig,
gudar väpnas, allt förlossas — då hos dig
skall jag åter på vågor blå
för nya världar gyllne harpan slå."

Så den sorgsne; men vid himlaranden
Freja hult genom natten ler.
Evigt på den guldbeströdda stranden
sina tårar hon glänsa ser.
Och sin vän på havet hälsar hon så mild;
vågen speglar, darrande, den huldas bild,
Näcken höres på böljan blå
så gladelig sin gyllne harpa slå.

Nattens tärnor, klara stjärnor alla,
gå till dans i den stilla kväll,
när de skära silvertoner skalla
över stranden från häll till häll.
Men när blodig dagens drott i östern står,
bleknande och rädd den blida stjärnan går;
sorgligt avsked hon blickar ner,
och gyllne harpan klingar icke mer.

* * *

KARL FREDRIK DAHLGREN.

Ur MOLLBERGS EPISTLAR.

I.

KOMMENTARIER ÖVER MÅNSKENET I HAGA DEN 5 SEPTEMBER 1819, VID HÖSTLÖVENS FALL, BRUNNSVIKENS SPEGEL OCH GLASENS KLÄMTNING PÅ STALLMÄSTARGÅRDEN.

Ligger ej Haga i månskenet lik en naken, blygsam flicka i chemisens[2] vita silverskir? Bergen äro hennes nattduksbord; Brunnsviken toalettspegeln, behängd med ett tunt, skimrande, genomskinligt flor; Kräftriket köket, där ännu kammarpigorna slamra med diskarna. Ligger ej Haga, mine bröder, där i det darrande, retande månskenet som en suckande flicka, med halvöppna ögon, men handen under

[1] Himlens. [2] Lintyget.

Digitized by Google

kind? — en flicka, framför vilken Gud själv vid hennes anblick gråtande skulle stanna. Se! Kullarna häva sig och andas liksom levande bröst. Hur skönt hon slumrar! Hennes krona hänger där uppe i skyn; den gula, av höstlöv utsirade schalen ligger fladdrande vid hennes fötter. Hur milt hon ligger där och slumrar! Stundom drar hon upp ögonlocken, och ur ögonen framglittrar ett underbart månsken. Själva Selene[1] darrar vid denna åsyn av förtjusning. Bävande röra sig vågorna, liksom fruktande att viska något enda ljud i hennes öra, för att störa henne i de stilla tankarna. Lätt och näpet trippar vinden kring hennes bädd och kysser emellanåt ögon, händer och barm.

Vilken jubelstund, vilken afton! Vilken lampett i naturens stora sal; vilken gudakyss på naturens barm! Vågar jag andas, vågar jag sucka! Allt utsträcker sina längtans armar; även jag utsträcker dem, förnämligast till dig, du allsvåldige, framför allt till dig, du själarnas själ, tankens tanke, all poesis poesi, alla hjärtans hjärta! Vilken afton! Vilken strålande glans! Jag kan icke gråta, icke skratta, icke sucka; ty det är någonting över alla tårar, allt saligt hänförande, och som uttrycker sig i denna stund. Det är ett Guds leende, då han skapade den första kvinnan och såg henne vaknad mellan träden i månskenskvällen giva första kyssen åt den älskade. — Dock, jag tystnar; ty jag kan icke uttrycka, vad jag känner.

Den, som ej förstår läsa i naturens bok, för honom äro alla böcker tillslutna; de äro dock intet annat än kommentarier till den stora himmelska upplagan, som Vår Herre lät trycka anno mundi 1, och vilken foliant ingen mäktat genomläsa mer än han själv. Vad äro stjärnorna på himmelen annat än bokstäver i denna upplaga, månen ett stort ord, som börjar kapitlet om natten och dess stjärnedansar? Vad är solen annat än ett kursivt ord, som ingen kan överhoppa, emedan det bränner i ögon och hjärta och betyder: *Jehova — Gud!*

Se! Boken ligger framför oss. Där uppe fläkta silverbladen. Vilket skönt alfabet! Vilka blinkande, blixtrande bokstäver! Men bland alla dessa sliter jag ut ett ord därifrån i afton och gör en kommentarie över månen.

II.

DJURGÅRDEN DEN FÖRSTA MAJ.

Ur åttonde tavlan.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Maj och våren uppträda.

Välkomne alla i det gröna,
I glada folk, från stadens tvång.
Mån I vår dag med fröjd försköna,
med raska dansar, spel och sång.

[1] Mångudinnan.

Digitized by Google

Vi västanvindar skola bjuda
att mildrikt fläkta i ert hår,
och fågelns kvitter skall få ljuda
vid glasets klang och glädjens tår.
Kom, vackra gosse, kom att plocka
en liten krans på detta fält.
Kom, sköna flicka, pryd din docka
med dessa rosor, glatt och snällt.
Lägg kappan bort, du gamla gumma,
kom, kom med oss och svinga kring:
vid stoj av pipor, flöjt och trumma,
tag med de dansande i ring.
Lägg schalen av, du lilla tärna,
spring änklek här vid bergets fot.
Låt sjöman här vid kvällens stjärna
få skynda glad din famn emot.
Stig ned ur vagnen, du med orden,
blygs ej att fröjdas på vår dag.
Vid denna majstång uppå gården,
kom, sätt dig ned och glaset tag.

En poet.

Våren slår ut sina vingar av gull.
Himmel!
Vad vimmel
i skog och i hav och i djupaste mull!
Luften av lärkor är full.
Och vart hjärta
det slår,
fullt av kärlek och tröst,
och var smärta
förgår
vid den älskades bröst;
ty med våren
läkas såren,
och var sorg och vart kval
smälter bort liksom drivan för solen i dal.

Björken sin glittrande slöja av snö
kastar
och hastar
att ordna sin majdräkt vid spegelklar sjö.
Skällorna höras på ö.
Och vart hjärta m. m.

Digitized by Google

Guldvivan blommar, och bäcken så sval
porlar
och sorlar
med glittrande vågor bland pil och bland al.
Barnen små dansa i dal.
Och vart hjärta m. m.

Göken i toppen och myran i sand,
duvan
från tuvan
uppsvingar med makan mot molnenas rand,
valthornen klinga vid strand.
Och vart hjärta m. m

En gardist.

Maj är kommen, det är vår:
blommor runt kring parken.
Hurra, gossar! Snart det slår
till tapto i marken.
Ut att kampera,
ut att marschera,
där på vårt fält
skola vi alla
skjuta och knalla
mellan kanoner och skogar och tält.

Rätta dig! Se modig ut,
friskt lät blodet brinna,
som bland kulor, rök och krut
du skull' döden finna.
Damma stövletten,
tag bajonetten
och ditt gevär.
Stryk din mustasch,
visa kurage,
mössan på skulten och handen så här.

Nionde tavlan.

Men aftonen stundar. Redan börja silverspikarna i dagens likkista att blänka. Nattens skuggor sväva över holmar och skär. Månen uppträder som en frodig likbjudare på himmelen med flor om pannan. Han nickar åt vågor och berg. Det sorlande jublet tystnar allt mer och mer ikring Djurgården. Vagnarna rulla tillbaka åt staden. Skaror

Digitized by Google

av gående och ridande trängas på bron. Fågeln sticker huvudet under vingen. Sipporna tillsluta sina ögon. Årorna plaska. Posterna avlösas. Dimmorna uppstiga på ängarna. En gråtande flicka söker sin mor. En utblåst länsman[1] ryker i gräset. En valp nosar på ett äggskal. Jägaren hänger bössan på spiken. En tappad kråsnål glittrar mot aftonstjärnan lik en lysmask. Nu fira maj och våren sitt bröllop. Neptunus illuminerar alla sina fönster. Backus bjuder champagne. Andarnas timma slår på nattens ur.

Älvdrottningen
(uppträder och sjunger).

Stjärnan blinkar. Vinden svalkar,
maj vår boning tillrett har
här i dessa blomsterkalkar,
uti skuggornas förvar.

Dagg från nattens lockar stänker
och kring träd och kullar far.
Månens silverstråle blänker
uppå rosens huva klar.

Spelman, vinden, uppå hällen
ren sig satt vid björkens rot.
Häggen rör sig uppå fjällen,
spindeln spinner vid dess fot.

Eder drottnings bud nu hören,
snälla älvor där vid strand:
kommen fram och facklor fören
av lysmaskar i er hand.

Allt är tyst. Så klar där oppe
uti molnet stjärnan går.
Vattnets yta som en droppe
i en fager lilja står.

— — — — — — — — — — —

VÅRSÅNG PÅ VALBORGSMÄSSOAFTON.

Tillägnad Uppsala studenter.

Våren är kommen. På sina kransar
ängarna binda. Himlen är blå.
Pilträden bära guldgula fransar.
Tuvorna vagga ljusalfer små.

[1] Rest i en tobakspipa (skämts.)

Digitized by Google

Bäckarna brusa,
vindarna susa.
Böljorna glittra,
fåglarna kvittra.
Sippan i lunden nigande står.
Högt upp i luften lärkorna sjunga:
Nu är det vår,
hurra! hurra!
Våren är kommen. På sina kransar
ängarna binda. Himlen är blå.
Pilträden bära guldgula fransar.
Tuvorna vagga ljusalfer små.

Vårguden löser källornas boja
och ifrån fjället pansarets skrud.
Gladlynt han tittar in i var koja,
öppnar på dörrn vid vindarnas ljud;
bjuder de sköna
ut i det gröna
blommor att vira,
våren att fira.
Blodet det brinner, hjärtat det slår.
Högt upp i luften m. m.

Våren är kommen. Bröder studenter!
Här uti Floras grönskande sal
skola vi flitigt hålla konventer[1]
och om Kupido ljuvaste tal.
Våren oss manar.
Hjärtat det anar
ljuvaste nöjen,
lekar och löjen.
Skyndom i gudens blixtrande spår.
Högt upp i luften m. m.

Tesen blir denna: Häll mer i bålen,
mera i bålen; här är kalas,
och det för våren. Gudens blir skålen.
Slån sen mot solen glasen i kras.
Här är tentamen,
dito examen.
Valde bibamus,
valde cantamus.[2]
Backus kurator[3] är för vår kår.
Högt upp i luften m. m.

[1] Sammankomster. [2] Låtom oss väldigt dricka och sjunga! [3] Ordförande för en studentnation.

Digitized by Google

Stjärnorna blänka. *Valborg*[1] till heder
dansom en polska, tagom i ring!
Maj snart vår bädd i gräset bereder,
strör uppå fältet majblommor kring.
Festen må firas,
kransar må viras,
alla bli bröder.
Druvan hon blöder.
Dansen må gå, tills midnatten slår.
Högt upp i luften lärkorna sjunga:
Nu är det vår,
hurra! hurra!
Våren är kommen. På sina kransar
ängarna binda. Himlen är blå.
Pilträden bära guldgula fransar.
Tuvorna vagga ljusalfer små.

* * *

FREDRIK CEDERBORGH.

Ur UNO VON TRAZENBERG.

Den unge Uno von Trazenberg är på väg hem från sitt första besök i Stockholm, där han råkat ut för många äventyr.

— — — — — — — — — — — — — —

Vid aftonsolens mildrade strålar upptäckte han bakom småskogen spiran av Stora Fjollinge kyrktorn och avvek därför från stora landsvägen för att resa dit.

— Håll, herre! ropade skjutsgossen, som trodde resan ämnad till nästa gästgivaregård. Ni far åt helv—, det här är vår kyrkväg.

— Är det inte Stora Fjollinge? frågade Uno.

— Jo, mumlade gossen.

— Ni ha fått en ny kyrkoherde? Vad heter han?

— Han heter körkherrn, blev svaret. — Jaså, sade Uno och naggade till med piskan, så att den lilla fölungen, som lik en narr lupit omkring sin mor, med möda kunde följa.

Framkommen till kyrkoherdens stall, lämnade han där sin kärra och vandrade till fots upp till mangården, som var ett stycke längre bort belägen — i övrigt till alla delar lik andra prästboställen: en till hälften avtagen halmstack, en port med klinka, ett duvslag, en gråröd byracka, som skällde på alla kommande och, då någon närmade sig, kröp under porten av rädsla, men väsnades då ännu mer innanför;

[1] Ett katolskt helgon. Hennes högtid, Valborgsmässan, firades den 1 maj.

Digitized by Google

allt i sitt riktiga skick. Uno öppnade porten och gick in. Även där var allt, som det borde på en välbeställd prästgård; hunden kröp nu åter ut och satte endast nosen in under porten, skällande immerfort. Några enkvistar voro ställda nedanför bikuporna, i hopp om biens svärmning; de gamla syrenträden blommade vid källartaket, och nära vedskjulet gingo några gäss, vilka, språksamma, liksom under ett samtal sig emellan, avbeto det korta gräset; kalkontuppen pladdrade till, kråmade sig och strök ena vingen snett emot jorden; några höns med nykläckta kycklingar omkring sig sparkade i spånorna.

Osäker, var han borde stiga in, upptäckte han i trädgården tvenne fruntimmer, sittande på ett gungbräde och sysselsatta med handarbeten; han närmade sig därför till dem för att efterfråga kyrkoherden.

Damerna, den ena en fetlagd, fryntlig gumma och den andra en näpen flicka av omkring sexton år, enligt Unos gissning Husælii syster och systerdotter, hälsade vänligt och underrättade honom, att pastorn gått ut för att se, huru rovorna såddes, men väntades snart. Gumman bad herrn emellertid vara så god och stiga in.

— Här är så vackert, sade Uno och utbad sig att få sitta på gungbrädet med damerna, i det han presenterade sig själv.

— Kors! ropade gumman, vad ska vi få att fägna ett så välkommet främmande med? Det vet jag visst, när bror kommer hem, han skall bli något glad. — Under dessa ord efterkände hon sin nyckelknippa med båda händerna och skyndade sig sedan in för att sända en piga efter kyrkoherden samt för att ställa i ordning till afton. Flickan makade sig blygsamt åt sidan, och Uno satte sig bredvid henne, litet förlägen, varmed han skulle börja sin konversation. — Här är mycket, mycket vackert! yttrade han äntligen ännu en gång, under det han endast betraktade flickan. Sofie, så hette hon, tycktes ej taga komplimangen illa. Ett litet skalkaktigt smålöje, som bildade ett par de nättaste gropar på hennes kinder, besvarade Uno med ungefär den tanken: — Herrn tycks inte se efter, hur vackert stället är. — Detta stumma svar kom även honom liksom av en sympatetisk kraft att småle. — Ja, i sanning, fortfor han och lade yttersta spetsen av sitt finger på hennes arm.

Nu såg Sofie icke på ynglingen, utan i stället ned på sin söm, men sydde dock så osäkert, att hon ej följde mönstret och därigenom inträdde nålspetsen lindrigt vid vänstra pekfingersnageln. Uno passade på tillfället, medan hon klämde därpå, och stal en syrenblomma från hennes halmhatt, den han fästade i ett knapphål.

— Herr Trazenberg kan få vackrare syrener, sade hon och sprang till syrenhäcken för att hämta en hel kvast, lämnande sin trådflorsremsa på gungbrädet; men blommorna voro så avplockade nedomkring, att ingen satt nog lågt för att kunna nås med blotta händerna. Av en händelse stod en stor bristfällig tunna och en trädgårdsbänk

Digitized by Google

därutmed. Sofie klev först upp på bänken, men blommorna sutto ändå så högt, att hon ej räckte någon; hon steg därför upp på tunnan. Uno ville oändligt gärna hjälpa henne och steg därför även upp utan att övertänka, det bottnen kunde brista och båda följaktligen nedfalla i tunnan. Knappt var han uppkommen, förrän detta verkligen inträffade och på ett ganska gesvint sätt. Båda nedstörtade i en hast; endast en flik av Sofies randiga bomullskjol stannade på en spik över tunnans brädd.

7.

Friherrinnan von Trazenberg satt jämte en gammal husmamsell, Helena Snut, vid den öppna salsdörren och knäppte rutor på ett i bågen uppspänt nytt sidentäcke, och på gården sprungo husets yngre barn, musicerande ur var sin ton på barkflöjter, vilket gemensamt med de hemkommande lammens bräkande utgjorde ett alltför champêtert tutti[1].

Hovjunkaren själv hade gått ned till kvarnen, där han stod i sin gamla grå syrtut och grönspräckliga halmhatt, till hälften lutad genom kvarndörren emot sin stadiga runkäpp, för att språka med en gumma, vilken satt fullmjölad på en rågsäck invid kvarnkammaren, stickande på en grov ullstrumpa. Vissa, icke obehagliga minnen från ungdomstiden hade upplivats hos herrn vid gummans åsyn; han påminde sig mer än väl, att hon för nära trettio år tillbaka, under namn av Lilla-Stina, tjänat som ladugårdsflicka i hans föräldrars hus; han ihågkom till och med, att han i och för hennes hyggliga utseende fann själva den så kallade ladugårdsdunsten, som omgav Lilla-Stina, rätt behaglig, och roade sig därför att fråga henne, om hon mindes honom sedan den tiden.

— Ja gun, gör jag så! svarade gumman på värmländsk dialekt. Nog minns jag nådig herrn mången gång och herr Lars med; han var ändå en rar herre han ock, fast han höll litet efter flickor. Må han lever eller är dö?

— Gu' vet, om han lever! svarade hovjunkaren. Han reste utrikes för många Herrrans år sen, och ingen här har sedermera hört det minsta av honom.

— Pappa! Nu kommer Uno! ropade barnen, springande i friska tag förbi kvarnen. Hovjunkaren vände sig om och hörde något åkdon rulla över hällarna i skogen; han trodde därför även, att det måtte vara hans äldsta son, som återkom ifrån Stockholm.

Nu framskymtade en övertäckt vagn mellan träden. Barnen, som sprungit till mötes i hopp att träffa bror Uno, kastade vid denna oväntade syn sina barkflöjter i diket och återvände i fullaste språng, liksom jagade av fienden, allén utföre in på gården. Hovjunkaren

[1] Lantlig kör (*tutti* [alla], ital. musikterm).

Digitized by Google

tog sig om hakan, där han kände sitt skägg nog långt, betraktade sina av ler tilltygade stövlor och fann således mindre passande med sitt stånd och sin hovtjänst att visa sig med ett sådant lantmannautseende, i händelse dess främmande, som det syntes, vore av betydenhet. Han smög sig därför in i kvarnen och tittade endast fram bakom dörrspringan, medan vagnen med uppdragna fönster rullade förbi, på det han därefter genom köksvägen obemärkt skulle kunna komma till sina rum för att putsa sig.

Friherrinnan hade likaledes vid första åsynen av vagnen, å vars tak en levande markatta satt, fått rätt bråttom att skaffa undan sin stickbåge med tillhörande lappar, krita, knäpptråd, bomullstappar och mera dylikt, varför hon ej heller genast kunde visa sig.

Vagnen rullade emellertid in på gården och stannade utmed herrskapsbyggningen vid stora farstubron. En betjänt öppnade vagnsdörrn och förhjälpte därur en halt herre med kryckkäpp, reskaskett och nankinssommarrock. En vitlurvig pudelhund, klippt som ett lejon med man och dessutom med coup de vent[1], manschetter och tofs i lilla svansen, hoppade även ur vagnen och följde sin herre trappan uppför. Markattan kvarblev grinande på vagnstaket, där hon var fästad med en liten kedja.

Mamsell Snut, som av brist på halsduk i brådskan kastat över sig den damastservett, som skulle hindra sidentäcket att smutsas under stickningen, och därigenom fått ett ganska nunnlikt utseende, var emellertid utsänd för att taga emot den främmande. Hon stod därför i ett hörn av farstun och neg. Den främmande herrn, som var närsynt, betraktade, rynkande på näsan, genom sin lornjett denna i sanning icke förtjusande kvinna, men sade på en lång stund icke ett ord. Hon å sin sida visste ännu mindre något att säga och neg därför idkeligen. Pudeln, som blivit illamående av den långväga rullningen i ett täckt åkdon, begynte emellertid att kräkas i andra farstuvrån. Äntligen tog den resande till ordet och ropade med en förtvivlad älskares åtbörd: — Mamsell Lena! känner hon inte mera igen mig?

— Dig, som givit mig den första kyss, och som först lärt mig älska, dig vill jag följa, då den fega döden gömmer dig i högen! Så svarade Signe Lille sin Hagbart, men så svarade icke mamsell Snut, då nu Lars Trazenberg tilltalade henne på detta sätt, oaktat förhållandet nästan varit enahanda.

— Herr Lars! ropade gumman, ännu nigande, och slog ihop sina magra händer. Nå aldrig kunde jag tänka att få se honom mer! — Lars Trazenberg omfamnade nu gumman och tryckte en kyss emellan hennes näsa och utstående haka; läpparna kunde han icke mer få någon reda på.

[1] Ett slag egendomlig uppläggning av håret.

Digitized by Google

Efter flera års vistande i Kalkutta, dit Lars von Trazenberg, av böjelse för äventyr och även i hopp att återställa sina förstörda affärer, begivit sig, hade han äntligen, vid en tilltagande ålder och med en av ungdomsutsvävningar försvagad hälsa, börjat längta till sitt fädernesland för att där nedlägga sin förvärvade förmögenhet i en egendomshandel. Att hovjunkaren och friherrinnan emottogo en rik bror och svåger med återseendets hela glädje, är lika naturligt, som att alla barnen med lika förtjusning stannade kring vagnen för att betrakta markattan. Han själv, som med så stor förnöjelse omfamnat den gamla mamsell Snut, njöt med fullaste känsla den länge saknade sällheten att omges av anhöriga och att återse sin fädernebygd.

Länge varade likväl icke denna glädje; endast tvenne dagar, och Lars v. Trazenberg var för alltid borta. En efter utseendet obetydlig opasslighet, troligen en liten förkylning, vars symptomer, uppkastning och diarré, första aftonen hindrade honom att deltaga i supén och att få njuta något av friherrinnans ypperliga sparris, gjorde, att hon av en olycklig omvårdnad till Västerköping eftersände regementsläkaren medicine & tavtologie[1] doktorn Kråke, och detta knäckte honom alldeles. Denne läkare, en i övrigt mångkunnig man och i stort rop att icke vara charlatan, emedan han vid alla möjliga tillfällen upprepade det ej nya yttrandet, att osäkert vore, om medikamenter gjort mer gott än ont i världen, stundom tilläggande: — Jag säger detsamma om hela läkarevetenskapen. — Han tog lite miste om sjukdomen, den han ansåg vara och kallade asiatisk kolera, varför han på tre halvalns långa recepter efterskrev medikamenter, varigenom patienten inom dygnet kurerades ihjäl, då regementsläkaren genast insåg, att döden varit oundviklig.

Med möda hann den döende att i vittnens närvaro förklara sin yttersta vilja, varigenom väl hovjunkaren i egenskap av närmaste släkting blev universalarvinge, men med villkor att ej endast utbetala en betydlig summa till en trogen betjänt (varom sedermera uppstod process), utan även ett mindre kapital till ett fruntimmer vid namn Syring; men i händelse samma fruntimmer med döden avlidit och efterlämnat en flicka av uppgiven ålder, skulle summan då tillfalla detta barn. Vore även denna dotter avliden, borde räntan av kapitalet användas till någon fattig, men ovillkorligen vacker flickas uppfostran, av orsak, att en sådan naturens gåva lättast inleder på fördärvets breda väg och förvandlar oskulden till lastbarhet. En ovanlig disposition, men dock av ojämförligt vackrare drivfjäder, än den en rik fru ungefär vid samma tid gjorde av en betydlig summa till ett danssällskap i Stockholm. Sove likväl även hon i frid, och måtte hon i höjden aldrig få höra några förbannelser ifrån vår jord, varken över detta eller något annat munterhetsgille!

[1] Onödig upprepning (här skämts.).

Digitized by Google

Samma ögonblick testamentet blivit undertecknat, uppgav gubben andan, och hans döda ansikte tycktes utvisa det hopp om förlåtelse av den allsmäktige, som hans uppriktiga ånger över ungdomsförvillelser ingivit.

* * *

PER HENRIK LING.

GYLFE[1].

Allegori (1810).

Bakom fjällets skäggiga topp
blodiga månan skred,
och stormvinden fällde sin vinge ned
och vredfull, lik en vålnad, lopp
över den dammande ned.
Ur dalens blomrika bädd
steg den nyfödda dagen opp,
och han blinkade hemsk och rädd
mot det töcken, som dystert skred
ned åt havets skummande brädd.

Men lik den töckniga vinternatt,
så mörk, så tårögd på ätthögen satt
den tappre Gylfe, pansarklädd.
Hans kämpahär kring honom låg;
den blodiga rustning de torkade av,
ur såren de ryckte den spillrade glav
och glammade under smärtan så glatt
om forntida bragder, om forntida tåg
kring land och hav.
Och barden, som dem hänryckt såg,
han grep sin harpa än en gång,
och högt som Trollhättans frusande våg
han sjöng de fäders segersång
och sög sen mjödhornets fradgande brädd.
Men lik den töckniga vinternatt,
så mörk, så tårögd på ätthögen satt
den tappre Gylfe, pansarklädd.

"Vi suckar den starke Gylfe än?"
så röto hans kämpar. "Till strid, till strid!
Här tråna ju dina modige män.

[1] Svensk sagokonung; G. betecknar här Sverige.

Digitized by Google

Upp! Än är det tid
att vinna din rövade Aura[1] igen."
Men lik den töckniga vinternatt,
så mörk, så tårögd på ätthögen satt
den starke Gylfe, pansarklädd.
Han hov mot havets avlägsna strand
sin ännu blodiga kämpahand,
men sjönk sen på sin ljungväxta bädd.

"Nej," röt han liksom fjällstormen vild,
"nej, evigt hon är från mitt famntag skild.
I den mäktige rövarens band
står min trolovade där.
Förgäves hon gömmer sin Gylfes bild;
förgäves hon stavar, sorgsen och rädd,
de namn, som jag skrivit i havsbräddens sand[2].
Ack, ensam klagar Gylfe här,
ack, ensam, ensam han är,
förskjuten och hädd!

Hur rik, hur fager min furstliga brud!
Hon stod där i fjällets snövita skrud.
En krona av stjärnor på ännet hon bar,
mot himmelsblå slöjan den lyste så klar.
Och norrskenet och den kyliga vind
de sminkade båda den rikas kind.
Och malmen glittrade på dess barm,
hon själv den töjde med jättearm.
En gördel omkring sitt bördiga sköt
lik grönskande skogen den fagra knöt.
Dess röst liksom österns morgondagg var,
dess gång lik en vind, som kring bergspetsen far.
Dess tron på sju holmar[3] min hand hade byggt;
dess fotpall på snäckor[4] där vaggade tryggt;
och björnen vaktade hennes borg,
där Göa[5] utvälvde sin axfyllda korg.
Hur modig, hur trogen min furstliga hälft!
En knotande suck hennes bröst aldrig välvt.
Som isfjällar härdad, orygglig som de,
hon gav mig ett handslag, som göter blott ge[6].
I harnesk som sköldmö hon ofta stod
och spillde för Gylfes lugn sitt blod.

[1] Finland. [2] De finska kuststäderna. [3] Sveaborgs fästning, uppförd på flera holmar. [4] Krigsskeppen. [5] Kvinnlig naturgudomlighet; här en personifikation av växtligheten. [6] Kraftigt, trofast handslag.

Digitized by Google

Fast våldsmannen rasade, mäktig och vred,
hon svor mig dock åter sin trohetsed.
Men fåfängt de rytande jättar jag slog;
en tvåhövdad rese om ryggen mig tog.
Sent slet jag mig lös, med en blödande barm;
ack! sanslös hon låg då mot rövarens arm!
Förgäves jag lyfte min hämnande hand,
den räckte ej fram till den blodiga strand!
Förgäves jag vinkade mot dess brädd;
hon stal blott uppå mig en blick, så rädd."

"Ja!" — röt han åter som fjällstormen vild —
"Ja! evigt hon är från mitt famntag skild.
I den mäktiga rövarens band
står min trolovade där!
Förgäves hon gömmer sin Gylfes bild,
förgäves hon stavar, häpen och rädd,
de namn, som jag skrivit i havsbräddens sand. —
Ack! ensam klagar Gylfe här,
ack! ensam, ensam han är,
förskjuten och hädd!" —

Och lik den töckniga vinternatt,
så mörk, så tårögd på ätthögen satt
den starke Gylfe, pansarklädd.
Och kämparne reste sig alla nu
ifrån deras ljungväxta bädd.
De slogo den mjödfyllda bägarn itu.
"Ännu din begråtna älskar dig ju?"
så röto de alla, så röt en var.
"Till kamp, till hämnd, vår drott, vår far!
Vi tövar du?
Hur mången gång i forntidens dar
du henne från våldsmannen slitit har —
upp, gör det ännu!"
Och nordfjällens eko gåvo till svar:
"Upp, gör det ännu!"

Och se! Över fjällets skäggiga topp
månan blodfärgad gled.
Och stormvinden lyfte sin vinge opp
och ställde på nytt sitt virvlande lopp
längs över den dammande hed.
Och åter i dalens blomrika bädd

Digitized by Google

smög dagen bleknande ned,
och åter han blickade hemsk och rädd
mot det töcken, som dystert skred
fram över havets skummande brädd.

Men lik den fradgande klippeflod,
nu Gylfe den starke på ätthögen stod,
i gullröda pansarn klädd.
Hans blickar talade hämnd och blod,
hans kämpar andades strid.
På fjällarnas rygg, på den svallande sjö
de gingo att segra, de gingo att dö
med mannamod.
Och han kom, han kom, den anade tid,
som åter vinkade barden till sång.
Han kom, han kom, — och ännu en gång
stod Gylfe på Signilds blodiga ö[1]
i ära och frid,
som Oden så lycklig, som Baldur så blid,
och famnade kärligt sin frälsade mö.

Ur KÄRLEKEN.

Herdedikt.

Hermans sång.

Herman

(med en blomsterkransad flöjt i handen).

Stunden
bortilar;
men icke min smärta!
Lunden
han vilar;
men icke mitt hjärta!
O Emma! din vän,
skall han vänta dig än?
Skall han vänta dig än?

Hanen
hörs sjunga
sitt väktarekväde.
Svanen
ses gunga
på sjön med de späde!
O Emma! din vän,
skall han vänta dig än?
Skall han vänta dig än?

Månan
sig kastar
i böljornas sköte.
Rodnan
framhastar
att fira vårt möte.

[1] Åland.

Digitized by Google

O Emma! din vän,
skall han vänta dig än?
Skall han vänta dig än?

Böjen
er, lindar!
Jag ser nu min Emma.
Dröjen,
o vindar!
Jag hör hennes stämma.
Natur! kom och vig,
vig min Emma och mig!
Vig min Emma och mig!

Duvan
bland klippor
vår brudsång ren kväder!
Tuvan
med sippor
vår brudsäng bekläder.
Natur! kom och vig,
vig min Emma och mig!
Vig min Emma och mig!

Solen
framdansar
likt bröllopets tärnor!
Polen
bekransar
vår brudpäll med stjärnor.
Natur! kom och vig,
vig min Emma och mig!
Vig min Emma och mig!

* * *

ERIK GUSTAV GEIJER.

DEN SISTE KÄMPEN.

I natten tindrar blixtarnas sken;
på klippans spets sitter kämpen allen,
det väldiga svärd vid sin sida.
En ny tid kommer. Hans tider förgå,
hans styrka är bruten, hans hjässa är grå.
Vi skulle han längre förbida?

Från branta fjället han trotsig ser
i stupande forsens avgrund ner;
av längtan tänds honom bloden.
I vågens damm tyckas vålnader stå,
ur djupet röster manande gå:
Hell den, som får vara hos Öden!

Ur klostret steg fjärran klockornas klang,
och kämpen ryste. Ur djupet det sang
en sång, som mer honom glädde;
den talte om kämpabragd och hopp.
Men åskan slog gällt, och sången slöt opp,
och upp stod kämpen och kvädde:

Digitized by Google

"Ännu dock leva
de gamle gudar,
och Tor på vagnen
dånande åker,
härskarn i himlen
evigt, om också
intet offer
av jordrikets söner
åt honom tändes

Och du, Oden,
Asahövdinge,
gången är du!
Ännu i livet
ingen förmåtte
dig besegra;
och då döden
dig ville tvinga,
drog du manligt
det goda svärdet
och ristade djupt
opp livets källor,
så att själen
trotsig och glad
med forsande blodet
flög åt höjden.

Dock, du lever;
och mång tusende
kämpar, dem du,
Valfader, valt
å rykande slagfält,
till dig samlats
och i dina
gyllene salar
glade gästa.
Där de kläda sig
varje morgon
i blixtrande stål;
att huggas och slåss
uppå Odens gård
det är deras ro.
Sen rida de hem
till rågat bord.
Sköldmö skänker
det brusande mjöd;
skalden tar opp
den mäktiga sång.
Om fordom tima
och kämpaidrott
kväder han; — hjältarna
lyssna med fröjd
och bifall slå
uppå skölden hård,
så att det dånar
genom den eviga
nattens riken.
Sen, I gudar:
jag är för gammal
för nya läran
om vite Kristus;
vill ej till himlen,
till andra gudar
och sankt Peter,
som jag ej känner.

Döpter är jag
i rödan blod
av fiender slagna
och föraktar
att helgas av vatten.
Gångne äro
stallbröder mina
alle hädan.
Ensam är jag;
och den siste,
ja, den siste,
ende lämnade
av mina vänner
vill ej mer
med mig pläga samkväm.

Sen I, gudar:
detta svärdet,
nu är det tungt
i den gamles händer.
I veten, jag har ej
mycket aktat
blod eller livet.
Bort det, att kämpen

Digitized by Google

skulle dö nesligt
på mjuka bädden,
dit de komma,
de svarte män
uti munkekåpor
och med olåt
nedlägga kroppen
i lågan mull,
där ingen hög,
ingen bautasten
skall stå upp på hans stoft,
att de må se den,
de kommande folk,
och vandraren säga:
Där vilar han
av de gamla dagar.

Därför, Valfader,
tag mig till dig!
I Valhalla
ännu står
ledigt ett rum
för den siste kämpen."

I natten tindrar blixtarnas sken
på klippans spets sitter kämpen allen,
sitt väldiga svärd vid sin sida.
En ny tid kommer. Hans tider förgå,
hans styrka är bruten, hans hår äro grå.
Vi skulle han längre förbida?

Från branta fjället han trotsig ser
i stupande forsens avgrund ner;
av längtan tänds honom bloden.
Ur djupet tycks manande röster gå.
Han störtar från klippan i djupet brå[1] —
Säll den, som får vara hos Oden!

ORD TILL KARL XII:s MARSCH VID NARVA,

AVSJUNGNA AV STUDERANDE UNGDOMEN I UPPSALA VID ÅMINNELSE-FESTEN DEN 30 NOVEMBER 1818.

Viken, tidens flyktiga minnen!
Stundens fröjder, bleknen, försvinnen!
Natten nedsteg på våra sinnen,
och för skuggorna är vår sång.
Hågkomst av de framfarna dagar,
som oss eldar och oss anklagar!
Gråa gäst, som ej tid försvagar,
följe ditt allvar vår dunkla gång!

Efter hundraåriga skiften
våga nalkas till hjältegriften!
Plåna med tårar ut minnesskriften,

[1] Bråddjupet.

Digitized by Google

hur den störste bland Karlar föll!
Alltför stor för den nykloka tiden,
kastad ur fornvärlden in i striden,
svärd för rättvisan, — okänd för friden,
tills den för evigt hjälten behöll.

Oledsagad går ej av jorden
hjältars anda: — då störte i Norden
Svitjods makt, ett kummel vorden
över den siste kämpens ben.
Fåfängt stodo skuggorna vakter
kring förr segerbekrönta trakter.
Annan tid kom med andra makter.
Götalejonet slumrade ren.

Onda drömmar dess dvala störde,
feberns rysning dess lemmar rörde,
sårens brand dess krafter förstörde,
knottet[1] yrade kring dess man.
Kom så flärden från andra länder,
klippte dess skägg och bröt dess tänder,
redde det bojor med lena händer.
Skogarnas konung, vakar du än?

Eller njöt du väl nog försoning,
hjältevålnad? Skall utan skoning
Svea sjunka? — dess jätteboning
öde stå för minnenas ro?
Se, de folk, för vilka du blödde,
minnandes de anor, dem födde,
av hjältearm förenta och stödde,
räcka sig handen till evig tro!

Röst från Valhall: "Det är fullbordat,
vad i nornornas råd var ordat:
då brödraband Skandiens folk omgjordat[2],
häruppe ock firas försoningens lag."
Ljusklädde hjältarna vinka neder,
Karlvagnen gnistrande strålar breder,
morgonen randas. En *Karl*[3] den bereder,
och *Oskar*[4] heter den gryende dag.

[1] En myggart. [2] Hänsyftning på den nyligen skedda unionen mellan Sverige och Norge. [3] Karl XIV. [4] Oskar I; följande dag var Oskardagen.

Digitized by Google

SALONGEN OCH SKOGEN.

Stojande värld, du mig plågar!
Var finnes stillhet? Dit vill jag vandra.
På allt, vad hjärtat frågar,
ej får du svar av dig själv, ej av andra.

Hellre i skogen jag vankar.
Aftonens fläkt genom kronorna susar.
Men mina stilla tankar
hör jag ändå, fastän skogen brusar.

NATTHIMMELEN.

Ensam jag skrider fram på min bana,
längre och längre sträcker sig vägen;
ack, uti fjärran döljes mitt mål.
Dagen sig sänker. Nattlig blir rymden.
Snart blott de eviga stjärnor jag ser.

Men jag ej klagar flyende dagen,
ej mig förfärar stundande natten;
ty av den kärlek, som går genom världen,
föll ock en strimma in i min själ.

HÖSTSÄDET.

Odlaren strör i mörka mullen
fröets sådd för kommande skörd.
Däröver vandra höstens skurar,
däröver bäddas vinterns snö.
Han gör som jag: — begraver sitt hopp;
han tror som jag på sol och vår.

VILHELM SCHWERIN[1].

Dig drev ditt unga hjärta ut i striden;
du ville se, var faran var att finna.
Med hjälteiver i den vilda tiden
du gick att hennes grymma ynnest vinna.

[1] Dog, föga mer än sexton år gammal, av sår, som han fått i slaget vid Oravais (14 sept. 1808).

Digitized by Google

Hon vann dig kär: då var din dag förliden;
hon tog dig till sitt bröst som älskarinna,
och av ditt blod med röda rosor strödde
den brudsäng, där i hennes famn du dödde.

Ej efter låga ting det hjärta frågar,
i vilket ärans helga flamma brinner.
Som örnen ung mot solens eld sig vågar,
det känner tidigt, var det hemmet finner.
Väl vaktar död den stråt, som hjälten tågar,
han ur dess hand dock segerkransen vinner.
Så har du ung kring hjässan lagern vevat
och kunde dö och säga: jag har levat.

Var är den stilla gravhög, som fått dölja,
vad mod och ungdom kunna skönast kalla?
Jag ville den med vårens blommor hölja,
som blomstra kort likt dig och hastigt falla,
och vattna dem ur flodens klara bölja,
som flyr så fort, som mänskoliv bortsvalla,
och sjunga där för ynglingar i Norden,
hur ljuvt det är att dö för fosterjorden.

BRÖDERNA RAMSAY[1].

Oss samma hulda moders vård uppfödde
för Sverige och dess gamla hjälteära;
för den vi lärde tidigt vapen bära,
och fädrens mod i våra hjärtan glödde.

Vårt öde hann oss: vi i striden dödde,
den härligaste död det kan beskära.
Men främlingar nu frukterna förtära
utav det kära land, där vi förblödde.

Därför tog, sörjande, oss i sitt sköte
den gamla fosterjord, vår andra moder,
att skydda sönerna för tyngre öden.

Där slumra vi mot evighetens möte
och hava delat såsom bror med broder,
allt, liv och död och äran efter döden.

[1] Friherrarna Vilhelm och Karl Ramsay stupade år 1808, den ene vid Lemo, den andre vid Lappo.

Digitized by Google

UR MINNEN.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Jag var tjugu år och kom hem från akademien. Det beslöts, att jag skulle försöka mig i vad man kallar en kondition, en lärareplats, och, om så ske kunde, i ett förnämt hus. Min förr nämnde faderlige vän[1], från vilken isynnerhet denna tanke utgick, hade tillbragt en del av sin ungdom i stora världen. Han kallades därifrån och ifrån glänsande utsikter genom förlusten av sina föräldrars förmögenhet och, såsom jag tror, genom följderna av en olycklig kärlek. — Han skrev till en av sina ungdomsvänner och anbefallde mig till det bästa. Den högt uppsatte mannens svar blev mig visat. Det innehöll, att man gjort sig underrättad om mig på annat håll. Denna forskning vid universitetet hade ej utfallit till min fördel. Jag vore en yngling utan stadga. — Det var min första erfarenhet av vad namn och rykte ville säga. Jag tyckte mig utpekad för hela världen. Mitt hela väsende kom i uppror för att avskudda den oförtänkta namnkunnigheten genom förvärvandet av en bättre. Så grep jag till pennan och skrev *Äreminnet över Sten Sture den äldre*, till tävling i svenska akademien år 1803. — Rädd och med största hemlighet gick jag till verket. Jag visste ej ens, då tanken uppstod, vilket prisämne var utsatt för året. Det skulle stå i Post- och Inrikes-Tidningarna, vilka efter att ha gjort sin rund i socknen stannade i prästgården. En augustiafton vandrade jag med mitt bekymmer åstad dit och begärde under någon förevändning av komministern att få se, vad som kunde vara övrigt av tidningarna för året. Han drog fram en gammal bordslåda, där bland ostskalkar och brödbitar en bunt mer och mindre fullständiga numror var instucken, lyckligtvis ibland dem den, jag sökte. På hemvägen erfor jag först, vad det ville säga att gå havande med ett vittert foster. Tidningsbladet blev mig ordentligen tungt i fickan. Mina tankar voro alla liksom på flykt. Mig tycktes jag sökte dem, medan fötterna under en sent på kvällen fortsatt vandring stötte mot stock och sten. Jag kunde ej sova. Följande dagen slog jag upp och läste under ångest och suckan i Dalins Svenska historia, som (defekt) fanns i huset, vad som rörde min hjälte. Det var alla mina källor. Jag vet mig aldrig läst någonting så hårdsmält; och likväl skulle därav utdragas den allra finaste saften av en doftande vältalighet. Det var ett arbete! Lycka, att den gamle riksföreståndaren ej känt det ännu i sin grav! — Sedan man någorlunda kommit till rätta med ämnet, var en ej ringa svårighet att få det på papperet. Min far var en sträng hushållare med sådant. Jag måste erkänna, att jag hemligen och olovligt tillgrep, vad jag behövde. Jag gömde mitt rov i ett gammalt tomt väggursfodral, dit också Sten Stures äreminne, alltsom det skrevs, ark efter ark nedsteg. Att bibehålla hemligheten var ej lätt i ett hus, där alla voro vana att veta om varandras

[1] Kaptenen v. Rappolt.

Digitized by Google

göromål. Likväl lyckades det mig utan förtrogen; och en vacker afton sänkte jag med darrande hand och klappande hjärta mitt arbete, renskrivet och häftat, omslaget och förseglat, för sista gången i den dunkla gömma, varur det med nästa morgonrodnad skulle avgå per posto till parnassens höjder. — Det kunde hemma ej inskrivas i postboken utan att väcka uppmärksamhet. Jag bemäktigade mig därför, sedan postgumman om kvällen bortgått, hemligen nyckeln till postväskan, rodde ensam tidigt följande morgon över Klara älv till nästa postgård och fick sålunda mitt paket inskrivet och avsänt. — Hösten tillbragte jag hemma. — I början av december månad slår mina ögon en uppmaning i tidningarna till författaren av äreminnet över Sten Sture den äldre, med valspråket *Non civium ardor prava jubentium etc.*,[1] att giva sig hos svenska akademiens sekreterare till känna. Min syster frågade mig, varför jag blev så röd i ansiktet av avisorna[2]. Obekant med de akademiska formerna, visste jag knappt, om denna uppmaning betydde gott eller ont. Emellan bävan och hopp besvarade jag den. Följande postdag underrättade mig ett brev från landshövdingen Rosenstein i uttryck, vilkas uppriktighet och värme hela hans uppförande emot mig sedermera besannade, att svenska akademien tilldelat mig sitt stora pris. Jag störtade med det öppna brevet i hand in i mina föräldrars rum. Deras överraskning var stor och i början stum. Min goda mor slöt mig till sitt hjärta, mina syskon omfamnade mig. Alla husets vänner jubilerade. Om min åldrige vän och välgörare berättade man mig, att han vid emottagandet av underrättelsen tidigt en morgon genast gick in till sina bröder — gamla ogifta officerare såsom han själv — satte en stol uppå bordet, sig själv på stolen och med hög röst förkunnade min ära. Min far minns jag aldrig ha smekt mig. Vårt förhållande till honom, ehuru kärleksfullt, var dock alltför genomträngt av den djupaste vördnad för att vara förtroligt. *Denna dag,* då vi en gång tillfälligtvis möttes, sträckte han ut sin hand och tryckte den emot mitt bröst. Av alla kärleksbetygelser liksom alla belöningar har ingen så rört mig. Och än i dag kan jag ej tänka därpå utan tårar.

— — — — — — — — — — — — — —

Min framgång syntes stor, i den tiden ännu mer än nu. Sådant hade gjort personers lycka. Mig förvirrade den ännu mer, än den smickrade. Man talade om tidig, förundransvärd mognad. Min Gud, jag var, eller rättare — ty jag vill alldeles icke neka det förledande i ögonblickets bifall — jag *blev* alltmera tröstlös över min omognad. Ingenting är att misstro så som tidiga framgångar. Man borde bli rädd för dem.

Man talar om *ungdomens* lycka. Och ej vill jag förneka en känsla, så allmän och naturlig som den för vårens fägring och morgonrodnadens prakt. Men finge jag omleva någon del av min livstid, jag toge den tidigare eller senare. Av ungdomens lycka har jag föga att säga. Ej

[1] Citat ur en sång av Horatius. [2] Tidningarna.

Digitized by Google

såsom ägde jag att klaga över yttre olyckor: jag hade i avseende på min ställning intet att önska; ej heller över ovanligt svåra förvillelser: jag har genomgått lidelsernas stormar, ej utan stora faror, men utan skeppsbrott. Men väl minnes jag, vad som under hela denna tid var föremål för min *avund,* en känsla, som eljest är mig främmande. Det var deras lott, som av naturen äro utrustade med bestämda anlag, vilkas utveckling, de må vara stora eller små, fortgår i jämn ordning. För dem lägger dag efter dag en liten summa till livets facit; det är ett fredligt, stilla förvärv, som växer tillika med deras inre lycka och sprider lycka omkring sig. Jag tyckte mig sakna allt sådant. Ingen har varit så utan självförtroende. Det enda, varav jag hade medvetande, var en oändlig förmåga att emottaga, en receptivitet utan gräns, men så utan självbestånd och liksom utan personlighet, att det ofta var mig, som om en skugga skulle kunnat undanträng mig och taga min plats. En tysk har skrivit en roman om en, som sökte sin förlorade skugga; jag skulle kunna skriva en verklig historia om en, som sökte sitt *själv.* Ett slags nöje av att subordinera, en böjelse att draga mig undan snarare än att tränga mig fram har för livet blivit kvar av denna, sedermera mildrade känsla. Äger jag någon självständighet, så är den långsamt och dyrt förvärvad; och skall jag döma av den tid, som det kostat mig att få någon reda på deras sammanhang och medelpunkt, så sträcka sig mitt väsens trådar vitt. Jag har blottat det innersta av en sinnesstämning, som följde mig under flera år, åt ingen förtrodd och i ensamma stunder gränsande till förtvivlan.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

UR BREV FRÅN ENGLAND.

Stoke Newington d. 20 nov. 1809.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Gentleman är det ord, som innefattar alla egenskaperna av engelsk bildning och är svårt att översätta. Det är en karaktär och den högsta. Därpå har man kungsord. I det parlament, som föregick det så kallade Långa parlamentet, lovade Karl I underhuset "ej blott på en furstes, utan på en gentlemans ord" att fritt få fortsätta överläggningarna, om det blott ville votera subsidier. — Johnson[1] förklarar *gentleman* med en man av börd, ehuru ej av hög adel (a man of birth though not noble), en man upphöjd över mängden genom sin karaktär eller sin ställning (raised above the vulgar by his character or post). Redan åtskilligt i denna definition är engelskt och fordrar förklaring, såsom att *"noble", "nobleman"* endast brukas om den högre adeln. Dessutom har *character* här en egen bemärkelse. Det betyder ej blott det *inre* värdet, utan dess avtryck i det *yttre,* i omgivning, opinion, anseende: allt detta

[1] Samuel Johnson, berömd engelsk författare under 1700-talet.

Digitized by Google

är en mans *character*. En gentleman är en person ej blott med en förmögenhet och samhällsställning, som skänker honom oberoende och ett visst överflöd i levnadssätt. Denna titel innefattar även god uppfostran, självständighet och frisinnighet så i seder som tänkesätt, med ett ord, alla de fördelar, som en högre bildning medför. Rikedom och börd ge ej denna titel, men förstärka den. Man säger om en rik, även förnäm, men ohyfsad person: he is not a gentleman. Ett mönster av levnadsart heter the perfect gentleman. — Ibland yrken i samhället stämpla blott de till gentleman, som fordra uppfostran, bildning. Man hör då till *klassen*, men kan *personligen* vara ett undantag och tvärt om. Köpmannen, the merchant t. ex., hör genom sitt yrke dit. Småhandlaren, the tradesman, hör genom sitt yrke ej dit; men uppfostran och seder kunna i båda fallen göra avvikelser från regeln. — I allmänhet är det lättare att säga, vad gentleman *icke* är, än vad han är. Det är t. ex. icke en man, som alltid och allestädes talar sanning, men en man, som ej förnedrar sig till en osanning, icke en man, som alltid blottar sin övertygelse, men en man, som aldrig förnekar den. Du vet ej, om han är en varm vän; men du kan vänta, att han är en ädelmodig fiende. Ja, ädelmod i fiendskap är företrädesvis *gentlemanly*, vad vi skulle kalla *ridderligt*. För övrigt känner jag intet språk, i vilket blotta ordet *manly* (manlig) har en så skön bemärkelse. Det innefattar ej blott tapperheten utan allt, vad som är öppet, upprikтigt och välvilligt. Till exempel att erkänna ett fel är på engelska *manligt*. Bemärkelsen av detta ord är en heder för engelska karaktärer.

* * *

ESAIAS TEGNÉR.

KRIGSSÅNG FÖR SKÅNSKA LANTVÄRNET.[1]

Vi prövas ej huggande
järnen ännu?
Vi klyvas ej skuggande
hjälmar itu?
Förlorad är tiden
i kojornas skygd.
Till fältet, till striden
för fädernebygd!

Vad krigiska röster!
De komma från öster,
de dåna som stormen kring fädernestrand;

[1] Dikten, senare omarbetad, återgives i sin ursprungliga form.

Digitized by Google

de komma från väster,
de objudna gäster.
Till striden, till striden för fädernesland!

Ack, ett folk av stilla herdar, bodde
vi, lycksalige, i okänd Nord;
uppå fädrens fält vår föda grodde,
och i fädrens dalar sprang vår hjord.
Våldets slaktningar oss brydde föga,
liksom åskor hörda långt ifrån;
men de nalkas, — och med blodigt öga
tittar kriget ner på fjällens son.

De sekelgamla,
de lagbesvurna
världsformer ramla;
det strömmar en flod
av offerblod
kring världens urna.

Som en rövare i natten smögo
de förrädiske med bortgömd dolk.
Plötsligt deras fanor flögo
bland ett tryggt och fredligt folk.
Våra skördar komma de att ströva,
våra fäders ben att trampa på,
våra kvinnors dygd att röva,
våra söners kraft att slå.

Oss dalarna nära,
oss kringmura berg;
i bröstet är ära,
i benen är märg.
Vi samlas, vi tåga
till fosterlands värn
med hjärtan i låga,
med händer av järn.

Fritt på pannan segrarn[1] sätte
mången stulen krona opp!
Fritt de svaga folken mätte
med sitt blod hans bödlars tropp;

[1] Napoleon.

Digitized by Google

än har ingen ovän stuckit
ut sitt läger på vår strand,
ingen oväns häst har druckit
källorna i götens land.
Ännu ledas våra tärnor
till sin brudstol av vår hand,
ännu blicka Nordens stjärnor
ner på ett självständigt land.

Blott hjärtat är modigt
och viljan är varm,
vi lyfta vår arm
och hämna oss blodigt.
Fritt över oss välv
båd' ryske och danske;
vi kasta vår handske
mot ödet själv.

Varför mäter icke hjälten
själv sin kraft med svenske mäns?
Varför vaka ännu Bälten
troget kring en hotad gräns?
Låt dem skicka sina slavar,
låt dem vimla kring vår strand!
Inga byten, endast gravar
få de i de frias land.

Ty lejonet vakar
på jägarens ban,
det ryter, det skakar
sin väldiga man.
Det hör inga böner,
det räds intet hot,
de osällas söner
dess kula gå mot.

Bojor och blygd de förmätne ärna
oss, som ej frukta, oss, som ej fly.
Förr ifrån himlen de stjäla en stjärna,
än de ta bort från vårt land en by.
Många de äro: välan, så dricke
jorden de mångas blod — och bli fri!
Många? — De stridande räkna vi icke,
endast de slagna räkne vi.

Digitized by Google

Upp, mötom de krossande
härar med mod!
Upp, släckom de blossande
åskor i blod!
På sträckande kampar
de flykta, — farväl!
Förskräckelsen trampar
de flyendes häl.

Så länge ännu Karlavagnen vältar
de gyllne hjulen omkring nordens zon,
så länge bergen än ge järn och hjältar,
så länge står det gamla Sveas tron.

Den fallne skall vila i
fädernas jord.
Hans rykte skall ila i
självständig Nord.
Den gamle skall komma
på vacklande stav
och lägga en blomma
på ynglingens grav.

En flicka med svävande
lockar skall gå
och fälla en bävande
tår däruppå.
En skald skall besjunga
med hjärtat i brand
den slumrande unga,
som föll för sitt land.

Snart stormen tiger,
och solen ler,
och friden stiger
från himlen ner.
Kring bygden skallar
blott fröjd och ro,
och under tallar
de frie bo.

Och dagen firas
med dans och lek,
vår panna siras
med krans av ek.

Digitized by Google

Den fyllda kannan
kring laget går,
och ingen annan
är skåln än vår.

SVEA.

Jord, som mig fostrat har och fädrens aska gömmer,
folk, som ärvt hjältars land och deras dygder glömmer,
ur skuggan av min dal jag ägnar dig en sång.
Dig söver smickrets röst; hör sanningens en gång!
En annan sjunge fritt till våra tiders heder
om våra nya ljus och våra milda seder;
i yppig vilas famn han fritt förakta må
de hjältedar, som flytt, den kraft han kallar rå.
För sorglös njutning född, för lekar blott och löjen,
han läspe tidens lov och fire dagens nöjen.
En var sitt lynne har. Jag älskar dig ej, tid,
som smilar över oss i falsk och veklig frid.
Mig gläder stormens sus och fädrens stora minnen;
jag älskar deras mod och deras höga sinnen,
då Nordens son ej än tog andras seder an
och njöt, vad jorden gav, och tålte som en man.
Bort med den falska konst, som sinnets kraft förvekar,
och flärdens tomma pråi och yppighetens lekar! —
Folk, som vid öknens barm växt opp och med besvär
en knapp och oviss skörd från frusen torva skär;
som, strött kring polens ring bland skogarna och fjällen,
upphugger, nattbetäckt, din bärgning utur hällen,
vad yra fattar dig? Du säljer utan blygd
ditt fria självbestånd, din ära, ja din dygd
för tomma njutningar, från fjärran stränder förda,
som suga landets märg och sinnets krafter mörda;
du härmar oförsynt och glömskt av fädrens lag
all Söderns veklighet och saknar dess behag.
Naturen lede dig! Hon gav för skilda zoner
åt sederna sin färg, åt språken sina toner.
I Söderns paradis, där solens milda kraft
uppammar självsådd skörd och kokar druvans saft,
där himlen jämt är blå och i en evig sommar
orangens gull slår opp och lagerns krona blommar
och mellan bäckars sorl och västanvindars gång
själv språket smälter bort i lena toners sång:
där bjöd naturen själv den glada mänskan njuta;
hon leder nöjets dans och knäpper sångens luta,

Digitized by Google

och livet, fritt för sorg som för behovens hot,
är yppigt som den jord, som blomstrar för din fot.
Kring Roms besegrare, kring Odens ätteläggar,
hon gjutit isfylld våg och murat fjällens väggar;
utöver snöklädd trakt med dristig hand hon satt
det stormbebodda moln, den norrskenslysta natt.
Se kring dig! Flammande kring fjällen fästet svänger,
utöver forsens svall förvågna klippan hänger,
och skogen, vart du går, omgjordande din stig,
står hög och allvarsam och blickar ner på dig.
Här sjunker dal vid dal, där klyft på klyfta lastad
står opp, i hedendag av jättehänder kastad;
tätt över skullran hän de höga stjärnor gå;
i klippan växer järn, och männer däruppå.
Här vill naturen se det enkla, allvarsamma,
här vill i torftigt bo hon stora sinnen amma.
Här vandre fri och stolt bland fjällarna en ätt,
som självmant gör sin plikt och kräver ut sin rätt
och, i sin enfald vis, uti sitt armod ärad,
omfamnar faran glad och döden oförfärad. --
Så växte fordom opp bland tallarna en släkt,
som kuvat Österns våld och Söderns bävan väckt.
O, Sveas forna dar, o fädrens gudaminnen!
i seklers långa natt I skymten och försvinnen:
i sången leven kvar! -- Den tiden är förbi,
då trygg som klippans rot, som himlens vind så fri,
och närd utav den skörd, som på hans täppa grodde,
Europas segrare i Nordens hyddor bodde.
För ära och för rätt, för kung och fosterland
han slösade ej ord, men väpnade sin hand.
Han plöjde fäderns jord och ärvde deras seder,
såg glad i livet in och trygg i graven neder,
och skild från vekligt prål och yppighetens flärd,
han ej beskattad blev, men ärad av en värld.
Ej Asien klädde än, ej Indien honom födde,
för honom Söderns folk och ej dess druvor blödde;
osmakligt var ej än, vad helst som nämndes svenskt;
hans sinne som hans dräkt var varmt och fosterländskt;
och inga nöjens gift och ingen ångers smärta
stal hälsan från hans kind och modet ur hans hjärta.
Nöjd med vad jorden bjöd och skog och bölja gav,
han sökte ingens skygd och hade ingen slav.
Med svärdet och en vän han trygg och rik sig trodde,
och gästfrihet var namn på hyddan, där han bodde.
Så levde han förnöjd, och utan kvinnligt knot

Digitized by Google

han gick med öppet bröst sitt ödes storm emot,
förtrodde blott åt Gud sitt hjärtas tysta klagan
och kysste faderns hand inunder fadersagan.
Hans religion var dygd. Ett handslag var hans ed.
Med samma djärva mod han tänkte, som han stred,
och manligt dristig, fri, av ingen fördom fången,
steg djupt i forskningen och höjde sig i sången. —
I ädle, mossa gror på edra glömda ben,
er levnads hjältedikt är slutad längesen.
En annan värld står opp. Välan, välan, I fäder,
vem är den mänskoätt, som på er aska träder?
O blygd! Är detta er, är detta göters stam,
fåfänglig, glitterströdd, småsinnad, avundsam,
med sina små begär, med sina halva dygder
och Söderns yppighet i fattigdomens bygder?
Var är din forna kraft, ditt forna allvar? Var
det hjältenamn, o folk, som trötta ryktet bar?
Och nitet, som gav gods, gav liv för statens heder,
och ärans gudadröm och fädrens rena seder?
Du leker utan blygd på deras helga stoft
och jollrar flärdens ord och fångar blommans doft.
Gå, jag har ingen sång för dylika bedrifter,
lägg bort ditt ärvda namn och köp dig andra grifter!
Vad säger jag? O Gud, o Sverige, Vasars jord!
Förlåt den vilda sorg, förlåt en ynglings ord,
som ville ge sitt liv, sin sällhet tusen gånger,
blott att ej se ditt fall, din blygd, din sena ånger.
Se, ifrån fallets brant, där svindlande du stod,
du rycktes nyligen av dina ädlas mod.
Med hjärtat milt och fritt, med håret silverfärgat,
beskyddar Karl[1] ännu ruiner, dem han bärgat,
och Segrarn[2] står bredvid, beundrad av en värld,
och Oskar[3] växer opp att föra Fingals svärd.
Skall aldrig deras namn ditt duvna sinne väcka?
Skall evigt ditt fördärv var ädel möda gäcka?
Och är den enda lön, du ämnar deras dygd,
ett fortsatt skådespel, o Svea, av din blygd?
Du bär ej utländskt ok. Ditt eget ok är värre.
Var slav av sitt begär har en tyrann till herre.
Den ej umbära kan, bär lätt en oväns band,
och svärdet trives ej uti hans snåla hand.
Du sover, Svea folk! Vem vill din vila rubba?
Men sveket med sin dolk, men våldet med sin klubba,

[1] Karl XIII. [2] Karl Johan. [3] Oskar I, som uppkallats efter en av hjältarna i Ossians sånger, en sonson till Fingal.

Digitized by Google

de vaka omkring dig. O, väckte dig min sång
med djup av gravens röst, med dån av åskans gång!
Se, med de väldige ha dina fäder tvistat,
men nu går solen upp i länder, som du mistat.
O Finland, trohets hem! O borg, som Ehrnsvärd byggt,
nyss lik en blodig sköld från statens hjärta ryckt!
En tron står opp ur kärr, vars namn vi knappast vetat,
och kungar böja knä, där våra hjordar betat;
en annan skär vår skörd och upptar klippans järn,
som rodnar utav harm att smidas till hans värn.
Vad återstår oss snart? Allt närmre tränger jätten,
han står på fjällets spets, och ögat slukar slätten. —
"Men han ger fred och skygd." Välan, tag honom mot
och kyss hans hjältehand och slumra vid hans fot!
Förskräckligt vaknar du. Se, stad och hyddor brinna!
Du man, var är ditt svärd? Var är din dygd, o kvinna? —
Farväl, du Sveas värn, farväl, du hjältars land!
Se, Bottnens böljа för vår gråt intill din strand.
Välan, en högre makt nationers öden väger;
gråt, Svea, vad du mist, men skydda, vad du äger!
Från Sundets rika strand längst upp till fjällhög Nord,
där lappen flyttar kring sin frihet och sin hjord,
vad skogbekrönta berg, vad fält med skördar prydda!
O, älska vi vårt land, nog ha vi land att skydda!
Låt, Svea, dina berg fördubblad ge sin skatt,
låt skörden blomstra opp i dina skogars natt;
led flodens böljor kring som tamda undersåter,
och inom Sveriges gräns erövra Finland åter!
Du äger icke allt av fädrens helga bygd;
hav mer än deras land, hav ännu deras dygd,
den lugna storheten, den djärva frihets-anden;
knyt fastare ihop de sprängda samfundsbanden;
stå ej bekymmerslös mitt i en väpnad värld,
och vila, om du får, men vila vid ditt svärd!
Bliv åter, Svea folk, bliv åter, vad du varit;
lär av vad andra land, av vad du själv erfarit!
Det frihet är och rätt och ljus, du vakar för:
hör mänskligheten bön, om du ej skaldens hör!
Se tiden! Är han gjord för svagheten och flärden?
Erövrare gå fram som jordskalv genom världen.
Europas gamla form ej längre hålla vill,
den nya skapelsen med svärdet yxas till.
Vad troner störtas om! Vad riken sönderstyckas!
Förtrycket nämns försvar, och rätt är det, som lyckas.
Tror du dig ensam trygg? Så är ej våldets art.

Digitized by Google

Var viss, det klappar ock uppå din fjällport snart.
Betänksamt ödet står med griffeln höjd att rista
i kopparn in vår dom, den eviga, den sista.
Ett ögonblick ännu! Det plånar ut med köld
de nötta kronorna, o Svea, från din sköld.
Upp, ännu är det tid att deras helgdom bärga,
än har du kung och stat och gravar till att värja,
och vålna'n av ett namn, som minnets stolthet gör.
Kan du ej rädda dem, så kan du dö därför. —
Se, Bälten kasta än kring dig de fria armar,
och fjällens fästning står, och himlen sig förbarmar.
Än sår du egna fält och kan dem fylla än
med malmstöpt åskas hot, med klingor och med män.
Än kan du med ditt mod en häpen värld förfära
och rädda, fallande, åtminstone din ära. —

*

Så sjöng jag. Solen sjönk. Med stjärnor natten kom.
Till ringa hyddas lugn jag ville vända om.
Bedrövad, tyst, jag gick utöver dödens sängar.
Men hör! Ett sällsamt ljud far genom harpans strängar,
och natten ljusnar opp, och röster ropa mig,
och själen, hög och fri, från stoftet svingar sig.
I glans är världens rund för skaldens syn förgången.
En gudom fattar mig. Det bor en gud i sången.

Jag ser en syn. —
O, lyssnen till orden! —
Det dånar i jorden,
det flammar i skyn.
Valkyrior rida
på frustande hästar.
Heli, dödsjungfrur, hell!
I dag skall man strida.
I Valhalla gästar
en skara i kväll.

Upp, männer, till striden!
Den kommer ej mer.
I dag fäster tiden
sitt öga på er.
Se, högarnas famnar
upplåtas med dån,
och fädernas hamnar
stå upp därifrån.

Digitized by Google

De se, hur I fäkten.
Den bortdöda värld,
de ofödda släkten
anropa ett svärd.

Mulna hopar
skaka fädrens spjut.
Stridslur ropar,
lösen flyger ut.
Svärdsklingor springa och blodströmmar vandra,
härarna famna i vrede varandra.

Mörker och damm
omhölja jorden.
Framåt, fram!
Strid är för Norden,
strid är för frihet, för barn och för maka.
Vägen går framåt, den går ej tillbaka.

Havet, förskräckt,
tiger och undrar.
Solen är släckt,
Asa-Tor dundrar.
Undan! Där kommer han, där kommer kungen!
Blodiga rosor han sår över ljungen.

Karlarnes svärd
brinner i handen,
slår, och en värld
bleknar i sanden.
Fädren, som skåda, hur striden sig vänder,
klappa från högen i dimmiga händer.

Segern är ryckt
till oss av hjälten.
Brusande flykt
gjuts över fälten.
Bävan, förstörarn, förödelsebringarn,
jagar de slagne på flåsande springarn.

*

Den slaktning är slagen,
och fritt är vårt land.
I blod sjunker dagen
vid himmelens rand.

Digitized by Google

De fallne nerträda
till asarnes hov,
och barderna kväda
de bleknades lov.

En gud ser jag komma
med kransade hår.
Där växer en blomma
i varje hans spår.
Han lyfter de fria
i faderlig famn,
gör svädet till lia
och Frid är hans namn.

Och Svea sitter å sin tron på fjällen,
med stjärnekronan omkring gullgult hår.
Hon blickar stilla ner i sommarkvällen;
dess rykte nyfött genom världen går.
Fullbordat har en dag, vad sekler ämnat:
dess kraft är prövad, och dess namn är hämnat.

Se, opp till statens nya tempel tåga
ej skilda flockar, men ett brödrafolk.
Det ligger aska över avunds låga,
och tvedräkt faller för sin egen dolk.
Ren som en stjärna blickar religionen,
och lag och frihet hålla vakt kring tronen.

Fördärvet, flärden kan ej längre stanna,
dess smitta flyr för Nordens friska vind;
och allvar vilar på var manlig panna,
och oskuld rodnar på var tärnas kind.
Flit, välstånd blicka ur var hyddas fenster,
och i palatsen bor det blott förtjänster.

Och fritt är varje bröst och fri var tunga
och statskonst öppen såsom solens ban.
I forna öknar gyllne skördar gunga,
och skeppen dansa över ocean.
De milda dvärgar, skymtande i kvällen,
uppläsa skrinlagd rikedom ur hällen.

Och hög och fri, på blåa skyar buren,
står sångens mö, ett barn av Nordens land,

Digitized by Google

högtidlig, dristig, enkel som naturen;
i harpans strängar stormar hennes hand.
Hon sjunger kraft och mod i millioner
och Södern lyssnar till de höga toner.

*

Så såg jag synen
i norrskensnatt.
Dess bilder försvunno,
och stjärnorna brunno
vid himlabrynen
igen så matt.

Jag lyfte min hand
i natten och svor
att leva och dö för mitt land.
Och stormen for
med orden till himmelens rand;
men stjärnor och havet och fjällen och heden,
de hörde den dyra, den heliga eden.

Och solen rann opp
ur lågande öster
och sken på mitt hopp.
Och skogarnas röster
och havsvågens sorl och den susande nordan,
de sjöngo den dag, då min syn får fullbordan.

Du sover i skyar
bak österns port,
du dag, som vår ära förnyar.
Upp, skynda dig fort
och stig öfver. blånande sjö!
Du ofödde hämnare, kom utan hinder
och låt mig få se dina lågande kinder
och värma mitt bröst i ditt sköte -- och dö!

Men I, som kören med de gyllne tömmar
er stjärnevagn utöver Nordens sfär,
på Sveas kronor och på Götas strömmar,
I höge Karlar, blicken nådigt ner!

Rätt ofta tror jag eder stämma höra,
då tyst och rörd jag blickar till er opp.
Hon viskar sakta uti nattens öra
om forntids ära och om framtids hopp.

Digitized by Google

Men var ert minne, var er dygd förgäves,
skall Svea falla här i tidens höst,
en slav bland folken utan namn, och kväves
er hjältelåga evigt i dess bröst; —

då styren stjärnbeströdda tistelstången
mot havets avgrund med förtvivlat mod,
att med vår jord vår skam må bli förgången,
och ingen veta, var ert Svea stod!

DEN VAKNADE ÖRNEN.[1]

Hans vinge var skjuten, hans öga var lyckt,
han sov på sin klippiga ö.
Vi trodde, den väldige sov för att dö;
se, nu har han vaknat. Kring land och kring sjö
han spänner sin kungliga flykt.

Som natten han breder de stormvingar ut,
och ljungarens åskor han bär.
Förskräckelsen flyger kring korparnas här.
Små rovfåglar, akten er, hämnarn är när,
han gör på er delning ett slut.

I sutten så tryggt på Europas lik
och hackaden bit ifrån bit.
I snattraden dumhet båd' hit och dit:
att världen var fri, och att korpen var vit,
så var edert eviga skrik.

Välan, så försvaren er, nu är det tid;
låt se, vad I äntligt förmån!
Ur skyarna kommer han, bragdernas son,
och världsrymden fylles av vingarnas dån,
och klon är som jordringen vid.

Flyg, kungliga örn, som du fordom var van,
din segerflykt, flyg ännu den,
att småkräken darra på tronen igen
och vem, som fått vingar till flykt, sträcker än
mot solen, mot solen sin ban!

[1] Med anledning av Napoleons oförmodade uppbrott från Elba 1815.

Digitized by Google

JÄTTEN.

Jag bor i bergets salar
djupt under jorden,
dit aldrig Odens öga
trängt med sin stråle.
Jag hatar vita Asar
och Askurs[1] söner,
som böja knä för gudar,
dem jag föraktar.

Min glädje är att åka
på midnattsstormen.
Jag trampar fältens gröda,
jag bräcker kölar.
Jag leder vandrarn vilse
från sökta hyddan
och fröjdas, att han ryser,
när jätten skrattar.

Dock tål jag även dagen,
hur klart han skiner,
när blott valkyrior vifta
blodröda vingar.
Hur skönt, när bågens svalor
kringflyga hären
och breda svärdet kyler
ett mänskohjärta!

"Vad vill du med din oskuld,
du Emblas dotter?"
Se, uti trollets armar
har blomman vissnat.

"Vad strider du för landet,
du Nordens yngling?"
Han sålde fädrens gravar
för lumpna guldet.

Där satt en vis i dalen,
han talte sanning,
så djup som Oden talar
med Mimers huvud.
Jag slog en handfull dunster
för grubblarns öga.
Hur skönt! Den narrn förnekar
Allfaders välde.

Jag hatar skaldens drömmar,
de valhallsburna,
om fosterland och ära,
om dygd och gudar.
Jag kan ej dåren locka
från blåa molnen;
dock är jag nöjd: på jorden
är han föraktad.

Tor kommer med sin hammar,
jag ler åt honom;
jag sätter fjällens hjälmhatt
uppå min hjässa.
Låt hjältekraften kämpa,
låt solen stråla;
det onda är odödligt
liksom det goda.

SÅNG TILL SOLEN.

Dig jag sjunger en sång,
du högtstrålande sol!
Kring din konungastol,
djupt i blånande natt,
har du världarna satt
som vasaller. Du ser
på de bedjande ner,
men i ljus är din gång.

[1] Askurs (Asks) och Emblas barn = människorna.

Digitized by Google

Se, naturen är död.
Natten, vålnaders vän,
på dess bleknade prakt
har sitt bårtäcke lagt.
Mången nattlampa ser
uti sorghuset ner.
Men du stiger igen
utur östern i glöd.
Som en ros ur sin knopp
växer skapelsen opp;
den får liv, den får färg.
Men du nedblickar glad
på de gnistrande blad,
på de flammande berg.
Livets rinnande flod,
som var frusen och stod,
nu framsorlar han mild
med din vaggande bild,
tills du nedblickar sval
mot den västliga sal,
där för anande hopp,
där för uttröttad dygd
till de saligas bygd
springa portarna opp.

O, du himmelens son,
vadan kommer du från?
Var du med, var du med,
då den Evige satt
och i ljusnande natt
sådde flammande säd?
Eller stod du kanske
vid hans osedda tron —
över världen står hon —
att som ängel tillbe;
tills du stolt ej fördrog,
vad från tronen befalls,
och han vredgad dig tog
över strålande hals
och dig hov med förakt
som en boll i det bla,
att förkunna ändå
hans förnekade makt?
Därför ilar du än
så orolig, så snar;
ingen tröstande vän
bjuder vandraren kvar.
Därför ännu ibland
drar du skyarnas dok
över kindernas brand.
Ty du sörjer den dag,
då dig hämnaren vrok
ur sitt heliga lag
och du föll från hans knän
uti öknarna hän.

Säg mig, blir du ej trött
på din ensliga gång?
Biir ej vägen dig lång,
som så ofta du nött?
I mång tusende år
har du kommit igen:
och dock gråna ej än
dina gullgula hår?
Som en hjälte går du
på din glänsande stig,
dina härar ännu
välva trygga kring dig.
Men det kommer en stund,
då din gyllene rund
springer sönder: dess knall
manar världen till fall.
Och som ramlande hus
störta skapelsens hörn
efter dig uti grus;
och den flygande tid,
lik en vingskjuten örn,
faller död där bredvid.
Far en ängel då fram,
där du fordomsdags sam
som en gyllene svan
genom blå ocean,
se, då blickar han stum
kring de ödsliga rum;
men dig finner han ej,
ty din prövning har slut,
och försonad alltnog
dig den Evige tog
som ett barn på sin arm,
och nu vilar du ut
invid faderlig barm. —

Digitized by Google

Väl, så rulla ditt klot
uti ljus, och gå glatt
din förklaring emot!
Efter långvarig natt
skall jag se dig en gång
i ett skönare blå;
jag skall hälsa dig då
med en skönare sång.

MJÄLTSJUKAN.

Jag stod på höjden av min levnads branter,
där vattendragen dela sig och gå
med skummig bölja hän åt skilda kanter;
klart var där uppe, där var skönt att stå.
Jag såg åt solen och dess anförvanter,
som, sen hon slocknat, skina i det blå;
jag såg åt jorden, hon var grön och härlig,
och Gud var god, och människan var ärlig.

Då steg en mjältsjuk svartalf upp, och plötsligt
bet sig den svarte vid mitt hjärta fast;
och se, på en gång allt blev tomt och ödsligt,
och sol och stjärnor mörknade i hast;
mitt landskap, nyss så glatt, låg mörkt och höstligt,
var lund blev gul, var blomsterstängel brast.
All livskraft dog i mitt förfrusna sinne,
allt mod, all glädje vissnade där inne.

Vad vill mig verkligheten med sin döda,
sin stumma massa, tryckande och rå?
Hur hoppet bleknat, ack, det rosenröda!
Hur minnet mulnat, ack, det himmelsblå!
Och själva dikten! Dess lindansarmöda,
dess luftsprång har jag sett mig mätt uppå.
Dess gyckelbilder tillfredsställa ingen,
lösskummade från ytan utav tingen.

Dig, mänskosläkte, dig bör jag dock prisa,
Guds avbild du, hur träffande, hur sann!
Två lögner har du likväl till att visa,
en heter kvinna och den andra man.
Om tro och ära finns en gammal visa,
hon sjunges bäst, när man bedrar varann.
Du himlabarn! Hos dig det enda sanna
är kainsmärket, inbränt på din panna.

Ett läsligt märke, av Guds finger skrivet!
Vi gav jag förr ej på den skylten akt?

Digitized by Google

Det går en liklukt genom mänskolivet,
förgiftar vårens luft och sommarns prakt.
Den luften är ur graven, det är givet;
grav muras till, och marmorn ställs på vakt.
Men ack, förruttnelse är livets anda,
stängs ej av vakt, är överallt till handa.

Säg mig, du väktare, vad natten lider!
Tar det då aldrig något slut därpå?
Halvätna månen skrider jämt och skrider,
gråtögda stjärnor gå alltjämt och gå.
Min puls slår fort som i min ungdoms tider,
men plågans stunder hinner han ej slå.
Hur lång, hur ändlös är vart pulsslags smärta!
O, mitt förtärda, mitt förblödda hjärta!

Mitt hjärta! I mitt bröst finns intet hjärta,
en urna blott med livets aska i.
Förbarma dig, du gröna moder Herta[1],
och låt den urnan en gång jordfäst bli!
Hon vittrar bort i luften: jordens smärta,
i jorden är hon väl ändå förbi,
och tidens hittebarn, här satt i skolen[2],
får kanske se sin fader — bortom solen.

EPILOG[3]

VID MAGISTERPROMOTIONEN I LUND 1820.

Den glada fest, den lagerfest är slutad.
Till älskad krets av syskon och föräldrar,
som räknat månader och dar och stunder,
den efterlängtade, den kära yngling
tillbakavänder, nu en bildad man,
med mästerbrevet och med segerkransen.
Betydningsfull bör festen vara för er,
I lagerkransade, I nyinvigde!
I ringa bilder har det högsta gått
förbi i dag för edra glada ögon.
Ty detta är det härliga hos mänskan,
att hon kan fatta tingens inre väsen,
ej vad de synas, men vad de betyda;

[1] Namn på jorden. [2] Dial. form för rimmets skull. [3] Slutord. — Den s. k. promotionen eller utnämningen till fil. magister (nu fil. doktor) leddes av en »promotor» och försiggick i universitetsstadens domkyrka på en uppförd estrad, kallad »parnassen». Under akten utdelades såsom symboler av den nya värdigheten lagerkransen, diplomet (»mästerbrevet») och ringen.

Digitized by Google

och verkligheten, vart vårt öga ser,
den är symbolen endast av ett högre.
Parnassens[1] tinnar haven I bestigit,
de solbeglänsta mänsklighetens höjder;
ty högre stiger icke mänskan opp,
än vetenskap och konst ledsaga henne.
Förr stod Parnassen i en hednisk värld,
och kring dess dubbla toppar dansade
i evigt solsken ungdomsfriska gudar;
men vid dess fot låg världens medelpunkt,
Apollostaden med sitt vishetstempel.
Ingivelsen, den gudasända, hade
sin källa där, och ur orakelhålan
det mörka ödets anderöster stego,
från jordens hjärta skickade i dagen.
Nu står Parnassen i den kristna kyrkan,
men vigd och helgad, renad och förädlad.
Ty i dess grannskap tydas himlens under,
och lammets vita fana överskygger
med änglavingar gamla gudaberget;
och orgelns toner brusa därutöver,
den stora orgelns bild, som ingen ser,
vars silverpipor gå igenom världen,
och till vars toner, spelade av Gud,
naturens hjärta slår och sfärer dansa.
En lagerkrans I hämtat från Parnassen;
bevaren den och glömmen ej hans anor!
Från Febus stammar han, från ljusets gudom.
Ty idealet under Dafnes skepnad
för guden flydde, som det flyr ännu
för vishetens och sångens vän på jorden.
Andtruten följde han den flyende,
den älskade, utöver berg och dalar,
med lyran på sin arm, och aftonvinden
slog ett adagio[2] i dess silverströngar,
och gudens suckar svarade därtill.
Och redan är förföljarn henne nära,
hans andedräkt ren bränner hennes skuldra,
hans armar öppnas ren att famna henne.
Då bad hon upp till Zevs med sträckta händer:
"Förbarma dig, o, giv mig ej till pris
åt snillets gud ej sådan, som jag är,

[1] Berget Parnassos i Grekland med sina två toppar var Apollos och sånggudinnornas käraste vistelseort. Vid bergets fot lågo Delfi, »Apollostaden» med sitt orakel, och källan Kastalia, som förlänade skaldegåvan. [2] Stilla, mild ton.

Digitized by Google

låt honom fatta mig, förvandla förr,
hur helst du vill, den levande gestalten!"
Och se, på en gång — underbart att höra! —
de späda föttren växte fast i jorden,
det smärta livet reste sig till stam,
till grenar bredde sig de sträckta händer,
och håret susade som löv i vinden.
Rörd tryckte Febus den förvandlade
intill sitt bröst; ännu var trädet varmt,
och hjärtat slog ännu inunder barken.
En kvist han bröt sig utav nyfödd lager
och flätade den in i gyllne lockar
och bar den jämt till tecken av sin kärlek.
Och från den stunden — det är sagans mening —
nå Febi söner ej det högsta sköna,
det högsta sanna; det flyr undan för dem,
och när det stannar, är det ren förvandlat,
en ringare natur, en fallen ängel;
den rätte ängeln bor uppöver stjärnor.
Men ur den fallnes anlet genomskina
de höga dragen av ett himmelskt ursprung,
och Dafnes hjärta klappar under barken.
Bevaren därför eder lagerkrans,
ty den betecknar edert mål i livet.
Han binder eder vi de högre makter,
de eviga, som vistas uti ljuset
och nu sitt tecken på er panna fäst.

Men tecknet är ej saken, vägen är
ännu ej målet: det står fjärran borta.
Vad dagens högmod kallar mästerbrevet,
ack, det är ju ett städjobrev allena,
en pantförskrivning av ert hela väsen
till ljusets tjänst, till sanningens. I dag
I haven svurit hennes adelsfana.
Ty mänsklighetens adel samlar hon,
och ingen ofrälst[1] kämpar under henne.
En stormig tid, en vild emottar eder,
en väldig valplats, lika vid med jorden.
Det murkna gamla, det omogna nya
med blind förbittring kämpa nu om världen.
Vart striden lutar, det vet mänskan ej:
dess lotter vägas på de gömda vikter,
som hänga dallrande emellan stjärnor;
men ljusets vän vet lätt sin plats i striden.

[1] Ofrälse.

Digitized by Google

Det sägs, att solen sänks, att dagen grånar;
välan, så kämpen under aftonrodnan!
Dag är det nog ännu att vinna slaget.
Tron ej, vad håglösheten viskar till er,
att striden är för hög för er förmåga,
och att den kämpas ut väl er förutan!
Vad mänskligheten härlige ha sökt
sitt hela sköna, rika liv igenom,
väl är det värt att sökas av oss alla.
O, det är skönt att sluta sig till dem,
om också som den ringaste, den siste!
Men för de höga makter ovan skyn
är intet ringa, intet stort härnere.
Härföraren ensam vinner icke slaget,
de djupa leder vinna det åt honom.
Världsanden verkar genom mänskokrafter,
och av det spridda ringa fogar han
med konsterfarna händer hop det stora.
Så bringom villigt till hans hav av ljus
vår ringa gnista, till hans gudakrafter
vår mänskokraft!
Ty det är *kraft* och *klarhet*,
som Febus fordrar av de kransade.
Densamme gud, som tände dagens fackla,
var även guden med det gyllne svärd,
med silverbågen, vilken fällde Pyton[1].
Självständig kraft är mannens första dygd.
Fast skall han stånda som en herkulsstod,
på klubban lutad, höljd i lejonhuden[2].
Det lösa vacklandet, den blinda lättron
är dagens kräfta uti unga sinnen;
hon fräter tanken bort ur hjärnans kamrar
och mod och styrka ur det fria bröst.
Envar kan icke bli en genius,
på säkra vingar stigande mot ljuset;
men vem som vill, kan pröva, förrn han dömer,
kan fatta själv den sanning, han besvärjer,
kan känna själv det sköna, han beundrar.
Helt visst i tankens stilla världshav än
där ligga många obekanta öar,
och mången stjärna speglas där, kanske
ej hittills upptäckt utav forskarns öga.
Kan du ej plöja själv de djupa vågor,

[1] Se anm. sid. 241. [2] Herkules framställes ofta av konsten höljd i en lejonhud och stödd på en klubba.

Digitized by Google

så lyssna villigt till de vises röster,
de vittberestes, som med säkra tecken
tillbakavända från de nya landen!
Men tro ej allt, vad skeppare förtälja
om oerhörda ting, som de erfarit,
om världens gåta, äntligt löst av dem,
och om den vises sten, som de ha funnit!
De arme dödlige! Den vises sten
i knappen sitter på Allfaders spira,
och mänskohänder bryta den ej lös.
Förgäves mana de den höga sanning
med mörk besvärjningsformel; just det mörka
fördrar hon icke, ty hon bor i ljuset.
I Febi värld, i vetande och dikt,
är allting klart: klar strålar Febi sol,
klar var hans källa, den kastaliska.
Vad du ej klart kan säga, vet du ej;
med tanken ordet föds på mannens läppar:
det dunkelt sagda är det dunkelt tänkta.
Den sanna vishet liknar diamanten,
en stelnad droppe utav himlaljuset:
ju renare, ju mera värd han skattas,
ju mera lyser dagen ock igenom.
De gamle byggde sanningen ett tempel,
en skön rotunda, lätt som himlavalvet,
och ljuset trängde in från alla kanter
uti den öppna rund, och himlens vind
melodiskt lekte i dess pelarskogar.
Nu bygger man ett babelstorn i stället,
en tung barbarisk byggnad; mörkret kikar
igenom trånga fönstergluggar ut.
Till himlen skulle tornet nå, men hittills
har det dock stannat vid förbistringen. —
I diktens riken är det som i tankens.
All dikt är genomskinlig. Av kristall
dess stad är byggd, och ljuset tusendubblat
tillbakastrålar från dess spegelmurar.
Men på dess gator vandra upp och ner
ovanskliga, olympiska gestalter,
av strålar vävda och av rosendoft.
Det finns ej fläck på deras gudalemmar,
och himlens stjärnor skina dem igenom.
Allt snillrikt träffar som en blixt: det är
ett ögonblickets barn, men ögonblicket
utav dess verkan går igenom sekler.

Digitized by Google

Tro ej, det mörka är betydningsfullt;
just det betydningsfulla är det klara.
Betydelsen är som en spegelbild:
den är ej till, då intet öga ser den.
I många strålar bryter sig det sköna
för mänskans syn; till alla sidor blickar
det rika ljuset med sitt Janus-anlet[1].
Den höga konsten är så rik som ljuset:
en stor månghörning är dess tempelbyggnad.
All färg fördrar hon, endast mörker ej;
var mörkret finnes, där har konsten felat,
och solen, himlens snille, har gått ner.

Så leve ljuset! Sprides det av eder
i fosterbygden, i det kära landet,
där barndomsvänner bo och fädren vila!
Frid över deras stoft! Ett minnets land,
en stor stamtavla är det höga Norden.
Varhelst vi blicka, står en hågkomst för oss.
I hjältars aska gro de svenska skogar,
om äventyr från fordom sjunger vågen,
och Nordens himmel skrives full var kväll
med gyllne runor om de store döde.
Där blickar Vasa till sitt frälsta folk,
Linné ser ned till sina blommor alla,
och Kellgrens öga söker än sitt land,
var gång han stämmer in i stjärnesången.
Förtörnen ej de väldiga däruppe,
de himlaklara! Siaren har sett dem
betänksamt skakande de visa huvud
åt tidens tecken, åt de feberdrömmar,
som spökade i kärnfrisk Nord, åt töcknet,
som lagt sig kring den fordom klara himmel.
Men nordanvinden är ej död ännu,
jag hör på avstånd slagen av dess vingar;
han fläktar smittan bort från berg och dalar
och sopar stjärnevalvet rent igen,
och Nordens sinnen klarna med dess himmel.

Med detta hopp jag hemförlovar er,
I ädle ynglingar, I ljusets svurne,
det evigas apostlar uti Norden!
I fosterlandets namn, i mänsklighetens,
jag lyser deras frid utöver eder.

[1] Janus, ljusets och tidens gud, avbildas med två ansikten.

Digitized by Google

Gån ut, prediken evangelium,
det sannas evangelium, det skönas,
det glada budskap från den bättre värld,
där allt är gudafrid och himlaklarhet!
Och när I en gång — gälle det er alla! —
igenomstritt den femtiåra striden
för ljusets sak, när er gullbröllopsfest[1]
med sanningen är redo till att firas
och evighetens gränssten, gravens häll,
som vigselpall står överhängd med blommor:
välkomna då, I silverhårade,
I Febi svaner[2], o, välkomna åter
till samma tempel, som i dag er rymmer,
till samma lager, ej förvissnad än,
men blott ett halvt århundrade mer mogen!
Ack! icke jag emottar eder då,
förstummad längesen är då min stämma,
och detta hjärta, som slår nu så varmt,
är stoft, och någon vänlig stam däröver
i vinden skakar sina gröna lockar.
Men anden, hoppas jag, ser ner ännu
till jorden, till de välbekanta ställen,
där tåget skrider över Lundagå-d[3]
i templet opp att hämta sina kransar.
Och sakta orda mellan sig de gamle
om flydda dagar, om sin ungdoms drömmar,
och jämte dem ett släkte, ofött nu,
med vördnad lyssnar till de visa röster: —
då gläds jag än en gång åt eder högtid.

VID MAGISTERPROMOTIONEN I LUND 1829.[4]

Tre gånger tre midsommarens sol har stigit ur vågen
tidigt på morgonen upp och vakat till länge på kvällen,
sedan jag talade här med en krans av ynglingar kring mig.
Tre gånger tre av de växlande år förändra oss alla,
plöja i pannan och snöa i håret och snöa i hjärtat.
Köld är den åldrandes vinst; men jag prisar evärldlige Fadern,
att han bevarat mitt inre för frost, att jag älskar som fordom

[1] Den festlighet, varmed efter 50 år den s. k. jubelpromotionen firas. [2] Svanen var Apollos fågel. [3] Den bekanta trädbevuxna platsen i Lund, som promotionståget passerade på sin väg till domkyrkan. [4] Tegnér, som gästade Lund för att övervara sin äldste sons promotion, hade förordnats att fungera vid akten i stället för prokansleren (biskop Faxe) och därvid utdela den s. k. venia promovendi (»tillåtelsen att promovera»).

Digitized by Google

tankens allvarliga värv och diktens olympiska lekar.
Därför jag glädes som förr av staden, helgad åt bägge,
där jag förlevat min gladaste tid, där löviga kronor
känna igen mig ännu och hälsa bekant och en hågkomst
står i vart fönster och nickar mig till med förklarade ögon.
Dock — när kronorna dött och de hjärtan, som mindes mig, brustit,
se, då står det ännu, det mäktiga templet, det fasta,
under vars tusenåriga valv parnassen har ställt sig.
Hemma jag räknar mig där, ty han är befolkad av minnen
fjärran från skönare dar och av er, I fäder och vise!

— — — — — — — — — — — — —

Ynglingar, hören en faderlig röst! — ty som söner jag anser
alla bland eder i dag, och en son jag har ju ibland er,
fostrad med er och bildad med er, och som älskar och söker
samma det målet som I, jag välsignar i honom er alla —:
rakt fram vare er gång, men sen I till höger, till vänster,
skevögd handlingen blir; för en tidsnyck vike ej mannen.
Tiggen ej dagens beröm! Den, som kryper opp till sitt rykte,
hastigt han faller igen; förakten den surrande myggdans,
född i en slocknande sol; ty den krans, som I söken, betecknar
ännu det evigas grönskande ring, han är mer än för stunden.
Detta är summan av tidens behov, det är summan av festen.
Dock — jag förgäter mig här, jag fördröjer allenast er högtid.
Mig hör dagen ej till, det är du, som skall tala och lära.
Därför, du vän från ungdomens dar, du purpurbeklädde[1],
innan din purpur går ner, i dess aftonrodnad bekransa
lockar, som längta till lagern i dag; så har Oskar[2] förordnat.

Innan du börjar likväl din lagerfördelning, så skänk mig
en; den är icke för mig, men i en vill jag adla dem alla.
Skaldernas Adam[3] är här, den nordiske sångarekungen,
tronarvingen i diktningens värld, ty tronen är Göthes.
Visste blott Oskar därom, han gåve sitt namn åt min handling:
nu är det icke i hans och än mindre i mitt, men i sångens,
i den evärldligas namn, förnummen i Hakon och Helge[4],
som jag dig bjuder en krans, han är vuxen, där Saxo[5] har levat.
Söndringens tid är förbi (och hon borde ej funnits i andens
fria, oändliga värld), och besläktade toner, som klinga
Sundet utöver, förtjusa oss nu, och synnerligt dina.
Därföre Svea dig bjuder en krans, här för jag dess talan:
tag den av broderlig hand, och bär den till minne av dagen!

[1] Promotorn var vid detta tillfälle tillika universitetets rektor och skulle kort efter högtidlighetens slut nedlägga sin värdighet. Till tecken av denna bars en purpurkappa. [2] Kronprinsen, som var universitetets kansler. [3] Danske skalden Adam Oehlenschläger. [4] Två arbeten av Oehlenschläger. [5] Den danske historieskrivaren Saxo Grammaticus har, såsom anställd i ärkebiskop Absalons tjänst, bott i Lund (»Saxos stad»).

Digitized by Google

VID SVENSKA AKADEMIENS FEMTIÅRA MINNESHÖGTID.

Jag stod på stranden under kungaborgen,
när dagens oro äntligt somnad var,
och öde voro gatorna och torgen,
och på kung Gustavs stod[1] sken månen klar.
Där låg ett utryck i de milda dragen,
som när det åskat i en fredlig dal,
och hjälten var där, men jämväl behagen,
en segerkrans, men som bland blommor tagen,
en blick till hälften örn, till hälften näktergal.

Förunderliga makt, som konstnärn äger!
Se anden, färdig så till strids som sångs,
en bild, som oss sin egen saga säger,
en levande gustaviad i brons!
Ja, sådan var han, när han kom ur striden,
men sådan även, när han göt sin själ
i folket in bland konsterna och friden,
ty stora andar ge sin form åt tiden,
och *Gustavs* tidevarv bär *Gustavs* drag jämväl.

Min barndom föll uti hans solskensstunder.
Jag minns den tiden; hur den är mig kär
med sin förhoppning, sina sångarunder
och allt det nya liv, som rördes där!
Det var som våren, när hans värma droppar
ur blånad sky och löser vinterns tvång:
då leka djur, då svälla lundens knoppar,
och kinden färgas, mänskohjärtat hoppar,
och allt omkring är lust och mod och fågelsång.

De gamle karoliner hade somnat
i blått och kyller, ifrån splitets dar,
som allt försökt och ingenting fullkomnat,
då ingen kung och ingen ära var.
Vad Norden evigt vill, en kung, som känner
sin egen kraft, stod åter fram i glans,
och där vart ordning ibland frie männer,
och makt och lydnad blevo åter vänner,
och allt var glatt och tryggt vid tanken, att *han* fanns.

[1] Gustav III:s bildstod av Sergel, upprest på Skeppsbron i Stockholm. Se anm. sid. 240.

Digitized by Google

I purpur satt förtjusaren på tronen,
och spiran var en trollstav: med var stund
där växte nya hjärtan i nationen
och nya blommor, fast på järnmängd grund.
Vår gamla dröm om bragder och om ära
förflyttades till någon fredlig trakt,
där ek och lager sina kronor bära
och milde vise ljus och seder lära, —
och styrkan skar sitt skägg, och vettet blev en makt.

Den svenska äran bröt sig nya banor
i tankens obesökta land: *Linné*
stod segersäll bland sina blomsterfanor,
oskyldig, älskvärd, konstlös liksom de.
Melanderhjelm beräknar himlafärden
för månens skiva, för planetens ring,
när *Scheele* skedar skapelsen i härden,
och *Bergman* drar grundritningen till världen,
och hävdernas mystär rannsakar *Lagerbring*.

Och här, där Mälarn gjuts i Östervågor
och kungastaden mitt i skogen är,
vad sydligt liv inunder norrskenslågor,
vad sångartempel på de öde skär!
Det språk, vars toner ligga mitt emellan
vad Norden djupt, vad Södern klangfullt har,
ett bortglömt barn, som kom i samkväm sällan,
steg fram och speglade sin bild i källan
och häpnade att se, hur högt, hur skönt det var.

Och då sjöng *Gyllenborg*, en mäktig ande,
fast stundom rimfrost på hans vingar låg.
Ack, klippor finnas, där vi alla strande,
och även dikten har sin frusna våg.[1]
Men stark var bågen, som den ädle spände,
och pilen skarp, som sökte opp sitt mål,
och allt, vad mänskohjärtat djupast kände,
steg fram och grät i "Människans elände"[2],
en djup, oändlig suck, vårt släktes modersmål.

Bredvid hans sida, drömmande och stilla,
satt *Creutz* och band på rosor utan tagg
och diktade om "Atis och Camilla"
en sång av västanvind och morgondagg.

[1] Hänsyftning på den ep. dikten »Tåget över Bält». [2] »Människans nöjen och elände» var titel på en dikt av G.

Digitized by Google

Den sången är en dröm ur gyllne åren,
en gång i livet av vart hjärta drömd,
fast ej så skön, fast ej så himlaboren,
en sång så ljuv som lärkornas om våren,
öm, enkel, oskuldsfull, — och därför är han glömd.

Giv plats, giv plats, ty Nordens vingud nalkas,
och sången svärmar kring hans vigda mun.
Hör, hur han skämtar, se, hur glatt han skalkas
bland nymferna uti den gröna lund!
Men ack, hans glädje ligger ej i kannan,
ej i idyller, som han kring sig strött;
hans druckna öga söker än en annan,
och märk det vemodsdraget över pannan,
ett nordiskt sångardrag, en sorg i rosenrött.

I Djurgårdsekar, susen vänligt över
den störste sångarns bild, som Norden har!
Det finns ej tid, som dessa toner söver,
det finns ej land, som deras like har.
En sång, som växer vild och likväl ansad,
bär konstens regel, men försmår dess tvång,
till hälften medvetslös, till hälften sansad,
en gudadans, på gudaberget[1] dansad
med faun[2] och gratie och sångmö på en gång!

Därnäst hör *Lidner:* "Gravens portar knarra
på tröga gångjärn, domen förestår,
och lampans matta sken på marmorn darra,
och midnattsklockan ifrån tornet slår." [3]
Förstörd, förvissnad före mogningsstunden,
en rik, men sönderbruten harmoni,
en genius, ack, för djupt i stoftet bunden,
hur ömt begråter han i lagerlunden
var likes kval! Du hör hans eget däruti.

Men som en stilla sommarkväll på landet,
när daggen darrar uti blomsterskåln
och aftonrodnan knyter rosenbandet
kring västerns lockar, kring de lätta moln,
på ängen samla sig till dans de unga,

[1] Parnassos. [2] Här = satyrer: vingudens åt sinnlig lust hängivna följeslagare, framställda med bockfötter, bocksvans m. m. [3] Så börjar, i något förändrad form, Lidners dikt »Yttersta domen».

Digitized by Google

de gamla till rådplägningar i byn,
sitt matta guld i vinden skördar gunga,
var blomma doftar, alla fåglar sjunga,
och frid och salighet se ner ur aftonskyn;

så är det i din sång, o *Oxenstierna:*
Italiens himmel över Nordens berg!
Din sångargratie är en sydlig tärna
och sydlig även glöden av din färg.
Vad solglans ligger över "Dagens stunder"!
Hur klangfull lian genom "Skörden" går!
Och "Hoppet", livets tröst och diktens under,
hur blev det diktat under furulunder?
Jag undrar mången gång, men gläds, att du var vår.

Och *Kellgren,* som av "skönhet och behagen
oss än en ren och himmelsk urbild ger"!
Sen "Nya skapelsen" stått fram i dagen,
vad ha vi andra till att skapa mer?
Hur klingar svenska lyran i hans händer:
hur ren var ton, hur skär, hur silverklar!
Ack, i mitt öra, vart jag också länder,
den diktens grundton ständigt återvänder,
en dunkel melodi ifrån min barndoms dar.

Men vad är lyrisk klang på silvervågor
och evig blomdoft uti blånad luft?
Den ädle skalden har ock andra frågor,
och skönhet vill han, men jämväl förnuft.
När Kellgrens snille slog de stora slagen,
de blixtrande, för sanning, rätt och vett,
i skämt och allvar, hur det flög för dagen
kring land och rike, och envar betagen
sprang upp och undrade, att han ej förr det sett!

Roms sångargudar flyttade till Norden
med *Adlerbeth* — en romare i släkt
med dem till andan, icke blott till orden —
och tjuste åter i sin nya dräkt.
Och *Rosenstein,* så hög som han till sinnes,
så klassisk, bandet uti sångens krans,
fast icke själv en sångare, — var finnes
den svenske skald, som ej med tårar minnes
en själ så ljus, så ren, så faderlig som hans?

Digitized by Google

Och han, som slöt den långa sångarraden
och levde länge för att sörja den,
en rosenkrans med taggar mellan bladen,
behagens, skämtets, tankens, Gustavs vän:
han, som bar kronan i de vittras gille,
en lagrad veteran i vettets sold,
kanske ej främst som skald, men främst som snille,
som ville ädelt, kunde, vad han ville,
den blinde siaren *Tiresias-Leopold!*[1]

Jag sjöng hans drapa[2], minnets döttrar sjunga
en dag och bättre, vad han Sverige var,
ty där bor oväld uppå framtids tunga,
och all förtjänst till slut sin krona har.
Han stod emellan tvenne sångartider,
den enas varning och den andras stöd,
men tid och sansning kämpade hans strider,
tills solen bröt utur sitt moln omsider
och sjönk förstorad ner i gull och purpurglöd.

De gamla gyllne lyrorna ha tystnat,
och deras klang är klandrad eller glömd.
Till många toner ha vi sedan lyssnat,
och strängt är Gustavs sångarskola dömd.
Naturen växlar, även snillet träder
i växlat skick för skilda tider fram,
i grekisk enkelhet, i galakläder,
med lejonman, med skiftrik turturfjäder;
men *ett* dess väsen är; väl den, som det förnam!

Där låg ett skimmer över Gustavs dagar,
fantastiskt, utländskt, flärdfullt, om du vill;
men det var sol däri, och, hur du klagar,
var stodo vi, om de ej varit till?
All bildning står på ofri grund till slutet,
blott barbarit var en gång fosterländskt;
men vett blev plantat, järnhårt språk blev brutet
och sången stämd och livet mänskligt njutet,
och vad gustaviskt var, blev därför även svenskt.

I höga skuggor, ädle sångarfäder,
jag lägger kransen på ert stoft i dag.
En efter annan bland oss alla träder
snart opp till eder uti stjärnstrött lag.

[1] Tiresias var en siare i Tebe, som av Juno blev slagen med blindhet. L. blev även blind. [2] Härmed torde åsyftas Tegnérs gvavsång över L. 1829.

Digitized by Google

Där låt oss sitta och se ned till Norden,
förtjuste av vad skönt som bildas där,
och strofvis om varannan sätta orden
till stjärnmusiken om den fosterjorden,
som väl förgätit oss, men dock är oss så kär!

UR TAL VID JUBELFESTEN 1817.[1]

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Det adertonde seklet vilar i sin grav; och vi kunna med ett bibliskt talesätt säga, att det fallit på sin synd. Dess läror inneburo emellertid redan i sig själva fröet till förstöring. Vad som är evigt hos människan, kan väl till en tid förkvävas; men utrotas kan det ingalunda, så länge himmelen hänger sitt tempelvalv över jorden och predikanten i vårt hjärta ej tystnar. Ett nytt tidevarv är kommet med helt andra grundsatser, som vi hoppas, och av en alldeles motsatt anda. Skulle vi emellertid bedöma den nya tiden efter dess tecken inom vårt fädernesland, så vore i sanning våra förhoppningar för framtiden betänkliga. Vid första påseendet skulle det tyckas, som vi endast utbytt den en ytterligheten emot den andra; och när skälvan övergivit oss, har feberyran infunnit sig. Tillhörde det fordom varje upplyst man att tro på intet, så är det tvärtom nu hans skyldighet att tro på allt, i synnerhet på det vidunderliga och orimliga. Ägde fordom ingenting annat ett värde än det, som var nyttigt, så är nu tvärtom allting förkastligt, som olyckligtvis duger till något. I religionen prisar man med rätta dess upplyftande kraft och den kristnas företräde framför alla möjliga; men man betraktar den ingalunda, som den bör betraktas, såsom en ensak för känslan och tron, utan som en bilaga till ett metafysiskt[2] system för dagen, i vars former kristendomens höga mysterier med all möjlig dialektisk klyftighet inpassas och inskruvas. Med ett utnött konstgrepp bevisar man systemets sanning av dess överensstämmelse med kristendomen och kristendomens åter av dess överensstämmelse med systemet. I vetenskapen yrkar man med rätta på allvar och grundlighet, men klarhet och reda avskedar man; man antager som trosartiklar de lösaste hypoteser, man lever av fraser, man föredrar det enklaste, det trivialaste[3] i ett slags orakelspråk och skriver vetenskapens Dagligt Allehanda — i chiffer. Man åberopar sig i de torraste spekulationer på egna åskådningar, på visioner och hänryckningar, som man fordom trodde tillhöra endast profeten eller skalden, men som nu blivit även andra, mera prosaiska naturers lott. I konsten fordrar man med skäl det djupa och betydningsfulla; men till prov härpå vill man påtruga oss — oss Nordens söner, med den klara himmelen över oss och den väldiga, skarpt bestämda naturen

[1] Hållet den 4 nov., då 300:e årsdagen av Luthers reformation firades. [2] Filosofiskt. Här syftas på nyromantikens naturfilosofi (Schellings). [3] Alldagligaste.

Digitized by Google

omkring oss, oss, arvingarne av Saga den djupaugda[1], ett kraftigt valhallabarn med skarpa ögon och friska lemmar — oss vill man påtruga en poesi utan form och bestämdhet, en sjuklig gestalt utan märg och senor, med abstraktionens[2] träsvärd vid sidan och bjällerkåpan på de dimmiga skuldrorna, en vålnad, som spökar omkring i månskenet och målar sina sammanflytande bilder — i molnen. Allt, även det förträffligaste, som ej är tillskuret efter detta snitt, förkastas utan vidare process såsom oduglighet eller förvillelse. Man vänder med rätta uppmärksamheten tillbaka på nationens äldre minnesmärken i konst och vetenskap; man talar om en nationalitteratur, som visserligen i mera än ett avseende vore önsklig; och med detsamma framdrager man till en början ur glömskan allahanda, ifrån *Skön jungfru i rosengård* ända till Svedenborgs *Nya Jerusalem,* och framställer det icke såsom historiskt märkvärdigt, utan såsom mönster till efterföljd och beundran. I språk, i stil, i framställning förkastas utan omsvep allt, som på något sätt påminner om den forna livligheten och klarheten; och olycklig är den författare, som någon gång låter undfalla sig en spelande kvickhet eller väl till och med vågar roa sig åt de införda träsnittsformerna. Den Guds gåva, som våra förfäder aktade under namn av sunda förnuftet, den förringar man isynnerhet, såsom otillräcklig för vetenskapen och endast gjord för pöbeln och de olärda; och både med grunder och ännu mera med exempel bevisar man dess onödighet. Vid allt detta oväsende åberopar man sig ideligen en så kallad ny lära, som skall omstöpa både vetenskap och konst, skall lösa alla livets och dödens gåtor; och för ohjälplig förklaras var och en, som understår sig att tvivla på den nya visheten eller misstänka, att den med alla sina under till äventyrs endast spelar ur taskan[3]. Ett märkvärdigt rön är det likväl, att denna nya lära, i detta skick åtminstone, likasom kokopporna, helst slår an hos barn. Och tränger den en gång, likasom vaccinen, igenom, så är allt skäl att hoppas, att genom dessa bägge upptäckter tvenne sjukdomar skola i grund kunna utrotas, nämligen kopporna och sunda förnuftet.

Förlåt mig, ädle Luther, om på en dag, som är helgad till din åminnelse, vid ett tillfälle så allvarsamt som det, då svenska församlingen firar religionens och tankefrihetens jubelfest, förlåt mig, om jag då nödsakats att vidröra tidens löjligheter. När grekerna fordomdags i Olympia firade Pelops'[4] högtid, agade de pojkar på hjältens grav. Seden var hednisk, men därför icke just förkastlig, och för minnet av en stor man, som hela sin livstid igenom kämpat för sanning och självständighet, synes det mig ingalunda ett ovärdigt offer, om man, åtminstone i förbigående, beivrar det tanklösa nyhetskrämeriet och den omyndiga efterstavningsandan.

[1] Historiens gudinna, som här kallas den »djupögda». [2] Här: dunkelhet, svårfattlighet. [3] Väska, ficka. Spela ur taskan: göra taskspelarkonster, spela falskt. [4] Stiftaren av de olympiska spelen.

Digitized by Google

TAL VID OFFENTLIGA FÖRELÄSNINGARNAS SLUT 1824.

Jag slutar härmed mina föreläsningar över Tucydides; och med detsamma slutar jag även den offentliga lärarebefattning, jag i tolv år bestritt vid akademien. Det är naturligt, att det ögonblick, då man avträder från ett kall, som man i längre tid innehaft, varvid man i mer eller mindre mån fästat sitt sinne, måste förekomma vem som helst viktigt och betydningsfullt. Man befinner sig därigenom vid en avdelning av det mänskliga livet; det är ett tidskifte, ett slags nyår, som måste uppväcka en mängd betraktelser hos varje ej alldeles förslöat sinne. Det framfarna ligger bakom oss med alla sina minnen. Givas där några obehagliga bland dem, så gömma de sig i skuggan; men de angenäma framträda med ovanlig glans i dagen: de stå som släktingar på kullarna vid stranden och vinka med handen ett avsked åt den bortseglande. Det är, som om man övergåve ett fädernesland, vars värde man känner, först då man skiljes därifrån, eller som om man toge avsked av en umgängesvän, vid vars fel man vant sig, vars förtjänster man aldrig skattar högre, än då man står färdig att lämna honom. Och framtiden åter, de nya förhållanden hon medför, huru dunkla, huru osäkra måste de ej synas oss? Det är lunder, sedda på avstånd: vem vet, vad som bor under deras grenar? I sanning, vanan verkar mäktigt på det mänskliga sinnet, och vad yrke som helst fäster oss småningom med tusende band, från vilka man ej lätteligen gör sig lös. Är man då tillika övertygad, att detta yrke är viktigt i sig självt, att det ej kan eller åtminstone ej bort vara utan allt inflytande på mänsklig bildning, då måste det ögonblick, då man är färdig att lämna det för alltid, bliva på en gång både högtidligt och rörande. —

— — — — — — — — — — — — — — — —

*

Men timmen är redan förbi, och jag måste sluta. Undren icke, om jag, så sent jag kan, lämnar ett ställe, där jag trivts så gärna. Lärarens kall är visserligen både ansvarigt och mödosamt; men vad som på andra sidan även gör det angenämt, är den omständigheten, att han ständigt lever bland ett uppväxande släkte, bland ungdomen, som merendels har ett öppet sinne, ett friskt mod och en ofördunklad åsikt av livet. Pindarus säger om de saliga, att i deras land finns det ingen annan årstid än våren; och även lärosätet har i detta avseende en fortfarande vår. Men våren är en ömtålig årstid, och blomningsdagarna fordra fördubblad omsorg. Varen därför varsamme; ty om blomman vanvårdas, så ger hösten inga frukter. Frukten Gud, ty gudsfruktan är icke endast vishetens begynnelse utan även dess fulländande, för den, som fattar henne rätt. — Ären konungen, ty i vårt land är konungen blott den personliga bilden av folkets majestät, och när vi hedra honom, hedra vi med detsamma oss själva. — Vörden edra lärare, ty

Digitized by Google

det är dock för er, som de arbeta, och deras kall är icke så lätt, som I till äventyrs föreställen er. Bekymret sitter ofta på lärostolen, och när timmen är förbi, är dagens arbete därför icke slutat. — Varen flitige, ty flit är framgångens moder; livet är kort, men konsten lång; den, som förspillt tiden, han har bortspelt sitt arv, huru rik han i övrigt må vara. Räknen ej heller för mycket på en lättare fattningsförmåga eller på större gåvor, som skulle ersätta försummelsen. De stora gåvorna äro skänkta åt få, och de, som fått dem, veta väl, att de behöva odlas. Snillet är en förnäm gäst: det trives ej gärna i okunnighetens skräpkamrar. — Varen ordentlige, ty ordning är arbetets hävstång, som lyfter lätt även de tyngsta bördor; men oordningen är som ett ur utan visare: det går och går, och ingen vet ändå, vad tiden lider. — Varen glade, ty glädjen tillhör er ålder, glädjen är livets vinst, hon är själens vingar. Men akten er för övermodet, för det slags mod isynnerhet, som övar sina hjältedater i skumrasket. I ären kallade att strida *emot,* men icke *i* mörkret: i gränderna gro inga lagrar. Den rätta glädjen kommer av själens allvar; men akten er även för det falska allvar, som spelar på ytan och har sin skylt hängande i det surmulna anletet. Det rätta allvaret ligger som de ädla metallerna på djupet. Dess panna är merendels klar, men självt bor det i hjärtkamrarna. Och när det gäller något stort och ädelt, när fråga är om det sanna, det rätta, det heliga, då springer det upp som ett ungt lejon ur sin kula och griper sitt rov och släpper det icke. — Varen självständige, ty självständigheten är icke blott undervisningens utan livets högsta mål. När barnet kan gå, kastar det bort sin fallhatt; när sinnet är utväxt, lämnar det gångstolen. Vad I lären av andra, det är i sig själv ringa; den rätta läromästaren är edert eget årsbarn, han bor inom er, han är er bättre människa. Ingen lärare kan göra mer än lossa vingarna på den bundna örnen; viljen I flyga, så måsten I pröva egna vingsenor. Lärdom är själens spis. Men det är fåfängt, att vi mata er, om I ej själve kunnen smälta maten och förvandla den till märg och näringssaft. Pröven därför själve, fatten, förstån, tänken, ty då först blir vetandet ert eget. Tron är övertygelsens barn, annars är hon oäkta. Sägen därför ej blint efter vad I hören; det är ljud och icke sak; munväder är ont väder. Den självständige är vittnesgill överallt i andens värld, även om hans gåvor äro ringa; men den osjälvständige bliver övermaga[1] till sin död, och hans utsago gäller icke inför domstolen.

Försmån ej dessa varningar! De innehålla ingenting nytt; men det kommer därav, att det rätta merendels är gammalt. Mången kunde ge dem bättre, men I förloren dock icke på, om I följen dem. Jag lämnar eder nu. Jag lämnar en plats, som varit mig kär, jag lämnar en ungdom, som jag älskat. Jag vet även, att I älskat mig tillbaka, och därför tackar jag er i dag med rört hjärta; ty något bättre än

[1] Omyndig.

Digitized by Google

kärlek och förtroende kan den ena människan ej giva åt den andra. Till äventyrs träffar jag framdeles ännu många ibland er; men det sker då under andra förhållanden. I åren då människor i staten, edra läroår äro förbi, ungdomens blomdoft har förflugit och hjärtat dragit sig tillsammans. Men jag hoppas, att det åter skall öppna sig, jag hoppas, att I alltid skolen anse mig som en vän från er ungdom. Leven lyckliga emellertid, arbeten, utbilden er, förkovren er! Edra framsteg *skola* vara min glädje, er välgång skall jag skatta som min egen. Och *när* vi sålunda återse varandra, då vilja vi påminna oss de stunder, vi fordom tillbragt tillsammans. Då vilja vi även påminna oss denna stunden och glädjas, att dess bitterhet är förbi. Farväl, farväl!

* * *

Digitized by Google

Digitized by Google

III.

TIDEN EFTER 1820.

Digitized by Google

Digitized by Google

ERIK JOHAN STAGNELIUS.

Ur MARTYRERNA.

Dramatisk skaldedikt.

Albanus är en romersk riddare, bosatt i Kartago, gift med Emilia. Deras barn äro Aulus och Perpetua, som är änka efter riddaren Flavius och har en åttaårig son, Flavius. Krigstribunen Cornelius vill vinna Perpetua för ett nytt äktenskap, men denna vägrar. Hon är i hemlighet kristen, och ingenting, icke ens böner och hotelser från föräldrarna och brodern, kan förmå henne att övergiva sin tro. Hellre väljer hon att dö.

Andra akten.

(Atrium i Albani hus.)

Albanus. Emilia. Cornelius.

Albanus.

Ja, ädle vän, berodde det på mig,
i denna afton tändes bröllopsblossen.
Men ute är, ni vet det, fadrens makt,
sen ur hans boning Hymens fackla lyst
i andra larers[1] krets en mognad dotter.
Sök själv att vinna hennes kärlek. Svårt
bör sådant för Cornelius icke bliva,
och utom dess är änkan alltför ung
att bliva trogen den försjunknes maner[2].

Cornelius.

Jag märker nog, förlorat är mitt hopp.

Albanus.

Varföre så? Har ni med henne talat?

Cornelius.

Knappt har jag vågat. Något överjordiskt
ler ur dess öga, underbart och milt,

[1] Husgudars. »Sedan hon efter bröllopet lämnat föräldrahemmet.» [2] Den avlidnes skugga i underjorden.

Digitized by Google

likt glorian, som Dianas panna kransar,
när sent om kvällen månens vagn hon kör
bland silverskyar på Olympens branter.
Ej pilen fruktar jag av kvinnans vrede,
men väl det kalla, mördande föraktet,
men väl den tanke, som i hennes bröst
med stum förtrytsamhet min eld besvarar.

Albanus.

Ni svärmar, bäste, älskade Cornelius,
kär som en skägglös fjortonårig gosse!

Cornelius.

Ni kan ha rätt. Jag inser mellertid,
att i en osäll stund min låga tändes.
Allt måste glömmas. Varför brusar ej
med dunkla böljor vid min fot en Lete[1]?
Bort, bort i krig! Bland sköldars vilda brak
och lansars regn och skarpa klingors ljungeld,
där skall mitt hjärta återfå sitt lugn.

Emilia.

Er ej förhasta, ädle man! Jag själv
vill tala med min dotter. Säkert, säkert
hon skall ej motstå er förtjänst, er kärlek,
ej mina böner.

Albanus.

Också jag för er
Vill göra allt, som står i min förmåga.

Cornelius.

Gott; haven tack, I vänner! Hända må
emellertid, vad hända vill. Ej störas
skall vänskapen emellan våra hus
av någon motgång — snarare förökas.

(Han går.)

Albanus.

Emilia, säg mig du — ty moderns öga
är lika skarpt som ömt — säg, av vad orsak
vår dotter envist avslår alla tillbud.
Hon blomstrar dock i livets sommar än;
månn' trohet hon åt mannens aska svurit?

Emilia.

Jag tror mig känna denna orsak. Gudar,
hur grymt, om jag den känner! Ovissheten

[1] Glömskans flod i underjorden.

Digitized by Google

dock grymmast är av allt. Strax vill jag gå
av dotterns läppar att min dödsdom höra.

Albanus.

Vad är på färde? Tårar ser jag glänsa
uti ditt öga. Ofta jag dem såg
förstulna darra i din blick. O, dölj ej
ditt moderliga kval för faderssorgen!

Emilia.

Låt oss gå ut! För varm är kammarns luft;
han kväver hjärtat, han min tunga binder.
Bland lundens svala, susande plataner
jag vill min oro yppa. Himlens åsyn
vårt inre öppnar och ger själen kraft
att fritt bekänna smärtorna och glädjen.

(De gå.)

(Ett rum hos Perpetua.)

Perpetua, Flavius inkomma från motsatta sidor.

Flavius.

Ack, mamma, länge har du varit borta
ifrån din Flavius. Säg mig, var du varit.
Du är så tankfull. Dystert är ditt öga
och våt din kind. Jag tror, att du har gråtit.

Perpetua.

Jag kommer från en sjuk. Eländets åsyn
mitt hjärta kväljer, och i tårars lopp
det ömma kvalet sig en utgång söker.

Flavius.

Säg, varför är du alltid hos de sjuka?
Bliv hellre hemma, spela på teorben[1]
och sjung en glättig visa för din Flavius!

Perpetua.

Min son, man skaptes icke blott för sig,
man är ej ensam på den vida jorden.
Tro mig, o Flavius, ej teorbens röst
är ljuv som vittnesbördet i ens hjärta,
att pliktens fordran man tillfyllestgjort.
Så himmelskt säll är ingen veklings sömn
på rosors bädd i myrtenträdens skugga
som dygdens vila efter mödans kamp.
Ack, Flavius, alla måste vi omsider

[1] Italiensk luta.

Digitized by Google

från världen dö. Ej evigt solens ljus
skall kyssa oss ur lätta morgondrömmar,
ej evigt månens växlingar regera
vår snabba tid. Snart ingen hälsning mer
från vårens lärka, ingen vänlig sång
från näktergalarna i rosenlunden!
Då, när en slutlig kväll i blodig purpur
vår himmel klär, då fröjdas dygden först,
som dagens tyngd bland pliktens törnen burit.
Likt åkermannen efter slutad skörd
hon minnets fest i fridens skugga firar,
och änglar torka från dess panna svetten
och räcka vänligt aftonens pokal,
där glömskan av det jordiska sig blandar
med himlens försmak. Mot en evig morgon
hon slumrar in vid psalmodiers[1] ljud.

Flavius.

Ljuvt är ditt tal, o moder! Väl begriper
jag ej din mening; högt mitt hjärta slår
likväl av tjusning vid de söta ljuden.
Se, när du talte, i mitt öga trängde
sig underbart en tår. Jag tyckte mig
i famnen av en mörk, omätlig skog
en vänlig fågels sång om natten höra.

Perpetua.

Med tiden, Flavius, skall du allt förstå,
skall fröjdfullt se, vad än du endast anar.
Till Gud jag hoppas det: ej sanningen
skall flyktigt blott ditt glada öra tjusa,
nej, heligt bo i hjärtats helgedom
och ordna lik en himmelsk trollmusik
till dygdens offertjänst det korta livet.

(Hon sammanknäpper händerna till bön.)

Ja, du, som räknar barnens suckar alla,
Gud, hör den bön, ett sorgfullt modershjärta
ur jordens dalar skickar till din tron!
Ej guldets låga skatt, ej ärans skimmer,
ej nöjets kalk, av druckna sinnen bräddad,
jag för min älskling gråtande begär.
Må glädjens sol hans bana städs förgylla,
må svarta moln hans levnads himmel hölja,
allt det är intet — räkna honom blott,
när livets dröm av evigheten slutas,

[1] Psalmers.

Digitized by Google

till brödrafolkets sälla myriader,
som, i den vita sabbatsdräkten klädde
och skuggade av segerns friska palm,
triumfens sång på andars Sion höja!

Flavius.

Skön är du, när du beder. Strålar glänsa
då i ditt öga, och ditt anlet skimrar
som liljans krona, som en marmorbild
i tempelsalen. Lär ock mig att bedja!

Perpetua.

Jag kan det ej. Det ord, som skapte hjärtat,
kan ensam lära hjärtat bönens ord.
Så ögat ej av egen kraft kan se,
om dagen ej dess späda dag bestrålar.
Ett underverk nödvändigt är, om stoftet
skall tala med sin Gud, och Anden blott,
den rena duva, som med silvervingar
milt svävar över tidens mulna flod,
lär våra bröst den helga suckens genljud.
Kom hit emellertid! Jag vill dig visa,
hur du till bönens nåd skall dig bereda.
När till ditt upphov med din känslas offer
du ämnar framgå, tankarna då ropa
från varje jordiskt föremål tillbaka!
Knäpp sedan händerna till vittnesbörd,
att dina sinnen du för världen sluter!
Böj sedan knän, för hela världens Herre
böj dina knän! Blott till det låga sänkes
det höga neder. Bönens himlastege
står djupt i ödmjukhetens blomsterdal.
Höj sedan tungans, höj ditt hjärtas röst,
och bed med dessa eller lika uttryck:

O du, som fjärran över molnens rymder
och stjärnornas och änglarnas församling
bor i ett ljus, dit tanken fåfängt lyftar
sin matta vinge! Du, som, himmelskt god,
av stoftets barn dock hälsas vill som Fader!
Må, Evige, för äran av ditt namn
i varje bröst ett heligt rökverk brinna!
Må jorden, länge höljd av brott och plågor,
omsider fri och lycklig bli! O, komme
till oss ditt rike, Herrans stad, det nya
Jerusalem, bebott av nåd och sanning,

Digitized by Google

i gyllne skyars krans från himlen ned!
Då skall ej längre blott en maktlös suck,
en fåfäng bön vårt hjärtas kärlek tyda:
ske skall bland oss din vilja, som den sker
ibland din himmels eviga naturer.
Allgode Gud, åt våra själar giv
i prövningens och jämrens törnedalar,
vad för det högre livet de behöva!
Styrk deras kraft och faderligt dem mätta
med gyllne frukter ur ditt paradis!
Förlåt oss, Herre, så, som vi förlåta!
Mät bördan efter våra svaga skuldror,
och led oss ej i frestelser, där segern
ej är beredd! Oss från det onda fräls!
Ty kärlekens och ljusets gudaspira
du evigt sträcker över ting och andar,
och i eoners skiftande eoner
är makten, äran, härligheten din.

Flavius.

O, vilken bön! Var har du lärt den, moder?

Perpetua.

Har jag ej sagt? Det ord, som skapt vårt hjärta,
kan ensam lära hjärtat bönens ord.
Ja, Flavius! Gud, den milda Gud, vars blod
försonar jorden, lär oss så att bedja.
Kom till mitt bröst! Snart skall din moder sova
i gravens natt. Snart skall du fåfängt söka
dess öppna famn, dess varma kyssars tröst.
Fly då till Gud, den kärleksrike Fadern
i fästets höjd, vars öga aldrig blundar. —
Gråt ej, min son! Den intet kan förlora,
vars kärlek är ovanskligheten själv.

Nu lämna mig. Jag ser din mormor komma:
ej må ditt joller hennes allvar störa.

(Flavius går.)

Vad kan hon vilja? Häftigt slår mitt hjärta.
Månn' ren hon vet? — Perpetua, blygs! Du bävar;
för mörkrets öga bävar ljusets barn!

— — — — — — — — — — — — —

Digitized by Google

Fjärde akten.

— — — — — — — — — — — — —

(Ett underjordiskt fängelse).

Perpetua, sluten i kedjor, införes av soldater.

Perpetua.
(ensam).

Så långt har då försynens hand mig lett,
Guds nåd mig uppehållit. Gläds, mitt hjärta!
Snart genom ödets alla labyrinter
du lyckligt vandrat, och den frälste anden
på korsets dunkla himlastege ilar
ur dödens natt i änglars sällskap upp.
O mörka fängelse, jag dig välsignar.
Ej klappade mitt hjärta förr så lugnt
i festens gyllne, kransbehängda salar.
O tunga kedjor, glad med er jag leker,
glad som ett barn med blommorna i dalen.
En pant I ären mig av himlens kärlek,
en dyrbar gåva av min själabrudgum.
Gud, med vad ord skall jag din godhet prisa?
Dock vartill ord? O, hade jag blott tårar
och känslor nog! Men du mitt armod ser.
Allsmäktige, hur skall jag tacksam vara
mot all den nåd, din kärlek mig bevisat?
Mig har du aktat värdig för ditt namn
att lida döden. Marterkronans ära
av evighet mig, arma, du bestämt,
mig, som av nattliga demoner nyss
grymt fängslades i villorna och gruset.
O glada hopp! Snart prövningarna slutas,
snart efter vinterns mulna sorgedagar
med sina blommor, sina fågelröster
en evig vår på ambravingar nalkas;
snart vid lycksalighetens gröna kuster
min farkost vilar, frälst ur stormens våda;
snart intet rop och inga tårar mer,
snart ingen röst från Kapitoliums åskor,
där, blodigt krigande mot ljusets rike,
världsfursten tronar, hotande och vred.
Nu bort var jordisk tanke ur mitt hjärta!
O gråa valv, en vestibul mig bliven
till glädjens sälla borg, ett brudgemak,

Digitized by Google

av vita änglars myriader vaktat,
där själen tyst förenar sig med Gud
vid tusen andeharpors lätta viskning.

(Ett ögonblicks tystnad. Fängelsedörren öppnas.)

Vem kommer? Rysligt gnissla portens riglar.
Det Aulus är. Nu börja dödens strider.

Aulus. Perpetua.

Aulus.

O jämmerfulla anblick! Vad? Min syster,
i bojor smidd, av tunga kedjor lastad!

Perpetua.

Du bävar, Aulus! Fången själv är lugn.
Ej kvinnan gråter, sänkt i häktets järn,
och mannen, hjälten, ryser vid en skymt
av hennes bojor. Kom, min ömme bror,
betrakta mig vid lampans bleka skimmer!
Är jag förändrad? Lyser ej mitt anlet
lugnt som en månes mellan nattens moln?

Aulus.

Olyckliga, vad har du gjort? Dig själv,
din far, din mor, din hela släkt du störtat
djupt i ett hav av jämmer och elände.

Perpetua.

Om ock så vore, är jag utan skuld.
Rår elden, väckt av himlens storm, därför
att i sin fart han dånande förtär
vart jordiskt ämne, som kom honom nära?
Men, Aulus, varför kalla mig olycklig?
Jag är det icke. Tro mig: det fördolda,
osynliga i oss, som ömsom skapar
vår sällhet och vår plåga, ej med järn
det fängslas kan; av lyckans falska blomster
du flätar ej dess glada högtidskrans.

Aulus.

Bort, grymma svärmerska, med dina drömmar!
Här gäller verklighet. Då nästa morgon
ur oceanen lågande sig höjer,
du måste med de andra fångnes skara
inställas för prokonsuln. På ett ord
ditt och de dinas liv och död bero:
ditt och de dinas! Du förstår mig, syster?

Digitized by Google

Vad? Eller tror du, att de gamla båda,
din kärleks första, dyra föremål,
av år och sorger lutande mot graven,
uthärda kunna än den bittra sorg,
den grymma skymf, att av en blodig straffdöd
i folkets åsyn, vid dess glädjesorl
en älskad dotter nesligt bortryckt höra?
— — — — — — — — — — — — — —

Femte akten.

Torg i Kartago. På en balustrad utanför sitt palats sitter Hilarianus, prokonsuln, i purpurdräkt. Nedanför är en schavott upprest, varest de kristna fångarna, slutna i kedjor, bevakas av krigare. H. uppmanar fångarna att övergiva sina villfarelser och rädda sig från en kvalfull död, men alla förbli ståndaktiga. Han igenkänner Perpetuas röst, då hon talar med sin väninna Felicitas.

Felicitas.

Perpetua, hör du? Snart vår dröm sig fyller,
snart tala vi i Edens rosendalar
med glädjegråt om livets flydda dröm.

Perpetua.

O ja, min vän, och vandra hand i hand,
ledsagade av Skaparns fadersöga,
från sol till sol, förvånade och sälla,
och brinna sakta inför Lammets tron
likt milda lampor syskonlikt tillsamman.

Hilarianus.

Vem talte sist? Likt ljudet av en visa,
den vandrarn ofta i sin hembygd hörde
och nu med glad förvåning klinga hör
ur dalens skuggor upp till sig på berget,
så i min själ den rena silverstämman
uppväckte dunkla, halvförkvävda minnen.
Träd, kvinna, närmare mitt tribunal[1]!
Slå ej ditt öga ned! Sänk ej ditt huvud
mot jordens bryn, en vissnad blomma lik.
Väl fruktansvärt är domarns anlete,
men av dig själv vart ögonblick beror
att i en väns den hotandes förvandla,
åskmolnet i en sol. Väl hämndesvärdet
förfärligt blixtrar i min ena hand,
men i den andra vinkar fridens lilja.

[1] Domstol.

Digitized by Google

Perpetua.

Vad vill du se, prokonsul? Lagens öga
ser i den stora mänskoskarans vimmel
blott två personer. Oskuld är den ena
och brott den andra.

Hilarianus.

Nej, min aning ej
har mig bedragit. Det är Flavii änka,
min flydda väns! Beklagansvärda stund!
O, dyra vålnad, som bland lagerträden
nu stilla vandrar på Elysiens öar
och någon gång på veka blomsterbäddar
av ljuden sövs från Orfei gyllne strängar --
o, dyra vålnad, om till denna jord
en blick du kastar ur din sälla skymning,
om detta jämrens skådespel du ser,
ej vredgas då på mig, att, smidd i kedjor,
din forna maka vid min domstol står,
att detta huvud, dig så kärt i livet,
jag måste snart åt straffets furier viga!
På henne vredgas! Själv den grymma har
din ära fläckat, skändat dina maner.

(Efter en minuts tystnad fortfar han, med blicken fästad på Perpetua:)

Olyckliga, du brottslig är — och dock
medlidande jag med ditt öde känner.
I bättre dar vi ofta sett varann
i andra kretsar, ej med dessa blickar.
Huld som en majsol mellan fromma larer
du lyste då. Kring dina rosenläppar
elysiskt skämtets fjärilar sig svängde
i vingad dans, och glädjeblommor växte
i dina fotspår överallt ur natten.
Nu, himlamakter, vilken grym förvandling!
I kedjor bytt är nu det liljeband,
varmed kariter, fängslande den hulda,
den fjärde systern, ryckte henne fort,
en annan Venus, i olympisk ringdans.

Perpetua.

Min natt, prokonsul, var den tid, du prisar,
en ryslig natt, ej lyst av himlens stjärnor,
av irrbloss endast. Skimrande, men kall
min vintertid i bojor då av is
höll fängslat varje frö av andelivet.

Digitized by Google

Nu är min vår. Nu strålar livets morgon
från en försonad himmel vänligt ned,
och varje tanke likt en näktergal
om evighetens glada brudfest kväder.
Ack, flärdens gyllne kedjor då jag bar;
nu bär jag endast svaga band, dem döden
snart slita skall, ej själens band jag bär.
I frihet, ljus och eter svävar anden.

Hilarianus.

Vem nalkas där? Vem tränger mellan vakten
ursinnigt fram?

Perpetua.

O Gud, det är min far.

— — — — — — — — — — — — —

(Strid mellan Albanus och vakten. Genomborrad av flere lanssting, nedsjunker den förre döende vid sidan av schavotten.)

Perpetua.

O Gud, o Gud! Till sista droppen tömd
är jämrens kalk. Ack, tusen gånger ren
har offret dött, som korats åt ditt altar.

(Hon neddignar vanmäktig i Felicitas' armar.)

Flere fångar.

Perpetua, ryslig var din kamp, din seger
gudomligt skön. För dig vi hjässan böja
med helig vördnad. Snart vid Lammets tron
för änglarne din ära vi bekänna.

(Lång, dödslik tystnad.)

Hilarianus.

Så har omsider svärmeriet vunnit.
Det vill en blodsfest. Må dess vilja ske!
Hör mig, du folk, som, troget cesars bud
och Romas gudar, för en ny idol
ej rysligt böjde dina knän, ej drack
ur villans kalk, av furier bräddad, döden!
Till vittne nu jag högljutt kallar dig,
om något medel oförsökt jag lämnat,
ej tålamodets alla skatter slösat
det blod att spara, som en vred Olymp
till sin försoning länge krävt; men fruktlös
all möda var. Välan, min hand är ren.
I brottslingar, till vilka nåden redan
förgäves talat, hören domens åska

Digitized by Google

gällt dundra nu och rysen, men för sent!
Då nästa sol, mot västerns öknar lutad,
förgyller Atlas' skogbekrönta fjällar —
hon blir er sista — rysligt då I skolen
i cirkens krets vid sistrers[1] ljud och folkets
handklappningar av vilddjur sönderslitas.
I koppar domen ristas må och sekler
högt läsa den och era namn bespotta.

Flere röster.

Pris dig, o Evige! Vårt ödes tärning
är lyckligt kastad, segerkronan vunnen,
och ändad varje kamp. Ack, himlen öppnas,
och människan i gudomsära ler!

MARIA.

Episkt fragment.

Ung var Maria och skön. På sin faders grönskande lantgård
tyst hon förlevde barndomens dar, vid stranden av Volkovs
fågelomsvävade sjö, i skuggan av fredliga lindar.
Älskad hon var av de himmelskas ätt. Osynliga änglar
kysste ur dvalan om morgonen upp den hulda och sövde
vänligt i drömmar dess själ vid ljudet av viskande harpor,
medan Kapellas[2] ljus beglänste i aftonens timma
sjöarnas rörliga glas och över den västliga skogen
kärlekens stjärna göt guldtindrande blickar ur molnet.
Ren var dess själ som en härmande[3] våg, som himlen om våren,
och lik daggens kristall, som vilar i blommornas sköte,
varje dess känsla strålade milt olympen tillbaka.
Tidigt åt Gud ock helgad hon blev. Knappt aderton vårar
blomsterkorgarna tömt för dess fot och kransat dess lockar,
då dess älskade mor på smärtornas läger och dödens
sjönk för en nordanil förbleknad och kvidande neder.

Storm i skogen bland furorna ven. Den tynande lampan
andades kring sjukrummet sin halvdag; klockan på väggen
ropade midnatt ut med långsamt döende tolvslag;
ensam vid bädden satt den sörjande dottern. Som daggens
pärlor från rosens blad, från liljans skimrande krona
rinna i sommarens natt, så tyst ock tårarna runno
ned från dess öga, dess blomstrande kind, och djupt i dess hjärta
tryckte den tigande jämren sin dolk. Då talade modern;
svag var dess stämma och hemsk som en höstfläkts viskning bland fallna

[1] *Sistrum* var ett slags fornegyptiskt musikinstrument. [2] En stjärna. [3] Spegelklar.

Digitized by Google

löv eller vålnadens rop ur sin grav. "O dotter," — hon sade —
"ryslig är dödens minut, förfärlig den timma, då larven
ryckes från livets anlete bort. Dödskallen därunder
grinar oss vilt emot. Ty själen sitt fängelse älskar
(trodde det länge ett gyllne palats, en retande lustgård);
rysande nu sin villa hon ser och gråter — och känner
ej sitt fädernesland, ej dess palmomsusade hyddor.
O, att jag detta betänkt och redan i livet från jordens
liv jag mig skilt, mot azurerna lyft på betraktelsens vingar!
Aldrig de helige dö. I förgängelsens töckniga dalar
leva de redan sitt eviga liv. Den lägre naturen
stundligt väl hos dem dör; som fröet i jorden dock spirar
opp mot en gyllene sol, mot safirglänsande himlar
stundligt den[1] högre i blomstergestalt. O dotter, mig lova
att för ett liv, som förgår, en värld, som rysligt bedrager,
evigt dig dölja, att djupt i det heliga doket försjunka
undan den stinkande flärdens blick som högt över dalens
nattliga stormar månen i moln." Hon teg, och sympatiskt
klappade flickans bröst — och det heliga löftet var givet,
givet med hjärta och mun. Ty en gäckad dödlig minutens
rörelse evig tror och vet ej, att allt sig förvandlar,
vet ej, att Gud har grundat vår jord på böljande vatten.

. . . . . .
. . . . . .

Solen från Vädurn blickade ned kring vaknande länder.
Född var den friska, leende maj. I sjöar och floder
lossnade isens kristall, och i tornlikt hopade massor
flöt den på böljornas rygg att krossas mot klippiga stränder
eller i världsombrusande hav förskingras av stormen,
än till den Kaspiska sjön av Volga, fursten bland floder,
än av det nordliga Dvina föst till polariska havet,
än av Neva förbi den lysande kejsarestaden,
Peters olympiska borg, med dovt brak störtad i Bältens
dubbelarmade svall, gent över de ädle varägers[2]
vikingsberyktade skär, av åldriga runor beskuggat.
Redan ur sjunkande snö, ur milt försmältande drivor
tittade opp en grönskande jord, av sippor bekransad.
Svalan byggde på nytt vid odlarns hydda, och skogens
lövträd vecklade ut ur bristande knoppar sin gröna
skugga, där trasten sjöng, och duvorna giljade åter.
Då till Maria en dag kom dess fader. På fängslande bågens
snöiga duk av silke hon sydde växlande blomster,
vaggande tyst sin själ i kärlekens gyllene drömmar.
Men till den lyssnande så begynte dess åldrige fader:

[1] »Naturen spirar stundligt (ständigt) högre upp» . . . [2] Skandinaver, svenskar.

Digitized by Google

"Våren är kommen, mitt barn. Majblomster kring ängarna skimra,
lärkorna spela i skyn, och de sorgsna björkarna spegla
grönskande hjässor i vågornas glans. Du minns, vad som redan,
innan till Moskvas borgar du kom, i ditt bröst var beslutat,
minns, vad du lovat din moder och Gud. Se, redan till ända
prövningens tid har lupit, den tid, som nödig jag aktat,
nödig för dig; fortfar du ännu?" Han teg, men som vatten
rodnar, bemängt av druvornas blod, så rodnade hastigt
flickans serafiska kind, men bleknade åter som kvällens
purpur för månens ljus. Hemskt sved och blödde dess hjärta.
Fadern, ej märkande det, och om han måhända det märkte,
låtsande ej det märka likväl, fortfor med sin lugna
stämma; som dolkar hans ord i flickans hjärta sig trängde.

"Dock, vi frågar jag dig? Från barndomens gyllene dagar
helgat var redan ditt hjärta åt Gud. I lundarnas susning,
fallande böljors sorl och fåglars olympiska korsång
hörde din kallade själ den eviga kärlekens stämma,
vinkades hon av stjärnornas ljus, av det höljande töcknet
fjärran ur livets sorl till alltets mystiska hjärta.
Därföre gläds, o barn: snart stundar den festliga dagen,
då med försakelsens dok du i glad hänryckning skall vinna
stjärndiademets pant. Ej långt från de ängar, där solen
hälsades först av din gryende blick, vid stranden av Volkov,
Novgorods tusenåriga stad, i sagorna frejdad,
reser sig stolt med gyllene kors och glimmande spiror;
åt betraktelsen där ett åldrigt tempel är helgat,
kransat av dunkla, götiska torns solhärdade koppar,
friden och tystnan där bo. Det hjärta, som länge kring världen,
flämtande hinden likt i en brusande skogs labyrinter,
fåfängt sökte ett värn, till en fristad trådde förgäves,
andas omsider så lätt i de nattliga murarnas skymning,
vilar omsider i trygghetens famn och släcker ur glädjens
levande källor sin heliga törst. — Serafiska tärnor,
rena som eterns luft, som majdaggbadade liljor,
sjunga sin frälsare här i aldrig tröttade korer
och i hans kärlek sitt liv förtära, likt brinnande lampor,
vilka i nätter och dar vid tempelbilderna vaka.
Gack då att hjärtats förbund med det himmelska goda där svära!
Gack i helgonens krets att njuta den skönaste lycka,
vilken oss himlen beskär, att leva det eviga livet,
innan du dör! O, kunde din far dig följa i fridens
öken, där själen vandrar med Gud! Men världen mig håller
än i sin boja fast. Till mitt lantslott föra jag tänker
snart ifrån Moskva som brud en dygdig änka med tvenne

Digitized by Google

döttrar, späda ännu. — Av en styvmors fruktade välde
vill jag ditt lugn ej beroende se, ty aldrig en kvinna
säges att älska sitt kön, att kvinnan med godhet behandla.
Därföre redo dig gör att, när morgondagen sitt skimmer
bryter mot Moskvas lysande torn, mig följa till klostrets
heliga murar, himmelens port . . . . . .
. . . . . .
Snabbt framrullade nu den vapenmålade vagnen,
av snöglänsande hästar bespänd, till porten, och fadern
ropade flickans namn. Hon, darrande våldsamt, nu hängde
sammetsmantelen tyst kring elfenskimrande skuldror,
tryckande djupt i anletet ned den skuggande hatten.
Nu en lågande bön till den Eviges hjärta hon sände,
kände sig styrkt och vagnen besteg. Så stiger vid Ganges'
ambradoftande strand braminens änka på bålet,
glödgad ännu av ungdomens eld, än skapad för nöjet.
Fåfängt ur silvrade moln, bland härligt blommande palmer
midnattsmånens kristalliska sken bestrålar de ängar,
där med violen nyss hon krönte de flygande håren,
lekte i tärnors skämtande kor och ledde dess dansar.
Död är den arma för värld och natur. Det mäktiga bålet
stundligt växa hon ser. Nu facklorna vänta. Nu samlas
vänner och släkt, och marken är höljd av gapande hopen.
Dödens förtvivlade mod det bävande hjärtat då fattar,
och med facklan i hand hon dristigt bestiger sin andra
fasade brudsäng. Än ett farväl åt föräldrar och vänner
sänder hon milt från sin lågande tron, sitt sprakande läger,
tills som en gudasyn hon i växande lågor försvinner.
. . . . . .
. . . . . .

UR LILJOR I SARON.

Dialog.

Ängeln och Själen[1].

Ängeln.
Träd närmare gallret,
o sörjande nunna,
så vill jag dig räcka
de bävande sippor,
de tårade liljor,
de röda pioner,
som Kristus dig skickar,
eonernas konung,
ur himmelens park.

[1] Själen (»Anima»), en av »eonerna», de eviga gudomskrafterna, har, lockad av Achamot (materiens idé, synden), fallit från sin ursprungliga förening med Kristus och hålles nu fången i Demiurgens (världsfurstens) fängelse. Emellanåt sänder Kristus en ängel med budskap till sin forna älskade.

Digitized by Google

Själen.

Hur saligt du glimmar,
o strålande yngling!
Skönt tindrar ditt ögas
olympiska skimmer,
ljuvt kinderna glöda
av hälsa och oskuld,
och sirligt sig välver
kring mjölkvita pannan
ditt krusiga hår.
Mig tyckes, som ofta
jag hörde din rena,
melodiska stämma;
mig tyckes, som ofta
jag hänryckt betraktat
ditt glänsande anlet:
dock vet jag ej var.

Ängeln.

Väl ofta du såg mig
i Allfaders rike,
i skönhetens världar,
den eviga vårens
elysiska land.
Av gudomens öga
med kärlek bestrålad,
på gyllene skyar
i fullhetens salar[1]
du byggde din tron.
I susande kransar
av palmer och lagrar,
omgördlad av blåa,
kristalliska floder,
ditt rike naturen
i majsolars skimmer
låg under din fot.
Från uppgångens portar
till skuggrika nejder,
där aftonen slumrar
i doft av violer,
från nordstjärnans hembygd
till molnen[2], som kransa
med darrande skimmer
den sydliga polen,
du bjudande vände
ditt strålande öga
och fyllde olympiskt
med Allfaders kärlek,
med enhetens dyrkan
det livfulla rummets
oändliga vidd.
Då steg jag med blommor
från himlen ej neder
till Animas häkte:
då steg jag med blommor
från lägre Jordaner[3],
en offrande ängel,
till Anima opp.

Själen.

Hur lever den sälla
odödliga skaran
däruppe i etern?
Ack, tungt är mitt huvud
av jordiska dunster.
Knappt gjuter ett minne
av flyktade dagar
sitt månbleka skimmer
i tankarnas natt.
Bekransar Maria
än festligt med stjärnor
de guldgula håren?
Säg, tronar ej Kristus,
eonernas konung,
bland saliga andar,
bland ljungande solar
i kärlekens purpur,
i maktens tiar[4]?
Säg, minnes den höge
sin Animas kyssar,
sin Animas rosor?
Säg, har han förgätit
sin längtande brud?

[1] »Fullheten» (grek. Pleroma) = himmelriket. [2] De två stjärnbilderna Stora och Lilla Molnet. [3] D. ä. »från lägre sfärer»; Anima hade tillhört de högsta. [4] Påvemössa, här: krona.

Digitized by Google

Ängeln.

Evärdligt Maria
med gyllene stjärnor
bekransar de blonda,
ambrosiska håren.
Evärdligt han tronar,
eonernas konung,
i kärlekens purpur,
i maktens tiar.
Otaliga skaror
av kvinnliga andar
för honom sig kröna
med vårliga rosor
och härligt sig kläda
i oskuldens rena,
snöglänsande dräkt.
Dock kan han ej glömma
sin förstfödda kärlek.
Än hoppas han ständigt,
att Anima kommer
i solkronans skimmer,
försonad, förskönad,
till honom igen.

Själen.

Träd närmare gallret,
o strålande gosse,
så vill jag försöka
att genom de kalla,
att genom de täta
och fuktiga järnen
dig giva en kyss.

Ängeln.

O snöbleka flicka!
Blott högröda läppar,
blott kinder av purpur
de evige kyssa.
Skön blänkte du fordom,
lik ångande rosen
i himmelens trädgård,
beduggad av känslans
olympiska tårar.
Nu är du, o arma,
som vårdalens lilja
så tvinsjuk och blek.
Vad hälsningar sänder
du Kristus tillbaka?
O svara! Jag trivs ej
i skymningen här.

Själen.

Ack, slöte ej galler
och bommar av koppar
mig inne från vårens
hesperiska[1] dalar,
vad blommor jag skulle
åt brudgummen plocka!
Nu har jag ej annat
att giva tillbaka,
än brudgummens egen
gudomliga skänk.
Kom, tag denna sippa!
Bär henne, o ängel,
åt Kristus tillbaka:
berätta, att pärlan,
som darrande glimmar
i silvrade skålen,
är Animas tår.
Säg honom, att evigt
hon ångrar sin villa,
begråter den stunden,
då, lockad av ljuden
från Achamots harpa,
hon steg i den låga
materien ned.
Nog länge åt tidens
och rummets eoner
i brännande tårar
den friborna tärnan
har skatten betalat;
nog länge, av solens
kerub med det höga,
det flammande svärdet
från livsträdet jagad,
hon suckande irrat

[1] Yppigt blomstrande.

Digitized by Google

bland dunkla gestalter
i djurkretsens natt.
Skall Psyke då aldrig
med Amor försonas?

Skall Fenix ej uppstå
förskönad från bålet?
Ack, brister ej världsäggets
högblåa skal[1]?

Fången.

I världsfurstens harem
är Anima fången.
På grönskande mattor
hon suckande skrider,
och kronljusen sänka
från mörkblåa taket
sitt darrande skimmer
på vandrerskan ned.
Sju bistra demoner
med blodröda sablar
vid portarne vaka;
tolv lågande drakar
kring borgen sig lagt.
Av forntida vänner
ej någon hon skådar;
blott månguden kommer.
(En väktare är han;
men Animas tårar
den kalle dock röra.)
I stjärnklara nätter
han leende kommer
och klappar på fönstret
och för till den arma
gudomliga budskap
från andarnes land.
Och soljungfrun kommer.
(En väkterska är hon;
men Animas böner
dock henne beveka.)
I ångande vårar
den strålande kommer
med blomstrande skänkerna
sunnan ifrån.

Ack, världsfursten gruvligt
den fångna behandlat.

Från skinande barmen
han stjärnkedjan ryckte,
från snövita medjan
han kämpande löste
den lysande gördeln,
som rodnande blygsel
din älskling, Maria,
den strålande eterns
gudomliga dotter,
i himmelen vävt.
Från glänsande lemmar
han ryckte den ljusa
eteriska slöjan
och klädde den fallna
i fruktansvärt svart.
Ty världsfursten älskar
det nattliga svarta;
ej kan han sig vänja
vid skimmer och ljus.

Betraktelsens spegel
med darrande händer
den sörjande flickan
för anletet håller
och kastar den bort
och gråter och vrider
bloddaggiga händer
och ropar: "O himmel,
hur rysligt förvandlad
nu Anima är!
Vart flydde de rosor,
som kinden förgyllde?
Hur slocknade ögats
eldstrålande skimmer?
Ur guldgula lockar
är solkronan fallen,

[1] Jord och himmel ansågos tillsammans bilda »världsägget»; det blå himlavalvet var skalet.

Digitized by Google

från tynande kroppen
är snödräkten rövad.
O, såge mig Kristus,
han hatade mig."

O Anima, torka
från svanvita kinden
din bävande gråt!

Ur Pleromas salar
dig Kristus betraktar. -
O, vet att i ångrens
försonande tårar
du skönare blänker
för ljusdrottens öga,
än förr i den leende
kärlekens prakt.

Suckarnas mystär.

Suckar, suckar äro elementet,
i vars sköte Demiurgen andas.
Se dig om! Vad glädde dina sinnen,
kom ditt hjärta fortare att klappa
och med fröjdens milda rosenskimmer
flyktigt stänkte dina bleka kinder?
Säg, vad var det? Blott en suck av vemod,
som, ur andelivets källa fluten,
vilsefor i tidens labyrinter.

Tvenne lagar styra mänskolivet,
tvenne krafter välva allt, som födes
under månens vanskeliga skiva.
Hör, o mänska! Makten att begära
är den första. Tvånget att försaka
är den andra. Skilda åt i himlen,
en och samma äro dessa lagar
i de land, där Achamot befaller,
och som evig dubbelhet och enhet
fram i suckarnas mystär de träda.
Mellan livets sorgesuck och dödens
mänskohjärtat vacklar här på jorden,
och vart enda andedrag förkunnar
dess bestämmelse i sinnevärlden.

Ser du havet? Ilande det kommer,
vill med blåa, längtansfulla armar
under fästets bröllopsfacklor sluta
till sitt bröst den liljekrönta jorden.
Se, det kommer! Hur dess hjärta svallar
högt av längtan! Hur dess armar sträva!

Digitized by Google

Men förgäves. Ingen önskan fylles
under månen. Själva månens fullhet
är minutlig. Med bedragen väntan
dignar havet, och dess stolta böljor
fly tillbaka suckande från stranden.

Hör du vinden? Susande han svävar
mellan lundens höga poppelkronor.
Hör du? Växande hans suckar tala,
liksom trånsjukt han en kropp begärde
att med sommarns Flora sig förmäla.
Dock ren tyna rösterna. På lövens
eolsharpa klingar svanesången
ständigt mattare och dör omsider.

Vad är våren? Suckar blott från jordens
dunkla barm, som himlens konung fråga,
om ej Edens maj en gång begynner.
Vad är lärkan, morgonstrålens älskling,
näktergalen, skuggornas förtrogna?
Suckar blott i växlande gestalter.

Mänska, vill du livets vishet lära,
o, så hör mig! Tvenne lagar styra
detta liv. Förmågan att begära
är den första. Tvånget att försaka
är den andra. Adla du till frihet
detta tvång, och, helgad och försonad,
över stoftets kretsande planeter
skall du ingå genom ärans portar.

Tårarne och blodet.

Dialog.

Själen.

Av pärlor, o konung, slavinnan en krans
dig räcker med bävande händer.
För himmelens Jordan, för ursolens glans
de mognat på hembygdens stränder.
Av Pleromas skatter och minnen jag har
blott dessa koraller, o världsfurste, kvar.
Dock tag dem! — Jag villigt dem giver,
blott löst ur mitt häkte jag bliver.

Digitized by Google

Demiurgen.

Behåll dina pärlor! — Än fagrare ge
de land, där min spira befaller.
Otaligt i världsfurstens Jordan de le
likt stjärnor, likt daggens kristaller.
Behåll dina pärlor! Vet, djurkretsens gud
så lätt icke säljer sin älskade brud.
Berusad av jordiska viner,
hon såldes för guld och rubiner.

Själen.

Ditt strålande guld jag, fast suckande, ger
och dina rubiner tillbaka.
Med kärlekens öga ej Ljusdrotten ser
i världsfurstens smycken sin maka.
Väl smärtar mig bittert min prydnads förlust —
ack, jorden har ock sina kronor, sin lust —
men sjufalt i Pleromas salar
mig Kristus mitt offer betalar.

Demiurgen.

De skänker, du erhöll, ej köpa dig fri,
för evigt du hyllat mitt läger.
Min skall du ock evigt, o älskade, bli,
i pant jag ditt famntag ju äger?
Se, oskuldens rosor jag kysst från din hy.
Se kedjan av blomster! Försök ej att fly:
sju vandrande stjärnors eoner
dig vakta från himmelens zoner.

Själen.

Förgäves du hotar, ej evigt hos dig
en fånge skall Anima bliva.
Av löftet jag tröstas. En lösen för mig
eonernas konung skall giva.
Med blodets rubiner, den yppersta skatt
i skapelsens allt, ur materiens natt,
ur världsfurstens armar skall Guden
friköpa den suckande bruden.

TILL NATTEN.

Elegi.

Redan med Cyntias[1] lampa i hand, omglimmad av stjärnor,
kommer du, vänliga natt, åter från skuggornas land.
Tystnaden jämte dig går och sömnen, av vallmo bekransad,
lekande drömmars tropp följer ert segrande tåg.

[1] Cyntia = Diana, mångudinnan.

Digitized by Google

Heliga natt, i din famn jag med lågande känslor mig kastar.
Uslingens enda skatt, slavarnas frihet du är.
Dölj mig för människors syn, bjud människorösterna tiga,
och på moderlig arm vagga ditt gråtande barn.
Kan du ej hela de blödande sår, mig dagen har givit,
klaga min smärta för dig skall du ej neka likväl.
O, att du evig blev! — Men allt är förgängligt i tiden,
vågorna skifta ej så fjärran på sjöarna om.
Snart är ditt välde förbi, snart strålar den rosiga Eos,
fordom min glädje och nu fasans och sorgernas bud.
Dock, jag känner en natt, som aldrig sig ändar, en vila,
aldrig av spöken störd, aldrig av drömmarnas här.
Mäktige gudar, unnen mig den! Snart, snart mig den unnen!
Icke en annan bön har jag att ställa till er.

MÅNEN.

O, aningens och minnets bleka stjärna!
Du, i vars sken i nattens dunkla timma
vårt hjärtas blyga idealer simma,
vid näktergalars melodi, så gärna!
O tankens ljus, o magiska laterna,
gjut rikare ur skyn din midnattsstrimma
och själen lyft ur jordens låga dimma
upp till den höjd, dit känslorna dig ärna!
Skön ur din ring Amanda fordom lyste;
mild som en ängel, blek av salig tjusning,
hon medlidsamt från nöjets himlar myste.
Mitt forna själv från dig nu strålar åter.
Tyst viskar det med lövens aftonsusning
och pärlors dagg på markens liljor gråter.

NÄCKEN.

Kvällens guldmoln fästet kransa,
älvorna på ängen dansa,
och den bladbekrönta Näcken
gigan rör i silverbäcken.

Liten pilt bland strandens pilar
i violens ånga vilar,
klangen hör från källans vatten,
ropar i den stilla natten:

"Arma gubbe, varför spela?
Kan det smärtorna fördela?
Fritt du skog och mark må liva,
skall Guds barn dock aldrig bliva!

Paradisets månskensnätter,
Edens blomsterkrönta slätter,
ljusets änglar i det höga,
aldrig skådar dem ditt öga."

Tårar gubbens anlet skölja,
ned han dyker i sin bölja.
Gigan tystnar. Aldrig näcken
spelar mer i silverbäcken.

Digitized by Google

AMANDA.

I blomman, i solen
Amanda jag ser;
kring jorden, kring polen
hon strålar, hon ler.
I rosornas anda,
i vårvindens pust,
i druvornas must
jag känner Amanda.

När guldharpan klingar,
när västan sig rör
med susande vingar,
Amanda jag hör.
Allt, ängel, bestrålar
din himlagestalt.
Lik skaparns, i allt
din gudom sig målar.

Se, själarne ila
vid dödsängelns bud
till gyllene vila
i famnen av Gud.
Se, floderna hasta
med skummande fart.
I havet de snart
sig dånande kasta.

Men aldrig min trånad
till målet skall nå.
Blek, suckande, hånad,
jag enslig skall gå;
skall evigt, gudinna,
likt stjärnan dig se
högt över mig le
och aldrig dig hinna.

MOLNET.

Sonett.

Vad är vårt liv? Ett moln, som flyktigt simmar
kring rymderna på ödets kalla ilar.
Förvandlat evigt, aldrig det sig vilar
och varar högst en sommaraftons timmar.

Auroras fackla denna sky bestrimmar;
en annan här av lånat månsken smilar;
vid återskenet ifrån solens pilar
av guld och diamanter denna glimmar.

En gråter lågt den höstliga naturen;
en låter gällt sitt vreda dunder skalla;
högt svävar en i vårliga azuren.

Dock blotta moln och dunster äro alla;
av jordens trånad till ett skuggliv buren,
envar skall åter i sitt ursprung falla.

ENDYMION.

Ode.

Skön, med lågande hy och slutna ögon,
slumrar herden så ljuvt i månens strålar.
Nattens ångande vindar
fläktat hans lockiga hår.

Digitized by Google

Stum, med smäktande blick och våta kinder,
honom Delia[1] ser från eterns höjder.
Nu ur strålande charen
svävar hon darrande ned.

Och av klarare ljus vid hennes ankomst
stråla dalar och berg och myrtenskogar.
Utan förerska spannet
travar i silvrade moln.

Herden sover i ro. Elysiskt glimma
i hans krusiga hår gudinnans tårar.
På hans blomstrande läppar
brinner dess himmelska kyss.

Tystna, suckande vind, i trädens kronor!
Rosenkransade brud, på saffransbäddar
unna herden att ostörd
drömma sin himmelska dröm!

När han vaknar en gång, vad ryslig tomhet
skall hans lågande själ ej kring sig finna!
Blott i drömmar olympen
stiger till dödliga ned.

UPPOFFRINGEN.

Canzone.

För dig, o änglaljuva,
jag sista gången tänder
min offereld, av himlens vind omfluten.
Med sångens milda duva
till avsked jag dig sänder
en daggig ros, i diktens lunder bruten.
Av känslans tår begjuten,
Amanda, skönt hon glimmar.
Dock vet, de forna såren
ej pressat denna tåren,
som tindrande i purpurkalken simmar:
av glädje jag den fällde,
befriad evigt från passionens välde.

[1] Månggudinnan kallades Delia efter sin födelseort, ön Delos. Hon älskar den underbart sköna herdegossen Endymion, som hon uppsöker, under det att han ligger försänkt i sömn.

Digitized by Google

Försvunnen är min låga,
likt flamman, som sig höjer
från altaret mot luftens regioner.
Ej av min forna plåga
ett spår i hjärtat dröjer,
en suck ej hörs i lutans silvertoner.
I eviga eoner[1]
min kärleks blomstersaga
ej mer skall omnämnd bliva,
ej mer en harpa liva,
ej känslovek en ynglings dröm ledsaga.
Nej, utan namn och minnen,
o, långa suckar, evigt I försvinnen.

Se, Cyprias[2] purpurblomma,
hur lockande hon blänker
på törnbeväpnad stjälk i vårens dagar.
Snart, vissnande, den fromma
sitt bleka huvud sänker,
och nordanvädret hennes stoft förjagar.
Snart turturn åter klagar,
och vårarna, som farit,
å nyo jorden sira,
och nya rosor spira
ur dagen fram — dock ej den ros, som varit.
Så jordisk kärlek flyktar.
I höjden av sin prakt dess fägring lyktar.

Död måste blomman bliva,
om hösten skall oss unna
från tyngda grenar sina gyllne frukter.
Sitt larvstånd övergiva
skall fjäriln för att kunna
i purpurflykt omkryssa källans bukter
och andas vårens lukter
och mellan rosor paras.
Ja, kedjan måste krossas,
den sköna formen lossas,
om tingens väsende skall uppenbaras.
Och som för gyllne strålen
ett töcken flyr, så för idén symbolen.

Ja, om den höge anden
på himlaburna vingar

[1] Här: oändliga tidsåldrar, evigheter. [2] Kärleksgudinnans.

Digitized by Google

skall fri och salig mot sitt hem sig höja,
de veka blomsterbanden,
vars trollmakt honom tvingar,
han slite först och rive tingens slöja!
I evigt mörker dröja
det inre livets sinnen,
så länge med förmåga
av vällust eller plåga
det yttre härskar över deras minnen.
Uppoffringen allena
befriar själarna och gör dem rena.

Farväl då, änglaväsen!
Mig andra världar kalla,
mig vinka stjärnornas keruber sakta.
Som blommorna, som gräsen
fantomerna här falla.
Hell dem, som trofast himlarna betrakta,
som tidigt lärt förakta
allt, vad ej evigt bliver!
O flicka, skönt du blommar:
all världens rikedomar
jag utan tvekan för din kärlek giver.
Men himlens eld mig bränner,
ett högre liv mitt väckta hjärta känner.

* * *

KARL AUGUST NICANDER.

Ur TASSOS DÖD.

"Min själ är fri. Mitt hjärta hoppas åter.
I morgonskimret här jag finner mig
lik hyacinten, som av glädje gråter,
när solens första stråle tänder sig.
Natt! Allt ditt mörker nu jag dig förlåter,
och som försvunnen vill jag älska dig;
ty flydda faror vandrarns mod belöna,
och mörka minnen hoppets ljus försköna.

Digitized by Google

Mitt liv var natt. Invid Tartarens[1] älver
jag mina tårbestänkta lagrar skar[2].
Lik eolsharpan, som för vinden skälver,
min lyra gav på mina suckar svar;
och som på nattens himlarymd sig välver
ett irrsken fram, min Leonora var
en drömbild blott, som milt emot mig myste,
så länge diktens strålar den belyste.

Men nu är natten med sin dröm försvunnen:
i världen intet mig bedrager mer.
Min onda genius är övervunnen,
och segerns krona ren jag vinka ser;
men diktens lampa är ej nederbrunnen,
fastän hon här ej flera strålar ger.
Min ande flyr från människor, som mig hata,
till sitt 'Gerusalemme liberata'[3].

Italien! Krona bland naturens under,
du, som med dina floders silverfall,
din blåa himmel, dina rika lunder
så ofta livat mina känslors svall!
Här, i den lugnaste av mina stunder,
jag älskar dig, och jag förgäta skall,
att dina lagrar nu beskugga slavar
och lazzaroner trampa Bruters[4] gravar.

O! Rom, som fordom stiftat världens lagar
och än uti ditt intet allt förmår!
Gudomliga ruin, där minnet klagar!
Du världens Kolisé[5], som vördad står,
och kring vars mur i fallna släkters dagar
en yppig blomsterranka konsten slår.
Du än ej glömt förglömda fäders lära:
du kallat mig till lagerkronans ära.

[1] Underjordens. [2] Skära lagrar = vinna ära. »Jag blev en berömd skald under sorgliga, mörka förhållanden» (vid »Tartarens älvar»). Torquato T. vistades mer än 20 år vid hovet i Ferrara, där hertigens syster, Leonora, väckt hans kärlek. Såsom sinnessjuk var han under denna tid länge berövad sin frihet. Sina sista år förde han ett kringirrande liv, plågad av sjukdom och inre oro. Till slut fann han en fristad i klostret San Onofrio i Rom, där han avled 1595, strax efter det han mottagit kallelse till den ovanliga utmärkelsen att som Italiens främste skald lagerkrönas på Kapitolium [3] »Befriade Jerusalem», Tassos förnämsta verk. [4] Hänsyftning på Marcus Junius Brutus, »den siste kämpen för Roms frihet», † 42 f. Kr. [5] Kolosseum (l. Koliseum), det gamla Roms största amfiteater, nu en ruin.

Digitized by Google

Ren gratiers[1] händer lagerkronan vira,
högt i min aning dyrkad, ej begärd.
Men se! Den hjässa, som hon ämnar sira,
blir först i döden hennes prydnad värd.
Vem vet, om ej, då de min högtid fira,
på samma gång den fröjd blir mig beskärd,
att höljt av lov, mitt namn kring världen ilar,
min sång förtjusar — och mitt hjärta vilar?"

•

Så sjöng Torquato Tasso, där han satt
vid Sankt Onofrio i klosterlunden
och njöt med lugn den sköna morgonstunden,
som följde långsamt på en kvalfull natt.
Hans kind var fallen, men där fanns bevarad
en rodnad, tänd för härligare dar,
och själens eld, av lidande förklarad,
i skaldens öga glänste kvar.
— — — — — — — — — — — — —

När nu med rädd förhoppning skaldens vänner
kring honom stå, fast han ej mer dem känner,
den dubbla klosterporten låtes opp
och Cinthio Aldobrandini[2] träder
till Tasso fram i rika högtidskläder,
omgiven av en reslig schweizer-tropp[3].
Uti hans blick brann glädjens låga mäktig,
den höga pannan vittnade om mod,
och manteln föll kring hans gestalt så präktig
som gudadräkten kring Apollos stod.
Med vördnad han som sändebud sig böjde
för sångens son och så sin stämma höjde:

•

"Den helge fadern låter hälsa dig,
Torquato Tasso! Han erinrar sig,
att fordom lagerkronan hedrat mången,
vars ära ren av jorden är förgången;
han beder dig, vars sånger ej förgå,
att ock en gång du henne hedra må.
Den helge fadern, så mitt budskap ljuder,
till morgondagen dig högtidligt bjuder

[1] D. v. s. sköna, behagfulla damers. [2] Kardinal av en berömd släkt, påvens närmaste man. [3] Påvens livvakt utgjordes av schweizare.

Digitized by Google

igenom mig, vår kyrkas kardinal,
till Kapitolii festligt prydda sal
att där för dina snilleverk belönas
av folkets hyllning och med lager krönas.
Så hans behag och vilja yttrar sig.
Med honom vare makt och frid med dig!
Hell dig och hell den krona, du skall bära!
Välkommen, Tasso, till din egen ära!"

*

Då lyfte Tasso sina ögon opp
och sade med en blick av himmelskt hopp:
"O, vad är jag för en så stor belöning?
Den helge fadern kallar mig till kröning —
hans stämma nyss till mig högtidligt ljöd —
Jag kommer — ja! jag kommer" — Dessa orden
de sista voro av hans mun på jorden!
Han sjönk i Cinthios armar och var död.
— — — — — — — — — — — — —

AFTONEN.

Välkommen, välkommen, du klara,
du stilla och ljuvliga kväll!
Nu låter jag sorgerna fara,
du gör mig så trygg och så säll.

En ängel på glänsande vingar,
du svävar från himlarna ner.
Du frid åt de levande bringar,
och svalka åt jorden du ger.

Du står mellan dagen och natten
och talar försoningens ord;
och skönt på de speglande vatten
försmälter du himmel och jord.

Ditt guld över ekarnas toppar
och blånande bergen du sår.
Milt läskar du blommornas knoppar
med daggens balsamiska tår.

Och fåglarna, glada och fria,
dem hoppet än aldrig bedrog,
de sjunga sitt ave Maria
i dal och på berg och i skog.

Vad gör det, att skymningen breder
sitt flor? Han är tankarnas vän.
Vad gör det, att solen går neder?
Hon kommer i morgon igen.

På purprade molnet hon blänker;
hon liknar den dödliges hopp:
ty knappt hon i väster sig sänker,
förrän hon i öster går opp.

Nu låta vi sorgerna fara;
du hägnar vårt fredliga tjäll.
Välkommen, välkommen, du klara,
du stilla och ljuvliga kväll!

Digitized by Google

VÅGEN.

Mitt liv är en våg,
som röres en tid
i svallande tåg,
vid vindarnas strid.

När lugn blir på hav
och vinden är tyst,
då somnar hon av
vid stranden, hon kysst.

Hon lägger sig ner
till ro i det blå.
Hon synes ej mer,
men finns där ändå.

Av världshavet ju
en droppe hon är,
och solen ännu
kan spegla sig där.

UR RUNOR AV NORNA-GEST[1].

Erik Vasas runa.

Tyrannen tog, vad tagas kan;
men jag en törnekrona vann.

"Giv akt! Vem där? Hu! Sjön är grön och stjärnorna de skälva.
Herr Erik, lägg dig ned och sov, ty nu är klockan elva."
Så talte livdrabanten till kung Erik.

Men Erik gick så många steg, som slag hans hjärta slog,
uppå Gripsholm än ingen blund hans heta öga tog,
tungt är att vara konung utan krona.

"Kom fram! Jag vill betrakta dig, nu medan månen lyser:
en kappa vill jag giva dig; mig tyckes, att du fryser."
Så talte livdrabanten till kung Erik.

Och Erik gick till gallret fram, och livdrabanten log.
Han sade: "Skägg har du fått nog, sen *konung* Erik dog,
och därav kan du väva dig en mantel."

Nu hördes klockan ljuda tolv från höga fängseltornet,
brandvakten tutade så dovt tolv gånger uti hornet.
Drabanten gick, — och vakten tog en annan.

Men Erik gick så många steg, som slag hans hjärta slog;
och stegen stå i golvet kvar, som kungafoten tog;
men, Gud ske lov, hans hjärta har fått vila.

"Kung Erik, slut ditt öga till, ty tolv har klockan slagit.
Kung Erik, sov, kung Erik, sov, fast de din krona tagit!"
Så talte livdrabanten till kung Erik.

[1] Nicanders namn i Götiska förbundet. *Norna-gest* är en fornnordisk sagohjälte.

Digitized by Google

Slätt intet Erik aktade, att klockan slagit tolv,
men stannade vid vaktens ord på maskestunget golv.
"Kung Erik" lät så lustigt i hans öra.

"Kung Erik, kom till gallret fram, ty månen skrider fjärran;
om det är du, så buga dig i stormen inför Herran!"
Så talte livdrabanten till kung Erik.

Kung Erik böjde huvut ned, slöt ögat till om tåren,
och livdrabanten log så skön med silverhjälm på håren;
men Erik bad i stormen inför Herran.

Och livdrabanten krönte då hans hjässa med en krans,
bland många brutna törnen där en härlig blomma fanns,
och kransen kom med friden under stormen.

Kung Erik sjönk på bädden ned och sov vid ljud av psalmer.
Nils Sture kom, så drömde han, och bar i handen palmer
och kysste konungen med törnekronan.

Så är det sagt, att samma natt kung Johans öga stod
så öppet, som hans port var stängd, — och såg sitt eget blod;
men hur det var, må Gud allena veta.

UR KONUNG ENZIO,

den siste Hohenstaufen.

Kejsar Fredrik II av hohenstaufiska ätten ger sin unge son, konung Enzio, i uppdrag att bekämpa påvemakten och de italienska städerna, särskilt Bologna.

Kejsar Fredrik och Enzio.

Enzio kom. Av själens vingar
lyftes svävande hans gång.
När han talar, rösten klingar
som en annans skönsta sång.
Varmt från friska läppar sänder
han sin morgonhälsnings ljud,
kysser ömt sin faders händer,
väntar tyst hans bud.

"Konung Enzio!" Fredrik säger,
"dyre son! min ålders tröst!
Två klenoder här jag äger
i min hand och i mitt bröst.
En är kärleken, — och denna
länge varit dig beskärd.
Tag den andra, lär att känna
mitt härförarsvärd!

Till att segra, ej förtrycka
tag det, bär det, hedra det!
Fast som jag, med mera lycka,
vandra, son, i mina fjät!
Mantuaner och parmenser
slog du nyss med riddarmod;
lär ock nu de bolognenser,
att du är mitt blod.

Digitized by Google

Fordom som Vesuvii flamma
steg jag upp mot himlens höjd,
oföränderligt densamma,
utav inga stormar böjd.
Nu jag röken är, som höjer
sig från samma offerhärd,
men den västanvinden böjer
på sin himmelsfärd.

Ned ur bragdens ljusa länder
vinden mig mot jorden för.
Jag vill se Neapels stränder
än en morgon, förrn jag dör.
Stig nu upp, du unga låga!
Vatikanen övervinn!
Ljusets skydd och mörkrets plåga,
ofördunklad brinn!

Enzios dom.

Enzio har besegrats och står inför höga rådet i Bologna för att höra sin dom. Den avkunnas av förste konsuln.

"Konung Enzio! unge hjälte,
stor i allt, fast ej till åren,
skön du är i ungdomsvåren
i ditt ridderliga bälte.
För din krona, för din ära
vi en skyldig vördnad bära.
Kungavakt dig folket giver,
konungsligt ditt fängsel bliver.
Kring dig skola blommor dofta,
ädlingar dig tjäna, ofta
sköna tärnor för dig dansa
och din sköld med blommor kransa.
Konung! så du ärad bliver.
Detta dig Bologna giver."

Och ett bifallsrop man hörde
ifrån folkets läppar ljunga.
Stilla Enzio stod, den unga:
ej ett anletsdrag han rörde.

Åter tyst i alla salar,
ty den förste konsuln talar:
"Fredriks son! din fader varit
kyrkans gissel och de frommas.
Hårt han emot oss förfarit
och vår ringhet stolt begabbat.
Därför bannets stråle drabbat
kejsarn, och hans segerblommas
blad strös ut som stoft för vinden
av de små, dem han försmädat,
av de ringa, dem han hädat.
Unge prins med rosenkinden!
Hämnaren i skyn har givit
dig åt oss. Vår lön du blivit
för de djupa sår, som svidit,
för den smälek, som vi lidit.
Inom murar, inom galler,
utan räddning, utan fara,
sköna ros, vi dig bevara,
tills du vissnar, tills du faller.
Glänsa skall du, oss ett minne
av den höga hämndbedriften.
Som en lampa, gömd i griften,
klar, men fången, skall du brinna.
Slockna skall du ock därinne,
döden dig i bojan finna.
Denna dom i sten vi skurit
och med helig ed besvurit.
Den är fast och icke jävig
utav tider eller öden:
den är såsom livet evig
och oblidkelig som döden."

Då var slut med folkets tjusning.
Genom salen gick en susning
av en suck, som långsamt dog —
dog — men konung Enzio log.

* * *

Digitized by Google

ERIK JULIUS SJÖBERG.

(VITALIS.)

UR KOMISKA FANTASIER.

2.

På jorden ett underligt släkte är,
under namn av vänner det komma plär.
Vill efter ett kännetecken man fråga?
Det brinner en eld, heter vänskapslåga,
uti deras hjärtas trånga takt,
som de mig själva hava sagt.
Den elden dock varken värmer eller lyser,
och i dess grannskap man darrar och fryser.
Man vet, som om vinden man anmärkt har,
ej vadan den kommer och vart den far.
De vänner månde rätt tappre vara:
de sällan fly, förrn de se någon fara.
Men eljest ha de en underlig sed:
när ovän förföljer, förfölja de med.
De sist mig med lust till graven föra:
en mer eller mindre kan ingenting göra.
Dock vet jag: de mena mig mycket väl,
emedan de icke slå mig ihjäl.
Kring mig de ofta församlas i skara,
som skulle det uslas magnet jag vara.
Men frågar man, vi på två ben de gå,
så kan jag väl också svara därpå;
de vilja därmed mig övertyga,
att människan icke är skapt att flyga.

PROMOTIONEN.

1824.

Vid Solons tid man hade uti Grekland,
dock inberäknat alla öarne
och hela mindre Asien, *sju* vise;
men år ett tusen åttahundratjugu
och fyra uppå Fyris nakna stränder

Digitized by Google

framkommo ur sitt intet *sjuttisex*[1].
Man ser därav liksom av mycket annat,
hur högt upplysningen i vår tid stigit! —

Vi hade redan våra läxor uppläst.
Den ed vi svurit, mera ljuv att svärja,
än den en Celadon[2] i sin förtjusning
vid älskarinnans bröst om kärlek svär,
och kanske ändå mera ljuv att hålla,
den ed att ej mer undergå examen[3].
De professorer sutto mäkta dystre,
att de ej mera skulle få det nöjet
att höra, huru väl vi intet visste.
Vi hade också redan undergått
det verkeligen svåra kunskapsprovet
att giva ut ett litet verk på trycket,
som professorer skrivit i vårt ställe,[4]
och från katedern vi det ock försvarat
med granna floskler[5], för vars skull på sin tid,
då språket redan var uti förfall,
skolmästaren Quintilianus[6] givit
en primagosse handplagg[7].

Den dag var inne, då vi skulle lönen[8]
för dessa märkliga idrotter skörda,
densamma lön, som Roms imperatorer
vid slutat fälttåg, då i stor batalj
de slagit fiendernas här och vidgat
med härliga provinser rikets gränser,
mottogo av ett tacksamt fosterland;
densamma lön, som även sedermera
för oförgätligt sköna snillebragder
blev ämnad åt den ridderlige Tasso,
dock ämnad blott, vid aftonen av livet.
O tempora, o mores![9] och du Febus,
som låter så förnedra snillets krona!
Dock — du är icke heller mer densamme,
ty från att vara gud för skaldekonsten
du sjunkit neder till ett fel i henne.[10]

*

[1] År 1824 promoverades i Uppsala 76 magistrar (»vise»), av vilka Vitalis var en. [2] Det vanliga namnet på älskaren i herdedikterna. [3] En högtidlig förbindelse gavs att ej än en gång vid universitetet avlägga examen för fil. magistervärdigheten. [4] Magisteravhandlingen författades vanligen av professorn i ämnet, men befordrades till tryckning och försvarades av kanditen. Disputationen hölls alltid på latin. [5] Fraser. [6] Romersk vältalighetslärare, † omkr. 100 e. Kr. [7] En lärjunge i prima (lägsta klass) skulle bestraffats, om han talat så dåligt. [8] D. v. s. lagerkransen. [9] O tider, o seder! (citat efter Cicero). [10] *Febus* = bombast, ordprål, svulst.

Digitized by Google

Ren högt stod solen på sin blåa bana
och vid kanoners dunder dagens hjältar
sig drogo på sin underliga rustning.
Först skjortan, utav vad beskaffenhet
det är likgiltigt, ty i våra dagar
man lägger ej så stor vikt på det inre,
är endast ytan, ytan grann och präktig.
De smala ben i vita strumpor glänsa.
Till ärans höjder går var kandidat,
så silverfotad som Homeri Tetis[1],
och där de korta byxor nått sin gräns,
oss röda rosor[2] uppå knäna växa.
Men ovan kring de lärda kroppar hänger
en sällsam jacka, fordom svart till färgen,
och här och där beströdd med ljusa fläckar.
Åskådaren däröver ej må undra,
ju även solen sina fläckar har.
Men över henne rosenröda skärpet
kring livet sitter liksom ett mirakel,
liksom om mitt uti en vinternatt
på himlen morgonrodnan skulle skina.
Men uppå detta allt en kappa svävar
och fläktar uti vindens direktion[3]
liksom den vise ägarns egna tankar.
De unga männer gå med blottat huvud;
åskådaren erinrar sig därvid,
hur icke heller i det gamla Rom
en hatt fick komma uppå trälens huvud.
Så gingo vi med stolta ögonkast
uppå den stora, undersamma mängden
vid klockoringning, likasom vår skyddsguds,
Apollos, likbegängelse vi firat.
Dock lever guden, fast med litet liv.
Uti tre hela år han sitter kulen[4]
och larmar högt och lamenterar[5] över
vårt lands geniers armod på geni.
Men när fru Tellus har för tredje gången,
allt efter gammal utnött slentrian,
fullbordat till de astronomers nöje
sin långa resa i den tomma luften
och kommit efter varje års förlopp
precis till samma punkt, där högstdensamma
befann sig vid sin vandrings första början,

[1] Akilles' moder, Tetis, kallas i Iliaden vanligen den »silverfotade». [2] Röda bandrosetter. [3] Riktning. [4] Promotionerna firades blott vart tredje år. [5] Klagar.

Digitized by Google

däri en metafysikus[1] ej olik,
då slår sig solens gud och snillets lös
och är den dagen vid förträffligt lynne:
förty han firar då med hög effekt
på Fyris' platta mark en parodi
uppå de sinas kröning uti Delfi.
Vi hunnit målet, trädde in i templet
uppå ett berg av träd, som het Parnassus.
Apollo rätt oartig var emot oss
och bjöd oss ej en gång att sitta ner.
Vi stodo hela dagen på ett ställe,
som om vi rötter fått och blivit trän,
som gudens första älskarinna Dafne.
Vi törstade, och med begärligt öga
vi kring oss sågo efter Aganippen[2],
men ej det minsta spår av henne funno.
Apollo mera sparsam var på vatten
än som hans söner, rimmarne i Norden.
Men dagens bard, en fjäril ifrån Pinden[3],
steg fram och höjde opp sin silverstämma.
— — — — — — — — — — — — —

Men det är mina värda landsmäns sed
att ingenting av vikt sig företaga,
varav ej magen har den högsta vinsten.
Ty uti ätande och drickande
är än uti vår tid en gnista kvar
av götisk kraft och utav forntids allvar.
I gommen sitter detta släktes känsla,
dess värde uti titeln och i rocken;
och dess förnuft? Jag vet ej, var det sitter.
Den dagen låg dock i vårt ätande
en hög, begrundningsvärd, symbolisk mening.
Det låter nämligen sig lätt begripa,
att icke vi för vetenskap och konst,
men endast för den ädla matens skull,[4]
ha fiskat glosor uti Aganippen.
Vi äro icke några svärmare.
Bevare himlen nådigt vårt förstånd!
Vi mycket ha, så är det svårt att vakta.
Vi äro vise män, som tänka för oss.
Vi leva icke mer i paradiset,

[1] Grubblare över tillvaron, »filosof». [2] Källa på berget *Helikon*. [3] Sånggudinnornas berg (liksom Helikon och Parnassos). [4] För att skaffa oss ett levebröd.

Digitized by Google

där Adam promenerade helt naken
och levde endast utav frukt och grönkål
och låg fyrfotad vid den klara källan
och läppjade sin morgondryck ur henne.

Vi tempelsvenner suto nu förtroligt,
utpyntade, omkring det rika bordet.
På bordet stodo sköna sinnebilder:
där stodo krukor, skuggade med lager.
Där stodo även många läckra rätter.
Och som det händer klärvoyanta[1] pigor,
att sig ett ljus kring deras maggrop breder,
och att de tingen blott med magen se,
så även nu det hände dagens hjältar.
Vi läto läcker mat och ädelt vin
trumpetas in uti oss. Skålar druckos,
och larmet störde Epikuri gudar[2],
ehuru långt de bo från Fyrisvall.
Man gladde sig omkring det långa bordet,
liksom man glädes uti skördeanden[3],
och som man glädes, när man skiftar byte.
Men därpå gingo, liksom fröken Dina[4],
de andre ut att skåda landsens döttrar
och ännu mer att låta sig beskådas,[5] —
så mycket mer som deras högtidsdräkt,
så brokig som den svenska poesien
och lånad ifrån flera håll som hon,
för dagen liksom hon allenast gäller.
Och mindre lätte, än de blivit funne
på snillets våg, de viste sig i dansen.
Men jag gick hem och sov på mina lagrar,
sen jag med fröjd min kortkungsprakt lagt av
liksom en fjäril, flygande ur puppan.

Jag vill ej nyttja solens gyllne vagn
för att uti *djurkretsen* köra gödsel.
Jag redan löst min Pegasus[6] från plogen;
hans klippta vingar börja åter växa.
Må andre gräva ned sig uti mullen!
De äro döde; det är deras hem.
Jag leva vill i sångens gudaliv,

[1] Som under magnetisk sömn se för de yttre sinnena dolda ting (»clairvoyant»). [2] Ostörd ro är enligt den grek. filosofen Epikur det högsta goda (gudarnas tillvaro). [3] Skördetiden. [4] Dotter av Jakob och Lea. [5] Efter middagen var promenad och sedan bal. [6] Den bevingade skaldehästen.

Digitized by Google

jag sitta vill i forskningens demanttorn,
på vilkets spira morgonstjärnan glänser,
och där med frihet läsa och begrunda
de kolossala, gyllne hieroglyfer
uti naturen och mitt eget hjärta.
Se! Febus sänker sig på silverskyar
och i en mera värdig skrud mig kläder.
En krans han flätar in i mina lockar
utav den lager, vilken ej förvissnar;
han vid min skuldra fäster gyllne bågen,
varmed han fordom ormen Pyton dräpte,
till tecken att en skald skall vara *hjälte*.
Han sätter i min hand den gyllne lyran,
vid vilkens klang ifrån sitt höga hemland
den Eviges förstfödda dotter, *Skönhet*,
med stjärnor krönt och klädd med morgonpurpur,
liksom en brud intill mitt hjärta sjunker.

LIVET OCH DÖDEN.

Står jag om en morgon på fjällets topp,
med sin grönskande majkrona krönt,
och ser dagen i guld och purpur gå opp,
jag ropar: Vad livet är skönt!

Liksom uti lunden fåglarnas röst,
då ljusningens timma är när,
uppvakna till sång i mannens bröst
de mäktiga hjältebegär.

Då känner min själ en osläckelig lust
att fjärran från hem och från hus
som solen vandra från kust till kust
och skapa blommor och ljus.

Står jag om en afton på fjällets topp,
försjunken i andakt och bön,
och ser natten i silver och purpur gå opp,
jag tänker: Vad döden är skön!

Och nalkas en smekande aftonvind
med blommors doft i sin famn,
då tror jag naturen kyssa min kind
och med kärlek viska mitt namn.

Digitized by Google

Ser jag den oändliga himmelen stå
med stjärnor som barn i sin famn,
alla människobragder tyckas mig små,
blott stort den Oändliges namn.

Ack, hur de förlora sin trollande röst,
all jordens fruktan och hopp,
när de eviga tankar i skaldens bröst
som stjärnor på himlen gå opp.

FÖRSAKELSE.

Vi skulle jag ej möta glad min plåga?
Hon är en ängel, sänd ifrån min Gud.
Vi skulle jag den gode fadern fråga,
varför han valde henne till sitt bud?

Som fågeln under moderns vingar vilar,
intill hans bröst jag lutar mig i ro,
och kommer döden än med tusen pilar,
jag segrar dock, och segern är min tro.

Liksom en duva mild sig bönen höjer
emot min faders stjärnefäste blå,
och när min fader i sitt ljus hon röjer,
hon viskar stilla i hans öra så:

Låt offret av min vilja dig behaga,
o du, som djupet av mitt hjärta ser!
Jag vill av dig min kalk med kärlek taga,
liksom du honom utav kärlek ger.

ENSLINGENS SÅNG I DEN STORA ÖKNEN.

Allt skönt, som uppblommar på jordens rund,
skall i dag eller morgon dö,
och där rosen rodnar i denna stund,
snart tumlar sig stormen i snö.

Vad med kärlek jag slutit tätt till mitt bröst,
därifrån som en bölja flytt hän,
eller liksom löven i stormig höst
uti gula virvlar från trän.

Digitized by Google

En vän jag hade: jag gjutit mitt blod,
om hans blick det begärt av mig;
men mitt hjärtas värma han ej utstod:
måste bort för att svalka sig.

Då grät jag högt och ropte hans namn:
min hade han varit en gång.
Hans minne jag endast slöt i min famn,
och då blev all världen mig trång.

Så kom jag till sirenernas kust,
till kärlekens rosenlund.
Där var en blomma min ögonlust,
men endast en liten stund.

Så härlig blommade upp min ros,
och doftet blott kärlek var,
men en rövare bladen tog sin kos
och lät mig taggarna kvar.

Och min varelse blev så stum och kall,
som om döden lagt handen därpå.
Dock försmår jag trösten av tårars svall;
nog gråts det på jorden ändå.

Men mitt öga ler matt, som höstsoln ler
över öknens ensamhet.
Ny vår man ofta på jorden ser:
min själ ej av vår mer vet.

Men när stormen himmel och jord upprör,
har jag än åt livet min lust.
Den, som ingenting på jorden tillhör,
han lider ock ingen förlust.

Nu går jag på världens marknadstorg,
där var vara en leksak är;
jag kan ej få solen på himlens borg,
och jag därför intet begär.

* * *

Digitized by Google

KARL JONAS LOVE ALMQVIST.

UR SONGES.

Häxan i konung Karls tid.

Här uppå berget ligga gummans svarta knotor,
hon, som i våras här brann upp på bål.
Nu skall du få höra sagan om röda elden:
höra, huru gumman i bålet satts att brinna.
Gumman, hon tog vita stickor av furu,
men sina stickor satte hon i en mur.
Sakta hon steg till muren, och ur stickorna darrhänt
mjölkade hon åt barnena små.
Men utur rika prästens ko var den söta mjölken.
Barnena fingo stå vid moderns bål.

Hjärtats blomma.

En blomma står i hjärtats hem,
hon har ingen färg ännu.
Herren Gud i himmelen den blomman har gjort,
o du!
Blomman stod i hjärtats hem,
hon hade ej färg ännu!
Men av Herren Gud dock hon hade namnet Törnros.
Rosens törnen såra hjärtat,
då rinner blod därur.
Hjärtat frågar Herren:
"Vi gav du den rosen åt mig?"
Herren himmelskt svarar:
"Blodet utur ditt hjärta färgar din ros åt dig!
Du och ditt hjärtas ros då likna i fägring mig."

Marias häpnad.

Lammen så vita på ängen beta,
men barnet Jesus utmed dem går.
Häpen Maria stannar och ropar:
"Jag ser en strålring omkring barnets hår!"

Digitized by Google

Ansgarii varning.

Om i jordens dunkla dal
ett hjärta du träffat har,
då var rädd, var aktsam:
det hjärtat du ej förspill!
Syndens ängel, fördärvets ängel
skilja syskons själar och andar:
om du hör på de änglars röst,
förbi! Förbi! Förbi:
Taga de änglar in i ditt bröst:
förbi! Förbi! Förbi!

BJÖRNINNAN.

Detta är berättelsen om den unge bonden Erik i Iliansboda, som sköt sin brud till döds emot sin egen vilja. Han var ute bittida en sommarmorgon på vildmarken för att jaga undan eller fälla en björninna, vilken flere gånger varit framme och gjort skada på hans faders kreatur, emedan han förut upphittat hennes ide, tagit hennes ungar och dödat dem. Erik visste, att björninnan av vrede och sorg över sina förlorade ungar var ganska djärv och gick nära byn. Han hade också fått spår på henne och sökte henne noggrant.

Erik i Iliansboda hade en trolovad brud, dotter åt en annan bonde, ärlig, men icke förmögen. Hon arbetade hos sina föräldrar med lust och flit alla dagar, varföre Guds kärlek gav henne att få dö i sin ungdom. De, som leva länge, bliva som oftast antingen gripna av världen till deras fördärv eller ock under strid med världen utledsna, förnötta och tråkiga. Detta är dock gott för många; men de, som Guds kärlek finner tidigt goda, få dö i deras glada tid. Det hände med denna brud. Hon tog sig ingen fri stund ifrån arbetet hos sina föräldrar, annars än en morgon i soluppgången. Då gick hon till skogen att samla gröna blad och rosor till en sådan blomsterkvast, som brudar bruka hava vid hjärtat under bröllopet.

Det var samma morgon, som Erik var ute. Under det flickan gick lutad och plockade, kom den sörjande björninnan, vilken ville släcka sin hämnd på henne, emedan den barnlösa, vilda modern nu bar hat till alla människor. Hastigt efter på avstånd kom bondgossen; och när han såg björninnan nära hans brud, var han snabb att skjuta. Kulan gick så nära som ett hår förbi björninnan själv och därefter i bröstet på hans flicka, varav hon nedföll på sina plockade rosor. Skytten skyndade sig dit: då vände hon sitt ansikte och såg på honom med sina sista blickar, ty hon var ännu icke bortgången. Han kysste henne: därefter blundade hon och var död. Härunder oroade dem björninnan icke. Detta djur är av ett allvarsamt och djupsinnigt lynne; efter skottet icke träffat henne själv, utan gått förbi och fällt till jorden den flicka, som hon ämnat anfalla, så var hon nu nöjd och satt på avstånd stilla på en stubbe, under det att skytten tog det sista avskedet av sin brud. Sedan han många gånger kysst

Digitized by Google

hennes igenslutna ögon, tog han och bar henne hem på sina armar. Han gick då med sin vän förbi den svarthåriga ludna modern, vilken även nu icke rörde sig, men såg på honom med dystra och nästan milda blickar, liksom hon tänkt, att nu förstod väl skytten i sitt hjärta, vad det var att mista, vad man håller allrakärast i världen.

Det är icke ovanligt att se en björn småskaka på sitt huvud och hava nästan gråtande ögon.

Sedermera hände det, att Erik ofta gick hemifrån, ty han tyckte sig höra sånger eller ljud i sin själ, vilka manade honom att gå till vildmarkerna; och ehuru han förnam detta i sitt hjärtas hem, var det likväl tillika för honom, såsom om han även hört det ur skogen. Det blev därföre liksom två sammansmältande melodier. Sålunda hörde han det:

Kom i skogen, sköna gosse, kom, o kom!
Här är dödens
ljuvliga trädgård:
härifrån till ljusa stjärnors vackra himmel
gick din flickas ande.
Minns du, o
minns du mitt
bröst, då du sköt?
Kom i skogen, du min gosse, kom, o kom!
Här är rosor,
kyssar och döden.
Minns på mina ögons färg och kom!

Erik svarade:

Bort är bättre gå än hemma vara nu.
Visst jag kommer:
icke jag bidar.
Härifrån till ljusa stjärnors vackra himmel
går jag till min flicka.
Ja, ja, nog
minns jag ditt
bröst, då jag sköt.
Bort är bättre gå än hemma vara nu.
Här är dödens
rosor och kyssar.
Kom, björninna, vi ska brottas nu!

Sista gången hördes:

Min björninnas famn, den söker jag åt mig.
Kom, du moder,
minns dina ungar!
Slåss med mig för ljusa stjärnors vackra himmel!

Digitized by Google

Du skall hämnas barnen —
jag, jag skall
slåss för min
brud, som du tog.
Kom, björninna, hit till kamp i skogs med mig!
Här är dödens
ljuvliga trädgård.
Nu — o nu, min brud, är jag hos dig.

Björninnans ramar voro tillräckligt starka, så att Erik föll under den sista sången. Men också hon var illa slagen, ty han hade varit stark, så att hon litet därefter själv låg slumrande till döds vid hans sida. Sedermera kom folk till skogen, och när de sågo dem bägge här, gjorde de därom följande tänkespråk: "Ingen gosses kropp sover i en vildare kvinnas famn; men ingen gosses ande sitter hos en stjärnskönare brud."

Ur ARTURS JAKT.

Första sången.

Sir Artur konung satt i sitt höga bergslott,
i vinghjälm satt och gaulernes[1] ätter dömde.
Framför hans fana vaktade Agrawaine
med Allissaunder, Mordred och Colgrevaunce.
När sist han döma slöt och i folket nedsteg,
hans milda visdom sken över allas ögon.
Ur salen bort gick gaulernes sextonfylking;
men riddarskaran, männen av tabelrondo[2],
vid fanans trappa bidande ännu stodo,
och Artur konung sade åt Agrawaine:

"Nog länge hov i Merioneth[3] jag hållit.
Red ut min jakt! Jag ämnar i skogen fara;
Plinlimmons berg det vill jag i kväll omjaga."

Sir Agrawaine stod och i vördnad talte:
"Nog länge dom i Merioneth du hållit,
sir Uters son, Pendragon av Camelothe[4]!
Men vill Plinlimmons luftiga, ljusa branter
med spjut och pilar snabb du i kväll omjaga,
så säg, o konung, tala och bjud, vad hundar
befaller du med dig på den muntra jakten?"

[1] Kelternas. [2] »Runda bordet». [3] Grevskap i Wales. [4] Artur var son till Uter Pendragon (»vingdrake») i slottet Camelothe.

Digitized by Google

Kung Artur satt och svarade så tillbaka:
"Var man av sköld och spjut uti tabelrondo,
han tage själv, vad hundar han kärast håller
för sig; den fred och frihet jag unnar honom.
Men jag för mig, *en* hund jag allenast tager.
Red ut, sir Agrawaine, red ut Gloëny,
min kloka vinthund, hon med den smärta länden,
med hår, som ljusgrå glänsa i solens skimmer,
men skuggans dager till violett dem bryter,
när medjan smidigt hon uti buskar smyger
och nosen, spetsigt vädrande, uppåt vänder!"

Sir Agrawaine stod och i vördnad talte:
"Till kungens jakt Gloëny jag hastigt reder.
Men nu, o Artur, tala och säg, vad falkar
befaller du med dig på den muntra ritten?"

Pendragons ättling svarade så tillbaka:
"Var man av prövad lans uti tabelrondo,
på arm han tage flygande falk, den bäste,
den, som han kärast håller i falkars ätter.
Men jag för mig, Crimonne åt mig jag tager.
Red ut, sir Agrawaine, red ut Crimonne
med huvan stolt på hjässan och bruna nävet[1]!
Han skall mig följa, själv på min hand skall sitta
och ingen lyfta falkhuvan upp på honom,
förrän Plinlimmons heliga hed vi hinna."

Dock Agrawaine talade än i vördnad:
"Till Arturs jakt Crimonne jag ut skall reda.
Sist svara, kung, och bjud, vilken hingst befaller
du rustas skall åt dig att i betslet bita?"

Då uppsteg Artur, hastiga ord han sade:
"Sir Agrawaine, gå att av hundar taga
Gloëny, du! I falkhuset ut och rusta
Crimonne, du! Jag själv går att hingsten sadla.
Ej må den man, som högt av en häst vill älskas
i fred, på jakt, i krig eller hög tornering,
som vill av honom flygande lätt, men säkert
till lyckan bäras, icke må han en annan
till krubban släppa, låta i tygeln fatta.
Han själv sin fox må putsa och ädelt rykta,
på borstad länd schabraket och kappan hänga.

[1] Näbben.

Digitized by Google

Då skall ur ögat, glimmande vänligt, hingsten
på kämpen se och glädjas i trogna hjärtat,
med fågelvingsnabb fot emot lyckan flyga —
och Artur kung är den, som i kväll vill lyckas."

Så slöt var man att tala i riddarsalen.
Bort gick Pendragons ättling, och alla gingo.
Till lustritt ut sig rustade tabelrondo;
var man, var hund, var falk sig i bröstet gladde.
Men Artur själv, den unge, i stallet stod han,
sin silverfox han betslade upp och sade:
"Ej äger jag, fast kung, någon brud att älska,
ej fint omlockad drottning i ögat ser mig,
mig nalkas flickans heliga blick förgäves,
och fädrens andar kalla sin ättling barnlös.
Så kom, Louvalmon fox! O, i stridens tummel
du min gemål, min brud och min enda kärlek!
I blixtsnabbt trav nu skynda vi, skynda vi oss
från Arranwavy söder ut till Plinlimmon;
från Pimbles sjö och Bala[1] vi luftigt fara."

När så han pärlbesmyckade betslet förde
till hingstens mörkgrå läppar och vita tänder,
då stack Louvalmon fox sina öron framåt;
den manomflutna, glänsande, höga halsen
med bifall nedåt bugade sig; två ögon
på Artur sågo, strålande blott, och munnen
för betslets munlag öppnade sig och tog det.

Sir konung log, och viskande så han sade:
Ej le kan du, Louvalmon, och kan ej gråta
hit ned ur dina blinkande bägge ögon;
likväl förstår du, älskande, stilla, trofast,
på mig att skåda, talande så ur tystnad,
som till oss molnens dimmiga andar tala,
när oss de vinka, manande bort till striden.
Så kom, o jaktfox min, att i skogen leka!
Med fågelvingsnabb fot du med oss skall flyga
att markens djur och lyckliga byten hämta.
Dig lovar jag, om galt jag i afton fäller,
skall dig min hovskald säll uti kvädet prisa.
Men kommer kronhjort, träffa vi den att skjuta,

[1] Sjö i Wales.

Digitized by Google

då skall Cadwallon själv av de "nio sånger,"
som nämns den störste bard uti gaulers ätter,
om dig slå an sin sträng på den öppna harpan
och fläta in ditt namn ibland Arturs minnen."

Under jakten kallas sir Artur till Merwyn av Glamorgan, som begär hans skiljedom i en tvist mellan sina tre döttrar.

Tredje sången.

Merwyn, sir av Glamorgan,
satt till bords å bänk vid väggen.
Gent emot vid annan salsvägg
satt till bords i högsta sätet
bjudne gästen, konung Artur.

Nu en fager småsven trädde
in med buffelhornet. Högt i
hornet fradgade den sälla
dryck, som kungen bjudas skulle.
Artur såg den unge småsven,
såg omkring sig, såg på alla,
sist på riddar Merwyn såg:

"Nog av mat, av dryck, o Merwyn!
Spar ditt buffelhorn en timme!
Vilken dom har du att döma?
Säg för mig din dolda önskan!"

"Först, o Artur, drick ur hornet
gyllne honungsmjödet, drick!"

"Först jag döma vill, o Merwyn!
Säg mig domens svåra sak!"

"Dom, o konung, måste fällas
här emellan trenne döttrar."

"Binder kärlek, binder fromhet
icke dig och dina döttrar?"

"Tvenne slott jag har allenast:
ett i Glamorgan beläget,
men det andra här på bergen
inom stämman Cardigan.
Skiftas ej till tre de kunna.
Huru skall jag rätt dem dela,
stycka mellan trenne döttrar,
vad till två allenast når?
Tvenne skola slott och fästen,
kämpar, guld och boskap vinna,
en av dem, den tredje, måste
lottlös bli, en tjänarinna
stå inför de andra två.
Salen ser du full av män,
friare så stolte; djärvt
skåda de omkring på mig,
vänta de, vad dom jag gör.
Sedan ställa de sitt ord
till de tvenne döttrar blott,
som jag rika gör, o kung!"

Upp ifrån sin bänk steg Artur,
leende till Merwyn sade:
"Vore du och all din stämma
riddare av tabelrondo,
då ej så de fria skulle,
att till slott och fästens tinnar
sina ögons hopp de vände,
aktande sin flickas bifall
mindre än ett dunkelt torn.
Men kom ut med mig! Ur salen
gå vi ensamt. Varest har du
dina döttrars gömda skönhet?
I vad rum förbida de?"

Upp steg Merwyn då och trädde
silverlockig fram till fursten:
"Ensamt må vi gå ur salen
till mitt slutna inre borgrum.
Dock, min konung, före domen

Digitized by Google

skall du mina döttrars ögon,
anletsdrag och mun ej skåda.
Domen får av skönhet icke,
får av kinder ej bestämmas.
Blind och rättvis skall du utslag
fälla, utan nåd och ynnest.
Så skall ordet, som du talar,
högt berömmas, lydas, följas.
Efteråt min konung skall
se de tre, som han har dömt."

"Merwyn, säg, på vad skall domen
grundas, om jag dina döttrar
icke känner, icke skådar?"

"Dig skall mina döttrar jag
själv med fadersord beskriva.
Gonerill och Melilcoma
heta tvenne, men den tredje,
Evirallin kallas hon.
Gången bort är Dersagrena,
mina döttrars moder, gången
min gemål ifrån mig. Ensam
står jag i mitt hus och styra
måste trenne böljors oro,
som min insjös vatten krusa."

"Så beskriv din första bölja!"

"Gonerill är stolt och högsint."

"Hurudan din andra bölja?"

"Stolt och högsint Melilcoma."

"Men den tredje, säg, o Merwyn:"

"Evirallin stolt och högsint."

Artur log och sade så:
"Här jag ingen skillnad märker
mellan dina döttrar, intet,
som min dom kan grundas på."

Merwyn, sir av Glamorgan,
svarade sin konung så:
"Kom uti min inre borgsal!
Mina döttrar skall du skåda,
ej till anletsdrag och blickar,
dock gestalten, för att döma
mellan dem med rätt och visdom."

Bägge gingo nu tillsammans
bort ur gästabudets kamrar
in i dunkla, slutna salen,
som i borgens medja låg.
När kung Artur över tröskeln
steg, då slötos efter honom
dörrarna av ek, och intet
fönster han på salen såg.
Men på spisens breda äril
brann en brasa, hög och munter
slog den mot en glugg i taket
sina gula lågors skämt.
Därav sken den stora salen.
Närmare nu gick kung Artur;
vid hans sida fadern trädde.
Men när mitt inunder högsta
valvet fram de kommo, tvärt
stannade de här, ty se,

trenne skepnader där borta,
lysande vid själva salens
mörka vägg, tillsammans stodo.
Flor från hjässan ned till foten
höljde dem, men döljde icke —
flor ej döljer. Lika höga
syntes alla. Dubbel slöja
dock på huvudet de buro.
Icke håret, pannan, ögat,
icke munnen synas kunde.
Själva sågo de ej heller.

"Artur hör!" — så sade Merwyn.
"Gonerill är hon till höger,
stående i vita floret,
höljd, som bölja höljs av vind.
Smärt är hon, du ser, till växten.
Mönstra, välj och rättvist döm!
Nu den mellersta betrakta:
Melilcoma. Gröna floret
henne täcker; vind så täcker
bölja grön vid ängens strand.

Digitized by Google

Men den tredje nu bedöm!
Längst till vänster Evirallin
bidar där i ljusblå floret.
Minst hon synlig är, hon täckes
mest av floret, såsom havets
bölja täcks av blåa molnen,
då långt väster ut vi se, hur
havet går i svanehamn.
Närmare skall ej du träda.
Döttrarna betrakta, Artur!
Fäll ditt kungaord och svara:
Vem skall Cardigan besitta,
Glamorgan vem skall behärska,
och vem skall av dess tre
sina systrar tjäna, säg!"

Artur svarade och sade:
"Föga grund för dom ännu jag
finner. Men din egen ordning
vill jag följa, Merwyn sir!
Gonerill må Cardigan
taga, slottet, där vi stå.
Glamorgan åt Melilcoma
lämna att i arv besitta!"

Knappt så hade Artur yttrat
domen, förrän de i salen
sågo, huru strax den tredje
skepnaden, som stod till vänster,
Evirallin, sakta undan
vek ifrån de andra bägge,
vände sedan sig emot dem
med en djup, men hastig bugning,
som för fruar tjänarinnan
ödmjukt böjer sig och niger.
Dock i lika hast ånyo
höjde skepnaden sitt huvud,
bort i skyndsam gång ur salen
tigande sin väg i skuggan
tog och i en dörr försvann.

Merwyn, sir av Glamorgan,
vände sig till konung Artur:
"Du har dömt den svåra domen.
Gonerill och Melilcoma
rika gjorde du i landet,
slott och riddare de äga.
Vita bölja, gröna bölja,
er nu lugnen på min insjö!
Konungsdomen skall på festen
ropas ut av Blamor härold.
Kom, o Artur, gå vi åter
ut till gästabudets kamrar!"

En tornering hålles, och de segrande riddarna förmälas med Melilcoma och Gonerill. De båda systrarna fordra, att Evirallin skall betjäna dem under bröllopet, men hon har försvunnit.

Fjärde sången.

Sir Artur ensam satt uti mörka skogen:
hans jägarskaror bort ifrån honom kommit.
Louvalmon fox i buskarna gick och bette,
vid kungens fötter slumrade ljuvt Gloëny,
och med sin falk på händerna härskarn lekte.

"Vad tänker du, Crimonne?" så Artur sade,
på falkens huva leende strök och smekte.
Månn' ej du leds och längtar, att jakten hitåt
må komma fort och vi icke ensligt sitta?
Om du ur vassa, krokiga, bruna nävet
så tala kunde, som du i ögat menar,

Digitized by Google

du mig en caballero errante[1] skulle
benämna nu, en irrande riddarkämpe.
Men sörj ej! Länge skall icke mer det dröja,
förrän med jägarbyte av årets avel
vi rida hem till slottet i Camelothe.
Då skall du visst, Crimonne, få bättre glädjas,
än du hos Merwyn gladdes i dag på morgon,
när bort ur borgen, Cardigans hus, vi redo
och du blev glömd, Crimonne, att ädelt matas."

När så han talat, vädrande upp Gloëny
från marken for och sträckte sin nos i vinden.
Hon skällde skarpt, hon morrade korta toner
och upp från kungen ilade bort till klippan.
Då kom om klippans gråiga, grova grottor
en häst, försiktigt letande vägen framåt.
I sadeln satt beslöjad en nymf, och tygeln
hon höll med vita, spensliga, fina händer.
När hon en yngling vilande här i skogen
fick se, hon slog den fladdrande slöjan undan,
sin häst hon höll och talade så till honom:
"Är du en ensam, irrande riddarkämpe,
som äventyr i nejderna tappert söker,
så kom! Jag manar dig att i tvekamp fäkta."

Och Artur gick, den främmande hästens betsel
han artigt tog, och hållande det han svarte:
"Är du en ensam, irrande dam, o flicka,
som våld och orätt måste i landet lida,
så säg! Min lans är din, och i striden gå vi."

Med sakta ord beslöjade damen talte:
"Ej äger jag, fast kvinna, en nådig fader,
ej stålbeväpnad broder om mig sig vårdar.
Till träldom manas jag, ty ej rätt mig unnas,
och mig skall höjdens ande föraktlig nämna.
Så kom, o kämpe! Om på den höga skölden
min rätt du tager, upp ifrån ängen lyfter
den fallna, späda, trampade, blåa blomman,
då skall din ära lyftas i glans till månens
och gudars skyar segla i blått omkring dig;
ty flicka förr ej, flicka av ätt ej sådan,
du har försvarat, som du i dag försvarar."

[1] Irrande riddare (spanska).

Digitized by Google

Sir Artur log för sig, och han artigt sade:
"Ditt stolta sinne hör jag, och orden hör jag.
Så svara, dam, beslöjad i månblå floret:
vad fordrar du av irrande, ensam kämpe?"

"Två värv jag äskar," talade hon tillbaka.
"Det första är, att snabbt du på konung Artur
mig hämnar. Han, han dömde min hand att tjäna,
han dömde mig från slott, ifrån arv och eget.
Den andra bragden är, att ett hus så vackert
med knektar, vallar, rikaste hov och silver
du mig förvärvar, stridande så, som anstår.
Ty intet nu jag äger, allenast äger
två systrar, två, som ensamma allt besitta."

Sir Artur konung såg hennes ögons skönhet.
"Vad är, o svara," frågade han, "vad bliver
den segerlön, som kämpande riddarn väntar?
Skall han, vid porten stående, dörren vakta,
som för till slottet, slottet, det han förvärvat
med arm och lans åt irrande höga flickan?"

Sin slöja hon för kinderna sakta fällde
och sade: "Tapper arm, som ett hov förvärvat,
skall gärna nog sin dörr emot ont bevaka,
ty hans blir borgens fru, som han ädelt värnat."

Sir Artur undan gick till en ek vid floden.
Louvalmons mun han betslade upp med pärlor,
och fram till henne trädde han nu vid klippan:
Jag svär, att dig, o främmande underflicka,
jag hämnas skall på Artur och gård ock vinna
åt dig. Likväl ett enda jag också fordrar:
det är, att först av hästen nu ned du stiger."

"För vad, o kämpe, skulle min häst jag lämna
och sätta ned min flyende fot på jorden?"

"Du vet det nog" — så svarade han tillbaka —,
"att kämpar, vi, som äventyr eftersträva,
kring bergen fara, djärva bedrifter öva,
vi stränga löften gjort för att undfå seger;
vår stolthet är att dem icke nånsin bryta.
Så också jag. Ej undrande se och tveka!
Jag löfte gjort att ingen i striden värna,

Digitized by Google

förrän jag sett dess panna och hand i vatten,
i källa, flod, i rinnande fors, sig tvätta.
Så stig du nu från hästen, om mig du önskar
till kämpe nämna få emot Artur konung!"

"För vad, mig svara, skall jag av vattnet röras?"

"Stig ned! Plinlimmon," sade han, "oss betraktar
i väster där, och sorlande Savern flyter
förbi oss framme här under ekars skymning.
Stig ned till floden, doppande fingrens spetsar,
så skönja får jag dem och av vattnet döma.
Sen skall jag ljuva eden åt dig förnya
och hämndens verk begynna, så snabbt du önskar."

Då slog en sorgsen blick emot höjdens skyar
den smärta damen, talande sakta toner:
"O, skulle mig en riddare sådan möta,
som ej mig tror, som panna och hand i vatten
vill sköljda se, förrän mina ord han aktar!
Men tvekan vike dock för en hämnd så viktig:"
Så slöt hon orden, hoppade ned ur sadeln
och stod med stålklädd fot nära Arturs sida.

Han vackert tog och förde i skogens grönska
till Saverns första, börjande barndomskälla
sin flicka fram. Hon öppnade ljusa floret,
till forsen ned sig böjde; i handen tog hon
det klara, friska, strålande, unga vattnet;
sin panna hastigt sköljde hon och på riddarn
sist stilla såg med frågande ögons tvekan,
om än han sann, om ädel, om vit av ära
han henne fann. Och händerna tog sir Artur;
han ådror såg i skönaste nät och sade:

"Jag spår, att snart — ty så går i inre handen
din ådervävnads lopp ifrån högsta fingret —
jag spår, att Artur, han, som i grund du hatar,
av dig och av din riddares arm besegrad,
till jorden slagen, fast han ock konung kallas,
skall livets nåd av dig som en ynnest äska.
Men nekar livet du, skall han ej mer andas,
och tio slott med rikaste hov och silver
bli dina slott i stället för ett du mistat.
Likväl jag önskar — bedjande, ett jag fordrar

Digitized by Google

av dig, förrän till striderna bort jag hastar,
och svärj mig det med lyftade vita handen!"

"Vad fordrar du?" så frågade hon och höjde,
av segerlöftet säll, emot honom fingret.

"Jag är," — så sade han — "jag är en av gauler;
ej svärdet gärna stöta jag kan i Arturs,
i kungens, bröst, då, kuvad, i sanden störtad,
på rännarbanan han emot oss skall sucka.
Så svärj mig nu, att du, då jag upp dig kallar,
skall komma själv och lans åt hans huvud mätta!"

Då slog en sorgsen blick emot öde skogen
ur späda ögonlocken hon upp och sade:
"Jag trodde visst, min riddare själv sin seger
till slut bekämpa ville, men ack! . . . Vad heter,
vad kallas du, som sådana värv vill fordra
av mig? Dock hör! Du mycket har än att göra;
när dit vi kommit, striderna ut du fäktat,
när på torneret Artur i banan ligger,
då fråga mig, då skall jag i . . . skall försöka . . .
Men o, vi vilar hämnden ännu sin vinge?
Till verket skynda, riddare! Skynda, skynda!"

Sir Artur svärdet blottade, knä han böjde:
"Med rätta anar du, att en feg du manar,
ty själv ej svärdet kan jag i hjärtat stinga;
men du, se hit! Se här, tag i handen fästet!
Se upp, o dam! Plinlimmon i väster vinkar,
med ljus och kunglig panna torneret skådar,
som här nu hålls, och sorlande lyssnar forsen.
Se, tusen ekar de äro stridens vittnen!
Nu slås ditt slag, och seger har ren du vunnit.
Jag Artur är, jag ligger i banan fallen,
besegrad, fången, fast jag ock konung kallas.
Av dig jag livets leende ynnest beder,
och vägrar du, så dör jag i glada stunden.
Du svärdet håller; hämna dig, här dig hämna!
I Arturs hjärta stöt dina händers klinga!"

Då slog en skimmerblick emot Arturs lockar
ur fina ögonhår, ur en himmel, flickan.
Hon svärdet höja glömde, och gaset glömde
hon varsamt fälla ned över ros och lilja.

Digitized by Google

Men konung Artur tog Evirallins händer,
från Saverns fors till hästarna henne förde;
på sadeln muntert lyfte han lätta bördan
och sade ord, som lekte i löv och grenar:

"Nu slutat har det första. Din hämnd är vunnen
på Artur, domarn. Ännu det andra väntar:
den bragd skall föras ut, att ett hov ånyo
med torn och gravar, sjungande bard och kämpar
du skall besitta. Rida vi nu tillsammans
till kungaborgen, strålande Camelothe."

I femte sången skildras sir Arturs bröllop med Evirallin, som härunder försonar sig med sina systrar.

RAMIDO MARINESCO.

Första scenen.

På Majorca.

Bianca.

Don Ramido, don Ramido,
längre ej kring hemmet vanka.

Ramido.

Donna Bianca, donna Bianca,
unna mig Majorcas soldoft.

Bianca.

Soldoft du av äran saknar,
riddarorden ej min son har.

Ramido.

Riddarorden? Höga donna,
född av dig förnäm jag ser mig.

Bianca.

Ej förnäm ser jag Ramido;
strand så trång vår ö Majorca
har — så trång din värld ej vare.
Lyd din moder, nittonårig
ah Ramido! res på vågen,
res till Spaniens kungastrand!
Världen finns på fasta land.

Digitized by Google

Ramido.

Världen har jag skön hos dig.
Finns ett slott som vårt Osbrancos?
Finns en klerk som min Anselmo?

Bianca.

Lärdom kan Anselmo giva,
bragder ej och ingen flicka.

Ramido.

Ingen kvinna som min moder
finns; och dig, du sköna, har jag.

Bianca.

Yngling, utan bragder älskar
dig ej kvinna, dig ej donna.
Till Valencia res, Ramido!

Ramido.

Är Valencia fult, o moder?

Bianca.

Paradisiskt, en huerta[1],
står Valencias hela land.
Guadalaviars flod där rinner
i huertans blomsterlandskap,
klar som silver i emalj.
Floden ej sin stolthet kuvar
förr än i Valencias själva
stad — där under broar fem sin
vackra hals han ödmjukt böjer;
trofast går han sen till havet
och sin silverskatt betalar.

Ramido.

Skall Anselmo mig ledsaga?

Bianca.

Vad? Anselmo dig behagar!

Ramido.

Ljudets hemligheter, spunna
strängars underverk han lär mig.

Bianca.

Läroårens slut du hunnit,
nu Anselmo lämna bör dig.

— — — — — — — — — — —

[1] Fruktbar slätt.

Digitized by Google

Bianca.

Skeppet segelfärdigt — ser du —
svajar högt med flagg i vinden,
mot Valencias kuster svajar.
Segla, o min son, på skeppet!

Ramido.

Skeppet ser jag nära Palmas
redd. Skall jag i afton segla?
Lämna dig, min donna Bianca?

Bianca.

Lämna mig, min son Ramido!

Andra scenen.

Valencias huerta; ett landskap vid staden.

Estella.

Jag älskar dig, Ramido.

Ramido.

Ack, varför älskar du?

Estella.

Ej skäl jag vet, ej orsak.

Ramido.

Mig älskar min Estella.

Estella.

Här utanför Valencia
i Guadalaviars ängar
bor hon, min moder, Anna,
som fött sitt barn Estella,
Estella Guymeron.

Ramido.

Här utanför Valencia
i Guadalaviars lundar
skall dig min ätt jag nämna:
jag är från havs, Estella,
Estella Guymeron!

Estella.

Ack, varför hit gick du?

Ramido.

Ej skäl jag vet, ej orsak.

Digitized by Google

Estella.

Mig älskar min Ramido
från havet! Marinesco —
så vill din ätt jag nämna.

Ramido.

Så skall jag själv ej nämna
min ätt för dig, Estella.

Estella.

Mitt muntra hjärta är du.

Ramido.

Mitt ögonkast dig kysser
från hårets prakt till foten.

Estella.

Mitt ögas blick dig äger;
din fot är min, ditt huvud.

Ramido.

Men du, beskriv din moder!
Är hon av himmelskt silke
en väv som du? Vid floden
är hon en rosmarin[1]?

Estella.

I Guadalaviars vatten
hon speglar sig och säger:
"Jag är Valencias ros."
Ej så — nej, så hon säger:
"Valencias blomma var jag —"

Ramido.

Förrän Estella syntes.

Estella.

Förrän don Juan for.

Ramido.

Don Juan? — Sitt vid stranden,
sitt kvar, förskräcks ej, flicka!
Sitt kvar, fastän jag uppsprang —

Estella.

Min hals jag nog har badat,
mitt hår är vått ännu.

[1] Buskväxt, starkt doftande.

Digitized by Google

Ramido.

Din mor du nämnt, Estella,
din fader säg mig nu.

Estella.

Don Juan är min fader,
Estella är hans barn.

Ramido.

Är du don Juans dotter?

Estella.

Han var min vackre fader.

Ramido.

Så sjunk, du vita ranka,
i Guadalaviars vatten!
Försvinn, du hår, du sköna,
i Guadalaviars lundar!
Ramido — så förflyger
från dig din purpurfågel:
Estella är ej mer.

Estella.

Jag älskar dig, Ramido.

Ramido.

Jag flyr från min Estella.

Estella.

Din hand jag kysst... Ramido?

Ramido.

Dig omfamnar och flyr jag.

Estella.

Jag kysst din hals... Ramido?

Ramido.

Jag famnar dig --- och skyr dig.
O svara, ögon, svara:
kan ni don Juans vara?
Estella, kan du spara
ett ord av sorg och fara
för mig, så säg: "Jag är ej
don Juans dotter — nej!"

Estella.

Ramido, min Ramido,
jag är don Juans dotter.

Digitized by Google

Ramido.

O Guadalaviars himmel!

Estella.

Bland höga blomster såg han
vid ängens flod min moder,
så har hon sagt. I blomster
vid ängens flod jag föddes;
don Juans är min själ.

Ramido.

Farväl.

Liksom av Estella vinner Ramido kärlek av andra flickor i Valencia: Ximena, Ormesinda, Juana. Han flyr dem, den ena efter den andra, då han hör, att deras far är Don Juan. Denne är nämligen också far till honom själv. Ramido vänder hem till Majorca, till sin moder donna Bianca. Denna och hans lärare pater Anselmo, som ingen annan är än Don Juans förklädda vålnad, oroas över att han ständigt synes betrakta en sällsam tavla, föreställande en flicka av underbar skönhet. Den hade en gång målats av don Juan, som därvid använt de allra giftigaste färger. Ramido kysser en dag den sköna bilden och dör.

Sjunde scenen.

— — — — — — — — — —

Bianca.

Död . . . O tröst, var är din blomning?
Vissnat har min son Ramido.
Bianca, nu din öde tanka
vanka må i öde bröst.

Anselmo.

Höga donna, än finns tröst.

Bianca.

Aldrig, aldrig min don Juan
kommer åter — aldrig, aldrig
hör jag min Ramidos röst.

Anselmo.

Kors slår blom i glädjens höst.

Bianca.

Ren så månget år don Juan
seglat, och ej än han kommit
hem — han kommer aldrig hem!
Du ej honom sett, Anselmo,
skön i obeskrivbar mening,
mäktig, fruktansvärd och dunkel,
farlig ack, men älskansvärd.

Digitized by Google

Anselmo.
Icke skön -- men hemsk, förhatlig.

Bianca.
Ren ett år förrän du hitkom,
var han bortrest, är så än.
Allt vartut min blick jag sänder,
sist min syn av skräck och häpnad
stängs. På våg don Juans skepnad
vålnadslik åt mig sig vänder;
bort i västervattnets ränder
ser jag öarna — hans gift.
Vid min fot på dessa stränder
står min don Ramidos grift.

Anselmo.
Salvador de Falaniches
klosterklippa på Majorca
slutit mina dars och nätters
bot och böner inom sig.
Stormarna dit in ej hinna;
stolta Bianca, höga kvinna,
måtte du ock övervinna
havet, stormarna och dig.

Bianca.
Undervisande du, munk,
kommit under år och dagar
ned ifrån din klosterklippa
hit till slottet, ej så sällan
lärande min son. Nu, munk,
kom ännu från Falaniche,
kom med vacker undervisning
stundom till Ramidos moder!

Anselmo.
För don Juan högt att fasa
bliv ditt hjärtas första regel!

Bianca.
För min vigde man?

Anselmo.
Bedräglig
var hans vigsel. Klostret vet...

Bianca.
Ej hans brott, hans kärlek känner
jag.

Digitized by Google

Anselmo.

Tro mig, vi äro vänner.

Bianca.

Trångt Majorca är omfluten;
blott don Juans ömhet känner
jag.

Anselmo.

Tro nu min bättre ömhet!

Bianca.

Den av klostret är omsluten.

Anselmo.

Donna Bianca, se den sköne
här på stranden, se Ramido,
ynglingen av gift den fallne!
Sist förgiftaren, sin fader,
ropade han; och han tänkte
sist på sig, sin onde faders
son.

Bianca.

Förlåt min son, Anselmo!

Anselmo.

Tror dock nu jag om Ramido,
att han redan glömt sin falske,
onde fader, glömt don Juan;
hoppas, att sin rätte Fader
nu han känner och hans rätte
son.

Bianca.

Anselmo, ack var mild!

Anselmo.

Salvador de Falaniches
klosterklippa ej är mild;
vild i skogen står, en bild
av den fasta, rätta ordning.

Bianca.

För din vallfartsort jag ryser.

Anselmo.

Hjärtats blod därinne fryser.

Bianca.

Bättre är don Juans slott.

Digitized by Google

Anselmo.

Högt däruppe bo hans brott.

Bianca.

Grym, Anselmo, själv är du.

Anselmo.

Säll dock är Anselmo nu;
slutat har min son Ramido,
så, som ej hans far än slutat.

Bianca.

Bittra sagor om don Juan
talar du för mig beständigt.

Anselmo.

Ständigt jag en önskan hyser:
utom den mitt hopp ej grönskar --

Bianca.

Önskar, att don Juan jag skall
hata: för ditt hopp jag ryser.

Anselmo.

Rys ej för Anselmos anblick,
frys blott vid don Juans minne!

Bianca.

Sinnet upprörs av din stämma,
stämman av en oförlåtlig . . .

Anselmo.

O förlåt . . . min donna Bianca . . .

Bianca.

Rör mig icke, kappomslagne!
Drag din arm och hand tillbaka!

Anselmo.

Varför stirrar du på klippan
bakom mandelträdets stam?

Bianca.

Vad jag ser på klippans kam,
ser ej du, som hitåt blickar.
Hu —- jag ser bakom Anselmo
stor, förfärlig, skum och reslig,
tyst och kall en skugga stå.

Digitized by Google

Anselmo.

Solens röda aftonbrånad
skapar väl på klippans häll
denna skuggfigur — en vålnad
av mig själv — mitt andra själv.

Bianca.

Skuggestalten, stum och svart,
som vid hällen står — är din,
din, du Falaniches munk! —
Om ej skräck för dig jag hyser,
för din silhuett jag ryser.

Anselmo.

Skuggan går, när mänskan går;
kommer, står och bort försvinner,
allt som själv hon kommer, står,
eller sist sin väg förrinner.

Bianca.

Munk, i dag en vanlig syn
skapar häpnad för min syn.

Anselmo.

Utan orsak.

Bianca.

Jag ej vet.

Anselmo.

Skönaste! En hemlighet
är ej dig min varma värme.

Bianca.

Dö, förrän till mig du talar
så!

Anselmo.

Jag skall ej dö, o donna,
förrän klosterlöftet jag har
uppfyllt; och mitt klosterlöfte
fylles icke förr än... förr än
du don Juan svär att hata.
Då —

Bianca.

O, munkmask, gå!... Anselmo,
gå i kapuschong, som ständigt
dold i kapuschong du kommit!

Digitized by Google

Anselmo.

Rädda mig, min donna Bianca!
Skall i penitensens[1] plåga
evigt jag förtvivlad låga?
Skall i klostrets torn jag vanka
utan hopp om löftets lösning?

Bianca.

Varför gjordes så ett löfte?

Anselmo.

För att forna fel utplåna.

Bianca.

Troligt ej Anselmo talar.
Varföre ditt bröst hugsvalar
det, att jag don Juan hatar?

Anselmo.

Klosterlöftena så göras,
göras underfulla, svåra,
svåra för att lätt ej lösas.
Så den brottslige skall lida,
lida av sitt löftes synbart,
synbart vettlösa begäran:
blott ett under honom räddar.
Gör, beundrade, ett under!

Bianca.

Vilket under skall jag göra?

Anselmo.

Svär, att du don Juan hatar!

Bianca.

Dig, du skändlige, dig svär jag
dyrt, att dig, just dig, jag hatar.

Anselmo.

Tack, o donna! — Falaniches
svarta mantel, fall till jorden!
Endast det mitt hjärta svalkar,
att jag avskyns språk av dem får
skörda, som till eld jag lockat,
flammande i brott ur hjärtat.
Nu av dig den nåd jag njutit:
mig du svurit, att du hatar.

[1] Botgöringens.

Digitized by Google

Skyndsamt härifrån så far jag
bort till andra alla — alla —
vilka, fladdrande i lågor,
bränna mig, som branden blåste
högt i vind: till dem jag seglar,
skräck och vrede, hämnd och ve från
dem att kalla över mig.
Så, när allt betalat bliver,
anden hopp om... hopp mig giver.
Återkommen sist jag sjunka
vill på denna strand och somna,
som min don Ramido somnat.

Bianca.

Du förskräcklige, vem än du
är och varit, dunkel fasa
tyda dina ord; vem än du
är och varit — dig jag hatar.

Anselmo.

Donna du, jag tackar dig.
Svalkans början så jag känner
nu. Farväl, du sköna, sköna!
Bort jag reser — genast — genast —
allas avsky djupt att vinna.

Bianca.

Munk ifrån Sanct Salvadors
vallfartsort vid Falaniche,
vem är du? Vem skall bakom dig...
vilken skepnad skall bakom dig,
svartare ännu och större,
underbarare och värre
själv än du, förskräckt jag ana?

Anselmo.

Vem jag är — du hatar mig?

Bianca.

Så jag svurit och jag håller.
Ej din skepnad mig till ånger,
ånger av mitt löfte lockar.
Borttag masken! Kapuschongen
lyft, Anselmo! Lyft på huvan...
. . . . . .
Gud! O svarta sol!... Don Juan!

Digitized by Google

UR DET GÅR AN.

En tavla ur livet.

Sergeant Albert och Sara Videbäck sammanträffa på en resa, som de företaga, en var i sina ärenden. Bekantskapen övergår snart till förtrolighet. Man tager dem för gifta, och det anvisas dem gemensamt sovrum överallt på olika platser under färden. Sara, glasmästardotter från Lidköping, som har sorglig erfarenhet om olyckliga äktenskap, framför allt från sitt eget hem, vill ej ingå någon giftermålsförbindelse med Albert.

Sjunde kapitlet.

»Men det säger jag, att om du sedan far omkring något, det har jag intet emot. Och jag vill inrätta mig hemma alldeles ensam. — Glömma? Om du sprang upp nu och sprang ut och reste till Sollebrunn i natt, skulle du glömma mig för det?»

När de blivit ensamma, såsom i slutet av förra kapitlet omtalades, gick Sara fram till deras kappsäckar och började avskilja de saker, som tillhörde Albert. "Reser du genast i kväll eller först i morgon bittida?" sade hon, likväl med en halv röst.

"Vart, menar du?"

"Jag vet icke, vart du ämnar dig, Albert. Men du har talat om att ifrån Mariestad vika av söderut till de stora egendomarna?"

"Vadsbo härad, där jag hade åtskilligt att uträtta, hava vi nu redan till det mesta kommit igenom och lämnat. Jag får taga igen det på återfarten. Nu skall jag visst till Odensåker, Sköfde, ja ända ned åt Marka och Grolanda, så att vigaste vägen väl vore att här utanföre vid Lexberg vika av åt Kekestad och ej följa västra vägen genom Björsäter och så till Lidköping. Men jag har även göromål till Grävsnäs, åt sollebrunnstrakten, och vägen dit går ganska bekvämt och rätt genom Lidköping. Varför kunde jag icke då så gärna nu genast få taga den senare turen?"

"*Varför?* säger du. Du har ju din frihet att taga vilkendera du vill!"

"Ja, Sara, för mina affärer har jag visserligen frihet härtill..."

"Är då något annat hinder? Vilketdera vill du själv?"

"Du frågar mig, Sara, och du vet lika så väl som jag, att jag vill följa dig till Lidköping. Får jag icke se ditt lilla hus? Dina små rum en trappa upp, som kunna hyras ut par exemple åt resande? Och det där större rummet nere på botten, där du en gång tänker hålla handelsbod, och det måhända snart nog, ifall din mor..."

"Allt detta vill du verkligen se?

"Goda, älskade Sara, du ler. Det är mitt fulla allvar. Jag har många resor att göra här i Västergötland, fram och åter, om sommaren

Digitized by Google

och kanske hela året, ifall min plan lyckas att få transport på Västgötadals regemente, och det beror på d'Orchimont. Någonstans skall jag under alla dessa färder hava mitt hem — för mina sakers skull. Kunde jag icke få hyra av dig de där smårummen en trappa upp?"

"I Lidköping? Men du har icke sett de rummen ännu. Spar till dess! Aldrig köpa, aldrig hyra, vad man än sett och skådat!"

Denna gyllne regel gick på meter och var det första av det slaget, som sergeanten hörde ifrån Saras mun. Men orden föllo sig så bra och beledsagades av en ljuv, nästan smekande tonvikt. De stodo bägge vid ett av fönstren i rummet, hade ånyo upprullat gardinen och släckt ljusen, för att en stund njuta aftonhimmelens intagande anblick, innan de lade sig.

"I dina lidköpingssmårum, Sara, är det visst rosiga tapeter? Det slår icke felt, och där inne har du säkert fordom vid sina tillfällen malt krita?..." Han höll henne i sina armar, hon såg frågande upp i hans ansikte, att finna, om han gjorde narr av hennes dröm, den hon berättat, den där drömmen i Arboga. Men hon fann nu ingen ironi, ingen satir på hans läppar.

"Fordom?" inföll hon. "Det kan ske många gånger ännu. Jag ärnar ej avlägga mitt yrke."

"Men om jag hyr rummen?"

"Så sköter jag mina saker på bottnen i nedre våningen hos mig själv."

"Du vill då aldrig sköta någonting uppe hos mig?"

"Blir du där något boendes, Albert, så skall du väl ock hava mycket att uträtta för egen räkning och behöver hava dig i ordning, såsom du kan tarva. En god matinrättning finnes i grannskapet, och billig städning är lätt att få, även tvätt och strykning hos beskedliga människor, som därav hava en liten skärv för sin bärgning, Albert. De skulle kunna förtjäna mer, om icke skråna[1] vore. Men det säger jag, att ofta önskar jag ändå få bjuda dig ned på en liten enkel risp, om det faller sig. Kanske bjuder du mig ock någon gång upp? Men aldrig, aldrig vill jag taga av det ditt är eller lägga mig i ditt husväsende... blott svara dig, ifall du frågar mig till råds, det du sedan kan följa eller ej, huru du vill... och allra minst skall jag nånsin hindra dig i ditt arbete. Jag förstår mig icke på dina sysselsättningar. Det måtte väl vara en hop skriveri och räkenskaper kanske, efter du har att göra med inspek — ja, lika mycket... Hörstadius och Selander och Silver — kanske på Koberg... men aldrig vill jag störa dig däri."

"Det tackar jag dig för, Sara, det är rasande bra. Men finns det ingenting, som kan vara gemensamt sådana människor emellan, som..."

"Det är rätt mycket, ja ganska mycket över ändå att hava gemensamt, utom sådant där, Albert. Får jag säga dig rent ut, som jag menar? Ty jag har tänkt på detta... under dessa dagar..."

[1] Hantverks-, yrkesföreningar.

Digitized by Google

"Också jag har tänkt därpå mycket, mycket, må du tro; det måste bli vår högsta angelägenhet."

"Likväl få vi akta, att det icke må gå sönder för oss av alltför mycket nit. Det är hälften vunnet att taga sakerna lätt och klokt, vet du, rätt och slätt, Albert. Och det är just så man kan taga dem, när man riktigt håller av varann."

Sergeanten förstod henne icke alldeles, men smekte det vackra hårfästet vid hennes panna. "Fortfar, Sara! Du skall tala först."

Hon upplyfte sitt huvud ifrån hans bröst, varemot det vilat litet, betänkte sig en smula, men sade dock: "Efter det så är, att du håller av mig och jag dig, så hava vi ju det gemensamt. Det är mycket, det, Albert. Och det är mer än många hava. Men taga vi oss före att även hava en hop annat onödigtvis gemensamt, så skall jag berätta dig, vad därav följer. Skulle du taga mitt lilla hus, min näring, mitt bohag och penningar — obetydligt, men som jag kan hava eller få — ja, jag vill icke neka för dig, att jag kunde börja bli förtretlig. Ty kanske förstår du icke att sköta sådant. Jag gissar, du vet icke det själv ännu, efter du ej försökt hava hus och yrke; åtminstone vet jag icke det. Och det är mycket möjligt, att min oro vore orättvis och att du skötte allt ganska bra; dock skulle den oron, Albert... ja, jag skall tala om för dig, att så fort du märkte dylikt hos mig, så blev du rasande. Då gick jag för mig själv och gnagde på mina hemliga tankar. Ena stunden skulle jag tycka, att jag gjorde dig orätt; andra stunden skulle jag finna, att jag väl kunde ha rätt ändå, åtminstone i ett och annat. Av dessa strider och plågor i sinne och själ skulle tiden förnötas, som kunde användas till nytta och förvärv. Och att tiden förstördes, vore ändock det minsta. Men, Albert, jag skulle bli stingslig[1] av mig. Du skulle finna mig retsam, först någon gång, sedan oftare. Därav skulle du själv bli stingslig. Eller om vi bägge undertryckte obehagligheterna, ginge för oss själva och sväljde, som de kalla det, så skulle misstycket i stället krypa invärtes in i märg och ben, tära hälsan, och vi skulle avtaga till själ och kropp. Då finge vi väl börja på att dricka Lunds brunn eller kanske förstöra pengar på gyttja, som jag har hört omtalas vid Porla eller Loka: sådant, som föga uträttar, när man har det illa ställt. Så en annan sak, Albert, som jag även vill, att du skall märka väl. Av plågorna skulle min hy snart avtaga, ögonen blekna och jag bli fulare än jag är. Det skulle du aldrig hava hjärta att säga mig, men du skulle ofta tycka det. Jag skulle nog vara så klok att finna det själv och gå avsides i mina mörka grubbel över vad du tyckte om mig. Och vad du aldrig sade mig, det skulle jag dock upptänka och gissa för egen räkning. Därav bleve min sömn nog dålig, och sedan skulle jag härav bli ännu skrumpnare dag från dag. Albert ja, det har ingen gräns med fulheten, när en börjar på det viset, det har jag sett på folk. Och huru ginge det med dig? Du skulle, om du vore

[1] Retlig.

Digitized by Google

så god som den bästa, man kan finna, söka trösta mig med milda ord; men huru än du därmed menade, skulle det låta litet tomt i mina öron, efter jag kunde märka, att du ljög åtskilligt för att ställa mig till freds. Det komme att göra saken värre, men icke bättre. Och du skulle nog också ledsna, ty du är i alla fall människa, Albert, du som jag. Du torde väl ändå mindre ledas vid mig för mitt försämrade utseende till kroppen än för min inre retsamhet, tråkighet och hela stygghet till själen; kanske blev ock jag av lidande till sluts oförnuftig och dolsk: så vart jag dig ännu olidligare. Och det man brukar yttra om löften och eder, blir bara tomma ord, då ingen människa ändå håller det, som ingen människa kan hålla, jag talar om den inre hjärtats kärlek till en person, som är det enda härvid att skatta, men som utan hjälp går bort, om personen till sin andes tycke blir olidlig för en. Jag har nu nämnt om huru jag kunde bli odräglig för dig; detsamma skulle väl kunna inträffa, att du kanske vart outhärdlig för mig även. Vad är det då för tröst i de givna orden? Man sitter olycklig för sig själv och har ett namn. Det är som en titel utan ämbete. Det är som en skylt utanför en bod, och när man kommer in i boden och frågar på varan, så finns icke varan, som skylten talar om. Hur gör man då? Jo, man går ut förargad och spottar åt skylten. Är icke det rätt nöjsamt? Det har jag ofta med grämelse måst åse hos andra, och jag likar det icke. Jag önskar det icke, att du eller jag må hava det så. Älskar du mig till själen ... då är jag glad och har nog, vad det vidkommer, och skall sköta mig för hela resten själv, lustig och nöjd och flitig; sova gott om natten och vara vacker om dagen; det vet jag, och det skall du få se. Men älskar du mig icke ... vad hjälper då allt annat, och vad skall jag med det övriga? Det gagneligaste och bästa för oss är blott att kärleken må räcka. Och den kan nog taga slut ändå kanske; men åtminstone bör sådant undvikas, som man kan förutse gör förtret eller kan göra förtret och stjälpa kärleken, men icke hjälpa honom."

"Men, Sara, om vi äro goda och förnuftiga människor, som jag tycker vi äro bägge två, så böra vi väl strax från början kunna ... och sedan fortfara ... och jag tycker vi borde icke räkna oss till de olyckliga exempel, du anfört?"

"Om vi äro goda och förnuftiga människor, som jag hoppas vi med Guds hjälp kanske äro ... så, Albert, fordras det ju icke mer? Vi behöva ju då intet vidare än utöva, vad av godhet och förnuftighet följer, emot varann och mot alla andra, så vitt vi sträcka oss. Vem kan hindra det? Betänk väl ... om vi nu äro goda och förnuftiga, är icke då det allra angelägnaste, att vi därmed fortfara och älska varandra? Och det måste vara saken. Då måste synnerligen allt sådant undvikas, som kan fördärva, göra en elak, fånig och dum. Det står alltid till Gud, huru en människa fortfar att vara, och mången kan falla. Men åtminstone böra vi icke med varann tillställa sådant, som en liklig

Digitized by Google

trolighet är uti, att det kan fylla hjärtat med etter och hjärnan med en dimmig sky. Det må andra kalla prov, men jag kallar det onda och okloka företag, som folk icke med rätta borde göra varann. Ty om Gud själv ger någon en plåga, som icke kan undflys, hon är då att tåligt utstå och är ett prov. Men människor kunna låta bli usla tillställningar, sådana äro undvikliga och böra undvikas och äro icke att kalla prov, helst som de oftast föra till helvetet, dit väl ingen vänlig inrättning borde vilja draga sina underlydande. Men tänker du icke som jag, Albert, så har du din fulla frihet med dig, och . . ."

"I alla fall," avbröt sergeanten, "har du orätt i det, Sara, att fördärv och olycka finnas i alla hus."

"I alla?" frågade hon. "Nej, jag har sett ett eller par hus, där de leva bra, rätt bra. Men det kommer visst icke därav, att de blivit hoplästa, vilket icke annorstädes hjälpt, utan därav, att de i själ och hjärta draga överens, åtminstone så pass mycket, som behöves, vilket alltid hjälper, där det finns."

"Hoplästa? Vad menar du med det?"

"Att man läst över dem, vet jag. Kära Albert, signerier tjäna till intet. Man måste en gång komma därhän att i denna sak, som i alla andra, söka, vad som verkligen tjänar, och ej bygga på det odugliga. Därav blir icke blott olycka, utan, vad värre är, riktiga laster. Ty så fort man icke älskar varann, så är det en riktig ful last att . . ."

"Signerier? Men jag tycker rätt mycket om en vacker bön . . . sådan par exemple, som brukas när två . . ."

Sara såg upp med ett underbart uttryck. "Gud är mitt vittne," yttrade hon, knappt hörbart, men med den renaste stämma, "Gud känner, att jag älskar böner. Och jag gör dem, Albert, och jag tänker göra dem. Men ack, icke nyttjar jag böner till sådant, som de icke tjäna till, ty det är signeri och tomma ljud; om icke ännu värre, nämligen hädelse. Böner? O, min store Gud! Ej den vackraste bön förvandlar vitt till svart och svart till vitt. Om två stå bredvid varann och ljuga redan då ett tycke för varandra, som de icke hava, icke gör bönen lögnen därvid till sanning? Eller om de icke då stå och ljuga, men likväl lova sådant, som det händer, att det sedan alls icke står i deras makt att hålla, icke avböjes det genom någon läsning över dem? Och det som oftast inträffar, nämligen att de sedermera icke hålla, vad som blir dem omöjligt att göra, men likväl med skenet låtsa så, till ökad plåga och lögn, vad uträttade väl då den arma bönen på förhand? Icke hindrade den, att så går? Och när de så ändå fortfara med varann, bliva de allt mera grova till själ och kropp . . . ja, riktigt liderliga, det måste man tillstå . . . och till sluts sådana, att de icke mer alls kunna fatta, vad vackert och rent i världen är, eller förstå något i grunden klokt om människan, ehuru man läst över dem. Det ser man ju jämt, och det kallar jag oseder. Albert! icke är det värt att heta god, ädel eller lycklig, om man icke är det? Och aldrig är det

Digitized by Google

värt att till vinnande av en sak bruka annat, än det man vinner honom med; så tycker jag. När det fattas mig olja till kitt, icke ställer jag mig då och läser över kritan, utan jag går ut och skaffar mig olja, som jag blandar i kritan, och det hjälper. Jag brukar aldrig signerier, Albert; fast flere i Lidköping kasta saltkorn i ugnen, när de hava tandvärk, och stöpa bly över sjukt folk och sätta stickor i trän. Och ibland säga de, att de blivit friska, som väl kan hända, fast det icke sker av stickorna, tänker jag. Så, Albert, träffas ock hoplästa, som äro rätt sedliga och leva väl; men det kommer icke i själva grunden av läsningen."

"Nå, men så skadar den åtminstone ej."

"Jojo men. Ty när man en gång har läst över tvenne sådana, som icke duga för varann till annat än fördärv och elände, så vill och påstår man ändå, att de ytterligare skola vara ihop och bråka sönder varandra, bara för den läsningens skull, som en gång skedde i onödan. Det menar jag är ganska skadligt. Sålunda är det väl illa gjort att bruka böner så, att de icke tjäna, men i de flesta fall ganska rysligt skada. Ack, min Gud ... och att göra bön, som är så heligt och ljuvt, när det kommer på sitt rätta ställe! Det vet jag bäst."

"Älskvärda flicka, när gjorde du bön sist?"

"I Arboga ... Albert." Hon viskade detta så tyst, och det lät nästan som ett *min* gick före namnet Albert; men hela uttrycket var för mycket magiskt att kunna fasthållas, ehuru sekunden därav var för djupt intagande att i evighet kunna glömmas. Hon teg. Men hon tillade strax därefter högt: "Jag säger det ännu en gång, Albert, tänker icke du som jag, så har du din fulla frihet med dig och med ditt. Säg då ifrån det, ty jag ville i det fallet, att du fore i kväll så gärna, eller i morgon, och icke komme med till Lidköping, ehuru Gud vet, huru gärna jag hade dig hos mig på den sandiga, stygga vägen."

"Blott på vägen?"

Deras varma ögonkast möttes; men de sågo ej länge in i varann, förrän de blickade ut genom rutan och på himmelen, vilken förekom dem icke hava mörknat, ehuru de tillbringat en lång stund i skymningen. Albert satte sig på en stol vid fönstret, hade Sara i sitt knä och mindes nu ända bortom Bodarna den skumma kväll i Arboga, då han även satt vid en ruta, med fåfängt bemödande att rista sitt namn i den. Huru mycket hade icke sedan dess förändrats! Vilket nytt tidevarv! Med vilka andra ögon såg han på henne, och hon tycktes själv hava kommit i en annan värld. Allt det förut ej sällan påkommande barska, kvicka, slyngelaktiga var borta. Hon bar nu anblicken av medborgarinna; samma förnuft i allt som förr, men ett förnuft, sänkt i doftet av den innerligaste hängivenhet, den renaste ljuvhet. Det underbaraste var att den fullkomliga frihet, varåt han oaktat allt av henne lämnades, att resa bort ifrån henne, om han ville och när han ville, långt ifrån att locka honom till övergivande, gjorde henne tusendubbelt älskvärd, lätt och angenäm i hans ögon. "Och älskvärdhet är det enda ... det

Digitized by Google

enda . . . som drar till äkta kärlek. Denna kan utebliva ändå kanske; men skall något verka, så är det allenast älskvärdhet," tänkte han.

"Vad ser du på däruppe i himlavalvet, Sara?"

"Jag undrar, om det kan vara långt dit."

Han tryckte henne till sitt bröst och svarade: "Vi äro på vägen."

"Blott på vägen?"

"Nej framme . . . om . . ."

"Albert!"

"Berätta mig, Sara, oförställt . . . du talade nyss om huru människan av inre bekymmer och själens plågor kan bliva ful, och det hade du visst rätt uti. Vi skola låta bli sådant. Men, Sara, säg . . . du kan ej någonsin bli ful. Det syns mig omöjligt . . ."

"Till själen, Albert, behöva du och jag aldrig bliva fula, och det tycker jag gör till fyllest. Men till kroppen vet du väl, att då man blir gammal, så . . . även utan att plågorna tära."

"Vad betyda åldrade drag, då en god och sann ande speglar sig rent i ögon och alla lineamenters[1] uttryck? Det är av denna himmel, jag drages och hänryckes."

"Så tycker även jag. Gudskelov, du är icke en narr, Albert."

"Och även kroppens drag förfalla sent, först ganska sent, så framt en god, livlig och verksam ande bor i dem. Så tror jag, Sara."

"Det har jag sett på moster Gustava," inföll hon.

"Låt oss då hava det så, Sara, att var och en av oss styr för sitt. Jag skall icke låta dig hava hand över mitt likasom du icke giva mig makt över ditt. Vi skola endast hava vår kärlek gemensam. Men tänk, om endera av oss kom i behov, så att det egna icke förslog till liv och uppehälle?"

"Vill då icke kärleken giva bistånd?" frågade hon och spratt upp. "Komme du i nöd, Albert, skulle icke jag skänka dig av mina medel, så länge jag hade och jag fann, att du ej vore en förskingrare, en usel en? Och blev jag mycket fattig, så kan det ju även hända, att du . . . att du skulle vilja skänka mig något?"

"Gud, så du frågar, Sara! Men när det är så oss emellan på bägge sidor, hava vi icke redan då våra medel gemensamma?"

"Nej, det är en himmelsvid skillnad. Om jag skänker dig en gåva, i penningar eller annat, så gör du sedan därmed och hanterar det allt, som du vill. Därav kan ingen förargelse uppstå, det blir ditt, likasom det du hade förut. Och frågar du mig till råds om hanteringen därmed, så skall jag svara dig, och du gör sedan ock med rådet, efter som det synes dig bäst. På det sättet är du, oaktat skänken, lika fri, oförryckt och oförstörd. Likaså, om du vill förära mig något, så måste du giva mig det på samma villkor, som en ren och älskvärd skänk, till glädje och gagn, den jag får vända och nyttja, som jag behagar och behöver. Sådana gåvor och gengåvor äro då en hjälp åt män-

[1] Ansiktsdrags.

Digitized by Google

niskan, men icke ett ömsesidigt fördärv, sådant som det dagliga trassel, folk annars mycket bruka med varann."

"Kunna då aldrig människor hushålla ihop?"

"De kunna ju försöka. Går hushållningen bra, så kan man ju fortfara med den, likasom man fortfar med mycket annat, som går bra. Går han åter rasande, så är det ju välbetänkt att upphöra med den, likasom med annat rasande. Men kärleken emellan två, den bör främst av allt hållas fredad och i ro för sådant. Den bör aldrig göras lidande eller beroende av en sammanboning eller hushållning och huru den kan slå sig ut. Jag tycker det är bäst, att de aldrig flytta ihop, det får jag säga; emedan folk, som älska varann, mycket snarare reta, förarga och slutligen fördärva varann, än andra, som icke räkna på varann och därför se mycket med kallsinnighet. Men vilja de då äntligen försöka det onödiga nöjet att låta två huvuden regera jordiska saker, som skötas allrabäst och bliva redigast, när de icke blandas, utan havas av vardera personen för sig, vilken styr sitt bäst efter sitt huvud ... så må de åtminstone vara så kloka och sluta upp därmed, innan deras kärlek förgår, som lätt kan hända! Ty intet glas är vackrare än hjärtats tycke, men ingen emalj skörare. Det kan jag förstå."

"På det sättet vore ju allrabäst, att vi icke allenast läte bli att bo ihop, utan även icke såge varann alltför ofta?"

"Du tänker ju också göra många resor, Albert?" yttrade hon med en blick, långt ifrån smärtsam.

"Det måste jag. Jag kan ej undvika det."

"Huru glad skall jag tänka på dig, medan du är borta! Och så vacker, som jag då har dig i min själ, skulle du hava svårt att vara, Albert, om du stannade hemma. Men du skall återkomma! Och varje gång dubbelt välkommen!"

"Men, Herre min Gud ..."

"På det sättet skall kärleken räcka. Du skall slippa se mig i alla dumma, ledsamma, stygga ... ja, i stunder, då det är alldeles onödigt att se varann. Och om även du har sådana stunder, ty du är människa, Albert, så skall jag också slippa se dig då."

"Men, levande Gud ... Sara, jag begriper icke ... vart tar detta vägen? Man kan hitta på att glömma varann?"

"De, som med[1] olidlighet nöta sig emot varandra stundligen, de glömma varann snarast, Albert, eller om de minnas varann, så är det med plågans minne, såsom man kommer ihåg fulslag[2]."

"Hu då!"

"Det är nära kroppar med avlägsna själar. Såsom det står i skriften: 'de lova mig med läpparna, men deras hjärta är långt ifrån mig'."

"Du är dock en läserska!"

[1] Till. [2] Inflammation och bulnad (i fingrarna m. m.)

Digitized by Google

"Nära själar med avlägsna kroppar tycker jag då, om så skall vara, mera om."

"Men kunna ej bäggedera vara nära?"

"Stundom, Albert. Nu är det så oss emellan. Men... Och till Lidköping vill jag, du skall följa. Men det säger jag, att om du sedan far omkring något, det har jag intet emot. Och jag vill inrätta mig hemma alldeles ensam. — Glömma? Om du sprang upp nu och sprang ut och reste till Sollebrunn i natt, skulle du glömma mig för det?"

"Sara, du skulle stå framför mig jämt!"

"Och jag skulle se dig genom alla mina fönster. Försök! Res för ro skull!"

"Tillåt mig att dröja litet."

"Glömma? När likgiltighet kommer emellan människor, då är det, som glömskan halkar med i sällskap. Men resor och avstånd, vad betyda de? Landsvägar äro icke det, som gör avstånd emellan själar. Nå, icke vill jag, du skall vara borta över halva året, det tillstår jag."

"Du andas så ljuvt!"

"Glömma?" sade hon åter efter en liten stunds tystnad. "Kanske, om det händer, att kärleken slutar emellan några, att glömska också då kan komma: men åtminstone är det visst, och det vet jag, att icke uppehålles hjärtats glada minne av sådant, som öder ut kärleken själv. Därför..."

"Ja, jag skall icke se dig, icke påhälsa dig alltför ofta, Sara. Men om jag får hyra dina smårum och där sitta för mig i mitt eget arbete, så skall intet i världen, ej du själv, kunna hindra mig ifrån att måla din bild framför mig, nämligen icke med pensel, det kan jag icke... ack, om jag kunde!... Och skulle du bliva sjuk, då vill jag gå ned och sitta vid din säng."

"Det kommer an på sjukdomen, bästa Albert. Jag har helst Maja hos mig, hon förstår det bättre."

"Men... min Gud... om... jag tänker blott... om par exempie jag själv blev sjuk?"

"Det är en helt annan sak. Då går jag upp i dina rum och sitter hos dig natt och dag, om det behövs, vid din säng. Jag sluter igen boden och skriver utanpå: bortrest. Du skall veta, det är den skillnaden, att om en karl är sjuk... riktigt, så att det icke är prat, utan han ligger till sängs med allvar... det är icke en obehaglighet, ledsamt eller fult att vara närvarande vid; det kan jag med. Men ett sängliggande, sjukt fruntimmer, med lungsot eller så, det är allrabäst för sig själv, Albert. Likväl, om något skulle hända mig, har jag icke emot, att du dröjer i staden... i huset... i övre våningen. Skulle..."

"Gud! Vad menar din underfulla uppsyn?"

"Skulle jag därvid komma nära döden, då ville jag, Albert, att du gick ned i mitt rum... näst innan jag dör... till mig!... Och... ty denna hand ville jag kyssa sist av allt i världen" . . . . .

Digitized by Google

Åttonde kapitlet.

De resande ha framkommit till Lidköping. Sara möter på vägen hem moderns likprocession. Efter lång väntan får Albert bud att komma till »Videbeckskans» hus.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Genom en plankport med klinka kom han in på en rymlig, nysopad gård. Han steg upp på en låg, men bred farstutrappa. Själva farstudörren, tämligen stor, var sirad med löun- och björkruskor. Körvel och färskt äiggräs doftade ifrån farstugolvet. Denna milda vällukt mötte honom således, men hans knän darrade, ty han anade, att den, såsom bruket var, hade för ändamål att dölja ångan av det förskräckliga.

En åldrig kvinna kom honom till mötes, snygg, men ytterst tarvligt klädd, en blandning av bekymmer och godhet i anletet. Åter skar det i hans hjärta. "Detta är säkert gamla Maja!" tänkte han. Vad skulle han säga? Huru skulle han begynna? Slutligen stammade han:

"Jag har fått höra, att här skulle finnas rum . . ."

"Att hyra? Ja, en trappa upp, om jag får lov att visa herrn."

Han gick åt trappan, men han ryste, ty om hon verkligen var död, vad i Herrans namn skulle han då med rummen? Hans fot höll på att snava över första trappsteget, han vände sig om till den gamla tjänarinnan, han ville fråga något, men tungan vägrade att lyda. För att dock något göra sade han: "Innan jag går upp, låt mig veta hyran!"

"Tjugu riksdaler riksgälds på år, men tolv på halvår, min herre. Var så god . . ."

Kalla, dystra, skärande ord! "Men jag skäms att icke gå upp, då jag hitkommit," tänkte han. Han flög uppför trappan.

Visarinnan förde honom in i tvenne små rum med rosiga tapeter. "Var så god och sitt ned och bese dem emellertid," sade hon, gick ut och läste dörren.

"Sitta ner? Nej minsann. Store Gud, vad skall jag här och göra? Vilka rum likväl! Trevliga, himmelskt trevliga! Här är nyss skurat, som om det skett i natt. Ordnat, fejat, och springfärska gardiner uppsatta. En gäst har väntats, det synes. Och levkojor i fönstren! Se, vilka speglar med ramar! Ramarna också av glas med underlagt guldpapper. Alldeles så. Och det inre rummet? Även där rosiga tapeter, men på annat sätt. Ack, den som här finge bo, och . . . om . . . det vill säga, om . . . gode Gud! . . . Om dessa små rum var det ganska säkert, hon drömde den natten i Arboga, då . . ."

Dörren öppnades. Hon steg in. Sergeanten for litet åt sidan vid anblicken av en svart flicka, en flicka i ratin[1], med Saras huvud.

[1] Ett slags ylletyg.

Digitized by Google

milt leende, då hon märkte hans häpnad; en bred, finstärkt linongskrage över bröstet, kinderna vita.

"Jag har sorg, som du ser," sade hon.

"Vad jag är glad! Du lever? Du ler?" utropade han.

Den sorg, varom hon talade, satt som en fin skymning omkring det översta av hennes ögon. Men vitögats emalj sken blåvitt, såsom alltid förr, och pupillerna glänste. "Albert!" sade hon.

Han svarade intet, blott såg.

"Vad tycker du om dessa rum? Vill du hyra dem? Men du kan icke känna dem mycket ännu. Får jag icke nu bjuda dig ned i mitt, så skall du få se, huru jag har det. Frukosten väntar. Och börjar du icke dina resor strax i dag, så ber jag dig ock hos mig till middagen. Går allt detta an, Albert?"

Han sade ändå intet. Men i hela uttrycket av hans ansikte låg detta svar: "Det går an."

UR SVENSKA FATTIGDOMENS BETYDELSE.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

"Men vad vill då denna författare?" skall herrskapet utropa. "Att vi böra bli mera nationella, det höra vi till överflöd, men vi måste dock få veta, vari en nationalitet består, som måste vara oss så angelägen att vinna." Författaren svarar, att om ett barn, som njutit sin moders mjölk, likväl ej mera kännes vid henne, så kan det barnet knappt av någon tillrättavisas.

Vad nationlighet eller — då det nu är frågan om vårt land — vad *svenskhet* är, det kan kännas djupt: det är ett odödligt sinnelag hos den, som har det; svensk natur, med folk, sjöar, berg och skogar, står då för ens håg i sin egna och rätta färg. Men den person, som icke har detta sinnelag, kan författaren lämna föga *undervisning* därom, emedan det nästan intet tillhör det *rationella*. Det har huvudsakligen sitt hem i känslan.

Författarens stora allmänna önskan rörande flertalet av det svenska herrskapets nu levande individer är, att de ju förr dess hellre måtte utdö och lämna ättlingar efter sig, som gå folket närmare. Denna önskan innehåller mera godhet, än dess uttryck låta. När man, som våra herrskapspersoner, blivit gammal på ett visst sätt, medför det mycken smärta att ombildas; det låter knappt göra sig, och vartill skulle ett nästan alldeles onyttigt lidande tjäna? Vårt nu levande herrskap, så det litterata som illitterata,[1] kan icke emotse andra dagar än dem av oupphörlig förargelse; först och främst av ungdomen — ja, av sina egna barn, som de kanske nödgas se till rikets gagn och glädje gå i en annan bana än den, de själva beträtt; för det andra av allehanda

[1] Lärda (akademiskt bildade) som olärda.

Digitized by Google

skriftställare. Döden bör då icke vara ovälkommen. — Herrskapsklassens ombildning kan, i stort taget, endast ske hos dess uppväxande avkomlingar.

Den ungdom, som ännu icke har sin bildning gjord, men som går att uppfostras, skulle det då kanhända vara ett angenämt göromål att *undervisa, vari svenskhet består?* — Icke heller; och hör varför icke. — Det är så ljuvt att en frisk vårmorgon inandas luften och den balsamiska ångan ifrån träd och örter; är det icke så? Men skulle man då hava en vän vid sin sida, och han begynte utreda strupens handlingssätt vid inandningen, eller vad det egentligen är, som gör, att lungan finner sig så väl av vårluften, och hur kolet i blodet lättas eller avdunstar genom det i atmosfären utvecklade myckna syret vid denna årstid — vilket spektakel! Däri vore visst något av värde för kemisten eller läkaren, men icke behövs undersökningen för en, som ville uppfriskas av våren. Likadant skulle företaget vara att *undervisa* om svenskhet. Men du kan lära dig *känna* den; och det skall du lära dig själv. Är du född i Sverige och ännu har ett ungt, för intryck möjligt sinne, så gå ut bland folket, framför allt förakta ingen och intet. Se på de ljusgröna löv, våra träd bära, de äro icke saftfulla och mörkgröna som söderns — vår rätta kärlek här i landet är icke av brånad, men mer av svalka: av armod, enslighet och nöd, stundom kanske av själ och himmel. Det är svårt att säga varför; men det är så. Fattar du det, så är det bra. Lär dig att uthärda en och annan bisterhet, som hör till detta land, som kanske sårar din kropp eller dina kläder, men river icke ditt hjärtas botten. Förstå att umbära. Men när du uthärdar och umbär, så var glad därunder. Visar du syra[1] över det bistra, så har du någonting utländskt i ditt blod. Vredgas, om så skall vara, men kälta aldrig. Slå till jorden, men småbits icke.

Om du frågar mig, hurvida, för att odla skönhetssinnet på ett rätt svenskt sätt, behöves förtrolighet med asaläran, så skall jag också härpå ingenting stort svara dig. På namnen Odin, Tor, Frigga, Nore, Svea — antingen de stå i vers, på diligenser eller på ångbåtar — ankommer det icke. Jag vet ej, varför de skulle uteslutas ur vår skaldekonst, så ofta ett styckes väsende kräver dem. Men icke hjälpa de mycket, om väsendet saknas. Vår tid är icke bångets, bråkets och namnens, ehuru motarbetarna gärna vilja, att så skall anses. Vår tid älskar det stora i sak, men ej i åthävor. Den ler förr, än den förvånas, emedan den inom sig bär en ny storhetsmätare, som gör, att den icke så lätt, som fordom skedde, räknar det obetydliga till märkvärdigheter.

Svenskheten består således icke i en fnurr[2], en arkeologisk dammighet[3], en tillgjord tråkighet eller ett slags patriotisk styvhet och pock — den består i att vara svensk, mer än att ropa på att man är svensk.

Att älska och njuta det sköna ifrån andra tider och världstrakter

[1] Här = surmulenhet. [2] Fnurrighet, vresighet. [3] »Damm från fornsaker.»

Digitized by Google

upphäver alls icke svenskheten hos en person, om den nationella grundtonen ligger kvar i personens lynne under hela resan genom det där utländska. Men om en människa här i landet blott och bart aktar sig för allt utländskt, utan att likväl till must och lust vara, vad det svenska är, så blev han visst icke svensk endast för det, att han icke var utländsk.

Att upphöja allt svenskt såsom uteslutande förträffligt eller åtminstone bättre än allt annat i världen är långt ifrån äkta svenskt. Gud har givit oss mycket gott; dessutom hava vi också ganska mycket eländigt och oskickligt. Svenskt är att känna bäggedera, såsom de äro: värdera och försvara det förra, icke dölja eller överförgylla det senare, men avhjälpa det, i fall så kan ske, annars bära och glömma.

Men ett enda likväl — ett visst stort — har svensken enskilt ifrån andra i Europa blivit ämnad till: det är till *fattigdom*. Kunde vi endast lära oss den rätt. Vi hava den, mer eller mindre, alla här; men mången ibland oss bär sig oskickligt åt med den huvudkaraktär i världen, som Gud givit oss. Svensken är fattig. Förstår han detta, så har han vunnit kärnan för sin nationalitet och är oövervinnelig.

Att vara fattig, det betyder att vara hänvisad på sig själv.

På det en åhörare här icke måtte löpa ut åt håll, som åtminstone icke jag vill komma till, så anmärker jag genast, det jag icke sagt, att fattigdomen vore någonting att söka, icke ett mål att eftersträva. Men när man en gång befinner sig i den ställningen, att man är fattig, det är då man hänvisas ifrån allt jordiskt blott och bart till sig själv. Att icke då förgås, men stå: att ur sig själv organiskt utveckla all den förmåga, som nu behövs — det är att *kunna* vara fattig. Att kunna det rätt, med fullkomlig frihet, raskhet, självständighet: i sig finna en outtömlig hjälpkälla och därur med färdighet, fintlighet, snabbhet upphämta hjälpmedel i alla omständigheter — denna kraft är grundväsendet i svenska nationligheten, så som den av Gud och vår natur blivit utstakad. *Att kunna vara fattig, när det gäller,* utan rädsla och utan fara, därtill lockas vi av våra landskapers anblick; men det är icke blott vår kropps, utan likaså vår själs världsställning.

Att självmant söka fattigdom som sitt mål är något så alldeles annat, att tvärtom just den här ifrågavarande karaktären är den, som framför allt kan taga till sig rikedom, om den vill, och någon gång också gör det. En rik man har endast då en vidsträckt förmåga, när han kan umbära, ifall han vill och det gäller: han beror ej då av sina skatter, han använder dem, hur han behagar. Däremot är den rike utan denna förmåga en av de svagaste varelser: hans väl, hans hela sammanhang ligger i ägodelarna, han är utbredd långt utom sin egen person och vågar ej det minsta av fruktan att förskingras, styckas och förgås. Men fruktansvärdare är ingen än den, som *kan vara utan* allt utom sig. Ingen kan beröva honom något, som han efterfrågar; men han kan taga, vad han vill, emedan han kan lämna, vad han vill.

Digitized by Google

Att *söka* fattigdom var i sina dar lacedemoniskt. Det kunde vara statsklokt att skapa ett lynne för denna tillgjordhet, och det kunde, som spartanska historien visar, alstra många besynnerliga, men till större delen råa företeelser. Likaså äldsta Rom, vilket man har vanan att berömma för dess kraft, glömmande, att en inhuman[1] kraft, blott och bar, är ej stort beröm värd. Det kunde också vara välment, såsom av Loyola[2] och Assisi[3], att bilda självgjorda tiggare: många förunderliga, även några aktningsvärda karaktärer hava därav uppstått. Men i sig själv är det människovidrigt, dumt och vänder snart åter. Endast den är martyr, som uthärdar ett oavvändligt lidande eller vid det godas utförande icke skyr, vad svårighet därmed följer; däremot, att göra sig själv plågor blott för plågans skull eller, utan att efter förmåga hindra det, tillåta andra tillfoga sig sådana och sedan utstå onödigheter, det är icke martyrdom, utan feghet och orättvisa emot det, som Gud nedlagt i vars och ens personlighet med fordran att utvecklas, bära frukt och leva.

I Sverige är det icke frågan om att *söka* fattigdom. Den är en hemgift av naturen: den behöver icke vara målet *vartill*, utan är det givna skötet *varifrån*. Att vara fattig är icke ett politiskt eller religiöst koketteri här, utan är svenskens världsställning. Förstår han sig i denna sin natur: *kan* han vara fattig, då har han en kraft, som duger. Det är vad den svenska bonden merendels överallt kan och vad herrskapsfolket behöver vänja sig till, "om det vill vinna grunden för svensk nationlighet".

* * *

FREDRIKA BREMER.

UR GRANNARNA.

Fransiska W. till Maria M.

FÖRSTA BREVET.

Rosenvik d. 1 juni 18...

Här är jag nu, kära Maria, i mitt eget hus och hem, vid mitt eget skrivbord, med min egen björn. "Och vem är björn?" frågar du väl. Vem skulle han vara, om ej min egen man? Jag kallar honom *björn, emedan* — det vill ej falla sig annorlunda. Jag sitter nära fönstret. Solen går ned. Två svanor simma i sjön och fåra dess klara spegel. Tre kor — *mina* kor — stå på gröna stranden, stilla, feta

[1] Omänsklig. [2] Ignatius Loyola, jesuitordens stiftare. [3] Frans av Assisi, franciskanordens stiftare.

Digitized by Google

och fundersamma, och tänka visst på ingenting. Vad de äro trevliga! Nu kommer pigan med pall och stäva. Den härliga mjölken på landet! Men vad är ej gott på landet! Luft och människor, mat och känslor, jord och himmel, allt är friskt och upplivande där. Nu måste jag föra dig in i mitt bo, nej! jag måste börja längre bort, upp på backen, varifrån jag för första gången såg dalen, där Rosenvik ligger. Backen är några mil in i Småland. Ser du en dammig vagn på höjden? I den sitta björn och hans fru. Frun köxar nyfiken ut, ty framför henne ligger i aftonlugnet en dal så skön. Där nere stå lundar gröna och omsluta klara sjöar, sädesfält gå i silkesvågor kring gråa berg, och vita gårdar skymta vänligt fram mellan träden. Runtomkring från de skogbeväxta höjderna stiga rökpelare rakt upp mot den klara aftonhimlen. Det ser ut som vulkaner, men är blott fredliga svedjor. Lika mycket; det är vackert, och jag är förtjust, lutar mig fram, tänker något om en lycklig naturfamilj, om paradiset, om Adam och Eva, då hastigt björn lägger sina stora tassar omkring mig och kramar mig så, att jag är nära att uppge andan, under det han kysser mig och ber mig "trivas här!" Jag blev litet illa vid, men då jag såg till andemeningen i denna omfamning, måste jag bli nöjd. Här i dalen var då mitt blivande hem; här levde min nya släkt; här låg Rosenvik; här skulle jag leva med min björn. Vi kommo utför backen, och vagnen rullade raskt fram på den jämna vägen. Björn nämnde för mig gårdarna, som vi sågo när och fjärran. Jag hörde som i drömmen, men blev plötsligt väckt ur mina tankar, då björn sade med en viss accent: "Här bor ma chère mère!" och vagnen körde in på en gård och stannade framför ett stort och vackert stenhus. "Vad, skola vi stiga ur här?" — "Ja, min vän!" Det var mig en ingalunda kär surpris. Jag hade först velat fara till mitt eget hem och där något bereda mig på mötet med min mans styvmor, för vilken jag var litet rädd efter de berättelser, jag hört om denna fru, och den respekt, som jag visste, att björn hade för henne. Detta besök syntes mig ganska mal à propos, men björn har sina egna idéer, och jag såg på honom, att det nu ej var värt att spjärna emot.

Det var söndag; och då vagnen stannade, hörde jag ljudet av en fiol. "Aha!" sade björn, "så mycket bättre!" hoppade tungt ur vagnen och lyfte mig ur. Askar och paketer var ej att tänka på. Björn tog min hand, förde mig uppför trappan in i den präktiga förstugan och drog mig fram mot dörren, där man hörde musik och dans. "Se så!" tänkte jag, "nu skall jag väl även dansa i den här kostymen." Jag ville gå in någonstädes, där jag kunde få torka dammet av näsa och hatt, där jag åtminstone kunde få se mig i en spegel. Omöjligt! Björn förde mig vid armen och försäkrade mig, att jag såg "allrakäraste ut", och bad mig spegla mig i hans ögon. Jag måste vara så ohövlig att säga honom, att de voro "alltför små". Han försäkrade, att de voro desto klarare, och öppnade dörren till balsalen. I en slags

Digitized by Google

munter förtvivlan sade jag till honom: "Nå, efter du för mig på bal, så skall du även dansa med mig, din björn!" -- "Gärna, för t—n!" skrek björn, och med detsamma voro vi inne i salen.

Min förskräckelse minskades snart, när jag i det stora rummet blott såg en mängd snyggt klädda pigor och drängar, som svängde lustigt om med varann. De voro så upptagna av dansen, att de knappast märkte oss. Björn förde mig upp till övra ändan av salen, och där såg jag sittande på ett högt säte ett mycket stort och starkt fruntimmer, vid pass femtio år, som med en viss allvarsfull iver spelte på en stor fiol och stampade takten med kraft. Hon hade på huvudet en besynnerlig och hög mössa av svart sammet, som jag vill kalla kask, efter det ordet rann mig i hågen, då jag såg den, och jag ej vet något bättre. Hon såg bra, men besynnerlig ut. Det var generalskan Mansfelt, det var min mans styvmor, det var ma chère mère! Hon kastade snart sina stora mörkbruna ögon på oss, slutade genast att spela, lade bort fioi och stråke och steg upp med en stolt hållning, men glad och öppen min. Björn förde mig fram. Jag darrade litet, neg djupt och kysste ma chère mère's hand. Hon kysste mig på pannan och såg på mig en stund så skarpt, att jag måste nedslå ögonen, varefter hon ånyo kysste mig mycket hjärtligt på mun och panna och omfamnade mig nästan lika duktigt som björn. Nu kom ordningen till björn; han kysste vördnadsfullt ma chère mère's hand, hon räckte honom sin kind och de sågo mycket vänliga ut. "Varen välkomna, mina kära vänner!" sade ma chère mère med hög, manlig röst. "Det var beskedligt, att ni kom till mig, innan ni for till ert eget. Det tackar jag er för. Jag skulle väl tagit bättre emot er, om jag varit prevenerad[1], men i alla fall vet jag, att 'välkommen är bästa rätt'. Jag hoppas, mina vänner, att ni stanna kvar till kvälln?"

Björn ursäktade oss, sade, att vi önskade snart komma hem, att jag var trött av resan, men att vi ville dock ej fara förbi Karlsfors utan att betyga vår vördnad för ma chère mère.

"D'ä bra, d'ä bra!" sade ma chère mère nöjd, "vi skola snart talas vid därinne, men först måste jag säga ett ord till folket här. Hör på, go' vänner!" Och ma chère mère knackade med stråken på fiolens rygg, till dess en allmän tystnad uppstod i salen. "Mina barn!" fortfor hon högtidligt, "jag har att säga er — för böveln, vill du vara tyst där borta! — Jag har att säga er, att min käre son Lars Anders Werner nu hemfört som sin hustru denna Fransiska Burén, som ni här ser vid hans sida. Giftermål beslutas i himmelen, mina barn, och vi vilja be himmelen välsigna sitt verk i detta äkta par. Vi skola allesammans i afton dricka en skål på dess välgång. Se så, nu kunnen I dansa, barn! Olov! kom hit, du, tag fiolen och spela så gott du kan!"

Under det att ett sorl av jubel och lyckönskan gick genom församlingen, tog ma chère mère mig i handen och förde mig jämte

[1] Underrättad (på förhand).

Digitized by Google

björn i ett annat rum. Här befallde hon in punsch och glas. Emellertid stödde hon båda armbågarna mot bordet, satte knytnävarna under hakan och såg på mig stint, med en blick snarare dyster än vänlig. Björn, som såg att ma chère mère's utkik brydde mig, började tala om gröda och lantsysslor. Ma chère mère suckade ett par gånger så djupt, att det liknade ett stånkande, varefter hon tycktes göra våld på sig, svarade på björns frågor, och när punschen kom in, drack hon oss till, i det hon med allvar i blick och ton sade: "Son och sonhustru, er skål!" Sedan blev hon vänligare och sade med en skämtsam ton, som mycket klädde henne: "Lars Anders, jag tror ej, att man kan säga, att du köpt grisen i säcken. Din hustru ser alls icke bortkommen ut och har ett par ögon att köpa fisk med. Liten är hon, bra liten, det är sant, men 'liten och käck stoppar ofta den store i säck'."

Jag skrattade, ma chère mère även; jag började finna mig i hennes sort och sätt. Vi språkade en stund muntert, och jag berättade några små reseäventyr, som mycket roade ma chère mère Om en stund stego vi upp för att ta avsked, och ma chère mère sade med ett mycket gott leende: "Jag vill ej uppehålla er i afton, så kärt det är mig att se er. Jag kan väl tänka, att hemmet drar. Bli hos er i morgon, om ni vill; men kom i övermorgon och ät middag med mig. För övrigt vet ni väl, att ni äro välkomna när som helst. Fyll nu era glas och kom och drick folket till. Sorg må man behålla för sig, men glädje skall man njuta tillsammans."

Vi gingo ut i danssalen med fyllda glas och ma chère mère till härold. Man väntade oss med fyllda glas, och ma chère mère talte för folket så här: "Man bör väl ej ropa hej, innan man kommer över bäcken, men när man satt ut i äktenskapets farkost med gudsfruktan och klokhet, så gäller ordspråket: väl begynt är hälften hunnet; och därpå, mina vänner, vilja vi dricka en skål för det äkta par, som I här sen framför er, och önska, att detsamma och dess efterkommande må 'sitta i vår Herres kålgård alltid'! Skål!"

"Skål! skål!" genljudade från alla håll. Björn och jag tömde våra glas, och vi gingo omkring och skakade händer med en mängd folk, till dess jag var alldeles yr i huvudet. Sen detta var över och vi resfärdiga, kom ma chère mère efter oss i trappan med ett paket eller knyte i handen och sade vänligt: "Tag med er den här kalvsteken, barn, för frukosten i morgon. Sen får ni göda och äta era egna kalvar. Men kom ihåg, sonhustru, att jag skall ha min handduk igen. Nej, hon skall ej bära den, kära vän, hon har nog att göra med sin påse (pirat) och med sin kappa. Lars Anders skall bära kalvsteken." Och likasom Lars Anders ännu varit liten gosse, pålade hon honom knytet och visade honom, huru han skulle bära det, och björn — gjorde, som hon sade. Hennes sista ord voro: "Kom ihåg, att jag skall ha igen min handduk!" Jag såg litet förvänd på björn; han log och lyfte mig upp i vagnen. Inom mig var jag nu tillfreds att så

Digitized by Google

impromptu ha gjort ma chère mère's bekantskap. Jag kände, att om det skett på ett mera förberett och högtidligt sätt, skulle hennes hållning och blick verkat förtryckande på mig.

Rätt glad var jag åt kalvsteken, ty jag visste ej i vad tillstånd skafferifinanserna voro på Rosenvik. Rätt glad var jag även att få komma hem, att få se en pigas ansikte och en bäddad säng, ty vi hade rest tio mil denna dag, och jag var ganska trött. Jag smålurade under en fjärdingsväg, som vi hade från Karlsfors till Rosenvik. Det var så skumt, när vi kommo fram, kl. elva om aftonen, att jag ej kunde se, hur mitt Eden såg ut. Huset syntes något grått och något smått, i jämförelse med det, varifrån vi nu kommo. Men det gjorde ingenting; björn var så hjärtligt god och jag så hjärtligt sömnig. På en gång blev jag ganska vaken, ty det gick mig, som det går i fesagor. Jag trädde in i ett vackert och väl upplyst rum och såg i dess mitt ett uppdukat tebord, skimrande av silver och porslin; och vid bordet stod den allratäckaste lilla piga, klädd i den vackra högtidsdräkt, som är bondflickorna egen på denna ort. Jag gjorde ett utrop av förtjusning, och all sömn for utur mig. Inom en kvarts timma satt jag i ordning som värdinna vid tebordet, beundrande den vackra drälln, tekannan, kopparna, teskedarna, på vilka jag läste initialbokstäverna till björns och mitt namn, och serverade te åt min björn, som syntes hjärtinnerligen förnöjd.

Och vart afton och morgon den första dagen.

När jag om morgonen upplät mina ögon, såg jag, att min Adam redan var klart vaken och riktade sin blick med ett visst andäktigt uttryck mot fönstret, där en stråle av solen gjorde sitt inträde genom ett hål i den blårandiga rullgardinen. En katt hördes jama.

"Min älskade gemål!" började jag högtidligt, "jag tackar dig för den sköna musik, som du beställt till mitt välkomnande. Jag förmodar, att du även förordnat om en tropp vitklädda unga bygdens flickor, som skola strö granris för mina fötter. Jag skall snart vara färdig att mottaga dem."

"Jag har tillställt något bättre än det gammalmodiga upptåget," sade björn muntert. "I samråd med en stor artist har jag anordnat om ett panorama, som skall visa dig, hur det ser ut i — öde Arabien! Du behöver blott dra upp denna gardin."

Du kan föreställa dig, att jag snart var vid fönstret, och med hemlig förskräckelse drog jag upp gardinen. Ack, Maria! Där låg framför mig i morgonglans en spegelklar sjö; gröna ängar och lundar lågo däromkring, och mitt i sjön var en liten holme med en hög ek på, och solen sken klart över allt detta; allt var så lugnt, så paradisiskt skönt! Jag blev så betagen av denna syn, att jag i början ej kunde få fram ett ord. Jag blott knäppte ihop mina händer, och tårar fyllde mina ögon.

"Bliv lycklig här!" viskade björn och slöt mig till sitt hjärta.

Digitized by Google

"Jag *är* lycklig . . . för lycklig!" sade jag djupt rörd och tacksam.

"Ser du holmen — lilla Svanö? Dit skall jag ofta ro dig i sommar. Vi skola ta vår kvällsvard med oss och förtära den där."

"Varför icke frukost?" utropade jag, plötsligen inspirerad. "Varför icke i dag — på den här sköna morgonstunden — dricka vårt kaffe där? Jag skall strax . . ."

"Nej, icke på morgonen," sade björn, leende åt min iver. "Jag måste till staden och se om mina sjuka."

"Ack! att ej folket skall kunna hålla sig friskt!" utropade jag förtretad.

"Och vad skulle jag då ta mig för?" sade björn med komisk förskräckelse.

"Fara med mig till Svanö!"

"Jag kommer igen till middagen, kl. tre, och i afton kunna vi . . . det förbannade hålet däroppe! Jag kunde ej tro, att gardinerna skulle vara så trasi . . ."

"Hålet skall vara där, så länge jag är här," ropade jag ivrigt. "Aldrig skall jag glömma, att jag genom detta för första gången såg solen på Rosenvik. Men säg mig, vad är det för ett gammalt fäste, som skymtar fram så grått på denna sidan, längst bort över sjön, där skogen är så svart?"

"Det är Ramm. En stor herrgård."

"Och vem bor där?"

"Ingen nu. För femton år sedan tillhörde den ma chère mère. Men hon vantrivdes där, flyttade till Karlsfors och sålde Ramm. Godset köptes av bönder, som väl odla jorden, men låta det sköna huset och parken förfalla. Nu säges det, att de för sommaren äro hyrda av en utlänning, som vill jaga här i trakten. Och ett skönt tillfälle har han därtill inom själva parken, som är över en mil i omkrets, och där rådjuren länge fått föröka sig i ostörd ro. Vi skola se oss om där någon gång. Men nu, min lilla hustru, måste jag ha frukost och sen säga dig farväl på några timmar."

Sedan kaffet var drucket och björn på trillan, började jag orientera mig i min lilla värld. Men om hus och uthus senare; jag måste först tala om herrn i huset; ty du, Maria, känner ju ej min egen björn! Jag har ditt brev framför mig, ditt kära brev, som jag fick några dagar efter mitt bröllop. Tack, söta, älskade Maria, för alla ömma ord, alla visa råd! De äro väl gömda, där de aldrig bli glömda. Och nu till dina frågor, dem jag vill söka att rätt ordentligt svara på. Först till björn. Här har du hans porträtt. Medelmåttigt lång, men tillräckligt — ej obehagligt — tjock och bred. Vacker ljuslockig peruk, gjord av vår Herres egen hand. Stort ansikte couleur de rose[1], ljusa ögonhår och små ljusgrå ögon, som ha en viss genomträngande blick under duktiga buskar av gråguld ögonbryn. Näsan bra, ehuru något tjock; gapet stort,

[1] Med frisk hy (eg. rosenfärg).

Digitized by Google

försett med goda tänder, bruna — o ve! — av tobaksrökning; stora tassar, men väl skapade och vårdade, stora fötter, gången lik björnens; — men med allt detta får du intet begrepp om björns utseende, om du ej ser i hans ansikte ett uttryck, gott, öppet, fryntligt, som genast ingiver glatt förtroende. Det talar, när munnen tiger, vilket är den senares vana. Pannan är klar, huvudets ställning, sådan man tänker sig den hos en astronom; rösten är grov bas och tar sig ej illa ut i sång. Där har du björns yttre. Det inre, bästa Maria, det har jag ännu själv att studera på. Sedan två månader fästmö, sen fjorton dagar fru, har jag ej hunnit komma särdeles på djupet med en man, som för det mesta är tyst, och som jag ej känt över ett halvt år. Men jag hoppas och tror allt gott.

Du frågar, "om jag har kärlek, verklig kärlek till honom", och sätter, halvt på allvar, halvt på skämt, fram så underliga tecken för att låta mig pröva detta. "Om jag känner en odräglig tomhet, när han är borta? Om jag som fru L. blir blek och betagen, när han kommer in i ett sällskap, där jag är förut? Om han har någon brist, någon ovana, som hos en annan skulle plåga mig, men som hos honom behagar mig?" Nej, Maria, allt detta känner och tycker jag icke. Kärlek, Maria, . . . ser du, — nog tyckte jag om honom, fann honom hygglig, eljest hade jag ej gift mig med honom; men kärlek . . . hm! . . . Först och främst är han mycket äldre än jag. Han är nära femtio år, och jag har ännu tre år under trettio. Sedan — har han länge varit ungkarl; han har sina vanor och ovanor, och dessa senare finner jag alls icke vackra. Men de skola ej störa vår husliga sällhet, det har jag satt mig före. Somliga av dem skall jag vänja mig vid, somliga skall jag vänja honom ifrån. T. ex. 1: o har han en vana att småspotta överallt omkring sig, så väl på vackra mattor som på gråa golv. Det skall han vänja sig ifrån, men han skall få spottlådor i alla rummen. 2: o. Han röker mycket tobak. Det skall jag vänja mig vid, ty jag vet, huru nödvändig och kär pipan är för den, som länge haft den till sällskap på vägen genom livet. Men vi skola göra ett kontrakt, så lydande: "Jag skall gärna se den tända pipan, likväl — sällan i förmaket och aldrig i sängkammaren." Björn kan ju fritt pusta ut röken i sitt eget rum och i salen. 3: o. Björn har en underlig vana att, under det han tiger, göra de förfärligaste grimaser, ibland till egna tankar, ibland till andras ord. Med detta skola vi träffa en kompromiss. Ibland skall jag få säga åt honom: "Björn, grina ej så avskyvärt!" Men oftast skall jag låta honom grina i fred, ty det vore honom plågsamt och troligen omöjligt att arbeta emot detta minspel, som en gång kommit så väl i gång. Det utgör dessutom ett slags språk, ofta rätt uttrycksfullt, och ser snarare lustigt än ledsamt ut. 4: o. Han har en liten snickarevurm och sitter gärna om aftnarna och täljer och limmar och skräpar ned golv, bord och stolar. Det skall jag av allt hjärta vänja mig vid och blott låta sorgfälligt sopa alla mornar. Det är trevligt, tycker jag,

Digitized by Google

att en herre har något litet handarbete, och sen björn hela dagen strävat sig trött i sitt läkarekall, är detta honom en muntrande förströelse. Medan han täljer, skall jag läsa högt för honom romaner, vilka särdeles roar honom. 5: o. Har han en viss vana vid grova ord. Det skall jag så sakta och smått vänja honom av med, men vad jag framför allt är fast besluten att vänja honom vid, är — att känna sig lycklig, att finna nöje och trevnad i sitt hem. Ty, ser du, Maria, jag var fattig, måste förtjäna mitt bröd i mitt anletes svett — musikundervisning är ej ett lätt arbete —-; jag var ej ung mer, jag hade ej skönhet eller talanger -- utom den smulan musik, — och han, av en ansedd släkt, i en förmånlig levnadsställning, han, så allmänt aktad för karaktär, kunskap och duglighet, han valde mig ändå framför andra rikare, vackrare, bättre än jag. Han skötte mig under min svåra frossa med så mycken godhet, och när min mor ville erkänna hans möda med det sista av våra hopsparade pengar, nekade han dem och begärde — min hand. Sedan var han så god mot de mina, gav mina bröder skänker och lät välmåga komma i mitt förr så fattiga hem. Skulle jag ej vara tacksam, ej hålla av honom, ej söka att göra honom lycklig efter min bästa kraft och förmåga? Ack, jo! Det vill jag, det skall jag, med dygd och med odygd, i lek och i allvar, i godo och ondo vill jag göra honom lycklig, och en röst inom mig säger, att jag skall lyckas.

Tisdags morgon d. 3 juni.

Vi arma människor! Vad äro våra goda föresatser, när vi ej ha makt över oss själva? I förrgår satt jag och primade mig över huru lycklig jag skulle göra min man; i går... för att straffa mig, vill jag berätta allt för dig. Jag återvänder till i förrgår aftons, då jag var så nöjd med mig själv. Björn var då borta på ett sjukbesök i grannskapet, och jag skrev; han kom igen; jag skrev ej mer, jag talte allvar och tok för honom; vi gjorde opp åtskilliga små husliga anordningar, och i allvar och tok uppsattes och underskrevs kontraktet angående tobaksrökningen. Så långt bra. Och så slutades den dagen.

Den andra dagen, d. v. s. i går, skulle vi vara till middagen hos ma chère mère. Jag hade litet ont i huvudet, och hur jag satte mössan och hur jag lade lockarna, så passade de ej, och jag såg gammal och förfallen ut, tyckte jag. Jag tror, att björn tyckte detsamma, ehuru han såg på mig utan att säga något. Det gjorde mig litet modfälld. Ty jag fruktade att ej kunna behaga ma chère mère, och jag visste väl, huru mycket björn önskade det. Vädret var ruskigt, jag hade en gruvlig lust att bli hemma. Men då jag gjorde en liten invit härtill, gjorde björn en så förskräcklig grimas, att jag genast avstod från försöket. Jag hade dessutom mera olust än ont. Vi foro i trillan under paraply i duggregn.

Ma chère mère tog vänligt emot oss, men tycktes ej vara vid gott lynne. Det var främmande till middagen: några gamla herrar och fruar, som jag ej kände, och som föreföllo mig särdeles tunga. Middagen var präktig, men jag orkade ej äta.

Digitized by Google

På eftermiddagen, strax efter kaffet, gick björn med herrarna ner i biljardsalen. Jag blev allena med ma chère mère, de gamla fruarna, som språkade mest emellan sig, och en viss lagman Hök, en lång och gammal vän av ma chère mère, som satt bredvid henne och snusade. Ma chère mère teg, lade patiens och såg allvarsam ut. Jag sade då och då ett ord, men blev allt tystare, ty mitt huvud värkte; regnet slog mot fönstren, och, sanningen att säga, var jag missmodig över björn, som jag tyckte väl hade kunnat under den långa eftermiddagen litet se till sin lilla hustru och ej helt och hållet överlämna sig åt sina gamla otäcka ungkarlsvanor, spela biljard, röka och dricka. I denna mulna sinnesstämning led det fram på eftermiddagen. Vid tetiden bad ma chère mère mig göra litet musik. Jag satte mig till fortepianot, preludierade och började sjunga det lilla vackra stycket "Ungdomen". Men hettan, huvudvärken och missmodet hade gjort mig alldeles ostämd. Jag sjöng först darrande, sen falskt och kom slutligen av mig i det stycket, som jag hade sjungit väl hundra gånger. Det var dödstyst i rummet, och jag var nästan färdig att gråta; men så sjåpig ville jag dock vid min ålder icke synas. Jag gjorde ett par slutackorder och lämnade pianot med en ursäkt och ett par ord om min huvudvärk. Nu blev ma chère mère innerligt god mot mig, satte mig bredvid sig i soffan, lät giva mig en stor pokal starkt te och behandlade mig, som man behandlar ett sjukt barn. Jag hade nu verkligen kommit på tvärn, ty även detta samt den gode lagman Höks artighet misshagade mig. Jag tyckte, att det var en fullbordan på den ömkliga roll, jag spelat hela dagen, och tänkte att ma chère mère inom sig skulle tycka, att Lars Anders gjort ett dåligt val, som fört hem en hustru, på en gång gammal och barnslig, sjåpig och sjuklig. Jag var rätt olycklig. Äntligen kom björn, och vi fingo fara hem. Vädret hade blivit vackert, och teet hade gjort mitt huvud gott, men det onda hade satt sig i min själ. Jag var ledsen på mig själv, på björn, på hela världen. Och björn satt tyst under hela vägen och gruvade sig ej det ringaste över min huvudvärk. Sen han frågat: "Huru är det?" och jag svarat: "Bättre!", talte vi ej ett ord.

Sen vi kommit hem, hade jag litet att se om i köket, och då jag åter gick in i förmaket, satt björn planterad i soffan och blåste ut tobaksröken i långa virvlar, under det han läste avisorna. Han hade just icke valt den förmånligaste stunden för sitt kontraktsbrott. Jag gjorde alarm häröver, väl i en munter ton, men i botten var jag ej god. Det låg i mig en slags ond lusta att låta björn umgälla, det jag haft en så ledsam dag. Björn ropade muntert "pardon", men ville likväl sitta kvar med sin pipa. Det ville jag ej; jag tyckte, att den gamle ungkarln hade fått fritt nog grassera denna eftermiddag. Björn bad "blott för denna gång" om pipfred i förmaket, men jag ville ej veta av någon underhandling, utan hotade att, om ej pipan genast lades bort, gå och sätta mig ute i salen hela aftonen. Björn hade i begynnelsen

Digitized by Google

bett skämtande att få vara i ro; nu blev han allvarsammare; han bad mig innerligt, hjärtligt, bad mig "för hans skull!" Jag såg, att han ville pröva mig, såg, att han verkligen av hjärtat önskade, att jag denna gång skulle giva efter, och jag -- otäcka kräk! — gjorde det ej; jag förblev bestämt, ehuru allt med munter ton, vid min föresats och tog slutligen mitt arbete för att gå. Då lade björn bort sin pipa. Om han ändå hade varit ond och snäsig, ja, om han ej hade lagt bort pipan, utan marscherat ut med den, stolt som en nabob, och slagit hårt igen dörren efter sig och ej återkommit på hela aftonen, ja, då hade det kunnat vara någon uppkomst för mig, någon tröst, något "betalt och kvitterat", och jag hade kunnat låta vara och fara hela den fatala historien. Men han gjorde intet av allt detta. Han lade bort pipan och satt tyst kvar, och jag började strax få samvetskval. Han gjorde inga grimaser heller, utan såg i sina tidningar med en viss allvarsam, stilla min, som gick mig till hjärtat. Jag bad honom läsa högt; han gjorde det, men där var något i hans röst, som jag ej rätt stod ut med att höra. I en slags kvävande förbittring mot mig själv blev jag ännu mera tyrannisk emot honom. Jag ryckte tidningsbladet ifrån honom — det skulle vara lek, förstår du — och sade, att jag ville läsa själv. Han såg på mig och lät mig råda. Jag började nu med en kapabel och munter ton att läsa om någon debatt i engelska underhuset. Men länge stod jag ej ut härmed; jag brast i tårar, smög mig till björn, tog honom om halsen och bad honom förlåta mitt elaka lynne och min orimlighet. Utan att svara höll han mig blott stilla tryckt till sig, så ömt, så förlåtande. Jag såg ett par tårar rinna helt sakta nedför hans kinder. Så har jag aldrig älskat björn som i denna stund, i denna stund kände jag för honom verklig kärlek. Jag ville begynna en liten förklaring, men björn tystade min mun. Nu bad jag honom, "om han höll av mig", ånyo tända sin pipa och röka den ut, just här vid min sida. Han ville ej, men jag bad så länge och innerligt, bad därom som ett tecken, att jag var förlåten, att han slutligen gjorde, som jag bad. Jag höll min näsa så mycket i röken som möjligt. Den var nu för mig försoningens offerdoft. En gång höll jag på att pusta, men jag förvandlade det i en suck och sade: "Ack, min egen björn, hustrun hade ej varit så stygg, om du ej hade glömt henne hela eftermiddagen. Hon tappade tålamodet vid att längta efter dig." Björn tog pipan ur munnen, såg på mig gott, men halvt förebrående, och sade: "Jag hade ej glömt dig, Fanny, men jag var vid en smärtfull dödsbädd i närmaste bondgård. Det hindrade mig att vara hos dig!" Jag satte händerna för ansiktet och blygdes in i själen. Jag, som trott honom både illa och falskt och nu hämnats i fåvitsko — jag ovärdiga! Jag, som skulle göra min björn så lycklig, — vilken ljuvlig vederkvickelse hade jag ej nu berett den trötte och bedrövade mannen! Tanken på min orimlighet plågar mig ännu i denna stund, och det enda, som tröstar mig, är, att jag känner, att björn och jag älska varann bättre efter denna scen än förut. Älskade, goda björn!

Digitized by Google

hellre än att förorsaka dig en ledsam stund, må du röka alla dagar i förmaket, i sängkammaren, ja, i sängen, om du så vill! Dock ber jag till Gud, att du ej måtte få denna lusta.

Och nu återvänder jag till ditt brev och till en fråga där. "Om jag skall som gift fru skriva till dig lika gärna och lika öppenhjärtigt, som då jag var flicka?" Ja, min Maria, var viss därom, och jag kan ej göra annorlunda. Det är sju år, sen jag först lärde känna dig, och sen denna stund har du varit för mig som mitt samvete, som mitt bättre jag. Du var den rena spegel, i vilken jag såg mig, sådan jag var, du var alltid sann, ehuru alltid mild, och fastän du för två år sedan for långt över haven ifrån mig, förblev du för mig densamma. O, förbliv det alltid, Maria! Jag skall eljest frukta att tappa bort mig själv. Under dina ögon och med din hjälp blev jag först en riktig människa, under dina ögon och med dina råd vill jag även bilda mig till en god maka. Det är mig så kärt, det gör mitt liv rikare att få leva det inför dig, och så till sägandes med dig, fast länder och hav skilja oss åt. Björn är dessutom icke av dessa människor, som äro svartsjuka på deras hustrus vänner; han tycker ej, att man bör försaka en vän, för det man fått en make eller maka. Björn vill ej göra hjärtat trångt, han är för god, för tänkande. Jag tror, att han gärna skulle underskriva dessa ord av en älskad lärare, som undervisade mig i kristendomen: "Det förhåller sig med hjärtat som med himmelen: ju flera änglar, ju bättre rum." Ah! se där är min björn. Läs, vad jag skrivit och skriv under —

Björn.

* * *

SOFIA VON KNORRING.

UR TAGLIONI-FÄRDEN.[1]

(Av Tant Eva.)

Återigen om mamsell Taglioni; blir det då aldrig slut med talet om Taglioni?

Freja.

"Vi måste resa till Stockholm och se på det där underdjuret, mamsell Taglioni," sade den gamle hederlige och livlige friherre von X. vid slutad läsning av de utgjutelser över den beundrade konstnärinnan, som även själva Statstidningen fann nödvändiga att hava. Härvid ryckte friherrn flera kraftiga tag i stångpiskan, gjorde piruetter med den ullstrumpbeklädda och betofflade foten, började gnola på "Allemanden"

[1] Författad strax efter »Taglioni-yran» 1841. Marie T., sin tids förnämsta dansös, var född i Stockholm 1804, men uppträdde där endast hösten 1841, under oerhört bifall.

Digitized by Google

och "Olle Malmgren" — moderna dansar i hans ungdom — samt knäppa takt med fingrarna och nicka dito, allt i tanken på den stora dansösen.

"Det skulle bliva ett fasligt bråk och besvär att göra en så lång resa," svarade hans dyra äkta hälft, en fet och frodig, lat och maklig fru, som man knappt visste, om man borde kalla gumma, ty hon satt där så röd och vit och slät i hyn, med så knubbiga och runda armar och händer och alls ingen negligé[1] över håret, vilket, flätat i en tjock fläta nere i nacken, uppdrogs på hjässan i en utstående ögla, icke olikt handtaget på en tekanna, och tillfästades med en blockstor sköldpaddskam, gående från öra till öra, och som stod i stor kontrast med tvenne ytterst små lockar, vilka icke hängde, utan sutto på var sin tinning och liknade storligen svansen på små grisar av gott slag. Detta hår var heller ingalunda grått, utan endast här och där något gråsprängt; det lyste ännu ganska mörkt på längre håll, och som munnen ännu hade två rader friska, fast något gulnade tänder att skryta med, när den någon gång orkade att öppna sig, på samma gång som de annars nästan alltid halvslutna gråblå ögonen, så kunde man aldrig gissa till hennes sextio år. "Det skulle bliva både dyrt och besvärligt," upprepade hon, tog den femte strumpstickan, som just var ledig, och petade med den uppe i hjässan, under det att hon gäspade och runkade ogillande på huvudet, allt med ett uttryck av lat- och orkeslöshet, som alldeles påminde om den snäcka, fru Genlis[2] givit som symbol av La déesse de la paresse.

Men samtalet om stockholmsresan och Taglioni hann icke att fortsättas, ty just nu hände något oerhört i denna djupa vrå av världen och en av våra vackraste, men otillgängligaste provinser, där varken ångfartyg eller diligens fara fram, och där friherrn hade sitt stora arvgods: det kom nämligen främmande.

"Det skäller, det kör, det kommer främmande!" utropade den livlige friherrn, springande till fönstret i ett skutt, och öppnade det med en otrolig och ungdomlig hastighet samt hälsade, viftade med handen och ropade: "Å! välkommen! välkommen!" åt den ankommande.

"Ack, det är väl den nye, tillämnade kyrkoherden, kan jag tro!" sade hennes nåd och såg redan rätt besvärad ut åt blotta den tanken, att hon snart, eller ändå någon gång, skulle stiga upp och hälsa.

"Vi få väl kaffe, frukt och sådant där rätt snart, min gumma lilla," sade friherrn och flög ut, alldeles med samma fart som en gymnasist, vilken får se en skolkamrat.

"Uff!" sade hennes nåd, vältrade sig åt högra sidan i soffan och räckte ut sin feta, tjocka arm, så lång den var, för att fatta tag i klocksträngen. "Så, i all världen, äro de redan uppe!" tillade hon för sig själv, då utanför dörren ett väldigt skrapande, bockande och

[1] Ett slags huvudklädsel för fruntimmer. [2] Fransk författarinna, † 1830. Här syftas på en skildring i ett av hennes arbeten.

Digitized by Google

krusande förspordes, vilket betydde, att friherrn kom dragandes med sin gäst.

"Var så god! Var så god och stig in! Stig på, stig på! Jag är hemma här," så ljöd friherrns vänliga röst, och

"Tackar ödmjukast! Tackar underdånigast! Allra ödmjukaste tjänare! Alltför angenämt få den höga äran," etc. etc., pustade pastorn, som i galopp måste följa sin artige värd uppför de höga, tröga tegelstenstrapporna, vilka förde upp i det gamla huset, och härvid bugade han, med huvudet böjt inåt den flämtande magen; ty se!... han var icke vald ännu, utan endast sökande och nu stadd på uppvaktning, för att insinuera[1] sin sak, och det var ej utan, att icke den övriga församlingen lutade åt en annan med sitt val, fast friherrn, som var församlingens ende possessionat och ståndsperson och disponerade ett stort antal röster, svurit på sin gamla ärliga "foi de gentilhomme", att komministern i B. skulle få pastoratet. "Denne," sade friherrn, "var en hederlig och rättskaffens, en flink och hurtig man, i sina bästa år," som skulle komma att hålla pastoralvården i ett förträffligt skick, hålla ordning i församlingen, hålla efter gubbarna att icke supa och de unga drängarna att varken supa eller slåss, kvinnorna att vara arbetsamma och snygga och pigorna att vara anständiga och sedesamma: en "toujourskarl", med ett ord, som slutligen även hade den förtjänsten att predika "duktigt", så att det hördes långt utom kyrkan och så, att alla gummorna snyftade och ingen ens *kunde* sova; som vidare — spelade tappert bräde, och kunde i nödfall draga en liten spader, när man var nog lycklig att kunna anskaffa tredje man till en liten trevlig trekarl. Detta allt var minsann icke att förakta i en ort, så alldeles utan sällskap, och i en församling, där man i många år dragits med en stendöv och halvblind gubbe, som kallades "prosten", och vilken biträddes av "den ene slyngeln till adjunkt efter den andre", såsom friherrn stundom behagade yttra. Också emotsåg han med verklig entusiasm det nya kyrkoherdevalet och, i följd därav, även själve kandidaten, om vilken friherrn hört mycket gott vitsordas, och med vilken han gjort bekantskap under sina få marknadsresor till närmaste stad samt på andra sällsynta utflykter; ty med all sin stora livlighet och rörlighet höll sig dock den gamle herrrn troget vid huset och hemmet, där han däremot tycktes spritta som fisk i vatten och flyga som fågel i luft.

Nu uppstod mellan den sig insinuerande pastorn, den fryntlige friherrn och den liknöjda hennes nåd följande samtal:

"Jag känner mig outsägligen lycklig och tillfredsställd att få den nåden även uppvakta högvälborna baronessan samt den äran att göra dess höga bekantskap," yttrade pastorn, med en ytterligare ny och stor bugning och med säker röst, sedan han hämtat andan efter galoppaden uppför trappan.

[1] Fiut framställa, tala för.

Digitized by Google

Till svar gjorde hennes nåd endast en artig, men maklig och rund böjning på sin feta hals, visade en fem till sex gula tänder och sade slutligen i sin vanligtvis något sömniga ton: "Var så god och sitt ned!"

Under tiden ropade friherrn om vartannat:

"Alltför fägnesamt få förnya pastorns bekantskap under eget tak. Har hört mycket gott sägas om herr pastorn. Har frågat efter med flit. Önskar få herr pastorn till vår själasörjare. Vi ha ett härligt väder, alldeles som i juli månad. I dag spatserar min sista havra in, torr som krut och förträfflig på allt sätt, och jag börjar snart med potäterna. Tänk, det tycker jag är den roligaste och muntraste av all skörd; folket är då tillsammans, och spannas potatisen upp[1], så går det utav tusan hakar, så att det är både lust och fröjd därmed, därför låter jag dem gärna hava denna lilla förtjänst, fast det visst icke kunde behövas, ty jag har arbetare alldeles tillräckligt. Här är en härligt vacker trakt, må pastorn veta: gott fiske, god jakt, en glädje att gå i skog och mark. Hör på, gumma lilla," fortfor friherrn, vars tankar alltid voro stadda i en oavbruten flykt, "drag i klockströngen! Fast, jag kan ringa själv, har ingenting att försumma. Hör på, Tallqvist! Ropa upp Agapetus och Corona, de äro visst där nere. Vill visa pastorn mina största skatter."

"Å, jag kan säga!" svarade pastorn med stor beundran i tonen. "Min nådige baron orkar ännu själv gå på jakt; det hörs, när favorithundarna kallas för skatter."

"Favorithundar! Nej, varför det?" yttrade friherrn, litet förvånad. "Agapetus är min son och arvtagare, och min lilla Corona är min enda levande dotter. Nej, nej — har inga favorithundar, har just aldrig haft några sådana, aldrig varit särdeles road av jakt eller fiske, går för långsamt, vill för mycket tålamod till, tycker bäst om det vilda, sedan det är stekt, och fisken, sedan den kommer ur grytan. Nej, nej, Agapetus och Corona äro mina enda levande barn. De heta båda efter dagarna, då de äro födda, alldeles som fölungar. Hade otur i början av mitt äktenskap med mina barn; gifte mig 1804, fick barn på barn, men de dogo inom kort tid; voro alla uppkallade med min och min hustrus gamla familjenamn, men detta till föga fromma, som det tyckes: de dogo som strö; hade bara en sjuklig dotter kvar. Så blev gumman min åter på goda vägar, och jag utlovade, att födde hon åt mig en son, så skulle han uppkallas med dagens namn, det måtte vara aldrig så befängt, eller närmaste maskulina namn, om ödet lät honom födas på en kvinnodag. Men lyckan var med oss, pojke blev det, född på Agapeti dag, och Agapetus heter han. Likaledes med min lilla Corona . . . Och se där . . . komma de nu. Se här, min son, . . . detta är pastor A., som vi skola hoppas blir vår själasörjare; se här är min lilla Corona, som gärna vill göra herr pastorns bekantskap."

"Allra ödmjukaste tjänare! Nåden och äran äro mina," sade

[1] Mätes potatisen upp (Spann = ½ tunna).

Digitized by Google

pastorn och bugade, inom sig oändligen glad att för så gott köp kommit ifrån misstaget med jakthundarna och den friherrliga ungboskapen.

Agapetus var en gänglig och gapande "lang Dreng", som våra grannar så uttrycksfullt yttra sig; såg ut att vara en aderton, nitton år på sin höjd, men hade verkligen fyllt sina tjugutvå sådana; såg dessutom ut som ett tomt klockfodral eller en aldrig ifylld fransk vinbutelj av den längsta och smalaste sorten; såg så alldeles tank- och känslolös ut, som bodde det varken själ eller hjärta i denna långa, smärta kropp, vilken annars var vacker nog, om man betraktade vart drag särskilt, och hade man haft sådana ögon, som förmå se in i tingen, så skulle man blivit förvånad över vad man — mot sin förmodan — funnit frö till hos denne ännu alldeles ovaknade yngling.

Corona åter var ett *något*, det såg man nog, men man visste ej rätt vad; man visste ej om något litet eller mycket vacker, om kvick eller dum; man såg blott vid första anblicken, att hon aldrig lämnat fädernehuset, att detta låg vid världens yttersta ända, att hon hade moderns vita, fina hy och runda, vackra former, faderns livliga ögon, sina egna pärlvita tänder och vackra händer samt sin fru mammas urvuxna kläder.

"Det var en riktig lantlolla, ett spån utan all bildning och förfining," utropade säkert den unge, färske kammarjunkaren, som för första gången såg henne. "Det är typen för den kvinnliga oskulden; där finns ej och kan aldrig komma en gnista av behagsjuka, konst- eller tillgjordhet; det är en avbild av själva naturen!" skulle den mognade och erfarne så kallade människokännaren troligen utropa vid hennes första anblick. Men tog även han till binoklerna för själsögonen, så skulle han finna, att även Corona var en Evas dotter, som bråddes på denna sin gamla mormor, trots någon, fast anlagen lågo outvecklade ännu.

"Funderar starkt på att resa till Stockholm och se mamsell Taglioni, min bäste herr pastor," återtog friherrn, som alltid höll målron vid makt och för vighetens skull alltid utlämnade alla onödiga pronomina. "Kände fadern, var premiärdansör på min tid, och modern även, var dotter av vår store Karsten, den bäste sångare vi ha; vill gärna se den famösa dottern, varom 'bladet' talar så vitt och brett; vill gärna se, om hon kan överträffa den charmanta fru Körsner" — och härvid kysste friherrn på sina fingrar med ungdomlig entusiasm — "vill gärna komma än en gång, innan man blir lastgammal, till det gamla kära Stockholm, där jag tillbringade hela min glada ungdomstid" — en lätt suck offrades minnet därav — "har ej varit där sedan 1810, har mycket vänner, släktingar och bekanta där ännu. Vill visa barnen stora världen, medan jag och gumman orka föra dem an där" -- hennes nåd drog en djup suck —; "vill visa dem lilla Cendrillon[1], medan hon ännu är en vogue[2], och låta dem höra Wässelias näktergalsstämma, ty jag tror visst (ja bevars!) att hon är kvar vid teatern, likasom Åberg-

[1] »Askungen» (La petite Cendrillon), ett teaterstycke. [2] I ropet.

Digitized by Google

son, Hjortsberg, Deland och Schylander. Eller kanske någon av dem är borta; tycker mig hört något sådant, men lika gott: barnen behöva se sig om och vi gamla ruska dammet av oss och visa oss litet, annars bliva vi totalt bortglömda; eller hur, min värdaste herr pastor?"

Det var ett kinkigt frågetecken för herr pastorn, som i många Herrans år bott i en annan otillgänglig vrå av det stora vidlyftiga stiftet, och som i all sin lifstid aldrig hört talas om varken Taglioni eller någon av de övriga sceniska artisterna; men han var en bra karl, fast han trodde sig böra vara litet kruserlig i det gamla högadliga huset, och dessutom en slug man, utan all tafatthet, och svarade även utan all tvekan: "Jo, bevars! det har visserligen sin riktighet,"... och nu bjöd friherrn sin gäst ned i sina rum på en pipa *tobakelse* och ett parti bräde och skenade utav med honom, dubbelt så fort som de kommit upp; men ingen blir andtruten av att springa utföre, när icke detta är i figurlig, utan i verklig mening.

"Ack så gudomligt roligt!" utropade Corona med hela faderns livlighet, när denne väl stängt dörren.

"Tycker då syster så mycket om pastorn?" frågade Agapetus långsamt och med hela moderns flegma.

"Å, kors!" svarade Corona, "jag tänkte inte på pastorn; jag tänkte bara på resan. Vad tror lilla mamma om den?"

"Jag hoppas, den torkar in, likasom så många andra av vår gode pappas projekter," svarade modern, ganska belåten med denna tanke.

"Ack, nej! nej! måtte icke så illa ske!" utropade Corona och blickade med sina klara ögon upp i den klara himmel, därifrån hoppet alltid ler, fast det ler i dur åt den unga och i moll åt den levnadströtta.

Men, se! där blev ändå resa utav. Den gode, hederlige friherrn hade framlevat de senare trettio åren så lugnt, så tyst, så utan alla katastrofer, motgångar, vedervärdigheter och sådant otyg, som för de flesta andra avklippa tiden i små ohyggliga bitar, att han aldrig märkt, hur hastigt den ilat fram, just emedan den ej lämnat några spår, utan tyckte han sig alltid haft god tid till allt och gärna givit med sig för sin goda, lata gummas vilja att bara få sitta stilla. Denna gång var han likväl envisare än vanligt, ty i allmänhet var han en högst medgörlig varelse; men hans "lilla Corona" och ögonsten var nu en kraftig sporre. Friherrn tyckte även, att Agapetus mer än väl behövde "komma ut", och själva hennes nåd, som i så många år ej ens orkat tänka på saken, utan skjutit upp detta som så mycket annat, började verkligen även tycka, att barnens edukation snart borde taga sin början, ty Corona hade fyllt sina aderton år, och Agapetus — vi veta det redan — hade varit tandlös, om han varit en fyrfotad häst. Visst hade Agapetus haft en eller två duktiga informatorer, som pluggat uti honom en hel hop minnesverk; ty om man väckte den unge friherrn mitt i hans djupaste och dödaste sömn, så kunde han sätta över grekiska till latin, latin till tyska och alltsammans till vattenklar svenska, kunde säga, var den

Digitized by Google

eller den ringaste fläck på jordytan var belägen, huru det såg ut i världen det eller det årtalet, före eller efter Kristi börd, huru sol, måne och alla stjärnor spatserade på fästet etc. etc.; men — besynnerligt nog — aldrig någonsin hade ännu den tanken fallit honom in, att dessa länder lågo på jorden, utan endast på kartan; att dessa historiska tilldragelser någonsin levande försiggått; att dessa himlakroppar vore annat än större och mindre ljus för att lysa oss med, utan blott att därom stod att läsa i den eller den boken, med de eller de bruna, gröna eller marmorerade pärmarna. "I matematik är Agapetus en verklig bjässe," sade friherrn stundom, när han ville skryta med Agapetus, och: "Agapetus läser tyska som en infödd", när han ville skryta af sin sons lärare, och: "Agapetus får var höst och var vår en packlåda med tyska böcker", sade han, när han ville skryta med sig själv och sin givmildhet. Men friherrn hade en olikhet med de flesta skrytare: han talade nämligen alltid sanning. En av Agapeti lärare hade varit infödd tysk; hade så alldeles inympat sitt språk på Agapetus; var nu en välbeställd docens i Greifswald och skickade sin forne discipel en stor del av allt det läsbara nya, som de germaniska pressarna[1] skaka ur sitt ymnighetshorn. Och allt detta läste verkligen Agapetus, men behöll innehållet alldeles för sig själv och lade det så på botten, att man aldrig kunde rätt veta, huruvida det icke gick alldeles tvärs igenom hans annars till utseende så kompakta huvud. Hos honom fanns således mycket vetande, fast det låg stenfruset, likasom Münchhausens toner i blåsinstrumentet. Fransyska hade Agapetus däremot lärt av nådig mamma, och hade det, på sin tid, varit ganska uppbyggliga lektioner, där pauserna utgjorde det förnämsta, ty från rummet bredvid hade dessa föreläsningar alltid låtit såsom två eller kanske bara en person legat och talat i sömn. Friherrn hade alltid lagat sig långt ifrån dessa sömniga språkövningar; men ägde i sin goda högmögna[2] inbillning en ganska hög tro på lärarinnans "savoir" och discipelns "applikation", och, besynnerligt nog: Agapetus hade i sömnen lärt sig även franska.

Corona hade visst ävenledes, ifrån sitt tionde till sitt femtonde år, haft en gammal uttråkad, klacklappad och tåhättad "bonne" och för henne böjt: j'ai — jag har, tu as — du har, il a — han har, många tusen gånger; vidare av henne lärt att "spela på klaver" samt sy allehanda genombrytning och andra obrukbara sömnader, som gamla "bonne" hade gamla, förtummade mönsterdukar till. Även hade Corona lärt sig rita av sin söta mor, som i sin ungdom lär varit ett riktigt ritmönster, och som tillhörde allra första generationen av den gamle hederlige och aktningsvärde konduktör[3] W—s tacksamma elever. Den goda frun hade ock gamla, tre kvarters höga ritböcker sedan den tiden, däruti äpplen, päron och tulpaner stodo raka och sediga som ljus bredvid

[1] Tryckpressarna. [2] »Högmögende» = högmäktig, som förmår mycket; här: dryg, stolt, stor. [3] Titel för tjänstemän i överintendentsämbetet, nu förändrad till »andre arkitekt».

Digitized by Google

varandra, och hennes "vindruva" och "stora törnros" och "mästerliga blomsterkorg" samt några mindre örter, de sutto nu alla i breda förgyllda ramar på sitt blåvita regalpapper[1] under sitt grönaktiga glas upphängda på kabinettets förnämsta vägg, "pêle-mêle"[2] med alla familjens silhuetter[3], ty oljefärgsporträtterna sutto, som sig borde, på matsalens alla fyra väggar. För denna sin fru moder hade Corona således ritat i många år; men som hon varken hade den moderliga fallenheten eller tålamodet, så begav det sig, att friherrn hade väl låtit göra några "betsade ramar" av Snickar-Anders och anskaffat fönsterglas till dem, men att de ännu tills vidare befunno sig alldeles tomma.

Dessa voro nu Agapeti och Coronas kunskaper och talanger, som i Stockholm skulle — enligt friherrns gammaldags sätt att tala — både "etaleras" och "acheveras"[4].

— — — — — — — — — — — — — —

I medio av november var man färdig. Alla de föreskrifter, som friherrn gav — än i galopp, än i trav och än i fullt skenande — till sitt husfolk och sina underhavande om vård och handhavande av allt, alla de vänliga, husfaderliga ord, han yttrade till dem, alla de handslag och farväl, han gav och emottog av dem, ja — de voro otaliga, och skulle varit oändliga, om icke friherrn haft den yttersta otålighet att äntligen sitta i vagnen, och om han ej gjort det yttersta våld på sig hela långa tiden för att dämpa denna otålighet, att den ej måtte komma i för mycket kontakt med hennes nåds långsamhet. Men nu satt man då äntligen i vagnen: hennes nåd till höger, hans nåd till vänster, Agapetus och Corona framför och Sara emellan dem, och ändå befanns det vara ett förträffligt gott rum i detta stora familjeskåp, som nu rullade utav på sina fyra bastanta hjul och gjorde kvartersdjupa fåror i höstvägarna. En gammal kusk, som varit stallpojke hos friherrn, när denne var ogift, satt nu uppflugen, lik en skrämd och stjärtlös tupp, på den höga, styltlika kuskbocken, som var utan allt ryggstöd eller armstöd, endast omgiven nedantill med en hängande kappa av vitgrått kläde, svajande oroligt för höstvinden. Bredvid honom satt Tallqvist, som varit jockej i trettio år, men som nu var befordrad till kammartjänare, sedan den förre kammartjänaren "bars bort". På taket lågo obäkliga pjäser som kallades "vachar"[5], och vilkas innandöme mådde väl, såsom alltid gungande i harmoni med själva herrskapet; men bakpå skakade en koffert, och på denna en eller två skjutsbönder; ty i anseende till de dåliga vägarna lät friherrn sina rätt vackra, fast något för feta och tunga, egna hästar gå före alldeles lösa med den nye jockejen och hade nu ett alltför besynnerligt anspann av trenne hästar för vagnen och tvenne andra framför dem, med en pojke, som red den högra — "summa sex ök", sade friherrn, som jämt satt inuti vagnen och förargade sig på hur dumt och illa pojken red. Rymligt

[1] En papperssort av stort format. [2] »Huller om buller.» [3] Skuggporträtter. [4] »Visas» och »fulländas». [5] *Vache* (fr.) = läderkoffert.

Digitized by Google

satt nog familjen, men ingen hade måhända tänkt på den fasansfulla tyngd, som de stackars blancharderna[1] och de nära fyrtio års gamla bärremmarna hade på sin lott, ty friherrn var en stor, lång, mager, men benfull och knotig man, hennes nåd vägde sina tolv lispund, Agapetus var ock av dessa långa, beniga figurer, som äro vida tyngre, än de se ut, Sara var en korpulent jungfru om fyrtio år, och Corona var en stor och starkt utbildad flicka för sin ålder, fast hon såg lätt och vig ut som en ung hind. All rörelse, all konversation i vagnen bestodo friherrn och hans "lilla Corona", som satt mitt emot honom, ty hennes nåd tog sig för det mesta en oavbruten lur, med tätt slutna ögon. Agapetus tycktes göra detsamma, fast med vitt uppspärrade ögon, varför vi vilja kalla hans tystnad för detta mediterande, som ännu ingen var rätt slug på, om det hörde till esse eller non esse. Sara bara nickade. Corona såg ut genom alla fönster, förvånades och gladdes åt allt, vad hon såg, skrattade och frågade, men satt ändå så där tämligen stilla. Men se friherrn! han flög fram och åter även i denna trånga volière. Än skulle han öppna ett fönster, än ett annat, än skulle han försöka de gamla murkna gröna taftsgardinerna, om de på sina förrostade och förärgade järn- och mässingsanstalter gingo eller . . . icke gingo. Det gick ej: maskineriet stod alldeles stilla; gardinerna däremot gingo på egen hand, men det var i tusen bitar. Nu skulle dessa repareras och lagas, och nu skulle nya förhållningsorder givas till kusken om körningen och nya förmaningar till varje ny skjutspojke om ridningen av förhästarna, ergo — skulle även framfönstren upp. Men — de sutto, där de sutto. Friherrn ryckte förtvivlat, tills han fick tofsen i hand. Men för denna senare olycka blev snart råd, och vagnstäppan tog nu slut, ty Sara nickade nämligen så förfärligt, både baklänges och framstupa, både åt höger och vänster, att slutligen slog hon sitt stora, tunga, sömniga huvud med sådan fart bakut, i en av framfönstrets rutor, att denna smattrade omkring henne, som hade den varit ett offer för den ivrigaste rabulism. Hon hade således mot sin vilja öppnat en utväg för friherrns föreskrifter till kusk och skjutspojke, och Gud vet, om i själva verket friherrn var rätt missbelåten med detta, fastän han höll ett både långt och rörande liktal över sin slipade ruta "av klaraste spegelglas", och sådan det torde bliva svårt att få numera, "sedan all konst gått baklänges"; ty denna idé var hos friherrn stelnad till ett axiom och bevisade allra bäst, att vad man icke ser, vad som icke är åskådligt, det — tror man heller icke.

Medan nu våra resenärer förflytta sig nordligt i korta och nätta dagsresor, ett offer av friherrns goda hjärta åt sin okostiga och vid resor ovanda maka på bekostnad av hans eget ringa tålamod, så kunna ävenledes vi förflytta oss, men snabbt som en pil, till en rikt möblerad våning vid en av Stockholms förnämsta gator.

[1] Eg. *blancard:* ett slags svängträ på vagnsunderredet.

* * *

Digitized by Google

EMILIE FLYGARE-CARLÉN.

UR ROSEN PÅ TISTELÖN.

FÖRRA DELEN.

Femte kapitlet.

Jaktlöjtnant Arnman hade uppnått den plats, han ansett tjänligast för att hava Tistelöborna i ögonsikte; men redan hade flera timmar skridit fram under ett hemlighetsfullt spejande, utan att lämna ringaste spår till förhoppning om god fångst. Jakten krängde för stormen likt en slingrande ormunge, men tålig och ihärdig stod Arnman på däck och lyssnade, om icke bland de rullande orkanerna något annat ljud skulle bliva hörbart.

"Mårten," sade jaktlöjtnanten till den raskaste av sina karlar, "langa mig hit flaskan nerifrån — vi ska ha oss en styrketår!"

"Det skall smaka skönt!" sade Mårten och rullade redan i försmaken av den väntade njutningen bussen åt andra sidan; men knappt var han halvvägs nedför trappan till ruffen, då en sakta vissling av jaktlöjtnanten kallade honom tillbaka.

Mårten, som fruktade, att hans beskickning vid förefallande omständigheter möjligen kunde indragas, utsträckte skyndsamt handen, grep den på hyllan stående flaskan liksom i flykten och återvände i blinken till jaktlöjtnanten, vilken sakta rörde honom på axeln och mumlade: "Vad ser du där i dunklet, Mårten?"

"En båt i lä, om inte fan driver sitt spel!"

"Nej, Mårten, det *är* en båt, och säkert den vi slå efter. Sätt ut focken och låt oss hålla av ned på den."

Arnmans gissning eller rättare väderkorn hade sin riktighet: det var verkligen sälskyttarna från Tistelön.

Haraldsson och Birger hade redan bemärkt faran; och utan att spilla många ord vid rådslaget vände de båten och satte rakt ut emot Paternosterskären, i förhoppning att narra jaktlöjtnanten och själva komma undan. Men Arnman förföljde emellertid, och som tulljakten var skarpare seglare, hann den så småningom allt närmare sälskyttarnas båt.

Haraldssons drag antogo under fortgången av detta ömsesidiga jäktande en mera grym och, om man så får säga, karaktäristisk vildhet. De stora grå ögonen rullade förfärligt under sina djupa bågar, och de skarpa ansiktsmusklerna ryckte av och an. "Leken blir allvar!" sade han med dov röst till Birger, som var sysselsatt vid tacklaget. "Vi ha dem snart på halsen, och sen... Men, pojke, har du inte mål i mun? Här fordras raskt beslut."

Digitized by Google

Birger vände sig, och vid det svaga skenet av en frambrytande månstråle varseblev fadern hans bleka, förställda ansikte.

Haraldsson, som icke givit akt på Birger efter dennes återkomst från Erikas kammare, förklarade detta besynnerliga uttryck såsom fruktan för den förestående faran och röt till av ilska: "Hund, slokar du med öronen, när du ser far din färdig att våga det yttersta för att rädda liv och gods!"

"Jag ärnar icke ge er efter!" svarade Birger med så fruktansvärt allvar, att Haraldsson, som insåg sin orättvisa, lugnare tillade: "Här kommer inte att fattas tillfälle för provstycke. Jag har ett förtvivlat beslut i hågen."

Därefter befallde han Birger att bättre sprita ut focken och sedan nedlägga sig på däck, för att mot den grånande morgonhimlen lättare kunna urskilja Paternosterskären.

Ännu syntes ingenting, men de förfärliga bränningarna hördes som en avlägsen åska, och ju närmare båten nalkades skären, desto belåtnare och ljusare blev uttrycket i Haraldssons grymma drag. "Hör du, hur det ryter? Havstrollen spela och dansa — det är en lustig lek!" sade han till Birger, som låg bredvid honom och dystert stirrade utåt det hemlighetsfulla svalget.

"En gång i min ungdom," återtog Haraldsson med ett underligt leende, "en enda gång, har jag seglat genom bränningarna. Öppningen är knappt tio alnar. Styr man det minsta ur rännan, ä' fartyg och liv inte värda en kabelända. Den gången lyckades jag, och förföljaren blev för mina ögon krossad mot klipporna. Förstår du min mening, Birger? Vi ha intet annat val, och jag hoppas, att det nu skall gå på samma sätt!"

"Vi få se!" sade Birger entonigt. "Vi ä' icke där än." Han sprang hastigt upp. "Hör ni, far, han prejar oss ... vi ha honom rakt på hälarna."

"Ännu inte, ännu inte," sade Haraldsson med märkvärdigt stadig röst, "än ha vi lite försprång."

"Men om vi icke ge oss, skjuter han, innan vi hinna ... Hör, han ropar oss åter an!" yttrade Birger även med ett lugn värdigt ett bättre mål.

"Nu!" ropade Haraldsson i högsta spänning, då båten nästan uppnått svalget; men i samma ögonblick for en eldstrimma från tulljakten, som kommit helt nära — en kula susade förbi sälskyttarnas båt, och en annan avslet fockskotet.

"Död och förbannelse!" röt Haraldsson, "vi ä' förlorade, om inte skotet blir inhalat! Gör, vad du förmår, Birger ... vi hänga på ett hårstrå!"

Men resen hade redan, utan att avvakta faderns befallning, fattat den för stormen fladdrade focken, bemäktigat sig stumpen av skotet och höll med jättekrafter denna i ena och i ässingen på båten med den andra handen.

Digitized by Google

"Bra gjort, pojke!" ropade Haraldsson, då båten åter sköt fart genom de rasande bränningarna. Det var ej vågor, de genombröto: himmel, jord, berg och vatten syntes icke till — endast vit fradga omgav farkosten, över, under och på sidorna, och tjutande frampustade de mot klipporna krossade vågorna sina darrande dödssuckar.

Slutligen flög båten fram i det omätliga havet på västra sidan om skären. Faran var överstånden, och Haraldsson lyfte åter huvudet med den djärva tillförsikt, ett lyckat vågstycke skulle ingiva en sådan natur. "Det var ett gott stycke arbete!" sade han triumferande till Birger. "Belägg nu skotet så gott du kan, så ska vi se på hur det går med kronans gossar här bakom oss."

Det var i morgongryningen. Stormen hade saktat av, men luften var mörk och kulen. Haraldsson ansträngde sina vanda, skarpa ögon för att bättre kunna urskilja, huru den hatade tulljakten reste all världens väg. En grym, hånande tillfredsställelse spelade i hans ögon. Men detta uttryck förvandlades i det bittraste raseri, då han med en röst, som för första gången under hela affären förrådde en darrning, yttrade, vänd mot Birger, vilken förgäves sökte att få focken belagd: "Vid alla djävlar, den gamle krontjuven har kommit helskinnad igenom! Tiden är kort, det duger ej att förspilla den med ord. Vi ä' förlorade, om inte . . ." Han kastade en uttrycksfull blick på sonen, medan han betänksamt vägde studsaren i handen.

Ett leende av fruktansvärd vildhet besvarade från Birgers läppar den halvt framkastade vinken. "Erika", mumlade han mellan tänderna, "i går skulle jag ej kunnat göra detta, i dag fruktar jag ingenting: jag aktar ej mera varken mitt eller andras liv." Han nickade betydelsefullt åt fadern, sprang förut och nedhalade med några väldiga tag focken, under vilken han sorgfälligt stack geväret.

Haraldsson, som redan fullkomligt återfått sin vanliga köld, gömde *sitt* på botten i styrrummet och lade därefter båten mot vinden.

Tulljakten nalkades nu, och jaktlöjtnanten prejade båten för tredje gången.

Haraldsson erkände sig hava förbjudna varor ombord, men underkastade sig, emedan all strid ändå nu vore förgäves.

"Det fägnar mig att ni äntligen erkänner sådant!" svarade Arnman med en viss förlåtlig stolthet. "Men bättre hade varit, om ni sparat oss bägge ett vågstycke, som nära kostat både fartyg och liv. Men lägg nu bi, så att jakten kan komma långsides!"

Haraldsson lydde med ett utseende av ödmjuk undergivenhet, och inom några ögonblick låg äntligen, efter den ihärdiga striden, kronbåten sida vid sida med sälskyttarnas.

"Nu är det vår tur, Mårten, att spela herrar och betala det packet!" sade jaktlöjtnanten och beredde sig att stiga över relingen; men förrän han hunnit verkställa sitt beslut, hade Haraldsson omärkligt fattat sin studsare och lagt an . . . nästa ögonblick brann den av — och den

Digitized by Google

hederlige gubben Arnman föll med krossat huvud framstupa över lurendrejarnas båt.

Nästan liktidigt befann sig Birger ombord på tulljakten, och efter ett kort, men förfärligt brottande med de bägge jaktkarlarna, vilket erfordrade hela Birgers jättelika styrka, kastades den ene i havet och den andre, den ihärdige, raske Mårten, krossades av gevärskolven, då han redan till hälften lyckats draga Birger över relingen. Bägge tumlade tillbaka mot däcket, och Mårtens sista ord voro: "Din blodhund, då du en gång dinglar i galgen, kommer du väl i håg den här leken; och när din syndiga själ lämnat din eländiga kropp, skall du inför Gud svara mig för mina två gossar, som du gjort faderlösa!"

Omedelbart på detta ohyggliga uppträde borrades jakten, sedan den nämligen först blivit undersökt av den rovlystne Haraldsson, som lade sig till en del av tågverket och fastsurrade liken vid tofterna. Och med de sista ringlarna av den sjunkande kronbåten, över vilken vågorna snart vältrade sig i vanlig enformighet, försvann även varje farhåga för mördarna att bliva upptäckta, ty så långt ögat nådde, syntes varken fartyg eller någon levande varelse.

Far och son voro rysliga att åse, då de, efter slutat blodsarbete, tysta som vålnader stodo där i den halvdunkla skymningen. "Det är nu gjort, som gjort är!" sade slutligen den äldre Haraldsson och övervann sig själv genom antagandet av en fräckhet, vilken kunde liknas vid det sista avklädandet av alla mänskliga känslor. "Det var nödtvång," tillade han i ett slags övertygande ton, "självförsvar! Vi voro tvungna, om vi inte ville överlämna oss själva i lagens händer. Men låt oss nu tänka på att komma vår väg... Var är pojkbytingen?"

Birger och Haraldsson erinrade sig nu först att de under loppet av flera timmar icke sett till Anton. Förundrade kastade de ögonen omkring och varseblevo med en gemensam rysning huru den arme gossen, inkrupen i öppningen till plikten[1], stod och stirrade på dem med blickar, vilka förrådde lika mycken fasa som vildhet och oredighet.

"Vad gör du där, Anton?" frågade Haraldsson i en ton som, begagnad av honom, kunde kallas mild. "Kom fram, gosse!"

"Nej, nej, jag törs icke! Då gör I med mig som med jaktlöjtnanten och de andra. Låt mig vara, låt mig vara!" Och darrande av ångest, halade han sig allt djupare ned och gömde sig slutligen bland de lösa klädespersedlarna i kojen.

"Bär dig ej åt som en galning!" ropade Haraldsson, i det han stack huvudet ned genom öppningen och visade daggen, som han höll i handen.

Ett vilt, hemskt och gällt tjutande var Antons enda svar; och ehuru skakad av vrede och knappt i stånd att styra sitt obändiga lynne, nödgades Haraldsson, av fruktan att bliva hörd och upptäckt, draga sig tillbaka.

[1] Akterrummet (i öppet fartyg).

Digitized by Google

"Vad är att göra?" sade han till Birger. "Pojken kan förråda oss!" Rysande för sina egna ord, såg han ned i kojen med en blick, för vilken till och med Birger blinkade. "Vad är att göra?"

"Intet," sade Birger dystert, "intet kan göras, ty den stackars gossens hjärna är rubbad. Fyra blodskulder vila på våra huvuden. Det hade varit så gott, att bränningen vid Paternosterskären slukat oss alla."

"Är du en sådan feg kruka, att du redan ångrar dig?" sade Haraldsson med rå stolthet. "Vad jag en gång gjort, ångrar jag aldrig: käringar kunna pipa, men männer handla. Du borde blygas att tala, som du ej vore son till Håkan Haraldsson, den största lurendrejarn i skärgården!"

"Och mördarn och sjörövarn!" hånade Birger med grym bitterhet.

"Tig, pojke, och gå till arbetet," dundrade Haraldsson med rullande ögon — "eller vill du bli sedd här?"

Birger mätte med en föraktlig blick fadern. "Vi måste bort, jag vill hjälpa er!" sade han med stadig, lugn röst. "Sedan..." Han slutade ej meningen, men Haraldsson såg i sonens öga något, som övertygade honom, att deras blomstrande verksamhet överlevat sina bästa dagar.

"Feg, feg!" mumlade den gamle med sammanbitna tänder. "Avkomman duger ej. Men bort nu, medan galningen där nere tiger!"

Och gynnade av den starka dimman, undkommo de brottsliga lurendrejarna.

* * *

JAKOB MAGNUS CRUSENSTOLPE.

Ur STÄLLNINGAR OCH FÖRHÅLLANDEN.

BEHANDLADE I BREV

AV FÖRFATTAREN TILL SKILDRINGAR UR DET INRE AV DAGENS HISTORIA.

Fjärde brevet.

Vaxholms fästning i augusti 1838.

Excellentissime![1]

Med skyldig uppmärksamhet har jag emottagit "första brevet av 'Ställningar och förhållanden' efter den 19 juni 1838". När katten är borta, dansa råttorna på bordet. Jag igenkänner i besagda brev — visserligen icke er penna, ty hennes skaplynne är mera oskyldigt, än

[1] »Ers excellens.» Detta satiriska brev tänkes ställt till greve Magnus Brahe, riksmarskalk hos Karl XIV Johan.

Digitized by Google

att spåren efter henne någonstädes skulle skönjas; — men er vanliga takt, er omisskännliga beräkningsförmåga. . . . . .

. . . . . .

Ni har väl avpassat tiden för att låta anfalla mig. Om förfarandet just icke är ridderligt, så bör det däremot kallas försiktigt. Innesluten på en fästning och där så bevakad, som ännu ingen person i min belägenhet förr varit, blev det ett problem av tillfälligheten att lösa, dels huruvida jag finge underrättelse om den nye korrespondenten, dels om min hälsa, sinnesstämning samt andra omständigheter medgåvo att besvara brevet. Vore jag utomdess nog oskicklig att inlåta mig uti en låg strid med det synliga verktyget, så vore ert ändamål i alla fall vunnet. Men nej, det har alltid varit min plägsed att uppsöka och hålla mig till den ledande principen. Jag träffar den vid detta tillfälle i er person — och i någon annan, genom ombud välförståendes. Det är således till er, jag ställer mitt svar. Ni, excellentissime! har en anboren rättighet till hela min erkänsla; ty det är er, jag har att tacka för allt . . . allt, till och med för den enslighet, vars obehag jag nu söker skingra genom sysselsättningen att skriva detta brev.

Från nämnda uttryck av erkänsla måste jag dock undantaga en ganska väsentlig punkt, där, besynnerligt nog, man i allmänhet tror mig företrädesvis stå i förbindelse hos er: nämligen lyckan att först hava blivit personligen känd av hjältekonungen. Denna utmärkelse hade fallit på min lott, långt innan jag om edra statsmannavärv och ert riksgagneliga inflytande visste annat eller mera, än att ni den tiden öppnade och tillslöt dörrarna åt dem, som fingo företräden hos hans maj:t, och att ni expedierade rekvisitioner på smör, höns, kalvar, grisar m. m. m. m., vilka, tillika med marschrutorna, förut kringskickas till länsstyrelserna i de orter, dem högstdensamme hugnar med sina höga genomresor. Under en sådan blev jag konungen första gången föreställd 1822 i Mariestad, där jag då förvaltade landssekreteraresysslan. Något förut hade jag utgivit från trycket en jämförelse emellan allmänna magasinsdirektionens och järnkontorets olika inverkan på Sveriges bägge modernäringar: jordbruket och järnhanteringen. Denna skrift var tillägnad konungen och kronprinsen samt till dem överlämnad av min vän och släktinge riddarhussekreteraren Lagerheim. Innan ordningen hann till mig vid kuren[1] på Marieholm, tillspordes jag av vakthavande kabinettskammarherren, huruvida jag kände den person av mitt namn, som skickat hans maj:t en skrift om magasinsdirektionen och järnkontoret. Sedan jag uppgivit mig vara författaren, viskade kabinettskammarherren några ord till konungen, som därefter skarpt fixerade mig och, när jag blev föreställd, yttrade sitt höga välbehag över skriften. Det nådiga bemötandet gjorde naturligtvis stora ögon på stället, helst skriften utkommit anonymt i Jönköping.

Jag behöver ej återkalla i er hågkomst, excellentissime! vad som

[1] Uppvaktningen.

Digitized by Google

sammanförde oss bägge närmare riksmötets slut: hos er åtrån efter ett statsanslag; hos mig övertygelsen, att jag gjorde fosterlandet en tjänst, sedan freden mellan Ryssland och Turkiet påkallade en ökad vaksamhet å vår sida, och — ärelystnaden att, ehuru blott en obetydlig civil ämbetsman, gå i land med en sak, på vars genomdrivande hovet och en del av ministären förgäves använt sina förenade krafter. Och när jag lyckats, huru hjärtligt ni omfamnade mig, excellentissime! — och vilka judaskyssar! Ni önskade ingenting högre än att finna ett tillfälle att visa mig er tacksamhet. Ni har funnit det, och ni har omfattat det med en ridderlighet, som ägnar den förste bland ridderskapet. Också dricker jag i dag, den 19 augusti — er namnsdag och min — er skål i det fängelse, där ni låtit inspärra mig, och där, i kraft av edra instruktioner, jag hålles avstängd från den yttre världen på ett sätt, som ännu ingen fånge i min belägenhet varit före mig.

Nu började den epok av min levnad, då det blev er, jag fick att tacka för den nåden att ånyo komma i förhållande till hjältekonungen. Förra gången skedde det utan andras mellankomst, utan någons avund och slöts utan olyckor. Nu var det dagens allsmäktige gunstling, som tagit min lycka om hand; hela världen kastade sneda blickar på mig; man sönderslet mitt rykte, kallade mig soldad, förmente, att jag satt i guld över öronen — och vägen ledde likväl direkt till nöd och fängelser!

Riksens ständer hemförlofvades i mars månad 1830. Fem veckor förflöto, under vilka jag naturligtvis mera sällan hade anledning att uppvakta er. Med undantag av några ord i likgiltiga ämnen, som konungen, på samma sätt som drottningen, kronprinsen och kronprinsessan, i förbigående, vid hennes maj:ts kröningsfester, yttrade till nästan alla, som talat på riksdagen, hade jag ej haft den äran nalkas konungen på flera år. Dagen efter prinsessans födelse blev jag befalld till middag hos hans maj:t. Jag träffade där tre av mina varande eller för detta förmän: justitiestatsministern Rosenblad, presidenten Sylvander och justitiekanslern Bergenschöld. Detta sammanträffande var en artighet av er emot mig, excellentissime! som dock ej tycktes särdeles falla de bägge förstnämnde på läppen. Jag hade under riksdagens lopp yttrat mig ganska oförställt om "konseljen", vilket ej behagade Rosenblad; och jag hade tillika yttrat mig emot högre lön för presidenten i Svea hovrätt än i de bägge andra hovrätterna, och därför hade Sylvander ett horn i sidan till mig. Hans maj:t syntes ej bemärka mig; och när de flesta av middagsgästerna avlägsnat sig, ansåg jag tiden vara inne även för mig att gå. Men ni själv hejdade mig, med tillsägelse, att konungen ville tala några ord med mig. Det dröjde likväl ännu en god stund, innan jag fick befallning att inträda uti andra rummet, där hans maj:t stod vid ett fönster, med armarna stödda mot fönsterkarmen och huvudet lutat i handen. Hans maj:t nickade väl åt mig vänligt, men såg på det hela ganska allvarsam ut, jag skulle nästan våga säga: brydd. "Jag

Digitized by Google

står hos er i mycken förbindelse," yttrade omsider konungen. "Ni har berett mig framgång i en ganska viktig sak." — "Jag har ej gjort annat, sire, än till punkt och pricka sökt lyda ers maj:ts befallning." — "Vad vill ni säga? Förklara er." — "Då ers maj:t för några år sedan visade mig den nåden att giva mig några levnadsregler, täcktes ers maj:t anbefalla mig att aldrig blint följa något parti, utan att taga det goda och främja det rätta, vilkendera sidan det angick. Ers maj:t yttrade till och med i egna ord: 'Soyez toujours vous-même', — et j'ai tâché de l'être, sire!" — "Mais, vous avez fait très bien, mon ami," [1] föll konungen mig nu i talet, och monarkens anletsdrag fingo i ögonblicket ett muntrare och mildare uttryck. Från den stunden stodo alla dörrar i konungaborgen mig öppna: regentens såväl som gunstlingens.

Det första bruk, jag gjorde av mitt fria tillträde till er inflytelserika person, rörde visserligen en småsak; men avsikten var åtminstone välment. Prinsessan föddes den 24 april, Albertinadagen. Jag fästade er uppmärksamhet på denna omständighet: att den utgjorde ett allmänt samtalsämne, att den avlidna prinsessan Sofia Albertina varit avhållen av nationen, att det skulle åstadkomma ett fördelaktigt intryck på allmänheten, om hennes namn gavs åt den prinsessa, som vore född på hennes namnsdag, att det vore en artighet mot den avlidnas minne, vilken alltid stått i gott förhållande till den nya furstestammen, och att man på detta sätt i begreppen sammansmälte de bägge dynastierna.

Frukten av mina i detta ämne ofta förnyade framställningar blev en halvhet. Prinsessan fick det senare blott av den avlidna furstinnans namn, sist bland fyra andra, och bär intet av de ursprungligen svenska.

Den återstående delen av året 1830 hade jag så ofta den utmärkelsen att spisa vid konungens bord, att jag kan skryta av att där hava varit nära nog barn i huset. När kanslirådet Ankarloo skulle avgå såsom chargé d'affaires till Brasilien och konungen, sedan vi ätit middag, givit honom sina sista instruktioner, blev jag inkallad i hans maj:ts kabinett och Ankarloo i min närvaro tillsagd att medföra min bror såsom sin sekreterare. Hans maj:t ville själv besörja avlöningen, anbefallde ynglingen i Ankarloos vård, befallde honom att vara en far för honom, å konungens höga vägnar, vilken ville draga försorg för hans framtida befordran, därest han skickade sig väl. Slutligen fick jag befallning att lämna en uppsats på de skulder, min bror ådragit sig i Sverige, dem hans maj:t ville låta likvidera.

Min glädje och min förvåning voro nästan lika stora. Ni, excellentissime! hade i allt detta berett mig en fröjdefull överraskning. Men att påminna om uppsatsen eller komma fram med den opåmint kunde aldrig falla mig in, lika litet som det någonsin fallit er in att erinra om verkställigheten.

Då jag tog avsked av er vid er avresa till Ryssland med tron-

[1] Konungen talade endast franska.

Digitized by Google

följaren, tillsade ni mig, att jag, även under er frånvaro, kunde anmäla mig till audiens hos konungen huru ofta som helst, att hans maj:t alltid såge mig med nöje, och att högstdensamme vore road av att tala med någon, då han ej vore sysselsatt, vilken underrättelse ni uppmanade mig att begagna. Jag gjorde det ock och hade under dessa dyrbara stunder ofta den nåden att inhämta konungens tankar om allmänna ärenden, om ställningar och folk, både här och i främmande land; och hans maj:t tillät mig att ganska fritt framställa, vad jag å min sida tänkte om saker — och personer. Mina företräden nu räckte varje gång merendels ett par timmar, under vilka jag, på konungens befallning, satt bredvid hans maj:t på soffan. En gynnsam tillfällighet gjorde, att jag hade audiens samma dag, eller rättare samma stund, konungen fick första tidningen om julirevolutionen. Underrättelserna sträckte sig likväl då ej längre än till andra dagen om aftonen. Striden var således då varken slutad eller avgjord. Det var först ett par dagar därefter man fick veta tredje dygnets händelser och resultat. Jag lyckönskar mig, att jag vid detta tillfälle fick på nära håll se den furste, som själv varit åsyna vittne till en stor del av välvningarna under Frankrikes förra revolution, och smickret är långt ifrån min penna, då jag, sanningen och min känsla likmätigt, säger, att han i dessa ögonblick syntes mig sublim, ja, långt mera vördnadsbjudande, än jag någonsin funnit honom, omgiven till och med av hela den stat och glans, som tillhöra hans höga kall. Hans maj:t var i högsta grad livad, blicken skarp och blixtrande, åtbörderna hastiga och målande, talet helt och hållet inspiration. Hans maj:t gick ganska fort fram och tillbaka på golvet samt befallde mig följa sig. När förslaget till en expedition mot Algier först blev konungen bekant, hade han, genom vår minister i Paris, låtit giva franska regeringen några råd i militäriskt avseende, för att bereda ockupationen framgång. Dessa råd hade blivit följda och medfört åsyftad verkan. Karl X hade i anledning därav skrivit ett egenhändigt tacksägelsebrev till konungen av Sverige, och detta hade kommit hit dagarna innan restaurationens tron störtade. Jag tillät mig att yttra några passande ord i anledning av franska konungens brev. Hans maj:t föll mig i talet: "Gud vet, om det mera finnes någon Karl X, om uppresningen upplöser sig uti despotism eller anarki! Frankrikes, ja Europas öde beror kanske av någon obskur person, som i rättan tid får det infallet att hoppa upp på ett bord, sticka ut huvudet genom ett fönster eller springa in mitt ibland massan och harangera folket. — Tro mig: den, som i det avgörande ögonblicket sätter på sig röda mössan" — hans maj:t gjorde härvid en talande åtbörd — "uträttar mer än konungen själv med sin krona och hans marskalkar med kommandostaven."

Då jag nu anmälte mig till audiens, fick jag från vakthavande kabinettskammarherren en biljett av innehåll, att konungen svarat: "Ja, jag vet hans ärende. Han vill tacka mig. Han skall äta middag hos mig endera dagen." Befallningen kom ett par dagar därefter. Kort

Digitized by Google

förut hade jag i högsta domstolen föredragit det ryktbara Värmdömålet, som livligt sysselsatte allmänna uppmärksamheten. Bland gästerna nu var t. f. överståthållaren Edelcreutz. Då han blev mig varse, tog han mig avsides och yttrade: "Hans maj:t talar säkert med er, efter måltiden, om min sak. Kom ihåg, att både vi bägge och pappa och jag varit gamla vänner." Vid detta tillfälle gjorde hans maj:t mig dock blott den äran att med några ord besvara mina uttryck av underdånig tacksamhet. Baron Edelcreutz stod bredvid. Konungen förklarade mig sitt höga välbehag och öppnade perspektivet till framtiden med så lysande förhoppningar, att det omöjligen då kunde förutses, att jag skulle få den äran att, ännu under högstdensammes regering, från detta ställe brevväxla med er, excellentissime! — Om Värmdömålet icke ett ord.

Emellertid utgav jag från trycket "Idéer till en förbättrad nationalrepresentation". — — — För er gör det tillfyllest, att jag med mina "Idéer" i ficken (de tryckta, välförståendes!) uppvaktade konungen. Det var en helgdag. Vagnen var redan framkörd. Hans maj:t ämnade sig göra en spatserfart. Vid audiensen lämnade jag min skrift och nämnde hennes syftemål, varvid konungen yttrade några smickrande ord och några skarpsinniga betänkligheter. När jag nämnde, att jag förutsett och vidrört dem i avhandlingen, öppnade konungen dörren till yttre rummet, där de vakthavande stodo, och sade: "C. dînera avec Nous aujourd'hui", varefter han tillade, vändande sig till mig, att jag av kabinettskammarherren finge underrättelse om timman, och att hans maj:t ville fortsätta samtalet med mig efter måltiden. Hans maj:t for därpå ut att promenera, och jag avlägsnade mig. Sedan middagen var förbi och konungen gjort sin rund bland de förnäme, förunnade hans maj:t mig ett samtal, som räckte halvannan timma. Det var icke blott min lilla skrift och dess ämne, varom högstdensamme yttrade sig, utan hans maj:t täcktes tillika underrätta sig om min ekonomiska ställning, min och min fästmös släkt, frågade, huruvida min far vore nordstjärneriddare ("a-t-il l'Etoile polaire?"), kallade min svärfar "un savant", då jag nämnde, att det var han, som börjat utgivandet av "Svensk botanik och zoologi", m m.; ja, hans maj:t täcktes till och med förtälja ett och annat om sin egen ungdom, yttrande t. ex.: "A dix-huit ans je fus bachelier." Det isynnerhet märkliga av detta samtal var konungens utsago, att jag snart skulle bli vittne till stora finansiella katastrofer (kort därefter inträffade ock general Boijes, statssekreteraren Arnells med flere fall), och uppmanade mig, i anledning därav, att hushålla så, att jag alltid måtte kunna vid årets slut lägga ett sparat överskott till mitt förra kapital. Give Gud, att jag städse följt och kunnat följa detta höga råd! Men dels har jag aldrig haft något eget ograverat kapital att hushålla med. Grundplåten har alltid saknats, och det är just den, som lär vara den kinkigaste att komma i besittning av. Dels bekänner jag oförställt, oss emellan (i förlitande på er tystlåtenhet), att hushållning aldrig varit min starka sida. *Ni*, excellentissime! som påstås vara så god, så

Digitized by Google

överseende med nästans svagheter, ni kan väl icke hava den obarmhärtigheten att räkna mig *detta* fel till last?

Konungen slöt samtalet med en annan uppmaning, den, att i politiskt avseende aldrig blint sluta mig till något visst parti. "Låt det komma från friherre Anckarsvärd eller från min hovkansler (högstdensammes egna ord), så antag, vad som är rätt; förkasta det andra." "Enfin, mon ami, soyez toujours vous-même — Adieu!"

Hans maj:t sträckte mig handen; jag bugade och gick. Att "konseljen" icke såg mina "Idéer" med samma ädelmodiga ögon som konungen, bör jag sluta därav, att det ministeriella bladet Granskaren kastade sig över dem med glupskheten av en utsvulten stövare.

Mina beröringspunkter — om jag törs nyttja det uttrycket — med konungen upphörde från denna stund. Jag drog mig in uti mitt enskilda liv på min obemärkta ståndpunkt, där hans maj:t snart förlorade en ringa individ ur sikte, som icke höll sig fram, och om vilken ingen påminte.

— — — — — — — — — — — — — — —

Riksdagen 1823 slöts i december. I januari 1824 förordnades jag att tills vidare förvalta ett revisionssekreterareämbete. Jag måste i ert minne återkalla även denna tidpunkt, för att ytterligare fästa uppmärksamheten på, att ni ännu ej hade någon del i min lycka att flera gånger få enskilt nalkas hjältekonungen. På min lott föll nu att expediera en riksdagsfråga, varuti handlingarna voro förlagda, och som saken i övrigt var mig främmande, uteblev expeditionen, tills justitieombudsmannen gjorde påminnelse. Justitiekanslern ville då, att jag skulle hos statsrådets ledamöter, var för sig, förklara anledningen till dröjsmålet, på det de måtte ställa allt till rätta, om hans maj:t bleve förtörnad, när en expedition av så gammalt datum framlades till hans underskrift. Att högstdensamme med mycket skäl brukade taga sådant illa upp, var mig ej obekant. Jag hade förut arbetat under en föredragande, som, kännande detta förhållande, antydde sina underordnade att med lätt hand skriva ett senare datum på gamleblivne expeditioner, varå konungen skulle teckna sitt namn, på det man efter underskriftens inhändigande med så mycket större lätthet måtte kunna radera bort detta datum och skriva det rätta i stället. Jag svarade justitiekanslern nu, att det vore bättre, att jag berättade förhållandet för konungen själv än inblandade konseljen i frågan, helst den endast rörde hans maj:t personligen, som skulle underskriva handlingen. Jag begärde således och fick audiens. Där anmälte jag i korthet frågan, sökte ej ens urskulda mig, ej skjuta skulden från mig på någon annan, medgav oförställt, att en försummelse ägt rum, att felet vore mitt, och bad konungen nådigst skänka mig tillgift. Hans maj:t svarade: "Ingen är ofelbar, min vän. Det var väl, att ni själv underrättat mig om sammanhanget; av en tredje person kunde berättelsen blivit vanställd, och jag tycker om, att man är uppriktig emot mig." — "Vågar jag således underdånigst hoppas, att ers

Digitized by Google

maj:t förlåter mig?" — "Av allt mitt hjärta, min vän; låtom oss ej vidare tala om det där lapprit."

Någon tid därefter, under det jag i konseljrummet avbidade min ordning att föredraga, anmältes av en annan ett ärende rörande någon i Skaraborgs län. Hans maj:t vände sig då från föredraganden och vinkade mig att träda närmare. "Det är en ort, som ni noga känner?" — "Ja, ers maj:t." — "Är ni född där?" — "Nej, ers maj:t, men jag har länge vistats där, såsom tillförordnad landssekreterare, under framlidne landshövding Ehrenborg." — "Å, ja! Jag påminner mig det, och alltid med tillfredsställelse; ty jag har alltid varit ganska nöjd både med er person och med er ämbetsutövning, och det är mig kärt att däröver betyga er mitt fullkomliga välbehag."

Vid dessa konungens nådiga ord klarnade hela konseljens anleten, och i deras excellensers blickar läste jag tydligt: "Diable! ce jeune homme-là fera son chemin comme un autre!" I en enda mulen fysionomi stod skrivet: "Tant pis!" — och jag gissade anledningen. Ansökningstiden till ett ledigt asessorsämbete i Svea hovrätt var för handen, och nuvarande hovrättsrådet Hindbeck var min medsökande. Patronen vredgades då, för det att jag stod hans klient i vägen: klienten har sedermera hemburit patronen ett behagligt offer av min frihet — och av sitt rykte!

Till lycka för oss bägge hade en vakans till yppats. Hindbeck och jag blevo samma dag assessorer. Utnämningen skedde på det sätt, att konungen täcktes yttra: "Jag utnämner C., och jag överlämnar åt er, mina herrar, att bestämma den andre."

* * *

OSKAR PATRIK STURZENBECKER.

(ORVAR ODD.)

Ur GUPPER OCH PERSONAGER.

Pressen.

— — — — — — — — — — Crusenstolpes tidning "Fädernesslandet" hade blivit uppsatt ungefär samtidigt med Aftonbladet och för hans majestäts särskilda räkning. När konungen och greve Brahe sågo, att bladet, oaktat den talang, som av redaktören offrades därpå, icke förmådde något mot Aftonbladet, överlämnade de mannen utan misskund på egen hand åt ett ruinerande företag. Crusenstolpe försökte väl av "point d'honneur" [1] att en tid hålla tidningen uppe, men nödgades dock snart överge alltsammans. Aftonbladet hade anagrammatiskt[2]

[1] »Som en hederssak.» [2] *Anagram* = bokstavsomkastning.

Digitized by Google

förändrat "Fäderneslandets" namn till "Fanderseländet", det var nästan nog för att döma tidningen till döden.

Crusenstolpe, den kastilianskt mörklagde mannen med det livliga huvudet och det sjudande blodet, blev förbittrad, hämndlysten, då han sålunda såg sig likt en utkramad orange bortkastad av dem, åt vilka han sålt sin penna, och för vilkas skull han uppoffrat hela sin medborgerliga existens, och han satte sig ned att skriva sina "Skildringar ur det inre av dagens historia". Härpå är icke egentligen så mycket att undra. Den ena dagen, eller så länge konungen ännu hoppades genom Fäderneslandet kunna inbilla allmänheten, att Aftonbladet själv där hemma inom sin redaktion fabricerade dessa polackarnas många segrar och dessa ryssarnas många nederlag, så länge hade Crusenstolpe varit konungens högra hand, han hade fått sitta om aftnarna i majestätets sängkammare och hämta visdom ur den allerhögsta källan, han hade njutit den nåden att få omarbeta och korrigera diverse små politiska artiklar, som kungen själv täcktes författa för Fäderneslandet, med ett ord sagt, han hade varit fullkomligt barn i huset; den andra dagen, eller så fort Karl Johan insåg, att Aftonbladet verkligen lyckades med stora tag underminera Fäderneslandets kredit — jag menar tidningen med detta namn —, var Crusenstolpe övergiven, utstött, och fann sig nu i det föga avundsvärda läget att vara illa sedd på både det ena och andra hållet. Brahe stängde för honom konungens dörr, oppositionen, till vars led han en gång hört, ville icke återupptaga honom. Han hade ingen annan tröst att gripa till än hämnden. Och han hämnades. "Han har förstört min historia!" yttrade Bernadotte en gång under sina sista dagar om Crusenstolpe. Det är sant. Därför skola konungarna också icke skämta med män av talang — — — - -

Ur FÖLJETONGER OCH KÅSERIER.

Stockholmsjungfrurna.

Stockholms pigor hava nästan en europeisk ryktbarhet. Det anländer ingen turist till Sveriges huvudstad utan att förälska sig i dem, och om han sedan vid hemkomsten ger ut några "Reseminnen", några "Vandringar" eller någon "Dagbok", kan man vara viss om, att han ägnar åtminstone tre eller fyra sidor åt de små nätta Stockholmsjungfrurna, vilkas täcka ansikten, smakfulla klädsel och vackra hållning gjort honom alldeles förbryllad och vek om hjärtat. Vad som hos Stockholmspigorna framför allt annat synes förtjusa utlänningen, är den lilla huvudduken, kokett bunden under hakan, och det lider knappast tvivel, att själva ordet "duk" i denna speciella bemärkelse skall vinna burskap i främmande språk, på samma sätt som man redan i franska arbeten ser omtalad "la piga" själv.

Digitized by Google

I själva verket måste man också medgiva, att pigorna i Stockholm, allmänneligen talat, äro ett rätt hyggligt släkte. De stå i hela sitt yttre skick "mamsellerna" så nära som möjligt, de förstå fullkomligt, vad som kläder dem, och de följa med sin tid. "Pigor äro folk också", själva Tegnér har erkänt det.

En välbeställd Stockholmspiga har sin egen kammare innanför köket. Där har hon sin tältsäng och sin rödbetsade byrå (vilken senare möbel nu för tiden totalt undanträngt de forna bondaktiga och triviala kistorna). Ovanpå byrån befinna sig, jämte några andra småsaker, en liten handspegel med stöd i ryggen, en pomadburk och en psalmbok. Här och där på väggarna ser man ofta uppklistrade karamellsdeviser och rebus, men skall det vara riktigt fint, sitter över sängen antingen ett porträtt av den på sin tid så berömde hunden Fidèle eller av "Bélisaire". I fönstret står en blomkruka, vanligtvis en geranium eller "citronmeliss", jämte ett litet törnrosskott under ett spräckt glas.

Jag vill icke precis påstå, att Stockholmspigorna äro romaneska — de hava åtminstone icke ännu börjat att osa ihjäl sig likt de fransyska griseterna — men de äga dock ett känslofullt hjärta, och de läsa gärna på lediga stunder ett ömt och rörande poem. Signaturen Btr var en gång deras älsklingsskald, och de älska och beundra högt Onkel Adams noveller. Den gamla hederliga Lafontaine är tyvärr länge sedan nästan försvunnen ur boksamlingarna, men var det ännu på något lånbibliotek finnes ett par söndriga och nedfläckade volymer av "Karl Engelmans dagbok" eller av "Skogsbarnet", kan man vara förvissad om, att de uppsökas och räddas av någon beskedlig huspiga eller kokerska, för att studeras vid den lilla aftondanken. Stockholms Dagblad är ävenledes för Stockholmsjungfrun en kär lektyr, särdeles för de många roliga giftermålsannonsernas skull, och man har berättat mig, vilket jag dock icke vet om det är bokstavligen sant, att det i huvudstaden gives små pigbolag, vilka systematiskt prenumerera på denna populärt underhållande tidning.

En rangerad Stockholmspiga har naturligtvis en fästman. Antingen någon dräng eller kusk, eller också en städad och folklik snickargesäll, vilken på sina fristunder gör små syskrin åt henne och kanske även möjligen till julen överraskar henne med en ny fruntimmersbyrå av sockerkist[1] med förgyllda bronsornamenter. Denna fästman kallar hon sin "gosse", och han är hennes lagliga och beständiga kavaljer. Om vintrarna är han med om att tillställa små baler, där det ofta nog går tämligen stort till, och dit han fraktar sin sköna åstad i åkarsläda. Vid dessa baler tillåter jungfrun sig gärna att för tillfället heta mamsell, i vad fall som helst antager hon alltid husbondfolkets namn. "Vem vänta ni på?" frågar den ena kavaljeren den andra. "Aha, det är jungfru Löwenhjelm, som fattas!" — "Vem är den där

[1] Amerikanskt träslag, som användes till sockerkistor.

Digitized by Google

flickan, hon i röda klänningen där borta?" viskar en annan till sin granne. — "Å, känner du inte henne? Det är jungfru Dalman, hon följer med jungfru Anckarsvärd."

Om sommaren vandrar hon med sin gosse om söndagsmorgnarna ut till Hagaparken; det vill säga mycket tidigt om söndagsmorgnarna, omkring tu- eller tretiden, emedan hon skall åter vara hemma i staden till den vanliga kaffetimman och ha frukosten färdig åt sitt herrskap. Om ni vid pass klockan tre en söndagsmorgon spatserar ut till Haga, skall ni få se någonting, varom ni kanske aldrig kunnat drömma. Det är allmänt känt, att den vackra Hagaparken icke mera är, vad den varit, det är numera endast högst sällan de respektive Stockholmsherrskaperna besöka dess lummiga och pittoreska avenyer[1], och de hulda svanorna simma alldeles förgäves i sina små vikar, sändande obönhörda, längtansfulla blickar åt stranden, där fordom hovets täcka damer roade sig att med högstegna händer utkasta sockerbröd och karameller åt dem. Det vissa är likväl, att detta numera så ödsliga och trumpna Haga ännu åtminstone några gånger under sommarmånaderna ser sina Bellmanniskt livliga och glada timmar åter, och det är just de sköna söndagsmorgnarna. Man finner då här ett verkligt folkliv. Hundratals Stockholmsjungfrur, var och en med sin trogna gosse under armen, vandra då här av och an i det daggiga gräset; det är en glädje, en frihet, ett skratt, ett glam! Här och där mellan buskarna hör man till och med någon alldeles icke bortkommen pigröst kvintilera ett stycke ur "Lucie", och det är icke omöjligt, att en musikalisk skomakargesäll ackompanjerar sången på gitarr eller flöjt. Strax innanför grinden står oppe på en backe ett gammalt rödmålat trähus; där kokas och serveras kaffe förutan all ända; tio stora kittlar stå på en gång på elden, och så fort en är tömd, lägges genast ny dosis på. Utanför huset äro en mängd enkla träbord uppställda, och här nästan slåss man om platserna. Damerna få var sina tre eller fyra koppar, men herrarna traktera varandra med "uddevalla", en kopp kaffe med en sup brännvin i. Efter intagen förplägning eller mellan de olika omgångarna därav gör man små utflykter uppåt f. d. "norska jägarnas läger", åt den stora ruinen, åt slottet, åt de flera mer och mindre grekiska templen. Det är från dessa morgonbesök de talrika genialiska inskriptioner förskriva sig, vilka uppfylla väggarna i de nyssnämnda templen, liksom fotställningarna till parkens stora marmorvaser. Se här några provstycken därav:

"I dätta tempell fann jag vila
j sällskap af min vännen kär
sent till min boning jag skall ila
o Himmel hur dän är mig kär.

Augusta."

[1] »Måleriska gångar.»

Digitized by Google

"Upp lilla flicka vallsa med mej
lustigt med deij
svingar jag mej."

"Farvel i sköna Haga lunder
nu vandraren sin kosa tar
hav tack för dessa Ljuva stunder
som mina känslor uppväkt har.

Apollonia L . . .s."

"Natur vad du är skön."

"Jag reser bort från dessa bygder
som ömt förenat dig med mig
och glömmer alla dina dygder
blott för att tänka få på dig."

"Ditt blod måste rinna."

"Bilden av en ädel kvinna jag lärde känna först hos Laura."

Hemkommen från Hagaparken, förrättar den lilla jungfrun med ovanlig kryhet och upprymdhet sina sysslor och skyndar därefter, om husmodern så tillåter, att avhöra någon favoritpräst, ty Stockholmspigorna äro i allmänhet ett tämligen gudaktigt folk och gå nästan lika gärna i kyrkan för att höra någon Wieselgrenare[1] som på spektaklet för att se Svante Hedin[2]. På eftermiddagen har hon åter några timmars ledighet, och hon tar då med sin gosse vägen helst åt Djurgården, där hon låter bjuda sig in till konstberidarens eller på Djurgårdsteatern. Hon har ett särdeles tycke för pajasser, men har på sin tid även vetat att uppskatta "Strozzi och Martino" [3].

På sina namnsdagar gör hon ett litet kaffekalas åt de andra "flickorna" i huset. Hon har på förmiddagen blivit av sin fästman uppvaktad med en bukett och ett grant präntat poem, vilket högtidligen uppsättes på väggen. Vi antaga, att det slutar så här:

"Må du leva glad ock säll,
liksom etternällen ständigt grönskar
älskade Lovisa far väll
en goder vän dig detta önskar."

Sedan jungfrun och hennes fästman åtskilliga år gått och sett på varandra, beramas det, att man skall gifta sig. Älskaren har ifrån betjänt

[1] Nykterhetspredikant, »läsare» (efter nykterhetskämpen, domprosten P. Wieselgren). [2] Bekant skådespelare och ordlekare, † 1896. [3] Teaterstycke.

Digitized by Google

blivit förvandlad till extra vaktmästare, och han har vid noga besinnande funnit, att det icke är gott att vara allena. Jungfrun blir nu en välbeställd madam, som sysselsätter sig med att tvätta och stryka för herrar, medan mannen är ute och borstar stövlar. Vill lyckan väl, upphöjes hon efter någon tid till värdighet av fru och utbyter schaletten mot en hatt. Mannen lyckas möjligen genom sina intima förbindelser med folk av inflytande förskaffa sin kära hälft rättigheten att hålla "näring", och man återfinner jungfru Lovisa såsom fru på "Treväpplingen", promenerande då och då en aktningsvärd korpulens i skenet av det nyaste Tivolis kulörta lyktor eller under den gamla Humlegårdens patriarkaliska lövvalv. — — — — — — — — — — —

DEN 16 MARS 1792.

Den tredje Gustav — härom handlar sången —
trött utav rådslag (om en karusell[1]?),
höll, nådigt vänsäll, slutet hov i kväll
på Stockholms slott i gobelängssalongen.

Med pudrat hår och högförnäma miner
de ädla damer sutto i en rund
och smuttade med tillsnörpt sockermund
av krämer ur kinesiska porsliner.

Bak varje skönhets stol och stödd mot karmen,
stod laget kring en artig kavaljer,
munsjörer, skurna efter franskt maner,
i skor och strumpor, hatten under armen.

De läspade galanteriets glosor,
en läxa från Versailles och Trianon,
och strödde kring sig fritt på samma gång
ett taggvasst skämt och förmaksvettets rosor.

Då gick ett muntert sorl längs hela raden,
de sköna syntes dra på munnen lätt
bak elfenbenssolfjädern, och kokett
de ryckte på små vita skulderbladen.

Men vilande till nya värv för landet
och för balletten, satt Hans Majestät
i länstoln överst, benet över knät
och handen lekande i blåa bandet[2].

[1] Riddartävlingar till häst, ringränning. [2] Serafimerorden.

Digitized by Google

Han Armfelt vinkade med fingerspetsen:
"Eh bien, var är din improvisatör?
Just nu är musikaliskt mitt humör;
må därför strax han träda fram i kretsen!

Mitt hov av gammalt är ett frejdat gille
för 'jeux floraux' från riddarsagans dar,
och guldvioler vår beundran har
för varje trubadur med smak och snille." [1]

Så täcktes kungen grant sig exprimera.
Då uppflög dörrn i samma ögonblick,
och stödd av pager, sågs i varsamt skick
en silverströngad harpa in spatsera.

Till harpan steg en yngling genom hopen,
fantastiskt skön: i lockar håret låg
kring bleka kinder, och när upp han såg,
det kolsvart blixtrade ur ögongropen.

Han stod där sällsam, som Murillo[2] målar
med dyster pensel någon ung martyr.
Vad ädla drag, men spöklik clairobscur[3]
av nattens bisterbrunt och månens strålar!

Sitt huvud till en hälsning lätt han böjde,
men lyfte stolt det genast åter opp;
helt forskande hans blick kring rummet lopp,
och dristigt så på konungen den dröjde.

Men skruvande sin stol och smått förlägen,
kung Gustav så: "Välkommen, vår Orfé,
att av ert mästerskap ett prov oss ge!
Ert rykte har gått före er på vägen.

Med rätta trygg sin vandring barden ställer
utöver hav och fjällar än som förr;
var helst han klappar, öppnar sig en dörr,
han har ett pass, som över världen gäller.

Man rena under om er konst förtäljer,
och ej för tidigt kom ni till mitt slott.
Nåväl, vi lyssne. Giv oss, lika gott,
vad helst ni själv bland tusen ämnen väljer!"

[1] Jeux floraux (blomsterlekar) — vittra tävlingar, som allt sedan medeltiden årligen hållas i Toulouse. En guldviol utgjorde högsta priset. [2] Spansk målare, † 1682. [3] Ljusreflexer i de mörka partierna av en målning.

Digitized by Google

Rätt höviskt konstnärn sågs sitt bifall nicka
åt kungens ord, och först på lek en gång
han gjorde över strängarna ett språng,
behagfullt lätt på handen som en flicka.

Men att i förväg mannen recensera
blev strax ett gny runt kring den vida sal;
man höll med händer och med armar tal,
men tveksamt skakade sitt huvud flera.

Tyst! Harpospelaren har börjat redan ...
en sydländskt lekfull improvisation!
Själv följer kungen var musikens ton
och sakta för sitt hov den tyder sedan.

"En barkaroll[1]! Ah, tänk er i Venedig
en ung signor, som lejt sig en gondol,
sen faraots[2] och taffelns göromål
för kärleksvärv ha lämnat honom ledig.

Raskt ljuder roddarns ton i tysta natten.
Fort bien! Man åran hör, hur strängt i takt
den plaskar, grumlande den månskensprakt,
som leker på lagunens stålblå vatten.

Paus! Nu blir roddarn tyst. Vid landningstrappan
vi redan äro. Och vad följer nu?
Ah! Unge herrn har visst ett rendez-vous;
han trippar upp med cittran under kappan.

Där ha vi det! Mens, fri ifrån sin åra,
gondolieren snarkar uti förn,
där uppe stämmer strängarna munsjörn
till serenad för någon skön signora.

Bravissimo! Hur ömt han släpar sången!
Man tycker just sig se, hur då och då
han känslosamt förhäver sig på tå
och kastar trånfullt ögat åt balkongen.

Han svär de allra heligaste eder,
han gjuter i var ton en eld så varm,
han ville rycka hjärtat ur sin barm
och lägga för den huldas fötter neder.

[1] Italiensk båtförarsång. [2] Hasardspel.

Digitized by Google

Ett amoroso, värdigt Amors lyra,
så sant jag Gustav..." Här ur harpan spratt
ett vilt ackord, och konstnärn med ett skratt
sig avbröt mitt i lek och kärleksyra.

Och liksom väckt ur trolska drömmerier
och tagande sin örnflykt på en gång,
den höga marseljäsens jubelsång
han anslog nu i fulla harmonier.

Allt djärvare i eldig muskelspänning
grep över strängarna hans mästarhand;
det ljungade likt en vulkan i brand,
det brusade likt havet i en bränning.

"Det är revolutionens nya toner!
En jakobin, en jakobin!" man skrek.
Var enda dam vart som ett papper blek,
och hatten tappade ett par baroner.

Men några käckare bland hovets skara
på sina värjor slogo med en hast
och till varannan ropade: "Tag fast,
tag fast förrädarn! Kungen är i fara."

Då hördes Gustav sig till kretsen vända:
"Vad barnsligt larm! Låt mannen gå i frid!
Han givit mig en vink i sinom tid;
förrän jag trott, det gäller mig kanhända.

Vi leka herdespel och kärlek skämta
i sorglös säkerhet; det kan ta slut,
ty under oss en eld sig breder ut,
vars lågor jämt till nya utbrott flämta.

Ja, det är tid för högre värv att sörja
än fånga nöjets granna fjärlar fatt.
Välan! Dock först maskraden blott i natt!
I morgon vilje vi med allvar börja."

Här Gustav sig i lätta kappan höljde
och sig tillbaka ur gemaket drog.
Den stolta harpospelarn smärtsamt log,
då genom dörrn hans öga kungen följde.

Digitized by Google

ALLT LÄNGRE FRAMÅT!

Att våga tänka tanken ut,
det är det svåra, är det stora,
att ej på vägen sig själv förlora,
att icke stanna förrän vid slut.

Men halvgjort verk är dåligt gjort,
och halvtänkt tanke bygger på sanden.
Giv akt! För den manliga, friska anden
är blott det *hela* ett sant och stort.

Den, som vill äran att vara fri,
en värdig son av den nya tiden,
får icke svikta i halva striden,
och blott ett "halt!" är förräderi.

I tankens värld som i liv och stat
hugg djärvt dig igenom, du unga garde!
Kring fjäll och dalar ditt fältrop varde:
Allt längre framåt, du krigskamrat.

TILL DE UNGA.

Evigt i hörnet av fädernehärden
sömnigt vid gammaldagssagor att nicka
dömdes dig ej, medan ung är din blod.
Ut i den fria, den växlande världen
stormarnas friskare luft till att dricka,
sinnet att vädra och härda ditt mod!

Ständigt de trampade vägar att vandra
blott till detsamma evinnerligt leder,
andens en ålderdomskrämpa är det.
Du att i vildmarken rödja dig andra,
innan din flyktiga vårsol går neder,
fatta din yxa och våga ett fjät.

Klättra omkring uti vetandets alper!
Många förborgade, fruktbara parker
finner du där bakom skrevornas snar[1].
Och från de manligt bekämpade stalper[2]
ständigt till lön över skogar och marker
friare, nyare utsikt du har.

[1] Biform till *snår.* [2] Branter.

Digitized by Google

Hissa ditt segel och skjut ifrån stranden,
tankens omätliga världshav att plöja!
Kasta dig ut uppå vinst och förlust!
Endast den fega och hopkrympta anden
älskar i storm vid sitt ankar att dröja,
följa i stiltje med åran sin kust.

Nya, förvånande arkipelager
här sina skatter för dig skola tömma.
Plocka den gyllene frukten och njut!
För en Kolumbus, varthän han ock drager,
okända land bakom synkretsen drömma,
eviga sanningar, dolda förut.

Vet, att för dig sina önskningar sända
väntande skaror och följa din banas
växlande öden med orolig själ!
Ty vad som stort skall för seklerna hända,
vad genialiskt skall verkas och danas,
blott från *de unga* det kommer likväl.

* * *

KARL ANTON WETTERBERGH.

(ONKEL ADAM.)

MINNEN FRÅN MINA INFORMATORSÅR.

"Vart skall du gå så svartklädd? Bevars, så gentil: vit halsduk! Nej se på Alexej, som har vit halsduk och fadermördare[1] på sina fina kinder."

"Jo, jo, professor Ekeberg har skickat bud till mig," svarade jag min vän Wimmerkant, som i sällskap med en mängd vänner — ty han var rik, han — mötte mig på gatan.

"Jaså — nå, vad vill han dig?"

"Jag vet verkligen icke," sade jag, "men jag förmodar något."

"Vad då?"

"Ah, det hör inte hit — adjö med er!"

Saken var, att jag på en bjudning slagit mig en smula ut, för övnings skull naturligtvis, för guvernanten hos professor Ekeberg. Inte var jag kär, inte, men jag var tjugufyra år gammal och oövad i sällskapslivet; jag visste detta själv och försökte nog att lägga mina

[1] Hög spetsig löskrage.

Digitized by Google

ord både försiktigt och bra, men var ej säkrare på min sak, än att jag efteråt alltid kom i en sorts samvetskval.

Vad var det egentligen du "hamsade"? tänkte jag dagarna efter. Du sade säkert mycket dumheter. Kanske man skrattar åt dig, kanske man anser dig för en pratmakare. — Saken är den, att detta fel ofta vidlåder fattiga gossar, som börja sin bana i sällskapslivet. De komma så sällan dit, att ett sker av två: antingen tiga de som muren, låsa in sina sällskapsgåvor, av fruktan att de ej kunna stå prov, eller också öppna de hela förrådet: och man kan väl föreställa sig, huru mycket fattigdomen, vars tillgångar ofta äro endast drömmar, samlat ihop på en eller två terminer. Som ur ett ymnighetshorn på medaljer — ur vilket kronor, svärd, riks- och vanliga äpplen, rosor och päron, böcker, barnleksaker och änglar falla i en förvirrad blandning — så flödar ordet från läpparna på en fattig student, som en gång om året eller så omkring kommer i sällskap och skall lära sig att leva som och bland folk.

Så mycket mindes jag, att jag just lagt an på att behaga mamsell Mellén, guvernanten, och som jag ej hade någon skala att mäta mina artigheter med, så kunde det ganska lätt ha hänt, att jag framställt sakerna så, som att jag velat fria — och av en roman, som jag läst, visste jag, att det icke fanns i hela världen någon varelse, som så lätt klibbade vid som en guvernant. Således kunde det nu hända, att mamsellen, för att taga fasta på min arma person, omtalat och utlagt saken för professorn, som åter, för att skydda sin guvernant för prat bland stadens fruar och flickor och sitt huses ära, kanske funnit bäst att lägga vantarna på gunstig herrn och låta mamsell Mellén taga första inteckningen i min förut ograverade person. Dessa voro mina funderingar, som på intet sätt voro glädjande, ty först och främst så ville jag vara en fri man, för det andra var mamsellen äldre än jag och långt ifrån vacker — vartill kom, att hon var lika fattig som jag —; men för det tredje skulle jag bli magister, och professor Ekeberg skulle med tiden bli min svåraste examinator, och sträng var han alldeles tillräckligt förut, att man just icke behövde framställa sig som varken pratmakare eller förstörare av en flickas frid för att bli differerad[1] — vartill kom, att professorn var en "kinkblåsa", "lunegod" (för att ej nyttja ett utländskt ord: journalier) och att han ibland, som han sade, differerade en stackars passabel människa blott därför, att han själv hade tandvärk eller att hårturen blivit illa bränd.

Jag var verkligen icke i den allralyckligaste sinnesstämning, när jag inträdde i professorns nedra förstuga och putsade mig för att gå opp till honom på övra botten. Det var strax före jul — fult, kallt, regnigt och snöslaskigt. Trappan opp, mörk som ingången till tartaren, gapade emot mig — men jag gick, frusen naturligtvis både till kropp och själ. I övra förstugan skurade man till helgen.

"Är professorn hemma?"

[1] »Kuggad.»

Digitized by Google

"Ja, det tror jag nog," svarade en gumma, som såg förargad ut. "Herrn skall trampa på viskan och stå på den där trasan," tillade hon. Jag lydde och knackade, stående på en disktrasa, på en dörr, på vilken där å en papperslapp stod att läsa: "Professor Ekeberg träffas hemma alla förmiddagar mellan 8 och 9 — och kl. 11 varje söcknedag å kungl. akademiens mindre lärosal." Högst gemena bokstäver, snett skrivna dessutom på grovt säckpapper. — Min Gud, de professorerna!

"Stig in!" hördes en röst. Jag upplät dörren för att artigt träda in. Men professorns rop: "Stå inte där och söla, så att skurluften kommer in," påskyndade mitt inträde, och knappt stod jag en halv tum inom dörren, förr än den knäpptes igen bakom mig av skurgumman, som också var vred. Således mellan två eldar, skulle jag sagt, om jag ej egentligen stått emellan en skurbalja och en professor i filosofien.

Professor Ekeberg var en tämligen gammal man, mager och liten, men med kvicksilver i ådrorna. Han gick fort fram och åter på mattan och bar en servett knuten om kinderna. Ganske fägnesamt: han hade tandvärk!

"Vem är herrn?"

"Mitt namn är..."

"Ja, det är herrns namn, jag vill veta," yttrade professorn stannande. "När man frågar: Vem är herrn? så är det ingenting annat än namnet, man vill veta. Vad är herrns namn?"

"Alexej Al."

"Alexej — ja det är nog. Hör på, min kære Alexej, han är en ung man."

"Jaha."

"Jaha, det vet jag själv. Hm, när man är ung, så bör man tänka på framtiden... Har han tänkt på framtiden?"

"Ja — jaha, på framtiden."

"Ja, ser han, om han får leva, så får han en framtid, det är väl klart... Vet han någon bot för tandvärk?"

"Nej."

"Det var skada — denna skurningen gör mig alltid sjuk — jul, påsk, pingst och midsommar — tandvärk reguljärt — det är ju besynnerligt?"

"Ja."

"Nej, alldeles inte besynnerligt — min vän professor Leoson säger, att fuktigheten täpper porerna, om man är känslig... Hm, min kära herr Alexej, ni är ung, och som jag kan förstå, så har ni en egen förmåga att ställa er in med personer av det täcka könet."

Nu lopp en rysning genom mig. Vad skulle jag svara?

"Jag är kanske något —"

"Nej ännu ingenting, men han kan bli. Om han är flitig, så kan han en gång sätta fötter under eget bord och gifta sig."

"Ja — det vågar jag inte tänka på."

Digitized by Google

"Tänka på? Vad? Är det heder i det där?"

"Min fattigdom."

"Fattigdom, vad har det med den saken att göra? — Ser herrn, den, som inte gifter sig, är antingen en narr, som tror, att hans eget jag, hans eget förstånd, hans egen förträfflighet är nog att hålla honom oppe hela livet igenom — eller en dåsig människa, som kan sitta som en groda ensam på bottnen i en brunn och ändå må väl, eller en vindspelare, som tror, att kvinnan är en leksak. — Herrn skall gifta sig, så vida herrn är en hederlig karl."

"Ja — ja."

"Nu är saken den, att vår guvernant —"

Jag höll på att falla, men lyckligtvis stod jag med ryggen mot dörren.

"Vår guvernant, som herrn känner, hon har talat om alltihop."

"Jaa—så."

"Ja, det är klart, jag är liksom far för henne, vi hålla av henne som vårt eget barn . . . Med ett ord, mamsell Mellén har bett mig — —"

"Ja, jag försäkrar," avbröt jag professorn — det måtte gå, som det ville — "jag försäkrar, att om jag — om jag skulle . . ."

"Ja visst skall herrn. Herrn sade ju, att han var fattig."

"Ja just därför."

"Ja just därför, så har mamsell Mellén rekommenderat herrn."

"Mycken godhet av mamsell Mellén."

"Å det är en rar människa! Skada, att hon måste från oss."

"Skall hon?"

"Ja visst, när hon gifter sig."

"Är det avgjort?"

"Ja visst avgjort, så vida den, som friat till henne, icke är en skurk, en ärelös bedragare. Ty, Alexej, vet han, det finns intet värre odjur i skapelsen än en karl, som med fagert snack bedrar en stackars värnlös och svag kvinna. Och blir hon bedragen, så får han med mig att göra." Professorns små ögon sprutade eld. "Men vidare, hon är förlovad med en häradshövding Gyllenarm."

Jag drog en djup suck.

"En ganska hygglig karl, vartill lagmanskan Torsson på Träskälla — vet herrn, var Träskälla ligger?"

"Nej."

"Det ligger trettio mil härifrån, nära Valdemarshamns stad. Vet han, var den ligger?"

"Ja."

"Det var bra. Nu behöver lagmannen en informator för sin son, och mamsell Mellén har rekommenderat herrn, emedan lagmannens bo så ensligt och således behöva en människa i huset, som kan prata och slå opp språklådan. Jag har hört mig för hos herrns inspector

Digitized by Google

nationis[1] och fått vackra intyg om herrns conduit och kunskaper och att herrn är fattig... Således, om herrn vill ha en god, bekväm kondition, med hundra banko lön och allt fritt samt blott en discipel, så —"

"Jag tackar ödmjukast — ja."

"Hör på nu, hm — stig litet fram, han står ju rent av fastklistrad vid dörren — hör på, nu kunna vi tala om annat. Tror han, att jag är en narr?"

"Nej bevars!"

"Nå, varför klutar han ut sig som en narr, då han skall komma till mig? Tror han, att jag sätter värde på de där löskragarna eller den där otäcka vita halsduken eller hans gamla svarta frack?"

"Nej — men det brukas."

"Brukas? Varför brukar ni sådant där, när ni går till en professor? Varför står ni där som en stackare vid dörren och skrapar? Skall det där vara vördnad? Vet ni, en professor är en lärare och en vän; är han gammal, så är han en far för de unga. Herrn ser mig ut att begripa sådant — herrn ser inte så platt ut som många andra — herrn är en människa, som gärna öppnar sitt hjärta. Mamsell Mellén har berättat ert samtal, och se en ärlig, barnslig själ visade sig däri. Så där pratar man ej utom munnen, utan att antingen vara en narraktig idiot eller en barnafrisk, glad själ."

"Men om jag vore det förra?" sade jag småleende.

"Det förra är han icke, och således är han det senare. Hör på — till nyår skall han vara på Träskälla, och således skall jag lämna honom respenningar."

"Jag tackar, men —"

"Men han är skyldig för mat och rum?"

"Ja."

"Nå, det skall betalas. Gör opp sina räkningar nu och kom igen. Adjö med honom, kära Alexej."

Således var allt väl avlupet. Ack, du min Gud, vad den beskedliga mamsell Mellén var älskvärd! Jag blev nästan jalu på den lycklige häradshövdingen Gyllenarm, som skulle få en sådan skatt. Att hon ansett mig tala bredvid munnen som en narr eller ett barn, skulle väl förtryta mig, men hon hade rätt — så var det.

"Nå, nu ser han annorlunda ut, vår hederlige Alexej," yttrade brodern Wimmerkant, som, under det jag stod på heta stenen, varit på källaren och ätit frukost. Så olika äro ödets lotter: han åt en delikat frukost, under det att jag stod inklämd vid dörrn hos en professor, och han svor på kyparen och var missnöjd med vinet, under det att jag höll på att bliva yr av glädje över något, som han skulle ansett rentav för en olycka, nämligen att mottaga kondition på bondlandet, som han alltid uttryckte sig. Vi skulle bägge varit olyckliga,

[1] Nationsinspektor.

Digitized by Google

om vi nödgats byta. Jag ville ej för hela världen leva på värdshus och med ett tjog dussinvänner på släp; han skulle fått tvinsot, om han nödgats flytta från kamraterna.

* * *

AUGUST BLANCHE.

"PYLAX ELLER DEN DÖENDE HUNDEN."

"Leka soldat" och "spela opera" voro skolungdomens mest begärliga förströelser under min skoltid. Som man vet, skattar ungdomen högst de nöjen, i vilka den själv får uppträda. De passiva nöjena höra till en mera framskriden ålder. Ungdomen tycker icke om äldre personers inblandning i dess lekar.

"Barnet vill i sina upptåg varken ha domare eller vittnen," yttrar en fransysk författare, "det vill endast ha medbrottslingar."

Det är under dessa förströelser och nöjen på egen hand, som reflexionen över personer och ting får liv och bäst utvecklar sig. Jag befarar verkligen, att de ökade lästimmarna, liksom de ökade läsämnena, numera upptaga så mycken tid, att knappast någon stund blir övrig för barndomens tidsfördriv. Det blir mera skoldamm än skolpilten hinner skaka av sig, han blir så allvarsam, att han nästan glömmer att le. Men att taga bort löjet från barnets läppar, det är detsamma som att stjäla hälsans ros från dess kind, det är att göra gubbar och gummor av barn, innan de lämnat jackan eller kolten. Fäst vid späda skuldror en för tung börda, och gestalten kroknar snart; lassa på ett spätt vetande, och det missriktas innan kort. Mera, än man kan bära eller smälta, skadar alltid hälsan, den moraliska så väl som den fysiska. På min tid var man i skolan från halv 8 till 11 f. m., kvarten för frukosten inberäknad, samt från 3 till 5 e. m., och som hemläxorna voro måttliga, så hade man god tid på sig för sina egna affärer, vilka, såsom behagligare, man alltid skilde från skolans. "Den tid är icke förlorad som man ägnar åt sina barndomslekar," säger Rousseau. Säkert är, att de livligaste, gladaste och mest uppsluppna bland mina kamrater i skolan också blivit de verksammaste och nyttigaste männen i staten.

"Vad nu "spela opera" särskilt angår, så tror jag nästan, att jag var den förste, som i Klara skola införde den dramatiska konsten. Min far, som även blåste basun i kungl. hovkapellet, tog mig ofta med sig in i orkestern. Jag hade min plats mellan pukorna och mässingsinstrumenten, så att jag väl kan säga, att början av mina teatraliska studier gick med pukor och trumpeter. Därigenom fick jag

Digitized by Google

tidigare än de flesta någon erfarenhet om teatern och var icke sen att meddela den åt mina kamrater. Jag och två andra tertianer[1] slogo en vacker dag våra huvuden tillsammans och sammanskrevo en teaterpjäs, kallad "Pylax eller den döende hunden". Pjäsen vilade på fullkomligt historisk grund, och historien torde ännu leva i mångens minne.

En smällkall vinterdag befann sig på den stora skogen Kolmården en major vid gardet, som ärnade sig till Norrköping. Han körde själv sin häst och hade ingen annan med sig än sin trogna, starka newfoundlandshund, vilken för tillfället hade plats i släden vid sin husbondes fötter, görande tjänst som fotpåse. Just som majoren skulle köra uppför en brantare backe, började hunden morra, och i detsamma hördes en hes basstämma från andra sidan av vägen:

"Gud bevare nådig majorn!"

Majoren stannade sin häst, vände huvudet åt sidan och blev snart varse en stor, grovlemmad figur i trasig kavaj och med en slokig hatt i handen.

"Vad är du för en, som känner mig?" frågade majoren.

"Hå kors, nog känner herr majoren igen Blomster n:r 9 vid Ankarcronas kompani," svarade fotvandraren.

"Jaså, din göker, är det du? Nå, vad går du här och stryker efter?" frågade majoren.

"Det har gått så bakvänt för mig, alltsedan jag slank ur rullorna," förklarade Blomster, "men nu är jag på väg till nästa gästgivargård, där jag får arbete hos en hovslagare, ty, som nådig majorn vet, så är jag något hemma i det yrket, fast jag är något illa skodd själv."

Under samtalet fortfor majorn att köra långsamt uppför backen. Blomster följde nära bredvid släden, och hunden, som fortfor att morra, vände oupphörligt sina ögon mot sin husbonde, liksom väntade han på tillåtelse att få hoppa ur släden.

"Men att nådig majorn törs resa så där ensam genom den här skogen," anmärkte Blomster.

"Hur då?"

"Majorn vet då inte, hur osäkert det är på Kolmården. Det var inte längesedan posten från Stockholm rövades här."

"Jag har, som du ser, min goda ressabel vid sidan," yttrade majoren, "och min trogne Pylax, som ensam skall reda sig för tre poströvare och . . ."

Majoren hade knappast uttalat sista ordet, förrän ett pistolskott smällde, och den trogne Pylax låg kvidande i sitt blod vid sin husbondes fötter. Majoren hoppade ögonblickligen ur släden, men hörde i detsamma hanen spännas på en annan pistol, vars mynning riktades mot hans eget bröst.

"Gud bevare nådig majorn!" började ånyo Blomster, "men jag

[1] Skolgosse i tredje klass (»tertia»).

Digitized by Google

jagar minst tre kulor även genom er päls, det första ni lägger handen på stekspettet, ni har vid sidan."

"Du sköt min hund, din spetsbov!" ropade majoren, med en sorgsen blick på den döende Pylax.

"Nå, vad skall man väl göra med en sådan där oregerlig best?... Jag hoppas majorn blir mera regerlig."

"Skurk! Vad är din mening?"

"Dum fråga, med all respekt," svarade Blomster, "er reskassa, begriper ni väl, för jag är alldeles strandsatt på mynt i dag... Men raskt till verket! Jag har blint lytt er under de tre år, jag stod vid gardet... lyd mig nu på några sekunder bara, det är ju en bagatell det."

"Du slutar i galgen, din bandit!"

"Inga hederstitlar, jag ber, för dem fick jag nog av på regementet. Sinka nu inte på tiden, herr major, så att ingen stör oss i vår lilla affär! Den första bjällra, som närmar sig på landsvägen, blir er dödsklocka... Giv akt! Ett... tau... ni känner tempot."

Vad var att göra? Majoren drog fram sin tjocka plånbok.

"Du tillåter mig väl ta undan sådana papper, som du inte kan ha nytta av?" yttrade majoren, under det han bläddrade i plånboken.

Majoren tappade eller låtsade tappa en bunt bankosedlar på marken. Blomster, vars rovlystna ögon troget följde pengarna, kunde icke motstå frestelsen, utan bugade sig ned för att upptaga sedelbunten. Men då — snabbare än blixten, än tanken, flög majorens sabel ur slidan och klöv, förd av stark arm, Blomsters nacke... Stråtrövaren förblev liggande i snön, utan att giva ringaste ljud ifrån sig.

Sålunda räddade majoren sin reskassa, men skulle, såsom han ofta försäkrade, gärna ha uppoffrat den och tio gånger den summan, om han kunnat rädda sin trogne Pylax.

Denna händelse innebar ju det ypperligaste stoff till en teaterpjäs. Också fann hela klassen bearbetningen förträfflig och trodde, att den genast borde hembjudas till kungl. teatern, vilken då som bäst med största framgång uppförde en annan dram, kallad "Den trogne hunden", i vilken pjäs en verklig hund uppträdde på den dramatiska tiljan. Det var riktigt en tid för hundpjäser. Dock beslöts, att vi först skulle uppföra vår pjäs för oss själva och sedan lämna in den till kungl. teatern, såvida den utbetalade ett lämpligt arvode, som allra minst borde räcka till en svart klädning och ett par halvstövlar med stroppar åt vardera av de tre författarna. Överskottet borde användas till fyraskillings kryddlimpor med sirap uti, vilka skulle, så långt det räckte, fördelas mellan hela klassen.

Vid rollfördelningen i skolan blev man snart ense om dem, som skulle spela Blomsters och gardesmajorens roller. Den längste och starkaste gossen fick den förra, och till den senare utsågs den spensligaste och vackraste. Men när Pylax' roll kom på tapeten, så ville alla ha den, emedan envar trodde sig kunna fylla detta maktpåliggande

Digitized by Google

parti. Förgäves sökte jag, som även aspirerade samma roll, övertyga mina kamrater, att det därtill fordrades vida större teatervana, än någon av dem kunde besitta. Efter många dispyter beslöts, att envar skulle avlägga prov på sin förmåga i den vägen, och efter skoltimmans slut stormade hela klassen ned till en bakgård vid Lilla Vattugatan, där man genast började prova, den ena efter den andra. Men det var, som om en flock grisar kommit tillsammans. Jag lät dem hållas, jag, viss om segern. Jag hade för mycket varit tillsammans med gardets musikelever för att icke kunna en hel hop märkvärdiga konster. Jag kunde vissla så, att det lät som en piccola, jag kunde blåsa klarinett bara med tillhjälp av näsan, och det hade varit skam att icke kunna härma något så vanligt som hund och katt. Också, när turen kom till mig, uppgav jag ett skall med sådan natursanning, att hundarna icke blott i grannskapet, utan även på andra sidan Klara sjö instämde i mitt solo. Mera kompetenta domare i den saken kunde ej finnas, och Pylax' roll blev odisputabelt min.

En kamrat hade av sina föräldrar fått löfte, att pjäsen skulle få uppföras hemma hos dem, men repetitionerna måste försiggå och försiggingo också i skolan under frukosttiden. Så kom dagen för generalrepetitionen. En bänk vändes upp och ned med fötterna i vädret. Det var majorens släda. Innanför den ena foten låg jag såsom Pylax vid fötterna på majoren, som satt på den andra. Både majoren och stråtrövaren hade utstyrt sig så gott de kunde, och det faller av sig självt, att jag icke ville vara den sämste, ehuru det var ganska svårt att kostymera sig som en ordentlig newfoundlandshund. Men ett par stora ullvantar, som tillhörde min far, hade jag fästat en vid vardera örat på mig, och på detta sätt fick jag genast Pylax' långa öron. Vidare hade jag längs efter min rygg innanför jackan trätt in en lång rotting, vars nedre ända jag krökt uppåt, och sedan vid dess spets fästat en vit plym, som jag tagit ur min fars kask. Sålunda fick jag en yppperlig svans, vilken jag genom en därvid fästad tråd kunde sätta i rörelse och vifta, åt vilken sida jag behagade.

Scenen vid slädan började, Blomster visade sig, Pylax morrade, dialogen mellan Blomster och majoren försiggick, Blomster ryckte upp en liten pistolkolv utan pipa och riktade den mot den trogne Pylax.

"Piff, paff, puff!" smällde Blomster, och den stackars Pylax uppgav det kvidande läte, som tillhörde situationen.

Men fast Pylax, enligt historien, var dödsskjuten och borde såsom sådan ligga kvar i slädan, ansåg jag likväl konsten fordra att icke låta det stanna därvid. Jag hade ju på teatern hört tragediens hjältar och hjältinnor, även med dolken i hjärtat eller giftbägaren i magen, långa stunder tala de vackraste saker både på vers och prosa; jag hade ju sett operans sångare och sångerskor dö två à tre gånger och ändå hört dem efter den tredje utföra löpningar och drillar, som få levande göra efter. Det var något ditåt, jag vill göra av min roll.

Digitized by Google

Jag gjorde, till att börja med, ett skutt ur slädan, än på två ben morrande mot Blomster, än på fyra gnällande och kyssande min husbondes hand, vilket, som jag tror, lockade tårar ur mångas ögon. Därefter började jag hoppa på bänkar, stolar och bord, allt under mina kamraters gränslösa jubel. Slutligen hoppade jag upp i fönstret. Mittemot fönstret var dörren till farstun. Som jag där stod, fattades jag av en ljus idé. Om jag från fönstret kunde i ett enda skutt uppnå dörren, öppna den och försvinna i farstun, vilken storartad dramatisk effekt skulle ej därigenom åstadkommas!

Jag vågade skuttet och uppnådde dörren, men föll — o himmel! dödens famn hade varit ljuvare — jag föll mitt i famnen på tertias lärare, den förfärlige magister Guldbrand, skolungdomens värsta plågoris. Guldbrand högg Pylax genast i bägge öronen. För ett ögonblick nästan stel av fasa, repade jag dock mod och flydde mellan bänkarna. Guldbrand, som endast fått tag i Pylax' öron, stod en stund med en svart vante i vardera handen, men snart satte han efter mig det snabbaste, han kunde. Jag märkte under språnget, att han nappade efter min svans, varuti han, trots den vita plymen, säkerligen igenkände rottingen, älsklingsmaterialet för hans verksamhet som lärare. Men jag drog svansen åt mig, så gott jag kunde, och fortfor att fly.

Jag vet icke, hur det kom sig, men det var, som hade konstens genius i denna stund omsvävat mig. Jag glömde skola, lärare och kamrater, jag var helt och hållet inne i min roll igen, jag var Pylax med hull och hår, fast utan öron. Jag sprang än på två, än på fyra ben, morrande och skällande av alla krafter, och Guldbrand efter mig.

Värst var kattrakandet upp uti och nedom katedern. Hack i häl efter mig, antingen jag sprang upp i katedern eller ner från den, var alltid den förfärlige, jagande mig, som Achilles jagade Hektor omkring Trojas murar.

"Vill du stanna, din lymmel!" flåsade Guldbrand.

"Vov!" svarade jag och tog ett skutt, som kunnat hedra en panter.

Nu hörde jag mina kamrater fnissa, trots den bestörtning, som i början gripit dem liksom mig, och slutligen hade jag den outsägliga tillfredsställelsen att se min förföljare, den ryslige Guldbrand, andtruten nedsjunka på en bänk, och jag hörde honom utbrista i ett gapskratt, som han förgäves sökte kväva.

Jag var räddad, åtminstone för den gången. Att få Guldbrand att skratta, han, som annars aldrig log, vilken lysande triumf för den dramatiska konsten!

Sådan var min första debut.

Digitized by Google

DEN RÖDRUTIGA SCHALEN.

När jag uppnått den ålder, att jag borde lära något allvarligt, uppstod en ny anledning till strid mellan mina föräldrar. Min far, oboisten[1], ville, att jag så tidigt som möjligt skulle gå in vid gardets musikkår; men min moder, som icke ansåg gardet för den bästa uppfostringsanstalten och dessutom fått i sitt huvud, att jag med tiden kunde bli ett lärdomsljus, ville sätta mig i någon högre lärdomsskola. Efter många stormiga uppträden segrade hon äntligen och kände sig outsägligt lycklig, ehuru hon nog förutsåg de bekymmer, som skulle följa därav, och vilka icke heller uteblevo. Jag inskränker mig till att omnämna ett av de många.

Vid min uppflyttning från andra till tredje klassen av Klara trivialskola behövde jag flera nya skolböcker, men, som vanligt, saknades tillgångar därtill. En dag — det var en ovanligt kall och blåsig vinterdag — såg jag min mor kasta över sig sin stora rödrutiga ylleschal, vilken var den yppersta persedeln i hennes garderob, och ovanpå schalen sin tunna, urblekta salopp[2], varefter hon med mig vid sin sida begav sig ut i staden. Vi gingo upp i flera hus; min mor gick in, och jag stannade utanför. Jag anade, att hon besökte bekanta för att få pengar till böckerna, och jag såg på hennes nedslagna ansikte, när hon kom ut igen, att hennes besök varit förgäves. Slutligen bar det av för oss till Riddarholmen, där hon också gick in i ett hus, sedan hon tillsagt mig att vänta utanför. Det dröjde icke länge, förrän hon återkom, men den gången med gladare ansikte. Därefter besökte vi en boklåda, och jag fick de böcker, jag behövde.

När min moder efter hemkomsten tog av sig den tunna saloppen, saknade jag den stora rödrutiga schalen, som hon haft på sig när vi gingo ut.

"Mamma har tappat den granna rödrutiga schalen!" ropade jag.

"Nej, min gosse," svarade hon, "jag glömde den hos en bekant och får den snart tillbaka. Var nu rädd om böckerna bara och låt se, att du blir flitig och snäll."

Under det hon yttrade dessa ord, hörde jag hennes tänder skallra som av köld och såg hennes ansikte skifta i blått. Följande dagen insjuknade hon i en svår bröståkomma, som för alltid bröt hennes hälsa. Dag och natt hörde jag henne hosta och såg henne spotta blod. Ängslig stod jag vid hennes säng, utan att då ännu ana, att det var för mina böcker, som hon den där kalla och blåsiga vinterdagen pantsatt det enda varma plagg, hon ägde, och därigenom ådragit sig sin svåra sjukdom.

"Du skall läsa över dina läxor, kära Viktor min," yttrade hon med matt röst, men med en blick av ömhet, "för när jag ser dig vid dina böcker, då blir mitt bröst så lätt och jag hostar mindre . . ."

[1] Även *hoboist:* oboeblåsare, fältmusikant. [2] Ett slags fruntimmerskappa.

Digitized by Google

Jag satt vid hennes säng, läsande latinska grammatikan och Cornelius Nepos. Litet förstod jag, och intet förstod min mor; men hon lyssnade till de latinska fraserna med samma uppmärksamhet, som om hon i kyrkan lyssnat till en predikan.

"Mamma gråter," anmärkte jag vid ett tillfälle, då jag såg tårar i hennes ögon.

"Det är ingenting," svarade hon, "jag bara tänkte på vad du, stackars barn, får arbeta för att kunna lära dig alla de där svåra sakerna. Men lycklig den, som kan arbeta och får lära sig något!... Jag fick lära intet, jag," tillade hon knappast hörbart.

Hulda, änglagoda väsen! Arma, evigt oförgätliga mor! Du har lärt dig, vad mången med all sin visdom och alla sina kunskaper aldrig kunnat lära sig, nämligen att lida och försaka samt bära allt med stilla undergivenhet.

Min moder tillfrisknade småningom efter denna sjukdom; men vad hälsa och krafter beträffade, blev hon aldrig, vad hon förut varit; och aldrig återsåg jag mera den granna rödrutiga schalen.

* * *

JOHAN LUDVIG RUNEBERG.

FLYTTFÅGLARNA.

I flyktande gäster på främmande strand,
när söken I åter ert fädernesland?
När sippan sig döljer
i fädernedalen
och bäcken besköljer
den grönskande alen,
då lyfta de vingen,
då komma de små;
väg visar dem ingen
i villande blå;
de hitta ändå.

De finna så säkert den saknade nord,
där våren dem väntar med hydda och bord,
där källornas spenar
de trötte förfriska
och vaggande grenar
om njutningar viska,

Digitized by Google

där hjärtat får drömma
vid nattsolens gång
och kärleken glömma
vid lekar och sång,
att vägen var lång.

De lyckliga glada, de bygga i ro
bland mossiga dalar sitt fredliga bo;
och stormarna, krigen,
bekymren och sorgen,
de känna ej stigen
till värnlösa borgen,
där glädjen behöver
blott majdagens brand
och natten, som söver
med rosende hand
de späda ibland.

Du flyktande ande på främmande strand,
när söker du åter ditt fädernesland?
När palmerna mogna
i fädernevärlden,
då börjar, du trogna,
den fröjdfulla färden,
då lyfter du vingen
som fåglarna små;
väg visar dig ingen
i villande blå;
du hittar ändå.

VÅRMORGONEN.

Se, hur härlig solen träder
över österns böljor redan
och i guld och purpur kläder
jorden, leende där nedan!
Dimman skingras, kölden flyktar,
och naturens dvala lyktar.

Lärkan, nyss på lätta vingar
buren hit från söderns höjder,
sjunger, där hon högt sig svingar,
känslans hopp och vårens fröjder,
medan, svävande mot jorden,
svaneflocken hälsar norden.

Fri och yster dansar vågen
mellan trädens dunkla stammar.
Ekorrn skyndar, glad i hågen,
till sin mossbetäckta kammar,
och där långt i djupa skogen
kuttrar duvan, öm och trogen.

Vaggad blitt av morgonfläkten,
grönskar nu på åkern sådden,
och i vita vinterdräkten
springer haren över brodden.
Gömd bland buskar under granen,
spänner jägarn sakta hanen.

Digitized by Google

Sparsamt närd av lundens kyla,
tindrar där en sjunken driva,
medan ljusa björkar skyla
källans sorl och tuvans viva,
och den nyss uppväckte Näcken
rör sin silversträng i bäcken.

Sköna vår, hur länge rullar
ej din vagn kring söderns stränder,
innan till förgätna kullar,
till vår nord, du återvänder,
och som vår så tacksam glöder
ingen barm för dig i söder!

Hör du, våra hymner skalla,
hör du, vad han tyder, sången:
att du kommer till oss alla
såsom friheten till fången,
att på polens frusna driva,
finnas hjärtan ock att liva!

Skynda att åt land och vatten
väva nya högtidsskrudar,
locka fjärlarna ur natten
och ur stoftet deras brudar,
och ur kärleksfulla sinnen
jaga vinterns kulna minnen!

FLICKANS KLAGAN.

Hjärta, hjärta, hade jag dig framför mig,
låge du, oroliga, i min hand här,
o, då skulle hastigt min trogna omsorg
bringa dig lugnet.

Som en mor sitt barn jag dig skulle gunga,
föra, sakta vyssjande, fram och åter,
tills du upphört klaga och nöjd din plåga
glömde i sömnen.

Men nu bor du slutet i barmens fängsel,
otillgängligt stängt för var vänlig hyllning,
blott för honom blottat, som oupphörligt
rubbar din vila.

DET VAR DÅ.

Högre mot sanden
svallar den vreda sjön,
björken på stranden
susar ej mera grön;
marken är stel av snön.

Du, som med våren
flydde från dal och vän,
bragte dig tåren
blott för en stund igen,
ville jag säga än:

"Skåda kring runden,
flicka, en gång ännu!
Minns du, hur lunden
fordom var grön och ljuv?
Se, vad den blivit nu!"

Sen, då hon flydde,
skulle hon säga så:
"Skönare grydde
ynglingens kind också,
men det var då, — ja, då!"

Digitized by Google

AKTA, DÅ ÄR GUDEN NÄRA!

Sköna flicka, yra flicka,
vänta några vårar bara,
och du skall så fritt ej blicka,
och du skall så yr ej vara.

Fjorton år blott glädje amma,
femton år och sexton stunda,
guden kommer med sin flamma,
och det blir helt annorlunda.

Blott en gnista av hans låga
tusen sorgsna tankar föder;
blott en fläkt ifrån hans båga,
och det friska hjärtat blöder.

Lugnet störes, glädjen smittas,
inga fröjder lyda valet,
och i ögats spegel hittas
mellan hopp och löjen kvalet.

Flicka, än mot pilens smärta
ingen sorgfull vakt behöves;
guden nalkas ej ett hjärta,
medan än dess aning söves.

Men när friden byts i saknad,
saknan i begär, som tära,
akta, då är slummern vaknad,
akta, då är guden nära.

YNGLINGEN.

Vind, som mig smeker och lämnar,
säg, vart din kosa du ämnar,
skyndande flyktig och snar,
säg mig, var hamnar du, — var?

Bölja, som gungar min julle,
skulle jag följa dig, — skulle
årorna lyda ditt drag,
svara, var hamnade jag?

Tankar, otaliga tankar,
sägen, var kasten I ankar?
Barn av en ädlare värld,
ges det ett mål för er färd?

DEN GAMLE.

En konung syns den gamle mig
vid slutet av sin levnads stig,
vid målet för sin långa färd,
så segerrik, så avundsvärd.

Var storm av tiden ren sig lagt,
var granne vördar glad hans makt,
och villan djärv, passionen yr
långt från hans tysta rike flyr.

Hans folk en fridsam skara är
av milda, slumrande begär,
av minnen, som förblivit kvar
från forna, ljuvt förflutna dar.

Hans spira är hans vandringsstav,
hans borg, hans fasta borg en grav,
hans kungaglans av lugn består,
och krona är hans silverhår.

FÅFÄNG ÖNSKAN.

Otaliga vågor vandra
på havets glänsande ban.
O, vore jag bland de andra
en bölja i ocean,

Digitized by Google

så liknöjd djupt i mitt sinne,
så sorglöst kylig och klar,
så utan ett enda minne
från flydda, sällare dar!

Dock, skulle en våg jag vara,
den samme jag vore väl då.
Här går jag ju bland en skara
av svala vågor också.
De skämta med fröjd och med smärta,
på lek de tåras och le,
blott jag har mitt brinnande hjärta:
o, vore jag utan som de!

Ur IDYLL OCH EPIGRAM.

4.

Gossen hann till femton år — och trodde
ej ännu, att kärlek fanns i världen,
och han levde fem år till — och trodde
ej ändå, att kärlek fanns i världen.
Kom så oförtänkt en bildskön flicka,
som på några timmar honom lärde,
vad han under tjugu år ej fattat.

8.

Mellan friska blomster genom lunden
gick den goda flickan helt allena,
och hon bröt en nyfödd ros och sade:
"Sköna blomma, om du vingar ägde,
skulle jag dig sända till min älskling,
sen jag fästat tvenne lätta budskap,
ett vid högra vingen, ett vid vänstra,
ena: att han dig dock skulle kyssa,
och det andra: sända dig tillbaka."

10.

Tvenne finkar byggde bo i parken.
Under våren sjöng beständigt hanen,
under sommarn började han tystna,
och om hösten tiger han alldeles.

Digitized by Google

Varför? — Ty så länge våren räckte,
tänkte han på maka blott och kärlek;
men med sommarn nalkades bekymmer
om hans bo och om hans späda ungar,
och med hösten kommo kulna dagar
och en längtan blott att flytta hädan.

16.

Trenne råd gav modern åt sin dotter:
att ej sucka, att ej missnöjd vara
och att icke kyssa någon gosse. —
Moder, om din dotter icke felar,
icke felar mot det sista rådet,
skall hon fela mot de första båda.

22.

Till en bondes koja kom en krigsman,
tung av år och vandrande på träben.
Bonden fyllde lugnt ett glas för honom,
bjöd och talte till den gamle knekten:
"Fader, säg, hur var det dig till sinnes,
när i striden fiender dig omvärvt,
skotten knallade och kulor veno?" —
Gamle knekten tog sitt glas och sade:
"Såsom dig, när någon gång om hösten
blixtar kring dig ljunga, hagel vina
och du bärgar tegen för de dina."

27.

Stor var tavastländaren Ojan Pavo,
stor och väldig ibland Finlands söner,
stadig som en granbevuxen klippa,
djärv och snabb och kraftig som en stormvind.
Tallar hade han med rötter uppryckt,
kuvat björnar med sin blotta armkraft,
lyftat hästar över höga gärden
och som strån förmätne männer nedböjt.
Och nu stod den starke Ojan Pavo
stolt och väldig uppå lagmanstinget.
Mitt på gården stod han ibland folket
som den höga furan ibland småskog.

Digitized by Google

Men han hov sin stämma upp och sade:
"Finns här en, av kvinna född och ammad,
som förmår att hålla mig på stället,
blott ett ögonblick på samma ställe,
den må taga strax mitt rika hemman,
den må vinna mina silverskatter,
den må äga mina många hjordar,
och med kropp och själ är jag dess egen."
Så till folket talte Ojan Pavo.
Men förskräckta stodo bygdens drängar,
tigande i nejden av den stolte,
och där trädde ingen fram till honom.
Och med undran och med kärlek sågo
bygdens flickor på den unge kämpen;
ty han stod, den starke Ojan Pavo,
som den höga furan ibland småskog,
och hans öga brann som himlens stjärna,
och hans pånna lyste klar som dagen,
och hans gula hår föll på hans skuldror
som ett solglänst strömfall över fjället.

Men ur kvinnohopen framsteg Anna,
hon, den skönaste av bygdens flickor,
vacker som en morgon till att påse.
Och hon framsteg raskt till Ojan Pavo,
slog omkring hans hals de mjuka armar,
närmade sitt hjärta till hans hjärta,
pressade hans kind mot sina kinder,
och så bjöd hon honom slita lös sig.
Men den starke gossen stod besegrad,
kunde icke röra sig av stället,
utan sade sviktande till flickan:
"'Anna, Anna, jag har tappat vadet.
Du må taga strax mitt rika hemman,
du må vinna mina silverskatter,
du må äga mina många hjordar,
och med kropp och själ är jag din egen."

KÄRLEKEN.

Bannande sin dotter, talte modern:
"Flicka, jag för kärleken dig varnat,
och jag finner, att jag varnat fåfängt."
Dottern sade: "Var ej oblid, moder!

Digitized by Google

Stängde jag mig in att undfly honom,
flög han med vart solgrand in i rummet;
gick jag åter ut och rymde undan,
hörde jag hans suck i varje vindfläkt;
slöt jag både ögon till och öron,
sprang han skälmskt uti mitt eget hjärta."

BLOMSTERHANDLAREN.

Fyraårig satt vid stranden
med sin äldsta syster gossen,
skar av flarn ett skepp med segel,
lastade med blommor skeppet,
värvde myror till besättning
och till myrkaptenen sade:
"Segla nu, du käcke sjöman,
segla nu och kom tillbaka!
Sälj min last på andra stranden
än för guld och än för pärlor,
än för andra granna lekverk!"
Systern strök hans ljusa lockar,
drog en suck och talte detta:
"Fyrårig nu, du säljer
strandens menlöst täcka blommor.
En gång tjugufyraårig,
tör du sälja trogna hjärtan
än för guld och än för pärlor,
än för andra granna lekverk."

SORG OCH GLÄDJE.

Sorg och glädje båda
bodde i mitt hjärta,
sorg i ena kammarn,
glädje i den andra.
Oförsonligt skilda,
rådde än den ena,
än den andra ensam.
Sen den enda kom dit,
lär hon öppnat dörren
och förenat båda,
ty min sorg är sällhet
och min sällhet vemod.

BEHAGEN.

Jag blickar på tärnornas skara,
jag spanar och spanar beständigt;
den skönaste ville jag välja
och sviktar dock ständigt i valet.
Den ena har klarare ögon,
den andra har friskare kinder,
den tredje har fullare läppar,
den fjärde har varmare hjärta. —
Så finns ej en enda, som saknar
ett något, som fängslar mitt sinne.
Jag kan ej en enda förskjuta;
o, finge jag kyssa dem alla!

MÖTET.

Flickan satt en sommarafton,
speglande sig själv i källan:
"Gode Gud, vad jag är vacker!

Digitized by Google

Men vad båtar mig min fägring,
då den yngling, som jag älskar,
icke ser mig, icke hör mig?
Ros, som blommar vid min sida,
tag du mina läppars rodnad!
Purpurstänkta moln i luften,
tag du mina kinders purpur!
Bleka stjärna ovan molnet,
tag du mina ögons klarhet!
Sist, o grav, tag, vad som lämnas!"
Detta har den skälmske gossen
lyssnat till i närmsta buske,
och han springer fram till henne,
just den sökte, just den funne.
Men han kysste hennes läppar:
"Nu tog rosen läppens rodnad!"
Och han smög sin kind till hennes:
"Nu tog molnet kindens purpur!"
Och han såg i hennes öga:
"Nu tog stjärnan ögats klarhet!"
Och han slog sin famn kring henne:
"Nu tog graven, vad som lämnats;
ty, o flicka, det är graven,
varur ingen mera slipper."

Ur SVARTSJUKANS NÄTTER.

Tredje natten.

I öster stiga svarta skyar upp,
bebådande en lång och stormig natt.
Långt hän i väster, bortom sund och uddar,
sjönk solen tröttad nyss i havets famn
och släckte lugnt sin fackla.
Hur växlar allt! Den dag, som välvde nyss
sin rika blomning över tusen länder,
står vissnad ren, och mörka skuggor tära
på bladens sista, matta purpur nu.
Det lugn, som bredde lätta vingar över
den glada nejdens land och vatten, flyr
för stormens örnflykt, hotande i fjärran,
och intet är av allt, som varit nyss. —
En bild utav naturens stora liv
är livet i en mänskobarm; för båda
står samma eviga och höga lag:

Digitized by Google

förvandling är dess bokstav, liv dess ande.
Lycksaligt är det hjärta dock att prisas,
vars dag ej till en *stormig* natt förbyts,
men till en natt av frost och is och dvala;
ty domnat märker det ej då förlusten
och väcks av nästa morgon, men ej mer
till en förgänglig dag.
Det bodde nyss
en himmelsk frid i mitt förtärda hjärta,
och glädjen spridde där sitt ljus ännu,
lik höstens sena sol, som någon gång,
minutligt, ödelagda fält förgyller,
men plantor, ack, som vissnat länge sedan,
begynna åter blicka upp, bedragna
utav en härmad vår, tills snart ett moln
förskingrar deras hopp och haglar ner
en skur av stela dödar på de späda.
Så, milda känslor, I, som skjutit åter
en dvärglik grodd i den betrycktes barm,
skall snart kanske ert matta liv förstöras.
En dyster aning sveper ren sitt flor
omkring er himmel; ack, om några stunder
är allt måhända mörkt igen som förr.

Men tyst, en sång! — Vad mänskligt väsen dväljs
som jag bland klyftorna i öde skogen?
En glättig sång! Kanske av en förvillad,
som åter funnit stigen till sitt hem
och skyndar jublande till barn och maka.
Du sälle! Regnet faller kyligt ren,
och natten andas kallt; men ack, hur lätt
skall icke färdens långa möda glömmas
i vilobädden av en älskad famn.
Där syns ju glädjesångerskan! — Men ack,
vad strid emellan hennes sång och väsen!
Lik bäcken, som sin muntra stämma höjer,
fastän den bruten mellan klippor går,
så tycks ock hon, på livets fröjd bedragen,
förvirrad, krossad, sjunga sällhet än.
Se denna glesa krans av vissna rosor,
som fängslar hennes spridda hår; — var fläkt
slår bort ett gulnat blad av dem, liksom
ett oblitt ödes lätta vindar slita
förhoppningar ur en förkrossad barm.
Se hennes anlet, likt en höstlik källa,

Digitized by Google

av stormar grumlad, överhöljd med spillror
av en förhärjad blomstervärld; ännu
är himlen dock ej jagad ur dess spegel.
Så vilar även där i hennes anlet
ibland förstörda drag en stämpel än,
som är mig känd, som jag förut har älskat.
Kom närmre, vilda tärna! Minna blickar
sin kärlek än ur ditt förgråtna öga;
på dina kinder syns en skymt ännu
av rosengårdarna på Minnas kinder,
fast sorgen brett sin vinter över dem;
hög välvs din panna såsom Minnas panna,
din röst är hennes och din barm är hennes;
kom, låt mig känna, om ditt hjärta slår
så högt, så brinnande som hennes hjärta.
Kom, kom! — —

Ha! Milda himmel, det är hon!
I pulsar, svallen vildare än havet,
att fasan ej må isa edra böljor.
Ja, det är hon! Förnuft, släck ut din lampa,
den lyser upp en avgrund! — Samla, natt,
från halva världen hit ditt mörker, fallen,
I klyftor, över oss och oss begraven! —
Vansinniga! I denna fasans nejd,
i denna stund av skymning och av vila,
då sorgen sover, och då glädjen drömmer,
vem söker du?

— — — — — — — — — — — — —

DOPET.

I en grotta vid Arabiens öken
bodde eremiten Eukaristos.
Mild mot alla, vis och mångerfaren,
söktes han av nejdens folk ej sällan,
när bekymmer tryckte någons sinne.
En gång kom en kvinna till hans boning,
bärande ett nyss fött barn på armen;
blek var hon och blekare var barnet.
"Fader," sade hon, "var skall jag finna
tröst? Se, detta barn har dött, och dopets
helga vatten har ej rört dess huvud.
Ve, förtappat är det, skall väl aldrig
äga arvedel i Kristi rike."

Digitized by Google

Straffande tog eremiten ordet:
"Varför, kvinna, har du låtit barnet
dö förutan dop, om ock blott nöddop?"
Men den arma modern brast i jämmer:
"Fader," sade hon, "i öknen födde
jag mitt barn, där fanns ej vatten, solen
brände ovan mig och sanden under;
tårar blott och suckar där jag ägde."

Då blev gubben rörd och föll i tankar,
eftersinnade en stund och höjde
handen över gråa ögonbrynen.
Slutligt var hans mening fast och mogen,
och han talte, full av frid och saktmod:
"Vattnet gör det visserligen icke,
utan anden, som är med i vattnet.
Kvinna, trösta dig, ditt barn är frälsat!
Herrans ande har i brända öknen
döpt det med din suck och dina tårar."

UR NADESCHDA.

Fjärde sången.

Otaligt har jag frågat,
en fråga för var timme,
som vinter ägt och sommar,
sen jag ditt öga skådat.

Till Kamas tysta nejder
från hovets glans och flärden
en fursteänka flyttat,
av lyckans gunst förlåten;
vid flodens brädd en boning
hon valt i lindars skugga;
tre unga döttrars skönhet
var hennes modersglädje.

Mot denna lugna boning
log månen klar en afton,
och i dess parker lekte
med skuggor vårens vindar,
förföljde och förföljdes.

Då satt bland dessa skuggor,
i dessa vindars värme,
i dessa gömda parker,
en yngling och en flicka;
de språkat tyst i kvällen.

De talte mellan kyssar
ännu ett ord och många.
Som lätta skyar födas
på blåa sommarhimlen,
än purpurövergjutna,
än skära, silvervita,
än dunkelbleka, mulna,
så föddes i en himmel
av deras kärlek orden.

Och ynglingen han talte:
"Otaligt har jag frågat,
en fråga för var timme,

Digitized by Google

som vinter ägt och sommar,
sen jag ditt öga skådat;
och ren högt över kullen
på fästet månen stigit,
och kvällens stunder ila,
och än jag ville fråga."

Och flickan log och sade:
"Otaligt har jag svarat,
ett svar för varje glädje,
min furstes nåd berett mig.
Hur säll i denna boning
jag levat, gömd och skyddad,
en syster ibland systrar,
en dotter hos en moder,
allt, allt jag sagt och svarat,
och än jag ville svara."

Den unge fursten talte:
"I denna lugna boning,
en dyr väninnas fristad,
av veka händer vårdad,
sin blomstersjäl min blomma
har vecklat ut i fägring;
hon lärt att känna mycket,
att lösa mången fråga;
ett vet hon likväl icke,
varav min sällhet kommer,
då hennes kyss jag möter."

Den sköna flickan talte:
"En seglare på havet
är nu min unge furste,
han varsnar icke stranden,
men möts dock av dess dofter;
då undrar han och söker
och tror, att själv han gömmer
hos sig en skatt av blommor.
O furste, denna sällhet,
som vid min kyss du känner,
den är *min* sällhet endast,
som doftar dig till mötes."

Men fursten log: "O flicka,
säll dubbelt du, som äger
din sällhet som din egen.
När jag, den arme seglarn,
är från min blomstrand borta,
då skimrar för mitt öga
ej någon glädje mera;
ett ödsligt hav är världen,
i höjd och djup är tomhet,
i hjärtat sorg och saknad.
Sant har Nadeschda talat,
ett lån blott är min glädje,
den finns hos henne ensam."

Sin flickas hand han fattat,
han log ett vårligt löje:
"Min glädje nu jag känner,
vad gör Nadeschdas glädje?"

"Min kärlek gör min glädje,
så är den oförgänglig
och flyktar ej som furstens."

"Din kärlek gör din glädje;
så svara, vad är kärlek?"

Hon log ett vårligt löje:
"Min furste," så hon sade,
"han vet det ej, han frågar;
o, att jag själv det visste!
Ett vet jag, att mitt sinne
i forna barndomsdagar
var som en snö på bergen
emellan jord och himmel,
så lugnt det var, så fredat,
så vitt, men ock så kyligt.
När solen kom däröver,
ett ögas varma strålar,
då smälte det i floder
av känslor och av tankar,
blev fritt och mätte rymder,
tillförne obekanta,
blev varmt och blev en spegel
att fatta blåa himlen
och jordens blomsterfägring
och i sitt djup förvara
det blida ögat ständigt."

"Och vems, o flicka, säg mig,
var detta blida öga?"

Digitized by Google

Hon svarte ej, hon sänkte
sitt strålomgjutna huvud
mot furstens skuldra sakta.
Då kom en fläkt och flydde
i lek emellan löven.
De skälvde, skuggan skälvde,
och månens skimmer, gjutet
på flickans svarta lockar,
bröts ljuvt i stilla darrning.

En stund förflöt i tystnad,
då höjde lätt sitt huvud
den sköna flickan åter:
"Otaligt," så hon sade,
"har nu min furste frågat,
en enda fråga ville
Nadeschda få besvarad:
Två gånger ren mitt öga
sett dessa lundar lövas
och löven åter falla,
och endast tvenne gånger
min furste här besökt oss.
Han sagt dock, att hans glädje
finns här, ja, här allenast:
vi kommer han så sällan?"

En skugga, lövens skugga,
kanhända hjärtats även,
föll nu på furstens anlet,
men så till svar han talte:
"Nadeschda, kejsarstaden
och krigarärans tjusning
och hovets prakt och nöjen,
de hålla Voldmar fången."

Den sköna flickan sade:
"Två gånger blott mitt öga
sett dessa lundar lövas
och löven åter falla,
och redan tvenne gånger
har fursten här besökt oss.
När så av kejsarstaden
och hovets prakt han fängslas,
vi kommer han så ofta?"

Han log, den unge fursten,
en suck dock var hans löje;
"O flicka," så han sade,
"hur säll jag ville dröja
hos dig i dessa lundar,
med dig en boning söka
långt bort från kejsarstaden,
som fågelparet söker
ett bo blott för sin kärlek.
Men, ack, hos dig en timme
får ägas ej, blott stjälas.
Två mörka makter hota
min sällhet oupphörligt,
den ena är min broder,
min moder är den andra."

"Sin broder fursten nämnde;
stör han en broders lycka?"

"Du minns en stund, o flicka,
du minns den första gången,
då våra blickar möttes,
ditt hjärta och mitt hjärta.
Då var min broder nära,
han såg dig, och din anblick
spred i hans barm en låga,
vild, dunkel, outsläcklig.
Sen denna stund en vålnad
från nejd till nejd han irrar,
ett mål blott har hans irring,
han söker dig allena.
Nadeschda, från din furste,
från alla jordens makter,
från himmel och från avgrund
hans våld dig rycka skulle,
om han din fristad visste."

"Min furste nämnt sin moder;
har hon ej modershjärta?"

"Nadeschda," så han sade,
"kall, dunkel, obeveklig
och stolt är denna moder,
Natalia Feodorowna.

Digitized by Google

Ej livets späda fröjder,
ej hjärtats rätt hon aktar,
monarkers nåd allenast
och höga anors skimmer
och slavars mängd och stjärnor,
på bragdens bana vunna.
O flicka, ej din skönhet
hos dig hon skåda skulle,
ej dina ögons himlar,
ej denna själ, som speglar
med dagrar och med skuggor
i dragen av ditt anlet;
slavinnan, blott slavinnan
i dig hon skulle skåda,
och visste hon min kärlek,
hon slet dig från min sida,
om stycken än dig följde
av mitt förblödda hjärta."

Sin arm liksom i bävan
kring flickans liv han slutit;
men, mot hans skuldra lutad,
hon hördes sucka sakta:
"O mina barndomsminnen,
o ljuva fröjder alla,
du sol i blåa rymden
med dina ljusa dagrar,
du jord med gräs och blommor,
o källor, floder, sjöar,
förtrogna, dyra vänner,
om jag er aldrig skådat!
O, att i praktens salar
en fånge lik jag vuxit,
blott skådat lampors skimmer
och vandrat stel i glansen
av guld och av juveler; —
då ägde jag, kanhända,
som Voldmar stora anor,
då vore jag furstinna,
fick älska den, jag älskar,
och älskas ock tillbaka."

Hon talte, ljuden dogo
på hennes rosenläppar,
och fursten teg. — I himlen
av deras kärlek föddes
ej ordens skyar mera,
och tyst och klar var kvällen.

UR KUNG FJALAR.

Femte sången.

Vad är mänskan, att mot er hon stormar?
Stjärnor like, i onådd rymd
len I genom molnen av jordens öden,
dem i lek en fläkt av er vilja styr.

Nu var Fjalar konung gammal vorden,
satt mest stilla i högbyggd sal,
hade ej sen länge sitt land beskådat,
ej fått andas svalkande sjöars luft.

Och det blev en dag, och solen stigit
nyss ur böljornas bad och glans,
och dess aldrig åldrade glädje lyste
som i forna dagar i salen än.

Digitized by Google

Kungens håg var lätt i morgonstunden;
i förklaring hans anlet sågs.
Om förflutna, stormiga tiders minnen
talte han i grånade kämpars krets.

Plötsligt höll han mitt i sagan inne,
stod från tronen i höghet upp.
"Vingsnabbt flykta," sade han, "styrkans stunder,
och för minnet äger man dagar nog.

Jag vill föras upp på Telmars fjällbrant
och betrakta mitt land ännu.
Jag vill se den sällhet, min ande skapat,
förrn mitt öga skymmes av kumlets natt.

Bringen mig mitt svärd! En bragd är övrig
för min domnande arm ännu.
Segra var min vana, och blott med seger
hövs, att sagan slutas om Fjalar kung."

Svärdomgjordad leddes gamle kungen
upp till toppen av Telmars fjäll,
och han satt och såg på sitt land i tystnad,
där, av sommarn famnat, i frid det låg.

Solen lyste över värmda dalar,
över speglande sjöars rymd;
mellan kullar skimrade blåa floder,
och på slätten böljade skörd vid skörd.

Ljust och glatt låg Fjalars vida rike,
högtidssmyckat, för kungens fot;
med ett anlet, milt som en tacksam dotters,
såg det mot sin grånade fader upp.

Men den gamles blick blev skum av tårar,
och han talade stolta ord:
"Jag har sett mitt verk, det är nog, fullkomnad
lever här för minnet den ed, jag svor.

Ödebygder ärvde jag av fäder,
jag har skapat ett fruktbart land.
Dessa tegar plöjde ej forna männer,
dessa hyddor sågo min ungdom ej.

Digitized by Google

Jag har levat." Drotten teg i höghet,
men till honom ur kämpars rund
framsteg Sjolf, den gamle, med mulnad panna
och han hov sin stämma till kraftens ord:

"Kung, du åldras, armens senor svika,
tung du lutar mot jorden hän.
Blott en skugga, smältande bort i natten,
ser ännu mitt öga av vad du var.

Var du själv dig nog, vi lät du vissna
dina lemmar i ålderns höst?
Var det du, som skapat det verk, du skådar,
upp då, skapa åter din ungdom själv!

Böj ditt sinne, kung, för höge gudar!
Deras gåva din storhet var.
Det var Frey, som klädde i grönska tegen,
blott Allfader hägnade landets frid.

Tors var kraften, som du kände fordom,
när i striden du väldig stod;
vad du själv förmådde, det var att falla,
glömd, som trädet faller i stiglös skog."

Så den gamle. Tankfull satt kung Fjalar,
talte sedan med trotsigt lugn:
"Ord jag hört om makter, dem ingen skådat,
och på drömmars väsen jag bjuds att tro.

Ovan är jag att på andra lita,
stöd jag fann i min egen barm.
Så jag mänskor kuvat och ödets roder
ryckt ur fåfängt hotande gudars hand.

Sanning må det vara: Fjalar åldras,
locken vitnar, och skuldran tyngs.
Mycket är försvunnet, som fordom varit;
livet lever så, det är tingens gång.

Ett är kvar. Den arm, som år försvagat,
kan jag höja till seger än,
kan min levnads bleknande fröjd och storhet
kasta kungligt leende bort och dö.

Digitized by Google

Jag vill dö. Mitt kall är fyllt." Vid ordet
hov den gamle sin hjässa hög,
lät sin kungamantel på klippan falla
och för dagen blottade barmens ärr.

Sist han drog sitt svärd; som förr i striden
rostfri skimrade klingans glans.
Blixt fanns kvar ännu i den gamles öga,
när en blick till hälsning han stålet gav.

"Var är Dargar nu," så talte kungen,
"han, som lyssnar till gudars råd,
ser i rymder in, dem hans blick ej hinner,
och i tider lever, som än ej grytt?

Vore han så vis, han yvs att vara,
kände stunden han nu och kom.
Lovat har han stå för mitt svärd, förrn maktlös
hämnarns ljungeld vilar i domnad hand."

Som han sagt det, sågs en vålnad skrida
genom dalen i långsam gång;
upp mot fjällets höjder han styrde stegen
och på toppen trädde, där Fjalar satt.

Kungen syntes häpna, när han kände
gråa vandrarens drag igen.
Utan ord han satt, och hans hand med svärdet
sjönk invid hans sida i stillhet ned.

Dargar stod för drotten. "Du har bjudit
mig att komma. Du ser mig här.
Länge har du låtit mig vänta, konung,
du är bräcklig vorden sen forna år.

Har du hunnit nu ditt verk fullborda,
är han hållen, den ed, du svor?
Har du lagt för livet den väg, det tagit,
och till moln gjort gudar och gudars råd?"

Fjalar log. "Det träffar stundom sällsamt,"
så han talte; "av vilken fläkt
fördes till ditt öra min maning, gubbe,
samma stund, när över min läpp den hann?

Digitized by Google

Dock du kommit, det är nog. Besvara
vill till lön jag din fråga nu:
Jag har visat livet den väg, det tagit,
och mitt råd har seger och gudars ej.

Se dig om, det är mitt land, du skådar.
Var det sådant, då jag ej var?
I min makt det stått att i strider offra
allt, vad nu här mänskligt av livet gläds.

Detta rike har jag kunnat härja,
ödelägga från gräns till gräns,
att ej vinden funnit ett löv att röra,
fjäriln ej en planta att vila på.

Nu, vad ser du? Vitt, som ögat hinner,
lyser dagen på bruten bygd;
lundar stå, där ödsliga skogar stodo,
och där rovdjur nästade, tjäll vid tjäll.

Tegar bära årets hopp, som fordom
drevs av stormar kring okänt hav;
sommarskuren, daggen av natten fostra
nu vår rikdom, växande förr ur blod.

Tämd är jorden, tämt är mänskosinnet,
bärsärksmodet ej dyrkas mer;
andra makter råda i svärdets ställe,
och där våldet segrade, segrar lag.

Tukt och seder skattas, mildhet trives,
fredligt yrke sin ära har.
Så har Fjalar mäktat sitt rike ordna;
säg mig, skuggors tolk, om han fyllt sin ed!

Men det hot, du bar från dina gudar,
som en rök det försvunnit har:
ingen syster sluter min son i famnen,
och min hjässa tryckes av ingen blygd.

Blåa djupet gömt min enda dotter.
Över kuvade vågors rymd,
fläcklös, mångbesjungen, sin faders ära,
Hjalmar säll från seger till seger far.

Digitized by Google

Blott ett löfte än jag ej fullbordat;
det skall fyllas, min tid är kort.
Nalkas, Dargar, kom att din skuld försona,
för din lögn jag kräver i bot ditt blod!"

Gamle siarn såg på kungen neder:
"Livets börda", så talte han,
"skall från mig ock lyftas en gång, o Fjalar,
och för tidig kommer mig döden ej.

Skådat har jag nog av mänskoöden,
prövat sorger och fröjder nog.
Dock en stund fördrar jag väl än att leva;
jag begär den stunden för din skull, kung!

Dröj med hämnden, tills ett vittne kommer,
som förhöjer din segers glans.
Dröj, tills Hjalmar kommer, sin faders ära;
ej blir väntan lång, han är fjärran ej!"

Så han talte, och han teg och sträckte
handen stilla mot havets rymd,
och i jubel stormade Fjalars skara:
"Gautiods drakar närma sig, Hjalmar syns."

Hjalmar syntes. Lätt på blåa banan
flög hans flotta mot hemmets strand.
Närmre, närmre glänste var stund hans segel,
och kring kölar skimrade vågors skum.

Glädje sken ur gråa kämpars blickar,
där de samlats på skyhögt fjäll.
Gamle kungen syntes allena mulen;
tankfull, mörk mot skeppen han såg och teg.

Först när hamn de nått och klippors branter
skymde bärgade segel ren,
föll kung Fjalars öga på Dargar åter,
och han bröt sin tystnad och ordet tog:

"Ej jag trodde mig min son få skåda;
ryktet sjöng, att han fjärran var.
Dock den dag, av livet jag avsked tager,
kan väl utan undran ett under ske.

Digitized by Google

Hjalmar nämnde du. Välan, han kommit;
höja skall han min segers glans.
Här, med sol, med hav och med jord till vittnen,
skall han stå och döma emellan oss."

När han sagt det, syntes Hjalmar. Ensam
kom han klippornas stig uppför,
ej som fordom strålande, vapensmyckad,
men med blottat huvud och utan sköld.

Blekhet i hans anlet låg, lik skenet
öfver drivan en månklar natt;
dyster var han själv som en syn ur graven,
och i handen bar han ett blodigt svärd.

"Var välkommen, son," med bruten stämma
talte kungen till hälsning då,
"väl jag önskat finna dig annorlunda,
men min glädje är du, hur helst du är.

Tala, tälj oss dina bragders skiften,
hårda strider du prövat visst!
Bär du sår, som tömma din styrkas källor,
ty din läpp syns darra, din kind är vit?"

"Fader," svarte Hjalmar, "hårda strider
utan vapen jag prövat har.
Intet stål har genom mitt pansar skurit,
dock förblöder hjärtat av djupa sår.

Gömma borde jag min blick för dagen,
och jag skyggar att se dig an;
men min skuld jag ville för dig få blotta,
därför bar jag livet och andas än.

Jag är krossad. Dock min lott av storhet
hann jag taga, fast ung av år.
Fråga sagan, lyssna, då barder sjunga,
och du skall förnimma, vad Hjalmar var.

Nordens ära, havens kung jag nämndes,
for kring världen, som stormen far,
bröt den fräcke, stödde, där stöd behövdes,
tog av drottar kronor och kronor gav.

Digitized by Google

Sådan hann jag Loras kust. Morannal
styrde sångernas stolta land.
Ryktet talte högt om hans dotters fägring,
och jag stred om henne med Morvens här.

Gamle kungen själv satt blind i tornet,
men hans söner jag slog i strid,
tog som segerbyte om bord Oihonna
och mitt bröllop redde på skumhöljt hav.

Fader, vet du, vad det är att älska;
har du famnat en fröjd en gång,
ljus som himlen, yppig och rik som jorden,
och som båda blommande utan gräns?

Vad jag varit blev mig som en skugga,
blek den glans, jag i hoppet sett.
Segrar, vunna redan, och segrar, drömda,
allt var tomhet blott mot den stund, som var.

Vårens vindar förde mina segel
utan syfte på ändlös ban,
solbelysta, jublande vågors skuldror
lyfte högt min sällhet mot gudars hem.

Då var sorgen nära. Satt vid rodret
jag en afton, i drömmar sänkt,
blott Oihonna vakade vid min sida,
och från höjden såg oss en stjärna blott.

Och min brud hon tog min hand: 'O Hjalmar,
varför blev du mig kär allt mer?
Tidigt redan var du Oihonnas hjälte;
förrn din blick hon skådade, var hon din.

Vi förblev min kärlek icke sådan?
Mod jag hade att dölja då,
vad för dig jag fruktade uppenbara,
rädd att av din stolthet med harm försmås.

Jag var lycklig då; min egen sällhet
var mig mera än Hjalmar än.
Stolt Morannal kallade jag min fader,
och som kungadotter jag blev din brud.

Digitized by Google

Nu förgäves ville jag förtiga,
vad jag skydde att röja då.
Allt jag kunde lida och allt fördraga,
men dig svika, Hjalmar, förmår jag ej.

Stöt mig bort, förskjut mig! Ej Morannal,
ej en konung min fader var.
Detta blod, som nu i mitt hjärta sjuder,
var kanske en gång en föraktad slavs.

På ditt hemlands kust, den borg helt nära,
där som kung du i glans skall bo,
under Vidars klippa en stormig julnatt
togs jag upp ur vågen, ett bortvräkt barn.'

Så hon talte. Blekna ej, o fader!
Hennes blod på mitt svärd du ser.
Morvens mö, Oihonna, min brud på havet,
var din dotter, kung, och min syster var.

Dö hon ville, dö för mig. Jag bringar
hennes hälsning." Han teg. Hans stål
sågs, en ljungeld likt, i hans barm sig gömma,
och han sjönk på klippan i dödens ro.

Stunder efter stunder flydde. Dagen
mätte stilla sin vandrings ban.
Som han suttit, stel som en stod på gravar,
satt orörlig, tigande Fjalar kvar.

Vad han tänkte, visste ingen. Fasan
från hans sida var kämpe skrämt.
Sjolf, den gamle, ensam, och Dargar, siarn,
stodo när och sågo hans andes strid.

Först när solen sjönk mot skogen fjärran,
slog mot höjden han ögat upp:
"Er är segern," talte han, "höge gudar!
Jag är straffad vorden, jag prövat er.

Vad är mänskan, att mot er hon stormar!
Stjärnor like, i onådd rymd
len I genom molnen av jordens öden,
dem i lek en fläkt av er vilja styr.

Digitized by Google

Mannen yves: väldig, mångbeprövad,
van att segra, som klippan hård,
vill han böja allt, dit hans ande bjuder,
krossa allt, som möter med trots hans bud.

Och hans svärd är höjt. Då rörs hans sinne
flyktigt, lätt av en osedd hand;
och hans järnarm sjunker, hans blick, som ljungat,
byter hotets blixt i en maktlös tår.

Havet svallar, vredgat stormen ryter;
men I bjuden, och vågen sänks,
havet lyder, havet, som flottor slukar,
har ej makt att svälja ett hjälplöst barn.

Jag har lärt er känna, ej jag blyges
att mig böja för er en gång.
Mätt jag är på livet, och jordisk storhet
är mig ringa vorden. Jag går till er."

Så han sade, och med svärdet stilla
skar han runor i ärrigt bröst.
Hjärtats källor brusade fram ur djupet,
varmt med Hjalmars blandades faderns blod.

Sommarns kväll låg klar och ljus på norden,
lugn sig bredde kring land och hav;
bortom skogen dolde sin strålflod solen,
och likt dagen slocknade Fjalar kung.

* * *

KARL WILHELM BÖTTIGER.

UR KUNGARNA.

Galleri i sonetter.

I.

När våldets nesa hade nått sin råga
och ädel frihet låg i fjättrar bunden,
jag kom, en yngling, kom i rätta stunden
med eld i rösten, eld i svärd och båga.

Digitized by Google

Jag satte skogen, *dalarne* i låga;
och som ett rovdjur jagat flyr för hunden,
så jagades från järnbemängda lunden
vår ovän bort, att mer ej dit sig våga. —

Men Sveriges långa natt fick nu en gryning,
och mig, som var dess ljusa morgonstjärna,
blev så ett liv i sol och purpur unnat.

Jag näpste stormen, hörde blott dess dyning,
och när jag väl var död, man velat gärna
mig gräva upp ur graven, om man kunnat.

STUDENTMARSCH PÅ GUSTAV II ADOLFS DÖDSDAG.

Hjältar, som bedjen, striden och blöden,
vaknen, ty bräckt är seklernas grav.
Döden ger seger, seger ger döden,
kraften ger *han*, som fordom den gav.
Stridernas åskor tunga ljunga,
segrarnas hymn de unga sjunga.
Minne, o främst bland lagrarna sätt
hjältens på Lützens blodiga slätt!
Fallen, I kämpar, som han, och förblöden!
Er ära som hans ej dör i döden.

Se, hur han ordnar svenskarnas leder!
Hör, hur hans stridspsalm i gryningen ljöd!
Morgonens dimma sitt täckelse breder,
solen ej gärna vill lysa hans död.
Sent hon sin stråle tänder, vänder
bort den med skräck från Lützens bränder.
Ljuset och mörkret sin tvekamp i dag
kämpa i Lützens blodiga slag.
Kommande åldrar, o bedjen, o biden!
Er gäller den hårda, den heta striden.

Gustav! Du föll, — ditt verk skall ej falla,
stundernas praktverk må ramla till grus!
Tag på din dödsdag ed av oss alla
livet att offra för seger och ljus!
Skuggorna glatt vår skara svara,
gravarnas ljud må oss klara vara!

Digitized by Google

Fosterland, kräver du sönernas blod,
dig vi det giva med leende mod.
Trygga vi framgå mot hotande öden
och visa, att *Gustav* ej dog i döden.

Ur "EN MAJDAG I VÄREND".

Tillfällighetsstycke i en akt.

Fjortonde scenen.

K l o c k a r e n.

Klockarfar, han skall nu allting bestyra:
lära barnen, att två och två det är fyra.
Utan honom man kan ej lära att stava,
utan honom man kan ej folket begrava.

Föds ett barn, så frågas, vad skall det heta?
"Gå till klockarn! Han måste allting ju veta."
Om ett par sig i äkta ståndet begiver,
är det klockarn, som bröllopsverserna skriver.

Får med sjukdom för sina synder man sota:
"Gå till klockarn! Han skall dig nog kunna bota."
Om processer och annat otyg man äger:
"Gå till klockarn, och hör dig för vad han säger!"

Han skall veta råd för alla slags sorger,
ympa barn skall han kunna samt spela orger.
Det är han, som skall hålla handbok åt prästen,
och vid gravöl så är det han, som får resten.

Varje söndag skall predikstolen han damma:
klockare och *klokare* är detsamma.
Han i läsa skall känna nyaste moden,
lugga barn skall han på lancaster-metoden[1].

Han åt prosten skall väga tiondesmöret,
åka bakpå schäsen till läsförhöret.
Prost och kaplan han söka skall att förlika,
och vid mässfall det händer, *han* får predika.

[1] Lancasterska undervisningsmetoden, så benämnd efter upphovsmannen J. Lancaster, bestod i att de mera försigkomna lärjungarna undervisade de övriga, fördelade i smärre grupper.

Digitized by Google

Ingenting, nej intet får han försumma;
dör en gubbe, så tröstar klockarn hans gumma.
Han skall föra an både dansen och leken,
och vid bordet så är det han, som skär steken.

Han skall vara med från början till slutet.
Skall det skjutas, så släpper klockarn till krutet.
Han skall vara en hjälp för gamla och unga,
framför allt skall han vara gröm[1] till att sjunga.

Bygdens ungdom den skall han jämt lära mores,
buga, krusa skall han för honoratiores.
Nog får han göra skäl för födan och rocken;
jag har glömt, han skall sätta alla i stocken[2].

Han skall — utom vad jag nu sagt allaredan —
gå med håven och räkna slantarna sedan;
om predikan för långt mot middagen räcker
och församlingen slumrar in, han den väcker.

Alla klockor i socknen klockarn skall laga,
bondens rakkniv han till vart nyår skall draga,
prostens kragar dem skall han stryka och tvätta,
hela socknen skall han ju styra tillrätta.

Överallt så är klockarn framme och råder,
får man tandvärk, skall han på tummen slå åder;
men i dag så är hans helaste ärend,
att lyckönska er, silverstjärnor[3] i Värend!

KVÄLL OCH FRID.

Stilla skuggor breda sig i kvällen,
solen släckes i svala sjön.
Klara stjärnor framgå över fjällen,
tända offrande kärleks bön:

"Blåa valv, i nattens timma,
o, låt aningens facklor glimma!
När det skymmer, må jag då förnimma
hoppets saliga, ljusa frid!"

[1] Grym, »duktig». [2] Ett slags skamstraff, som utstods i kyrkans vapenhus.
[3] Ett silverbröllop skildras i stycket.

Digitized by Google

UR SJÄLVBIOGRAFISKA ANTECKNINGAR.

Ett kungligt besök.

I början av 1824 skulle det nyförmälda tronföljareparet, Oskar och Josefina, företaga en resa till Norge, där kronprinsessan då ännu icke hade varit. Första nattkvarteret togs i Västerås, dit de efter en dagsresa av tolv mil icke kunde väntas förr än sent på afton. Stora tillredelser gjordes för deras emottagande. En dubbelrad av marschaller skulle upplysa deras väg från tullen till slottet, de gymnasister, som icke hade sångröst, omgiva deras vagn som fackelbärare och den övriga gymnasiekåren tåga näst framför vagnen, under avsjungande av en för tillfället skriven marsch, vartill en lektor författat texten och vår sånglärare satt musiken. Första versen lydde så:

"Du tågar, Karl Johans, den väldiges, son,
till fjällen vid brusande nordälvers dån;
dock lyssne du än uti dalen en gång
till dess söners sång :,:."

Tio verser följde på denna första. Sedan marschen var inövad, blev den en afton på gatorna provsjungen för utrönande av hur många verser skulle gå åt under den långa vandringen från östra tullen till slottet. Det befanns då, att man behövde taga om de elva verserna tjugusex gånger. Redan efter denna offentliga provsjungning var melodien förvandlad till en slagdänga, som varje gatpojke kunde utantill, och ännu om våren efteråt hörde man en sådan gosse, under motande av en gris, sjunga med gäll röst: "Du tågar, Karl Johans, den väldiges, son".

Vid de höga resandes ankomst uppstod i tullen och på gatorna stor trängsel och oreda. Fackelbärarna skyndade fram för att omgiva vagnen. En av dem, klasskamrat med mig, var född vanskaplig. Huvudet var päronformat och övermåttan stort, ansiktet krutsprängt, med spända blå ådror, framskjutande kindknotor och vilt rullande ögon, omgivna av blodröda kanter. Håret reste sig som borst, och ur den breda munnen visade sig ett par stora huggtänder. Man kan tänka sig detta huvud vid fackelsken, nyfiket tittande in i den kungliga vagnen. Också lär den unga prinsessan ha blivit illa förskräckt och i första ögonblicket trott sig se hin onde själv.

Men nu blev ytterligare stort spektakel, när vi alla i hast trängde oss framför hästarna och i korus uppstämde vår eländiga marsch. Livkusken ville köra på och tränga oss undan, men vi, arm i arm, fyra man i ledet, höllo oss tappert kvar och skreko över både folksorlet och pisksmällarna. På sidorna om oss nedtrampades kvinnor och barn, marschaller stöttes omkull och sjudande tjära stänkte omkring; vi

Digitized by Google

sjöngo med full hals. Livkusken höll visserligen nu in hästarna, men varje gång dessa skrämdes av det tilltagande oväsendet, tvungos vi att öka vår marschtakt till smått trav. Versernas ordning var länge sedan borttrasslad; vi sjöngo nu oupphörligt första versen om igen. Värst blev det, när vi närmade oss slottet. Här kunde man bli riktigt huvudyr. Vi travade, vi sjöngo av alla krafter, men för kanonskott och vaktens trumvirvlar hörde vi nu knappt oss själva, och, vid inkörseln genom det trånga slottsvalvet, lämnades oss valet mellan att överköras eller att bli ihjälklämda. Förunderligt nog slogo vi oss dock igenom, och, inkomna på borggården, stämde vi i vår oförtrutenhet genast åter upp: "Du tågar". Men här stannade vi tvärt på samma gång som den kungliga vagnen. De höga resande hade redan stigit ur.

Gärna ville jag nu få se de kungliga gästerna vid den offentliga aftonspisningen i slottets översta våning, men därtill var ej tillträde lämnat åt mer än några få stadsboar. Jag gick emellertid uppför trapporna. Sedan jag där gjort mig av med överrock och mössa, lånade jag av en vaktmästare en servett, och med denna på armen kom jag genom vakterna i egenskap av uppassare vid det kungliga bordet. För tio år sedan hade jag själv intagit en plats vid detta bord; nu fick jag stå bakom och se på. Det hade således gått betydligt utföre med mig. Prinsen hade jag ej återsett sedan den gången, då han slog mig till riddare av gyllene stöveln.

Dagen efteråt presenterades stater och kårer. Även gymnasiekåren var då uppe och blev förevisad. Kronprinsen såg med vänligt småleende på sina förföljare från gårdagen, och särskilt betraktade han med uppmärksamhet den förfärlige fackelbäraren, tilltalade honom och frågade efter hans namn.

Den ivrige landshövdingen tillsade oss nu att på samma sätt som kvällen förut marschera under sång framför den kungliga vagnen från slottet ända upp till västra tullen. Vi voro nu hesa över all beskrivning och hade icke berett oss på detta da capo. Jag tager för avgjort, att de kungliga resande långt hellre önskat att i det vackra solskenet obehindrat få fortsätta sin väg. Nu måste de å nyo åka fot för fot, under avhörande av *Vikingasäten*, *Älskom frihet och fosterland* och alla våra övriga gatumarscher. Slutligen, när vi andtrutna hunnit uppför den höga oxbacken, uppstämde vi med samlad kraft ännu en gång: "Du tågar, Karl Johans, den väldiges, son", men knappt voro vi ute ur den vita tullporten, förrän prinsen reste sig upp i vagnen, lyftade sin mössa och gav oss tecken till avsked. Med synbar lättnad skildes både han och hans gemål från oss och våra välljudande sånger.

* * *

Digitized by Google

BERNHARD ELIS MALMSTRÖM.

ÖDMJUKER ER.

Ödmjuker er, när världen vill upphöja
till himlens rand er ära och ert mod!
Ödmjuker er, när dårars knän sig böja
med rökelser omkring er ärestod!
Vad är det lov, varmed de eder hölja?
Vad är ert rykte? O, vad är ert namn?
Ett stoftgrand mer, som tidens vågor skölja
till glömska bort i evighetens famn.

Ödmjuker er, när sann beundran sätter
kring edra tinningar sin ärekrans!
Ödmjuker er, när frälsta mänskoätter
omgiva edra namn med evig glans!
Ödmjuker er och lägger kransen neder
uppå Hans altar, som er kraften gav!
Till himlen blicken och ödmjuker eder!
Sen, vad är världen? Glömda hjältars grav.

Ödmjuker er, när kärleken vill flyga
från tusen skilda håll er famn emot!
Ödmjuker er, när väna händer smyga
en blomstermatta under eder fot!
Ödmjuker er, när i en krets av vänner
på hjärtats tungomål ert lov I sport!
Ödmjuker er, när edert hjärta känner,
att det var gott och ädelt, vad I gjort!

Ödmjuker er, när livets glädje rymmer,
när ärans lusteld en gång slocknar ut!
Ödmjuker er, när levnadsdagen skymmer
och sista blomman dör för er till slut!
Ödmjuker er, när ungdomshoppet sviker,
när himlens tuktan drabbar mer och mer!
När sista stjärnan från er himmel viker,
så varer glade och *ödmjuker er!*

VI SUCKAR DET SÅ TUNGT UTI SKOGEN?

Och liten pilt han sitter en kulen höstekväll
och leker tyst inunder gula linden;
han ser, hur ljusen brinna uti Gud Faders tjäll,

Digitized by Google

och hör, hur löven prassla under vinden.
Men huru länge pilten i sina drömmar satt,
allt mörkare blev lunden uti septembernatt.
Då suckar det så tungt uti skogen.

Och liten pilt han lyssnade, blev hemsk uti sitt mod
och började att springa utåt leden.
Han tänkte stygga tankar och skrämde upp sitt blod
och vilsegick på ljungbeväxta heden.
Han tänkte uppå fader, på mor och syskon kär:
"Gud nåde mig, som liten är — om väl jag vore där!"
Då suckar det så tungt uti skogen.

Men månen träder stilla ur sönderbrusten sky
och kastar silvertäcket över jorden.
Och skuggorna förskräckta till bergens fötter fly,
och trollena de flyga uppåt norden.
Och bergens toppar glimma. Men skogen han är mörk,
och uven sjunger sorgesång i regnbegjuten björk —
då suckar det så tungt uti skogen.

Och liten pilt han löpte utöver vidan hed
och tänkte uppå mången gammal sägen.
Och himlens stjärnor skredo, och natten led och led,
men ej så träffade han rätta vägen.
"I blida stjärnor alla uppå den höga stig,
I vissnade små blommor, o sägen, sägen mig:
vem suckade så tungt uti skogen?"

Men alla stjärnor tego, och liten blomma teg,
och pilten många bittra tårar fällde.
Så kom han till små älvors tjäll. Med vingesnabba steg
han mitt i deras lätta ring sig ställde.
"O I, som träden dansen på ljungbevuxen stig,
I skönaste små syskon, o sägen, sägen mig:
vem suckade så tungt uti skogen?"

Och liten älvadrottning med fagra läppar log
och smekte liten pilt på röda kinden.
"Gråt icke, vackra gosse, fastän du vilse drog,
fastän du blev så hemsk inunder linden.
Men sätt dig här på tuvan å ljungbevuxen stig
och torka dina tårar, så skall jag säga dig,
vem suckade så tungt uti skogen?"

Digitized by Google

När natten sakta stiger utöver land och sjö
och dagens sorl begynner att försvinna
och vågen går till vila inunder grönan ö
och alla vackra stjärnor börja brinna:
då bliver himlens båge så ren och spegelklar,
en här av goda änglar så tyst därunder far
och gråter silvertårar över jorden.

Då ser i himlens spegel sin bild den arma jord
och finner sig så dyster och förkastad;
hon täljer alla synder, all lögn och flärd och mord,
varmed hon är sen tusen år belastad.
Då far en dödens rysning igenom hennes märg,
då bedja alla dalar, då bikta alla berg,
då suckar det så tungt uti skogen."

"Hav tack, du älvadrottning! Det glömmer jag ej mer,
ej heller fruktar jag att hemåt vandra.
Se där, i månens strimma min rätta stig jag ser.
Farväl! Vi glömma icke brått varandra.
Väl är jag mycket ringa, ej har jag gods och gull,
men Herren vill jag lova, att aldrig för min skull
det sucka skall så tungt uti skogen."

ANGELIKA.

1.

Säg mig, du doftande vind, som dansar i fröjd över fältet,
såg du min lilja, o säg, såg du min rodnande ros?
Säg mig, du sorlande bäck, som rullar ditt silver i lunden,
såg du min kärlek, o säg, såg du min flyende brud?
Blommor, dränkta i tårarnas dagg, kanhända I kyssten
flyende ängelens fot — lyckliga, gråten och dön!
Sky, som löser dig upp i västerns skimrande guldstoft,
var det av dig, som hon bars stilla till himmelens rand? . . .
Klaga, du sångare, fritt — ack, ingen din stämma förnimmer!
Sucka, du flämtande bröst — ingen, ack, ingen dig hör!
Ingen, ack, ingen förstår den sorg, som i själarnas midnatt
gömmer sin mäktiga rot, växer och näres av blod.
Och ej irrar ändock härnere en själ, som ej välver
fröjdernas skimrande hjul runtom en axel av kval.
Människohjärtat är sjukt: därför det dväljes i mullen,
ömmar för himmelens hand, ömmar, men helas ändock.

Digitized by Google

Icke mot jordens flyktiga lust jag byter de tårar,
vilka i minnenas natt stilla jag gråter ibland,
stilla jag gråter ibland, när de blånande rymder jag skådar,
dit jag förlägger mitt hopp, dit min Angelika gått.
Ack, men hur ofta ändock mitt ensliga hjärta vill brista!
Minnenas ljuvliga tyngd trycker till jorden mig ned,
ty jag har ägt för min kärlek en vår och en ros för mitt hjärta —
stormen har härjat min vår, döden har tagit min ros.

2.

Vila din vinge, min själ! Dig hölj i ett töcken av tårar!
Gjut ur ditt innersta djup sorgens elegiska[1] ljud!
Klaga som fågeln i skog, när hans bo är plundrat och öde,
sucka, som vinden i säv suckar, när hösten är när!
Tro ej det smickrande hopp, som vaggas på luftiga skyar,
tro ej den svalkande frid, vindarna ljuga för dig!
Men när härjaren går i höstdräkt fram över fältet,
stormarna ryta i sky, vågorna brytas å strand,
då, min själ, får du tro: det språk, de tala, är sanning:
dödens, förgängelsens språk, kärnan av levnadens dikt.
O, vad drömde jag ej, vad hoppades, ägde jag icke,
medan jag trodde ännu livets bedrägliga sken!
Friden krönte min natt, min dag var fylld av triumfer,
morgonen lyste av hopp, kvällen av minnenas fröjd.
O, min Angelika, hör du ännu den jordiska sångens
svävande, darrande ljud fjärran ur mödornas däld?
Hör du, när natten är ljum och på genomskinliga skyar
vindarna vaggas i sömn, suckar ur sorgernas dal?
Hör du kanhända en suck ur mitt bröst, en ton ur min lyra,
ler i din himmelska ro, känner kanske dem igen?
O, min Angelika, då, då bruste mitt hjärta av glädje,
och med en segrande sång flöge min ande till dig!...
Men jag lever ännu, jag sörjer och irrar och faller.
Icke Angelika hör sångarens klagande röst.
Ack, hon sitter i ljus och dricker de saligas nektar,
änglarnas tjusande sång fröjdar dess jublande själ.
Himlarnas svalkande luft kringströmmar dess glödande ande,
Edens oändliga doft gjuter sig milt i dess famn...
Icke de saligas lugn av jordiska växlingar störes:
sorlet av människors liv studsar mot himmelens port.
Men kanhända likväl ett blygt, ett irrande minne
med min Angelika smög troget till själarnas land.

[1] Klagande.

Digitized by Google

Minns du din barndom ännu, o minns du i lindarnas skugga
lekarnas lätta behag, fröjdernas viskande språk?
O, det var jag, som lekte med dig, jag arme, som svor dig,
förrn jag förstod, vad det var, kärlek i liv och i död.
Säg mig, Angelika, är det ej så i himmelens lundar
saliga andarnas här älskar och älskas igen?
Minns du din barndoms ljuvliga dröm ännu i din himmel,
bed, min Angelika, då, bed för min flämtande själ!

3.

Rusig av drömmarnas vin en kväll på den lummiga stranden
satt jag och hörde förströdd vågornas hulda musik.
Högt bland silverglänsande moln satt sommarens måne,
ängarnas blommiga bädd drack dess försmäktande sken.
Vindarna susade milt, och natten svällde av vällust:
hjärtat löste sitt band, kärleken diktade fritt.
Lugn var min ande och klar, mitt hjärtas tröttnade vågor,
sorgernas svallande sjö, lade sig sakta till ro.
Djärvt jag blickade kring den ljuvtinslumrade nejden,
tänkte på seger och död, tänkte på människors liv.
"Icke," så tänkte jag då, "skall dränkt uti tårarnas töcken
längre du dväljas, min själ — höj dig i styrka och ljus!
Gack till graven och kasta en krans av evighetsblommor,
saknadens sista, därpå! Lämna den sedan i ro!
Blanda dig sedan i levnadens värv, i njutningens virvlar,
plocka var rodnande ros, smaka var gyllene frukt!
Sök ej att rycka ur himmelens famn, vad redan den äger:
ingen Angelika mer blomstrar, du dåre, för dig."
Så jag tänkte och knöt den första blomman i kransen,
offret, som skulle en gång smycka Angelikas grav.
Snart ur skyarnes bristande dok en tindrande stjärna
såg jag vid himmelens rand skrida i helighet fram.
O, min Angelika, svara, kanske dess blinkande strålpunkt
rymmer din älskande själs vita, odödliga liv?
Ack, så länge jag ser bland himmelens väna gestalter
städse din luftiga bild, vävd utav kärlek och tro,
ack, så länge i källornas sorl, i vindarnes viskning,
blommornas vårliga doft, stjärnornas nattliga glans
än jag förnimmer och hör Angelikas väsen och anda,
vill jag med klagande sång dyrka min himmelska brud . . .
Men min stjärna har gömt sig i moln, och månen har sjunkit:
flydde du, tjusande bild, gäckande töckengestalt?

Digitized by Google

Fläta, min darrande hand, din krans av evighetsblommor —
skynda, hon flydde ju dig — saknadens sista det är!
Dock, på minnenas krans ännu jag binder och binder —
ljuvliga flicka, o säg, bliver den färdig en gång?

4.

Susen er gravsång, susen av sorg, I darrande aspar,
böj dina grenar, o alm — här är Angelikas grav!
Klagar ej saknadens trast, du susande asp, i din krona?
Tömmer ej natten sin gråt, heliga grav, i din famn?
Här vill jag sitta, Angelika, här och i skuggan av döden
bläddra igenom med dig minnenas gulnade blad.
Dig jag ser överallt; vart blad, du himmelska flicka,
äger allena din bild, löst i en skugga till slut.
Skepnad av oskuld och änglabehag, hur skön i din blomning,
skön i din tyning ännu, skön i ditt liv, i din död!
Ängel, ditt väsen svävade blott — det gick ej på jorden;
ack, ty det saknade här jordiska drifternas tyngd!
Därför till hälften himmelens liv härnere du levat,
ofta din vinge du lyft, förrn du i höjden försvann.
Ej på din stig jag skådar ett spår: en mask du ej trampat,
icke du brutit ett strå, icke du rubbat ett stoft.
Tyst lik ljuset du gick och värmde lik himmelens stråle,
trängde som kärlekens eld ned i den dödliges själ.
Skärt som en fallande snö i luften dröjde ditt väsen,
himmelens lättaste vind lyfte från jorden dig upp.
Dock förstod ej en själ de jordiska sorgerna bättre,
aldrig av ljuvare tröst svällde ett hjärta än ditt.
Kärlek slog i din puls, din ande levde av mildhet,
bönens odödliga ros blommade ljuvt på din mun...
Och hon vilar ändock, du Evige, vilar härunder!
Gravarnas trånga gemak rymmer ditt skönaste verk,
rymmer de hulda behag, som dagarna tävlat att kyssa,
nätternas skräckande makt fruktat att andas uppå.
Döden fruktade ej: han såg min lilja i dalen,
spillde en droppa av blod tyst på dess skinande blad.
Glödande rosor brunno alltsen på den älskades kinder,
rodnande ljuvligt och hemskt, Gud, av det finaste blod.
Snart dess källa var tömd — då bleknade åter min lilja,
slöt sin förvissnade kalk, sänkte sitt huvud och dog,
dog, som tonen tynar å våg, som vinden i skogen,
dog, som aftonens glans slocknar på tempelkupoln.

Digitized by Google

Tyst, min klagande sång, tyst, tyst, hon slumrar härunder,
tystna, du susande asp — ljuv är den älskades sömn . . .
Ljuvliga evighetsdröm i gravarnas heliga tystnad,
öppna, o öppna din port snart för min ande också!

DRYCKESVISA.

Vinet fradgar. Ögat glimmar,
tanken spritter djärv och fri.
Nattens vallmokrönta[1] timmar
sväva yrande förbi.
Murgrön fläta kring din tinning,
bada dig i Letes[2] ström,
och ditt glas med lätt besinning
töm, o töm!

Om en sorg ditt hjärta trycker,
med ditt glas den tryck igen!
Om du världen ödslig tycker,
odla druvor då på den!
Molnet, som din framtid skymmer,
det förflutnas falska dröm,
det närvarandes bekymmer
glöm, o glöm!

Lyckan är en flyktig tärna,
lämnar ingen man i ro,
leker med dem alla gärna,
ingen ger hon dock sin tro.
Njutas vill hon för minuten,
går och kommer som en dröm —
broder, om du är förskjuten,
glöm, o glöm!

Om dig hopp och minne smeka,
om din himmel än är blå,
ljumma vindar kring dig leka —
broder, töm ditt glas också!
Glömskans dryck ej du behöver,
vinets vakna drömmar töm!
Saliga de fradga över —
dröm, o dröm!

Om din kärlek, än i knoppning,
blygs att slå i blomma ut,
slut dig då med din förhoppning
i ditt hjärta in och njut!
Vinet löse ej din tunga —
drick för henne, tyst och öm,
och ditt hopp, det blyga, unga,
göm, o göm!

Hur dig ödets lotter skickas,
bär ditt öde som en man!
För så vitt som den kan drickas,
lyckan du betvinga kan.
Se, av vinets gud besvurna,
livets fröjd och lyckans dröm
samlas i ditt ödes urna —
glaset töm!

SEGRARINNAN.

Inga ärestoder
kvinnans dygder vinna,
men där böner brinna
mellan tårefloder,
heter hjälten kvinna,
heter segrarn moder!

Lida, älska, dyrka,
ingen att förtro det;
offra hjärteblodet
utan tack att yrka
med den svages styrka,
som är tålamodet;

[1] Vallmon är sinnebild av sömnen och glömskan. [2] Glömskans flod i underjorden.

Digitized by Google

bida och försaka,
kränkas djupt och glömma
och om himlar drömma
under nöd och vaka —
blott en mor och maka
kan *den* kalken tömma.

I sin kärlek sluten,
tyst och idog går hon.
O hur väl förstår hon
ockra med minuten!
Världens pris försmår hon,
älskar än förskjuten.

Lidna oförrätter
hur hon milt förlåter!
Fast hon bittert gråter
under tysta nätter,
högst av allt hon sätter
att försonas åter.

Huru ömt hon brinner
för de sinas öden!
Huru plågan, nöden
hon sig vuxen finner,
tills hon övervinner
lidandet och döden!

Gack att segrar vinna
utan flärd och villa!
Låt din kärlek brinna
för det svaga, lilla!
Härska i det stilla,
milda segrarinna!

* * *

JOHAN NYBOM.

NIAGARA.

Jag stod på Niagaras öde strand,
förtärd av mina känslors vilda brand;
min inre värld mig tycktes ändå vara
ett ännu mera otämt Niagara.

En kolsvart stjärnlös himmelskupa låg,
en likduk kastad över fradgad våg,
och åskan tungt på kopparmolnen körde,
men endast jag och nattens gast det hörde.

Allt levande så plötsligt undanvek
i denna dödens hårda jättelek,
och satan skrattade så gällt i bergen,
så att det skar och kylde genom märgen.

Så genom hjärtats svarta midnatt kör
förtvivlans vilda spann här innanför,
och lidelsernas djävlar hånfullt skratta,
sig vältrande i brott på lastens matta.

Digitized by Google

En gång — det är nu mycket längesen —
en salig tro ock i mitt inre sken;
men otrons hemska mordbrand nu mig lyser,
dess eld min själ förstör, och jag — förfryser.

En gång en fager flicka mot mig gick,
av oskuld rodnande, med himmelsk blick;
den blicken ljög; en menlös narr, jag trodde,
att oskuld mera än på ytan bodde.

En mörkrets djävul i en himmelsk hamn,
snart låg hon somnad i en annans famn
och rodnande om ljuva synder drömde
och nöjets bägar till berusning tömde.

Man trallade också för mig en gång
om "evig vänskaps" tro en utnött sång;
den visan var dock icke svår att sjunga,
ty hjärta krävde den just ej, blott tunga.

Du mänsklighet, vad vill du skryta av?
Du är vad som du var: en pyntad grav.
Din synd du uti dygdens trasa gömmer,
och skuldfri själv du likar friskt fördömer.

En raggig ulvaflock med blick av lamm,
du stryker över hela jorden fram;
av Gud du säger dig ha lånat tycket,
men, med förlov, du felar i det stycket.

Du hycklerska, omkring din nakna blygd
du sveper händigt fikonlöv av dygd,
och sedan inför både Gud och like
du går och pockar på ett himmelrike.

Om här du vore uti en person,
jag skulle dig ifrån en diktad tron
i Niagaras bränning störta neder
med dina dolda brott och fagra eder.

Och sedan jag väl glömt din usla skam,
jag kastade mig själv i virvelns damm;
hur rysligt skön den stunden skulle vara,
då Niagara uppslök Niagara!

Digitized by Google

FANSÅNG.

Stå stark, du ljusets riddarvakt,
kring dina fosterländska fanor
och drag åstad med sångens glada makt
med mod på dina skilda banor!
Än ligger stilla frid
som ljuvligt månsken över berg och dalar,
och i åskdiger tid
blott hopp och kärlek Nordens ande talar.
Men kommer någon våra fjäll för nära
och mulnar det i Svitiod,
då bröder, vid vårt namn, vår gamla ära,
vi hugga oss en väg i blod.
Och stupa vi på ärans bana,
om Hildur[1] våra liv begär,
vi svepa kring oss Sveriges fana;
i döden den brudtäcket är.

UR HÄLSNING TILL KALMAR.

Jag hälsar dig, höga vikingabrud,
sjöjungfru, du blomstrande mö!
Jag ville med sånger som pärlor beströ
din sköna, din skimrande skrud!
Jag ville i ramen av toner dig sluta,
om du ville sitta en stund för min luta;
men — *jag* är för arm och *du* är för rik;
dig höves en bättre, den *högre* musik,
när stormsång ljuder på vågen
och det knakar i masten och gnisslar i tågen
och havets hästar på böljorna springa,
med lågor i manen och vitskummig bringa,
för att, tröttade, lägga sig neder med lust
vid din mångbesjungna, frejdade kust.

Den sången den ljuder om framfarna tider,
om manliga bragder och blodiga strider,
ett dånande återskall
av mäktiga kämpars fall;
den är som en gengångar-röst
ur själva historiens bröst:

[1] Fornnordisk stridsgudinna.

Digitized by Google

än andas den kärlek, än suckar av fasa —
hör Anna Bjelke — hör Gustav Vasa
än göra för Sverige sin trohets bikt
i de brusande vågornas dikt.

Ja, Kalmar, stora minnen, mycken ära
du fått att på en tröttad skuldra bära:
dock — *denna* lott är ock så mäktigt skön,
att ned du borde falla uti bön
och fädrens Gud för denna lott välsigna,
om ock du skulle under bördan digna.
Ditt *slott,* en hel historia i sten,
står som en övergiven änka ren
och skådar vemodsfullt det blåa hav
och bryter sönder stenarna till — grav.
Där taltes dock den största tanke ut:
"En *union* bland folken uti Norden";
men tanken var ej mogen; — själva orden
de blevo blott en parodi till slut;
dock, tanken låg som frö uti ditt slott
från dessa mulna tider, som förgått;
vår tid tog honom i sin unga famn
och döpte den med *Skandinaviens* namn:
och verklighet, idé ej blott och lära,
går tanken fram till seger och till ära.
På borgen syns ej *Anna Bjelke* styra,
ej *Erik*[1] med sin lyra och sin yra,
ej *Ebba Brahe* mer i fönstersmygen står
med slocknat hopp, fast med sin kärleks vår
och åt den kalla rutan tyst förtror
den värld av sorg, i hjärtats inre bor.
Nej, allt bär gravens lugn, allt här är öde,
man vandrar nästan här som bland de döde;
om en gestalt dig här till möte går,
blott hat och hån i lömska blicken står. —
Gläds, Kalmar! Se *Vasa* är kommen på haven
med endast sitt mod och med pilgrimsstaven.
På Stensö[2] i aftonens brand
han ligger i bön på din strand
för sitt älskade, blödande fädernesland.

Hör Kalmar, vilka skuggor kring dig sväva! —
Var stolt och gläd dig! — Likväl må du bäva,

[1] Erik XIV. [2] En udde söder om Kalmar, där Gustav Vasa landsteg efter återkomsten från Lybeck.

Digitized by Google

om ej du mäktar bära upp din ära:
det ridderliga uti fornsvensk lära,
som bjöd att *giva* mera än begära,
besegra först sig själv, sen varje annan,
och dö med ett orubbligt mod på pannan.
Var dag har nu sitt skrän, sin dvärgalåt,
sin nya lära; — avund och försåt
gå som apostlar kring i svenska bygder;
nog ha vi fädrens fel; var ha vi deras dygder?
Dock, bort med dessa skuggor! Skalden ser
den tavla blott, som för hans blick sig ter
av borgarlycka och av borgarära,
hur flit och välstånd sina eklöv skära.
Att tavlan måtte vara lika sann som skön —
det är hans innerliga, svenska bön!

SÅ SÄGA SVERIGES STUDENTER.[1]

Om alla strängar i din svenska luta
dock vore lika många svenska svärd
och varje bön, de unga hjärtan gjuta,
en man, fullt rustad för en riddarfärd;
då kommo, Danmark, tusen svärd och män —
Men Sverige, Sverige, Sverige dröjer än.

Hur länge skall du överlägga, bida,
du gamla lejon på okuvad strand!
Månn' ej det klappar i din vänstra sida,
har du ej kvar din kända klo och tand?
Är ditt som kvinnans offer blott — en tår,
ej svärd, som biter, icke arm, som slår?

Nog har du råd. Du har en rikedom:
din gamla fana och din gamla ära,
en hävd, som gömmer lik en helgedom
uppoffringens och hjältemodets lära.
Är nu den läran och den äran glömd,
så sov din dödssömn — du är redan dömd.

Se, Danmark ser på dig. O giv ett svar,
det enda, som kan väntas ifrån Norden:
att Sverige vapen emot våldet tar,

[1] Poemet tillkom med anledning av danska kriget 1848.

Digitized by Google

vill nu med svärdsklang giva makt åt orden.
Säg till, men — säg med kulor och med krut,
att Slesvig Danmarks är, nu som förut!

* * *

KARL VILHELM AUGUST STRANDBERG.

(TALIS QUALIS.)

VATICINIUM[1].

Finland! Så jag ville ropa
och från eder allihopa
få ett svar ur hjärtans grund.
Var jag stod, så såg jag glada
blickar sig vid blickar rada,
sol på varje pannas rund.
Men min åtrå var en annan:
jag vill se ett moln på pannan,
maka löjets gud från kannan
undan, undan för en stund.

Vår är än den finska släkten,
och den trogna östanfläkten
än från mången Finlands son
bär oss hälsningar behändigt,
själva solen kommer ständigt
hit med snällpost därifrån.
Fast vår broder nacken böjer,
tungomålet honom röjer,
och jag spår, om än det dröjer,
att I honom återfån.

O, en afton kanske stiga
vi ombord och dristeliga
draga över saltan hav.
Solen själv vi ta på sängen,
tegen sucka skall, och ängen
bågna under hovars trav.
Blott ett handslag vi begära ---
och från bröderna, de kära,
med ett dråpligt hugg vi skära
alla deras remmar av.

Förr än sol går ned, kosacken
tumlar blödande i backen.
O, den dagens namn skall då
bliva oss en hederstitel!
Och kung Karl har själv kapitel[2]
i sin kungssal i det blå:
man för man han vill oss kalla,
och i stjärnor, vilka falla
ur hans öppna hand, vi alla
tapperhetsmedaljer få.

HYMN.

Ur svenska hjärtans djup en gång
en samfäld och en enkel sång,
som går till kungen fram!
Var honom trofast och hans ätt,
gör kronan på hans huvud lätt
och all din tro till honom sätt,
du folk av frejdad stam!

O, konung, folkets majestät
är även ditt. Beskärma det
och värna det från fall!
Stå oss all världens härar mot,
vi blinka ej för deras hot,
vi lägga dem inför din fot,
en kunglig fotapall.

[1] Spådom. Dikten, som åtföljdes av en skål för Finland, föredrogs vid studentmötet i Lund 1845. [2] Ordenskapitel, sammanträde för utdelande av utmärkelsetecken.

Digitized by Google

Men stundar ock vårt fall en dag,
från dina skuldror purpurn tag,
lyft av dig kronans tvång
och drag de kära färger på,
det gamla gula och det blå,
och med ett svärd i handen gå
till kamp och undergång!

Och grip vår sista fana du
och dristeliga för ännu
i döden dina män!
Ditt trogna folk med hjältemod
skall sömma av sitt bästa blod
en kunglig purpur, varm och god,
och svepa dig i den.

Du himlens Herre, med oss var,
som förr Du med oss varit har,
och liva på vår strand
det gamla lynnets art igen
hos sveakungen och hans män,
och låt din ande vila än
utöver nordanland!

FÖRTRYTELSE.[1]

Vi kivas än och resa ärestoder
åt egen slapphet, medan utanför
invid vår tröskel krigets åska kör
och blodet strömmar uti breda floder.

Mitt folk! Vår nord, som en bekymrad moder,
vid dina fötter sina tårar strör;
men gitter du ej se dem, o, så hör
de tidender, som komma från din broder[2]!

Han hittills blott om dina vapen bad;
själv har han tysken väl i skägget nupit,
men plockar ock cypresser[3] blad för blad.

O, blygd, att vi ifrån den tappre lupit
och nu få skicka våra svärd åstad
med hälsning, att vi bakom spiseln krupit.

BIRGER JARL.

Hur hålla landets herrar hus,
som sätta barn på tronen?
Så ropte Jarlen utan krus
och lade vikt i tonen.
Men han, som älskade sitt land
och ej var van att tigga,
tog bara spiran i sin hand,
och kronan lät han ligga.

[1] Ur »Vilda rosor», 1848. [2] Från danska kriget. [3] Cypressen är en sinnebild av sorg: »många danska krigare ha stupat».

Digitized by Google

Snart såg han det var farligt skämt,
som klemighet förvärrar,
att icke hålla tummen jämt
på Sveriges höge herrar.
De släckte icke då sin törst,
som sparvarna, på knoppen,
men trängdes gärna allra först
om kronan opp i toppen.

Och då han ej fick husfrid alls
åt kronans gyllne fäste,
så vrok han dem med blodig hals
tillbaks i deras näste.
Sen växte lydnad som ett träd,
ett tuktat i det inre;
man måste vara hårdhänt med,
när det ej går för mindre.

Så lade han sitt svärd i ugn
att smidas om till lagens,
som skulle skaffa landet lugn,
så nätternas som dagens;
ty det var tungt att daglig dags
få klagomål med vinden:
går bonden in, så öppnar strax
våld eller list på grinden.

Och fredligt blev det runt omkring,
vad som ger band och styrka,
åt kvinnor frid och frid vid ting,
på landsväg och vid kyrka.
Och vart en bonde sedan drog,
en fröken eller fruga,
de tänkte: Jarlen vakar nog
för både oss och stuga.

Och på en skuta i en göl
vår handel låg begraven,
men han lät timra den en köl
att åka på kring haven.
Och såg sig björnens landsman om
bland folk på andra stränder,
min sann han mindre skarpsynt kom
och ej med sämre händer!

Digitized by Google

Men allt, vad Jarlen främja lät,
jag icke tälja lärer.
Det stora är en blomväxt, det,
som haft och har mystärer[1].
Den kalk, som blomman håller mot
Guds klara sol, man skådar,
men icke hennes gömda rot
med dennas tusen trådar.

Men stå i brons, du man av stål,
den förste *Vasas* like
som vår beundrans föremål,
som ordnarn av vårt rike!
På dig skall bonden giva akt
och ädlingen från borgen,
och kungar som din hedersvakt
stå runt omkring på torgen.

KUNG KARLS ERIKSGATA.[2]

Säg, är det en konung eller vad,
som rider med kämpar i ring?
Se, vilken mörk och hotande rad —
det flämtar, det frustar, det stampar åstad
och sparkar gnistor omkring!

Är Karlavagnen på jorden och kör
sitt stjärnspann denna gång?
Ja väl, en kung sin riksrund gör,
och Karlavagnen sig framåt rör,
men utan tindrande stång!

Åt norden hans eriksgata går
i tigande månskensnatt,
och var en stund det stilla står,
den kungen tusendes hyllning får
och tager i tårar sin skatt.

Framåt det går och utan rast,
ej kungen bakom sig ser.
Men hade han än ej sådan hast,
det vore ett töcken, vi hölle fast,
en skugga och intet mer!

[1] Hemligheter. [2] Karl XV dog i Malmö den 18 sept. 1872, och hans stoft fördes på järnvägen till Stockholm.

Digitized by Google

Så fortsätt då din nattliga färd!
Du vänder ej åter igen.
Men tag välsignelsens tysta gärd
på vägen med, ty du var den värd,
och slumra i natten på den!

Där fladdrar ett sken vid hedens bryn,
det kommer ur fattigmans tjäll —
låt mörkret gärna rida på skyn,
den trevna brasan flammar i byn
och lyser kungen i kväll.

Och skymtar ej här vid sidan strax
ur dimman ett vitt Guds hus
mot honom, vars omsorg dagligdags
med lag kringgärdade bondens ax
och gjorde hans stuga ljus?

Framåt det går och utan rast,
ej kungen bakom sig ser.
Men hade han än ej sådan hast,
det vore ett töcken, vi hölle fast,
en skugga och intet mer!

Men gryningen vaknar till slut ändock,
det dagas i österled.
Och insjön öppnar sitt ögonlock,
och skogen axlar sin gröna rock
och blickar på tåget ned.

Sitt löv strö björkarna, grupp vid grupp,
de blad med förgängelsens text,
och granarna skyldra, trupp vid trupp,
och tallarna liksom räta sig upp
och härma hans kungliga växt.

Snart lyser solen på kungens stråt,
snart dåna kanonerna käckt,
och tusende ögon blicka däråt,
och åter tusende fyllas med gråt —
ty kungens öga är släckt.

Framåt det går och utan rast,
ej kungen bakom sig ser.

Digitized by Google

Men hade han än ej sådan hast,
det vore ett töcken, vi hölle fast,
en skugga och intet mer!

På höjden står fäderneborgen kvar,
där hans ungdom slog ut som en ros.
Far, kungliga hamn, dit upp, o, far!
Vi blotta för döden en och var
vårt huvud — och hjärtat därhos.

* * *

ZAKARIAS TOPELIUS.

SÅNGEN.

Så är sagan nu om sången.
Så det ädla suomifolket,
så den vise barden säger:
"Sången är av sorg upprunnen,
men av sång är glädje vunnen."

Långt i fjärran ödemarkens
vindomsusade, förgätna,
sorgsna mo, vid insjöns stränder
och den höga åsens branter
står en koja, gömd och ringa.
Låg är kojan, hög är furan,
högt är forsens dån, och mäktigt
mer än alla mänskotankar
slår naturens stora hjärta.

Runotar, den ädla sångens
höga moder, bor i kojan.
Sångens moder, sångens dotter,
bor allena, bor i armod,
bor i sorg och bor i längtan,
sällare än lyckans skötbarn,
rikare än kungadöttrar,
icke heller alltför ensam.
Många spår till kojan leda,
lätta spår, som vända tyngre,
med ett sviket hopp, tillbaka.

Kom en dag en munter yngling:
"Frid med dig, du sångarmoder,
diktens ädla fostrarinna!
Länge dina spår jag följde,
sökte dig i stadens vimmel,
sökte dig i bygdens lekar,
sökte dig i tärnans löjen
och vid bägarns rand förgäves.
Nu, o moder, ett mig lova!
Lär mig sångens gudagåva!"

Runotar, den ädla sångens
höga moder, log och sade:
"Fann du icke mig i staden,
ej i bygdens glada lekar,
ej i tärnans lätta löjen
och vid bräddade pokalen,
varför kom du hit till öde
tuvans ljung och vågens flöde?"

Sade ynglingen: "O, moder,
vid din härd vill jag förbliva.
Dina furor vill jag slöjda.
Tusen år jag stum vill lyssna
här på dina tusen sånger
och den första och den sista
djupt uti mitt minne rista."

Digitized by Google

Sade sångens visa moder:
"Tusen år kan du förbliva,
tusen sånger kan jag giva,
och den första och den sista
kan du djupt i minnet rista.
Och dock kan jag dig ej lova
sångens goda gudagåva."

Sade ynglingen bedrövad:
"Öppen är min själ, mitt öra.
Vad skall jag, o moder, göra?"
Sade Runotar den visa:
"Gå allen i ödemarken,
göm en sorg uti ditt hjärta!
Då skall sången ro dig giva,
självmant dina läppar liva.
Sången är av sorg upprunnen,
men är sångens gåva funnen,
si, så är din sorg försvunnen
och odödlig glädje vunnen."

SJUNG! SJUNG![1]

Sjung, sjung, brusande våg!
Visorna dina vet jag.
Sjung, sjung, fågel i skog!
Drillarna kan jag nog.
Sjung, sjung, blomster i vind,
sucka sen aldrig mera!
Sjung, sjung, mitt hjärta du,
klaga ej mera nu!

Jag vet, vad jag vet, vad ingen vet,
vad ingen nu alls kan ana.
Min hemlighet är min hemlighet,
den skall ingen dödlig spana . . .

Här, här stod han i går
första och enda gången.
Hans blick då, när han såg,
var som en mörkblå våg —
guldglans på vågen,
solsken i hågen.
Aldrig i själva den bleka död
så kan jag den blicken glömma,
varm som den klara aftons glöd,
när rosor om kärlek drömma.
Ve, om han visste —
Vad?

Sjung, sjung, brusande våg!
Visorna dina vet jag.
Sjung, sjung, fågel i skog!
Drillarna kan jag nog.
Sjung, sjung, blomster i vind,
sucka sen aldrig mera!
Sjung, sjung, mitt hjärta du,
klaga ej mera nu!

VID ROINES[2] STRAND

Hjorden betar, och klockan klingar,
klockan klingar på Roines strand.
Svanen flyger med vita vingar,
flyger ensam vid molnets rand.
Vårens vindar i löven gå,
solen skiner, och sjön är blå.
Men jag sjunger min långa längtan,
sjunger ensam vid Roines strand.

Fader min är en björk i skogen,
moder min är en sommarsky,
broder min är ett ax i logen,
syster min är ett vinterny.
Ensam är jag som hedens ljung,
blommar ensam och vissnar ung,
sjunger, sjunger min långa längtan,
sjunger ensam vid Roines strand.

[1] Ingår i cykeln »Selmas tankar i våren». [2] Finsk insjö.

Digitized by Google

Om den strålande solen visste,
om hon visste mitt hjärtas håg,
allt sitt rosende sken hon miste,
skulle sjunka i kvällens våg,
sjunka, sjunka i nattens famn;
men jag viskar min älsklings namn,
sjunger, sjunger min långa längtan,
sjunger ensam vid Roines strand.

YNGLINGENS DRÖMMAR.

Vid fjärdens strand, i gröna björkens skugga,
där är min barndoms undangömda bo.
De milda majregn över ängen dugga,
och bäcken sorlar där i kvällens ro.
Jag minns dem än. Jag ser min fader stanna,
allvarligt lugn vid våra lekars larm;
jag ser min moder hult vår djärvhet banna
och stryka locken från min brynta panna
och knäppa tröjan kring min ystra barm.

Hur ofta där vid kvällens sista ljusning
jag vände drömmande från skogen hem
och lyssnade på mörka furors susning
och hörde sagor sucka uti dem!
Och när i morgonsolens glans, den höga,
för fläkten fladdrade min julles flagg,
då lekte framtidssyner för mitt öga,
jag såg najaderna[1] i skimret löga
och älvorna fly bort på ängens dagg.

Sen drog jag bort till skolans lärda dater[2],
till knottrig läxa och en styv karbas,
och brottades med stojande kamrater
och slog min boll mot skyn i skämt och ras
och tumlade på backens högsta branter
i vintersnön på mina skidors par
och slogs mot nordanvindar och pedanter[3],
till dess i yr och damm av folianter
med stolt betyg det till examen bar.

Nu är den leken lyktad. Står jag redan
vid målet? Nej, det viker för min fot.
Giv mig en värld att kämpa för, och sedan
giv mig en annan värld att kämpa mot!
Vad vill du, hjärta? Det må livet svara,
när jag dess fordran och dess lön har känt.

[1] Vattennymfer. [2] Bedrifter. [3] En småaktigt noggrann person; här om lärarna.

Digitized by Google

Mitt första kall, det är ändock att vara
i lust och nöd och frid och fröjd och fara
en fri, en glad, en rask, en finsk student.

*

Må bäcken jollra bort sitt brus
i pärleregn och västansus:
jag är den djärva forsens våg,
som brusar vild i håg.
Jag är den unga floden, som
går framåt och ej ser sig om
och bräcker mur och bryter vall
i omotståndligt fall.

Jag gnistan är, Prometei[1] arv.
I natten av ett tidevarv
jag sprungit frisk ur livets härd
att lysa högt en värld.
Om uti brand, om uti glans,
i lågors eller stjärnors dans,
det vet jag icke än. Men varm
slår gnistan i min barm.

*

Dock, är jag floden, vill jag älskad skölja
med lugnat brus i sakta silverbölja
den strand, där hon, min ljuva flicka, går.
Och är jag gnistan, vill jag lik en stjärna
i kvällen lysa mina drömmars tärna
och regna en demant i hennes hår.

Mitt liv, min bragd, min stolthet och min ära,
allt vill till offer jag den hulda bära
i dalens frid, där blott sefiren lyss.
Vid hennes barm, när hjärtats flammor brinna,
skall livets sorg, skall livets strid försvinna
uti en dröm, en suck, en tår, en kyss!

*

Upp, son av ditt land!
Ditt land är i fara.
Dess ynglingaskara
behöver din hand!

*

[1] Prometeus gav, enligt grek. gudaläran, elden åt människorna.

Digitized by Google

Kom till min famn, kom till mitt unga hjärta,
o yngling, kom till dina drömmars brud!
Ack, intet moln skall våra himlar svärta,
och ingen orm i dessa rosor bjärta
skall fläcka våra hjärtans tro för Gud.

*

Ditt land är i nöd!
Dess ära är fläckad,
dess mandom är gäckad.
Till seger och död!

*

O, dröj hos mig! O, dröj i dessa dalar!
Vi flyr du bort ifrån din sällhets strand?
När livets storm om död och faror talar,
o, det är kärleken, som oss hugsvalar!
Kom i min famn, där är ditt fosterland!

*

Från kärlekens famn
flyg stolt till din bana,
och fall på din fana
för Finlands namn!

*

Mitt fosterland, för dig i alla öden
min bästa kraft jag ödmjukt offra vill.
Evad du ger mig livet eller döden,
jag följer dig, jag hör dig evigt till.
Om uppå fridens, om på stridens bana
du kallar mig en dag, se här min hand!
Den skall ej svika, o mitt land, din fana.
Ditt stora namn skall mig till bragder mana.
Må Gud beskydda dig, mitt fosterland!

Jag vuxit vid ditt hjärta. Outplånligt
har du uti mitt hjärta vuxit in.
Min faders land! Min moders hydda! Sonligt
vill jag i all min strävan bliva din.
O, gör mig vis att leva för din ära,
o, gör mig stark att lösa mörkrets band,
att varje tid i verk, i ord, i lära
må hävdens vittne om min kärlek bära!
Må Gud beskydda dig, mitt fosterland!

Digitized by Google

Vad mer, om, droppen lik, jag glömd försvinner,
om, gnistan lik, i natten jag förgår?
Jag skall bli regnets tår, som tyst förrinner
och vattnar skördarna i Finlands vår.
Jag skall bli strålen, som i sorgens midnatt
ur brustna skyar lyser upp din strand;
men du, mitt land, skall bliva stort, välsignat,
långt sedan denna arm i döden dignat . . .
Må Gud beskydda dig, mitt fosterland!

NEVA.

Din barndomskälla var på Finlands åsar,
där drack du liv vid Saimas gröna stränder,
där bar du fiskarns båt och klippans måsar
och sköljde obekanta svedjeländer.

Sen har du genombrutit bergens bräddar,
förgåtts i Imatra, stått upp ur graven,
brett snövit duk på tjugu forsars bäddar
och plöjt i Wuoksi din väg till haven.

Oöverskådligt som en framtids öde,
ett hav av sötma, böljor av kristaller,
nedsväljde Ladoga ditt djärva flöde,
liksom minuten in i seklet faller.

Men seklet droppar ned i evigheten,
minutens suck vill ock odödligt leva,
och droppens väg, där han går fram förveten
till ändlös, strandlös ocean, är Neva.

Allena blå i land, där dimman töcknar,
allena ren i gyttjan av moraser,
allena skön och glad, går du i öknar,
där skrämda fly naturens milda gracer.

Hur stolt, hur lugn, med sakta krusad yta,
du ses i ljungbevuxna hedar glida,
till dess du hör kanonens åska ryta
och ser palatser uppstå vid din sida![1]

[1] I Petersburg.

Digitized by Google

Halt, eremit! Här bor en jätte. Stanna!
Du famnar en av världens metropoler[1].
Böj för den väldige din stolta panna
och spegla maktens gyllene idoler[2].

Du stannar ej? Dig hejdar ingen boja,
ej mur, ej bro, ej damm, ej köl, ej flotta.
Förgäves hör du mänskovimlet stoja
för att din böljas finska lugn bespotta.

Än bländas du av kvällens tusen lågor,
än trampas du av hästens hov och krossas,
när is förgäves fjättrar dina vågor.
Du frestas, lider, kuvas och förlossas.

Du speglar livets lidelser och lystnad,
all maktens glans, all rikedomens gruva
med samma okränkbara, stolta tystnad,
som nyss du speglat ödemarkens tuva.

Du kom så frisk, som vårens knoppar spruckit,
så klar som källans våg ur jordens sköte,
och vilken drägg har icke här du druckit,
förrän dig havets svalka kom till möte!

Dock stundom, manad ut av västanvindar,
i vrede dränker du de vida torgen
och dina fruktansvärda armar lindar
kring kojorna, palatsen, kejsarborgen.

Du tama droppe där från Saimas stränder,
vill du också en gång erövra världen?...
Du lamm! Din sed är ej att sluka länder,
du vänder nog igen till egna gärden.

Du är den tysta kraft, som allt kan bära,
den tåliga, som kan försaka, bida,
den lugna, som kan älska, hoppas, lära;
men drägg och bojor kan du icke lida.

Och därför skall en gång du världen skölja,
när de saktmodige besitta jorden.
Gå, två i havets sköte ren din bölja,
och vittna om din hembygds kamp i norden!

[1] Huvudstäder. [2] Avgudar.

Digitized by Google

Mångprövad, frestad, segrande och slagen,
i kretslopp genom mäktigare länder,
från Finland kom du, och med hemlandsdragen
till Finska viken sist du återvänder.

* * *

HERMAN SÄTHERBERG.

LÄNGTAN TILL LANDET.

Vintern rasat ut bland våra fjällar,
drivans blommor smälta ner och dö.
Himlen ler i vårens ljusa kvällar,
solen kysser liv i skog och sjö.
Snart är sommarn här. I purpurvågor,
guldbelagda, azurskiftande
ligga ängarne i dagens lågor,
och i lunden dansa källorne.

Ja, jag kommer. Hälsen, glada vindar,
ut till landet, ut till fåglarne,
att jag älskar dem, till björk och lindar,
sjö och berg, jag vill dem återse;
se dem än som i min barndoms stunder,
följa bäckens dans till klarnad sjö,
trastens sång i furuskogens lunder,
vattenfågelns lek kring fjärd och ö.

Lyssna vill jag, huru vinden susar
uti halvutspruckna björkars lund,
spegla mig i sjön, där anden krusar
med sin köl det månbeglänsta sund,
och i famnen av naturen drömma
vårens dröm, som ingen tröttat än,
och min sorg i jaktens lund förglömma,
fri som skyn där uppå himmelen.

Forsen kastar sig i havets sköte,
se, hur vild, med vilken stämmas dån!
Är det ej, som hela Mälarn göte
åter på en gång sitt rika lån?

Digitized by Google

Och han är likväl så hög om kvällen
som om morgonen, och tusen år
fylla honom kanske än från fjällen
lika rik och härlig varje år.

Och med varje maj hans holmar gunga
sina kronor i dess klara våg,
och i varje vår hans fåglar sjunga
lika ömt med lika eldig håg.
Skulle jag, när hela världen svärmar,
sköna vår, blott jag ej le med dig!
Och en snöbäcks sorl, den klippan härmar,
var dock fordom nog att locka mig.

Nej, åt landet, bröder! Tjädern knäpper
nu var morgon i sin furulund.
Vad, om jägarn kopplet varsamt släpper
blott till ögonfägnad på en stund?
Låt oss njuta, låt oss vara glade!
Friskt och härligt hornens toner gå.
Den, som hjärta nu att jaga hade
endast på en timma eller två!

VÅRSÅNG.

Glad såsom fågeln i morgonstunden
hälsar jag våren i friska natur'n.
Lärkan mig svarar och trasten i lunden,
ärlan på åkern och orren i fur'n.
Se, hur de silvrade bäckarna små
hoppa och slå
vänliga armar kring tuvor och stenar!
Se, hur det spritter i buskar och grenar
av liv och av dans
i den härliga vårsolens glans!

Dörren är öppen i slott och stugor,
öppen som människohjärtat om vår'n.
Solstrålen leker med bromsar och flugor,
barnet på ängen och fiskar'n vid år'n.
Frisk och förnöjd i sin glittrande värld
ut på sin färd

Digitized by Google

långt från den klippiga stranden han hastar,
gungad av vågen, och krokarna kastar;
var spelande vind
gjuter rosor i hjärta och kind.

Jägarn bland lundernas blomsterskara
löser sitt flämtande koppel till jakt.
Hornet det klingar, och fjällarna svara.
Härliga liv! Ifrån trakt och till trakt
skallar ditt jubel med vindarnas fart
mäktigt och klart.
Hälsa och fröjd man i njutningen vinner,
kvalmet av livet där uppe försvinner
på klippornas bryn,
vid den luftiga purprade skyn.

Är det ej vårligt och friskt om kinden?
Öppna ditt fönster och andas och njut!
Känn, hur det doftar i susande vinden
björklöv och gullvivor varje minut!
Allt är i sprickning på berg och i dal:
kärrängens al,
sjöarnas vass omkring grönskande tuvor,
klippornas ekar, bebodda av duvor,
och granträdets knopp
utav blod i den mörkgröna topp.

Se, huru örnen från klippan hastar,
speglad i bäcken med skyar och fjäll!
Hör uti lunden de sjungande trastar,
hör den berusade orr'n på sin häll!
Skynda ur vaknade hyddan dig ut!
Andas och njut
himlens och vågens och ängarnas fröjder!
Yngling, en gång från de ljusblåa höjder
din majdag förgår,
och i höstkvällens dimma du står.

Glad såsom fågeln i morgonstunden
sjunger jag våren i friska natur'n.
Sorgen där ilar från själen, som blunden
ilar från ögat, som fågeln från bur'n. —
Lunder och sjöar i vårdagens dräkt,
sänden er fläkt,

Digitized by Google

visken alltjämt i mitt öppnade sinne
vårens och glädjens och barndomens minne,
ty sorgen förgår
som ett moln i den blommande vår.

* * *

WILHELM VON BRAUN.

SKRIDSKOÅKERSKAN.

"Du vill då lära att skridskor åka?"
förtjust utropade unga Frans
till Ameli, som i "vinterkråka"[1]
fördolde kindernas blomsterkrans.
"Ack ja, det vore, minsann, rätt roligt!
Men tag mig icke så där förtroligt
inunder armen! Du veta bör,
att du är pojke ännu, munsjör!"

"Min fröken Näsvis! — Ack, hör man bara!
Hon tror sig redan en riktig dam!
Dock ett år äldre jag råkar vara
än hon, ... men snart jag väl gör dig tam,"
han sade, i det han rösten sänkte
och såg åt viken, där isen blänkte
så klart som Amelis ögon blå,
och skadeglädje han kände då ...

"Min fröken, sätt dig nu här på tuvan,
så vill jag skridskorna spänna på!"
"Det passar icke!" — hon, rädd som duvan,
begynte hastigt att ropa då. —
"Vad gör det? *Jag är ju pojke bara?*"
"Nå, det är sant, nå, det kan så vara!"
Och unga Ameli, utan knot,
mot gossen sträckte sin lilla fot.

Den nätta foten, hur härligt formad!
Praxiteles[2] den ej bättre gjort.
Av ljuva känslor med makt bestormad,
sig Frans nog aktar att handla fort.

[1] Ett slags fruntimmershuva. [2] Grekiska forntidens mest berömde bildhuggare.

Digitized by Google

"Nå, skynda, skynda! Hur han mig skrämmer,
och hur förskräckligt han foten klämmer!
Nej, aldrig mer vill jag följa med!
Det är, som sutte han i ett städ."

"Det är just knepet. Nu är du färdig!
Blott res dig upp och håll säkert i
densamma arm, som ej nyss var värdig!...
Nu släpper jag!" — "Söta Frans, låt bli!...
Nej, håll mig!... stöd mig!... Nu tar mig vinden...
Jag faller!..." ropte hon, blek om kinden.
"Får jag en kyss, om jag hjälper dig?"
"Ja, gärna hundra, blott kom till mig!"

Och Frans sig närmar. "För mig till stranden!"
hon bad så varmt med en ljuvlig blick.
Och gossen lyder, han lossar banden,
och lilla foten sin frihet fick.
"Och nu min lön?" — han sitt öga fällde,
men i detsamma en näsknäpp smällde:
"Nog syns det, att du är pojke än,
på *isen* skulle du *tagit* den..."

BEKÄNNELSEN.

Rädd som för ryssarna
var jag för kyssarna,
sen jag fyllt åttonde året, min vän!
Så kom det nionde,
så kom det tionde,
dito det tolvte, och rädd var jag än.

Ungdomen stundade,
barmen sig rundade, —
nu jag för *gossar* förskräckelse fick.
Var gång de larmade,
djupt jag mig harmade,
gömde mig undan och sänkte min blick.

Vad de mig retade,
brydde, förtretade,
ända tills femtonde sommaren kom!
Strax de vanartiga
blevo så artiga,
lydiga, snälla, — och rädslan gick om.

Digitized by Google

Herman, den yraste,
blev mig den dyraste,
han, som beständigt förargat mig så!
När jag kom svävande,
stod han där, bävande,
såg på mig ödmjukt med ögonen blå.

Hösten kom skridande, —
Herman var lidande,
dyster och sorgsen i håg och i sinn'.
Jag mig varkunnade,
honom förunnade
slutligt att trycka min hand uti sin.

Vad han då lågade!
Ack ja! han vågade
trycka den varmare dag ifrån dag.
Jag mig beskärmade,
men han sig närmade
djärvare ständigt, ty jag var så svag.

Utan besinnande
läpparna, brinnande,
tryckte han sist uppå mina en kväll.
Ögonen tårades,
men jag ej sårades
dock av hans djärvhet, ty jag var så säll.

Ännu jag ryssarna
fruktar, — men kyssarna
möter jag glad i det brinnande krig...
Herman sig övade:
hundrade rövade
säkert i förrgår den skälmen från mig.

ROSORNA PÅ GRAVEN.

Ibland vårdarna på kyrkogården
Tekla gick en kväll med friska rosor
att på tvillingsbroderns grav dem lägga
som ett offer av den stumma sorgen.
När hon hunnit intill gröna kullen,
där den dyre hädangångne gömdes,
föll hon ned på knä i helig andakt;

Digitized by Google

och då flögo böner upp till himlen,
och då föllo tårar ned på jorden,
och då nedsteg tröstens milda ängel
i det trogna, systerliga hjärtat. — — —
Plötsligt störtes hon av djupa suckar;
och hon höjde upp det våta ögat,
och hon såg en grav, som nyss var skovlad,
och på denna grav en likblek flicka,
böjd och vissnad som en frusen lilja.
Mellan själar, som av sorg betungas,
finnes det en ljuv, en evig frändskap;
och sin egen smärta Tekla glömde,
stapplade till suckerskan på graven,
slog sin arm kring henne ömt och sade:
"Arma syster! säg mig, vem du sörjer?"
Flickan teg, men pekade på *hjärtat*.
"Arma syster! kan du icke gråta?"
Flickan teg, men pekade på *pannan*.
"Du har inga rosor lagt på graven,
vill du hava hälften utav mina?"
Flickan log — och pekade på *kinden*,
på den tärda, andebleka kinden,
och hon viskade med bruten stämma:
"Har *jag* ej lagt rosor uppå graven?"
Då föll Tekla till den armas hjärta,
och hon grät, men frågte intet mera.

HJÄLTEN.

Ser du mannen där med ärr i pannan
och med blixtar i det mörka ögat
och med stjärnor på det höga bröstet?
Stolt han vandrar, och han fordrar hyllning,
hyllning därför, att han blod har gjutit,
vållat arma faderlösas tårar
och kring sälla nejder spritt elände.
Hylla honom, värld! Jag vill mig vända
ifrån denne till en annan hjälte,
som har kämpat ännu större strider,
fast den gode Guden blott dem känner.
Ser du mannen där med bleka kinden
och med saktmod i det milda ögat
utan annat tecken än sitt armod?

Digitized by Google

Även han har segrat och har gjutit
blod och tårar fordom. Ack, men blodet
var hans eget hjärtblod blott, och tåren
var ett barn utav hans egen smärta.
Mot sitt varma hjärta har han stridit
och, förkrossat, bringat det till lydnad,
då det vägde mellan plikt och kärlek,
vägde mellan himmelen och jorden.
Allt, vad honom dyrbart var i livet,
han för dygdens lön har djärvt försakat.
Och vad blev hans lön? Jo, endast nöden,
likars hån och frätande föraktet.
Men han bär sitt kors med upprätt skuldra,
utan självberöm och utan klagan,
ty han hoppas på det *godas* seger.

MITT KONTERFEJ.

Det var för rasande lustigt! Nej,
skall detta vara mitt konterfej?
Är denne "gubbe", så tjock i synen
och med de rynkade ögonbrynen,
min egen älskade, såte vän,
den sig så kallande *Brn*?
Den där poeten, som jämt vill bråka
att komma fram med det "ekivåka"?
Den där, som damerna *aldrig läst,*
och som av dem blir tillbörligt snäst?
Ja, det är verkligen just densamme,
som nu på linan är åter framme
att visa sig för det täcka kön,
oemotståndlig och "manligt skön".

Jag länge tvekade, huruvida
jag borde *släppa mig lös* — och sprida
min fagra bild över Sveriges land
och sätta tusende bröst i brand;
ty, ack, en aning mig redan säger,
att det blir gråt i de skönas läger.
Det är naturligt, det kostar på
att se mig ständigt — och ej mig få.
Det är naturligt, jag är så vacker . . .
Här blir vapörer[1], här blir attacker[2].

[1] Uppstigningar från magen. [2] (Nervösa) anfall.

Digitized by Google

Och mitt porträtt bäddar mången grav,
när det till slutet blir lungsot av.
Jag kan ej hjälpa det, flickor täcka!
Jag på sin höjd blott för *en* kan räcka;
men det var verkligen icke rätt
att så er fresta med mitt porträtt.
Jag bort haft medömkan för de svaga,
som aldrig kunnat min bild förjaga;
den framstår ständigt, vid tårars ström,
i dagens tanke och nattens dröm.

I arma, som jag har givit soten,
o, kunde också jag ge er boten!
Jag vill försöka. Djärvt på mig sen!
Det är *en* tröst, om den ock är klen,
ty man står lättare mot en fara,
om vid dess åsyn man vänjes bara . . .
Här sitter jag då på understol,
ett mål för kärliga blickars sol.
Här sitter jag. Mig i handen tagen
och mig bekiken guds långa dagen! —
Nå väl! Vad sägen I om min bild?
Är ej min blick obeskrivligt mild?
Är pannans valv ej ett fridens tempel,
där själva skönheten tryckt sin stämpel?
Och munnen sedan med sina fjun?
Om konstnärn givit mig en basun
och satt i handen en liljestängel,
I säkert tagit mig för en ängel.
Vad är all honung, som jorden har,
mot mina leende läppars par?
Det *vore* något att få mig klappa
och kalla mig för "Du lilla pappa!"

Men vad är detta? I skriken "fy!"
och synens färdiga till att fly.
Jag hör er ropa, förskrämda, skygga:
"Vad dessa ögonbryn äro stygga!
De kunna anstå en leopard,
men ej en lekande, munter bard.
Se, hur han blänger, den ättikssure!
Vi föreställt oss en lustig ture,
en hygglig, självsvåldig, glad garçon,
med magra kinder och näsa lång
och vackert hår och mustascher nätta;

Digitized by Google

men *intet* funno vi av allt detta.
När *glada* rimmare grina så,
o, gudbevar's för de *sorgsna* då!
Det var ett ansikte just att ritas!
Det ser ju ut, som det ville bitas."

Hör du, mitt käraste konterfej!
Det där var säkert en pik åt *dej*.
Håll du till godo, min vän! Förlåt mig,
jag tar den aldrig i tiden åt mig.
Du är väl *jag*, men jag är ej *du*,
där ligger skillnaden, ser du ju;
och än var flicka i döden ginge,
om blott *mig själv* hon att skåda finge.
Men *om* du skulle mig vara lik,
jag ändå äger en tröst, så rik,
ty var jag friar, jag undfår korgen,
och med detsamma jag undgår sorgen.

Men, *allvarsamt*, du min stackars bild,
så långt från mig och — det sköna skild!
Jag minns en tid, då jag var den glade,
ty jag förskönande speglar hade:
det var ett strålande ögonpar,
och, däri sedd, du så grym ej var,
ty kärlek livade sträva dragen,
som öknen livas av solskensdagen.
När mig den älskade gav en blick,
ett annat uttryck mitt öga fick,
och drog till löjen hon rosenmunnen,
från mig all dysterhet var försvunnen;
och med dess vänsälla hand i min
i mina speglar jag djupt såg in.
Och jag var lycklig och glad till sinnet,
var nöjd med världen, var nöjd med — skinnet.
Men döden speglarna sönderslog,
och med detsamma min glädje dog;
och mörka sorgmoln mitt anlet höljde,
ty hjärtat *henne* i graven följde . . .

Men jag skall skämta, är det ej så?
Det vill förläggarn. Nå hopp! Låt gå!
Det är bra roligt att vara rolig,
när man med saknaden är förtrolig!

Digitized by Google

Men, lika gott! Man har blivit van
att tro mig vara en lustig fan.
Hopp, därför, pajas! Det går väl över:
i graven gyckla du ej behöver.
Hur lycklig den, som är lyckligt död!
Jag måste skratta för att få bröd . . .
Om folk blott visste, hur glädjen brister
för de så kallade *humorister,*
de skulle tacka sin Gud för det
han utan humor dem födas lät.
Som benen ligga i helgonskrinet
det ligger sorg i det ystra grinet;
dock, vad bryr världen sig om det där,
om humoristen blott "rolig" är!
Men ha'n I skådat hans skrivdon, dårar?
En törntagg pennan, och bläcket — tårar.

Och nu min gunstiga allmänhet,
du bilden sett av en glad poet,
som sig numera åt litet gläder,
åt mycket litet, — blott fyra bräder.

* * *

ELIAS SEHLSTEDT.

SNÖSPARVEN.

Kom in, kom in, du lilla sparv, som hackar
på fönsterrutan: den kan gå itu!
Vad du är dum, som far omkring och flackar,
då vintern är så sträng och kall som nu!

Förgäves hackar du på fönsterlisten;
kom in, kom in, jag aftonbrasan tänt.
Flyg hörnet om, så ser du förstukvisten,
där har jag ställt min kammardörr på glänt.

Nå-nå, vad nu? Jag tål ej näsvisheter,
flyg lagom! Ja, förlåt, jag talar rent.
Aha, du tittar på min termometer,
förlåt, förlåt, var ej så illa ment!

Digitized by Google

Sjung ut, om du är svång och övergiven,
du ser mig just ej ut att vara blyg.
Var är ditt hem, var är du mantalsskriven?
Förlåt jag frågar: har du prästbetyg?

Du fryser visst. Min Gud, du går ju bara
i sommarbyxor denna årsens tid.
En tuting kanske? Får det lov att vara?
Kom in, kom in, så få vi språkas vid!

Jag sitter här och skriver poesier,
du kunde hjälpa mig en liten smul':
jag sätter ord, du sätter melodier,
så ge vi ut en liten bok till jul.

VISA PÅ FÖRSTUKVISTEN.

Jag sjunger *hi!* och jag sjunger *hej!*,
ty jag vill lustiger vara,
och sjunger visor för annat ej
än för att sjunga dem bara.
Och frågar någon mig, varför det,
så svarar jag blott, att Gud han vet,
varför en liten fågel sjunger.

När stockholmsbon kallar landet *trist*
och kan dess fröjd ej begripa,
då sitter jag på min förstukvist
och röker fryntligt min pipa,
och tror, att landet är fuller bäst,
att trevnan är uti sta'n blott gäst,
men har sin fastighet på landet.

I staden nödgas man vara sprätt
och huvudsakligast utvändigt
se till, att kläderna sitta slätt,
och gno och borsta beständigt;
Men här på landet man gör ej så:
här är min nattrock min paletå
och friheten mitt bästa smycke.

Jag har ej skatter, jag har ej guld
och ändå har jag ej ringa,
ty jag har födan och ingen skuld
och inga björnar, som springa.

Digitized by Google

Den lilla lantgård, jag har, är min,
och vänner har jag, som titta in,
och gästfri är min lilla stuga.

Jag lever glad, och jag lever fri,
ty jag kan skämta och sjunga,
och fanns i livet ej raljeri,
så blevo dagarne tunga,
men om bekymren ock stöta till,
så tar jag lyran och slår en drill.
Och så är hela sorgen över.

VACKERT SÅ!

Du klagar, men du klagar dumt,
min gamle hedersvän!
Ditt öga ser allting så skumt,
som om det grott igen.
Vad som ditt sinne stämmer ned,
jag icke kan förstå.
Du är ju född, att börja med,
och det är vackert så.

Var gång du dig i spegeln sett,
så såg du väl däri,
att dig en sällsam ära skett,
att du fått mänska bli.
Du är mot larver och insekt
en sol att se uppå,
du är av Adams stolta släkt,
och det är vackert så.

Vår jord tar hand om vår person
från början och till slut.
Är man ej född med pretention
så kan man slå sig ut.
Om du i skogen gör en titt,
så kan du lita på,
att du har svamp och blåbär fritt,
och det är vackert så.

Vår jord visst sparsam vara kan
att ge, då man vill ha,
ty hon vill helst, att människan
skall komma själv och ta.
I berg och floder finns det gull,
och om man friskt går på,
så kan man stoppa fickan full,
och det är vackert så.

Har du ej gratis fått förnuft
att bruka, som du vill,
och dito vatten, sol och luft
och snö och månsken till?
När sen du en förnyad hud
vart sjunde år lär få,
jag tycker, sannerligt för Gud,
att det är vackert så.

Och när till slut du andan mist
och du är kroppen kvitt,
en himlafärd du gör till sist,
som du får kostnadsfritt.
Vem vet, kanske en skönhet då,
som du ej tänker på,
skall till din grav med rosor gå,
och det är vackert så.

* * *

Digitized by Google

GUNNAR WENNERBERG.

UR GLUNTARNA.

Glunten på föreläsning.

Glunten.

Har du hört min malheur i går?
Den var sänd av hin onde.
Gud bevars för en stund så svår!
Än jag skäms som en bonde.

Magistern.

Jag har ej hört det minst grand,
alltså lossa din tungas band!

Glunten.

Jag bevistade en lektion
för att bli observerad
av professorn och få mig ton
såsom högst intresserad.

Magistern.

Det var inte så illa tänkt;
men du bar dig väl åt befängt?

Glunten.

Främsta bänken stod obesatt,
där blev jag nu assessor,
tog så av mig min gråa hatt,
och så kom min professor.

Magistern.

Nå, det där är ju ganska bra.
Men hur gick det sen till, vasa?

Glunten.

Segt som gummi elasticum,
fastän hackat och malet,
ljöd på "Ecclesiasticum"
vittberömliga talet.

Magistern.

Ja, vem bad dig väl höra på?
Å, *(gäspar)* så tråkigt! — Än sedan då?

Glunten.

Blicken höll jag på honom spänd,
så det sved i mitt öga,

Digitized by Google

tills han såg mig och jag blef känd —
men nu båtar det föga.

Magistern.

Varför så då? I Guds namn, säj!
Säj rent ut, vad som hände dej!

Glunten.

Tung var luften, och solen sken
melankoliskt i rummet.
Snart af helaste exposén[1]
ej ett ljud blef förnummet.

Magistern.

Mjuka tjänare! Jag förstår
nu förträffligt, hur allting går.

Glunten.

Ja, jag somnade. Kära du,
har du nånsin hört maken?
Klockan blev både sex och sju,
innan jag hann bli vaken.

Magistern.

Så fatalt! Men ponera nu,
att professorn ej såg det, du!

Glunten.

Jo, jag snarkade så besatt,
att — som Fama[2] lär tuta —
auditorium brast i skratt
och professorn fick sluta.

Magistern.

Nå, men varför ej rätt och slätt
väcka opp dig, som var så lätt?

Glunten.

De försökte, men...

Magistern.

Ja, det var dumt!

Båda.

Horribelt dumt!

[1] Framställningen, överblicken. [2] Ryktets gudinna.

Digitized by Google

En solnedgång i Eklundshovsskogen.

Magistern.
Vad det är skönt ändå
här i naturens sköte,
långt ifrån Fyris' å,
långt från dess gator grå!

Glunten.
Under en himmel blå,
blå som en ängels öga,
vårliga skyar gå
vita som lamm och små.

Magistern.
Högt över gräs och strå
furornas korum susar;

Glunten.
och vid dess fötter stå
sippor och höra på.

Båda.
Ack, om du hjärta har,
flyende sol, dröj kvar!
Ty utan dig är allt
ödsligt och mörkt och kallt.

*

Magistern.
Allt är så tyst. En and
hörs blott i träsket snattra,
och från en gran ibland
knaprar en ekorrtand.

Glunten.
Se, huru minsta grand
glittrar vid solens strålblick,
böljan vid bäckens strand,
gruset i backens sand!

Magistern.
Och nedåt västerns rand
skyarnas granna skara

Glunten.
tågar i purpurbrand
hän emot fjärran land.

Båda.
Ack, om du hjärta har,
flyende sol, dröj kvar!
Ty utan dig är allt
ödsligt och mörkt och kallt.

*

Magistern.
Aftonens ängel går
stilla sin gång kring jorden,
och kring hans mörka hår
redan en stjärnkrans står.

Glunten.
Snart i de kända spår
vallmobekransad svävar
han, som om flydda år
viskar och ljuvlig vår.

Magistern.
Och på var tuva trår
älvornas gille dansen.

Glunten.
Och uti skogens snår
trasten melodiskt slår.

Båda.
Ack, om du hjärta har,
flyende sol, dröj kvar!
Ty utan dig är allt
ödsligt och mörkt och kallt.

*

Magistern.
Gud, vad är det jag ser
där ner i stilla dalen?
Säkert en syn sig ter,
säkert ett under sker!

Glunten.
Tystna, du trast, jag ber!
Är det ej *hon,* som talar?
Strålande sol, gå ner!
Är det ej *hon,* som ler?

Digitized by Google

Magistern.
Jo, det är hon! Vem mer
finns väl, som så mig tjusar?

Glunten.
Hon, som en blick åt er,
lyckliga blommor, ger!

Båda.
Ack, om du hjärta har,
flyende sol, dröj kvar!
Ty utan dig är allt
ödsligt och mörkt och kallt.

"DET VAR I FÖNSTERSMYGEN." [1]

Det var i fönstersmygen
vid månadsrosen,
vi stodo bävande och allt omkring oss glömde.
Jag minns ej, vad jag sade,
ej vad jag gjorde.
Det var mig, som om ljuvlig dröm jag drömde.

Jag minns blott, hur jag, plötsligt
ur drömmen vaknad,
höll dig, min ros, i mina armar sluten.
Ett enda ord du sade;
det ordet gjorde
till evig verklighet min dröm uti minuten.

"ACK, SÄG MIG, VAR ÄR DU!" [1]

Ack, säg mig, var är du, som jag haft så kär!
Var du som andra fler?
Jag söker dig vida, båd' fjärran och när,
och finner dig ej mer.
Men aldrig jag slutar att söka förr,
än jag har funnit dig.

Och kanske du redan i himmelen är,
uti Guds Faders hus?
Då kommer jag snart och söker dig där
vid tindrande stjärneljus;
ty aldrig jag slutar att söka förr,
än jag har funnit dig.

FRIHETSHYMN.

O, Gud, som styrer folkens öden
allsmäktig uti alla land,
som håller livet, håller döden
uti din starkhets högra hand!

[1] Ur cykeln »Till H.».

Digitized by Google

Vad än för straff du Svea ämnar,
för vad hon fordom brutit har,
hon bär det nöjd, om blott du lämnar
dess sekelgamla frihet kvar.

Den är vårt skydd i mulna faror,
vår tröst i varje bleklagd sorg,
vårt värn mot övermaktens skaror
och starkare än Sveaborg.

Kom, armod! Kommen, österns slavar!
Kom, tvedräkt, kasta ut din brand!
Åt eder alla grävas gravar
av friheten på Svitjods strand.

SVENSK KONUNGAED.[1]

Bjöd så i Tule[2] en konungased
son vid sin faders grav att svärja:
"Allfader, hör min konungaed!
Land vill jag taga, land vill jag härja,
eget land större jag göra vill —
eller sätte jag livet till."

Kom så en konung i sena led
löfte vid död kungs grav att svärja:
"Allfader, hör min konungaed!
Land vill jag skydda, land vill jag värja.
Sanning och rätt jag främja vill —
eller sätte jag livet till."

I HÖSTKVÄLLEN.

Var tyst, du trast, som klagar
i skogens dunkla gömma,
och tänk ej på de dagar,
dem hösten böd dig glömma!

De dagar och de nätter,
du sång för berg och slätter,
de äro svunna redan,
och svunnen sångens vår.

* * *

[1] Med anledning av Oskar I:s valspråk: »Rätt och sanning.» [2] Skandinaviska halvön; här: Sverige.

Digitized by Google

FREDRIK AUGUST DAHLGREN.

JÄNTA Å JA.[1]

Å jänta å ja :,:
å allt uppå landavägen, å ja,
å jänta å ja :,:
å allt uppå landavägen —
där mötte ja henn' en mora så rar,
då sola ho sken på himmalen så klar,
å däjli som ljusan dagen ho var.
Mett hjarte, var tog dä vägen?

Å jänta å ja :,:
å allt uti Rannsätts[2] körke, å ja,
å jänta å ja :,:
å allt uti Rannsätts körke —
där bliga' ho på mej så himmalens blått,
å yja[3] di sköt så blextrande brått,
så allri ha mett hjarte täcke salve fått.
Ja mesta' kav[4] mi hele störke.

Å jänta å ja :,:
å allt på messommersvaka, å ja,
å jänta å ja :,:
å allt på messommersvaka —
där råka' vi varann mä fräsande fröjd,
å allri nonstin ha ja känt mej så nöjd.
Ja kasta' mine ben i himmalens höjd
å hoppa' över alle taka.

Å jänta å ja :,:
å allt uti polskedansen, å ja,
å jänta å ja :,:
å allt uti polskedansen —
då tog ja tag så vackert uti hennas hann,
för yja skömdes bort bå' himmalen å lann;
hur dansen had' gått te, dä vesst' ja int' ett grann,
när som ja kom igen te sansen.

Å jänta å ja :,:
å allt uti gröna lunden, å ja,
å jänta å ja :,:
å allt uti gröna lunden —

[1] Denna sång liksom den följande tillhör *Viser på varmlanske tongmåle, deckta åttå Fredrek på Rannsätt.* [2] Ransäter i Värmland. [3] Ögonen. [4] Miste alldeles.

Digitized by Google

där stal ja mej en köss så rosande rö
å tala' om för henne hele mi nö
å fråga', om ho ville dele mett brö;
å ho svara' ja på stunden.

Å jänta å ja :,:
å allt uti Rannsätts körke, å ja,
å jänta å ja :,:
å allt uti Rannsätts körke —
där stog nu vi två ve altere just
å lova' vår tro i nö å i lust
å att te den allre sistaste pust
så troget varannre dörke.

Å jänta å ja :,:
å allt uppå landavägen, å ja,
å jänta å ja :,:
å allt uppå landavägen —
på livsens lannsväg vannrer ja nu
så gladeligen mä mi lelle hustru,
å allri nonstin ska vi skeljes vi tu,
forrn döen går oss i vägen.

FÄSTMANSKÖPE.

Å Kajsa på Bärg hadd' en fästman hett' Pälle,
filo filibo filibombombom . . .
Men Lena på Ussro vill' ha'en i ställe.
Filo filibo filibom.

Ja lover, sa Lena, att om du vill släpp'en,
filo filibo filibombombom . . .
Så gir ja dej nå',[1] som ska fall dej på läppen.
Filo filibo filibom.

Må göre, sa Kajsa, ja ska allt fundere;
filo filibo filibombombom . . .
Om tie reksdaler vi kan ackedere.
Filo filibo filibom.

Å Jess du, sa Lena, ä männischa gala?
Filo filibo filibombombom . . .
Så dyr va foll[2] allri en fästman i vala[3].
Filo filibo filibom.

[1] Något. [2] Väl. [3] Världen.

Digitized by Google

Ja vet int', sa Kajsa, jusst prise per stöcke,
filo filibo filibombombom . . .
Men hälta foll allri kan vare for möcke.
Filo filibo filibom.

Pytt vackert, sa Lena, han ska int' var' skraler,
filo filibo filibombombom . . .
Den khärn[1], som betales mä fämm reksdaler.
Filo filibo filibom.

Dä va e maduse[2], sa Kajsa, te prute!
Filo filibo filibombombom . . .
Du vill foll int' gi en reksdaler te slute?
Filo filibo filibom.

D'ä ont ätter pänninger, Lena te gnälle,
filo filibo filibombombom . . .
Ja gir dej mett nättelduksförklä för Pälle.
Filo filibo filibom.

Får gå da, sa Kajsa, dä lönns int' te strete,
filo filibo filibombombom . . .
Fast nåck vet ja dä, att dett förklä ä slete.
Filo filibo filibom.

Men Kajsa mä kläe geck hemmåt å flinte:
filo filibo filibombombom . . .
"Den fästman skull' männischa gärn' fått for inte.
Filo filibo filibom.

Å om dä int' ällers hadd' blett nåa rå mä'n,
filo filibo filibombombom . . .
Skull' *ja* gitt ett förklä för te å bli å mä'n."
Filo filibo filibom.

* * *

[1] Karlen. [2] Tilltagset, svårt kvinnfolk.

Digitized by Google

VIKTOR RYDBERG.

KANTAT.

Kör.

Ur nattomhöljda tider
emot ett mål, fördolt för dig,
o mänsklighet, du skrider
i sekler fram din ökenstig!
Din dag är blott en strimma,
som lyser blek och matt —
se, framom henne dimma
och bakom henne natt!
Och släkten, där du tågar,
i öknen segna ned,
och bävande du frågar:
allsmäktige, vart bär min led?

I jordens syner röjes,
att allt här nere ändligt är;
och då till himlen höjes
din forskarblick, du spanar där,
att solars banor stäckas
och världar gå i kvav
och stjärnsystemer släckas
i eterns djupa hav.
Du hörer röster ropa:
allt är förgängelse,
och tid och rum tillhopa
ett hemskt, oändligt fängelse.

Recitativ[1].

Och dock, om du i tvivel sjunkit ner
och dröjer dystert grubblande vid vägen,
du griper åter ditt baner
och bär det genom öknen oförvägen.
Vad mer, om spejarblicken ser,
hur bort från fästet tusen solar fejas?
Vad mer, om stjärneskördar mejas
som gyllne säd av tidens lie ner?
Vad rätt du tänkt, vad du i kärlek vill,
vad skönt du drömt, kan ej av tiden härjas,

[1] Deklamerad sång.

Digitized by Google

det är en skörd, som undan honom bärgas,
ty den hör evighetens rike till.
Gå fram, du mänsklighet! var glad, var tröst,
ty du bär evigheten i ditt bröst.

Arioso[1].

Varje själ, som längtan bränner
till vad ädelt är och sant,
bär uti sitt djup och känner
evighetens underpant.
Blir vad självisk är förgätet,
blir inom dig gudsbelätet
härligare danat ut
genom släkte efter släkte,
skall, hur långt än öknen räckte,
du Jordanen nå till slut.

Kör.

Blir vad självisk är förgätet,
blir inom dig gudsbelätet
härligare danat ut
genom släkte efter släkte,
skall, hur långt än öknen räckte,
du Jordanen nå till slut.

Teologia[2].

(Exod.[3] 17. I Kor. 10: 4.)

Tvivlar du, att där i fjärran väntar ett förlovat land?
Smäktar du av törst och dignar hopplös ned i hetan sand?
Se, då manar Moses-staven vatten fram ur klippans häll —
därför genom öknen framåt, mänskligheten Israel!
Staven har du än, som öppnar helga källan, där han slår;
klippan — vilket himmelskt under! — följer dig, var än du går.
Böj ditt knä vid hennes flöden, känn, hur hennes rena våg
svalkar dig med underbara krafter för ditt vandringståg?

Jurisprudentia.

(Exod. 19.)

Som för heta ökenvinden virvla moln av stoft och damm,
så drev Israel från Horeb än i lösa skaror fram.
Kan det tåget nå Jordanen, när ej ordning är däri?
Se, då reser sig mot himlen blixtomstrålat Sinai!

[1] Övergång från recitativ till regelbunden melodi. [2] Den ena av de fyra universitetsfakulteterna (»Teologia», »Jurisprudentia», »Medicina», »Philosophia»). [3] *Exodus* är andra, *Numeri* fjärde och *Deuteronomiun* femte Mosebok.

Digitized by Google

Berg och dälder återskalla åskans dån och lagens röst,
och ett genljud svarar amen ur de häpna mänskobröst.
och de lösa skaror växa, sedan rätten fått en tolk,
växa till ett härligt rike, växa till ett heligt folk.

Medicina.

(Num. 21: 6.)

Nu kring lagens tabernakel går ett enat folk sin ban,
bryter genom svärd och lansar fram mot frihetens Jordan.
Men vi blekna kämpeskaror? Varför sjönk baneret ned?
Lömska feberormar smyga härjande i härens led.
Var är räddning? Här är räddning! Se det tecken, Herren gav,
se, hur kopparormen glänser, slingrad om profetens stav!
Och som Israel går frälsat av den helande symbol,
vandre friska starka släkten fram mot mänsklighetens mål!

Philosophia.

(Exod. 13: 21. Deut. 34.)

Vandre visa sköna släkten mot det mål, oss Herren satt!
Men hur finna rätta vägen genom hägringar och natt?
Se, en eldstod visar stråten, när han är av mörker skymd;
det är tankens ljus, som lyser folket genom nattlig rymd.
Se, i dagens kvalm framför oss drar en stod av skyar; men
skyn är vävd av idealer, Herrens ande är i den.
Siarn står på diktens Nebo, jublande från bergets kam:
Salem, Salem ses i fjärran! Fram till fadershemmet, fram!

DEXIPPOS[1].

(I Aten år 267 efter Kristus.)

Nyss på löddrig häst ett ilbud sprängde in i Pallas' stad,
och ett rop av ångest genljöd under kolonnaders rad:
Goten kommer, goten kommer! I går afton stod han ren
knappt en dagsled, ve oss, ve oss! knappt en dagsled från Aten!

Nu av män och barn och kvinnor vimlar tempelsmyckat torg,
alla vrida sina händer i förtvivlans vilda sorg:
Roma, du, som tog vår frihet för att ge oss skygd och värn,
o, var äro dina örnar[2], dina legioners järn?

Träda så på talarstolen stadens råd och fäder opp;
ack, men deras bleka läppar äga ej ett ord av hopp,
ingen maning hörs till vapen, ty på gotens segerled
lägga kungar sina kronor, städer sina tinnar ned.

[1] Grekisk hävdatecknare. [2] Fälttecken.

Digitized by Google

Och så vart till sist beslutet att i templen denna dag
under offer, bön och suckan bida ödets hårda slag.
Tystnad råder över torget, alla bröst av bävan slå —
när Dexippos, hävdatecknarn, stiger fram och talar så:

"Finns ett hopp i vapenskifte? Alla här ha svarat nej;
gotens lynne tål ej mothugg, därför reta honom ej!
Hem och tempel skall han skövla värre, trefallt värre än,
om han ser hellener vara, liksom goter, tappre män.

Tron dock ej, att I med feghet kunnen köpa edra liv!
Björnjakt är en bragd för goten, harjakt är hans tidsfördriv.
Allt för tungt det är att bida under suckan sådan gäst;
nej, gör livets dag, den sista, till en korybantisk[1] fest!

Folk, som ej vill lyfta svärdet, höj då bägarn i din hand!
När ej dygd kan elda hjärtat, tänd det i backantisk brand!
Hos befriarn Dionysos[2] glöm en stund din skam och nöd,
du, som skyr befriarn Striden och befriarn Ädel Död!

Stirren rusige på döden, I, som levat utan mod!
Raglen under vinlövskransen ned i Stygens[3] svarta flod!
Detta är mitt råd till eder. Gån med det, atenske män!
Men här finnas gossar även, och jag har ett råd igen.

Bort med dem, som ständigt glömma, att vad stort, som världen såg,
verkats har av späda krafter, spända av en eldig håg!
Bort den blick, som, skarp för hindren, är för målets skönhet skum!
Hädan, fege män och gubbar, fjärmen er från heligt rum!

Bort, I vuxne och förvuxne! Kom till mig, du unga släkt!
O, jag ser, nu kommer våren, nu jag andas västanfläkt,
och bland unga plantor står jag som Dodonas gamla ek,
och i kronan siar guden om en hög, en ädel lek.

Gossar, låt oss leka kriget, då en värld befriades,
då Temistokles och Kimon levde, och Miltiades!
Hell dig, Zeus, de leva ännu! Hell dig, Zeus, de stå mig när!" —
Och en hänförd gosseskara svarar rörd: de äro här.

"Samlens då på Kerameikos[4]! Fatten svärd och sköld och lans,
ty vår lek skall ändas, piltar, med pyrrikisk[5] vapendans!

[1] »Korybanter» kallades gudinnan Kybeles präster, som med larmande fester firade hennes gudstjänst. [2] Vinets, sinnesyrans gud (= Backus). [3] Styx, flod i underjorden. [4] Stadsdel i Aten. [5] Av *Pyrrike,* nationaldans, utförd av ynglingar i vapen.

Digitized by Google

Skruda dig i högtidskläder, kransa dig, du glada hop!
Snart förnimma berg och dalar evoe[1] och fröjderop." —

Och en väldig skog av lansar snart på Kerameikos står.
Vilka lockar, vilka kinder, vilken härlig mänskovår!
Tusental av lekkamrater, ordnade i flock och tropp,
och inunder kransar ögon, glänsande av mod och hopp.

Vill Dexippos endast skåda vårens prakt i sina led?
O, låt även sommarns styrka, höstens mognad vara med!
Männer komma, gubbar komma, allt till vapen gripit har —
skilj ej gossen från hans broder, skilj ej sonen från hans far!

Dagen är en fest för våren, unga krafters offerdag;
men de gamle ha föryngrats — tag dem upp i helgat lag!
Männen välja sig bland gossar märkesmän för flock och tropp,
styrkan följer glad förtröstan — låt vår skara bryta opp!

Och nu tågar ut till leken under rop och blomsterregn,
mellan kvinnor, som i tårar kalla ned Olympens hägn,
ett panateneiskt festtåg[2], lysande i vapens sken
bland oliver och platåner, ur det bävande Aten.

Varm är dagen, men från havet fläktar vinden frisk och sval.
Över bergen stiger tåget, stiger ned mot yppig dal,
passet vidgas — se, en tavla breder sig för häpen syn:
eld och rök från tända byar fara virvlande mot skyn.

Ständigt, ständigt nya eldar, och se där i moln av damm
gnägga redan gotens hästar, glimma gotens vapen fram.
Än en blick ut över fältet, och till häst Dexippos sprang,
och hans stämma, följd av ekon, mäktig över härен klang:

"Lekens glada stund är inne! Sluten leden! Fällen lans!" —
Leden slutas, lansar fällas, blixtrande i solens glans. —
"Framåt!" — Fram falangen[3] tågar. — "Och nu ljude stark och klar
stridens sång, Tyrteiska hymnen[4], från vår frihets stolta dar!

Sången brusar genom leden, tonande ur fulla bröst,
gossars silverstämma blandas skönt med männens djupa röst.
Hör, han stiger, krigarhymnen, hör, han lyfter sig mot sky,
svarad dovt av Nordens lurar, gotisk sång och vapengny!

[1] Jubelrop åt Dionysos. [2] *Panateneer* kallades de stora festerna till Pallas Atenes ära, firade bl. a. med praktfulla högtidståg. [3] Slagordningen. [4] Berömd stridssång av den forngrek. skalden Tyrteus.

Digitized by Google

Atenarnas sång.

"Härlig är döden, när modigt i främsta ledet du dignar,
"dignar i kamp för ditt land, dör för din stad och ditt hem.
"Därför med eldhåg upp att värna fädernejorden!
"Ila att offra med fröjd livet för kommande släkt!
"Fram, I ynglingar, fram i täta, orygggliga leder!
"Aldrig en känsla av skräck, aldrig en tanke på flykt!

"Skam och nesa drabbar en här, då i fylkingespetsen
"framom de unge man ser gubben förblöda och dö.
"Detta höves ju främst en yngling, medan han ännu
"älskligt i lockarne bär vårliga blommornas krans.
"Fager för kvinnor, ståtlig för män må han synas i livet;
"skön är han ännu som död, fallen i slaktningens mitt."

Goternas sång.

I nordanskogen
där nickar granen:
O Vodans[1] släkte,
du vapenglada,
gå ned, där pinjer
och palmer sucka
bland levnadströtte
och veke trälar!
Vig dem till vila
med svärdets vaggsång,
bär gyllne bytet
till norrskensbergen,
till hjältens kulle,
till kämpens kummel,
i furors skugga
och granars skymning!

*

Sången tystnar, lansar korsas, rasslande emot varann,
svärden blodas, leken yrar sköld mot sköld och man mot man,
gotisk fylking bräcks och spränges, och när stumt är vapnens dån,
märka Hellas' söner häpne, att de nu lekt Maraton.

Över likstrött slagfält bryter äntligen ett jubel fram:
hell Dexippos, hell dig, arving av vår forna hjältestam!
Och i jublet hörs en stämma, ack så svag och späd och vek:
Hälsa till min mor, Dexippos! Tack för denna glada lek!

[1] Oden.

Digitized by Google

Hjälten står med tårat öga över bleknad gosse böjd,
vars i döden väna anlet skimrar än av stridens fröjd;
i sin famn han lyfter svennen, och han talar så: "Farväl!
Barn, nu på din mun jag fångar i en kyss din hjältesjäl.

Må hon sen i ord och toner sväva jublande och glad
i de sånger, som jag diktar, och på mina hävders blad;
må hon sen igenom sekler andas ungdomsfrisk och varm,
längtande till dåd och lekar, in i millioners barm!

Salig, salig, trefalt salig prisar jag en lott som hans:
att få fläta hjältens lager in i gossens rosenkrans,
att ur älskad moders armar ila hän med kind i brand,
strålande av fröjd och fägring, till att dö för fosterland.

Vad vår värld är kallt förståndig, vad vår värld är fåvitsk klok!
Och hon lönas för sin klokskap med ett blytungt träldomsok:
världens klokskap föder henne sorg och feghet, skam och svek.
Fyll vårt land, o Zeus, med gossar, mod och tro och lust och lek!

O, hur sorg för morgondagen fostrar lumpenhet och kiv.
hur det fega allvar kastar dödens skugga på vårt liv!
Zeus, giv släktet gosselynne, hoppfull håg och fantasi!
Då är träldomsoket fallet, då är världen skön och fri.

Ej vid Segerns stolta altar må hon firas, dagens bragd;
blygsamt på Barmhärtighetens vare offerkransen lagd,
ty din miskund, höge fader, lät oss i en säll minut
med en gudingiven barnlek plåna seklers nesa ut."

SNÖFRID.

I kvällens mörker och stormens larm
han hörde en röst vid sin fönsterkarm:
"Gunnar,
nu går det böljor över sjö!
Kom, jag vill se, om din håg är varm,
om mod kan bo i en gossebarm:
kom, gunga på våg en huldremö[1]!
Och rädes du icke för svek och harm,
Gunnar,
då styra vi ut till din lyckas ö."

[1] Kvinnligt naturväsende, ofta vänligt sinnat mot människan.

Digitized by Google

Det var Snöfrid.
Djupt i skogen stundom såg han henne,
älskligare huldra aldrig fanns:
skön hon var med blåa ögons glans,
gyllne lockar om det vita änne.

Han ilade ut, hon tog hans hand,
så gingo de ned till sjöastrand . . .
"Snöfrid,
hur fager du är i din silverskrud!"
Och månen rann upp vid skogens rand
och lyste ur moln med rödgul brand
å seglet, som spändes på ungmöns bud,
och snäckan hon sköt i skum från land.
"Snöfrid,
vi gunga på våg, mina drömmars brud!"

Vid hans sida
sitter hon och lyss till vindens saga,
skådar drömmande till månens klot;
runt omkring dem dånar vågors hot,
runt omkring dem stormens röster klaga.

Nu vräker en bränning mot stäv och stam,
där skjuter en berghög udde fram.
"Gunnar,
vi syna guld i månljus natt,"
så locka små troll i dvärgaham,[1]
de locka och vinka från bergets kam:
"Kom, gosse, tag din lycka fatt!
Vi skola dig fria från armods skam!
Gunnar,
giv oss din själ, då får du vår skatt!"

Det viner i luft, det skummar på fjärd,
där brusar nu fram en rasande färd.
"Gunnar,
där kommer Utgårds[2] vilda jakt."
De komma med lurar och fanor och svärd
och ryta sin dövande hyllningsgärd
åt våldet, som Midgård[3] i kedjor lagt.
"Giv oss din själ, och i minnets värld,
Gunnar,
ditt namn skall stråla med ärans prakt!"

[1] Dvärgskepnad. [2] Från jättarnas värld (»Utgård») utgår enl. folktron den »vilda jakten» (de lössläppta naturkrafterna). [3] Människornas värld.

Digitized by Google

Nu syntes en vik, där månen göt
sitt skimmer och böljan domnad flöt.
"Gunnar,"
så lockar en röst, "vänd hit din stäv!
Dig väntar en hydda i lundens sköt,
en trohet, som aldrig sitt löfte bröt,
här drömme du ljuvt vid strandens säv!
Den vänaste arm, som ett famntag knöt,
Gunnar,
skall väva med kärlek din levnads väv!"

Men Snöfrid reste sig
hög i stäven:
"Bättre är kämpens
ädla armod
än drakens dolska
ro på guldet,
bättre är hånad
död för det goda
än namnfrejd, vunnen
i självisk ävlan,
bättre än fridens
är farans famntag.
Väljer du mig, då
väljer du stormen.

Ty de hårda
hjältelivets
runor lyda:
Svärd mot snöda
jättar draga,
modigt blöda
för de svaga,
glad försaka,
aldrig klaga,
strida hopplös strid
och namnlös dö.

Det är livets sanna hjältesaga.
Leta icke efter lyckans ö!"
Och i töcken
svann hans huldremö.
Ensam drev han kring i böljors öken.

*

Digitized by Google

Gunnar! Gosse!
Många vägar öppna sig till griften;
om bland dem du väljer kämpens stig,
genom oro, kval och hårda skiften,
genom tvivlets töcken för han dig.
Trött och ensam
kämpe i sitt blod den man, som lyfte
sköld till värn för denna världens små,
och ju himlen närmare hans syfte,
desto tyngre fjät han måste gå.

Dock, du gosse,
är du dina bästa drömmar trogen,
återser dig huldran någon gång,
leker med dig, som I lekt i skogen,
sjunger för dig tröstlig runosång,
öppnar för dig
dina barndomsminnens blomstergårdar,
när från strid du längtar dit igen,
där på Idavallen nornan vårdar
morgonlivets gyllne tavlor än.

DE BADANDE BARNEN.

»Und jene himmlischen Gestalten
Sie fragen nicht nach Mann und Weib.«
Goethe.

Tusenskönor och konvaljer växa ända intill randen
av en liten bäck, som glider genomskinlig över sanden;
häggen, höljd av vita blommor, doftar där invid på ängen,
och mot vattenliljan sänker lönnen sina gyllne hängen.

Liten pilt och liten flicka sitta där på blomstertuva,
sedan de på ängen länge flugit kring som hök och duva.
Gossen säger: "Jag vill bada, ty här är så varmt och soligt."
"Sval är bäcken," säger flickan, "låt oss bada! Det blir roligt."

Gossen lämnar sina strumpor och de andra näpna plaggen,
kastade omkring i gräset, lögat nyss av morgondaggen.
Byxorna med de av mamma sydda granna axelremmar
visa ännu, där de ligga, rundningen av piltens lemmar.

Vid den slarvens sida lägger liten tös med ordningssinne
ned sin vackra, skära klänning, silkesduk och kjol och linne,

Digitized by Google

lägger sedan allra överst bandbeprydda sommarhatten.
Och med glädjerop nu båda springa i det klara vatten.

Se, de muntra barn till mötes bäckens klara bölja hoppar,
smyger sig med smek och kyssar kring de täcka, friska kroppar,
flyger upp i stänk omkring dem, så att tusen pärlor glimma,
när den glade pilt försöker lära lekkamraten simma.

Lär hon det, så har han lovat fylla hennes korg med nötter.
Hur hon sprattlar nu och sparkar med de knubbigt nätta fötter,
hur hon sträcker ut den ene och den andre trinde armen,
medan hon på gossens händer vilar med den späda barmen!

Sparvemamman, som i lönnen nyligen sin boning fäste,
tittar kvittrande på barnen över kanten av sitt näste,
tycker: "Fast de ej ha vingar, ha de ändå samma gamman,
som då jag och sparvepappa plaskade som ungar samman."

Och när lärkan, som i rymden vilar på de sträckta vingar,
ser det oskuldsfulla paret, slår hon till en drill, som klingar
likt ett eko av det jubel, som i tidens första stunder
höjdes av den första lärkan över paradisets lunder.

DIN SORG ÄR DIN.

Du mänskobarn, hur tung din lott du känne,
sök ej hos dina svaga likar tröst!
Lägg ej din sorg på redan tyngda bröst!
Din sorg är din, och du bör bära henne.

VINST OCH FÖRLUST.

Vad åren kunna giva, ack, hur ringa
är det mot vad som skövlat blir av åren!
Om guld, om ära någon gång de bringa,
sker det väl oftast att förgylla båren.

Framåt, framåt oss våra öden tvinga;
vi drivas äldre släkten tätt i spåren
ur barnets eden genom gossevåren,
var till sin teg att mödans lie svinga.

Digitized by Google

Och solen bränner, svettens pärlor flyta,
och dagen svinner under id så trägen
att odla gamla fält och nya bryta.

Men I, som bärgat gyllne skördar, sägen,
vem vill dem ej mot liten blomma byta,
mot kindens blomma, vissnad under vägen?

ÄLVAN TILL FLICKAN.

Väna barn, som lekfull sänker
barmen i min våg och blänker,
lik den skönsta vattenlilja, skär och vit i bölja sval!
Vilka skiftesrika lotter
vänta dig, du mänskodotter,
medan, jämt sig lik, min källa sorlar under björk och al!
Jag har ej som du att bida
dag att fröjdas, dag att lida:
jämt sig lika mina vågor välla i oändligt tal.
Du skall blomstra upp till kvinna,
älska, älskas, tända, brinna,
medan tyst min källas flöden glida i den stilla dal.

Väna barn, ännu i hågen
lika kyligt frisk som vågen,
skönsta näckros, som jag gungat skär och vit på bölja sval!
Blott en tid, och du skall drömma
drömmar underliga, ömma,
medan, jämt sig lik, min källa sorlar under björk och al.
Blott en tid, och du skall böja
knä i brudens skira slöja
bredvid den, du lyckliggjorde med ditt hjärtas blyga val.
Blott en tid, och du skall trycka
i din famn en moders lycka,
medan tyst min källas flöden glida i den stilla dal.

Gåtfullt dunkla mänskoöden,
hoppet, kärleksglädjen, döden
famnar jag, då dig jag famnar, sköna barn, med bölja sval!
Endast några solvarv farna —
och för dig skall gåtan klarna,
medan, jämt sig lik, min källa sorlar under björk och al.
Ack, mitt flodlopp aldrig hinner
målet, som din bana vinner,

Digitized by Google

då, av livets fröjd förklarad och förklarad av dess kval,
du får sjunka in i döden,
dö som aftonrodnadsglöden,
medan tyst min källas flöden glida i den stilla dal.

Ur den nya[1] Grottesången.

I.

Grotte[2] får trälinnorna.

På sin tron kung Frode sitter
i demantprydd purpurrock,
ser med välbehag, hur glitter-
strödda dansarinnan spritter
som i rytmiskt rus vid citter-
knäppars klang och flöjters lock.
Kanslern-Mammonsprästen kommer,
gör en sirlig bock,
säger: Större arbetskraft
kräver Grotte, än han haft,
vida större
än den förre,
den han hittills haft.
Dina trälars kraft förslår ej,
fastän hundratusen män,
och den helga kvarnen går ej,
om ej flere draga den.

Större, större arbetsflock
kräves för de ständigt tyngre,
ständigt tyngre kvarnstensblock.
Giv mig ock trälinnorna,
som de äldre så de yngre!
Kungen sade: O de yngre,
o de vackra kvinnorna!
Käre präst och kansler, måtte
du förskona dem från Grotte!
Skona dem, min käre präst! —
Nej, de yngre draga bäst. —
Nå, så tag trälinnorna!
O, vad offer gör ej jag för

[1] En av eddasångerna bär namnet *Grottesången*. [2] Kvarnen Grotte, som mal guld åt konung Frode, är symbol för en hårdhjärtad industrialism.

Digitized by Google

Grotte! Tag trälinnorna,
märk likväl: med undantag för
glädjelivsprästinnorna,
dansarinnorna!

II.

Grotte får trälbarnen.

På sin tron kung Frode sitter
och betraktar, nästan vek,
kungabarnens muntra lek.
Hör, den låter fågelkvitter,
fågelgnabb och fågellock!
Kanslern-Mammonsprästen kommer,
gör en sirlig bock,
säger: Större arbetskraft
kräver Grotte, än han haft.
Lyckligt, att trälinnors kved
ger oss barn i djupa led.
Många arbetsbäckar små
varda till en mäktig å.
Grottekvarnen,
ständigt tyngre,
har behov av trälabarnen,
även tioårs och yngre.

Kungen svarar: Trälabarnen,
tarva icke även de
leka någon gång och le,
medan de
växa upp att driva kvarnen? —
Herre konung, giv mig barnen!
Minns, att utan tukt och vård
växer detta lata yngel;
nyss ju stal en sådan slyngel
äpplen i din örtagård.
Större, större arbetsflock
fordras för de ständigt tyngre,
ständigt tyngre kvarnstensblock.
Giv mig trälabarnen ock,
även tioårs och yngre! —
Nå, så tag dem! Kungen sitter
kvar och känner hugen vek
vid de egna barnens kvitter,
fågellock och fågellek.

Digitized by Google

UR VAPENSMEDEN.

1.

Betlehems stjärna.

(Vättern var så klar och stämde så in i himmelsfärgen, att om icke en vindkåre då och då dragit silvergrått vattrade band över sjöns yta, och om icke guldstänk blänkt kring jullens årblad, kunde en åskådare å stranden tyckt, att den hade sin väg i luften. Margit sjöng i takt med årbladen och med de svala, friska suckarna framför jullens bog:)

Gläns över sjö och strand,
stjärna ur fjärran,
du, som i Österland
tändes av Herran!
Barnen och herdarna
följa dig gärna,
Betlehems stjärna.
Natt över Judaland,
natt över Sion.
Borta vid västerrand
slocknar Orion.
Herden, som sover trött
ute å fjället,
barnet, som slumrar sött
inne i tjället,
vakna vid underbar
korus av röster,
skåda en härligt klar
stjärna i öster,
gånga från lamm och hem,
sökande Eden,
"Stjärnan från Betlehem
visar dem leden
fram genom hindrande
jordiska fängsel
hän till det glindrande
lustgårdens stängsel.
Armar där sträckas dem,
läppar där viska,
viska och räckas dem
ljuva och friska:
"Stjärnan från Betlehem
leder ej bort, men hem."
Barnen och herdarna
följa dig gärna,
strålande stjärna.

2.

Harpolekaren och hans son.

Luften tung och dagen varm.
Hed jag haft att vandra,
gossen på min ena arm,
harpan på min andra,
harpan trött vid strängalåt,
sonen trött vid sanddjup stråt.
Vila gott jag unnar
harpan och min Gunnar.
Nu en milsvid tempelsal,
byggd av gran och furu,
öppnar sig med skugga sval,
och jag lyssnar, huru
bäcken sorlar klar och ren,
siskan kvittrar på sin gren,
furudunklet nunnar
för min lille Gunnar.

Barrträden stego i denna skog ur en bördigare jordmån än på de sträckor, Svante harpolekaren senast tillryggalagt, där de öppna, torra gladen[1] mellan trädens stammar voro höljda med knappt annat

[1] Ljus öppning i skogen.

Digitized by Google

än ljung och ris och de träskartade hulten med det sorgsna, askgrå videt; ja, där han å långa sträckor sett marken klädd med lavar allena, gröngula, vita eller grå, och med krustådans[1] borstiga blad.

Men här var en liten äng med tätt gräs och med sippor, som på sina ställen stodo så rikt, att de på avstånd liknade snödrivor. Vackrare ängsbit hade harpolekaren på denna färd icke sett invid kungsvägen genom Lagadalen. Hägg, som knoppades och beredde sig till blomning, skymde en backsluttning ned till en bäck, som flöt med genomskinligt vatten över sin ljusa sandbädd. Den lockade harpolekaren att bada sig och sin gosse. Därefter uppbrott, ty man borde före natten hinna härbärget Talavid i backarna väster om Jönköping, ej långt från stadsporten.

Dagen dör, en fuktig vind
andas över tegen,
och min gosses väna kind
lutas mot min egen.
Aftonrodnans gyllne bloss
vinka: Gunnar, kom till oss!
Ljuva änglamunnar
viska: du vår Gunnar!

Utur ödesdjupen fram
många källor välla.
En är bittert hälsosam:
det är sorgens källa.

Väl jag vet, du kære vän,
att du dricka skall ur den,
men för lastens brunnar
Gud beskydde Gunnar!

Granen växte stark och rak,
och hon vedergällde
under snöbetungat tak
den, som henne fällde,
milt med brasans ljus och glöd.
Kraftig växt och ädel död,
ber jag, Gud förunnar
sångarbarnet Gunnar.

Efter sin beräkning hann Svante ut ur skogen efter solnedgången. Då låg framför honom Vätterdalen, en ljus, ofantligt lång djupsträcka, norr ut förenad med synranden och fylld, tyckte han, med förtätad, kornblå, vattrad vårluft, varur i öster reste sig en förtonande strandremsa i skiftande, händöende kvällskimmer.

Och där nere är Jönköping med den smärta kyrkspiran, det halvförfallna borgtornet, den trappformiga gaveln av franciskanklostret och med kapelltakkorsen, som fångat och kvarhålla litet av västerns guldsken över en hopträngd skara av mossgröna, här och där tegelröda tak. Klosterklockan ringer med mild, åldrig klang, och de sista slagen av ett försenat klappträd vid någon av stadens tvättbryggor nå upp till vandraren.

Till höger om vägen och tillräckligt långt därifrån för att ej besväras av vägdammet ligger med loft, svalar och kålgårdstäppa det väl ansedda härbärget Talavid mellan björkar med späd grönska. Värdinnan, en medelålders kvinna med kloka, vinnande anletsdrag, ser

[1] En gräsväxt (›krustätel‹).

Digitized by Google

harpolekaren, då han kommer genom grinden, och hälsar honom som bekant och ändå, som om han vore en förnäm herre. Men Gunnar med de långa, gula lockarna lyfter hon på sin arm och bär in.

Ur ROMERSKA KEJSARE I MARMOR.

Klaudius.

Levde Klaudius för eftervärlden endast i de lagar, han stiftade, de byggnader, han uppförde, och de stoder, man ännu har av honom, då skulle man ovillkorligt förledas till en smickrande föreställning om Kaligulas efterträdare.

Klaudiusstoderna i Roms museer överraska. Missfostret, såsom hans egen moder kallade honom, gladiatorspelens vän, frossaren och drinkaren, det lärda dumhuvudet, den viljelöse halvfånen — allt uttryck, som man hopat på hans hjässa — är det möjligt, att han haft någon likhet med dessa bilder, som möta oss med vemod och mildhet i de regelbundna juliska[1] dragen?

Ja, efter allt, vad vi veta om romersk porträttkonst, äro vi skyldiga att tro det. Man kan icke förebrå denna konst, att hon smickrade. Hon gav, vad romarna av henne krävde: sträv, oblidkelig natursanning, och hon gjorde intet undantag för cesarerna och deras hus, ej ens för deras kvinnor.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Man måste således tro, att Klaudius haft dessa tilltalande anletsdrag. Alla hans bilder av olika mejslar och olika värde vittna överensstämmande därom. Och det motsäges icke av hans hävdatecknare. Väl ha dessa gjort sig lustiga över hans pedantiska skick och vaggande gång, men ingen har sagt, att han var ful. Suetonius[2], den nitiske samlaren av allt, som kunde kasta löje på hans minne, ordar till och med om "en bjudande värdighet i hans yttre *(autoritas dignitasque formæ)*, när han stod, satt eller vilade".

Det är ett välbildat huvud, mot vilket man ur skönhetens synpunkt knappt kan anmärka annat, än att ansiktets oval är något för hoptryckt. Den breda pannan är överdragen av tungsinta skyar. Ögonen röja med sin tveksamma, sorgsna och välvilliga blick en grubblande och lidande ande, som känner sig ädelboren, men ur stånd att hävda sin frihet. Munnen är väl modellerad och tyder på en finkänsla, som man ej skulle väntat här, men som vid oväldig granskning av Klaudius skaplynne träder i dagen. Hållningen är ädel, men ansträngd; lembyggnaden otadlig, med undantag av de för smala axlarna. Det hela gör ett ängslande och likväl vinnande intryck. Man tycker sig se en olycka, som har rätt att vädja till deltagandet, och en

[1] Klaudius hörde till den berömda juliska romarsläkten. [2] Romersk historieskrivare, † omkring 140 e. Kr.

Digitized by Google

svaghet, parad med för mycket gott för att väcka endast ömkan och förakt.

— — — — — — — — — — — — — — —

Klaudius var som barn och yngling sjuklig. Hans kropps- och själskrafter utvecklade sig så långsamt, att han ännu vid myndiga år stod under en "barnledares" vård. I hemmet bemöttes han hjärtlöst, även av sin moder. Man hörde henne klaga, att hon fött en ofärdig varelse till världen, och ville hon utpeka någon som ovanligt dum, var hennes stående uttryck: "Han är enfaldigare än min son Klaudius". Den skönhet och det snille, varmed hans broder Germanikus lyste, gjorde genom jämförelsen hans ställning värre. Den ende av fränderna, som visade honom godhet, var kejsar Augustus. Av brev, som denne skrev till Livia[1] (och varav Suetonius lämnat oss utdrag), finner man bland annat, att kejsaren någon tid bjöd Klaudius dagligen till sitt bord, i hopp att kunna avvänja honom från den människoskygghet och det tölpiga sätt, som gjorde honom så löjlig. Ynglingen hade, för att undandraga sig hån och spe, gjort sig så osynlig som möjligt och valt sig umgängesvänner bland några aktningsvärda bokmalar, som ägde intet av de helleniska vetenskapsmännens världsvana, glättade later och lätta samtalston. Under dessa vänners ledning hade han med iver slagit sig på studier. Titus Livius, den utmärkte hävdatecknaren, kejsarens skötevän, infann sig någon gång i denna krets och uppmuntrade Klaudius till historiskt författarskap, om ej för annat så för att ynglingens själ skulle hava en ädel sysselsättning. Men kejsaren upptäckte snart med både löje och ledsnad, att den unge fursten tillägnat sig icke allenast de kunskaper, en Sulpicius Florus, en Atenodorus hade att bjuda på, utan ock deras pedantiska åthävor. Vad hade man att göra med honom? Då kejsaren skrev ett av dessa brev, förestod den fest till Mars Ultors[2] ära, som han instiftat och borde med hela kejserliga huset övervara. Men kunde Klaudius den stackaren (*"misellus"*) medtagas? Kunde han med sina tjuguett år på nacken gälla för en helfärdig människa? Skulle man icke blottställa sig för gycklet, om man uppvisade honom för ett folk, så fallet för elakt skämt som det romerska? Brevskrivaren medgiver, att dessa frågor ängsla honom, och att han nu en gång för alla vill hava avgjort, om Klaudius är möjlig i umgängeslivet och i statslivet eller icke. — Vid ett annat tillfälle skriver kejsaren, att han funnit själsadel under den tokiga ytan — en upptäckt, som hedrar hans lika skarpa som välvilliga blick — och han yttrar sin förvåning över det sammanhang i tankegången och den klarhet i uttrycken, varav Klaudius var mäktig, då han höll ett övertänkt föredrag, medan han till dagligt bruk talade bredvid munnen.

Samma iakttagelse hade romerska folket ofta tillfälle att göra,

[1] Dotter till Augustus. [2] Augustus byggde ett tempel åt Mars Ultor (»hämnaren», nämligen med avseende på Julius Cesars mord).

Digitized by Google

sedan Klaudius kommit på tronen. Då han icke talade oförberett, voro hans föredrag i senaten ej endast rediga, utan sakrika och utmärkta för grundlighet; och likväl gick knappt någon dag, utan att man på forum eller i enskilda kretsar hade någon dumhet eller tokig ordvändning att omförmäla från hans läppar.

Den medlidsamma vänlighet, Augustus visat honom under hans glädjetomma ungdomsliv, förvarade Klaudius i tacksammaste minne. Att Augustus aktat nödigt utestänga honom från alla statsvärdigheter med undantag av auguralprästens[1] och i sin sista vilja ihågkommit honom med endast en ringa penningsumma, minskade icke hans tacksamhet. Fanns i romerska riket någon, som i kejsardömets grundläggare såg ett högre väsen och fäste allvarlig betydelse vid hans upphöjelse till gudarne, så var det denne hans efterträdare.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Av allt, som timade under Klaudius' styrelse är väl hans första maka Messalinas öde det, som mest fäst sedeskildrarnas uppmärksamhet. Tacitus målar med livliga färger de sista tilldragelserna i denna grymma och lastbara kvinnas levnad. Den siste i den långa raden av hennes villige eller nödtvungne älskare var Cajus Silius, den skönaste av Roms ynglingar. Hade det sin fara att emottaga hennes ynnest, var det än vådligare att tillbakavisa den. I det senare fallet väntade honom döden; i det förra åtminstone en möjlighet att ostraffad njuta av de rikedomar och värdigheter, som kejsarinnan slösade på föremålen för sin lidelse, ty ehuru hela Rom kände och talade om hennes vilda utsvävningar, syntes Klaudius icke ens hava en aning om dem. Man kan säga, att hon hade hela staden till sin förtrogne och hycklade endast för sin man. Sedan hon tvungit Silius förskjuta sin unga maka, kom hon ofta till hans hus, var nästan alltid vid hans sida, då han visade sig ute, och omgav honom med en furstes prakt. Hösten kom. Kejsaren hade rest till Ostia för att övervara Backusfesten, och Messalina nyttjade hans frånvaro för att i sitt palats på Palatinen fira, även hon, vinbärgningens högtid och i samband med denna — så otroligt det låter — sitt bröllop med älskaren, ett bröllop, varom man icke vet, huruvida det endast skulle föreställa eller vara ett lagligt sådant, men varom man vet, att det skedde i augurers närvaro, med tillkallade vittnen, med offer till gudarna, med kyssar och omfamningar. Därefter följde vinbärgningsfesten, ordnad till en yrande backanal. Vinpressarna äro i gång, druvans safter strömma, de i festen deltagande damerna, klädda endast i menadens[2] djurhud, dansa som offrande eller druckna backanter. Mitt ibland dem synes Messalina med fladdrande hår och svängd tyrsus, och vid hennes sida Silius, nästan naken även han, med murgrönskrans och koturner[3]. Palatsets gårdar och

[1] Auguralprästen (augurn) biträdde de höga ämbetsmännnen vid den s. k. fågelskådningen. [2] *Menad* (»rasande») = backantinna. [3] Halvstövlar med hög sula, som brukades i det antika sorgspelet.

Digitized by Google

kamrar genljuda av den svärmande korens sånger och evoerop[1]. En av de rusige deltagarna, Victius Valens, klättrar upp i ett högt träd och ser sig omkring. "Vad ser du?" ropar man till honom. "En gruvlig storm, som kommer från Ostia," är hans siande svar. Strax därefter instörta bud i palatset, förkunnande, att kejsaren vet allt och kommer för att hämnas. Orgien upplöser sig i fasa. Gästerna skingras åt alla håll, men hava redan centurioner i spåren, som häkta dem, var de träffas, på gatorna eller i husen. Messalina är den enda, som hastigt återvinner fattningen. Hon ilar ur palatset till sina trädgårdar på det nuvarande Monte Pincio[2] och befaller sina barn, Britannikus och Oktavia, att skynda sin fader till mötes och kasta sig i hans armar. Själv besluter hon hasta barnen i förväg. Hon känner sin makes svaghet och hoppas på sin skönhet, sina smekningars och tårars makt och sina barns förböner.

Så ilade hon till fots den långa vägen från Monte Pincio till den stadsport, som nu bär apostelen Paulus' namn.[3] Där kastar hon sig utmattad i det första tillgängliga åkdon och skyndar vidare på vägen, som längs Tibern för till Ostia. Nu ser hon det kejserliga tåget framför sig: hon upptäcker kejsaren och vid hans sida tre hovmän, bland vilka Narcissus, hennes fiende och angivare. Klaudius' anlete återtänder hennes mod, hans drag röja mer smärta än vrede: hans läppar ha under hela vägen ej haft andra ord än dessa: "Förnedrad, förnedrad av mina barns moder! O, mina arma barn!" Ögonblicket är avgörande. Det skall bringa döden över endera: Messalina eller Narcissus. Båda inse det. Messalina ropar redan på avstånd: "Cesar, hör din Oktavias, hör din Britannikus' moder!" Klaudius hade aldrig kunnat motstå klangen av denna stämma, åsynen av dessa behag; men Narcissus överröstar henne med ropet: "Cesar, glöm ej Silius! Glöm ej det skändliga bröllopet!", och då kejsarinnan vill skynda fram till vagnen, upprullar han mellan henne och hennes make angivelseskriften, som omtalar hennes utsvävningar. Kejsaren tiger, alla tiga, utom Narcissus, vars röst ljuder kraftig och bjudande och avtvingar omgivningen lydnad. Den kejserliga vagnen med sin svit fortsätter färden. Vid stadsporten väntar dem en vestal med Britannikus och Oktavia vid handen; men Narcissus bortvisar barnen och befaller vestalen återvända till sina plikter. Därefter kör han kejsaren omedelbart till Silius' hus, som Messalina smyckat med den juliska och klaudiska ättens konstskatter, och därifrån till pretorianerna, som ropa på de skyldigas död. Silius domföres, bekänner utan tvekan allt och avrättas genast. När Klaudius återvänt till palatset, tillkännagiver han, att han själv vill följande morgon taga "den olyckliga" i förhör. Men Narcissus, som vet, att Messalina endast har att kasta sig till kejsarens fötter för att återvinna hans hjärta, sänder genast några av de vakthavande centurionerna för att, såsom han sade, verkställa dödsdomen över henne. De funno

[1] Det backiska jubelropet. [2] Nu en park och promenadplats. [3] Porta San Paolo.

Digitized by Google

henne utsträckt vid sin moders fötter, förtvivlad vridande sina händer, utan att lyssna till den gamla, som bad henne förekomma bödlarna och dö en mindre vanärande död för egen hand. När soldaterna inträdde, fattade kejsarinnan äntligen dolken och förde honom mot hals och bröst, men den darrande handen vägrade lydnad. En överste vid livvakten genomborrade henne då med sitt svärd. När Klaudius mottog underrättelsen, att Messalina "omkommit", tömde han sin bägare och sade intet. Han nämnde aldrig mer hennes namn.

Ännu i ålderdomen svag för kvinnlig skönhet, lät sig Klaudius dåra av sin unga och fagra brordotter Agrippina, som vart hans andra maka och i ordets sorgligaste mening en stjuvmoder för hans son Britannikus, till vars förfång hon förberedde allt för sin egen son Lucius Domitius' (Neros) upphöjelse till cesar. När hon misstänkte, att Klaudius, som hon ditintills fört i ledband, ville korsa denna plan, gav hon honom, så säges det, förgift. Sägnen, att så skett, lät icke tysta sig därav, att hon ärade hans namn och minne med en stor tempelbyggnad. Lämningar av denna kvarstå ännu på celsiska berget bakom Koliseum.

Varaktigare har dock Klaudius själv hedrat sitt minne genom människovänliga lagar. Ännu uppgräver man understundom i det gamla Galliens jord vårdar med den kejsares namn, som avskaffade de druidiska människooffren och gav den romerska odlingen där en avgörande seger. -- I Rom finnes ett område, som i över tvåtusen år varit invigt åt medlidandets makter. Det är Tiberön. Där nu i århundraden ett sjukhus med kyrka och kloster stått, fanns i forntiden ett Eskulaptempel, där fattiga sjuka sökte hjälp och vård. Hjärtlösheten var dock även här framme för att draga förmån av miskundsamheten. Samvetslösa herrar brukade utsätta sina sjuka slavar å Tiberön, för att, om de tillfrisknade, återkräva dem, men i annat fall överlämna dem åt deras öde. Klaudius gjorde ände på detta missbruk. Han utfärdade en lag, som torde hava förekommit mången slavägare samhällsvådlig, ty lagen bjöd, att varje sålunda utsatt slav, som tillfrisknat, var fri man, och att varje herrre, som dödade en sjuk slav hellre än att vårda eller utsätta honom, skulle straffas som mördare.

Sådana minnen må försona något av vad denne Cesar i sin svaghet brutit. Han var en ädelboren själ i bojor. Tyvärr dömes en sådan svaghet ofta hårdare än den viljestyrka, som ej har några länkar, ej ens samvetets, att avskudda sig.

* * *

Digitized by Google

ERNST DANIEL BJÖRCK.

TUSSILAGO OCH BLÅSIPPAN.

"Blåa sippa, vet du, vad jag brutit,
att naturen har sitt barn förskjutit?
Intet blad min gråa stängel kläder,
ingen vän jag tjusar eller gläder.

Dig, o syster, som i lunden spirar,
varje fågel med sin lovsång firar,
och om flickan eller skalden ser dig,
hon en kyss och han en visa ger dig.

Slår du opp ditt blåa öga, blomma,
hörs ett jubel: "Nu lär våren komma!"
Du är älskad, ty i dig man skådar
förste ängeln, som hans ankomst bådar.

Men på gula blomman ingen tänker,
ej en blick, ett ord man henne skänker,
ej från sorg och smälek hon förlossas,
förrn av vandrarns fot den arma krossas.

Dock var hon den första här på stället:
än låg snön och glimmade på fjället,
än låg du och drömde under kullen,
då mig väckte solen opp ur mullen.

O, att än jag sove lugnt därunder!
Ack, ty korta voro glädjens stunder!
Mycket har jag lidit, föga njutit.
Blåa sippa, vet du, vad jag brutit?" —

Så den ena blomman till den andra,
ty de båda älska dock varandra.
Så den ena hörs sin sorg förklara —
så den andra från sin tuva svara:

"Fråga hellre: Vad har sippan brutit? —
Knappt min stängel ur sitt gömsle skjutit,
förrn man grymt tog bort min späda syster. —
Sen är dagen lång och skogen dyster.

Digitized by Google

Här i lunden stodo vi tillsamman,
alla systrarna, i fröjd och gamman —
men allt flera sippor tärnan plockar
att bekransa sina rika lockar.

Dock jag vet, att det är kärlek bara!
Blomma, det är gott att älskad vara.
Stark är kärleken, och ljuvlig är han,
men — till offer våra liv begär han.

Skönt är allt, som är av himlen givet,
men det skönaste av allt är livet.
Ljuset, livet vill jag högre prisa
än båd' flickans kyss och skaldens visa.

Blomma, säg, vad klagar du väl över?
Mer än liv och ljus du ej behöver,
och när blomningstiden är förfluten,
blir i friska blad din stängel sluten.

Även jag har ingen sorg av nöden.
Den, som livet gav, ger även döden. —
Pris ske honom för den tår, vi gjutit,
pris för vad vi lidit, vad vi njutit!"

* * *

KARL JOHAN GUSTAV SNOILSKY.

KOM, VI SÄTTA BO I DALEN.

Kom, vi sätta bo i dalen —:
bäckens sorl bland kiselstenar,
fågellek och sus i alen,
allt sig drömljuvt här förenar.

Vems är hyddan, som vi röja,
halvt av grönska överspunnen?
Månget snår vi undanböja,
förrn dess låga dörr blir funnen.

Avund ofta, så är sägen,
hyddan jämnade med marken,
sådde törnen över vägen,
skrämde fåglarna från parken.

Men vad världen gläds att härja,
kärlek lika många gånger
mäktar åter frambesvärja
fullt av skimmer, doft och sånger.

Varje ofördragsam tunga
skall till sist förlora spåret;
blott de älskande och unga
hitta väg i rosensnåret.

Digitized by Google

Lundens stammar slutas trängre
att en skyddsmur kring oss bygga;
då ej ingång finnes längre,
då först känna vi oss trygga.

Under trädens mörka hängen,
tätt intill varandra slutna,
se vi skuggors lek på ängen,
lövverk, månljust genombrutna.

Intet skall vår vila störa:
oron lämnar bäckens vatten,
vindens andedrag vi höra,
likt en sovandes, i natten.

Obeslutsamt susar skogen,
vet ej rätt, vad han bör mena.
Älskogsstjärnan ler förtrogen:
Jag är vittnet, jag allena!

INLEDNINGSSÅNG.[1]

Jag bringar druvor, jag bringar rosor,
jag skänker i av mitt unga vin;
på alla stigar, på alla kosor
jag slår den ljudande tamburin.

Jag tröttar ingen utöver höva
med tomma foster från drömmars hem;
jag sjunger endast, vad jag fått pröva
med mina sinnen, de sunda fem.

I moget kloke, I översluge,
er har jag föga att bjuda på!
Du varma hjärta på tre och tjuge,
du vet jag säkert skall mig förstå.

Kom, du, som spritter i varje fiber
och ej är vän av att skräda ord,
följ mig till Brenta[2], följ mig till Tiber,
om det ibland känns för kallt i Nord!

Hesperien heter det paradiset,
där aldrig sommarn tar något slut
och ingen knarrig kerub med riset
de sälla syndiga jagar ut.

Ja, låt oss vandra, ja, låt oss ila,
från foten skuddande hemlandssnön!
Kom att vid Como[3] på kullen vila
och se regnbågen stå över sjön!

[1] Till *Italienska bilder* (1865). [2] Italiensk flod i Venetien. [3] Stad vid Comosjön.

Digitized by Google

På dômens dörr i Milano glänta,
hör hymner döna vid orgelns ljud —
men håll din gudstjänst bredvid Magenta[1],
och jubla tack till de fries Gud!

Låt icke sorgen få makten med dig,
fast glädjen ej är vid Brenta gäst![2]
Frälst är Milano, frälst blir Venedig,
när frihets purpursådd strös härnäst.

Slut dig till Roma, det fornas moder,
men stirra ej på dess öde rum:
tänk dig i stället för fallna stoder
ett bättre, nytt Kapitolium!

Av gamla vaser i guld och lera
vad stort, vad nyttigt har du väl lärt?
Det simpla svärdet uppå Caprera[3]
är tusen gånger så mycket värt.

Låt alla kännare högt predika
om gruppen den och om torson[4] den!
Jag såg på gatorna det antika
i dessa kvinnor och dessa män.

För marmorstoder jag ej kan brinna,
helst när det fattas dem arm och ben;
jag vet blott, jag, att den skönsta kvinna
alldeles icke var gjord av sten.

Jag vet, fast olärd som cicerone[5],
varest de rödaste läppar le:
i lunden under Neapels måne
jag vet, att minst du behöver be.

Du ser i fjärran Vesuven skicka
sin rökkolonn genom högblå luft;
där, hos den solbrända vingårdsflicka
skölj ner ditt överskott av förnuft!

Ja, låt oss ila, ja, låt oss springa,
som yra fålar, av idel fröjd!
Hör du? Osynliga flöjter klinga
ur luft, ur vågor, i dal, på höjd!

[1] Fransmännens seger över österrikarna vid Magenta 1859 gjorde Lombardiet fritt. [2] Venetien var ännu under Österrike. [3] Frihetskämpen Garibaldi, som bodde på den lilla ön Caprera. [4] Bålen av en staty. [5] Vägvisare.

Digitized by Google

O, vad mitt hjärta har våndats, fånget
i frack, i flärd och i onatur!
Mitt unga lejon, tag nu ut språnget,
och slå med tassen omkull din bur.

Ja, låt oss svärma, ja, låt oss vandra,
där yppig skymning bland rosor rår!
I morgon blyges man för varandra,
att man var säll som en gud i går.

I dag jag än kan få folk att lyssna,
fastän jag blott har en svag tenor;
i morgon blir det min lott att tystna
för någon röst, som är stark och stor.

I morgon skall man ha glömt det hela,
i dag dock lever min lilla dikt
och låter fritt små fontäner spela
i lust och solljus och tillförsikt.

Sitt ner och plocka bland mina rosor
och rör med läpparna vid mitt vin!
På alla stigar, på alla kosor
jag slår den ljudande tamburin.

NINA LA LAVANDAJA.[1]

(Napoli.)

"Och är jag bara en lavandaja,
jag kallas Nina den sköna dock,
och herrar vända sig på Chiaja[2]
för att se fladdra min mörka lock.

Jag kunde slippa gå kring och tvätta,
men få stoltsera i nya skor;
dock väl jag minns, hur det gick Giulietta,
och därför aldrig jag smickret tror.

Jag vet, han endast bär ont i hågen,
den rike sprätten, av smekord full.
Jag vet en fiskaresång på vågen,
som klingar bättre än myntat gull.

[1] Tvätterskan. [2] Huvudgata i Neapel.

Digitized by Google

Antonio är en munter sälle
och god i innersta hjärterot.
Vi äro födda på samma ställe
i Portici vid Vesuvens fot.

Med röda mössan ner på sitt öra
han ofta kommer i egen slup
att mig dit bort över golfen föra —
jag får mig spegla i blåa djup!

Då båten stannar på strandens bankar,
i land han bär mig på kraftig arm,
och hjärtats slag ha förrått hans tankar,
då jag var tryckt till hans breda barm.

I kväll vi ses[1] i en tarantella[2]:
då tror jag nog han vill passa på
en sakta fråga till mig att ställa —
och nog jag vet, vad jag svarar då!"

Så med sin tvättkorg på väg till källan
sjöng solskensbarnet från Portici.
På bara fötter i tarantellan
hon dansar sorgerna lätt förbi.

BELLMAN I MADRID.

Med glädjetårar fick jag dig i handen,
du, som bland skalder helst jag lyssnar på!
På Prados[3] horisont, den pinsamt blå,
jag såg min vita svan från Mälarstranden.

Då skuggan krymper på den heta sanden
och rödbrun botten syns i sinad å,
skall nordens sångmö vid min gräsbänk stå,
där korkträdsgrenar mildra middagsbranden.

Jag låter vimlet draga mig förbi:
mantillor fladdra, mörka ögon smäkta,
solfjädrarna kring vita skuldror fläkta. —

Fast mörka ögon smäkta, går jag fri!
Jag tror de sköna saken så förklara:
Han läser Don Quixote[4], låt honom vara!

[1] Träffas. [2] Ital. dans. [3] Promenadplats vid Madrid. [4] Cervantes' berömda roman.

Digitized by Google

GÖTTINGEN.

Stilla Göttingen, där muser[1] trygga
bo och bygga
bak den lummigt skuggiga bastion!
På de forna
fästningsvallar, promenader vordna,
lindar stå, en fridens garnison.

Här bor Pallas kungligt, ingen annars;
hennes grannars
hus och hem ej stolt sig torna just.
Inga varor
här till spegelfönster locka skaror
med fåfänglighetens ögonlust.

Men till murar, lågt från marken lyfta,
blickar syfta,
dragna dit av skrift på marmorhäll:
namn, som bäras
högt på ryktets arm, här sett sin äras
ljusa morgon eller lugna kväll.

Göttingen, mot dina gröna vallar
dämpat svallar
fejdens, flärdens sömnlöst yra brus;
djupt inunder
tindrar upp emellan hagtornslunder
studielampan i den lärdes hus.

Då hans blonda dotter rör tangenter,
stå studenter
lyssnande i dunklet utanför:
svärmerier,
Schuberts[2] månskensljuva melodier
ut i doftfull sommarnatt hon strör.

Här, i detta hulda hörn av världen,
mätt av färden
vandrarn stannar, barmen vidgas fri.
Milt förgätna
på en bänk, där lindens skuggor tätna,
tankens bördor, liksom ränselns, bli.

[1] G. är framför allt universitetsstad, »musernas och Pallas Atenes hem.»
[2] Österrikisk tonsättare, † 1828.

Digitized by Google

Utan fruktan att hans byggnad ramlar,
drömmen samlar
luftigt virke till en framtidshamn:
där finns Eros,
finns musik och blommor och Homeros,
ro och glömska och en öppen famn.

NOLI ME TANGERE.[1]

Jag torgför ej mitt hjärtas lust och kval
att skrynklas ned av obekanta händer.
Min fantasi dig bjärta lekverk sänder,
men känslans helgedom hålls aldrig fal.

Om du ej misslynt strax mig ryggen vänder,
kom i min park! Den är så mörk och sval.
Gå där bland blommor ifrån södra länder
och se skulpturerna kring min portal!

Men över tröskeln skall jag dig ej föra.
Förstenad dörrvakt blott får äga öra
för skygga gäster utav doft och ljus.

Du nödgar mig — välan, ett ord jag ropar,
som slott och park i blinken undansopar,
och vad du ser, är virvelsand och grus.

TILL DEN HÖGFÖRSTÅNDIGE.[2]

Ja, du fick rätt! Jag sett i spillror flyga
det land, som varit min gudomlighet.
Om än jag vågar med en dödskrans smyga
till franska ärans grav — förlåt mig det!

Med motbevis, som svärdshugg tunga, dryga,
du mitt förstånd till andra sidan slet,
men hjärtat ej du mäktat övertyga,
det stackars hjärtat, som så litet vet.

Vingskjutne örn, vid dina fjädrars susning
har samma hjärta bävat av förtjusning
och ber nu blott att dela få din skam!

[1] »Rör mig icke!» [2] Dikten, daterad 30 jan. 1871, syftar på Frankrikes nederlag i fransk tyska kriget.

Digitized by Google

Min plats är ej, där segerlyckan skiner,
jag stannar kvar hos svärtade ruiner,
att gråta ut vid stympad pelarstam.

SVARTA SVANOR.

Svarta svanor, svarta svanor
glida som i sorgetåg,
leda sjunkna solars skimmer
i den nattligt dunkla våg.

Mörk, liksom i eld förkolnad,
är den rika fjäderskrud,
näbben, stum i blodig purpur,
ännu bär om branden bud.

Vita svanor tamt i vassen
kryssa efter gunst och bröd.
Ut på djupet, svarta svanor,
ut, I barn av natt och glöd!

STOCKHOLMSBILD.

Nu ljuvlig junidag
med dröjande behag
för några korta timmar avsked tager,
och Mälarns fagra stad
står i ett ljusens bad
med gyllne stänk i solnedgångens dagar.

I rosenfärgat flor
höjs glimmande och stor
ur huskonturer Katarinas kupa,
av master och av rår
en skog i skugga står
inunder strand, dit södra bergen stupa.

De höga fönstrens rad
i lejongul fasad
utåt Norrbro från kungaborgen glindrar,
då tända lyktors sken
i Strömparterren ren
emellan trädens gröna massor tindrar.

Ur virveln under bron
en dämpad, sällsam ton
i farten följer med den snabba strömmen,
musik i fjärran hörd,
på lena fläktar förd,
försmälter i den ljusa sommardrömmen.

Digitized by Google

Kring lummig Kungsträdgård
med fullare ackord
orkestern genom mänskovimlet brusar.
I skymningen förblir
en punkt av silverskir,
där mitt i dunkel park fontänen frusar.

Från fuktig mull och grus
en doft liksom ett rus
känns eggande i ljumma luften simma;
i denna mänskoflod
finns farligt ungdomsblod
och ögon spela och cigarrrer glimma.

Men himlens djupblå fält
är likt ett florstunt tält,
där morgonrodnan jämt på dörren gläntar.
Bak fjärran Djurgårdsberg,
med ständigt högre färg,
står nästa dag otålig ren och väntar.

NYA OCH GAMLA STOCKHOLM.

Nya Stockholm, det är dagen,
full av övermodig ton,
härs och tvärs igenomdragen
utav pratsam telefon;
nya gator, storstadshus,
nya anleten och sinnen —
vilsna vandra mina minnen
här i detta skarpa ljus.

Gamla Stockholm, det är natten,
tigande i månljus ro:
silhuett[1] mot blanka vatten,
stiger slottet med Norrbro.

Sent av skymningstrolleri
tavlans brister övertäckas,
ekon svagt i fjärran väckas
som en Bellmansmelodi.

Gamla Stockholm, det är vila,
ljusförklarad återblick.
Nattens stilla syner sila
nervers svala läkedrick.
Ja, det är min ungdoms stad —
svärmisk, rik på sång och fägring,
darrar den, en älskad hägring,
över stjärnstrött Rosenbad[2].

KUNG ERIK.

Sakta glida vimpelprydda båtar,
Mälarn speglar röda aftonskyn,
åror plaska under valthornslåtar,
lövskog doftar invid vattnets bryn.

[1] Skuggbild. [2] Hotell och restaurant i Stockholm, nära Norrström. Ljusen där och i omnejden synas för skalden som »strödda stjärnor».

Digitized by Google

Fäll nu åran, slupen lägg på svaj[1] —
vagga utan mål en natt i vackra maj!
Valthorn, tystna nu!
Eko, lyssna du:
kung Erik leker på luta.

Konung Erik på sin luta leker,
lutan lagd på silkesstickat knä,
och den vita handen välljud smeker
fram ur silversträng och cederträ.
Liten Karin lyssnar tyst därpå,
tills i hennes ögon stora tårar stå.
Är herdinnan min
icke glad i sinn'? —
Kung Erik leker på luta.

Fruktar du försåt ifrån min broder,
hertig Rödskägg — Säg, min tankes sol?
Än jag håller fast i rikets roder,
än jag sitter på kung Göstas stol.
Till dess dagen purprar bergets hatt,
låt oss älska blott i vårens ljusa natt!
Det är långt igen
än till morgonen —
Kung Erik leker på luta.

Liten Karin, unge kungen ber dig:
bliv du min och Stockholms borg du får.
Säg ett ord, och jag guldkronan ger dig
att förblekna kring ditt gyllne hår.
Jag är Erik, vackra drömmars kung:
smidd av månestrålar, känns ej kronan tung.
Gråt ej, barnet mitt,
så blir riket ditt!
Kung Erik leker på luta.

* * *

[1] Svängning kring ankaret; »för ankar».

Digitized by Google

KARL DAVID AV WIRSÉN.

BÖCKER OCH KÄRLEK.

När stum du sitter vid ditt arbetsbord
och glömmer för en bok den vida jord

och hon, som blev ditt allt, sig smyger då
att sina armar om sin älskling slå,

så säg ej buttert: lämna mig i fred!
Nej, lämna boken du, och gör så med!

Ty gråa luntor har du alla dar,
men ej du vet, hur länge hon är kvar.

Och mången man, som sitter ensam nu,
så gärna ville störas just som du.

Låt kärlek måla pärmeboken full
med miniatyrer, skinande i gull!

Då skall, du arme, om ditt hem blir tomt,
den gamla boken stråla helgonfromt,

och just på sidan, där du störtes då,
ett änglahuvud vinkande skall stå.

KOM!

Om en sorg ditt hjärta gömmer,
som du aldrig, aldrig glömmer,
vandrande på törnestig,
älskling, hur än världen dömer,
kom till mig!

Ej jag frågar, ej jag klagar,
men i dina mulna dagar
vill en strimma sol jag se;
om mitt löje dig behagar,
vill jag le.

Röda rosor har jag inga,
men de vita vill jag bringa,
bundna i en vallmokrans.
Känn, hur himlen ger de ringa
doft och glans!

Skall du långt i världen ila
genom skogar tjugumila,
glöm ej bort mitt fågelbo!
Kom, när helst du längtar vila:
här är ro.

Digitized by Google

Tystnad finns, om du behöver,
skugga finns här dagen över,
när du gått dig febervarm,
och de vilsna ögon söver
trogen barm.

Ej den lilla källan frågar,
larmande, vad brand dig plågar,
men mot sår och törst och kval
utan ord sin dryck hon rågar
lugn och sval.

ADVENTET.

När vintern grytt, om rörd du känner då,
trots köld och frost, en fröjd till hjärtat gå
lik den, du förr en gång som barn har känt,
förundras ej: det är advent, advent!

Om i din själ, där jordens lustar dö,
det faller några korn av himmelsk snö
och Edens dörr sig öppnar lätt på glänt,
förundras ej: det är advent, advent!

Om i ditt bröst med ofördunklat sken
den stjärna strålar, huld och silverren,
som för de vise män en gång sig tänt,
förundras ej: det är advent, advent!

Om denna dragningskraft du röna får,
som stjärnors liv och andars genomgår
och till det Hela lockar vart fragment,
förundras ej: det är advent, advent!

Igenom luften vinterkall och klar
med vindens sus en himmelsk stämma far:
"Det barn skall födas snart, som Gud har sänt!
Vak upp till fröjd: det är advent, advent!"

HERR OLOF.

På ängen under det mörka fjället,
där är det ställe, där leken går
från solnedgången till hanegället,
och helst när månen på fästet står;
de ljusa lindar
där hålla vakt,
ej störs av vindar
den tysta trakt,

Digitized by Google

men strålar darra på varje blad,
och gräset glittrar i daggens bad.
Kommen I ej?
Kommen I ej, herr Olof?

Jag trår igen till de yra ringar.
Jag var därnere i går och såg
den nejd, där älvornas drottning svingar.
Ett flor av silver på marken låg;
så mjuk var dimman
i enslig dal,
och sen var timman
och rymden sval;
i aftonluften jag hörde då
en sakta susning på ängen gå:
Kommen I ej?
Kommen I ej, herr Olof?

Då brusto alla de forna banden,
förtrollad in jag i ringen smög,
och älvan räckte mig svala handen
och bort i tumlande dans jag flög.
Som is det kändes,
som eld det var;
en längtan tändes
så underbar,
min gång blev lätt på den dävna mark,
och sången klingade mera stark:
Kommen I ej?
Kommen I ej, herr Olof?

Ur ängen doftande blommor trängde,
som ingen än uppå jorden sett,
och ljusa parker, där frukter hängde
med saft, som hemliga djup berett;
ur fjärran smekte
oss bäckens sus,
och hjordar lekte
i månens ljus,
och dalen glänste i blått och vitt,
och jublet brusande steg och fritt:
Kommen I ej?
Kommen I ej, herr Olof?

Digitized by Google

Men älvadrottningen log ett löje
och rörde snabbt med ett steg min fot:
"För dig har jorden ej mer ett nöje,
för dig, herr Olof, är ingen bot."
Och som hon ropat
de orden kallt,
var undansopat
i blinken allt,
i jorden älvornas lek försvann,
men än ur jorden mig sången hann:
Kommen I ej?
Kommen I ej, herr Olof?

I blommor alla i jorderike,
I matta fröjder, jag hatar er!
Jag vill till blommor förutan like,
jag vill, I luftiga barn, dit ner!
Min fot hon rörde,
den spritter än;
den ro, hon störde,
ej föds igen,
och röster klinga mig jämt emot:
"För dig, herr Olof, är ingen bot!
Kommen I ej?
Kommen I ej, herr Olof?

FÖRKÄRLEK.

Älskar jag vandra över
doftande äng av klöver,
väppling att plocka, höra
ringa emot mitt öra
klockor från byn en kväll —
är mig dock mer förtrogen,
långt mera ljuvlig skogen,
full utav fågelbon,
tjärnen som sabbat firar,
kärret, där odon spirar,
mossöverdragen häll,
solstoft, som vänligt dammar
fram mellan furustammar,
där, vart jag blicken vänder,
vimlande stå legender,
sagor ur forndagstron,
där i de höga träden
brusar i djupa kväden
vindarnas orgelton.
Älskar, när kväll är inne,
läsning och glam mitt sinne,
språk om vad skalder sjungit
eller en konstnär tvungit
mäktigt ur marmorn ut —
mer, när jag överväger,
älskar jag barnets läger,
älskar jag stanna där,
lyssna på andedragen,
lugna, som böljeslagen
gå, när en dag är slut,
älskar, när månsken faller
in genom fönstergaller

Digitized by Google

rätt på hans gunghäst, tänka:
snart skall den lille länka
färden, som plikten lär,
stridernas fåle styra
eller i salig yra
fålen, som vingar bär.

Älskar jag sång om ära,
höra, hur hjältar skära
härligt i middagsdager
bragdernas friska lager,
stormande ryktets höjd —
mer dock än segersången
sången om undergången
blivit mig dyr och skön,
mest den, som vägen rödde,
mest den, som föll och blödde,
skänker mig tacksam fröjd,
mera än glädjen nöden,
mer än triumfen döden,
mera än lyckosvallet
offrande hjältefallet
bringar jag prisets lön,
Hektor och ej Peliden[1]
syntes mig störst i striden,
ädlast i stormens dön.
Älskar jag se en tärna
stråla som festens stjärna,
älskarns pokal kredensa,
blända och överglänsa,
varm som en Tizians[2] bild —
hellre jag går till vården
borta på kyrkogården,
lyssnar på almens sus,
lyssnar på sparvens pickning,
ser, hur med söm och stickning
änkan där sysslar mild,
sjunkande dagens glitter
hult på var maska sitter,
flyende aftonsolen
skimrar på trädgårdsstolen,
tätt invid dödens hus
barnen på gräs och tuva
leka som hök och duva,
kvällen är sommarljus.

Älskar jag skämt, som spritter,
lärkornas jubelkvitter,
mänskornas muntra vimmel
under en molnfri himmel,
löjen förutan tal —
fjärran från allfarvägen
är dock min fröjd belägen,
dväljes min själs behag
djupt i de lundars gömma,
där edra toner strömma,
koltrast och näktergal!
Där i den mörka dager
lyckan är vemodsfager,
skuggan, som sänks däröver,
oron till vila söver,
dämpar mitt hjärtas slag,
där under lönnars susning
fann jag, till min förtjusning,
diktens viol en dag.

BORTOM!

Bortom blåa fjärden
stod min längtan, när ett barn jag var,
och jag växte upp, och snart mitt segel
sväva fick på vikens klara spegel,
längre, längre bort mig jullen bar.
Sedan dess från fjärd till fjärd jag drivit,
mina segel stormen sönderrivit,

[1] Akilles, son till konung Peleus. [2] Italiensk målare, † 1576.

Digitized by Google

men ändå
än som fordom mina drömmar gå,
fastän skymning ren betäcker färden,
bortom blåa fjärden.

Bortom gråa fjällen
stod i flydda barndomsår min håg.
O där bortom var en värld av under,
o där bortom susa hoppets lunder,
svalkade av evig glädjes våg.
Jag dem sedan sett. Hur ljuvt de logo!
Hur de skoningslöst mitt bröst bedrogo!
Men ändå
än som fordom mina drömmar gå,
fast det lider mer och mer mot kvällen,
bortom gråa fjällen.

Bortom himlaranden
log ett sagoslott mot barnets syn.
Dit var långt, men målet skulle vinnas
och där borta skulle lyckan finnas,
jag dess hägring såg på morgonskyn.
Och jag for så långt jag kunde fara,
himlaranden drog sig undan bara.
Men ändå
än som fordom mina drömmar gå,
fastän livets möda tröttat anden,
bortom himlaranden.

Bortom mörka griften
stod för gossens blick Gud Faders hus,
goda barn få där tillsammans vandra,
syskon där få återse varandra,
rymden är av änglavingar ljus.
Stämmor hörde jag sen dess, som sade,
att ej barnets tro en mening hade,
men ändå
än som fordom mina drömmar gå,
fast mitt hjärta kylts av år och skiften,
bortom mörka griften.

Digitized by Google

"FRID VARE EDER!"

Bleknat och kallt var livet,
sedan de Honom miste,
skeppet var väderdrivet,
vandrarn sin väg ej visste,
mördad är herden vorden,
ensam och skygg är hjorden,
efter den store döde
världen är öde.

Kvällen står mörk i dalen,
himlen ur skyar gråter,
samman i nattvardssalen
sitta de elva åter.
Stilla vid aftonstunden
susar i brödrarunden
djupt genom varje sinne
Mästarens minne.

Dörren är lyckt, ty fara
hotar ännu hans vänner,
hotar den stilla skara,
vilken hans namn bekänner.
Gryende hopp, som bävar,
dock genom rummet svävar —
Simon ett budskap bådat:
Herren han skådat.

Sorg, som all fröjd förnekar,
"allt var en villa" säger;
klentro, som ängsligt tvekar,
bidande överväger.

Då, medan sorlet tiger,
fram han i kretsen stiger,
famnen åt alla breder:
"Frid vare eder!"

Heliga aftontimma!
Tiden din bild ej skymmer.
Kom att förklarad glimma
under vår själs bekymmer!
Mästare, träd, som förr en
gång, genom lyckta dörren!
Tala, som förr, jag beder:
"Frid vare eder!"

Tvekan de bästa plågar,
tvivlet vårt sinne lycker,
Tomas ej hoppas vågar,
klentron sig vishet tycker.
Kom genom lyckta hjärtan,
bringa den frid i smärtan,
vilken ej världen giver,
men som förbliver!

Kom att Dig uppenbara
nu, när de ting, som stunda,
ofta en vilsen skara
tvekande tycks begrunda,
säg, när vi oss förvilla:
Salige de, som stilla
tro, i en tid av våda,
fast de ej *skåda!*

UR SÅNG ÖVER ESAIAS TEGNÉR.

Uppläst på svenska akademiens högtidsdag år 1882.

1.

Svea.

Det var gryning. Bleka stjärnor syntes än i morgontimman,
runt om vattendragen bredde, bävande, sin slöja dimman,
all naturen stod i väntan, nordiskt sträng och allvarsam,
några stångjärnslass från Rämen[1] körde över vägen fram.

[1] Brukse gendom i Värmland, tillhörig Tegnérs svärfader, Kristoffer Myhrman

Digitized by Google

Mannen vid den ena foran gav åt hästen slaka tömmar,
skred vid kärrans sida stilla och försänkt i ljusa drömmar,
och när solen gick ur töcknen, klarnande allt mer och mer,
log han själv ett soligt löje. Och den mannen var Tegnér.

Armod var hans rike andes fadersarv och barnaöde,
men hans hjärta sökte tidigt hugnad hos de store döde,
lyssnande på harpotoners ljud från Ossians vålnadsvärld
eller svingande vid Troja hjälmbusksmyckad Hektors svärd.

Nu från Lund på gästning kom han än till Värmlands skog och branter.
För en tid professorn lämnat sina kära folianter,
gläds att dela folkets mödor, gläds att leva bergslagsliv,
och i dag med några vänner kör han järn till tidsfördriv.

Och de vandra hela dagen, uppför höjder, genom dalar,
höra forsens larm och bruset djupt ur skogens pelarsalar,
skåda aftonrodnad glöda mellan mörka granars träd,
medan tätt, ur fjärran smedjor, hamrar dåna över städ.

Kvällen kommer, norrskensflammor över himlarymden jaga,
och högtidlig står naturen som en djup, oändlig saga,
månen över skogen blickar med en dager vit och kall,
och från stångjärnslassen klingar smidda stängernas metall.

Men hos skalden rörs av tankar nu en ny, oändlig kedja,
denna dag ett sångarsinne flammat som en vapensmedja,
och en själ, som länge bidat, fann i dag sitt sökta mål,
smältan formats har på härden till en dikt av järn och stål.

Ty i dag bland djärva klyftor, under sus av höga furen,
föds en sång, som heter Svea, föds i nordiska naturen,
dristig såsom den och enkel, hög som den och allvarsam,
och i dag i Svenska dikten blomma nya vårar fram.

Sångens barn fick faddergåvor, vart av vänner ej förgätet,
forsen gav sin friska klarhet, norrskenshimlen majestätet,
allvar gav den djupa skogen, sagofärg den mörka tjärn,
Värmland gav sin rika skönhet, Rämen gav sitt bästa järn.

Till den sången ej linnéan lämnat dofter från sin tuva,
ty det väldiga, det starka trives där och ej det ljuva,
vallsång ej, men kämpakväde, den av hjältelynne är,
och violen ej, men furen sprider ut sin ånga där.

Digitized by Google

Fosterlandet stått i väntan. Denna dagens morgontimma
bröt sig diktens sol sin bana genom länge lägrad dimma,
och förrn kvällen var till ända, forna formers välde flytt:
Si, det gamla är förgånget, allt skall varda ungt och nytt!

Stolt alexandrinen skrider, men ej mer i hovmanskläder,
kommer ej med ambravindar, men i blåst och nordanväder,
tills att sist den genombrytes, likt den smak, vars barn den var,
och i nya djärva rytmer sången brusar underbar.

Och vår höga hjältemoder, som av sår sig mattad kände
och med skölden söndersplittrad nyss ur striden återvände,
tyckte av en ynglings lyra stillas en omätlig sorg
och av sångens trolldom muras nu ett andligt Sveaborg.

4.

Under vandringen.

Nu skrider snart århundradet mot sitt slut
och sparsamt hörs bland skuggorna fågelsången,
snart seklets vesperklocka har klingat ut,
vi vandra nu i dröjande solnedgången.

I kvällsolsglöd gå släkten och folk framåt
på skilda banor, allt som dem Herren ställde;
så blev ett särskilt kall, blev en särskild stråt
ock förelagd för barnen av Sveavälde.

Än döljes väl i rymder, dem ingen såg,
det mål, som mänskosläktet för färden äger,
men tåget tycks ett stolt Alexanderståg,
och tusen röster tala om bragd och seger.

"Vi tytt naturen, under ej finnas mer,
vart avstånd hävts, var hämmande skranka faller,
var mäktig fördom djärva vi brutit ner,
och tingen, herrar förr, blivit nu vasaller.

Det gamla mörkret fästen och vallar har,
men snabbt vi spränga murar, som våldet format,
på alla livets frågor vi vänta svar,
när vantrons gamla Babylon snart vi stormat."

Digitized by Google

Så ljuder sorlet än, som det fordom ljöd,
men stundom tyckes tåget i öknar stanna:
det är, som lede härarna brist på bröd,
och dock man beder ej om ett himmelskt manna.

Det brödet finns ej blott i det helga Ord,
det finns i allt, som stammar från andevärlden,
i höge skalders diktning dess kraft är spord.
O Svea folk, det brödet tag med på färden!

Som Filips son tog med i ett gyllne skrin
Homeri dikt, vart helst han än styrde gångarn,
tag med, o folk, det heligas skald Wallin,
tag Geijer med och väldige Fritiofssångarn!

När tåget hämtar rast vid en källas rand,
låt barnen läsa sånger av evig adel,
låt lille piltens knubbiga, späda hand
försöka lyfta strålande Angurvadel!

Den förste skald, han läser, må bli Tegnér
med sina klara, blänkande visdomssatser,
ett gyllne mynt, som rost ej får fläcka ner,
en rikedom för kojor och praktpalatser!

För tidens söner — utom i templets hamn —
sig röjer *evigheten* blott trenne gånger
med helig glädjerysning: i brudens famn,
i dödens stilla stund — och i skaldens sånger.

Så tag den stores dikt som en reskost, folk,
där under gulblå fanor din väg du skrider!
Han var ej blott din härliga forntids tolk,
han sång ett stöd kan bli i din framtids strider.

Låt sång från seklets morgon dig styrka ge
ännu i seklets skymmande aftontimma,
tills du en gång det eviga mål får se,
som folkens vandring äger, förklarat glimma!

I samlad skara stadigt på fädrens sed
vi vilja fram mot kommande öden draga.
Vi taga *svärd* och *bibel* och *lagbok* med
och främst bland sångens skapelser *Fritiofs saga*.

* * *

Digitized by Google

PER JOHAN EDVARD BÄCKSTRÖM.

TYSTNAD.

Tror ännu på en fröjd ditt sinne,
kläd i ord dock ej, vad du tror.
Slut det ödmjukt i hjärtat inne
och var nöjd med att där det gror.
Störst är lyckan ännu ej njuten,
fagrast blomman ej ännu bruten,
men i knopp, lik en gåta, sluten.
I dess tydning en sommar bor.

Stundens nöje i dagen träder
fram med yrande fröjdeljud,
men vad ädlast ett hjärta gläder,
trivs i tystnadens andaktsskrud.
Högsta glädjen, förrådd för ingen,
gömmer huvudet uti vingen
så som lärkan för solskensringen
och seraferna inför Gud.

HERR STENS VISA.[1]

Herr Sten, den unge Sture,
han stridde i Duvnäs skog,
och om mig så vingar bure,
jag vet, vart jag flöge, nog:
"I ärlige dalabönder,
slån sköldar och hjälmar sönder!
Vi frukta för ingen, vi.
Jag ser i min skara mången,
som kämpar för första gången;
men riddare kan han bli."

Herr Sten, den tappre Sture,
höll slag vid Brännkyrka by,
och om mig så vingar bure,
dit ville väl nu jag fly:
"Här gäller stå eller falla,
vem är mig en man för alla
och bär vår fana i dag?"
Då trädde där fram gullhårig
en yngling, en tjuguårig,
och svarade: "Det gör jag!"

Herr Sten, den trogne Sture,
han föll vid Åsunda sjö,
och om mig så vingar bure,
nu flöge jag dit att dö.
När slagen han låg på båren
och yrsnön lekte i såren,
de sina han blitt såg an:
"Vi bleknen I, män, för döden? —
Friskt mod! Ty när störst är nöden,
nog finner väl Gud sin man!"

UR ELEGIER.

I.

O barndomshem[2], du ljuva,
där runtom bautastenen
på griften, vari asaskalden vilar,
jag älskat varje tuva,
den svajande syrenen

[1] Ur »Fången på Kallö», dramatisk dikt, uppförd 1870. [2] Lantstället Annelund vid Stockholm, en gång tillhörande P. H. Ling (förf. till »Asarne»), som där ligger begraven.

Digitized by Google

och böljans sorl kring böjda tårepilar —
när nu till dig jag ilar,
står parken kal och sluten,
förhärjad, öde.
Dess minnen äro döde,
och själv jag tycks mig främmande, förskjuten.

De blommor, glad och trägen,
från morgonen till kvällen
i dalen här jag skördade och sådde,
vart ha de tagit vägen?
Och dessa smultronställen
och rosenhäckar, dem jag ensam nådde?
De, också de, förrådde
den gäst, som hos dem ofta
sin fristad funnit.
De vissnat, de försvunnit!
Blott ogräs frodas — rosor mer ej dofta.

Från gulnat löv, som gömmer
min barndoms blomsterskara,
som svar en sakta viskning når mitt öra:
Vem är väl du, som drömmer?
Har du ej själv att svara
för blommor, värda mer och mindre sköra,
dem åren fått förgöra?
Är du densamme sedan
från oss du vikit?
Nej — själv du vissnat redan
och det är du, men icke vi, som svikit.

V.

Hör jag, vid boken lutad,
ett jägarhorn, som klingar
om farans trots och sorglöst mod i hågen;
ser jag, när dag är slutad,
fly hem på vita vingar
en segelslup med sång och glam på vågen;
ser jag de muntra tågen
vid bjällerklang, när dagen
i rimfrost glittrar,
och som en lärka kvittrar
var ungmö, och var körsven är betagen:

Digitized by Google

ser jag i valsens kretsar,
när marmorskuldror skälva
och kinder gropas, ögon le och brinna,
i blommor, guld och spetsar,
en sextonårig älva
förbi mig sväva, glänsande försvinna;
ser jag en ryttarinna
med snövit plym i hatten
på lustfärd draga,
till skogens sommarsaga
och branterna kring insjöns kornblå vatten:

då, kära böcker, ville
jag lämna allt ert värde,
då tycks jag mig ej riktad, men bestulen,
och lik den blinde lille,
som nog sin läxa lärde,
men instängd satt vid barnens dans om julen.
Min färd är lång och mulen,
och fjärran ser jag hamnen,
trots år av strider.
Lik mycket! Dagen skrider,
och lampan tänds — och boken öppnar famnen!

* * *

ALBERT TEODOR GELLERSTEDT.

Ur STENS VISOR.

IX.

Tystnen, visor!
Sten har somnat.
Döden kysste
smärtfullt, löjet domnat.

Glimt bak molnen:
barnblick slutits;
barnkinds rosor:
all vår lyckas brutits.

Jollrets ljuva
bud, som bringat
fröjd ej nämnbar,
o, det har förklingat!

Men hans öga
ej skall tåras,
ej hans hjärtas
fina rötter såras;

hand ej lära
skall att svika,
fot ej slinta
eller vilse vika.

Digitized by Google

Gud gav anden
lov att gina[1]
framom öknen,
där hans källsprång sina.

Fröjdens, änglar!
Ty den glade
ej ett stoftgrand
på sin vithet hade.

Tystnen, smärtor!
Höves klaga,
att den kära
kunde Gud behaga?

X.

Här är den gröna planen,
du skulle leka på;
här står det forna korset,
du skulle undra på.

Här står den grå ruinen,
du skulle rädas för;
här är den djupa brunnen,
du skulle aktas för.

Nu rörs ej dagg på planen,
ej trampas minsta knopp,
och ej till korsets armar
ser liten pilgrim opp.

Ej kring den grå ruinen
ett barn i undran går,
och ej till brunnens spegel
nu barnatraktan står.

Till himlens ljuva ängar
han bjuden är på fest,
mot Jesu öppna armar
han går, den lille gäst.

Han träder i det tempel,
som ingen rämna har;
han sitter vid den brunnen,
där sanning väller klar.

UR PÅ ALVAREN.

I.

Fälten här för sommarvinden
bölja ej med vågor gula,
och av ängens blomstervävar
hittar du med nöd en smula.

Inga gladlynt röda stugor
här med blanka rutor blinka,
inga vikar mellan dungar
här med solskensglitter vinka;

men ett landskap, olikt mängden
så i färgton som i linje,
en campagna[2] här dig möter
utan akvedukt[3] och pinje.

[1] Gå en genväg. [2] Campagna di Roma: romerska kampagnan (slätten kring Rom). [3] Vattenledning; dylika byggnader, mest i ruiner, från gamla tiden påträffas överallt på kampagnan.

Digitized by Google

Kom hit ut, när morgonstrålen
ner ur österns molnbädd hoppar,
förr än alla spindeltrådar
tappat daggens klara droppar! —

Långt, långt bort vid markens synrand
ligger havets stålblå strimma
där, som tappar små av vågskum,
seglen lätt i brisen stimma;

långsåt åsen väderkvarnar,
radade, jag tror visst hundra,
stå och korsa sig och storligt
på din morgonvandring undra,

och det skymtar fram en kyrka
ur en liten fjärrblå dunge,
som om duvor gömt bland träden
liten snövit, vingsvag unge.

Över åsens kam går röken
upp från bygden ut på näsen;
molnens skuggor glida över
tavlan tyst som andeväsen.

Men staffaget felas? Vänta —
vipan, bosatt i en tuva,
trippar mot dig, lyfter vänligt
på sin lilla fjäderhuva.

II.

Du, som svärmar blott för stolta
lundar och för lena ängar,
klarögd bäck och blanka sjöar,
sirligt lagda blomstersängar

och för sylvians nätta visor
i de väna nejders hagar,
följ mig ut på vida Alvarn
en av sommarns första dagar!

Är du kär i solsken, vill du
skåda himlens alla skyar
i ett dråpligt perspektiv, ej
villat bort av trän och byar;

vill du höra lärkor, icke
en och två som hemma över
dina tegar små, som bölja
utav råg och dofta klöver;

Digitized by Google

vill du höra tusenvingad
lovsång, vill du en gång känna
fläktar, som i snår ej suckat
ut sig — då är platsen denna!

Kom, och räds ej ensamheten,
veke son av stadens vimmel, —
kom hit ut till ostört jubel,
omängd luft och oskymd himmel!

* * *

KARL ALFRED MELIN.

SIGNES VISA.[1]

I Svaneliden
om sommartiden
där är så vackert på bergets topp:
där kan jag sitta ibland och drömma
och tiden glömma
och stirra timtals i himlen opp.

I Svaneliden
om sommartiden
där hör jag göken från Vänsjö strand:
då kan jag sitta gudslånga dagen
och räkna slagen
och inte göra det minsta grand.

I Svaneliden
om sommartiden
där ser man milsvitt i världen kring:
där kan jag sitta till kvällen sena
så helt allena —
och gråta, gråta... för ingenting.

KALLE KLYVERT.

Den värste tjuv, vi här ute haft,
var Kalle Klyvert från Ytter-Möja.
Det var en karl med huvud på skaft,
liten, men stark och kvick som en löja.
Gamle länsman, som söp, ni vet,
svor på att Tjuv-Kalle skulle bli bet,
men hur han försökte, den brännvinstunnan,
nog visste Kalle hålla sig unnan.

[1] Ur »Humleplockningen».

Digitized by Google

Så kom det en annan länsman hit;
gubben kunde ej längre duga,
fick sitt avsked, köpte en stuga
väster på land och en åkerbit.
Nu blev det annat ljud i skällan:
Kalle gick som ett får i fällan,
trodde, gamle länsman var kvar,
när redan den nye i farten var.

Man visste, att Kalle höll till för det mesta
på Björnholmslandet hos Anders Al,
så framt han inte var ute och stal,
och länsman tänkte försöka fresta.
Han kommer en dag i stickande storm
med överrock på sin uniform
och vaxdukshatt för att mössan spara,
så Kalle anade ingen fara.

Han stod vid strand och visade på,
var inlopp fanns och man bäst kunde landa.
Det var utom länsman i båten två
att hjälpa med rodd och gå honom tillhanda:
"Folk från land," tänkte Kalle, "som vill
se efter, var Anders Al håller till", —
för gubben var känd som en underlig sälle,
och mången kom dit för att se hans ställe.

Det var en koja av jord och ris,
som gubben rustat efter sitt sinne:
en glugg i taket, en häll till spis —
lågt, så man inte stod rak därinne.
Kalle gick först, de andra bakom,
och just som han fram till kojan kom,
högg honom länsman tvärt i kragen,
och Kalle begrep, vad klockan var slagen.

Han höll sig lugn, bad länsman gå in
och titta på våningen; visade genast
under en trasig fäll av skinn,
var silvret fanns, som han stulit senast.
Kalle var jämt en lustig gök:
"Jag väntade," sa' han, "just inte besök,
men nog finns det kaffe i Anders' panna,
om länsman vill vara gemen och stanna."

Digitized by Google

Länsman bad honom veta hut,
och Kalle fick vara sitt kaffe utan.
"Det går väl inte att söka muta'n?"
frågte Kalle, såg menlös ut.
Men då blev det allvar: länsman körde
Kalle på dörrn, och karlarna förde
gunstig junkern burdus till strand,
medan länsman själv tog Anders om hand.

Han gav först gubben en riktig skrapa
och skulle sen gå karlarna fatt,
hörde på avstånd prat och skratt
och såg dem stå på bryggan och gapa.
Då gjorde sig Kalle hastigt fri,
vräkte de andra på huvud i,
och innan länsman hans avsikt gissat,
hade han redan segel hissat.

Men just som han kastade linan loss,
hann länsman fram och sprang ned i båten.
Kalle högg tag i en duktig kloss,
och länsman fick, så han vart belåten;
han stupade kull och föll med ett skrik
över en toft, låg rakt som ett lik,
och när han fick sansen igen, då sträckte
Kalle till havs från domstol och häkte.

Det var på våren, bistert och kallt,
isen gick bort i samma veva;
marken var bar, men det syntes allt
snö i en eller annan skreva.
Kalle fick lov att styra mot vind
och hålla högt, så att sjön slog in,
och blåsten pinade mot beständigt, —
länsman slet ont och frös eländigt.

Han var icke van vid sådan färd —
unga gossen, knappt skägg på hakan;
låg med ett öskar till huvudgärd
på botten i båten, vit som ett lakan;
drog ibland efter andan svårt —
slaget måtte ha träffat hårt —,
men inte ett ord av klagan hördes,
fast Kalle märkte, att läpparna rördes.

Digitized by Google

Till sist såg han upp och tittade stort
på Kalle, som aldrig den blicken glömmer:
"Det lider," sa' han, "mot slutet fort,
och sen är det bäst, du snart dig gömmer.
Men det skall du lova att skriva till mor
och hälsa gumman från mig; hon bor" —
han nämnde adressen — "stackars mamma!..."
så miste han sansen på nytt i detsamma.

Kalle var litet trög ibland,
men nu skall jag säga, han genast vände,
gick i land vid en holme, tände
en duktig eld och fick länsman i land;
bar honom lätt, som det varit en fjäder,
ansade såret, värmde hans kläder,
pysslade om honom, stora karln,
precis som han varit ett riktigt barn.

Så bar han honom igen till båten,
bäddade honom försiktigt ned,
gjorde så mjukt som möjligt åt'en,
tog sin rock och sin tröja med;
stack så ut och seglade förligt,
tänkte försöka, så fort det var görligt,
hinna till närmsta doktor fram,
innan skadan blev allvarsam.

Det blåste och stormade rätt försvarligt,
fastän det saktat i någon mån,
men nu kom vinden akterifrån,
det kändes inte längre så farligt.
Länsman försökte med lock och pock
få Kalle att ta tillbaks sin rock,
men Kalle, som satt där så gott som naken,
ville ej höra ett ord om saken.

Ja, nog var han full med kanaljeri,
den Kalle Klyvert, om någon varit;
illa han gjort och illa han farit,
men mördare ville han inte bli.
Vad kunde man också av den begära,
som aldrig annat än ont fått lära
och aldrig träffat en enda själ,
som velat honom det minsta väl!

Digitized by Google

Nu var det på tid att ändring göra,
det hade, kände han, nått sin gräns;
så snart han länsman i ro fått föra,
skulle det bli ett slut med ens.
Så satt han, Kalle, tyst under färden,
gjorde sin räkning upp med världen,
och när han fattat en gång sitt beslut,
var han också karl till att föra det ut.

De kommo fram — det kunde väl vara
vid kvällsvardsdags — till doktorns gård;
länsman fick sig behövlig vård,
och sen bad han Kalle genast fara:
"för *jag*," la' han till, "blir aldrig den,
som gör dig något förfång igen, —
jag får väl, så snart jag kan göra nytta,
söka ett annat distrikt och flytta."

Men Kalle sa' från, att det inte var värt;
nu, när han var så pass på vägen,
tänkte han ge sig till Stockholm tvärt
och se, var Långholmen var belägen.
Och hur de funderade, — slutet blev,
att Kalle fick med sig från länsman brev,
där allt var i tydliga ord berättat,
så kunde han kanske få straffet lättat.

Det blev dock fästning, förstås, efter lag;
saken var klar och domarn tvungen.
Men efter en tid var länsman hos kungen,
och Kalle kom hem en vacker dag.
Länsman gav honom plats; han reder
sig duktigt, sägs det, sköter med heder
tjänsten sin, som sällan det sker, —
och Tjuv-Kalle heter han aldrig mer.

* * *

Digitized by Google

AUGUST STRINDBERG.

SAMVETSKVAL[1].

Det var fjorton dagar efter Sedan, således i medio av september 1870. Kopisten i preussiska geologiska byrån, för tillfället löjtnanten i reserven, herr von Bleichroden, satt i skjortärmarna framför skrivbordet inne i Café du Cercle, den lilla byn Marlottes förnämsta värdshus. Uniformssyrtuten med den styva kragen hade han kastat över en stolskarm, och den hängde nu där slak och hopfallen som ett lik, med de tomma ärmarna liksom krampaktigt fattande om stolsbenen för att skydda sig i ett fall med huvudet förut. I veka livet syntes märket efter sabelkopplet, och vänstra skörtet var alldeles blankpolerat av baljan. Ryggen var dammig som en landsväg; — herr löjtnanten-geologen kunde också om kvällarna studera terrängens tertiära[2] lagringar i kanten på sina nötta byxor, och när ordonnansen[3] kom in i rummet med sina smutsiga stövlar, såg han genast i spåren på golvet, om han gått i eocen- eller pliocenformationer.

Han var verkligen mera geolog än militär, men för tillfället var han brevskrivare. Han hade skjutit upp glasögonen på hjässan och satt med pennan vilande och såg ut genom fönstret. Trädgården låg där i all sin höstprakt, med äppel- och päronträd segnande mot marken av de skönaste frukter. Apelsinröda pumpor solade sig bredvid taggiga, grågröna kronärtskockor; brandröda tomater klättrade på käppar strax bredvid bomullsvita blomkålshuvuden; solrosor så stora som tallrikar vände sina gula diskar mot väster, där solen började dala; hela småskogar av dahlier, vita som nystärkt linne, purpurröda som stelnat blod, smutsröda som nyslaktat kött, laxröda som hjärtslag[4], man kallar, svavelgula, linfärgade, skäckiga, fläckiga, sjöngo en enda stor färgkonsert. Och så den sandade gången, bevakad av dessa jättelövkojor, svagt syrenfärgade, bländande isblå, halmgula, vilka drogo ut perspektivet ända bort, där vinfälten stodo brungröna, en småskog av tyrsosstavar[5], med de rodnande klasarna halvt dolda under löven. Och där bakom: sädesfälten vitnande, oskördade halm, med de överfyllda axen hängande sorgsna ner mot marken, med utspärrade agnar och skärmfjäll, vid varje vindstöt lämnande igen åt jorden sitt lån, utsprängda av safter som moderns bröst, när hon ej får giva sitt barn di. Och längst i bakgrunden Fontainebleauskogens[6] dunkla ekkronor och bokvalv, vilkas

[1] Ur »Utopier». [2] Tillhörande tredje huvudperioden av jordens utveckling, den s. k. tertiärformationen, vars äldre avlagringar kallas *eocen-* och yngsta *pliocenformationer*. [3] Soldat, kommenderad till tjänstgöring hos en officer. [4] Ett slaktat kreaturs samtliga inre delar. [5] *Thyrsos* el. *tyrs*, backanternas med vinlöv och murgröna omvirade stav. [6] Kring Fontainebleauslottet, 60 km. söder om Paris.

Digitized by Google

konturer upplöst sig i de finaste utklippningar såsom gamla brabantska spetsar, genom vilkas yttersta maskor kvällssolens vågräta strålar slogo in guldtrådar. Ännu besökte några bin de praktfulla honungsgömmena ute i trädgården; en rödhake slog några enkla kvitter i äppelträdet; men starka ångor kommo då och då stötvis från lövkojorna, som när man går på en trottoar och dörren till en parfymbod öppnas. Löjtnanten satt med pennan vilat gevär och syntes betagen av den praktfulla synen. Vilket skönt land! tänkte han, och hans tankar gingo bort till hemlandets sandhav, utprickat med några eländiga martallar, som sträckte knotiga armar mot skyn, som om de bådo om nåd från att drunkna i sanden.

Men den härliga tavlan, som infattades i fönsterkarmen såsom i en ram, skuggades då och då, regelmässigt som av en pendel, genom skyltvaktens gevär, vars blankblixtrande bajonett skar mitt över målningen och vände rätt under ett päronträd, behängt med de skönaste cinnobergröna och cadmiumgula[1] Napoleonspäron. Löjtnanten tänkte ett ögonblick bedja honom välja ett annat pass, men han vågade icke. Så lät han, för att undgå bajonettens blixtar, sina ögon vändas åt vänster ut åt gården. Där stod köksbyggningen med sin gulrappade vägg utan fönster, och med en gammal vresig vinstock uppspetad mot väggen som ett skelettartat däggdjur i ett museum; men den saknade både löv och klasar; den var död och stod som en korsfästad, fastnaglad vid den nedruttnade spaljén, utsträckande sina långa, sega armar och fingrar, som om den ville ta skyltvakten i en enda gastkramning var gång, han vände i dess närhet.

Löjtnanten vände sig bort från synen och lät blickarna falla ned på skrivbordet. Där låg det ofullbordade brevet till hans unga hustru, som blivit hans för fyra månader sedan, två månader innan kriget bröt ut. Bredvid fältkikaren och franska generalstabens karta låg Hartmanns Philosophie des Unbewussten[2] och Schopenhauers Parerga und Paralipomena[3]. Plötsligt steg han upp från bordet och gick några slag i rummet. Det var den nu flydda artistkoloniens samlings- och matsal. Väggarnas boaseringar[4] voro i kasetterna[5] prydda med målningar i olja, minnen av soliga stunder i det sköna, gästfria landet, som upplät så generöst åt främlingen sina konstskolor och sina utställningar. Här funnos dansande spanjorskor, romerska munkar, kustpartier från Normandie och Bretagne, holländska väderkvarnar, norska fisklägen och schweizeralper. I ett hörn hade ett valnötsstaffli krupit ihop och tycktes gömma sig i skuggan för några hotande bajonetter. En nersmetad palett hängde med ännu blott till hälften torkade färger och såg ut, som en urtagen lever i ett triperiefönster[6]. Några spanska eldröda

[1] Svavelkadmium är en gul fällning, som nyttjas till målarefärg. [2] Den tyske filosofen Hartmanns förnämsta verk, utkommet 1869. [3] »Supplement och tillägg», filosofiskt verk av Schopenhauer, † 1838. [4] Brädfodring, panelning. [5] Fälten (rutformiga el. rektangulära). [6] *Triperie* (fr.) = kötthandel.

Digitized by Google

milismössor[1], målarnas uniformsmössa, hängde med märken av svett och halvt blekta av sol och regn på klädhängaren. Löjtnanten kände sig generad, som när man trängt sig in i en annans bostad och väntar, att värden skall komma och överraska. Han stannade därför snart i promenaden och satte sig vid bordet att skriva på sitt brev. Han hade de första sidorna färdiga, fulla med hjärtliga utgjutelser av sorg, saknad och farhågor, då han nyligen fått underrättelser, bekräftande hans glada förhoppningar om att han skulle bli far. Han doppade nu pennan, mera för att få någon att tala vid än för att egentligen meddela underrättelser eller begära upplysningar. Och så skrev han:

"Såsom till exempel, när jag kom med mina hundra man, efter fjorton timmars marsch utan mat eller vatten, till en skog, där vi råkade en övergiven proviantvagn. Vet du, vad som hände? Uthungrade, så att ögonen stodo i huvudet som bergkristaller i granit, upplöste sig truppen och kastade sig som vargar över maten, och då den var knappt tillräcklig för tjugufem man, råkade de i handgemäng. Mina kommandoord lyssnade ingen till, och då sergeanten gick lös på dem med sabeln, slogo de ner honom med gevärskolvarna! Sexton man blevo liggande på platsen, sårade och halvt döende. De, som kommo över maten, åto så hejdlöst, att de blevo sjuka och måste lägga sig ner på marken, där de genast föllo i sömn. Det var landsmän mot landsmän, det var vilddjur, som slogos för maten!

Eller när vi en dag fingo order att i hast kasta upp skyttevallar? Det fanns intet annat att tillgå i den skoglösa trakten än vinrankorna och deras käppar. Det var en upprörande syn att se, huru vinfälten inom en timme voro skövlade, huru stockarna med löv och klasar röckos upp för att bindas till faskiner[2], som voro helt våta av de krossade, halvmogna druvornas saft. Man försäkrade, att det var fyrtioåriga vinstockar. Och vi förstörde alltså fyrtio års arbete på en timme! Och detta för att, själva skyddade, skjuta ner dem, som odlat faskinerna. Eller när vi skulle tiraljera[3] i en oskuren veteåker, där kornen risslade om fötterna som snöbark och halmen lade sig ner att ruttna vid nästa regnskur? Tror du, kära, älskade hustru, att man kan sova lugnt om natten efter sådana dåd? Och ändå, vad har jag gjort annat än min plikt? Och man vågar påstå, att känslan av uppfyllda plikter skall vara den bästa huvudkudde!

Men det finnes ännu värre saker, som förestå! Du har kanske hört omtalas, att franska befolkningen, för att öka sin armé, rest sig i massa och upprättat frikårer, som under namn av franc-tireurs söka skydda sina gårdar och fält! Preussiska regeringen har icke velat erkänna dem som soldater, utan man har hotat att låta skjuta ner dem som spioner eller förrädare, när de anträffas! På grund av, säger man, att det är staterna, som föra krig, och icke individerna! Men äro icke soldaterna individer? Och äro icke dessa franc-tireurer

[1] *Milis* = lantvärn. [2] Risknippen. [3] Fäkta i spridd ordning, »sprida oss».

Digitized by Google

soldater? De hava en grå uniform såsom jägareregementena, och uniformen gör ju soldaten! Men de äro icke inregistrerade[1], invänder man! Ja, de äro icke inregistrerade, emedan regeringen varken haft tid att inskriva dem eller kommunikationerna med landsbygden varit så tillgängliga, att det kunnat ske! Jag har just tre sådana fångna här i biljardsalen bredvid och väntar varje ögonbilck order från högkvarteret rörande deras öde."

Här avbröt han skrivningen och ringde på ordonnansen. Denne, som hade sin post i skänkrummet, stod ögonblickligen inne i salen hos löjtnanten.

"Hur är det med fångarna?" frågade herr von Bleichroden.

"Väl, herr löjtnant, de spela guerre[2] som bäst och äro vid gott mod!"

"Giv dem några buteljer vitt vin, men av den svagaste sorten! . . . Ingenting passerat?"

"Ingenting passerat! Skall ske, herr löjtnant!"

Herr Bleichroden fortsatte att skriva:

"Vilket egendomligt folk, detta franska! De tre friskyttarna, jag nämnde om, och vilka möjligen (jag säger möjligen, ty jag hoppas ännu på det bästa!) möjligen skola dömas till döden om några dagar, spela just nu biljard i rummet bredvid mitt, och jag hör skramlet av deras köer mot bollarna! Vilket lustigt världsförakt! Men det är ju ståtligt att så kunna gå hädan! Eller det bevisar, att livet är bra litet värt, när man så lätt kan skilja sig ifrån det. Ja, jag menar, när man icke har sådana kära band, som jag har, vilka binda en vid tillvaron. Du missförstår mig väl icke och tror, att jag menar, att jag är bunden . . . Ah, jag vet icke, vad jag skriver, för jag har inte sovit på många nätter och mitt huvud är så . . ."

Nu knackade det på dörren. På löjtnantens "stig in" öppnades dörren, och byns pastor trädde in. Det var en femtio års man med ett vänligt och sorgset, men högst beslutsamt utseende.

"Herr löjtnant," började han, "jag kommer för att bedja er om tillstånd att få tala vid fångarna."

Löjtnanten steg upp och påtog sin syrtut samt anvisade pastorn en plats i soffan. Men när han fått den trånga rocken knäppt och kände den styva kragen fatta med sin tång om halsen, var det, som om de ädlare organen blivit hopsnörda, och som om blodet stannat i sina hemliga vägar till hjärtat. Med handen på Schopenhauer, stödd mot skrivbordet sade han: "Till er tjänst, herr pastor, men jag tror icke fångarna skola skänka er mycken uppmärksamhet, ty de äro inbegripna i ett parti guerre!"

"Jag tror, herr löjtnant," svarade pastorn, "att jag känner mitt folk bättre än ni! En fråga: Ämnar ni låta skjuta dessa gossar?"

[1] »Införda i rullorna». [2] Ett biljardspel.

Digitized by Google

"Naturligtvis!" svarade herr von Bleichroden, fullständigt inne i sin roll. "Det är staterna, som föra krig, herr pastor, icke individerna!"

"Om förlov, herr löjtnant, ni och edra soldater äro icke individer då?"

"Om förlov, herr pastor, icke för tillfället!"

Han lade brevet till hustrun under läskpapperet och fortsatte:

"Jag är i detta ögonblick endast en representant av den tyska förbundsstaten."

"Sant, herr löjtnant, eder älskvärda kejsarinna, den Gud må evigt beskydda, var också en representant av den tyska förbundsstaten, när hon utfärdade sin proklamation till den tyska kvinnan att bistå de sårade, och jag vet tusen franska individer, som välsigna henne, under det franska nationen bannar er nation! Herr löjtnant, i Jesu Frälsarens namn (här steg pastorn upp, fattade fiendens händer och fortfor med gråten i halsen), "kan ni icke vädja till henne..."

Löjtnanten höll på att förlora fattningen, men han hämtade sig igen och sade:

"Hos oss ha ännu icke fruntimmerna fått sin hand i politiken!"

"Det är skada det," svarade prästen och rätade upp sig.

Löjtnanten tycktes ha lyssnat ut genom fönstret, så att han icke gav akt på prästens svar. Han blev orolig, och hans ansikte var helt blekt, ty den styva kragen kunde icke hålla blodet kvar däruppe längre.

"Var så god och sitt, herr pastor," sade han på måfå. "Om ni önskar tala vid fångarna, står det er fritt; men sitt kvar ett ögonblick! (Han lyssnade ut igen, och nu hördes tydliga hovslag, två och två, som av en häst i sträckt trav.)

"Nej, gå icke än, herr pastor," sade han med andan i halsen. Prästen stannade. Löjtnanten sträckte sig så långt ut genom fönstret, han kunde. Hästtravet kom allt närmare, tills det föll in i skritt, saktade och upphörde. Skramlet av en sabel och sporrar, fotsteg, och herr von Bleichroden höll ett brev i sin hand. Han slet upp det i vikningen och läste.

"Vad är klockan?" frågade han sig själv. "Sex! Alltså om två timmar, herr pastor, skola fångarna skjutas, utan dom och rannsakning!"

"Omöjligt, herr löjtnant, man skickar icke folk in i evigheten så!"

"Evigheten eller icke, ordern lyder, att det skall vara undangjort innan korum, såvida icke jag själv vill anse mig som en, vilken gjort gemensam sak med friskyttarna. Och här följer ett skarpt klander över att jag icke redan utfört ordern av den 31 augusti. Herr pastor, gå in och tala vid dem, och bespara mig obehaget..."

"Ni anser det vara ett obehag att meddela en rättfärdig dom!"

"Men jag är väl dock en människa, pastor! Tror ni icke, jag är en människa?"

Digitized by Google

Han rev upp rocken för att få luft, och han började vandra på golvet.

"Varför få vi icke alltid vara människor? Varför skola vi vara dubbelgångare! O! O! herr pastor, gå in och tala vid dem! Äro de gifta män? Ha de hustrur och barn? Föräldrar kanske?"

"De äro ogifta alla tre," svarade pastorn. "Men denna natt åtminstone kunde ni skänka dem!"

"Omöjligt! Ordern lyder: före korum, och i dagningen skola vi bryta upp! Gå in till dem, herr pastor! Gå in till dem!"

"Jag skall gå! Men kom ihåg, herr löjtnant, att ni icke går ut i skjortärmarna, när ni går ut, ni skall råka ut för samma öde som de, ty det är ju rocken, som gör soldaten!"

Och prästen gick.

Herr von Bleichroden skrev ner sista raderna på sitt brev i ett mycket upprört tillstånd. Därpå förseglade han det och ringde på ordonnansen.

"Befordra detta brev," sade han åt den inträdande, "och skicka in sergeanten."

Sergeanten kom.

"Tre gånger tre gör tjugunio, nej tre gånger sju äro . . . sergeanten tar tre gånger . . . tar tjugusju man och fysiljerar[1] fångarna inom en timme. Här är ordern!"

"Skjuter dem?" frågade sergeanten dröjande.

"Fysiljerar, ja! Välj ut det sämsta folket, de som varit i elden förut. Ni förstår. Till exempel nr 86 Besel, nr 19 Gewehr och i den stilen! Beordra vidare en handräckning åt mig på sexton man, nu genast. Bästa karlarna! Vi skola rekognoscera åt Fontainebleau, och när vi komma igen, skall det vara gjort. Har ni förstått?"

"Sexton man handräckning åt löjtnanten, tjugusju till fångarna, Gud bevare herr löjtnanten!"

Och så gick han.

Löjtnanten knäppte noga igen sin rock, spände kopplet om livet, stack en revolver i fickan. Därpå tände han en cigarr, men han kunde omöjligt röka, ty det fattades honom luft i lungorna. Han dammade sitt skrivbord. Han tog sin näsduk och torkade papperssaxen, lackstången och strykstickasken. Han lade linjalen och pennskaftet parallellt, alldeles vinkelrätt mot läskpapperet. Därpå började han ställa möblerna i ordning. När det var gjort, tog han fram kam och borste och ordnade sitt hår framför spegeln. Han tog ner paletten och undersökte färgklickarna, han provade alla de röda mössorna och försökte få staffliet att stå på två ben. När klirret av handräckningens gevär hördes på gården, fanns det icke ett föremål i rummet, som han ej fingrat på. Och så gick han ut. Kommenderade vänster om marsch och tågade ut ur byn. Det var, som om han sprungit för en fientlig

[1] Arkebuserar.

Digitized by Google

övermakt, och truppen hade svårt att följa honom. När han kom ut på fältet, lät han folket gå i fil, en och en, för att icke trampa ned gräset. Han vände sig icke om, men den, som gick närmast efter honom, kunde se hur klädet i ryggen på hans rock då och då drog sig ihop i kramp, som när man ryser eller väntar ett slag bakifrån. I skogsbrynet kommenderades halt. Han befallde manskapet hålla sig tyst och vila, medan han gick in i skogen.

När han nu kommit i ensamheten och noga sett efter, att ingen kunde se honom, drog han ett djupt andetag och vände sig inåt de dunkla snåren, där de små gångstigarna leda till Gorge-aux-Loups[1]. Småskogen och buskarna lågo redan i skugga, men däruppe i topparna av ekar och bokar lyste solen ännu bjärt. Han kände sig, som om han låg på den mörka sjöbotten och genom det gröna vattnet såg dagsljuset över sig, vilket han aldrig mer skulle nå. Den stora underskönа skogen, som förr läkt hans sjuka ande, var i kväll så oharmonisk, så stötande, så kall! Livet låg framför honom så hjälplöst, så motsägande, så fullt av dubbelheter, och han tyckte, att naturen själv såg olycklig ut i dess omedvetna, ofria sömnliv. Här fördes också den gräsliga kampen för tillvaron, oblodig visserligen, men lika grym som ute i det vakna livet. Han såg, huru de små ekarna yvat ut sig till buskar för att döda bokens späda plantor, vilka aldrig skulle bli annat än plantor, och av tusen bokar var det blott en, som kunde få gå upp i ljuset, och därigenom bli en jätte, som i sin tur skulle stjäla livet från de andra. Och eken, den hänsynslösa, vilken sträckte ut sina knotiga, råa armar, som om hon ville behålla hela solen för sig själv, hon hade uppfunnit den underjordiska striden. Hon sände ut sina långa rötter åt alla håll, underminerande marken, åt upp de allra minsta näringspartiklar för de andra, och när hon icke kunde skugga ihjäl sina motståndare, svälte hon ihjäl dem. Eken hade redan mördat granskogen, men boken kom som en hämnare, långsamt, men säkert, ty hennes skarpa safter döda allt, där hon kommer till väldet. Hon hade uppfunnit förgiftningsmetoden; och den var oemotståndlig, ty inte en ört kunde växa i hennes skugga, utan marken var svart som en grav omkring henne, och därför var framtiden hennes.

Han vandrade och vandrade, framåt, framåt. Han slog med sabeln omkring sig i snåren, utan att tänka på huru många unga ekförhoppningar, han krossade, huru många toppade krymplingar, han kallade till liv. Han tänkte knappt något mera, ty hans själs alla verksamheter lågo som i en mortel rörda till mos. Tankar försökte kristallisera sig fram, men upplöste sig och flöto bort, minnen, förhoppningar, agg, veka känslor och ett enda stort hat mot allt vrångt, som genom en outredd naturmakt kommit att styra världen, smälte tillsammans i hans hjärna, som om en inre eld hastigt höjt temperaturen och tvingat alla fasta beståndsdelar att antaga flytande form. Han röck hastigt till-

[1] »Vargklyftan.»

Digitized by Google

sammans och stannade i ett väldigt hugg, ty från Marlotte kom ett ljud rullande över fälten och mångdubblades i vargklyftans hålgång. Det var trumman! Först en lång virvel trrrrrrrrrrrrrråm! Och — så slag på slag, tunga, dova, ett och två, som när man spikar igen en likkista och är rädd att störa sorgehuset. Trrrråm — trrråm! — Tråm — trråm! Han tog upp klockan! Tre kvart till sju! Om en kvart skulle det ske! Han ville gå hem och se det! Nej, men han hade ju flytt! Han ville icke för allt i världen se det! Och så steg han upp i ett träd.

Nu såg han byn, så ljus, så glad med sina små trädgårdar, och kyrktornet, som steg upp över takåsarna. Mera såg han inte. Han höll klockan i handen och följde sekundvisaren. Pick, pick, pick, pick! Den rände runt omkring den lilla tavlan, så fort, så fort! Men den långa minutvisaren, den gjorde en knyck, varje gång den lilla gjort en rund, och den stadiga timvisaren, den stod stilla, tyckte han, men den gick nog, den också.

Nu fattades klockan fem minuter i sju. Han grep stadigt, riktigt stadigt om den blanka, svarta bokgrenen; klockan darrade i handen, pulsarna bultade vid öronen, och han kände en brinnande hetta i hårfästet. — Krasch! lät det, alldeles som när en planka brister, och över ett svart skiffertak och ett vitt äppelträd steg nu en blå rök upp över byn, blåvitt som ett vårmoln, men över molnet sköt en ring, två ringar, många ringar upp i luften, som om man skjutit efter duvor och icke mot en vägg.

Alla voro icke så dåliga, som jag trodde, tänkte han för sig själv, när han steg ner ur trädet, numera liksom lugnare, sedan detta var gjort. Och nu började den lilla byklockan ringa, själaro, själafrid för de döda, som fyllt sin plikt, men icke för alla levande, som fyllt sin! Solen hade gått ned, och månen, som blekgul suttit uppe hela eftermiddagen, började nu rodna och tilltaga i ljusstyrka, när löjtnanten marscherade med sin handräckning bortåt Montcourt, alltjämt förföljd av den lilla klockans ringning. Truppen kom in på stora chausséen[1] till Nemours, och den vägen med dess två led popplar syntes enkom vara gjord för marscher. Och så marscherades, tills mörkret föll tätt och månen lyste skarpt. I sista ledet hade man redan börjat viska, och en hemlig rådplägning ägde rum i lederna, om man icke skulle anmoda korporalen göra löjtnanten någon slags antydan om att trakten var osäker och att man måste i kvarter för att kunna bryta upp i dagningen, då herr von Bleichroden helt oväntat kommenderade halt. Man hade stannat på en backe, varifrån man kunde se Marlotte. Löjtnanten stod alldeles stilla som en rapphönshund, när han stött på kullen. Nu gick trumman igen! Och så slog klockan nio i Montcourt, och så slog hon i Grèz, i Bourron, i Nemours, och så började alla små klockorna ringa vesper, och den ena gällare än den andra; men genom dem alla trängde den lilla i Marlotte. Den ropade: hjälp-hjälp! hjälp-hjälp! och herr

[1] Landsvägen.

Digitized by Google

von Bleichroden kunde icke hjälpa! Nu kom ett dån efter marken, som ur jordens innandömen: det var nattskottet i högkvarteret vid Chalons. Och genom de lätta aftondimmor, som lägrat sig likt stora fönstervaddar över den lilla floden Loin, trängde månljuset och lyste upp floden, så att den liknade en lavaström, som i fjärran rann ut ur den likt en vulkan stigande svarta Fontainebleauskogen. Kvällen var kvävande varm, men karlarna voro alla vita i ansiktet, så att läderlapparna, som svärmade omkring dem, susade tätt förbi deras öron, som de göra, när de se vitt. Alla visste, vad löjtnanten tänkte på, men de hade aldrig sett honom så besynnerlig, och de fruktade, att allt icke stod rätt till med dessa ändamålslösa rekognosceringar på stora landsvägen. Slutligen tog sig korporalen dristigheten att gå fram till honom och under form av en rapport väcka hans uppmärksamhet på att taptot hade gått. Herr von Bleichroden mottog upplysningen ödmjukt, som man mottager en order, och kommenderade till hemmarsch.

När de en timme senare gingo in på första gatan i Marlotte, iakttog korporalen, att löjtnantens högra ben drogs ihop i knävecket som av spatt, och att han gick på en diagonal som hästflugan. På torget avtackades truppen utan korum, och löjtnanten försvann.

Han ville inte gå in till sig genast. Det var något, som drog honom, vart visste han ej! Han löpte omkring med ögonen uppspärrade och näsborrarna vidgade som en stövare. Han mönstrade väggarna och vädrade efter någon lukt, som han väl kände. Ingenting såg han, och ingen människa mötte han. Han ville se, var "det" hade skett. Men han fruktade också att få se det. Slutligen blev han trött och gick hem. På gårdsplanen stannade han och gick omkring köksbyggnaden. Där stötte han på sergeanten och blev så skrämd, att han fick lov att ta sig i väggen. Sergeanten blev också skrämd, men hämtade sig och började:

"Sökt herr löjtnanten för att avlägga rapport."

"Det är bra, det är bra! Allt väl! Gå hem och lägg er!" svarade herr von Bleichroden, som om han fruktade att få några detaljer.

"Allt väl, herr löjtnant, men det var..."

"Det är bra! Gå! Gå! Gå!" — Och han talade så fort, så oavbrutet, att det icke var möjligt för sergeanten att sticka in ett ord, och varje gång han öppnade munnen, blev han överöst med en ordström, så att han slutligen blev led och gick sin väg.

Då andades löjtnanten igen och kände sig som en pojke, vilken sluppit stryk.

Han var nu i trädgården. Månen lyste bjärt på den gula köksväggen, och vinstocken sträckte sina benrangelsarmar som i en lång, lång gäspning. Men, vad var det? För två, tre timmar sedan var den död, utan löv, blott en grå karkass[1] som vred sig i konvulsioner, och

[1] Stomme.

Digitized by Google

nu, hängde icke där de skönaste röda klasar, och hade icke stocken grönskat! Han gick närmare för att se efter, om det var samma vinstock.

När han kom intill väggen, trampade han i något klibbigt och kände denna dova, äckliga lukt, som kännes i slaktarboden. Och nu såg han, att det var samma vinstock, alldeles densamma, men rappningen på väggen var sönderskjuten och besprutad med blod. Det var alltså där! Det var där, "det" hade skett!

Han gick genast därifrån. När han kom in i förstugan, snavade han på något halt, som satt under fötterna. Han drog av sig stövlarna i farstun och kastade ut dem på gården. Därpå gick han in i sitt rum, där hans aftonvard stod dukad. Han kände en förfärlig hunger, men han kunde icke äta. Han blev stående och såg stint på det dukade bordet. Där låg allting så nätt upplagt; smörklimpen var så fin, så vit med sin lilla inpressade rädisa i toppen; duktyget var vitt, och han såg, att det var märkt med bokstäver, som icke funnos i början av hans eller hans hustrus namn; den runda getosten låg så nätt på sina vinlöv, som om mer än fruktan för utskrivning eller brandskatt haft sin hand här; det sköna vita brödet, så olikt den bruna rågbullen, det röda vinet i den slipade karaffinen, de svagt rosenröda gigotskivorna[1], allt tycktes vara ordnat av vänliga händer. Men han blygdes att röra vid maten. Han fattade plötsligt klockan och ringde. Ögonblickligen inträdde värdinnan och stannade vid dörren utan att säga ett ord. Hon såg ner åt hans fötter och väntade en befallning. Löjtnanten visste icke, vad han ville, och mindes icke, varför han ringt. Men han måste tala.

"Är ni ond på mig?" störtade han fram.

"Nej, min herre," svarade den ödmjuka kvinnan. "Är det något, min herre önskar?" Och hon såg åter på hans fötter.

Han tittade ner för att se efter vad hon såg på, och han upptäckte då, att han stod i strumplästen, och att golvet var alldeles fullt med spår, röda spår med avtryck efter tårna, där strumpan var söndergången, ty så länge hade han marscherat den dagen.

"Giv mig er hand, min fru," sade han och räckte fram sin.

"Nej," svarade kvinnan och såg honom rätt in i ögonen, och därmed gick hon.

Herr von Bleichroden tycktes fatta mod efter denna skymf och tog en stol för att sätta sig att äta. Han lyfte på köttfatet för att servera sig, men när han fick köttlukten i närheten av ansiktet, blev han illamående, steg upp, öppnade fönstret och kastade ut hela fatet på gården. Han darrade i hela kroppen och kände sig sjuk! Hans öga var så känsligt, att ljuset plågade honom och alla starka färger retade honom. Han kastade nu ut vinbuteljen, han tog bort den röda rädisan ur smöret, de röda målarmössorna, paletten, allt, som var rött,

[1] *Gigot* (fr.) = rökt fårkött.

Digitized by Google

skulle ut. Och därpå lade han sig på sängen. Hans ögon voro trötta, men de kunde icke sluta sig. Så låg han en stund, tills han hörde röster i skänksalen! Han ville icke lyssna, men hans öron måste höra, och han hörde, att det var två korporaler, som drucko öl. Och de talade:

"Det var styva gossar de två lågväxta, men den länge var klen."

"Det är icke sagt, att han var klen, därför att han föll ihop som en trasa vid muren, men han bad, att vi skulle häkta upp honom vid spaljén, för han ville stå, sade han."

"Men de andra, fan anamma, stodo de inte med armarna i kors över bröstet, som om de skulle till att fotograferas."

"Ja, men när prästen kom in till dem i biljarden och sa till dem, att det var kaput[1], så lär de ha kräkts alla tre mitt på golvet, så sa sergeanten åtminstone, men skrek gjorde de inte, och inte ett knyst om nåd!"

"Ja, det var fan till karlar! Gesundheit[2]!"

Herr von Bleichroden stack ner huvudet i kuddarna och stoppade lakanen i öronen. Men därpå steg han upp. Det var, som om något drog och drog till dörren, bakom vilken de talande sutto. Han ville höra mera, men karlarna talade nu sakta. Han smög därför fram, och med ryggen spänd i en rät vinkel lade han örat till nyckelhålet och lyssnade.

"Men såg du på folket vårt? Voro de inte så grå som pipaskan här i synen, och så många, som sköto i luften! Tala inte om det bara! Men de fick ändå, vad de skulle ha! Och nog vägde de flera marker, när de gick, än när de kom! Det var som att skjuta kramsfågel med kartescher."

"Nå, såg du de röda prästpojkarna[3], som stodo och sjöngo opera med kaffebrännarna! Det var som att snyta ljus, när det small. De rulla' ner i ärtsängen som gråsparvar och klippte med vingarna och vände ut och in på blindögona! Och käringarna sen, som kom och plocka' opp bitarna! Oj, oj, oj! Men så går det till i krig! Gesundheit!"

Herr von Bleichroden hade hört nog, och blodet hade så överfyllt hans hjärna, att han icke kunde somna. Han gick ut i skänkrummet och bad karlarna gå hem!

Därpå klädde han av sig, doppade huvudet i handfatet, tog Schopenhauer och lade sig att läsa. Och han läste med brinnande pulsar: "Födelse och död höra båda till livet; de utgöra motvikter mot varandra; den ena betingar den andra; de bilda de båda ytterligheterna, de båda polerna av varje livets uppenbarelse. Det är just, vad den djupaste av alla mytologier, den hinduiska, uttryckt genom en symbol, som är Schiwas (Förstörarens) attribut: en halskedja av dödskallar och lingam, avlelsens organ och sinnebild . . . Döden är den smärtsamma upplösningen av den knut, som i vällust knöts vid skapelsen, den är

[1] Förlorat, slut (egentl. en spelterm). [2] Skål! [3] Korgossar med rökelsekaren.

Digitized by Google

den våldsamma förstörelsen av vår varelses grundmisstag, den är tagandet ur villfarelsen."

Han släppte boken, ty han hörde någon, som skrek och slog i hans egen säng! Vem var i sängen? Han såg en kropp, vars underliv sammanpressades av kramp, och vars bröstkorg stod spänd som laggarna i en fjärding, och han hörde en underlig, ihålig röst, som skrek under lakanen. Det var ju hans egen kropp! Hade han då gått itu, efter som han såg sig själv, hörde sig själv som en andra person? Skriken fortforo! Dörren öppnas, och den ödmjuka kvinnan steg in, troligen efter att ha knackat.

"Vad befaller löjtnanten?" frågade hon med brinnande ögon och ett eget leende på läpparna

"Jag?" svarade den sjuke; "ingenting! Men han är visst mycket dålig och vill nog ha en läkare!"

"Här finns ingen läkare, men pastorn brukar hjälpa oss," svarade kvinnan — som icke log mer.

"Skicka efter prästen då!" sade löjtnanten. "Han tycker inte om präster eljest!"

"Men när han är sjuk, tycker han om dem!" sade kvinnan och försvann.

När prästen kom in, gick han fram till bädden och tog den sjukes handled.

"Vad tror ni det är?" frågade den sjuke. "Vad tror ni han har?"

"Ont samvete!" var prästens korta svar.

Då flög herr von Bleichroden upp.

"Ont samvete över att han gjort sin plikt!"

"Ja," sade prästen och tog en våt handduk, som han slog om sjuklingens huvud. "Hör mig, om ni ännu kan. Nu är *ni* dömd! Till en grymmare lott än de — tre! Hör noga på mig! Jag känner symptomen! Ni står på gränsen att bli vansinnig! Ni måste försöka tänka denna tanke till botten! Tänk den starkt, och ni skall känna er hjärna liksom ordna sig! Se på mig, och följ med mina ord, om ni kan! Ni har gått itu! Ni betraktar er ena part som en andra eller tredje person! Hur kom ni dit? Jo, ser ni, det är samhällslögnen, som gjort oss alla dubbla. När ni skrev till er hustru i dag, då var ni en människa, en sann, enkel, god människa, men när ni talade vid mig, var ni en annan! Liksom skådespelaren förlorar sin människa och blir ett konglomerat av roller, så blir också samhällsmänniskan minst två personer. När nu genom en skakning, en upprörning, en andens jordbävning själen rämnar, då ligga de två naturerna där, sida vid sida, och betrakta varandra. — Jag ser en bok här på golvet, som jag också känner. Han var en djupsinnig man, kanske den djupaste av alla. Han genomskådade jordelivets elände och intighet så, som om han lärt av vår Herre och Frälsare, men han kunde därför icke upphöra att vara en dubbelgångare, ty livet, födseln, vanan, den mänskliga svagheten tvang honom till återfall! Ni

Digitized by Google

hör, herre, att jag läst andra böcker än breviariet[1]! Och jag talar som läkare, icke som präst, ty vi båda — följ nu med mig noga! — vi förstå varandra! Tror ni icke, jag känner förbannelsen av det dubbelliv jag för! Jag hyser inga tvivel om de heliga tingen, ty de äro invuxna i mitt kött, i min benstomme, herre, men jag vet, att jag icke talar i Guds namn, då jag talar! Lögnen, ser ni, den få vi i moderlivet, ur modersbröstet, och den, som under nuvarande förhållanden ville säga den sanningen helt ut . . . ja, ja. — Kan ni följa mig?"

Den sjuke lyssnade girigt, och hans ögonlock hade icke sänkt sig en enda gång under hela prästens anförande.

"Till er nu," fortsatte prästen. "Det finns en liten förrädare med en fackla i handen, en ängel, som går med en korg rosor och beströr avskrädeshögarna i livet; det är en lögnens ängel och heter det sköna! Hedningarna hava dyrkat henne i Grekland, furstarna hava omhuldat henne, ty hon har förvänt synen på folket, så att de icke sett sakerna, sådana de äro. Hon går igen i hela livet och förfalskar, förfalskar! Varför, ni krigare, varför klädas ni i granna dräkter med guld och lysande färger? Varför arbeta ni alltid under musik och flygande fanor? Är det icke för att dölja, vad som ligger bakom ert yrke? Om ni älskade sanningen, skulle ni gå i vita blusar som slaktare, så att blodfläckarna syntes rätt väl, ni skulle gå med kniv och märgpryl som styckmästare i slaktarboden, med bilor drypande av blod och klibbiga av talg! I stället för musikkårer skulle ni fösa en skara tjutande människor framför er, människor, som blivit vansinniga av synerna på slagfältet; i stället för fanor skulle ni bära svepningar och på trossen draga likkistor!"

Den sjuke, som numera vred sig i konvulsioner, knäppte ihop händerna till bön och tuggade runt om naglarna. Prästen hade fått en förfärlig uppsyn; hård, obeveklig, hatfull, och han fortfor:

"Du är en av naturen god man, du, och det är icke din goda människa, jag vill straffa, nej, jag straffar dig som representant du kallat dig, och ditt straff skall bli androm en varnagel! Vill du se de tre liken? Vill du se dem?"

"Nej för Jesu namn!" skrek den sjuke, vars skjorta var våt av ångestens svett och låg smetad efter hans skulderblad.

"Din feghet visar, att du är en människa och feg som sådan."

Liksom slagen av en pisksnärt for den sjuke upp; hans ansikte blev lugnt, hans bröst lade sig, och med en kall röst, som om han varit alldeles frisk, sade han: — "Gå ut, prästdjävul, annars narrar du mig till dumheter!"

"Men jag kommer inte igen, om du kallar på mig," sade denne. "Kom ihåg det! Kom ihåg, att om du inte får sova, så är det icke mitt fel, kanske snarare deras, som ligga därinne i biljarden! På biljarden du!"

[1] Bönboken (den katolska).

Digitized by Google

Och nu slog han upp dörren till biljardsalen, och in i sjukrummet störtade en förfärlig lukt av karbolsyra!

"Känn du, känn du! Det är icke som att lukta krutrök detta, det är icke att telegrafera hem om en sådan bragd: "stort nederlag, tre döda och en vansinnig, Gud vare tackad!" Det är inte att skriva vers om och kasta blommor på gatan och gråta i kyrkan! Det är inte seger detta! Det är slakt, du, det är slakt, slaktare!"

Herr von Bleichroden hade rusat ur sängen och kastat sig ut genom fönstret. På gården greps han av några av sitt folk, som han ville bita i vänstra sidan. Därpå bands han och fördes till högkvarterets ambulans att såsom angripen av fullt utbildat vansinne forslas till ett hospital.

Ur STADSRESAN.

Ur tredje sången.

Amen är sagt, och predikan är slut samt altaretjänsten;
klockarn har tagit sin plats, och till utgången väljer han noter,
och, när han valt, med samtliga stämmor han pressar sitt orgverk;
Mendelssohns bröllopsmarsch ur Midsommardrömmen[1] han spelar
festligt, pompöst[2] och ej fritt från en åsyftad avsikt;
och när i spegeln han ser, han möter en blick av sin hustru
spörjande, givande svar, och så hon försvinner i hopen.
Allting är slut, och när porten är stängd till det lövklädda templet,
klockaren skyndar sig hem; nu gäller det hinna få försprång;
hustrun, det visste han väl, ett ärende hade till prästgårn;
allt var ju ordnat, beräknat förut och kunde ej felslå.
Alltså den lycklige klockarn steg in i den pyntade salen,
kastar sin hatt och öppnar pianot av glänsande valnöt,
slår ett ackord och prövar en löpning, en rullande skala;
faller i temat[3] han in, får händerna fulla av noter;
och från den "liggande harpans" djup en konstrik toccata[4]
av vår Sebastian Bach[5], hans store lärare, klingar;
och den förtäljer hans liv i smärtfyllda, stormande rytmer:
ungdomens drömmar om konst, det stora, härliga kallet,
som för sitt hem och sin härd, för brödet han nödgades offra;
minnena tränga sig på; han ser sig som ynglingen åter,
händerna vita ännu, ej brynta av solen på åkern.
En gång vid akademin[6] i huvudstaden han löften
gav om ett lysande liv, åt tonkonsten ägnat på allvar,

[1] Den tyske tonsättaren Mendelssohn, † 1847, har satt musik till Shakespeares »En midsommarnattsdröm». [2] Ståtligt. [3] Motivet (grundtanken) i ett tonstycke. [4] Stycke för orgel och piano. [5] Tysk kompositör, † 1750. [6] Musikaliska akademien i Stockholm.

Digitized by Google

och på en kyrkokonsert i Klara han spelade orgeln;
samma toccata han nyss ifrån taffeln[1] uppväckt ur minnet.
Och i pianots faner[2] där såg han händerna speglas,
styva och stora med hår och lederna svällda av kyla.
Blygdes att röra så hårt de elfenbensvita tangenter,
fina och lena, som helst av kvinnohänder de smektes...
Äntligen vaknar han upp; han känner, att livet har svikit,
fattas av helig vrede, av harm och ursinnig smärta;
slår ett ackord uti moll, går över och kastar sig in i
Beethovens största sonat, den titaniska[3] Appassionata[4]...
lejonet lik, som rister sin bur med blodiga ramar,
ryker han ut på klaviaturn[5] och griper omkring sig...
Väldiga nävarna nu vid stålsträngad harpa de spikas,
fötterna naglade fast vid pedaln, han liknar en korsfäst.
Allt, vad som livet har beskt, det cyniskt gäckande livet,
som av vårt allvar gör narr och hånar de heliga känslor,
pockar på offer och plikt och skrattar bakefter åt offret;
livet, som gissel ju band av de arma mänskornas öden,
tvingar att slå, vad kärast man har, att sarga och såra — — —
Så går sonaten fram, den ordlösa, väldiga dikten,
ryter och gråter av vanmäktig harm över tillvarons smärta.
"Hur är det ställt med det heliga löftet om friden på jorden?
Viljan är god, den mänskliga viljan vill friden;
nödgas till strid och till våld, till svek och de trolösa orden —
hör på de osällas vrål, som mistat sin tro på det goda:
livet är fult, är ett ont, dock människorna avsky det onda.
Lider ej den, som slog, ett sjufalt emot den slagne?
Människan velat så väl, men livet ville det onda.
Nu, hör du fångarnas skrik ifrån jordiska fångahuset;
över sig se de ett blått, och strax de tro, det är himlen;
räckes en vänlig hand, de mena, det är en ängels;
alla tro genast på gott; vi kallar man dem då för onda?
Ve denna jord, där intet går rätt, men allting förvränges!
Sår du i kärlek, du skördar i hat; av tro får du tvivel;
när du planterar ditt hopp, du plockar frukten, elände.
Ragnarök, makternas slut, den stora världsbrand må komma.
Därtill en syndaflod, en rening med eld och med vatten;
sedan må börjas på nytt, i askan och fruktbara slammet
odlas och sås. Då nalkas de drömmares gyllene ålder."
— — — — — — — — — — — — — — —

Tonerna tystnade av, men strängarna ännu hörs sjunga
liksom ett eko från förr, ett gensvar av samstämda sinnen.
Också förintad han satt i häpnad över sin trollmakt.

[1] Taffelpianot. [2] Tunn träskiva till beläggning. [3] Djärv, himmelsstormande.
[4] »Den lidelsefulla» (ital.), Beethovens ryktbara 23 sonat. [5] Tangenterna.

Digitized by Google

Medan den blygsamma saln den darrade ännu av åskan,
åskorna, kallade fram av befrämjarn utan att veta't,
då från det öppnade fönstret han hör ett dånande "bravo",
följt av applåd från händer i mängd; det kändes
vänligt och mjukt och så varmt, som om honom de klappat på kinden.
Hastigt han reste sig upp och fick se genom fönstret
grevens förnäma familj i det ståtliga stannade åkdon . . .
närmast intill stod prosten med döttrar, med söner och mågar.
Ännu ett bravo blev höjt, och klockarn steg fram för att buga. —
Då i ett ögonblick han kände allt bittert försvinna;
livet det log; en sekund han fått njuta av konstnärens seger;
hjärtan och sinnen han tänt och tvungit de stora att lyssna.
Nu, när han vände sig om, en hand blev lagd på hans skuldra;
hustrun där stod, och, helt rörd av hyllningen ägnad åt maken,
visste ej, huru med min och åtbörd hon skulle bete sig,
tog hon sin man uti hand helt enkelt och tryckte den kraftigt,
lycklig att finna igen densamme, hon trott sig förlora . . .
Båda de gladdes som barn att skåda det nya pianot,
årslånga mödornas lön, en makt, som kommit i huset.
Också det strålade kraft, det kastade glans över hemmet,
lyste på tarvliga möblerna upp och lyfte de ringa.
Byfolket talte därom och tittade in genom fönstret —
barnen nu stormade till på en vink, och sedan stod glädjen
högre i tak än nånsin i fattiga klockaregården.

Ur SVARTA HANDSKEN.

Lyrisk fantasi i fem akter.

Barnkammaren. I fonden ett vackert alkovdraperi med ett litet bord framför; på bordet två stearinljus i silverstakar; emellan dem ett barnporträtt i blommor, en spegel bakom ljusen, vilkas lågor synas i spegeln. Till vänster en liten vit barnsäng med blå »himmel» över. Till höger ett litet barnbord, vitt med barnstol. På stolen sitter dockan Rosa; på bordet julgåvor och en liten gran. En vit gunghäst bredvid sängen.

Frun

(in, svartklädd med svart peliss[1]; hon bär ett svart flor, som hon river och hänger på föremålen i rummet; julgranen, dockan, gunghästen o. s. v.).

Vi ha fått sorg! Men vi ha något fått,
som fyller saknans tomhet;
vi ha fått kallt, och kölden svalkar;
vi ha fått mörkt, och mörkret döljer
som täcket, man vill krypa under
i sömnlös natt att undgå skräckens bilder.

[1] Pälsfodrad fruntimmerskappa.

Digitized by Google

Du Rosa, sörjer du din lilla matmor?
Du är så blek om kind och dina händer kalla.
Skall juleträdet för dig spela sorgesång?

(Hon drar upp en speldosa och ställer under granen.)

Och hästen Blanka med sitt flor om armen!
Jag minns i fjor, vi reste bort
till far och mor på landet,
du stod här ensam i de kalla rummen.
Men Mary tänkte på dig, hon:
"Nu står den stackars Blanka där och fryser,
och kanske blir hon mörkrädd i de mörka rummen."
När hon kom hem, du hade ock förkylt dig!
Fick ont i halsen, och hon skötte dig,
och band sin bäst strumpa över strupen;
hon kysste dig på vita nosen,
hon kammade din man och band ett gullband
i pannan! Jo, du hade't bra du,
men nu — nu ha vi ont, så ont, vi alla!
Du lilla säng står tom, som båt på havet
när skeppet sjönk, du vaggar redlös.
Vem skall jag bädda åt,
mitt lilla liv, som nu är död?
Jag minns den sista aftonen,
när efter kvällsvard du fick smulor
i sängen och jag måste bädda om,
du trodde det var sand, som strötts
utav John Blund, jag brukade berätta.
Med aftonbön jag sagor blandade
och visor, för att sjunga in din lustfärd
till drömmens gröna skogar, blåa sjöar.
Och ögonlocken slöto sig som tusenskönor
uppöver kindens rosor, under hårets älvgräs...
Ej mera där! En liten grop i mjuka bolstern
är allt, som ger en tombild av din fina kropp.
Inunder sängens blåa himmel,
som nu är svart och gått i moln...
Var är mitt barn? Var är du, svara?
Har du till stjärnorna gått ut
att leka ibland andra barn, ej födda,
kanhända döda, födda om igen?
Har du gått ut att söka sagorna
och träffa Tummeliten, Fågel blå,
Rödluvan, lilla Soliman,
när du på oss blev trött, och på vårt bråk?

Digitized by Google

Ja, fick jag följa dig? Här var jag aldrig hemma.
Det lovade alltjämt, men höll ej,
det liknade, men var ej;
ett konstverk, väl, men bara fel,
för mycket kropp, för litet själ,
och rent förtvivlat, att man ej fick vara
ej kunde bli den, helst man ville vara!

(Paus.)

Men det är mörkt! Man stängt mig av från ljuset.

(Vrider på en kontakt[1] förgäves.)

Och det är kallt, man har förment mig värme!

(Räcker ut handen i kulissen som för att söka en kran.)

Och intet vatten! Mina blommor törsta!

(Hon ringer i en liten klocka.)

Men ingen kommer! Alla gått sin väg!
Var jag så stygg då? Ingen vet,
vad alla veta — tro sig veta!
Allt böjde sig för mig, och ingen vågade
mig säga, hur jag skulle vara!
Jo spegeln tordes, men det var en dålig vän.
Det glatta glaset sade bara artigheter.

(Paus.)

Vad är det här? — Min handske, som jag tappat!
Och här, i fingret, sitter ju min ring!
Då var hon icke skyldig, stackars Ellen!
Nu skall hon hämnas, jag får hennes straff,
då blir det sista värre än det första!
I fängelse? — Det vill jag ej — jag gömmer ringen.

(Paus.)

Nej! Jo! — Vad var det? Någon smekte mig på kinden!
Är någon här? Jag hörde viskas.
Ett barn, som andades i sömnen.
Och nu! Det flöjeln är på grannens tak.
Tyst, hör, han sjunger uppå skorstenskransen,
Vad säger han: "Min Mary, Mary, Mary!"
Och sedan: "Ellen, Ellen!" — Arma Ellen!...
En klocka ringer! Ambulansen!
Vad har hänt? Vad har jag gjort?
Nej rätt må vara rätt, och när jag felat,
så går jag själv och tar mitt straff!

*

[1] Vridknapp för elektriskt ljus.

Digitized by Google

Ellen
(in.)

Frun
(faller på knä för henne.)

Ellen.

Stig opp i Jesu namn, jag blir förtvivlad, lilla, kära olyckliga fru, stig opp, jag kan icke se detta; det är ju ingenting att tala om, ett misstag, ja det får man tåla, allt är ju så bråkigt; det är svårt att leva, det är nästan omöjligt, har någon sagt! Så! Så!

Frun.

Ellen! Förlåt mig!

Ellen.

Det har jag gjort, det har jag, goda snälla, stig opp, så skall jag berätta någonting . . .

Frun
(reser sig).

Är det om . . .?

Ellen.

Nej det är det inte! Men det är om en annan! Den gamle oppe i vinden — har gått hädan — nöjd och så försonad med detta, som han önskade. — Men när vi sökte i hans papper — så fann vi hans rätta namn — Och . . .

Frun.

Då vet jag! — Det var min förlorade far!

Ellen.

Ja!

Frun.

Och han dog utan att ha fått se sitt barn igen! — Så vill jag återse honom! — Detta underliga hus, där mänskoöden travas på trossbottnarna, det ena ovanpå det andra, bredvid varandra. — Var är min man? Har han låtit er höra av sig?

Ellen.

Han kommer hem till kvällsbordet — men icke förr!

Frun.

Till julbordet? I mörker, köld och torka; i sorgehus och likrum — stackars min man! Nu går jag till min far! — Hur dog han, Ellen?

Ellen.

Han brände sina papper och sa, att det var skräp alltihop — och det var han, som hittat ringen. — När han då gjort mig lycklig, så sade han: Nu dör jag nöjd, då jag fått den nåden att göra *en* människa glad!

Digitized by Google

Frun.

Han hade rätt! — Jag älskade honom icke; men jag vill lägga igen hans ögon och göra honom den sista tjänsten — som man skall! Kom och följ mig, Ellen!

(De gå.)

(Paus.)

Kristin och Portvakten (med verktyg) gå sakta över scenen.

Portvakten.

Det reder sig, det reder sig!

Kristin

(antyder lilla sängen).

Tyst! Tyst!

(De smyga ut.)

Tomten i högra, Julens ängel i vänstra kulissen.

Julen.

Nu är vårt värv till ända snart;
jag sett ett knäfall, hört ett tonfall;
ett enda litet ord: "förlåt" kan allt försona!
Nu är det sagt, nu är det gjort! —
Lägg sorgen av! Må glädjens fest begynna!

Tomten

(smyger omkring och tar bort sorgfloren, som han samlar i handen).

Jag blåser dammet bort, jag sopar, städar,
jag skurar mässing, som av dålig andedräkt
blev skum; jag vattnar blommorna,
när husan glömt, att ej de törsta!

(Han vattnar blommorna vid spegeln.)

Gardinerna jag lägger uti vackra veck,
drar mattan jämn; ostäda kan jag också,
men icke här, och ej i dag!
Du lilla mor, du unga vackra fru,
nu har du lidit, glöm ej läxan!
Av ångerns och av smärtans tårar
ditt öga blir så vackert, klarögt, milt,
men gråter du av ondska, blir du ful!
Nu, ängel! Få vi säga nu "god jul"?

Julen.

Hon kommer från en kärlekstjänst,
hon ögonen har slutit på sin döde far —
som, död först, fick igen sitt barn —

Digitized by Google

Tomten

(går och tittar i sängen, vaggar den sakta, lyfter fingret, som om han menade: »Hon sover»).

Nu får hon sitt, men levande, i livet —
gå nu till knappar, kranar, passa på.

Tomten.

Jag går och gör allt färdigt till tablå!

(De gå åt var sitt håll.)

(Paus: Musik: Sindings Frühlingsrauschen.)

•

Frun

(in, som förut i peliss).

O, goda värme! Kom du åter?
Är sunnanvind, har vintersolen stigit
ifrån ekvatorn, är det sommar?

(Fullaste belysning på scenen.)

Frun

(släpper pelissen på golvet).

O Gud! — Ett ord! — Och det vart ljus!
Har du din himmel öppnat åter,
då får jag se ett litet anlete,
som ler emellan vita moln,
små händer, som sig sträcka, liten mun...
Men tyst!

(Hon lyss, som om hon hörde ett ljud från sängen; ser sig omkring.)

Och här! Vad hänt, är sorgen avlagd?

(Går till sängen; får se barnet, som dock icke synes för åskådarna.)

Ja! Herren tog! Och Herren gav igen!
Jag är ej värdig till den nåden än —

(På knä vid sängen.)

Men, när en mor får ta sitt barn i famnen åter,
då saknar glädjen ord och glädjen gråter!

Tomten

(synes i högra kulissen; tar av mössan och kastar kyssar åt modern och barnet).

(Ridå.)

* * *

Digitized by Google

ANNE-CHARLOTTE EDGREN-LEFFLER,
D:SSA DI CAJANELLO.

JÄMLIKHET.

De nygiftas våning var upplyst. Allt stod där så nytt och vackert och modernt, och allt var så komplett, som hade det varit resultatet av många års ansträngningar.

Det var det också på sitt sätt; men bruden, som detta hem stod och väntade på, hon visste ingenting om dessa ansträngningar eller om några ansträngningar över huvud.

Föräldrahemmet var icke precis rikt, men fadern hade stora inkomster, och familjen hade dyrbara levnadsvanor. Och icke gick det an att bjuda en flicka med sådana vanor på ett tarvligt eller halvfärdigt hem.

Därför hade hela den summa, fadern gav till utrustning, köpts upp strax, ehuru det nog hade varit gott att ha litet över till extra utgifter, då mannens lön just icke var överflödigt stor.

Men för den unga flickan syntes det så självfallet, att när hon kom från det ena vackra hemmet, som underhölls av faderns arbete, så skulle det nya hemmet, som underhölls av mannens arbete, icke giva det gamla efter. Färre och mindre rum, förstås, — det var ju just det, som var så näpet och roligt — men allting komplett.

Och då den lyckliga lilla bruden satte sin vita sidensko på bryssel-mattan i sin egen salong, var hon visst mycket förtjust i sitt vackra hem, men hon fann det dock alldeles i sin ordning, att hon skulle få allt detta till skänks och för intet, liksom hon dittills i hela sitt liv fått allting till skänks, utan att hon någonsin behövt göra något därför.

Hon reflekterade icke ens över av vem hon hade fått alla dessa gåvor. Hon trodde, att det var av sin far, och därmed var saken klar. Och att varenda möbel, varenda litet föremål i hennes hem hade en historia, därpå tänkte hon inte alls. Eller rättare, hon tänkte, att det var just det roliga med detta lilla nya hem, att det låg där som en blank skiva, på vilken *de,* hon och han, skulle skriva sin historia.

Han hade smak för antikviteter och hade en gång föreslagit, att de skulle köpa en del gamla möbler. Jag tycker om gamla saker, hade han sagt. De äro intressanta — de ha en historia.

Men jag vill icke, att våra möbler skola ha någon annan historia än *vår,* hade hon svarat med ett leende, som med ens gjorde denna blivande historia full av de rikaste löften. Sedan köpte han de nya, litet banala modemöblerna med den största tillfredsställelse, ty han visste ju, att de skulle få stil och karakter genom den historia, vars första blad nu ristades av tvenne sammanslingade händer.

Digitized by Google

Skada bara, att hela denna vackra dröm var en illusion! Ty fastän varken han eller hon tänkte därpå, så hade verkligen möblerna en historia, och det icke just den allra gladaste.

Mattan berättade om en mängd fattiga vävare nere i Frankrike, som strävade från morgon till kväll för en knapp penning, med nästan ingen glädje eller förströelse. Det skulpterade bordet förtäljde om en skicklig "konstförvant", som hade drömt om att bliva konstnär och en gång fått ett pris i akademiens modellérskola, men av brist på medel måst bliva hantverkare hos en mästare, som icke gav honom en fjärdedel av vad hans skickliga arbete inbragt. Själva böckerna i bokskåpet berättade ledsamma historier om gulbleka, rundryggade sättare, — ja, till och med tändsticksaskarna hade något obehagligt att tala om — om unga flickor med benröta i käkarna, förorsakad av fosforförgiftning.

Allt det vackra, jungfrulikt oberörda, väntansfullt strålande i det lilla hemmet var en synvilla; i verkligheten viskade det i alla vinklar och vrår om sorger, nöd, orättvisa, förtryck, förkrympta existenser.

Men som en forntidens härskarinna tog den unga bruden, glad och viss om sin obestridliga rätt, detta hem i besittning — utan att ens kasta en enda tanke på alla de arbetsträlar, vilkas arbete och försakelse hon hade att tacka för vart och ett av de föremål, som voro samlade omkring henne för att göra hennes liv angenämt och komfortabelt.

Hon hade dock en viss dunkel känsla av, icke att man ej har rätt att leva på andras arbete, ty det trodde hon icke, att hon gjorde — utom på sin mans, och han skulle naturligtvis försörja sin hustru — men att det dock är en skyldighet för en fullvuxen människa att göra något annat än roa sig. Hon ville vara nyttig. Som flicka hade hon just icke haft något att göra, utom att hon tagit litet lektioner i språk och musik samt varit med om en syförening för fattiga barn, där det lästes högt någon "bildande" lektyr, det vill säga någon roman, ty annan, mer direkt lärorik läsning ansågs "för tung".

Men nu var hon gift, och hade hon någon gång som flicka känt en hemlig tillfredsställelse i att leva så overksam, under det bröderna arbetade mest hela dagen, så försvann denna känsla nu helt och hållet, ty nu visste hon sig äga rätt att betraktas som en nyttig medlem av samhället, och hon började att med ett visst beklagande tala om en stackars flickas gagnlösa tillvaro.

Nu lever hon således icke längre på andras arbete. Det är sant, andra händer än hennes steka köttet, baka brödet och tjärna smöret, som kommer på hennes bord, men i utbyte mot detta arbete, som andra dagligen och stundligen förrätta för henne, gör väl hon något, som de andra i sin tur kunna få gott av. Hennes man är hela dagarna på sitt ämbetsrum; i den mån familjen växer, måste han skaffa sig ökade extra inkomster, och det börjar bli mer och mer sällan, som han har en ledig stund. Men vad gör hon under tiden?

Digitized by Google

Vid åtta-tiden på morgonen vaknar frun, så vida hon icke varit borta kvällen förut och kommit sent hem, i vilket fall hon naturligtvis sover ut, fastän tjänarinnan, som kom och hämtade eller satt uppe och väntade, måste vara vaken vid vanlig tid.

Hon stiger upp, klär sig själv, lämnar sin sängkammare och går igenom våningen, som bör vara eldad och städad, ut i salen, där frukostbordet bör vara dukat, och där hon slår sig ned med sin man och med barnen, vilka redan varit inne i sängkammaren och hälsat god morgon, sedan de blivit tvättade och klädda av främmande händer.

Efter frukosten avfärdas de större barnen till skolan, sedan mamma själv brett deras frukostsmörgåsar, de små skickas in i barnkammaren, pappa tar sin rock för att gå till sitt ämbetsrum, mamma borstar hans hatt.

"Tack, min vän, nu är det bra."

"Nej, vänta — här är den inte riktigt blank."

"Åjo bevars — giv mig den bara — jag har inte tid att vänta längre."

Men frun fortfar att borsta.

"Hör, det var sant," säger hon, som om det just nu flöge genom hennes huvud, "vill du lämna mig litet hushållspengar, innan du går?"

"Se så där ja! Nu igen! Du fick ju i förra veckan! Det *får* verkligen inte gå åt på det där sättet. Pengarna rinna ju som genom ett såll. Nu får jag snart ta upp ett lån igen. Och så ett nytt lån för att betala det med."

"Men vad vill du jag skall göra? Jag hushållar ju så gott, jag kan."

"Ja, det förstås — så heter det alltid."

"Vill du se min hushållsbok?" frågar frun med den förorättade oskuldens flammande kinder.

"Nej tack! Vad hjälper det mig om utgifter och inkomster gå ihop i din hushållsbok, när de i alla fall icke göra det i verkligheten? Det är nog för mig att veta, att jag icke förtjänar så mycket, som du gör av med."

"Som *jag* gör av med!" Tårar! Två tior tills vidare.

I spårvagnen träffar mannen en av sin hustrus väninnor, som frågar honom, varför hans fru svarat nej på kallelsen att bliva medlem av föreningen för gift kvinnas äganderätt.

Uppriktigt sagt — därför att jag icke är vän av de där emancipationssträvandena. All poesi i äktenskapet går förlorad, om hustrun är alldeles oberoende av mannen. Det säger han med full övertygelse tio minuter efter scenen i tamburen.

Frun går emellertid ut i köket och ger kokerskan order om matuppköp för dagen, sätter själv undan litet frukt och vin, som blivit stående sedan i går, då det var några herrar till middagen, uttrycker med en egendomlig betoning sin förvåning över att det är så litet kvar i den ena karaffinen — jag tyckte alldeles, att den var halv i går —

Digitized by Google

varvid kokerskan, som vet med sig att hon är ärlig, känner sig så kränkt, att hon ej värdigas försvara sig, utan säger med en knyck: ja, frun får tro, vad frun vill, varefter hon rycker till sig sin korg och drar igen dörren efter sig med en smäll. Frun går nu in i rummen och bannar upp husjungfrun, för att hon icke dammat ordentligt, och ställer sig själv att se på hur hon gör det bättre, tappar under tiden sin näsduk på golvet, men motstår sin naturliga instinkt att genast böja sig ned och gripa den i flykten. Varför skulle hon hjälpa sig själf, då det finns andra, vilkas skyldighet det är att passa upp henne? Jungfrun tar upp näsduken, och nu går frun och vattnar sina blommor, ser igenom barnens kläder och ger barnjungfrun bannor för vad som icke är ordentligt lagat, leker litet med de små, om de äro glada och snälla, men skickar dem till barnkammaren, om de äro kinkiga och tröttsamma, sätter sig så att läsa Dagbladet, men icke bara annonserna och följetongen, ty hon är ett intelligent fruntimmer och intresserar sig både för riksdagsmannavalet i huvudstaden och det sista tryckfrihetsåtalet. Så blir klockan ett, och då är det att kläda sig för att gå ut "ett par ärenden", det vill säga gå litet i bodarna och köpa upp några alldeles nödvändiga småsaker till sig och barnen — kokerskan fick bara den ena tian — samt besvara ett par visiter eller tacka för sist.

Och under hela denna verksamma förmiddag har frun oavlåtligt grubblat över hur hon skall bära sig åt för att göra några besparingar i hushållet. På en av visiterna talar hon med en väninna härom — den samma, som träffade mannen i spårvagnen.

Att du har så litet inflytande över din man, säger väninnan, att han kan komma med en så löjlig gammal fras, som att det bidrar till poesien i äktenskapet att hustrun skall tigga sin man om pengar.

Poesien! sade han det? Jo, jag tackar, det är poesi det, när han ständigt förebrår mig, att det går för mycket åt. Jag tror, att han också tyckte det vore poetiskt, om jag stod i köket själv. Ja, en gång framkastade han, att jag kanske kunde reda mig utan barnjungrfu nu, då lillan är så stor och de äldre gå i skolan. Tycker du, att jag borde försöka det?

Nej, det tycker jag visst inte, sade emancipationsväninnan. Kvinnan skall icke nedlåta sig till att bara vara mannens hushållerska, hon måste framför allt odla sitt sinne och utveckla sin individualitet.

Efter visiten blev det en stund över, och då gick frun upp i läsesalongen och bläddrade igenom de nyaste revyerna, ty hon var en kvinna med intressen och ville ha något att tala om, då hon var ute i sällskapslivet.

Så gick hon hem och satte sig med sin man vid det färdigdukade bordet och lät servera den välsmakande maten; eller om den icke var välsmakande, gick hon ut i köket efter middagen och förebrådde kokerskan detta, men utan att veta, vari felet bestod.

Kokerskan, vilken naturligtvis såsom de flesta av hennes yrke

Digitized by Google

var genomsjuk av att ständigt stå framför den glödheta spiseln och laga mat åt andra, och som i följd därav och av det vanliga klasshatet mot dem, som bara befalla utan att göra något själva, led av en kronisk ilska, blev ursinnig och svarade ohövligt. Frun tog på sig sin allra förnämaste min och frågade, om hon glömde, vem hon var, och vem frun var — varpå kokerskan svarade, att det glömde hon visst inte, ty hon visste mycket väl, att frun inte begrep, vad hon talade om, och hon ville se, hur frun skulle reda sig, om hon skulle laga en enda middag själv. Men det går an för den, som själv ingenting gör, att bara anmärka på andra.

Ingenting gör! Nej, nu gick näsvisheten nästan för långt. Trodde hon, att det var bara de, som arbetade med sina händer, som *gjorde* något. Men det var en vanlig, dum missuppfattning bland obildat folk, att de trodde, att bara kroppsarbetet var ett arbete.

Ånej bevars, svarade kokerskan. Hon var inte så dum, som frun trodde. Hon begrep mycket väl, att herrn arbetade, fast han bara skrev, ty hon såg, hur trött han var, då han kom hem om middagarna, och det var ju han, som måste förtjäna allt till huset. Men vad frun gjorde, det kunde hon alls inte begripa, för det såg hon aldrig till.

Frun hade velat giva mycket till, om hon i detta ögonblick kunnat framdraga ett enda bevis på att hon verkligen arbetade. Men hennes vanliga säkerhet var alldeles borta för tillfället. Skötte hon inte hushållet? Men det var ju kokerskan, som både köpte maten och lagade den. Höll hon inte sitt hem fint och i ordning? Men det var ju husjungfrun, som dammade och städade. Skötte hon inte sina barn? Men det var ju lärare och lärarinnor, som läste med dem, och det var ju barnpigan, som sydde och underhöll deras kläder.

Men hennes man skötte ju icke heller hushållet eller barnen! Varför var det hennes plikt mer än hans? Skulle hon vara hans hushållerska? Var hon inte hans jämlike?

Ja men — kunde man ändå säga, det var riktig jämlikhet mellan två personer, av vilka den ene levde på den andres arbete?

* * *

VIKTORIA BENEDICTSSON.

(ERNST AHLGREN.)

EN STUDIE.[1]

Han var en förskräcklig demokrat, den gode notarien, d. v. s. i teorien; i praktiken hade han just icke visat, om han dugde till något alls. På hans finhyade ansikte syntes icke spår av solbränna, mustascherna voro småtäcka och ögonen av djupaste brunt.

[1] Ur samlingen »Från Skåne».

Digitized by Google

Han var klemig som en drivhusplanta och såg ännu ömtåligare ut vid sidan av de hurtiga lantflickor, i vilkas sällskap han vandrade framåt vägen.

De tre fotgängarna voro inbegripna i ett muntert samspråk och tycktes oaktat de yttre olikheterna stämma förträffligt överens.

Notarien hade begivit sig ut på bygden för att "studera naturen" — som han sade — och den fanns här så oförfalskat skånsk: böljande sädesfält och blommande klöver, vilken luktade så sött, att man tyckte sig känna smaken på läpparna.

Det var egentligen den ena av flickorna, som förde ordet för båda, och notarien hade kommit in på sitt älsklingskapitel: sina politiska funderingar.

"Jag tror inte, att ni skall finna mycket utbyte här ute," sade den unga flickan.

"Jo, själva folket är just den friska källa, varur vår förkonstlade tid har att ösa," sade han med entusiasm.

Hon skrattade. "Jag ville just se, hur ni skulle taga er fram bland våra bönder," sade hon. "Det är min övertygelse, att man skall ha vuxit upp ibland dem för att rätt förstå deras skaplynne."

"Ah, sådana människors natur är mindre komplicerad[1] än vår och inte så svår att förstå."

"Men man känner sig tillbakastött av den råa ytan," sade hon allvarligt.

"Man hör, att ni inte känner mig," invände notarien. "Ingenting, som är sant, stöter mig tillbaka."

"Nå, då kan ni där se en sann typ för en skånsk jordarbetare," sade hon och pekade på en figur, som satt vid sidan av vägen ett stycke framför dem.

De saktade gången för att få tid till iakttagelser.

Det var en gammal man, som satt på dikeskanten, i färd med att intaga sin middagsmåltid. Den avslutades med svart grovbröd och sur mjölk, som han åt med hornsked ur en gammal lerkruka.

Hans arbete var att gräva gropar, och bredvid honom stod spaden nedstucken i marken; själv satt han på den uppkastade jorden med krukan mellan sina knän. Han var överstänkt av jord och lera, benkläderna voro uppkavlade på halva smalbenet, och trots sommarvärmen var han klädd i tjocka ullstrumpor med skinnlappar på hälarna, att icke träskorna skulle slita hål. Ansiktet var fårat och smutsbrunt, men hade ett godmodigt uttryck. Han tycktes må särdeles väl av att sitta där och låta middagssolen gassa sig på ryggen.

Gestalten var tung och snedvriden, rörelserna sävliga och oviga, men dessa styva armar ägde kraft att lyfta otroliga bördor, och de valkiga nävarna visste att hålla tag.

"God middag, Anders Hansson," sade den språksamma flickan, i

[1] Invecklad.

Digitized by Google

det hon med sitt sällskap stannade framför honom. "Tack för det," svarade gubben och tog ett tag i mössan.

"Ett skönt väder," började fröken, som visste, hur man bör inleda en konversation.

"Ja. Det var väl, att det tog slut med det välsignade regnandet," svarade Anders Hansson och tog sig en sked mjölk.

"Ett styvt arbete, det där," yttrade notarien och pekade på den tunga spaden.

"Å, om sommartiden är det inte farligt," menade Anders Hansson. "Men inte vore det värt att komma till det med sådana persijlefingrar." Han såg med ett medlidsamt leende på notariens små handskbeklädda händer.

Men Herre Gud, vad är det, gubben drar upp ur sin kruka! En död liten råtta.

Det var en obehaglig överraskning till och med för Anders Hansson, som annars är tämligen stålsatt mot livets växlingar. Han rodnade vid upptäckten. Men en skåning förlorar icke sinnesnärvaron för så litet. Gubben strök mjölken av råttan och lade henne på marken bredvid sig.

"Där är så fasligt med möss i mathuset," sade han liksom urskuldande. "De sänka sig i mjölken allt som tätast."

Och så fortsatte han måltiden, som om ingenting hade hänt.

Den unga flickan kastade en snabb blick på sin följeslagare. Det hade varit för mycket för honom, och han hade blivit helt blek, ty han avskydde råttor och var till ytterlighet äckelmagad.

Fröken nickade farväl åt gubben, och de gingo vidare.

"Nå?" frågade hon, då de gått en stund under tystnad.

"Om jag också levde bland dem i hundrade år, skulle jag aldrig lära mig att förstå sådana djur," svarade notarien mera kraftfullt än fint. Han kände sig illamående och greps av ett ursinnigt begär att hämnas på någon, lika gott vem. Den unga flickan skrattade.

"Ja, det var det värsta, jag har sett," medgav hon. "Men gubben skall försörja de sina och har ingen mat att spilla."

Då de gått en stund, tillade hon: "Hustrun har lungsot, och han stiger själv upp och kokar kaffe åt henne varje morgon, innan han går till sitt arbete. Gör det efter."

Notarien bara skakade på huvudet. Han plågades av kväljningar, och de försonande orden gjorde intet intryck på honom.

Kaffet kunde icke uppväga råttan.

* * *

Digitized by Google

ALBERT ULRIK BÅÅTH.

SKÅNE.

Vår och söndag. Mässan är slut,
och folket kommer ur kyrkan ut.

Och orgeln spelar till utgång än,
och sista stoldörrn smälls igen.

Och skaran sig sprider. Var liten grupp
vid hemmet stannar, och dörrn slås upp.

Och sista flocken i långsamt tåg
drar hän därborta i mörkgrön råg.

Där ligger byn i söndagsmak
med kalkade väggar och mossiga tak.

Ut över blänkande byadamm
sig luta knotiga pilar fram.

I mylla, fuktig från i går,
i krattad hage än spaden står.

Och apeln sig kröker med krona kal.
Bland vårgröna buskar tuppen gal.

Ren röken i skorsten blånar hän
emellan almar och poppelträn.

Nu gumman ur kyrkodräkt väl gått,
läst in den och eld i spiseln fått.

Vid gaveln, där solen skiner som bäst,
står far och skiner i söndagsväst.

Han tänt sin pipa. Han ler så smått.
Hans jord sig gassar. Han själv mår gott.

*

Digitized by Google

Vill, vad ditt folk är värt, du känna,
vill du det se i dess hjärtegrund,
skåde du ut från kyrkobacke
mitt i en solig middagsstund.
Folket sin sabbatsvila håller:
all dess id under arbetsdag
skiner emot dig nu från åkrar,
hagar och leende anletsdrag.

Segt och starkt i hug och senor,
lugnt, hur tiderna skifta må,
sår det sin vårsådd, för det sin lie,
var gång vångarna[1] vaggande stå,
skjuter vid fattiga fiskeläget
ut i sjön sin tjärade båt,
ler, då i venen[2] det vresigt viner,
ler i skägget med ro däråt.

Fagert är landet. Färden du minnes
juninatt vid Ringsjöstrand,
under toviga bokegrenar
gled du i ekan fram med land,
väntade dig i dunkla viken,
längst där inne i skuggiga vrå,
höra det plaska, se det skina,
se liten älva foten två.

Stiga vi upp på ättekulle,
tälja kyrkorna runt omkring,
se dem med tegeltak och spiror
mitt i resliga askars ring.
Söder ut ser du havet blänka,
blåna mot norr ser du höjder och skog,
vila på slätt, i skog och vid stränder
vänliga hemmen. Du känner dem nog.

OCH VORE JAG SKALD OCH GAMMAL OCH GRÅ.

Och vore jag skald och gammal och grå
och funne mig högt beundrad stå
som för de vittre ett väldigt mönster,
och sutte min bild i vart boklådsfönster,
det gladde mig föga, om själv jag satt
en gubbe, tärd och matt.

[1] Åkerfälten. [2] Ett slags gräs.

Digitized by Google

Jag vet, vad dock gåve kinderna färg
och kunde sätta i benen märg ––
jo, såg jag en skara till arbete skrida
förbi min ruta en vårdag tida
och hörde den sjunga sitt dagsverk in,
och visan vore min.

NYÅRSAFTON PÅ SKÅNSKA SLÄTTEN.

Skymmande dimma väl över slätten vilar,
röda grenar streta från kala pilar,
åkrarnas fåror ligga i disig väta,
gårdarna töcknigt skymta bak vallar räta.

Tystnad vida. Man hör, hur det sakta lackar
droppe på droppe från närmsta tak och stackar.
Klämtande borta i fjärran klockor ringa,
ensamt och matt de hän över nejden klinga,

mötas av klocksång ny från en annan kyrka.
Nu helt nära det tonar med större styrka,
ringer i alla byar; i dimman draga
ut över bygden tonerna starka, svaga.

Malmhårt de dallra, milda de samman smälta,
nu från närmaste torn de dova välta,
dyka ned uti ljudfull dimma,
vagga sig klara och lent över fjällen simma.

Klockorna stanna, tumlande ljuden domna;
tonande sakta hän de sista somna.
Bräker ett får där ur stall, och säkra, raska
hastande steg i vägens lera plaska.

Tystnad vida. Ett skott där vid gaveln brinner;
skenet längs med kalkade väggen rinner.
Skott på skott! Nu tändas högtidsljusen.
Helig afton! Det glimmar ur alla husen.

* * *

Digitized by Google

GUSTAV AV GEIJERSTAM.

FEM KRONOR.[1]

Stranden var öde. Icke ett träd, så långt ögat kunde nå. Kort gräs växte på den magra, sandiga grunden. Himlen var grå med stora, drivande skyar, och havet välte i tunga slag in mot stranden.

Huset var litet, grått och förfallet med två fönster och alla rutorna skiftande i grönt och blått. Skorstenen satt på sned, och staketet kring trädgårdstäppan var prytt med mässingsbitar, minnen av ett strandat fartyg, vilket Lars Anders varit med om att rädda. Två barn lekte på gården med kalkstenar, som de krossade i bitar och byggde ladugård av.

"Tror du, far kommer hem?" sade flickan och såg opp mot brodern.

Pojken stötte mössan opp i pannan, spottade långt ut, som han sett fiskarna göra, och såg bort åt havet: "Ja vars, vad han gör. Han kan sköta en båt han".

Två mil öster om Öland ligger ett grund, där befolkningen fiskar sill. I gott väder kan en karl segla dit ensam och till och med ligga ute där över natten. Men mot hösten är det allt gott att vara två. Då kastar stormen vågorna alldeles lergula opp mot den långgrunda stranden. Det finns inte en fläck utomhus, där man är skyddad för blåsten, och en natt behöver man aldrig tillbringa därute. Ty man seglar ut på en timme och lika fort tillbaka igen.

Lars hade rest för två dagar sedan med god vind och lugnt hav, och nu satt hustrun och väntade på honom. Den, som är van att vänta, oroar sig ej i onödan. Men stormen hade nu varat ett dygn. Den hade redan börjat mojna av, och ännu hade ingen Lars kommit tillbaka.

Hustrun gick ifrån spiseln, där hon nyss gjort opp eld, gick fram till fönstret, torkade av rutan och såg ut. Havet låg framför henne svart och grått med vita kammar och en lysande grön skiftning. Det hävde sig i lugna, starka dyningar. Längst bort skönjdes en blå rand, och in i stugan hörde hon de egendomliga smällarna av vågorna, som stötte mot stranden.

Två karlar kommo långsamt uppför gångstigen från sjön. Ingen av dem var Lars. Hon bemannade sig och gick ut på trappan till barnen, just som karlarna kommo fram till grinden. Hon såg på dem och förstod allt, men kunde inte få fram frågan.

"Var är Lars?" sade hon till sist.

"Han är borta," svarade den ene efter en stund. "Vi såg båten driva omvänd en mil till sjöss."

[1] Ur »Samlade allmogeberättelser».

Digitized by Google

Hustrun satte sig på trappan. Hon grät ej högt, men hon krökte sig under slaget.

Barnen sprungo till, en på var sida, men hon märkte dem inte. Karlarna stodo tysta och sågo på scenen framför dem. Ingen talade. Man hörde blott havets tunga dyningar, som långsamt grävde sig in i sanden.

Slutligen gjorde den ene av karlarna en rörelse för att gå. Den andre såg sig om som i ovisshet. Så gick han fram, lade handen på kvinnans skuldra och sade: "Det var en bra karl. Gud fröjde honom."

Hon satt alldeles stilla. "Det var han," mumlade hon, "det var han." Karlarna gingo, och hustrun satt där ensam med sina barn. De små gräto, och hon hörde det ej. Men alltsom kvällen kom, blev hon vekare. Hon gick in för att få barnen i säng. Men då tog smärtan henne, och hon föll i en häftig gråt. Barnen hade gråtit sig till sömns utan kvällsvard, och hon satt där ännu på sängkanten med händerna i knät. Så kom natten och med den vilan. Dagar kommo, år kommo och med dem glömskan.

Det blev ingen begravning, ty havet hade sörjt för det alltsammans. Det hade vaggat honom genom livet, burit honom i sin famn, när han var ett barn, givit honom hans uppehälle, när han blev man, och nu gungade det hans döda kropp på vågorna, tills den sjönk i djupet eller kastades upp på en strand eller ett grund. Han var borta.

Men det var ej tid att sörja, om det också sved en smula i hjärtat. Här voro tre liv att uppehålla. Här var arbete att göra, och änkan tog ärligt itu med saken.

Först måste hon köpa en stuga. Den gamla var torp, och hon kunde inte betala arrendet eller fullgöra dagsverkena. En visste hon om, som var till salu för trettio riksdaler. Hon hade blott fem, men hon bad att få utbetala resten så småningom, och det skulle hon få. Strax därefter fick hon höra om en annan, som såldes för femton. Den var sämre, det förstås. Där var kallt om vintern och hett om sommaren. Men den, som blott har fem, är glad att inte behöva vara skyldig mer än tio, och hon gick till bonden och bad, att köpet skulle få gå om. Det blev ett långt samtal.

Om man skulle göra så med alla! Han kunde inte vara säker att få den såld igen. De fem kronorna kunde hon i alla händelser inte få tillbaka. Alldeles omöjligt. Något för något.

Och hon gav med sig. Fast nog grämde det henne alltid. Han skulle ha kunnat undvara dem bra mycket bättre än hon. Men åren gingo, och hon drog sig fram. Hon spann, hon stickade strumpor, hon gick på dagsverken, och hon sparade. När barnen blevo äldre, sattes de i skola, och när sonen blivit konfirmerad, visste hon utväg för att utrusta honom, så att han kom till sjös. Ty till sjös ville han, och hon ville det också. Hans far hade velat det.

Och så levde hon sitt liv på den kala stranden, där hon aldrig såg

Digitized by Google

ett träd, där blåsten pinade igenom mosstoppningen på väggen, och där snön om vintern stängde henne inne ensam. Ty sonen hade med tiden satt eget bo, och dottern var ute i annans tjänst.

Våren kom ju dock till sist och smälte snön, så att vägarna blevo farbara, snön isfri, marken torr och vindarna ljumma.

*

När jag såg den gamla, var hon inne i staden för att sälja garn, som hon spunnit.

Dagen var solig, trottoarerna utan skugga, luften fylld med damm och hettan kvävande.

Hela dagen hade hon gått ur hus och i hus, och nu var klockan fyra på eftermiddagen. Hon hade gått, som man går i hettan, tills lemmarna styvna och fötterna bli ömma.

Hon hade varit inne i köket och fått sig mat. Nu satt hon på stentrappan utanför och vilade sig. Den sista garnhärvan hade hon blivit av med, och om en stund skulle hon vända tillbaka med den lilla ångbåten.

Vi stodo omkring och försökte komma i språk med henne. Hon var krokig och grå med detta på en gång trötta och forcerat[1] vakna uttryck, som kommer av näringssorger. Näsan var böjd mot hakan, munnen infallen och ansiktet rynkigt.

Men alltsom hon kryade till sig, blev hon meddelsam. Hon svarade på frågor och berättade vitt och brett med ett eget tungt uttryck och i platta, vardagliga vändningar, hur hon hade det.

"Svårt var det i vintras förstås," sade hon. "På tre veckor kunde jag inte komma ut för snö. Det var det, att jag hade sillen, och mjöl hade jag också. Men till sist tröt bränslet. Och då fick jag gräva mig igenom snön själv och fram till vedbo'n."

Och sist kom hennes historia eller de bitar därav, som jag berättat här. Det kom lugnt och simpelt. Det, som hade hänt, det hade hänt. Och nu var det förbi.

Men ju längre tillbaka den gamla kom i sina minnen, dess mer förmörkades hennes ansikte. Munnen kneps skarpare samman, och ögonen fingo ett vasst, pinsamt uttryck. Hon berättade om sitt släp, om tider, när hon inte visste, var hon skulle få brödbiten ifrån, om dagar av arbete, när hon om kvällen av trötthet inte förstod, hur hon dagen därpå skulle komma opp ur sängen. Därpå berättade hon om mannens död och om allt det andra.

Jag kände mig helt beklämd, där jag stod. Var det att leva, detta, att dag ifrån dag, år ifrån år inte hinna med mer än att hålla hungern och kölden på avstånd? Jag tyckte mig se släkte efter släkte födas och dö utan att ha hunnit mer. Och ännu skulle millioner ryggar krökas,

[1] Ansträngt.

Digitized by Google

millioner hjässor bli grå, millioner anleten fåras, utan att de i livet ens kunnat sträva efter ett annat mål än det att hålla livet vid makt.

Men är det ett mål?

Så såg jag åter på gumman. Hon höll de knotiga händerna sammanknäppta och nickade sakta med huvudet.

"Jag kan inte hjälpa det," sade hon. "Men det grämer mig, när jag tänker på de där fem kronorna."

UR ÄKTENSKAPETS KOMEDI.

XIX.

Köpenhamn i augusti.

Käre Bob!

Jag vet inte, om du tycker om, att jag ännu kallar dig så. Men jag gör det ändå, därför att så känner jag det, och jag kan aldrig komma att känna annorlunda. Jag är så ensam här nere, Bob, och jag frågar mig ibland, vad det var, som drev mig bort ifrån dig.

Jag vet det icke, och jag kan icke finna det. Och då har jag börjat att tro, att det var ingenting, som drev mig bort ifrån dig och allt, som varit oss båda dyrbart och varmt och ljust. Det var jag själv, som gick bort därifrån, och det kom sig därutav, att jag gått ensam under mina långa förmiddagar och bara tänkt på mig själv.

Känner du mig så väl, Bob, att du kan förstå, hur farligt det är för mig att gå omkring och bara tänka på mig själv? Jag har hört människor säga, att de behöva komma i ensamheten för att få tänka över sig själva, och jag har alltid undrat över, att de då kunnat tillägga, att detta göra de för att komma till klarhet med sig själva. Om jag kommer att tänka för mycket, då grumlar detta allt, vad jag vetat eller trott mig veta om mig själv, och jag finner icke mig själv igen, förrän jag får tillfälle att handla. Detta vet jag nu, och detta har jag kanske alltid vetat.

När jag gick i mitt ostörda vardagsliv, och den ena dagen tog den andra i hand, förenande hela vårt liv till en enda oavbruten kedja av sammanhang — kan du förstå, hur jag nu menar, Bob? Kan du förstå? — då tänkte jag aldrig på någonting annat än dig och Georg. Det vill jag, att du skall tro, Bob, när jag nu säger dig det. Varför skulle jag *nu* eljest säga något sådant? Men det blev annat, när oron hetsade mig. Du kom varje dag och talade med mig om honom — om honom, som jag aldrig förr hade ägnat en tanke. Vart ord, du sade mig, borrade sig in i min själ, och det förföljde mig, när jag var ensam. Jag försökte att jaga det bort. Å! Hur jag försökte! Jag bad dig icke vidare tala om allt detta, som slet sönder mitt jag, så ofta jag blev ensam. Jag vet, att jag icke sade dig det milt och stilla. Det hade jag

Digitized by Google

velat, Bob. Det ska du också tro, att jag hade velat. Jag bröt ut i onda och häftiga ord. Och ändå skrek det hela tiden inom mig: "Måtte han förstå det, jag nu vill säga honom! Måtte han förstå det — ändå!" Och när du icke gjorde det, Bob, när du drog dig ifrån mig och icke vidare talade till mig som förr, när jag såg, att min närvaro pinade dig, och förstod, att du gick och grubblade på ditt håll såsom jag på mitt — då blev det så tyst och mörkt inom mig. Och när jag då var ensam, Bob, då gick jag och ruvade över, hur jag skulle kunna göra dig något riktigt ont.

Jag gjorde detta, emedan mina tankar voro i oordning och jag icke visste, vad jag ville, eller vart jag själv gick. Jag gjorde detta, emedan jag tyckte, att du på något besynnerligt sätt hade bedragit mig. Du ler kanske, när du läser detta, och du ler med det onda och hårda leende, vilket jag minns som det sista, jag sett utav dig. Och jag vet väl, att du aldrig har velat bedraga mig ens i dina tankar. Jag skulle önska, att du velat det, så vore min orätt mindre, och jag skulle icke döma mig själv så djupt, som jag gör, men som jag icke kan uttala i ord.

Men ändå kände jag mig bedragen, kanske icke av dig, men genom dig. Jag var bedragen på vad jag hoppats, att du alltid skulle kunna skänka mig, nämligen på glädjen i livet. Vet du det, Bob, att när jag kom att älska dig, var det mest därför, att du hade glädjen med dig, var du kom och gick. Jag behövde det, Bob, jag behövde det. Ty mitt sinne är tyngre än ditt. Det glömmer icke så lätt, det glömmer aldrig. Det mesta av vad jag tänker, kan jag aldrig säga, och det blir så tungt allting, när man skall gå och bära det inom sig och aldrig kan tala därom.

Då kom du i min väg, Bob, och jag tyckte, att världen var full av solsken från den stund, jag såg dig. Du tog allt, som kom, och allt, som var, så lätt, som om du varit stark nog att bära hundradens bördor, och jag kom till dig, därför att jag var så glad över, att du kunde bära mig, och att jag ingenting behövde känna av allt det, som var tungt och styggt.

Så kom detta, som jag icke vet, vad det var, och som förändrade dig. Jag såg, att du var en annan, än den jag hade tänkt, och jag drog mig inom mig själv och började se på dig som med andra ögon.

Minns du vårt första samtal, Bob, när vi voro förlovade? Minns du det? Jag minns ej, vad vi talade om. Men jag minns, att du plötsligt blev sådan, som jag aldrig hade sett dig, och du sade mig, att ditt lynne visst icke alltid var sådant, som du visade det för världen. Du såg så underligt trist och bedjande ut, när du sade det. Och jag minns, att jag bara blev så rädd. "Säg inte det, Bob," sade jag. "Säg inte det! Jag kan inte tåla, när en människa är melankolisk. Du vet inte, vad det gör mig ont, när du säger så. Du skall alltid vara glad och god, och hela vårt liv skall vara glädje. Lova mig det!" Du minns nog, att jag sade dig detta, och jag minns, att du satt en lång stund och teg.

Digitized by Google

Vad tänkte du då på, Bob? Jag har ofta velat fråga dig om det. Men jag har aldrig kunnat. Den tid, då vi voro lyckliga, kunde jag det icke. Och när olyckan kom, talade vi aldrig vid varandra annat än i vrede. Men min rädsla från denna stund minns jag, och jag tycker nu, att då skedde början till det, som nu drivit mig bort från dig. Och vad du tänkte, när du teg, Bob, vet du, vad det var? Du trodde, att det var ett flickaktigt infall, och du älskade min ungdom och mig själv, och du ville icke tro, att vad jag menade var allvar. Men det var det, Bob. Det var det. Du anar icke, hur mycket allvar det var.

När jag tänker på detta, blir jag ännu vek till sinnes. Och då blir det mig så underligt, att jag någonsin kunnat gå och ruva över att göra dig ont. Det blir underligt och oförklarligt, fast jag vet, att det var i samband med detta, det kom.

Men den natten — den sista förfärliga natten, när jag sade dig allt, då vill jag, att du skall veta, Bob, att vad jag då kände, det var en så gränslös förtvivlan, att du aldrig kan komma att känna något dylikt. Och jag var förtvivlad, därför att jag visste, att vad jag gjort kunde aldrig göras gott igen. Jag hade icke tänkt att tala vid dig då, och att jag gjorde det, var därför, att min förtvivlan blev mig övermäktig. Jag talade, emedan jag hoppades, att du skulle ha ett ord av tröst att säga mig. Och den tröst, jag väntade, låg i en förhoppning, att jag skulle få se och känna, att det var dig en lättnad att bliva mig kvitt.

Men just att du icke kunde känna detta så, gör min orätt så stor, att jag aldrig kan bedja dig glömma den. Men jag ber dig minnas blott ett: min orätt är större mot en annan.

Det finns en annan, som är liten ännu och späd, men som är stor nog för att kunna undra. Han skall undra, varför hans mamma gick bort ifrån honom till främmande och lämnade honom ensam. Och ingen skall kunna svara honom på det. Därför skall han tidigt lära sig att känna sig främmande mot henne, som är hans mor och ändå icke får vara det, som hon ville. Han skall tänka på henne med undran först, sedan med bitterhet.

Jag vågar icke tänka på möjligheten, att han en gång skulle kunna glömma och förstå, att hans mor lämnade honom, när han var liten. Vore han lik dig, Bob, skulle han kanske kunna glömma det. Men han liknar icke dig, utan mig. Och därför kan jag se hans stora blåa ögon och hans små fina händer och hela hans lilla kropp och minnas, hur han en gång sade, när han var sjuk:

"Tack du, som aldrig tar hårt i mig."

Nu har jag tagit hårt i honom, Bob, hårdare än någon främmande gjort, och därför är jag så rädd, att han en gång skall hata mig, så rädd, att jag kan vakna vid, att jag sett mig möta honom i drömmen.

— — — —

Vad skall jag säga dig mera, Bob? Skall jag bedja dig, att du icke förvägrar mig att någon liten tid på året rå om mitt barn? Skall

Digitized by Google

jag förödmjuka mig mera? Är det det, du önskar, så säg mig din vilja, och jag skall uppfylla den. Jag har sagt dig allt, vad jag nu kan säga, och mera än det. Och jag är icke lycklig, Bob. Kanske kan jag aldrig bli det. Men vore det möjligt, skulle det vara, om du och jag en gång bleve gamla och möttes. Då har så mycket skett, och så mycket blivit annorlunda. Då kanske du kan ha i ditt sällskap en fullväxt gosse, som är brydd, men ändå en smula — en liten smula — glad att få se mig, sådan jag då kan vara. Och då kan det också hända, att du själv kan le ett melankoliskt, men ändå gott leende och måhända under det intryck, som du då får, tänka på allt det onda, som varit, som på en dröm. Det är så mycket, så mycket, som jag icke kan säga dig, men som jag då tycker kanske skall bliva klart. Det kan till och med hända, att du då utan alltför stor bitterhet skall kunna möta henne, som en gång var din hustru.

* * *

AUGUST BONDESON.

Ur SKOLLÄRARE JOHN CHRONSCHOUGHS MEMOARER.

(Johannes Persson [sedermera »John Chronschough»] berättar om huru det blev bestämt, att han skulle bli folkskollärare i stället för prost och biskop.)

Emellertid uppvaknade i min själ tankar, som egentligen skolläraren Hans Persson[1] lockat till liv, ehuru de ej tagit sig bestämd form förrän nu, då jag satt här i min stilla frid och studerade. Varför hade han icke blivit prost eller biskop? Emedan han icke fått tillfälle därtill! Det var ju hans egen åsikt om saken. Varför skulle icke även jag kunna bli prost eller biskop? Jag hade tiden för mig, ty jag var ju blott på mitt trettonde år. Således kunde ingenting därvidlag hindra, att jag vid mogen ålder blev i besittning av de kunskaper, som fordrades för dessa höga kall. Och min moder var ju efter ortens förhållanden ganska välbergad, så att hon väl hade tillfälle och råd att kosta på mig undervisning. (Jag tänkte ju väl, men barnsligt, emedan jag ej kunde hava reda på, vilka oerhörda studier, som fordrades för att bliva biskop, något som Hans Persson förvisso ej heller han reflekterat över, därom är jag fullt övertygad.)

Jag omtalade mina tankar och förmenanden för min kära moder, som blev mycket rörd häröver. Hon slöt mig under tårar i sin famn samt sade i sin fromma hängivenhet, att hon gärna ville kosta på mig, så att jag blev biskop, om hon så skulle offra allt, vad hon ägde. Och hon gladde sig redan i sitt sinne över att få se sin dröm gå i fullbordan

[1] Berättarens förste lärare.

Digitized by Google

genom att få skåda mig såsom biskop i full skrud inviga präster och kyrkor. Hon omtalade, att hon själv varit med, när Glimminge nya kyrka invigdes, och att hon då sett biskopen, huru grant han var klädd i guld och sammet. Det var det härligaste, hon hade sett i all sin tid. Tänk, om hennes ögon en gång skulle få skåda hennes egen son så grann och så hedrad och upphöjd.

Hon hade nu ingen levande ro, innan hon varit hos kyrkoherden Stålbom och talat med honom i detta viktiga ärende. Hon lät därför drängen hugga huvudet av tvenne gamla hönor, som hon ville förära kyrkoherden, för att göra honom gynnsamt stämd för saken. Och så bad hon mig påtaga mina bästa kläder och iförde sig själv sin söndagsklänning, varpå hon och jag, med hönsen inknutna i ett kläde, skyndsamt begåvo oss på väg till prästgården.

Vi blevo mycket väl emottagna av kyrkoherdefrun i köket, såväl för hönsens skull som för gammal bekantskap. Och då min moder framställde vår önskan att få tala med kyrkoherden i ett viktigt ärende, gick frun själv in i hans studerkammare för att tillsäga honom därom. Hon kom snart tillbaka med hans tillåtelse, varpå vi, min moder och jag, genom sängkammaren fingo gå raka vägen in i kyrkoherdens studerkammare.

Jag glömmer aldrig, huru mitt hjärta klappade i bröstet, då jag nu nalkades den, som skulle avgöra, om jag borde taga detta viktiga steg, nämligen att studera, såsom jag tänkte, till en av kyrkans högsta värdigheter. Och då jag trädde in i studerkammaren och fick se dessa hundratal av böcker, som på sina hyllor klädde alla rummets väggar, så tyckte jag, att de, på samma gång de vänligt nickade mot mig, så tryckte de mig ned till jorden med sin väldiga tyngd. Men min moder hade ej tanke på något annat än på sitt viktiga ärende.

Då vi hälsat på kyrkoherden och denne i sin tur tackat för skänken, som väl frun omtalat för honom, sporde han efter vårt ärende.

"Jo," sade min moder, "vi ha kommit hit till kyrkoherden för att fråga, om han tror, att jag skall låta min Johannes studera till biskop."

Jag tycker mig ännu se det skalkaktiga leende, som började spela på kyrkoherdens läppar, då han hörde denna min moders fråga.

"Mamma" ropade han på frun. — "Här får du hjälpa till att råda," sade han, då denna öppnade dörren för att efterhöra, vad han önskade. "Lena på Krontorpet frågar efter min mening, om jag tror, att hon skall låta sin Johannes studera till biskop."

Kyrkoherdefrun brast ut i ett klingande skratt, vari även kyrkoherden instämde.

Min moder blev nästan stött över skrattet, och jag kände mig mycket orolig över att kanske hava tillställt en dumhet.

Men min moder förlorade ej fattningen.

"Ja," sade hon, "jag vet väl, att det är en fråga, som kan tåla att tänka på, och därför så har jag också velat ställa henne till kyrkoherden,

Digitized by Google

för han är den ende, som kan ge oss ett riktigt svar. Det är kanske mycket begärt. Men jag har hört sägas, att själve ärkebiskop Wallin var bara en stackars vaktepojke, innan han kom i skola och fick studera, och då så tycker jag, att min Johannes kunde också få försöka sig, för jag vill gärna hjälpa honom fram, så länge jag någonsin orkar. Jag skall säga kyrkoherden, att det är någonting märkligt med denne pojken, för han är god för att lära sig vad som helst. Han läser och skriver och räknar dag ut och dag in, så att en kan rent förgruva sig över det. Och det märkeligaste av allt är, att det gick varsel före honom, innan han var född."

Nu talade hon om sin dröm och vad hon slutit sig till av densamma. Kyrkoherden och hans fru, som härunder kommit helt och hållet in i rummet, åhörde min moders tal ömsom med ett leende, som någon gång växte till ett kvävt skratt, ömsom med en nick av beundran och tillfredsställelse över hennes fromma och starka tro på min kallelse till något stort.

Då hon slutat tala, frågade kyrkoherden helt lugnt och vänligt:

"Går gossen kvar i Kröplinge skola ännu?" — — — — — — Sedan sade han: "Mor Lenas tankar att få se sin Johannes som biskop gå väl aldrig i fullbordan, trots drömmen och all den ömma kärlek och omsorg, mor Lena hyser för sitt enda barn. Jag vill ej ens tillråda, att han kastas in på den lärda banan, med alla de försakelser och frestelser, som där skulle möta honom. Väl tror jag, att han äger en begåvning, som kunde göra det möjligt för honom att komma fram; men för att bliva i tillfälle att studera fordras även medel, och för en lång och kostbar studiekurs förslå mor Lenas tillgångar ej mer än en droppe i havet. Mitt råd är därför, att vi ställa allt förståndigt för honom, så att vi äro förvissade om, att både hans gåvor och medel räcka väl fram till målet. Han kan ju bli folkskollärare."

"Jaså, han skall bli en sådan sjane som Hans Persson, kanske!" utropade min moder, som tydligen ej gärna ville låta biskopstankarna fara, sedan hon nu en gång fått dem i sitt huvud.

"Det var inte snällt sagt av mor Lena," tillrättavisade kyrkoherden henne. "Hans Persson är en både flitig och ärlig arbetare i sitt kall, fast hans begåvning och ringa utbildning kunde lämna mycket övrigt att önska. Han har förvisso redligen strävat efter att bibringa Johannes allt, vad han själv kan. Men det var ej min mening, att Johannes skulle bliva en andeligen förkrympt, halvbildad skolmästare, såsom så många av den gamla stammen äro, tvärtom ville jag gärna se honom såsom en väl rustad och fullt bildad folkets lärare komma sin kärleksfulla moders dröm att gå i fullbordan, i det han bliver ett andeligt ljus ej blott för det lilla hemmet, utan för byn, ja, för hela hans födelsesocken. Dithän skola vi söka leda honom. Och då lovar jag, att han skall få komma hit till mig två dagar i veckan för att under min ledning först utbildas till småskollärare. Sedan får han, då han hunnit före-

Digitized by Google

skriven ålder, begiva sig till Göteborgs seminarium för att där genomgå en fullständig skollärarekurs."

"Ja, jag, stackare, förstår la intet, vilket som är bäst. Du får välja själv," sade min ömma moder, ännu kämpande med sina tankar på min biskopsvärdighet.

Jag var ju egentligen alltför barnslig för att kunna bestämma någonting, som rörde min framtid. Men jag hade ett stort förtroende och beundran för kyrkoherden Stålbom alltifrån den stunden, då han framför alla hedrade och uppmuntrade mig på husförhöret i Jutagård. Och därför sade jag, att jag ville liksom kyrkoherden, varpå både min moder och jag hjärteligen tackade för hans löfte att giva mig undervisning. Så blev det beslutat, att jag skulle ägna mig åt folkskollärarens viktiga kall. Biskopstankarna fingo fara. Men jag kan dock ej förneka, att de sedan mer än en gång inställt sig. Och det är ej gott att veta, huruvida jag gjorde rätt, då jag på kyrkoherdens inrådan övergav den ingivelse, jag fått; ty jag har sett många fattiga ynglingar, mindre begåvade än jag, sträva sig fram till ganska höga prästerliga ämbeten. Men bäst det som sker, därmed får även jag trösta mig. Och jag har ju på det hela taget intet att beklaga mig över.

* * *

TOR HEDBERG.

Ur NYA BERÄTTELSER OCH SKISSER.

STOCKHOLMSBOR PÅ SOMMARNÖJE.

I.

Trädgårdsmästaren.

Han är skolmästare om vintern, under sommaren är han trädgårdsmästare.

Om vintern pluggar han latin i ovilliga skolpojkshjärnor — det är hans kall här i världen, och det är i grund och botten kanske också hans glädje, — under sommaren sår han frön och drar upp plantor, gräver i jord, ympar, skär och vattnar — det är hans innersta åtrå och hans alldeles oblandade glädje, alltför kort gunås, ty den varar blott en fjärdedel av året.

När han kommer ut på våren, är han icke nöjd, förrän han fått en spade i händerna. Han har nu under årens lopp bott på åtskilliga ställen i skärgården, och han har alltid lämnat en liten trädgårdstäppa efter sig, där han mottog en stenbacke eller en gräsmatta.

Digitized by Google

Då han far ut till sitt sommarnöje, kan han från bryggorna se ett par av sina trädgårdar, där fruktträden nu vuxit höga och gångarna för det mesta vuxit igen, men han går icke upp till dem, ty det plågar honom att se dem i främmande händer, som nog icke äro lika kärleksfulla och intresserade som hans. Hans dröm har alltid varit att rå om en egen liten jordlapp, där han skulle få styra och ställa alldeles efter behag och en gång på gamla dagar skörda frukterna av sina ansträngningar; men denna dröm får han nog aldrig uppfylld.

För var gång han av ett eller annat skäl måst lämna ett ställe, har han svurit en helig ed, att det skulle vara sista gången han för andras räkning satte en spade i jorden, men så har han fått en ny stenbacke omkring sin stuga, och då har eden varit glömd och spaden kommit ner. Nu är han bortåt sextiotalet, och nu håller han på att anlägga sin femte trädgård där långt ute åt havsbandet till. I höstas satte han ned ett dussin fruktträd, som han nu skall ut och titta på, och där han sitter uppe på halvdäck, har han fickorna fulla med fröpaket och sinnet fullt med försköningsplaner.

Då han stiger av vid sin brygga och träffar sin värd, är hans första fråga om gödseln, som denne i höstas lovade att köra ut på trädgårdslanden. Efter många om och men kryper det slutligen fram, att gödseln hittills uteblivit, men nog skall komma, bara det blir någon tid för vårarbetet, och lektorn svär sin första förfärliga ed — inom sig —, medan han högt gör värden en mild förebråelse. Så har han alltid gjort här i livet, och därför har han heller aldrig förstått att sätta sig i någon respekt, varken hos sina skolpojkar eller sina husvärdar. Men så snart han kommit inom grinden till sin täppa — den lilla jordlapp, som han trots allt känner såsom sin, — så snart han vänt upp den med spaden, är den lilla förtreten glömd, vinterrocken kastas av på verandan, och med oro och glädje i hjärtat gör han den första ronden i trädgården, för att se vad vintern har härjat och vad den har sparat. Först rosorna, hans tio dyrbara rosor, — han vecklar upp halmflätningen, i vilken han svepte dem i höstas, — åtta stycken stå redan med små gröna ögon, som tala om liv och styrka, två se något tvivelaktiga ut, men kvistarna kännas mjuka, då han böjer dem, och han skär ned dem en smula och hoppas på sommaren. Så fruktträden — de hava alla stora, bruna, klibbiga knoppar — nå, det trodde han också, ty han brukar ha tur. Hans ögon börja glänsa allt starkare, solen, den ännu något kyliga vårsolen, bränner honom, den svarta, av vårregnet tunga jorden frestar honom, det kittlar i armarna, spaden letas fram ur förrådsskrubben, och i skjortärmarna börjar lektorn gräva upp ett par av de åtta trädgårdslanden, för att åtminstone hinna få ned litet spenat- och rädisfrö — ärterna, bönorna och gurkorna, de få komma sedan.

De fyra, fem timmar, som han har till sin rådighet, flyga förbi som lika många kvartar; innan han vet ordet av och ännu hunnit uträtta

Digitized by Google

hälften av vad han ämnade, är ångbåtstiden inne, och med saknad i hjärtat och värkande rygg ger han sig åter av in till staden.

Det är hans stora sorg, detta, att aldrig få hava maj till sin disposition, den rätta sånings- och röjningstiden, utan alltid komma så gott som en hel månad efter. Därför går han också hela maj inne i staden med feber i kroppen, är mera disträ än vanligt i skolan, ser på barometern och drömmer om sin täppa, vaknar om nätterna och tänker på sina rosor och fruktträd och finner blott en ringa ersättning i att draga upp blomplantor i sina fönster.

Men så kommer då äntligen juni, skolan slutar, och sommarferierna börja, de härliga tre månaderna, då han får leva sitt rätta liv. Den första lediga dagen flyttar han ut, det må regna eller storma, och nu är han trädgårdsmästare på allvar, intet annat än trädgårdsmästare — trädgårdsmästare med kropp och själ. Han sätter sina plantor, och han sår sina frön, allt går väl till för honom, ty han har en lycklig hand, och han får nästan alltid regn på sådden. Han skuggar för solen, och han vattnar för torkan, han rensar och han krattar, han bultar på barometern och han åkallar skyarna, men blåsten fördömer han, i synnerhet den bistra nordan, som ligger rätt in från fjärden och går som en fiende fram över hans lilla täppa. De dagarna, stormdagarna, formligen lider han, lider för varje vindstöt, som rycker i hans späda telningar och försöker slita dem bort från stödjekäppen, vänder ut och in på bladen, trycker blommorna platta mot marken, skakar och river; då går han från träd till träd, från rabatt till rabatt, binder och reparerar så gott han kan, skulle gärna stå och "läa", om det hjälpte något, vaknar om nätterna, hör hur det dånar där ute från fjärden och tjuter kring knutarna, ligger vaken och tänker på sina träd och blommor, eggar upp sin fantasi och måste stiga upp med solen för att åtminstone se, hur det är fatt; och då slutligen stormen på fjärde dagen bedarrar, drar han en djup lättnadens suck. — Nej, någon stormfågel är han inte. Men ett regn, ett stilla, milt sommarregn, det kan han lida! Då han vaknar på morgonen och hör det efterlängtade trummandet på rutorna och plaskandet ur rännorna och får upp gardinen och ser regn och skyar, regn, som skymmer horisonten och skyar, som täcka hela himmelen, och så kommer ut på verandan och andas den svala, rena, fuktiga luften och ser sina blommor, som rätat på sig och stå där, friska och spänstiga, drickande i fulla drag, — då blir han glad, då går han och gnuggar sina händer och mumlar allt emellanåt för sig själv: "Det gör något till gott, det här — det smakar, ska jag säga!" I alla husets fyra hörn, där vattnet strömmar ned ur rännorna, har han såar och baljor för att uppsamla den dyrbara vätskan och gömma till kommande torkdagar, och de måste makas och flyttas, för att strålen icke skall komma bredvid, — det är hans huvudsakliga göra de dagarna, och ett tämligen vått göra. Och när det så regnat nog, kanske till och med litet för mycket, men det gör ingenting, och så solen en afton bryter

Digitized by Google

fram nere vid horisonten med en glans, som förbländar, och hela den våta, glänsande naturen uppfångar strålarna och kastar dem brutna och färgade tillbaka, då går han på de våta gångarna i sitt lilla rike och betraktar sin härlighet, då är han helt och odelat lycklig, som ett barn och en familjefader på samma gång.

Emellertid går sommaren, vecka följer efter vecka med en hastighet, som han förgäves söker låtsas vara okunnig om. Han vill glömma, att det finns något, som kallas almanack, men han påminnes om tidens gång av det, för vars skull han skulle önska, att den stode stilla, — trädgården. Det växer och växer, sätter knopp och slår blom, och på samma gång denna växtlighet fröjdar honom, fyller den honom även med vemod, ty varje utslagen blomma är honom en förgången dag i den korta sommaren. Resedan har redan länge stått och doftat, rosorna hava blommat ut, penséerna öppna sina mångfärgade ansikten, och lövkojorna stå med stora knoppar. Snart får han sin första smakrätt av späda ärtskidor, så kommer bönornas tur — rädisorna hava redan länge smakat trä, ehuru han fortfarande trofast äter av dem till frukosten. Innan han vet ordet av, är han redan en god bit inne i augusti — han räknar icke längre de veckor, utan de dagar, som han har kvar, och dessa dagar bliva allt kortare och kortare, mörkret äter sig in på dem, slukar en bit av morgonen och en av aftonen, solen bränner allt hetare, skörden är i full gång.

Så kommer september, och det är förbi. — Med sorg i hjärtat lämnar trädgårdsmästaren sin trädgård, där allt nu står i sitt högsta flor, och skolmästaren far in till staden för att odla de döda språken. Ännu en och annan söndag far han ut för att skörda sina grönsaker och sina blommor, men dessa utflykter hava icke vårutflykternas behag — de äro blott ett upprepat farväl; så länge det finns något att skörda, far han dock dit ut, på det att icke något må förloras. — Först i oktober säger han sitt sista avgörande farväl, lämnar sin trädgård, vissnad och härjad, att sova den långa vintersömnen, tills våren kommer igen och den åter lever upp, och han med den, så länge han nu får vara med.

Ur DIKTER.

Tanken.

Det var min tanke då! — Blev ljuset släckt,
när ljuset skulle tändas, flydde livet
i samma stund som det blev väckt?
En tankes lik är ordet, som blev skrivet.
Var är dess skönhet nu? — Vad bitter ironi!
Dess jubel blev ett skratt, dess sorg ett skri.

Digitized by Google

När skola livets bryggor bliva funna
emellan det att vilja och att kunna?
Skall aldrig verket tankens urbild nå,
dess tröga blod av känslans pulsar svalla,
skall domen ständigt lyda så:
att bliva till detsamma är som falla.

Nu febern brunnit ut, invid mitt bord
jag sitter trött och läser, vad jag skrivit.
Nu är min tanke tänkt, min gärning gjord,
jag mera fattig på en strävan blivit
och världen rikare på några ord.
Skön var du dock, min tanke, fri och stark
du bredde vingen, längtande till färden!
Jag vingen klippte, nu du tagit mark,
nu sändes du som krympling ut i världen.
Ren var du även — jag din renhet stal
och sänder bort dig, bettlande och fal,
att famnas, glömmas, som det bjuder, kallet;
i hopp att någon, för din blygsel blind,
skall vilja tvätta sminket från din kind
och ana, vad du varit före fallet.

* * *

OLA HANSSON.

IDYLLER[1].

2.

Tröskmaskinens hjulverk slungar
skrynklad sädeskärve fram,
och i gråa kvastar sprutar
halmens rökigt täta damm.

Vasst det väser, dovt det bullrar,
halmen binds i stora fång,
jämt i logens skymning ljuder
hjulens monotona sång.

Uti hudens rispor sticka
axets tandat skarpa spröt.
Smulnat stoftdamm täcker poren,
varur svetten ymnigt flöt.

Och i långa, mörka strimmor
sätter det sig, lag på lag,
klibbar torrt och hett vid gommen
under djupa andedrag.

Vet du, hur det känns i hågen
tungt och skumt och febermatt,
då den hastigt ned sig sänker,
skymningen till dödens natt?

[1] Tillhör, liksom stycket »Romantik», samlingen »Dikter».

Digitized by Google

Fattigdomens hjulverk surrar
uti örat natt och dag —
känner du, hur hoppet slår med
sjukligt tröga hjärteslag?

Anar du, hur ledans taggar,
hatets käkar riva sår,
och hur sinnet höljs av damm i
tröstlöst långa arbetsår?

ROMANTIK.

Det kvällades sakta. Klubbans slag
mot tjuderstakarna ljöd,
och aftonhimlen prunkade fin
och gnistrande sidenröd.

Så dämpades allt och domnade in,
och glödande färg blev matt.
Det är så viskande, andlöst tyst
i sovande sommarnatt.

Det doftade hö, och dimman rök
så vit över kärr och äng.
En visa trängde från vägen fram
med sorgsen mollrefräng.

Nu vill med anande, drömskum håg
jag tyda den månljusskrift,
som ritas på gärdets gröna duk
av glänsande pilbladsstift.

UR HEMBYGDSVISOR[1].

Gatans stoj och buller tränger, dovt och dämpat, till mig fram:
vagnar rulla, hovar slamra under rop och skratt och glam.
Genom öppnat fönster luftens ljumma flöden tysta gå,
och jag ser, hur solen skiner, och hur himmelen är blå.

Framför mig på bordet ligger grått och suddigt tidningsblad,
och jag låter tanklöst blicken ögna genom spalters rad.
Gamla kära byanamnen komma mig att tänka på
huru denna text nu läses runt omkring i stugor små.

I sin armstol, tagelstoppad och med läderöverdrag,
där det genom skumma rutor faller än en smula dag,
gamling stavar fintryck genom mässingsbrillors tjocka glas
och de styva arken slätar varsamt med ett sakta fras.

Och jag ser kring stugobordet under lampans matta sken
gårdens unga pigor sitta läsande i timma sen,
armen kring varandras halsar, och på skrynklat tidningsblad
bruna händers grova fingrar långsamt följa rad på rad.

Och jag skönjer väggar skina kalkvitt under mossig halm,
och jag ser en ljusgrön skiftning uppe i kastanj och alm,
och jag hör på vida marker millioner plantskott gro,
medan vårlig majdag sakta sjunker in i skymningsro.

[1] Tillhöra diktsamlingen »Notturno.»

Digitized by Google

Och där slår en doft emot mig upp från detta gråa ark,
söt som doft från blomsterhylsor, stark som doft från äng och mark.
Och den enkla texten böljar rytmiskt ymnig melodi,
i vars tysta svall det klingar lärkesång och ripeskri.

* * *

DANIEL FALLSTRÖM.

VARER SVENSKE!

Unga släkte, du som träder
stolt en dag för framtids dörr,
minns i sol och minns i skugga
ädelt valspråk ifrån förr!

Gamle konung Gösta sade:
"Varer svenske!" Dessa ord
innefatta tro och kärlek
till den karga svenska jord.

Varer svenske! Hör det klingar
liksom rassel utav svärd,
när i blod de mörke bergsmän
gåvo friheten sin gärd!

"Varer svenske!" Som en lösen
dånar det en aftonstund,
när den unge Karl den elfte
intog höjderna vid Lund.

Vid Svensksund, när Finska viken
färgades som vallmo röd,
genom dundret från kanoner
"varer svenske!" trotsigt ljöd.

Jämt när landet var i fara,
när det krävde skydd och huld,
kunde konung Göstas valspråk
icke väges upp med guld.

Det betydde stål i eggen,
det betydde mod i barm —
offer för en älskad moder,
som var stolt, som hon var arm.

Länge, länge konung Gösta
vilat i sin sarkofag,
men hans gamla lösen lever
manande ännu i dag.

Varer svenske! Vekligheten,
bärande förförisk dräkt,
får ej ympas in i blodet
på vår unga svenska släkt.

Fosterlandet *nu* ej kräver
sina söners liv och blod,
men det kräver liksom fordom
plikttrohet och mannamod.

Fädrens allvar, fädrens kärlek
lyse oss på vägen fram,
att ej blå och gula fanor
höljas någonsin av skam!

Digitized by Google

STOCKHOLM I VITT.

I sommargrönt, i snöfallsskrud
du syns mig lika fager.
Nu står du, vitklädd som en brud,
i vinterns blåa dager.

Du står helt tyst, liksom i dröm,
och ser, hur stjärneljusen
klart tindra nere i Norrström,
fast Mälarn ligger frusen.

Du tillhör sagans undervärld,
när västerns himmel brinner
och över bländvit Riddarfjärd
ett hav av purpur brinner.

I guldstoft skimra tornen då,
som silver blänka taken,
i lågor alla rutor stå
i gamla slottsgemaken.

Och svept i vinterns hermelin,
när kvällens klockor tona,
du strålar, drottninghög och fin,
i mantel och i krona.

Allt lågt inför din skönhet dör,
all sniken krämarlystnad,
ditt ädla hjärtas slag jag hör
i nattens djupa tystnad.

Ditt forna drag du återfår,
och bort är smutsen tvagen,
som hycklarsläktet från i går
stänkt i de stolta dragen.

* * *

KARL AUGUST TAVASTSTJERNA.

FLUGSURR[1].

Vi storma som flugor mot fönsterrutan,
och alla ha vingar, och ingen är utan.

Vi surra, vi krypa, ta ansats och falla
och börja ånyo, ty ut ska vi alla.

Där äro vi hemma, därute på muren;
där blåser ju vinden, och där är naturen.

Så storma vi alla ånyo mot rutan,
den springer väl en gång — jo, tvivelsutan.

[1] Ur diktsamlingen »För morgonbris».

Digitized by Google

Därinne i salen vid matbordet festa
de övriga flugorna och de flesta.

De frossa dessert och drunkna i glasen,
de söla ner duken och fortplanta rasen.

Kring faten i klungor de lustigt sig lagra,
vi flyga mot rutan och surra oss magra.

Vi leva för solsken, vi dö därförutan
och flyga i stormlopp mot rutan — mot rutan!

DET BLIR SÅ TYST OMKRING MIG.[2]

Den sådd, som jag sått, har skördats,
och sommaren skrider mot höst:
så tyst, som om eko mördats
i själva klippornas bröst.

Min klingande visas vinge
är klippt, och jag själv är stum.
Det blir så tyst omkring mig,
så tyst, som en ängel ginge
igenom mitt dystra rum.

Snart varje löje är borta,
och skingrat är vännernas lag.
Det blir så tyst omkring mig,
så tyst, att jag hör mina korta och hämmade andetag.

Då komma de tankar, som väntat,
att jag skulle lyssna till dem.
Det blir så tyst omkring mig,
så tyst, som om döden gläntat
på dörrn till mitt tomma hem.

Där komma de alla, alla,
från barndomens yngsta dar.
Det blir så tyst, att jag börjar kalla
i ångest på mor och far.

Men döda äro de båda,
och tankarna komma allt fler.

[1] Ur »Dikter».

Digitized by Google

Det blir så tyst omkring mig,
så tyst, att jag låter dem råda
och böjer min panna ner.

De tankar, som skulle mig skrämma,
de blevo min käraste skatt.
Det är så tyst omkring mig,
så tyst, att de känna sig hemma
och hålla mig sällskap i natt.

Jag lever med dem, och jag glädes,
jag sörjer med dem och ler.
Det är så tyst omkring mig,
så tyst såsom någonstädes,
där livet har falnat ner.

* * *

OSKAR LEVERTIN.

KUNG LIV OCH DROTTNING DÖD.

I aftonrodnans gyllne slott
vid solnedgångens glöd
där mötas för en timma blott
kung Liv och drottning Död.

De komma ifrån skilda håll
med skilda färgers glans,
av guld är kungens mantelfåll
och purprad kappans frans.

Med rosor prydd är hans barett
och skärpet av viol,
hans skratt är sång, hans gång är lätt,
hans blick en stråle sol.

Men drottning Död bär mörkrets skrud
med tunga veck av natt,
kring pannans marmorvita hud
hon sorgens slöja satt.

Digitized by Google

Men munnen lyser röd som blod
i dystert, vilt begär,
och högt i dunkla lockars flod
hon aftonstjärnan bär.

Så mötas de vid solnedgång
i aftonrodnans slott
och spela tärning timmen lång
om människornas lott.

MONIKA.

Monika, moder, bladena falla,
ängarnas örter ren lien slog,
vinterns första andetag kalla
isa mitt hjärta i gulnad skog.
Tung är var tanke och trött var lem,
ändlös den mörknande vägen hem.

Hukad och stum vid härden du sitter,
purpurröd ränning med skytteln du slår,
purpurrött färgar eldstadens glitter
rynkade kinder och grånat hår.
Medan i spiseln kvällsvind slår in,
vadmal du väver åt sonen din.

Munnen är sluten, trött på att tala,
blicken stirrat sig matt och skum.
Tyngre skuggorna alltjämt dala
runt i din stugas tigande rum;
bränderna falna i spiselvrån,
rolöst du väver för villfaren son.

Monika, moder, med bitter råga
livet har bräddat var dryck på mitt bord.
Mannen och kvinnan lika mig plåga,
led är min läpp på kyssar och ord.
Långt från det levande livets färd
längtar jag hem till den slocknande härd,

längtar från ögon, som le och bedraga,
hem till ditt ögas slocknande brand,
ingens hand mig lyster att taga
mer än din vissna och tynade hand,

Digitized by Google

ingen sång mig kan skänka behag
mer än din vävstols tonlösa slag.

Längtan och lycka, all jordisk lystnad
larmat sig äntligt till döds i mitt kött.
Nu vill jag hem, vill ställa i tystnad
palln vid din bänk och vila mig, trött,
medan ur askan av höstkvällens vind
röken drivs kvalmig hän mot min kind.

Så vill jag sitta, medan min vävnad
når sin fulländning med inslag och våd.
Botten den dunkla, det är min levnad,
ränningen röd är din kärleks tråd,
röd och stark som den moders glöd,
som allena stått bi mot ångest och död.

Monika, moder, för frostens pilar
ängarnas grönska ren ligger fälld.
Lövena lossna för vinterns ilar,
multna på marken i skog och däld.
Tung är var tanke och trött var lem,
ändlös den mörknande vägen hem.

MODERSPRÅKET.

Sagoförtäljerska, när jag var barn,
drömmens ande du väckte,
Fantasos[1] tömmar av purpurgarn
gossen vid elden räckte,
visor sjöng från min moders mun,
tanke gav leken vid bordet.
Också för mig från begynnelsens stund
skapades världen av ordet.

Följeslagerska vart du mig sen,
hur sig än vände mitt roder.
Mer för mitt hjärta än någon vän,
närmre än fader och moder,
närmre än bruden tryckt mot mitt bröst
ständigt var du mitt sinne,
bikterska, trösterska, du, vilkens röst
diktade rastlöst därinne.

[1] Fantasien (den »vingade hästen»).

Digitized by Google

Reskamrat, du i fjärran land
under främmande himmel
log mot min längtan, tryckte min hand,
ledsven i Babylons vimmel.
Ensamhetssorgen som David du
sjöng från min själ med din stämma —
Var du mitt sällskap, endast du,
hjärtat kände sig hemma.

Så har du följt mig från barndomens dar,
växlande skepnad med åren.
Innerst dock alltid densamma du var,
bliver väl också till båren,
drömmerska, älskande tankens stål,
men i din tonvärld fången,
svärmande svenska modersmål
med ditt kvällsus i sången.

Dig jag tjänar som tacksam son,
allt, vad jag äger, du skänkte.
Smedens konst är ju eldens lån.
Allt, jag drömde och tänkte,
kommer från dig, som jag dyrka skall,
tills mer ej livstråden spinnes.
Bönhör mig, så, när läppen är kall,
man i ditt tempel mig minnes.

Moderspråk, du trädets sus,
städse nytt och oändligt,
annat i morgon- än aftonljus
men dock ett och beständigt.
Tusende bladen från topp och till fot
kan till en kör du kalla,
låta dem känna, att samma rot
fostrar och bärer dem alla.

Folkets levande andedräkt,
het av hopp och av strider,
arvked, bindande släkt vid släkt
ända mot bortersta tider.
Alla stora hjärtan i dig
klappa än, när de domnat.
Lyssna, och ekot mångdubblar sig
ändlöst från tider, som somnat.

Digitized by Google

Landets ungdomsbrunn med våg,
speglande dåd och dygder,
vinterlynne och sommarhåg
runt över Sveriges bygder!
Hemlighetsfulla navelsträng
djupt emot jordens sköte,
sång vid vaggan samt vid den säng,
där oss döden stämt möte.

Guldtråd, på vilken vi våra liv
träda med skiftande dagar,
ring, som fäster oss vän och viv,
tolk för stjärnor och lagar!
Högsta tankar, dyraste namn,
drömmen skimrande skärast —
modersmål, du bär i din famn
allt, oss i världen är kärast.

PÅ FLYKTEN TILL EGYPTI LAND.

Det var på flykten till Egypti land,
när klara nattens stjärnor blänkte
bak furuskogens dunkla rand
och tunga skuggorna sig sänkte,
när Josef funnit mellan vissna träd
ett skygd och lägerstad för natten
och trötte gångarn lagt sig ned
vid källans aftonstilla vatten.
I aspens topp en susning gick av höst.
Bland bladen, gulnade och bjärta,
Maria sjöng med sorgtyngd röst
för Jesusbarnet vid sitt hjärta:

"Sov sött, du, som skall spira
för smärtornas skördedag,
som plantorna ängen sira
för slåtterns lieslag.

Du växer för plågans aga
och lidandets beska tukt
liksom för tröskarens slaga
det dignande axets frukt.

Digitized by Google

För smädelsens törnehuva
du mognar bland hån och hot
som vinstockens rodnande druva
för vinotramparens fot.

Sov sött, ty snart är det dager.
Ren stjärnorna slockna matt,
och åter vår vandring drager
mot målet, som Herrren satt."

Det var på flykten till Egypti land,
när morgonrodnans flamma brände
i mattröd glans bak skogens rand
och blek sig dagens stråle tände.
Än Josef sov på mossklädd huvudgärd,
och svept i bruna mantelfliken,
han drömde lyktad ren sin färd
och hunna resans drömda riken.
En suck av höst i aspens grenar gick.
Bland bladen, gulnade och bjärta,
Maria såg med sorgkvald blick
på Jesusbarnet vid sitt hjärta.

PÅ JUDISKA KYRKOGÅRDEN I PRAG.

Lägg icke blommor, band och fransar
på vården över deras ben!
Ej livet gav dem gröna kransar,
men sten. På vårdarna lägg sten!

Så gjorde fädren, de, som jagats
från land till land i spe och skam
och genom sekel, som ej dagats,
sett ghettots[1] jämmer slå sin stam.

Där den förtröttade fått somna
från hemlös vandrings tistelstråt
och ängslat hjärta äntligt domna
från andras hån och egen gråt;

där ej med sommarns löften gäcken
den döda ro, som vunnits ren!
Ej blommor lägg som kärlekstecken
på vårdarna, ej grönt! Lägg sten!

[1] Judekvarteret (egentl. i Rom).

Digitized by Google

TILL KARL SNOILSKY.[1]

På Snoilskys sextioårsdag.

I dag fyller Karl Snoilsky sextio år. Man vill icke tro det, så stark, så orörd av årens makt och tyngd är alltjämt vårförtrollningen över hans diktning. Det är de stora lyrikernas företrädesrätt, att vad hos dem bär spår av höst, av trötthet eller ålder glömmes inför de sångers ungdom, som aldrig dör, men vilkas musik ständigt klingar lika ny och frisk inom oss, som den dag deras rytm först trängde in uti vårt blod. Det försiggår inom de stora lyrikernas alstring en sorts naturligt urval, genom vilket blott de starkaste och vackraste skotten leva kvar. Det är tiden, som skipar sin poetiska rättvisa, och när återblickens stund kommer, är det blott det väsentliga och oförgängliga, som träder fram för ögat. Avstånd i tid och rum spela blott ringa roll i denna de stora överslagens optik. Det, som diktats för decennier sedan, kan synas nytt och nära, såsom skapat i går, om det från början hade den äkta lyrikens dagglans. På sin sextionde födelsedag står Karl Snoilsky trots det grånade håret som sångaren av två odödliga vårar, en sydländsk och en svensk. Varje svensk, som känt både ungdomens vikingalängtan och berusning av söderns rikedom och mannaårens hemkomstglädje till fädernehem och fosterbygd, hör i dag för örat det dubbla vågsus av Medelhavet och Mälaren, som tonar genom hans vers.

*

Det var förra maj, jag första gången besökte Neapel och en mer än vanligt strålande solmiddag gjorde den vanliga vandringen upp på Posilippo[2]. Mitt bröst var så överfullt av söderns härlighet, som blott en vintersvulten nordbo kan hava det. Hela världen hade slagit ut i blom med Neapels mandelträd. Färgen på hav och himmel blev, medan dagen gick till vila, djup som sägnernas blå dahlia. Det föll över hela trakten något, jag ville kalla "blåning" i stället för skymning, för att giva ett nytt namn åt det nya, som var ett dagsslut utan vemod, ett dunkel utan tyngd eller grubbel, men blott omslutande världen som ett tröstande och varmt famntag. Då kom plötsligen en ung, vacker kvinna gående över den folktomma vägen med sin korg på huvudet. Hon verkade på min av klassiska hågkomster överretade fantasi som stigen ur en antik procession av jungfrur på väg till någon blom- och fruktskänkande guds altare. Så försvann hon rak och spänstig i det blå. Jag, som nått utsiktspunkten, satte mig ner, blickade mot havet och började halvmedvetet i svenska ord söka fånga, vad jag såg. Ty först översatt på ens modersmål blir ju en främmande värld ett stycke av ens inre egendom. Men i stället för egna ord kommo ett par gyllene strofer, som bättre, än någonsin jag kunnat, uttryckte, vad jag såg och tänkte:

[1] Ur »Svenska Gestalter». [2] En med yppig växtlighet klädd bergshöjd, som begränsar Neapel i väster.

Digitized by Google

Av Oceani sånger burna,
skymta bilder från mytens land.
Havets sorlande jätteurna
ger sin klangfärg åt klassisk strand.

Viskar ännu på jonisk tunga
i det darrande glittersken
böljefriska, evärdligt unga
rapsodier ur Odyssén.

När jag för mig själv uppläst dessa utomordentliga verser, förstod jag, att den vackra, unga kvinnan, som korsat min väg, korgbärerskan ur den antika processionen, var den Karl Snoilskys sångmö, hon den avhållna, som tolkat all vår längtan till söderns sommarvärld, och som låtit oss alla nordbor, även de, som icke fått beträda det förlovade hesperiska landet, förstå och känna dess blå luft och stora, klara synrand, dess klassiska kontur och dess livsvarma, oförvanskliga ungdom.

Detta lilla reseminne rann mig i hågen, då jag härom dagen hörde talas om det otroliga, om Snoilskys sextio år. Stockholm låg framför mig i kallt höstljus. Men unga och vårliga som Snoilskys strofer följt mig i Italien, återfann jag dem här. Vem har bättre, finare givit Bellmansstadens majstämning än han i en vers som denna:

Men himlens djupblå fält
är likt ett florstunt tält,
där morgonrodnan jämt på dörren gläntar.
Bak fjärran Djurgårdsberg,
med ständigt högre färg,
står nästa dag otålig ren och väntar.

Och hur har icke skalden knutit liksom ekon klingande rim till allt i Stockholm, till minnena om dess konungar och krigare, om dess skalder med de domnade lyrorna på de stilla, av gamla trän omsusade kyrkogårdarna. Han har besjungit det innerligaste i det gamla Stockholm, vilkets svärmiska och poesifyllda vision han i våraftonens ljusdunkel varsnat över strömmen "som en älskad hägring över stjärnstrött Rosenbad".

Så är det, man i kransen i dag vid sidan av gröna blad från Bellmanseken gärna vill sätta en lagerkvist från Posilippo till skalden med de två odödliga vårarna, en hesperisk och en svensk, till diktaren, som genom sitt språks klarhet och gratie kan kallas den svenska poesiens siste gustavian och genom sin verskonsts monumentala styrka den svenska poesiens siste klassiker. Andra av våra stora skalder hava ju haft långt rikare anläggning, mer utpräglat eller vibrerande temperament. Men

Digitized by Google

det finns många former av rätt till hedersrum i diktens tempel. Vi hava ägt bländande idéslösare som Almqvist, vilkas stjärngnistrande verk alltid skola tjusa, hur ålderdomligt uttryckssättet kan förefalla, och lidelsefulla, beundransvärt personliga enstöringar som Stagnelius, vilkas verser ständigt skola tränga in i själen genom stämningens sällsamma innerlighet, även när deras känsloliv börjar bliva en annan tid främmande. Snoilskys skaldeära är framför allt konstnärens. Liksom de gamla mynt, han själv älskat samla, skola de — det kan man redan döma av de redan nu långt tillbaka i tiden liggande vers, som han skrev, då hans unga lejon först tog skaldesprånget — oöverskådligt långa tider bevara sin prägel och sin skönhet oförkränkta. Hans bästa strofer tillhöra dem, vilka Gautier[1] kallat varaktigare och starkare än metall. Och till konstens otadlighet kommer detta för var uppväxande generation lika tjusande, som är en livsberusad och ändock stolt ungdom.

8 sept. 1901.

* * *

VERNER VON HEIDENSTAM.

NAMNLÖS OCH ODÖDLIG.

Fullbordat stod i Pästums[2] rosenträdgård
Neptuni tempel, och där satt en man,
och lutad mot hans arm hans unga hustru
med gula sländan i sin hand och spann.
Hon hörde herdepiporna från berget,
där stadens herdar förde sina svin.
Hon viskade med nästan barnslig glädje,
när hon på fingret vred sitt mjuka lin:
"Nu är min lyckas mått till brädden fyllt.
Den man, som för mig hem till Naxos'[3] hamn,
har byggt Neptunus denna vackra byggnad
och återvänder med odödligt namn."
Men hennes man gav allvarsam till svar:
"Säg vida hellre, när om några år
vi dö och småningom vårt namn med oss,
står denna byggnad, som i dag den står.
Tror du, en konstnär i sin diktnings stund
handklappningar och rop till bakgrund ser?
Nej, inåt, endast inåt ser hans öga,
och världen finns för honom icke mer.

[1] Fransk författare och kritiker, † 1872. [2] Forntida stad i Italien. [3] Ö i Egeiska havet.

Digitized by Google

Och därför ville skalden gråta blod,
när han ej mäktar föda fram sin själ.
Men han vill kyssa varje rad, i vilken
han återser sin ande sann och hel.
I dessa rader lever han och rörs.
Odödligheten söker han, men märk,
hans eget verks och ej hans eget ryktes.
En konstnärs rätta namn det är hans verk.
Vad är Homeros? På sin höjd en myt!
Men mot en mera verklig sträcks vår famn.
Vi se, hur ådran bultar vid hans tinning.
Och Iliaden är hans stora namn."
Han reste sig som för att gå, men raskt
grep hon i fållen av hans kappa fast
och mumlade med hundra löjen gömda
i ett förstulet litet ögonkast:
"Där i kolonnens sida står ditt namn!
Är allvar med ditt breda skryt till slut,
så tag där nere bland ditt manskaps verktyg
den största släggan och hugg namnet ut!"

Han vände sig. Han såg på henne strängt,
men då hon satt där lugn som jämt och strök
till rätta rivna linet på sitt finger
och såg mot masterna i vikens krök,
då sträckte han sig häftigt bort och tog
den största släggan i sin hand samt höll
så hårt om skaftet, att hans krökta knoge
blev vit som vax. Den lyfta släggan föll.
Den stänkte gnistor ur kolonnens sida
och strödde för hans båda fötter ner
ett regn av vassa skärvor över trappan;
och templet bar från nu hans namn ej mer.

Då sprang hans unga hustru med ett skrik
från lin och slända till hans fötter hän,
och över dessa skärvor av hans rykte
föll hon på knä, med famnen om hans knän.
"Nu," ropte hon, "har ej den lycka ord,
med vilken jag far hem till Naxos' hamn!
Nu är min make tusen gånger större,
och Pästums tempel är hans stora namn!"
Och kvällen kom. Ett ensamt skepp sköt ut
med Naxos' vimpel och med fallna segel.
Det roddes långsamt fjärran och försvann
i själva solen långt på havets spegel.

Digitized by Google

Och tusen år och mer ha gått sen dess
och jämnat Pästum till en vårgrön hed,
men templet står, och i ruinens skugga
rör herden gigan i arkadisk[1] fred.
Byggmästarns namn förvisso ingen vet,
men den, som ser mot templets ljusa höjd,
ser honom själv framför sig med detsamma
och ser på tinnen än i dag hans fröjd.
Han är mig som en gammal kär bekant,
som långt på avstånd redan känns igen,
en skolkamrat, en bror, en ungdomsvän.

Ur KOSMOPOLITEN.

San Remo. Januari 1887.

Det sjönk i havet; till sist försvann det
i tio växlande vandringsår
som ett förlorat och sörjt i går,
det vita landet, det vita landet.

Det står i minnet med is och släde,
som glad du ser det från fönsterpost
vid par och trettio graders frost,
då vintern bringar sitt vita säde.

I sjubbskinnsvantar stå män och skotta.
På blågrön himmel ej minsta moln.
Fontänen sover med is i skåln,
och kyrkoklockorna ringa åtta.

I Kiva[2] levde en prins, som vägde
en stor safir i sin unga hand.
Han fäste den på ett silverband,
som prytts med allt, han av pärlor ägde.

Men när till kröning han knöt om pannan
sitt silverband på sin ålderdom,
var stenen stulen. Dess plats var tom,
var mörk och svartnad som ingen annan.

Den fläcken blev, hur han lät förgylla
sin stav och släpet av guld var tungt,
ett moln på pannan, en färglös punkt,
som ingen pärla förmådde fylla.

[1] Idyllisk, ostörd. [2] Stad i Turkestan.

Digitized by Google

Jag sökte pärlor till myt och sägen
och ädla stenar från hus till hus
och band dem samman vid lampans ljus,
men en av stenarna stals på vägen.

Kring pannan knöt jag för alltid bandet,
en punkt på bandet är mörk, blott en;
i mitten fattas en ädelsten:
det vita landet, det vita landet.

Jag ser på det som en dröm tillbaka.
Från andras mun lär jag känna det.
Den dömer bittert — men rätt? Vem vet!
Skall jag förneka, skall jag bejaka?

STJÄRNORNA.

Ni falska stjärnor, jag hatar er
och allt ert irrande ljus,
som dolskt och narrande blinkade ner
ren över min moders hus.

Ni glittra som regn i en spindelväv.
All rymden den vävnaden är,
och flugan, som fångad i maskorna blev,
är jorden och allt, vad hon bär.

Min lyckas stjärna bland eder satt,
min levnad hon fick i sin vård.
Hur klar hon brann en oktobernatt
på rutan i bröllopsgård!

Mitt liv är skövlat, mitt hem i brand,
och bjälkarna brista som ler.
Det vatten, jag öser med lamad hand,
ej släcker bränderna mer.

Där ligga andras tårar som jäst
i var kaka, jag bryter som min,
och vi mura dem, som oss älska mest,
i väggarna levande in.

Där glömma vi dem, som älskat oss mest.
Det mörknar, och natten slår tolv,
när då kring vår sångaretron hålles fest,
hörs suckar ur väggar och golv.

Digitized by Google

Mig jorden blivit för kvav och trång.
Med gäckar jag drack och åt
och sjöng om stjärnor min gycklaresång,
fast kinderna darra av gråt.

Skänk drömmarn, skänk fången, som blir var natt
ett barn, när stjärnorna ses,
en sista vrå, där ni flämta matt
i blåsten på kullarnas gräs.

HUR LÄTT BLI MÄNNISKORNAS KINDER HETA.

Hur lätt bli människornas kinder heta!
De döma snabba, fast de litet veta,
de många rösterna, som hjärtan mäta.
Men i vart hjärta finns en dörr med lås,
ett hemligt rum, vars nyckel ingen finner,
och oljan, vilken i dess lampor brinner,
är hemligheter, som med oss förgås.
I nyckelhålets strimma på vår väg
vi röra oss och vakna upp och somna.
Hon leder oss, och, långt i fjärran komna,
den strimman lyser våra sista steg.

DEN SOVANDE SYSTERN.

Ren står i dörren morgonsolen röd,
men hon, vår älskade, som natten lång
vi sövt med våra flöjter och vår sång,
hon vaknar icke. Är hon död?

Hon ligger kvävd av rökverk, som vi bränt,
av rökverk, som vår kärlek tänt
kring hennes bädd som kring ett helgons grav.
Vi hava fåfängt hennes lemmar täckt
med hennes systers ännu varma dräkt;
den glider kyld från hennes axlar av
i hennes livlöst öppna famn.
Och Sverige är den dödas namn.

I sorgehuset sitta vi som gäster.
Och gravöl äro våra minnesfester.
Hon sover döv med hakan mot sitt bröst,
då Norge, systern, som satt bo i väster,
står upp med solen. Hör ni hennes röst?

Digitized by Google

Hon hälsar dagen, diktar och beundras,
från hundras mun går hennes ord till hundras
kring vida trakter som ett återskall.
Men den, vi älska, sover kall.

Låt oss gå bort och ej vår ungdom öda
på tomma liktal eller suck och ve.
Bryt skonlöst sönder flöjten mot ditt knä!
Vem vill väl spela visor för de döda!
Vi luta ej vårt feberheta änne
mot bröst, som döden har gjort hårt och kallt.
Må vi i livets vimmel glömma henne,
som dog, som var vår älskade, vårt allt.
Vår bärgning söka vi vid andras port.
De fråga oss: Vad har ert hemland gjort?
Är det ej målet för er ärelystnad,
er kamp, er levnads värv i smått som stort?
Vi svara dem med bitter tystnad.

Vad har jag sagt? Hur tomma våra år,
hur halvt blev allt, var funnes hemmets trevnad,
om långt från hennes bygd förflöt vår levnad?
Av våra flöjter bilda vi en bår
och lyfta henne, som hon ligger sträckt.
Vi viska sakta över huvudgärden
om hur det redan dagas över världen.
Vi kasta undan hennes lånta dräkt.
Vi trampa rökelsen till döds med ånger.
Vi bära henne under glada sånger
ur husets kvalmiga alkover
till dörrens tröskelsten, där dagens vind
och första ljusning färgar hennes kind.
Den jungfrun är ej död, hon sover.

NORGES FADER.[1]

Det står aftonglans över fjällen.
Nedåt gick solen sin kungliga stråt,
gråt, Synnöve, gråt!
Stor var den sol, som sjönk i kvällen.

Diktare, krigare, striden är all!
Du sovande hövding, som hemåt vänder,

[1] Dikten skrevs till den norske skalden Björnstjerne Björnsons begravning.

Digitized by Google

kring skeppet går havets svall
mot norska klippor och svenska stränder.
Det var brödraland. Det blev främlingsland.
Det var hand i hand. Det blev slitna band.
Men djupt i folkens själ, i det förtegna,
där brusar ändå evigt brödrasången.
Här stå vi kvar och se mot solnedgången
och sörja dig som en av våra egna.

PÅ KYRKOVALLEN.[1]

Den bredskuldrade Jöns Snare i Mora spisade gröt med sina grannbönder Måns och Mattias. Han var så snål, att han hela vintern låg och sov i lucksängen för att spara på lyse. Hans platta, stora ansikte utan skägg glödde i dagern från vindögat, fulare och rynkigare än trollets, och han talade trögt med dov och mullrande stämma.

"Jag spår," sade han och slog handen i bordsbrädet, "att här stunda barkbrödsdagar. I morgon sticker jag min sista ko. Vart år kommer med nya gärder och utskrivningar, och nu vill man taga från oss både kyrkklockan och penningen till nattvardsvinet och spannmålen i kyrkohärbärget."

"Det är sant talat det," sade Måns.

Han rev sina grå kinder och tog ännu en nypa salt i sin grötsked, ty det var sabbat. Annars var Måns så snål, att han gick omkring hos grannarna och räknade saltnyporna till gröten och vedpinnarna under grytan.

Mattias däremot lade sig fram över bordet, skrumpen och elak med svarta tänder och två små gråblanka äspingar till ögon. Han var ändå den snålaste av dem alla tre. En girigare bonde har aldrig levat i socknen. Han var så snål, att han gick in i sakristian till prästen och befallde honom att i söcken gå med träskor liksom menigheten.

"Enfaldeligen håller jag före," gnällde han, "att Gud satt oss allmoge att klämma tummen om riksens pung. Inte en plåt lägger jag fogden i näven."

"Men stjäla mina löjgarn," svarade Jöns Snare, "det kunde du."

"Det är sant talat det," sade Måns.

Mattias grinade och knäckte brödkakan med yxhammaren.

"Vad skall en göra, när en svälter!"

Jöns Snare riste sitt långa och stripiga linhår och steg upp, och hans tal hördes långt utanför stugan.

"Jo, mase, du skall taga far dins gamla muskedunder från väggen och knäppa fogden och uppbördsskrivaren och gömma dem i höstabben. Och innan du själv får sätta pipen till eller spela under galgen, skall

[1] Ur »Karolinerna».

Digitized by Google

du sedan gå med mig till Stockholm för att lära de breda herrarna bondevett. Fred fordra vi, och fred skall det bli!"

"Det är sant talat det. Vi gå med dig," sade Måns samt reste sig och gungade i knäna.

Även Mattias steg upp, och han gav Jöns Snare ett handslag.

"Att begynna med gå vi fram till kyrkan och tala vid menigheten," sade han med sin klagande röst. "Hålla skola vi på våra fri- och rättigheter!"

"Jag skall nog tala, jag," svarade Jöns Snare, "och fred skall det bli. Det fordra vi."

De gingo ut ur stugan och språkade under vägen med hustrur och pigor och gubbar och piltar. När de kommo på kyrkovallen, hade de väl tjugu eller trettio med sig i följe.

Höstsolen lyste kall och klar över skogsåsarna och sjön och den långa, vita kyrkan. På vallen framför stallbodarna sorlade folket mellan vagnarna och kärrorna, men skriftbarnen, som suttit uppe vid altaret, hade ännu icke hunnit längre än till vapenhusets tröskel. De lurvigaste gubbarna, som kommit ned från skogarna, och som redan påtagit sina pälsar, begynte skria och bullra, när de igenkände Jöns Snare, ty alla aktade de honom för den mest hårdnackade och mäktige bonde i socknen. Också de andra dalkarlarna med ljusa, öppna drag och vita skjortor, som lyste fram mellan skinnbyxorna och västen, vände sig mot honom, ty det syntes dem, att ingenting i världen vägde tyngre än hans tröga och tredskande ord.

"Ni äro fasligt kyrksamma, ni," ropade han till dem. "Det är lell för att lära den nya kyrkobönen om undersåtligt tålamod."

Ingen gav sig lugn att svara. Alla trängde sig omkring honom.

"Kungen är fången!" ropade de. "Kungen är fången! Kungen är fången!"

"Är kungen fången?"

Jöns Snare stod med händerna knutna och såg frågande från den ena till den andra.

"Det är sant talat det," sade Måns.

"Tig du, karl! Vad vet du därom?" röt Jöns Snare och höjde de knutna händerna till hälften, så att alla gingo undan och lämnade rum.

Han satte sig på bänken utanför stallbodarna, men dalkarlarna ville icke lämna honom, och ringen omkring honom blev allt tätare. Ingen ville gå miste om ett enda ord.

"Är kungen fången?" sporde han ånyo.

"Så berättas det man och man emellan. En smed från Falun har sagt, att kungen är fången hos hedningarna."

Mattias jämkade sig närmare och hukade sig och sträckte fram sina långa fingrar.

"Vad menar du om det budskapet, Jöns Snare, spörjer jag enfaldeligen?"

Digitized by Google

Jöns Snare satt med händerna i knät, och solen sken på hans träaktigt orörliga panna och de hårda läpparna. Han såg ned på marken.

"Vad säger du?" sorlade dalkarlarna. "I Stockholm skänker den ena rådsherren sina egna pengar till kronan, den andra sitt bordssilver och den tredje föreslår, att var bärgad undersåte skall skänka allt sitt och hädanefter inte äga mer än den fattige. Det är bara riksänkedrottningen[1], som begär sitt anslag oavkortat, den snålkonan, och folket på gatan slår in fönstren hos Pipers grevinna[2] . . .

"Och vi," sade Mattias, "vi skola taga muskedundret från väggen, säger Jöns Snare."

"Det är sant talat det!" bekräftade Måns.

Jöns Snare teg ännu, och det blev nu så stilla omkring honom, att ingenting annat hördes än klockringen.

"Ja," svarade han efter en stund, och hans stämma mullrade dovare och bittrare än någonsin. "Vi skola taga muskedundret från väggen och gå man ur huse. Vid Gud, I gode män av Dalom, är kungen fången, då fordra vi, att man för oss mot fienden, så att vi få hjälpa honom hem."

Mattias blev eftertänksam, men så ljusnade pannan, och hans grå ögon spelade knipslugt.

"Si, det är en fordran, som hör till våra gamla fri- och rättigheter."

"Det är sant talat det!" sade Måns.

"Ja, ja, det är en fordran, som hör till våra gamla fri- och rättigheter," sorlade dalkarlarna och lyfte händerna till ed. Det blev ett sådant buller och gny, att ingen längre hörde klockorna.

* * *

SELMA LAGERLÖF.

Ur GÖSTA BERLINGS SAGA.

Kyrkogården.

Det var en skön afton i augusti. Löven[3] låg spegelklar, solrök skylde bergen, svalkan var kommen. Då kom Beerencrutz, översten med de vita mustascherna, kortväxt, kämpastark och med killeleken i bakfickan, vandrande ned till sjöstranden och tog plats i en flatbottnad eka. Med honom följde major Anders Fuchs, hans gamle vapenbroder,

[1] Hedvig Eleonora. [2] Karl Piper och hans grevinna voro mycket rika och ansågos snåla. [3] Någon värmländsk sjö.

Digitized by Google

och den lille Ruster, flöjtspelaren, som hade varit trumslagare vid Värmlands jägare och i många år följt översten som hans vän och tjänare.

På sjöns andra strand ligger kyrkogården, Svartsjö sockens ovårdade kyrkogård, glest besatt med sneda, rasslande järnkors, tuvig som en aldrig plöjd äng, beväxt av starr och randigt människogräs, som har blivit ditsått för att påminna därom, att ingen människas liv är den andras likt, utan skiftar som gräsets blad. Där finnas inga grusade gångar, inga skuggande träd utom den stora linden på en gammal komministers glömda grav. Stengärdesgården sluter sig, tvär och hög, kring det arma fältet. Arm och tröstlös är kyrkogården, ful som en girigbuks ansikte, vissnat vid deras verop, vilkas lycka han har stulit. Och dock äro de saliga, som vila därinne, de, som ha sänkts i vigd jord under psalmljud och böner. Acquilon, spelaren, han, som förra året dog på Ekeby, har måst begravas utanför muren. Denne man, som en gång var så stolt och så ridderlig, den tappre krigaren, den dristige jägaren, spelaren, som höll lyckan fången, han hade slutat med att förstöra sina barns arvedel, allt, vad han själv hade förvärvat, allt, vad hans hustru hade vårdat. Hustru och barn hade han övergivit för många år sedan för att föra en kavaljers liv på Ekeby. En kväll förra sommaren hade han spelat bort gården, som gav dem deras bärgning. Hellre än att infria sin skuld hade han skjutit sig. Men självmördarens lik blev begravet utanför den arma kyrkogårdens mosslupna mur.

Sedan han dog, hade kavaljererna bara varit tolv; sedan han dog, hade ingen kommit för att intaga den trettondes plats, ingen annan än den svarte, som om julkvällen hade kommit framkrypande ur smältugnen.

Kavaljererna hade funnit hans öde bittrare än hans föregångares. Nog visste de, att en av dem måste dö varje år. Vad var det för ont i det? Kavaljerer få inte bli gamla. Kunna deras skumma ögon inte skilja korten, kunna deras darrande händer inte lyfta glaset, vad är då livet för dem, och vad äro de för livet? Men att ligga som en hund vid kyrkogårdens mur, där torvan, som täcker, inte får vila i ro, utan trampas av det betande fåret, såras av spade och plog, där vandraren går fram utan att hejda stegens fart, och där barnen leka utan att dämpa skratt och skämt, att vila där, dit stenmuren hindrar ljudet att nå, då domedagsängeln väcker med sin basun de döda därinnanför — o, att vila där!

Nu ror Beerencrutz sin eka över Löven. Han färdas i kvällen över mina drömmars sjö, omkring vars stränder jag har sett gudar vandra, och ur vars djup mitt trollslott stiger. Han färdas förbi Lagöns laguner, där granarna stå rätt upp ur vattnet, växande på låga, cirkelformiga sandrev, och där spillrorna efter den störtade sjörövarborgen ännu ligga kvar på öns branta topp. Han färdas fram under granparken på Borgs udde, där den gamla tallen ännu på tjocka rötter

Digitized by Google

hänger ut över klyftan, där en väldig björn har blivit fångad, och där gamla kummel och gravhögar vittna om ställets ålder.

Han ror runtom udden, stiger ur nedanför kyrkogården och går sedan över mejade fält, som tillhöra greven på Borg, fram till Acquilons grav.

Kommen dit, lutar han sig ned och klappar torvan, såsom man lätt smeker täcket, varunder en sjuk vän vilar. Sedan tar han fram en killelek och sätter sig bredvid graven.

"Han har det så ensamt härute, Johan Fredrik. Tör nog längta efter ett parti."

"Synd och skam är det, att en sådan karl skall ligga härutanför," säger den store björnjägaren Anders Fuchs och sätter sig vid hans sida.

Men den lille Ruster, flöjtspelaren, talar med rörd stämma, medan tårar flitigt droppa ned ur hans små röda ögon.

"Näst er, överste, näst er var han den yppersta man, jag har känt."

Dessa tre värdiga män sitta nu kring graven och dela ut korten med allvar och nit.

Jag ser ut över världen, jag ser många gravar. Där vilar den väldige, tyngd av marmor. Sorgmarschen dånar över honom. Fanor sänkas över graven. Jag ser deras gravar, som mycket ha älskats. Blommor, vätta av tårar, smekta av kyssar, vila lätt på dessa gröna mattor. Glömda gravar ser jag, förmätna gravar, ljugande viloställen och andra, som intet säga, men aldrig förr såg jag den svart- och vitrutiga Kille och Blaren med bjällran i mössan bjudas en gravens gäst till fägnad.

"Johan Fredrik har vunnit," säger översten stolt.

"Visste jag inte det! Jag har lärt honom spela. Ja, nu äro vi döda, vi tre, och han ensam i livet."

Därmed samlar han korten tillhopa, reser sig och drager, följd av de andra, tillbaka till Ekeby.

Nu må väl den döde ha vetat och känt, att inte alla ha glömt honom eller hans övergivna grav.

Underlig hyllning bringa förvildade hjärtan dem de älska, men den, som ligger utanför muren, han, vars döda kropp inte har kunnat få ro i vigd jord, han får dock vara glad, att inte alla förkasta honom.

Vänner, människors barn, när jag dör, får jag säkert vila i kyrkogårdens mitt, i mina fäders grav. Säkert har jag inte rövat de minas bärgning, inte lyft min hand mot mitt eget liv, men helt säkert har jag inte vunnit en sådan kärlek, säkert vill ingen göra så mycket för mig som kavaljererna för denne ogärningsman. Helt visst kommer ingen om kvällen, då solen går bort och det blir ensligt och sorgesamt i de dödas gårdar, för att mellan mina knotiga fingrar sätta de brokiga korten.

Digitized by Google

Inte ens kommer man, vilket jag hellre såge, ty korten locka mig föga, med fiol och stråke till graven, för att min ande, som irrar kring det multnande stoftet, måtte vagga i tonernas ström som en svan i glittrande vågor.

Ur JERUSALEM.

"Murar av guld och portar av bränt glas."

Om dalböndernas resa är nu att berätta, att de först foro med järnväg till Göteborg, därifrån med en svensk ångbåt till Antwerpen och så vidare med en stor tysk ångbåt, som hette Augusta Viktoria, till Palestina. De hade en god resa, och då de nådde Jaffa, voro de alla välbehållna och vid full hälsa. — — — — — — — Bland Jerusalemsfararna fanns en smed, som hette Birger Larsson. Han hade hela tiden varit mycket glad åt resan. Ingen av dem hade haft så lätt för att skiljas från hemmet som han, och ingen hade som han fröjdat sig åt att få se Jerusalems härlighet. — — — — — — — Nu hände emellertid, att så snart som bönderna hade kommit i land i Jaffa, blev Birger Larsson sjuk. Det var just ingen god luft, som slog dem till mötes, då de vandrade genom Jaffas gator till järnvägsstationen, och Birger kände feberrysningar ila genom kroppen. Men han ville inte låtsa om, att han var illamående, utan då bönderna hade satt ner sin packning på stationen och gingo för att bese staden, följde han dem. — — — — — — — — Då det led mot middagstiden, blev det alltför hett, för att någon skulle kunna gå omkring ute i det fria. Dalbönderna måste vända tillbaka till järnvägsstationen för att komma under tak. Här fingo de sitta och vänta ett par timmar, innan tåget avgick fram på eftermiddagen. Birger blev allt sämre, men höll sig uppe och låtsade ingenting om. — — — — — — — — När tåget äntligen kom i gång och Birger satt i den heta järnvägsvagnen, började hans huvud värka, som om det skulle sprängas, och nu kunde det inte undvikas, att de andra märkte, att han var sjuk. De frågade, vad som fattades honom, och Birger svarade, att han hade fått en smula huvudvärk av hettan. "Du, som är smed, skulle väl tåla vid hetta!" sade bönderna och skämtade med honom, för ingen hade den minsta tanke på att han var allvarsamt sjuk.

Järnvägen förde dem nu först genom Jaffas trädgårdar och sedan ut på Sarons slätt, som vid denna tid på året såg lika öde ut som en öken — — — — — — — — Då de hade överfarit slätten och kommo in bland Juda berg, hade inte Birger mycken reda på sig. Det var ingen vild bergstrakt, utan bara ett virrvarr av gröna kullar, mellan vilka järnvägen med stor möda slingrade sig fram — — — — Då äntligen kullarna veko åt sidan och några sade, att de nu voro framme i Jerusalem, stod det så illa till med Birger, att Tims Halvor och Ljung

Digitized by Google

Björn måste taga honom under armarna och nära nog bära honom ut på perrongen — — — — — —

Från järnvägsstationen, som ligger ett gott stycke utanför Jerusalem, kunde Birger ingenting se av staden. Så länge som han var kvar där, låg han stilla med slutna ögon. Men äntligen hade alla fått plats i de väntande vagnarna. De åkte ned i Hinnoms dal, och på krönet av åsen ovan dem syntes Jerusalem.

Birger lyfte de tunga ögonlocken och såg en stad, omgiven av en hög mur, som var prydd med tinnar och torn. Bakom muren sköto höga, välvda byggnader opp i luften, och ett par palmer vajade för bergvinden.

Men det led mot kvällen, och solen stod helt nära randen av de västra kullarna. Den var mycket röd och stor, och den utgöt ett starkt sken över himmelen. Även all jorden glimmade och sken i rött och gult. Men Birger tyckte, att det sken, som föll över jorden, ej kom från solen, utan från staden ovan honom. Det utgick från dess murar, som skimrade likt ljust guld, och från dess torn, som voro täckta med skivor av bränt glas.

Birger Larsson smålog åt att han såg två solar: på himmelen en och på jorden en, som var Guds stad, Jerusalem.

Ett ögonblick kände sig Birger som botad av hälsobringande glädje. Men febern fick genast åter makt med honom, och på hela färden ut till kolonien, som låg på stadens andra sida, var han utan medvetande.

Birger visste heller ingenting om mottagandet i kolonien. Han kunde lika litet glädja sig åt det stora huset som åt de vita marmortrapporna eller det vackra galleriet, som löper runtom gården. Birger kunde ej se Mrs Gordons vackra, kloka ansikte, där hon kom ut på trappan för att välkomna dem, eller gamla Miss Hoggs med uggleögonen eller någon av de andra av hans nya bröder och systrar. Han visste ej ens om, att han blev införd i ett stort, ljust rum, som nu skulle utgöra ett hem för honom och hans familj, och där man skyndade sig att göra i ordning en bädd åt honom.

Nästa dag var han lika sjuk, men återfick stundtals sitt medvetande. Det blev då hans stora sorg, att han skulle dö utan att ha fått komma in i Jerusalem och se dess härlighet på nära håll.

"Tänk, att jag är så långt kommen," sade han, "och nu måste jag dö utan att ha fått se Jerusalems palats och dess gator av guld, där de heliga vandra i sida, vita kläder med palmer i händerna."

Han låg och klagade häröver i två dagar. Febern tilltog, och även i yrseln ängslades han över detta samma, att han ej skulle få återse den guldglänsande muren och de skinande tornen, som vaktade Guds egen stad.

Hans förtvivlan och ångest voro så stora, att Ljung Björn och Tims Halvor förbarmade sig över honom och beslöto att ställa honom

Digitized by Google

tillfreds. De trodde, att han skulle bli bättre, om han finge sin åtrå stillad. De snickrade ihop en bår, och en afton, då det hade börjat komma en smula svalka i luften, buro de honom in i Jerusalem.

De förde honom raka vägen fram mot staden, och Birger låg fullt redig och stirrade på den steniga marken och de kala kullarna. Då de voro så långt komna, att de kunde se Damaskusporten och stadsmuren, satte de ned båren, för att den sjuke måtte kunna glädja sig åt den efterlängtade anblicken.

Birger sade ej ett enda ord, han skuggade med handen och ansträngde sig för att se.

Han såg ej framför sig något annat än en gråbrun mur, som var byggd av sten och ler, som alla andra murar. Den stora porten tyckte han såg hemsk ut med dess låga ingång och dess mångtaggiga krön.

Där han låg matt och försvagad, fick han den föreställningen, att de andra ej förde honom till ett rätt Jerusalem. Han hade för ett par kvällar sedan sett ett annat, som var lika strålande som solen.

"Att mina gamla vänner och sockenbor kunna handla så illa med mig," tänkte den sjuke, "att de ej vilja unna mig att se det rätta Jerusalem!"

Bönderna buro honom nedåt den branta sluttningen framför portöppningen. Birger tyckte, att de buro honom ned i jordens innandömen.

Då Birger kommit genom valvet, satte han sig upp en smula. Nu skulle han se efter, om de hade burit honom in i den gyllene staden.

Birger blev allt mycket förvånad över att på alla sidor bara se fula, grå husmurar, än mer bestört blev han över att se de lemlästade tiggare, som sutto vid porten, och de magra, smutsiga hundarna, som lågo och sovo fyra och fem tillsammans på de stora avskrädeshögarna.

Han hade aldrig förr känt en så besynnerlig, från stank, som här mötte honom, eller en sådan kvav hetta. Han undrade, om det fanns en vind så stark, att den kunde få denna tunga luften att röra sig.

Då Birger såg ned på gatstenarna, fann han, att de voro täckta med ett intorkat lager av smuts. Han förundrade sig över alla de sopor och kålblad och fruktskal, som lågo utkastade på gatan.

"Jag undrar allt, varför Halvor bryr sig om att visa mig det här fattiga och eländiga stället," mumlade han för sig själv.

Bönderna buro Birger raskt framåt staden. De hade redan varit därinne flera gånger och kunde tala om för den sjuke, vad det var för platser, som de gingo förbi.

"Det där är den rike mannens hus," sade Halvor och pekade på en byggnad, som Birger tyckte vara alldeles fallfärdig.

De veko av in på en gata, som föreföll så mörk, som om den aldrig hade varit belyst av en solstråle. Birger låg och betraktade valvbågarna, som voro spända från hus till hus tvärsöver gatan. "De

Digitized by Google

behövas nog," tänkte han; "om de här rucklena inte var så väl stödda, skulle de snart störta omkull."

"Detta är Kristi lidandes väg," sade Halvor till Birger, "här var det, Jesus vandrade med korset."

Birger låg tyst och avbleknad. Blodet brusade ej fram genom kroppen såsom förut på dagen, det tycktes stå stilla. Han var kall som is.

Ingenting annat såg han, vart han kom, än bristfälliga, grå murar samt en och annan låg port. Sällan såg han ett fönster, och där sådana funnos, voro de alltid sönderslagna och hade trasor instoppade i de tomma bågarna.

Halvor stannade med båren. "Här stod Pilati palats," sade han, "och här var det, som de förde ut Jesus och sade om honom: 'Se människan'!"

Birger Larsson vinkade Halvor fram till sig och tog honom högtidligt i handen. "Nu skall du säga mig ett ord, eftersom du är släkt med mig," sade han. "Menar du, att detta är det rätta Jerusalem?"

"'Åja, nog är detta det rätta Jerusalem," sade Halvor.

"Jag är sjuk, och jag kan vara död i morgon dag," sade Birger. "Du förstår väl, att det ej går an att ljuga för mig."

"Inte är det någon, som tänker på att ljuga för dig," sade Halvor.

Birger hade säkert hoppats, att han skulle förmå Halvor att säga sanningen. Han fick tårar i ögonen, då han tänkte på att Halvor och de andra kunde handla så illa mot honom.

Plötsligen fick han en god tanke. "De göra så här för att glädja mig desto mer, då jag föres in genom de höga portarna till ärans och härlighetens stad," tänkte han. "Nu skall jag låta dem hållas. De mena nog väl med mig. Vi, som äro Hellgumianer, ha ju lovat att handla mot varandra som bröder."

Bönderna fortforo att bära honom framåt de mörka gatorna. Några av dessa voro överspända med väldiga skynken, som alla hade stora revor och hål. Där dessa skynken hängde, kunde man knappast härda ut för mörker och stank och kvävande hetta.

Nästa gång stannade båren på förgården till en stor grå byggnad. Den öppna platsen var uppfylld av tiggare och fattiga månglare, som bjödo ut pärlband, pilkäppar, små bilder och annat kram.

"Här ser du den kyrkan, som är byggd över Kristi grav och Golgata," sade Halvor.

Birger Larsson såg med sina matta blickar uppåt byggnaden. Den hade visserligen stora portar och breda fönster, och den var försvarligt hög. Men aldrig hade Birger sett en kyrka ligga så inklämd mellan andra hus. Han såg varken tornet eller koret eller vapenhuset. Inte ville han låta inbilla sig, att detta var något Guds hus. Och inte kunde han tro, att det skulle ha funnits så mycket månglare och försäljare på förgården, om det vore Kristi grav. Han visste nog, vem det var,

Digitized by Google

som hade drivit ut växlarena ur templet och kullstörtat duvohandlarnas burar.

"Jag ser, jag ser," sade Birger och nickade till Halvor. Men han tänkte för sig själv: "Jag undrar, vad de ska hitta på härnäst."

"Jag vet inte, om du orkar med mer för denna gång," sade Halvor.

"Åjo, nog orkar jag," sade den sjuke, "om bara ni orkar."

Karlarna lyfte opp båren och vandrade vidare. De kommo nu till stadens södra delar.

Det var samma slags gator, men här voro de uppfyllda av människor. Halvor stannade båren vid en tvärgata och visade Birger på mörkhyade beduiner, som hade bössa på skuldran och dolk i gördeln. Han pekade ut för honom halvnakna vattenbärare, som buro omkring vatten i säckar, förfärdigade av svinskinn. Han bad honom se på ryska präster, vilka hade håret uppsatt i en knut i nacken liksom kvinnfolk, och på de muhammedanska fruntimmerna, vilka sågo ut som spöken, där de kommo gående, helt insvepta i vitt med ett svart tygstycke för ansiktet.

Birger blev allt mer viss om att hans vänner förehade något besynnerligt skämt med honom. Inte var det här folket likt de fridsamme palmbärare, som skulle skrida fram på gatorna i det rätta Jerusalem.

Men då Birger kom in i människovimlet, började hans feber på nytt. Halvor och de andra, som buro båren, sågo, att han blev allt sjukare. Hans händer famlade oroligt på täcket, som var brett över honom, och svettdroppar pärlade fram på hans panna.

Men så snart de talade om att vända, for han upp och sade, att det bleve hans död, om de ej bure honom så långt, att han finge se Guds stad.

På så sätt jäktade han dem, ända tills han nådde upp på Sions höjder. Då han såg Sionsporten, ropade han, att han ville bäras ut därigenom. Han satte sig upp, i förhoppning att han bakom muren skulle finna den sköna Guds stad, som han trånade efter.

Men utanför porten såg han ingenting annat än gulbränd, ofruktbar mark, som var täckt med stenar, spillror och avskrädeshögar.

Helt nära porten sutto några fattiga människor nedhukade. De kröpo närmare för att tigga och sträckte mot den sjuke händer, på vilka fingrarna voro bortvärkta. De ropade med en röst, som var lik en hunds morrande, deras ansikten voro delvis bortfrätta, den ene hade ingen näsa och den andre inga kinder.

Birger ropade högt av förskräckelse. I sin svaghet började han gråta av rädsla och klagade, att han blivit buren in i helvetet.

"Det är ingenting annat än de spetälska," sade Halvor. "Det vet du väl, Birger, att det finns sådana här i landet."

Bönderna skyndade emellertid att bära honom längre ut på kullen, så att han ej skulle plågas av att se de olyckliga stackrarna vid porten.

Digitized by Google

Här satte Halvor ner båren, gick fram till den sjuke och lyfte hans huvud från kudden. "Nu ska du försöka att se opp, Birger. Här ser du ända ned till Döda havet och Moabs berg."

Birger lyfte än en gång sina trötta ögon. Han såg ned över den ödsliga, vilda bergstrakten öster om Jerusalem. Långt, långt i fjärran glimmade en vattenspegel, och på andra sidan om denna stodo berg, som strålade i lysande blått, överdraget med guld.

Det var så vackert, lätt, genomskinligt och lysande, att man ej kunde tro, att den syn, man såg, hörde jorden till.

Birger reste sig i hänförelse opp från båren, han ville skynda mot den där fjärran synen. Han gick några vacklande steg framåt, därpå sjönk han ned vanmäktig.

Bönderna trodde först, att Birger var död, men livet kom tillbaka, och han fortfor att leva ännu i två dagar. Ända till sin dödsstund låg han och yrade om det rätta Jerusalem. Han jämrade sig över att det flyttade sig allt längre och längre bort, allteftersom han sökte uppnå det, så att ej han och ej heller en enda av de andra någonsin kunde komma ditin.

LEGENDEN OM FÅGELBOET.

Hatto, eremiten, stod i ödemarken och bad till Gud. Det var storm, och hans långa skägg och toviga hår fladdrade omkring honom som de vindfarna grästuvorna på krönet av en gammal ruin. Dock strök han ej håret ur ögonen eller stack skägget inom bältet, ty han höll sina armar upplyftade till bön. Alltifrån soluppgången hade han lyft sina knotiga, håriga armar mot himmelen, lika outtröttligt som ett träd ditåt sträcker sina grenar, och han ämnade stå kvar så allt intill kvällen. Han hade en stor sak att bedja om.

Han var en man, som erfarait mycket av världens ondska. Han hade själv förföljt och plågat, och förföljelser och plågor från andra hade kommit på hans del, mer än hans hjärta kunnat bära. Så drog han ut på den stora heden, grävde sig en håla i flodstranden och blev en helig man, vars böner hördes vid Guds tron.

Hatto, eremiten, stod där vid flodstranden utanför sin håla och bad sitt livs stora bön. Han bad Gud, att denne måtte låta domens dag inbryta över denna onda värld. Han kallade på de basunblåsande änglarna, som skulle förkunna slutet på syndens välde. Han ropade på blodhavets vågor, som skulle fördränka de orättfärdiga. Han kallade på pesten, som skulle fylla kyrkogårdarna med högar av lik.

Runt omkring honom var öde hed. Men ett litet stycke högre upp vid flodstranden stod en gammal pil med kort stam, som överst svällde ut till en stor huvudlik knöl, från vilken nya, färskgröna grenknippen växte ut. Varje höst blev den plundrad på dessa friska årskott

Digitized by Google

av invånarna i det bränslefattiga slättlandet. Varje vår sände trädet ut nya, smidiga skott, och under stormiga dagar sågos dessa fladdra och svänga kring det, liksom hår och skägg fladdrade kring Hatto, eremiten.

Ärleparet, som brukade lägga sitt bo överst på pilens stam inne bland de uppspirande kvistarna, hade ämnat börja sitt byggnadsföretag just denna dag. Men bland de våldsamt piskande grenarna funno fåglarna ingen ro. De kommo flygande med sävstrån och rottågor och vinterstånden starr, men de måste vända om med oförrättat ärende. Just då märkte de den gamle Hatto, som anropade Gud om att stormen måtte varda sju gånger våldsammare, på det att småfågelnästet måtte bortsopas och örnaredet förödas.

Naturligtvis kan ingen nu levande begripa, hur mossig och förtorkad och knotig och svart och olik en människa en sådan där gammal hedbo kunde vara. Skinnet satt så stramt över panna och kinder, att han närmast liknade en dödskalle, och man såg blott på ett litet glimmande i bottnen av ögonhålorna, att han ägde liv. Och kroppens förtorkade muskler gåvo den ingen rundning, utan den uppsträckta, bara armen bestod endast av några smala benpipor, klädda med tillskrynklat, hårdnat, barkliknande skinn. Han bar en gammal, tätt åtsittande, svart kåpa. Han var brunbränd av solen och svart av smuts. Endast hans hår och skägg voro ljusa, bearbetade av regn och solsken, tills de kommit att få samma gröngråa färg som pilbladens undersida.

Fåglarna, som foro omkring och sökte boplats, togo Hatto, eremiten, för en annan gammal pil, stäckt i sin himmelssträvan av yxa och såg liksom den förra. De kretsade omkring honom många gånger, foro och kommo igen, togo märke på vägen till honom, beräknade hans läge med avseende på rovfåglar och stormar, funno honom rätt ofördelaktig, men bestämde sig ändock för honom på grund av hans närhet till floden och starrtuvorna, till visthuset och materialboden. En av dem sköt pilsnabbt ned i hans utsträckta hand och lade där ned sin rottåga.

Det var ett uppehåll i stormen, så att rottågan ej genast blev bortryckt ur handen; men i eremitens böner var intet uppehåll. "Måtte Herren snart komma och förgöra denna fördärvets värld, så att människorna inte hinna samla över sig mera synd! Måtte han frälsa de ofödda från livet! För de levande finns ingen frälsning."

Så började stormen åter, och den lilla rottågan fladdrade bort ur eremitens stora, knotiga hand. Men fåglarna kommo igen och försökte kila in det nya hemmets grundpelare mellan fingrarna. Plötsligt lade sig då en klumpig och smutsig tumme över stråna och fasthöll dem, och fyra fingrar välvde sig över handytan, så att den blev en lugn vrå att bygga i. Men eremiten fullföljde sina böner.

"Herre, var är de skyar av eld, som förhärjade Sodom? När öppnar du de himmelens källor, som lyfte arken till Ararats topp? Är

Digitized by Google

inte ditt tålamods kar uttömda och din nåds skålar tomma? Herre, när kommer du ur din rämnande himmel?"

Och där visade sig för Hatto, eremiten, febersyner från domens dag. Marken bävade, himmelen glödde. Under den röda skyn såg han svarta moln av flyende fåglar, över marken vältrade sig rytande och vrålande en flod av flyktande djur.

Men på samma gång som hans själ var upptagen av dessa eldsyner, började hans ögon att följa de små fåglarnas flykt, där de blixtsnabbt foro fram och åter och med ett litet pip av tillfredsställelse flyttade in ett nytt strå i nästet.

Den gamle tänkte inte på att röra sig. Han hade avgivit ett löfte att bedja stillastående med uppsträckta händer hela dagen för att på detta sätt tvinga vår Herre till bönhörelse. Ju mera utmattad hans kropp blev, dess livligare syner fyllde hans hjärna. Han såg städernas murar störta och människoboningarna rämna. Skriande, skräckslagna människohopar rusade förbi honom, och efter dem jagade hämndens och förödelsens änglar, höga gestalter med stränga, sköna anleten, bärande silverrustningar, ridande svarta hästar och svängande gissel, flätade av vita blixtar.

De små ärlorna byggde och timrade flitigt hela dagen, och arbetet gjorde stora framsteg. På denna tuviga hed med dess styva starr och vid denna flod med dess vass och säv var det ingen brist på byggnadsämnen. De hade varken tid till middagsrast eller aftonvardsvila. Glödande av iver och nöje foro de från och till, och innan kvällen kom, voro de näro nog oppe vid takåsen.

Men innan kvällen kom, hade eremiten råkat att alltmer fästa ögonen på dem. Han följde dem på deras färd, han grälade på dem, då de buro sig dumt åt, han harmades, då vinden gjorde dem skada, och tålde minst av allt, att de togo någon vila.

Så sjönk solen, och fåglarna gingo till vila på sina kända sovplatser inne bland vassen.

Den, som om kvällen går över heden, må böja sig ned, så att hans ansikte kommer i jämnhöjd med tuvorna, och han skall få se en underlig syn avteckna sig mot den ljusa västern. Ugglor med stora, runda vingar jaga fram öfver fältet, osynliga för den, som står upprätt. Huggormar ringla fram där, smidiga, snabba, med smala huvuden upplyfta på svanlikt krökta halsar. Stora paddor krypa trögt framåt, harar och sorkar fly för rovdjuren, och räven tar språng efter en läderlapp, som jagar myggor över floden. Det är, som om varje tuva fått liv. Men under allt detta sova småfåglarna på de gungande vasstråna, säkra för allt ont på dessa viloplatser, som ingen fiende kan nalkas, utan att vattnet måste plaska eller vassen darra och väcka dem.

Då morgonen kom, trodde ärlorna först, att gårdagens händelser varit en skön dröm.

De hade tagit sina landmärken och flögo rätt på sitt bo, men det

Digitized by Google

var borta. De jagade sökande utåt heden och stego rätt upp i luften för att speja. Det fanns ej spår av bo eller träd. Till sist satte de sig på ett par stenar vid flodstranden och funderade. De vippade på den långa stjärten och vände på huvudet. Vart hade träd och bo tagit vägen?

Men knappt hade solen hunnit en handsbredd öfver skogsbältet på andra flodstranden, förrän deras träd kom vandrande och ställde sig på samma plats, som det förra dagen intagit. Det var lika svart och knotigt som då och bar deras bo på toppen av något, som måste vara en torr, upprättstående gren.

Då började ärlorna åter bygga utan att vidare grubbla över naturens många under.

Hatto, eremiten, som jagade de små barnen bort från sin håla, sägande dem, att det hade varit bäst för dem, att de aldrig hade sett dagen, han, som rusade ut i dyn för att slunga förbannelser efter de glada unga människor, som rodde uppför floden i vimplade båtar, han, för vilkens onda ögon hedens herdar vaktade sina hjordar, återvände inte till sin plats vid floden för småfåglarnas skull. Men han visste, att inte blott varje bokstav i de heliga böckerna har sin dolda, mystiska betydelse, utan så har ock allt, som Gud låter ske ute i naturen. Nu hade han funnit ut, vad det kunde betyda, att ärlorna byggde sitt bo i hans hand. Gud ville, att han skulle stå kvar bedjande med upplyftade armar, till dess fåglarna hade uppfostrat sina ungar, och mäktade han detta, skulle han bli hörd.

Men under denna dag såg han allt färre domedagssyner. I stället följde han allt ivrigare fåglarna med sina blickar. Han såg boet snabbt fulländas. De små byggmästarna fladdrade runtom det och avsynade det. De hämtade några små lavar från den verkliga pilen och satte fast utanpå: det skulle vara i stället för rappning eller färg. De hämtade den finaste ängsull, och ärlehonan tog dun från sitt eget bröst och klädde boet invändigt: det var inredning och möblering.

Bönder, som fruktade för den fördärvliga makt, hedbons böner kunde ha vid Guds tron, brukade bära till honom bröd och mjölk för att blidka hans vrede. De kommo även nu och funno honom stående orörlig med fågelboet i sin hand. "Se, hur den fromme mannen älskar de små djuren!" sade de och fruktade inte mer för honom, utan lyfte mjölkämbaret till hans mun och förde brödet inom hans läppar. Då han hade ätit och druckit, drev han bort människorna med onda ord, men de logo blott åt hans förbannelser.

Hans kropp hade för länge sedan blivit hans viljas tjänare. Med hunger och slag, med dagslånga knäfall och veckolång vaka hade han lärt den lydnad. Nu höllo järnhårda muskler hans armar uppsträckta under dagar och veckor, och då ärlehonan låg på äggen och inte mer lämnade nästet, uppsökte han inte sin håla ens under natten. Han

Digitized by Google

lärde sig sova sittande med uppsträckta armar. Bland öknens vänner finnas nog de, som ha gjort större ting.

Han vande sig vid de två små oroliga fågelögon, som blickade ned till honom över nästets rand. Han gav akt på hagel och regn och skyddade boet, så gott han kunde.

Så slipper honan en dag lös från sin vakt. Båda ärlorna sitta på boets kant, vippa med stjärten och rådslå och se hjärtligen nöjda ut, fastän hela nästet tycktes vara fullt av ett ängsligt pipande. Efter en liten stund sätta de åstad på den allra vildaste myggjakt.

Så fångas mygga efter mygga och föres hem till detta, som piper uppe i hans hand. Och då maten kommer, pipes där just allra värst. Den fromme mannen störes i sina böner av detta pipande.

Och sakta, sakta sjunker hans arm på leder, som nästan mist förmågan att röra sig, och hans små eldögon stirra ned i boet.

Aldrig hade han sett något så hjälplöst fult och uselt: små nakna kroppar med några glesa dun, inga ögon, ingen flygkraft, egentligen blott sex stora, gapande munnar.

Det kom honom så underligt före, men han tyckte om dem, just sådana de voro. Deras far och mor hade han aldrig fritagit från den stora undergången, men då han hädanefter åkallade Gud för att av honom begära världens frälsning genom förstörelsen, gjorde han ett tyst undantag för dessa sex värnlösa.

Då bondkvinnorna nu bragte honom mat, tackade han dem ej med att önska deras undergång. Eftersom han var nödvändig för de små däruppe, var han glad, att de ej läto honom svälta ihjäl.

Snart syntes sex runda huvuden hela dagen sträcka sig ovan boets kant. Den gamle Hattos arm sjönk allt oftare ned till hans ögon. Han såg fjädrarna sticka fram ur det röda skinnet, ögonen öppnas, kroppsformen avrundas. Lyckliga arvingar till den skönhet, naturen skänkt de luftfärdande djuren, utvecklades de snart i sin fägring.

Och under allt detta stego bönerna om det stora fördärvet allt tveksammare från den gamle Hattos läppar. Han menade sig ha Guds löfte, att det skulle inbryta, då fågelungarna voro flygfärdiga. Nu stod han och liksom sökte en undflykt inför Gud Fader. Ty dessa sex små, som han värnat och omhuldat, kunde han ej uppoffra.

Det var en annan sak förut, när han ej hade något, som var hans eget. Kärleken till de små och värnlösa, som det har blivit varje litet barns uppgift att lära de stora, farliga människorna, kom över honom och gjorde honom tveksam.

Han ville stundom slunga hela boet i floden, ty han menade, att det är gott för dem, som få dö utan sorg och synd. Skulle han inte rädda de små undan rovdjur och köld, undan hunger och livets mångahanda hemsökelser? Men då han tänkte så, kom sparvhöken susande rätt ned mot boet för att förgöra ungarna. Då grep Hatto

Digitized by Google

den djärve med sin vänstra hand, svingade honom runtöver sitt huvud och slungade honom med vredens makt ut i floden.

Den dag kom, då de små voro flygfärdiga. En av ärlorna arbetade inne i boet för att knuffa ungarna ut på kanten, medan den andra flög omkring, visande dem, hur lätt det vore, om de blott vågade försöka. Och, då ungarna envisades med att vara rädda, foro de båda fullväxta åstad, visande dem sin allra vackraste flygkonst. Sprittande till med vingarna, flögo de fram i långa bukter, eller ock stego de rätt opp som lärkor och höllo sig stilla i luften med häftigt dallrande vingar.

Men då ungarna alltjämt envisades, kunde Hatto, eremiten, inte låta bli att blanda sig i saken. Han gav dem en varlig knuff med fingret, och så var allt avgjort. Ut foro de fladdrande och osäkert, piskande luften som läderlappar, sjönko, men höjde sig, fattade, vari konsten låg, och använde den till att så snart som möjligt nå boet igen. Föräldrarna kommo stolta och jublande ned till dem igen, och den gamle Hatto smålog.

Det var han, som hade gjort slag i saken i alla fall.

Han undrade nu på allvar, om det inte kunde finnas någon undflykt för vår Herre.

Kanske, när allt kom omkring, att Gud Fader höll denna jord på sin högra hand som ett stort fågelnäste, och kanske han hade kommit att hysa kärlek för alla dem, som där bygga och bo, för alla jordens värnlösa barn. Kanske han ömkade sig över dem, som han hade lovat att förgöra, liksom hedbon ömkade sig över fågelungarna.

Visserligen voro eremitens fåglar mycket bättre än vår Herrres människor, men han kunde nog förstå, att Gud Fader ändock hade hjärta för dem.

Nästa dag stod fågelboet tomt, och ensamhetens bitterhet lade sig över eremiten. Långsamt sjönk hans arm ned till hans sida, och det tycktes honom, som om all naturen höll andan för att lyssna efter domsbasunens dån. Men i detsamma kommo alla ärlorna åter och satte sig på hans huvud och axlar, ty de voro inte alls rädda för honom. Då for en ljusstråle genom den gamle Hattos förvirrade hjärna. Han hade ju sänkt armen, sänkt den var dag för att få se på fåglarna.

Och stående där, med alla sex ungarna fladdrande och lekande runtom honom, nickade han belåtet åt någon, som han inte såg. "Du slipper," sade han, "du slipper. Jag har inte hållit mitt ord, så behöver du inte heller hålla ditt."

Och det syntes honom, som om hällebergen upphörde att darrra, och som om floden lade sig ned till makligt lugn i sin fåra.

* * *

Digitized by Google

GUSTAV FRÖDING.

VALLARELÅT.

Hör du ej bjällrorna, hör du, hur sången
vallar och går och går vilse i vall?
Korna de råma och påskynda gången,
följa i lunk efter jäntans trall.

Hör, hur det ljuder kring myr och mo:
Lilja — mi Lilja — mi Lilja — mi ko!
Eko vaknar i bergigt bo,
svarar ur hällarne
långt norr i fjällarne:
Lilja — mi Lilja — mi ko!

Bjällklangen dallrar och faller och stiger,
suset är stilla och vilar i ro,
skogen är kvälltung och sömnig och tiger.
Endast den vallande
låten går kallande
fram genom nejden kring myr och mo.

Natten är nära och solskenet rymmer,
ser du på tjärnet, hur töcknet står!
Skuggan förlänges, förtätas och skymmer,
snart över skogarna mörkret rår.

Mörk sover tallen, mörk sover granen,
dovare sorlar en bergbäcks fall.
Fjärmare klingar den höga sopranen,
vallar och går och går vilse i vall.

ÄKTENSKAPSFRÅGAN.

En plog ska vi ha, en harv ska vi ha,
en häst ska vi ha, som kan streta och dra!
"En täppa med bönor och kål och spenat!"
Erk du!
Maja du!
Så ska vi ha't!

Digitized by Google

En gris ska vi ha att ge skulorna till!
Och ankor och höns kan vi ha, om vi vill!
"Och kaffe och socker och sovel till mat!"
Erk du!
Maja du!
Så ska vi ha't!

En ko ska vi driva i bet på vår äng!
"Och bolster av dun ska vi ha i vår säng"
och fint postelin och glaserade fat!
Erk du!
Maja du!
Så ska vi ha't!

Men, Maja du, Maja du, var ska vi ta't?
Jag är för fattig och du är för lat!
Du går på roten, och jag går på stat!
Erk du!
Maja du!
Var ska vi ta't?

I VALET OCH KVALET.

Han är änkling och gammal och skallig och krokig,
han är hård emot folket och grinig och gnidig,
ja se toge jag den, ja se då var jag tokig,
och tvi dig, din snålhans, och tvi dig och tvi dig!
Och för resten har snålhansen barn
— nej så näggum, så näggum jag tar'n!

Men ändå, när jag tänker på gården och grödan
och de smällfeta svinen och mjölkstinna korna
och vad fattiga jäntor få slita för födan
och för kläder på kroppen och läder till skorna,
ja då tänker jag alltid som så:
hm kanske, ja kanske ändå!

Nu förstås, är det sant, att jag lovat en annan
att bli hans, när han kommer tillbaks från Atlanten,
han är ung, han har knollriga lockar i pannan,
han är fin så han skiner, den fattige fanten,
och jag tror, att jag höll honom kär,
om han blott, om han blott vore här!

Digitized by Google

Men ändå kan jag inte bli fri från att tänka
på den ståtliga stugan, där kittlarna blänka
— en får dragas med gubben och jänka och jänka,
han är gammal och sjuk, och till sist blir en änka.
Det är mycket att få, det är synd att försmå,
det är syndigt att låta det gå!

Det är sant, det är svårare synd att bedraga
den en bundit sig vid, den en lovat så heligt,
för det är som en repa en aldrig kan laga,
och mitt hjärta står still och mitt huvud blir veligt[1],
och det kännes, som vore det gråt
i min hals, när jag tänker på't!

Men den gubben han kommer mig aldrig ur sinnet
för hans proppade skåp och hans svällande sängar,
och jag kan inte glömma det silvret och linnet
och hans kor och hans svin och hans får och hans pengar.
Ja jag tror, att jag tar'n, ja jag tror, att jag tar'n,
om han så hade aderton barn!

TRE TRALLANDE JÄNTOR.

Där gingo tre jäntor i solen
på vägen vid Lindane Le[2],
de svängde, de svepte med kjolen,
de trallade alla de tre.

Och gingo i takt som soldater,
och sedan så valsade de,
och: "Udden är så later",
de trallade alla de tre.

Men när som de kommo till kröken
av vägen vid Lindane Le,
de ropade alla: "Hör göken!"
sen skvätte och tystnade de.

Och tego så tyst som de döda
och rodnade alla de tre.
Men varföre blevo de röda,
och varföre tystnade de?

[1] Fnoskigt. [2] Led, grind.

Digitized by Google

Jo!

Det stod tre studenter vid grinden,
och därför så tystnade de
och blevo så röda om kinden
de trallande jäntorna tre.

Det stod tre studenter vid kröken
och flinade alla de tre
och härmde och skreko: "Hör göken!"
och alla så trallade de.

STRÖVTÅG I HEMBYGDEN.

I.

Det är skimmer i molnen och glitter i sjön,
det är ljus över stränder och näs,
och omkring står den härliga skogen grön
bakom ängarnas gungande gräs.

Och med sommar och skönhet och skogsvindsackord
står min hembygd och hälsar mig glad,
var mig hälsad! — Men var är min faders gård,
det är tomt bakom lönnarnas rad.

Det är tomt, det är bränt, det är härjat och kalt,
där den låg, ligger berghällen bar,
men däröver går minnet med vinden svalt,
och det minnet är allt, som är kvar.

Och det är, som jag såge en gavel stå vit
och ett fönster stå öppet däri,
som piano det ljöd och en munter bit
av en visa med käck melodi.

Och det är, som det vore min faders röst,
när han ännu var lycklig och ung,
innan sången blev tyst i hans dödssjuka bröst
och hans levnad blev sorgsen och tung.

Det är tomt, det är bränt, jag vill lägga mig ned
invid sjön för att höra hans tal
om det gamla, som gått, medan tiden led,
om det gamla i Alsterns dal.

Digitized by Google

Och sitt sorgsna och sorlande svar han slår,
men så svagt, som det blott vore drömt:
"Det är kastat för vind sedan tjugu år,
det är dött och begravet och glömt.

Där du kära gestalter och syner minns,
där står tomheten öde och kal,
och min eviga vaggsång är allt, som finns
av det gamla i Alsterns dal."

II.

Och här är dungen, där göken gol,
små tösor sprungo här
med bara fötter och trasig kjol
att plocka dungens bär,
och här var det skugga och här var sol,
och här var det gott om nattviol,
den dungen är mig kär,
min barndom susar där.

III.

Här är stigen trängre, här är vildskog,
här går sagans vallgång vild och lös,
här är stenen kastad av ett bergtroll
mot en kristmunk långt i hedenhös.

Här är Vargens gård av ris och stenrös,
här ljöd Vargens tjutröst gäll och dolsk,
här satt Ulva lilla, Vargens dotter,
ludenbarmad, vanvettsögd och trolsk.

Här går vägen fram till Lyckolandet,
den är lång och trång och stängd av snår,
ingen knipslug mästerkatt i stövlor
finns att visa oss, hur vägen går.

IV.

Kung Liljekonvalje av dungen,
kung Liljekonvalje är vit som snö,
nu sörjer unga kungen
prinsessan I iljekonvaljemö.

Digitized by Google

Kung Liljekonvalje han sänker
sitt sorgsna huvud så tungt och vekt,
och silverhjälmen blänker
i sommarskymningen blekt.

Kring bårens spindelvävar
från rökelsekaren med blomsterstoft
en virak[1] sakta svävar,
all skogen är full av doft.

Från björkens gungande krona,
från vindens vaggande, gröna hus
små sorgevisor tona,
all skogen är uppfylld av sus.

Det susar ett bud genom dälden
om kungssorg bland viskande blad
i skogens vida välden
från liljekonvaljernas huvudstad.

INGALILL.

Inga lilla, Ingalill, sjung visan för mig,
min själ är så ensam på levnadens stig,
mitt sinne är så ensamt i sorgen.
Inga lilla, Ingalill, sjung visan för mig,
den klingar mig så lyckosam, så god och tröstelig,
så milder i den ensliga borgen.

Inga lilla, Ingalill, sjung visan för mig,
mitt halva kungarike det vill jag giva dig
och allt mitt guld och silver i borgen.
Min kärlek är mitt silver och guld i min borg,
mitt halva kungarike är hälften av min sorg,
säg, Inga lilla, rädes du för sorgen?

EN VISA TILL KARIN UR FÄNGELSET.

Mät mig ej med mått, men vät mig med tårar,
en dåre är jag vorden, en dåre ibland dårar.

Skön var min krona, och härligt var mitt rike,
jag haver varit konung och kejsarens like.

[1] Rökelse.

Digitized by Google

I spillror är mitt rike, i stycken är min krona,
i fängelsets mörker mitt brott vill jag sona.

Jag tjänades troget av vänner och fränder,
se, frändernas blod förmörkar mina händer.

Troget gick i striden mitt folk för min ära,
i nöd fick det trohetens skördar uppskära.

Döttrar av mitt folk gingo fagra på torgen,
jag förde dem upp till att skändas i borgen.

Sist grep jag efter dig för att finna sista trösten,
våren skulle skövlas att skänka liv åt hösten.

Titt över mig har du bittra tårar gjutit,
mät mig ej med mått, förlåt, vad jag brutit.

TITANIA.

En klang som av små violiner
går svag som susning i hassel och björk,
och månen på ängarna skiner,
men skogen är midnattsmörk.
Det skymtar, det svävar som böljande hår,
det dansar på yra, eteriska[1] tår.
Ti ta! Ti ta! Ti ta!

Det skymtar som barmar och halsar,
det lyfter på släp som av silke och flor,
det vajar, det viftar och valsar
i nätta, bevingade skor.
Vem är det, som håller sin vindlätta bal
vid midnattens timme i månsilversal?
Ti ta! Ti ta! Titania!

HOSIANNA!

Görer portarna höga och dörrarna vida,
och häng slingor av grönt över ringmuren din,
dotter Zion, statt upp, att din konung må rida
som en ärones konung,
en ärones konung,
som en ärones konung må draga därin!

[1] Fin, luftig.

Digitized by Google

Låter harporna ljuda, basunerna stöta,
och lägg kläden och palmer för konungens fot,
låt ditt folk strömma ut att sin härskare möta
under glädje och gamman,
glädje och gamman,
under gamman och fröjd gå sin konung emot!

Bortom skyn är hans rike av vin och av honung,
bortom skyn är hans härskarors vapendån,
han är kärlekens konung och frihetens konung
— klinge högt: Hosianna!
högt: Hosianna!
klinge högt: Hosianna, Davids son!

VÄRLDENS GÅNG.

Havet välte, stormen ven,
vågorna rullade asklikt grå.
"En man är vräkt över bord, kapten!"
Jaså.

"Ännu kan ni rädda hans liv, kapten!"
Havet välte, stormen ven.
"Ännu kan en lina den arme nå!"
Jaså.

Vågorna rullade asklikt grå.
"Nu sjönk han, nu syns han ej mer, kapten!"
Jaså.
Havet välte, stormen ven.

VINGHÄSTEN.

Jag ville dikta dristigt fritt som nycken
hos någon sorglös ryktbar sagans lätting,
min vers vill ut, min vers vill slå i stycken
var trångsmidd länk i tvångets tunga kätting.

Min vers vill följa sina egna lagar
och egenvilligt vara vild och yster,
min vers vill fabla, när min vers behagar,
och tala sanning, när min vers det lyster.

Digitized by Google

Min vers vill ut bland folk med nakna lekar,
där frihetsvind förjagar dumma domar,
min vers är hänsynslös, min vers förnekar
var dräkt, vart stängsel, varje dörr med bommar.

Min vers kan sparkas, när med klumpigt tjuder
en välment stallknekthand vill hindra stegen,
föraktar havren, som en främling bjuder,
den röst, han lystrar till, är blott min egen.

Min tredska vinghäst med den hårda manken,
som lyder trögt vid mina grepp i tömmen,
vill högt i höjden med den fria tanken
och långt i fjärran med den djärva drömmen.

Min vers vill stundom ridas till de ljusa
Elysiens ängder, solomgjutet gröna,
min vers vill ned till Gorgo[1] och Medusa[2]
att ur det hemska hämta upp det sköna.

Min vers trivs uselt, där om lov det frågas,
där lydnad viskar, och där budord mumla,
min vers vill våga det, som ej får vågas,
och tumla fram, där ingen alls får tumla.

Jag vet nog av allt gammalt om pegasen,
om Ikarus och soln och annat skvaller,
och allt det kloka bakom fönsterglasen,
som pekar och slår vad: slå vad han faller!

Men låt så vara, låt då färden lyckas,
tills ödet vill, att vi från höjden falla,
det är ej allt förbi, fast så kan tyckas,
när sönderknäckta vi beles av alla.

Ty när beledd av alla, sörjd av ingen,
min vers tros död och platt förgjord av nesan,
jag tar en penna ur den brutna vingen
och gör ändå en vacker dikt om resan.

* * *

[1] Kvinnligt vidunder i underjorden. [2] En av gorgonerna.

Digitized by Google

PER HALLSTRÖM.

EN DIKTARE.[1]

Jag hade en sådan underlig känsla över mig, när jag kom in, jag vet icke, om det var därför, att jag gått i köld och snö hela dagen, stirrat mig trött på grått och vitt och knappast tänkt annat än i obestämda vida stämningar, och att bondstugans värme och sprakande eldsken steg mig åt huvudet nu. Allting var mig så välkänt, fast aldrig förut sett, allting var i sammanhang, i en underligt tungsint, men blid harmoni.

Det var mor i huset, men de barnen där, som läste katekes framme vid fotogenlampan, voro icke hennes, icke heller var det hennes syster, den bleka flickan — mannens barn i ett föregående gifte och mannens syster troligen. Mor var icke riktigt hemma här, tyst och tung, utan den trygga, litet myndiga säkerhet som en lycklig husmoder med guds nåde visar i var rörelse.

Men barnet, som hängde i en vagga från taket, var hennes, hon var rädd, att det skulle väckas, och talade helt sakta: mannen var i skogen, men jag var välkommen att hålla till godo med logis, hon skulle bara göra kammaren i ordning, mannen kunde vara att vänta mot kvällen.

Så satte jag mig ned på en stol, som flickan med ett skyggt ögonkast bjöd mig, satt och kände, hur det stora rummets lugn, vilket jag brutit ett ögonblick, slöt sig samman om mig likt ett stilla vatten.

Gamla, gamla möbler, stora sängar i två våningar med blårandiga förhängen, bänk vid vedkastet, nötta stolar — säkert ett fällbord bakom mig därborta vid fönstret och en geranium i detta, ingen färg på någonting, bara den glans, som många års nötning gett.

Barnen började åter plikttroget läsa i sin katekes, rabblade upp långa satser, som handlöst sprungo ned för backe och slogo i marken med ett förtvivlat: "vad är det?" Det, som tydligen intresserade dem mest, var att gissa, vad jag var för en. Den lille i vaggan låg tyst och stirrade upp mot taket, som generationer före honom legat och stirrat i allvarsam ro, katten hade uppgivit varje försök att tyda tillvaron och fnyste regelbundet i sömn under sin egen varma tass.

Den bleka flickan hade lungsot, jag visste det, fast hon icke hostat, såg det på ögonens glans och en gest, hon gjorde mot sitt späda bröst. Hon såg på mig jämnt i skygg, naiv nyfikenhet, såg och såg — i denna lugna stillhet, som varat i går och skulle vara i morgon, satt denna lugna stillhet, den, som kommer därutifrån, där allt händer.

Men ännu något levande var det här, i det mörkaste hörnet ett

[1] Ur »Briljantsmycket».

Digitized by Google

stycke från spiseln satt det, tryckt intill ett skåp; en gumma var det. Hennes ansikte var så oändligt nött, isynnerhet ögonen — ingen tanke bakom dem, icke tid till sådant längre, som också ingenstans skulle ha lett, bara en instinktlik skygghet att bli sedd. Sina händer hade hon gömt under förklädet, som sådana stackars gamla fattiga människor göra, liksom i ett medvetande att i dem, i dessa utslitna, tjänande lemmar ligger hela deras liv — så äro de väl fula, så böra de väl hållas undan i skam! En medellös släktinge troligen, en farmor eller mormor, som satt sig ner att vänta på döden här.

Och vad jag såg ikring mig, det var allt, vad livet hade att visa häruppe, slutet i domning, som det är under snöns vida täcke, så ungefär såg det ut i alla långa, låga stugor, vars matta ögon blickade ut över drivorna, så ungefär hade det sett ut och skulle det se ut alltjämt.

En allvarlig, tung och trög stillhet, tysta sysslor, som domnade av i söndagens halvslumrande ro, tysta, formlösa tankar, som stundom stelnade i religiös fasa och tryckte och krossade under sin tyngd.

Mor i huset kom ut ur kammaren och knyckte rodnande på sig med en inbjudan att stiga vidare, ty nu var det färdigt.

Därinne var det muntrare, eld i kakelugnen, så mycket den rymde, ett livligt sprakande från barrveden, en flod av ljus, som fyllde hela det smala rummet. På byrån stodo kabinettsfotografier, alltså hade man släktingar i Amerika! Mycket riktigt, det var tunga, grova figurer i ovana stadskläder, leende besvärat, men stolt att få visa sin stå för dem därhemma. På byrån vidare böcker, andaktsböcker med tummade sidor, på väggen över i stället för spegel en tavla, skökan i Babel med alla slags gräsligheter, — i fönstret en växt med mörkglansiga blad och en röd liljeliknande blomma, som böjde sig ut mot natten.

För mig, som sett mig nästan sjuk på det gråbleka vinterlandet, var det som en fest, detta flammande eldsken, och en röd gungstolslängd, där fanns, tycktes mig mer än praktfull i sina växlande nyanser, fångade min blick, så att jag ej kunde släppa den. Där satt jag tyst, sluten in av den vida bygdens stillhet och livets stillhet med den röda färgen nästan sjungande för min syn; snart sjöng mitt inre med i verser. Starkare än någonsin kom den över mig, denna sällsamma känsla av alltets sammanhang, av hur glädjen betingas av sorgen, livet av döden, och allt detta välkända var mig stort och nytt och lugnt i blid harmoni.

I det jag vände mig ut mot det större rummet, kom en gubbe in. Han kom från farstun, skrapande snön av fötterna, och gick rakt fram mot matmodern, gick med långa och lediga steg, fastän han var mycket gammal, och tog i hand trohjärtat, som var och en annan skulle ha gjort.

Men redan hans första gest frapperade mig, gav mig en stöt i mitt inre, som om allt betydde något mycket mer, än jag såg. Hela hans uppträdande tycktes mig ha något av teater, det hela blev en scen i ett skådespel av viktig innebörd, inledning till något främmande, nästan mystiskt, som tycktes tilldraga sig i en särskild rymd.

Digitized by Google

Han hade långt, vitt hår och långt, vitt skägg och ovanligt stora ögon — var det blicken i dem, som genast slog mig? De hade intet av allmogens vanliga enkelhet och lugn, så lätt att genast se till bottnen av, de hade något genomlevat, genomlidet, hade skuggor och töcken i sig, måhända var det hunger, som gjort dem så stora. På samma gång var där något slugt i blicken, slugt och förbindligt med oro bakom.

Han började tala i traktens långsamma dialekt, som fick ä-ljudet in i alla vokaler och en lång, liksom insinuerande läspning i s-en. Han önskade guds frid, han frågade, hur det stod till med matmor själv, med den och med den, bugade med huvudet vid varje svar, han fick, och såg nästan onaturligt respektfull och deltagande ut. Matmodern tog snävt mot detta, stod där bred och röd och orolig, på vakt mot en begäran, som hon måste säga nej åt, hur tråkigt det var att i allmänhet göra så; hennes ord voro korta. Men han tog lika tacksamt och ifrigt emot vart och ett ändå, med samma hjärtliga, fast ödmjuka förståelse, gjorde gester med handen, höjde ögonbrynen, lät intet störa sig i sin varma vördnad. Det var lätt att se, att han förberedde något, ville vinna något.

Till sist kom det: Gått sedan morgonen, litet trött nu i sina gamla knän — kunde han icke för en natt, bara för en natt . . .?

Nej nej, det gick nog inte — hon brådskade på för att få slut på det — de hade en herre här, som skulle ha kammaren, han kunde själv se — hon visade på mig — hade fördenskull något besvär, kunde icke ta på sig mera, kunde omöjligt göra rum.

Gubben vände sig om och såg på mig, förbindligt, forskande, men med en smula bitter avundsjuka.

Å, ja visst, en herre! Han rekommenderade sig, hade intet alls märkt, skulle annars naturligtvis aldrig kommit fram med sin begäran, bad så mycket om ursäkt, skulle förresten i alla fall aldrig kunnat tänka på att göra *henne* besvär. Ja, då fick han gå vidare då, bara en halvmil till, där hade han en aktad och vördad bekant, skulle kanske ha bättre lycka där. Men fick han icke vila en stund? Han ville så gärna se litet av dem och höra ett och annat.

Han tycktes ännu icke ha uppgivit allt hopp, ville blott vinna litet tid — jag gick in i kammaren för att icke störa hans underhandling. Efter en liten stund kom mor i huset in till mig, drog igen dörren efter sig, började tala, långsamt som vanligt, men tydligen ivrig att få förklara detta skenbara brott mot gästfriheten, som kunde förefalla en obekant underligt och fult.

"Det är riktigt en landstrykare," sade hon, "han har sitt eget hem tre mil uppåt älven, alldeles för sig självt där, men är aldrig hemma. Han har alls ingen ro i sig, bara går, kan herrn tro, går jämt och samt. Svärdottern hans, — för sonen är död för längesen — sköter ändå om det så bra för honom, det lilla, som finns, hon är en så präktig människa och alldeles döv. Men ingen ro är i honom. Vi

Digitized by Google

ha haft honom här så mycket, är visst inte sådana, som säger nej i första taget.

"Han är så listig, och man har så svårt att bli av med honom," tillade hon, "nu tänker han smila sig kvar här, och gärna kan han ju sitta en stund, men när Fjellberg kommer hem, så vet jag, att han inte vill ha honom, för han liter inte på honom, Fjellberg" — det var tydligen sin man, hon nämnde så.

Hon gick till sina bestyr i vävkammare och visthusbod, en stund senare flyttade jag mig själv och min tidning ut till den stora spiseln, för att se, hur han hade det, den gamle.

Hans blick for över mig med samma avundsjuka och nyfikenhet som nyss, men allt beslöjat av skygghet, den fattiges blick mot den, han trodde rik, den utestängdes mot den gynnade gästen och ändå något annat, något ännu bittrare och djupare. Men han lät icke störa sig i sitt värv, som var att uppvakta den unga flickan, efter han nu hade henne ensam, och vinna henne för sig till en början.

Barnet i vaggan hade rört på sig och vänt sitt runda, röda ansikte utåt, flickan hade genast sprungit dit för att se till det, och den gamle följde efter. Han fann icke uttryck nog för sin beundran över gossen, han viskade i ytterlig respekt sina långa läspande s, han höjde upp ögonbrynen och händerna. Det var alltså en son i huset, en blivande arvtagare! Man fick väl inte ta i hans hand, bara snudda vid den? Verkligen, man fick det — å, en levande ros, ett litet Guds under! — Hopp om flera arvingar ännu? — Verkligen! — Han höjde åter händerna i en respekt, långvarig nog för en hel rad av sådana, det kunde aldrig bli för många, antydde han, efter en sådan far och en sådan mor.

Därefter kastade han sig snabbt in på andra samtalsämnen — det var för övrigt lätt att se, att han icke alls brydde sig om barnet — talade om någon bekant till henne, som emigrerat, en manlig bekant, hur nära till henne visade hennes min lätt nog. Han talade om Amerika, där kom ett mera äkta tonfall i hans röst, ett prästerligt patos, men som passade honom, hans dunkla ögon stirrade ut för sig med gnistor af liv djupt inne, han *såg* det, han talade om.

"Tänk, de stora städerna," sade han, "så stora, att man bara ser hus, hur man än går och går, och husen så höga, som två av de högsta furor på varandra, och människor överallt, i vart fönster och så tätt på gatorna, att de inte lär bry sig om att hälsa på varandra. Och tänk, stora bilder av koppar, liksom dem man läser om i bibeln, och stora hus av marmor!"

Vid detta ord "stora" vaggade han på huvudet var gång, och hans stämma fick något susande, mumlande i tonen.

"Och tänk på kvällarna där med ljus i var boning och eld på var härd och många andra stjärnor över, än vad vi ser här, tänk vad ljus för vandrarn att se på!"

Digitized by Google

Hans blick föll på mig och fick åter detta drag av bitterhet, som jag märkt förut. Kanhända att jag hade sett det här, tycktes han tänka, jag, som var en herre, en resande, kanhända hade jag varit där, medan han ingenting fick se.

Den bröstsjuka flickans vackra ögon tårades och glänste vid hans ord, hon tänkte på sin vandrare därborta — till och med gumman, halvt utplånad i sin skugga, rörde litet på sitt huvud och såg på honom. Kring den gamles läppar drog sig en min av obeskrivlig, på samma gång barnslig och fin slughet. Henne har jag fort nog vunnit, tycktes han tänka, berodde det på henne, så vore jag säker på min natt. Och löjet efterträddes genast av trött bekymmer — den halva milen att gå ännu kanske, samma svårighet hos de andra sedan!

Dörren gick upp. In från farstun kommo de, husbonden och drängen, allvarliga, gående efter varandra med jämna steg, så att de två i det stora rummets tystnad föreföllo som ett helt tåg av människor, som ett stycke av en tavla över "de arbetandes hemkomst". De gingo rätt fram till spiseln utan att se åt sidan, trampade ur sina snöiga näbbskor, borstade höet av foten, togo av sockorna, allt med metodiska, taktmässiga rörelser — först efteråt hälsade bonden på mig, sedan matmodern kommit in och sagt, vad jag var. Drängen fortsatte med samma lugna gång till vedkastet, satte sig där och såg allvarsamt framför sig. Gubben gick fram till dem båda och hälsade, de räckte hand ordentligt och allvarsamt, utan en min till välkomnad.

Där sutto de sedan tysta och sågo ut för sig, deras arbete var slut, nu var det vilan och maten och sömnen, som angick dem, och till annat fanns icke rum i deras tankar. Det hela var mig åter som en scen ur ett skådespel, sällsamt stilfullt och med någon djup innebörd, som jag osäkert skymtade, och som skulle bli tydlig snart.

Gubben satt med de stora vita ögonbrynen sänkta och spejade under dem med sin lidande blick. Han talade hit och dit för att få något sagt av det, som rörde sig inom honom, för att få höra sin röst, som tryckts och pinats av tystnaden därhemma, säkert också i slug beräkning att kunna länka ett samtal så, att han i ett gunstigt ögonblick kunde bära fram sin bön om natthärbärge.

"Tungt att gå på de långa, hala vägarna," hänkastade han.

Husbonden svarade, att det nog var en smula tröttsamt, men nu var man hemma, där man skulle vara.

"Tungt litet varstans på vintern! En svår och mörk tid det?" Där kom intet svar, och han fortsatte:

"Där borta hos mig — jag skulle hälsa så innerligt och vördnadsfullt från Vilhelmina, hade så när glömt det — där uppe är det mera snö än här. Ligger och trycker ända upp över nedre rutan, ligger och glider nedifrån berget, det är svårt nog att hålla gångstigen klar. Där är så dystert, att det nästan vill kväva en. Fjället mitt emot är så grant om dagen som en stor isros på ett fönster, när solen lyser på det,

Digitized by Google

och det glimmar, och himlen är grön som glas bakom, men om kvällen är det svart och liksom springer ned över en. Det är rätt tungt däruppe, så långt från allt folk."

Ingen gjorde någon min av att det intresserade honom, och gubben drömde sig efter en snabb skygg blick allt längre in däri. Efter en stund fortsatte han:

"När jag gick i morgse, var det mörkt ännu och norrsken, och på kvällen var det här igen, det stod som stora, vita flammor på sidan av vägen, högt, högt upp över halva himlen, det pekade som jättestora fingrar."

Ja, det hade de sett — som det alltid brukade vara sådana kalla kvällar.

Gubbens ögon stodo stora och mörka utåt, nu hade han glömt allt, endast detta norrskenet upptog hans tankar.

"Hm, hm, norrskenet ja, de vet inte, vad det är" — en vädjan åt mig i detta, vilken jag icke tog upp — "de vet inte, vad det är, de säger *det,* och de säger *det,* men de vet inte. Men det jag hörde som barn, det är det rätta, det ser jag var gång är det rätta, hur jag tänker och grubblar mig in i det."

Han möttes av spörjande blickar, halvt intresserade nu. Vad var det då, frågade de, och den gamle fortsatte, med sin vidgade blick sökande ut genom fönstret mot dessa gåtor.

"Det är blink från ishavet. Däruppe är det stora fält av is, blåsvarta och blanka fält, och där är evig natt och mörker. Men när stjärnorna ser dit ner, ty där också finns stjärnor, då glimtar det i isen och speglar långt, långt, ända hit, om luften är kall och klar, och längre än. Där är röda och gröna stjärnor, tätt, tätt, och från dem speglar de röda och gröna strålarna hit, som ligger som knippen på himlen. Men ibland lyser månen, ännu klarare och vitare än här, och då kommer det från isen, som är bräckt och buktad av kölden, stora fladdrande bloss som fingrar över himlafästet, det är liksom Guds hand. Det är till för att påminna oss om att också däruppe, där ingenting lever, också där är hans allmakt stor och härlig."

Hans åhörare hade gripits av hans ton, kände något av religiös uppbyggelse vid hans ord, han märkte snabbt, att han vunnit något och tänkte, att det kanske kunde hjälpa honom att nå, det han ville, om han bara planlöst förde fram de tankar, som sprungo fram i hans inre, där han vandrade och såg omkring sig.

"Det är förunderligt med Guds allmakt i vintern," sade han, "den tycks så sträng, och liksom den bara ville krossa, och stormen, som viner över snön, är all den röst, vi hör av honom. Men ändå finns det så mycket skönt, om man tänker på att se efter. I dalen vid Tvärå-bryggan, där var hela skogen som bara vita fjädrar."

Hans fårade ansikte lystes plötsligt upp av ett fint leende, och hans läspande röst liksom smekte fram orden.

Digitized by Google

"Ett stycke på andra sidan där, bäst som jag gick, hörde jag hur det knarrade och brummade inne i skogen, och tätt förbi mig, innan jag hann att se mig för, kom där en stor renhjord och flög fram över skaren. Så spänstiga och kraftiga var de, som om de haft stål i benen, och de satte över gärdesgården så tätt, att icke en klöv skrapade snön av översta längan, och där försvann de, vackra och ljusa, med hornen så tätt som en skog. Det var just gryning då, och snön var blå och röd."

Den gamle såg omkring sig för att iakttaga, om icke också lyssnarna hade sin fröjd åt synen liksom han, men de hade ingenting sett, och han mötte icke en glimt av det slags intresse, han väntat, endast nyfikenhet.

"Vems renar?" frågade de.

Hans min föll genast. "Vet jag det? Tänkte jag på det?"

Som han hade fällt orden, förstod han, att han sagt en dumhet och tappat igen den sympati, han skulle byggt vidare på, och att det nu var murar mellan dem och honom. Hans ansikte fick ett smärtsamt, trött uttryck, som om han uppgivit allt hopp. Där blev tyst igen.

Omsider tog han upp en tidning, som låg bakom honom, hans ansikte lyste till av intresse, och han drog försiktigt upp ett fodral ur fickan, tog fram därur ett par svartbågiga, stora glasögon, satte dem på sig och försjönk i läsning. Då och då skakade han på huvudet, och hans miner avspeglade allt, vad han fick ögonen på, rörde sig mellan förvåning, misstro och harm.

Det började på att lida ut på kvällen, och värdfolket bytte redan blickar och viskningar om sin objudne gäst — borde han icke tillsägas att gå, innan det var för sent?

Gubben hade en föreställning om detta, där han halvt gav akt under läsningen, och han fasade tillbaka för att gå ut från elden igen. Men någonting i tidningen fångade honom, och han stirrade med brinnande ögon och rörde läpparna, allt som han tyst läste; så såg han upp och började tala, glömsk av allt annat än det, som nyss fyllt honom.

"Stackars folk, stackars människor" — hans röst var djup och susande igen — "här står om hungersnöden i Ryssland."

Han pekade på papperet, men såg ej dit, stirrade rätt ut med den sällsamt brinnande blick, han hade, när han talade om norrskenet och såg den kalla glansen däruppe vid polen.

"Hungersnöd, vi ha mest glömt vi, vad det vill säga, det är som tomma rykten för oss. Svältår ha vi väl haft, men riktigt bitter nöd inte, sedan jag var liten, det är inte många, som minns det nu. Men tänk, när de dör i ens gård av svält, först kreaturen, som man bryr sig så mycket om också, först se dem dö och ingen hjälp kunna ge, och så de närmaste, som faller, där de stapplar omkring och kvider efter bröd, då det inte finns annat än tomma händer att vrida. Tänk, vägarna hemska av folk, som irrar och ropar, och vargarna omkring dem i

Digitized by Google

mörkret — det är förunderligt stränga läxor, herrens nåd ger. Ty vad kommer det för det där, om icke därför, att barmhärtighet dött ut. Man har haft det bra och har glömt, att man har en nästa, man har knäppt sin rock och slagit sig på sitt bröst som fariseen och tänkt: jag har ingen orätt gjort. Men den nöd, som bara såg på en förut och vände sig bort från ens hårdhet, nu ropar den inpå en, och snart är den innanför rocken, och nu vet man, att sorgen är till, känner det själv och förbannar sin blindhet, då man ingenting fann att ge, så att man nu intet har att fordra från den rättfärdige. Tänk, byarna så öde, att där icke stiger rök upp, och snön, som växer och kryper över husen."

Jag vet icke, om den gamle tillämpat dessa tankar på sig själv och sin avslagna bön, men tror det knappast, han tycktes vara helt ryckt med i det, han såg, och tala blott för att bli kvitt dessa bilder. Kanhända hade han också en föreställning om att det skulle gagna honom att föra fram detta nu, men så naivt sammansatt, så snabbt drunknad i virveln av känslor, att den ej behöver räknas med. I alla fall hade hans ord på värdfolket en avgörande verkan. Det ryckte till i deras ansikten, för deras tunga fantasi framgledo med skrämmande tydlighet de skräckscener, han talade om, de suckade som i kyrkan och lade händerna ihop. "Ja ja, stackars folk, det är synd, stor synd!" Till och med den gamla gumman fick något av själ i sina blacka, utnötta ögon och rörde ljudlöst sina läppar. Den unga flickan grät i ett hörn.

Och den gamle fortsatte att tala. De händelser, han nyss läst om i tidningens nötta språk, förtäljde han igen, men helt friska och nya nu. Hans åhörare hade också läst detta förut, visste, att så och så hade det tilldragit sig, men hade icke skakats mycket därav, efter det var så långt borta — nu fingo de *se* det.

Han berättade om den fattiga familjens sista ko, som såldes, den rödbrokiga skällkon, som skakar sin svultna kropp, där hon leds bort, så att bjällran liksom ringer till graven alla minnen av grönt gräs och sol och sommar och hopp. I hans röst mullrade och trampade stegen av de förtvivlade hoparna, som drivas samman i mörka massor i den gråa kölden, medan brottets tankar ta form för deras förvirrade sinnen. Han skildrade, hur den sista branden slocknar på en härd, och hur kölden och mörkret så springa fram och gripa sina domnade offer.

Där kom stundom liksom en episk rytm i hans ord, som en sång, vilken ville tränga sig fram ur den överstora medkänslan, alla livskraftiga sångers hem. Och de lyssnandes ögon fingo något av hans egen visionära[1] makt, vidgades och djupnade som hans. Det var ej längre uppbyggelsen och ruelsen, de kände, de som sutto där, det var det oegoistiska deltagandet, fantasiens och hjärtats förtrollning. Och barnen kröpo tysta fram i kretsen, och den stackars gumman vågade

[1] Andeskådande, fjärrskådande.

Digitized by Google

smyga fram sin nötta hand och nästan smeka det huvud, hon hade närmast.

När han tystnade och trött sjönk samman, växlade mannen och hustrun blott en blick, det behövdes icke mer, så kommo de ord, han förut uppgivit allt hopp om: Ville han inte stanna där över natten, äta med dem och stanna där sedan — alltid kunde där väl beredas plats för en gång?

Om han ville! Han steg genast upp och bugade tacksamt och ödmjukt, hela hans ansikte darrade till. Av triumf, att han lyckats ännu en gång vinna seger, av smärta över den oro, han känt, som skakade hela hans väsen nu, i det den vek bort, av trötthet, att det skulle vara så svårt och långt göra, att vinna dessa små framgångar och hävda sin rätt att vara till på det enda vis, det var honom möjligt att leva.

Som han stod där och log matt och bugade, tycktes han mig vara mera än bara en vandrare, tycktes mig förkroppsliga en hel betydelsefull sida av mänskligt liv, som nu nästan gått sin utplåning till mötes. Ty vad var det, som gav hans väsen en sådan sällsam färg, som glimmade ur hans stora hungriga ögon? Var det icke sångens, diktens, sagans själ, som kvävs nu mer och mer — ack varför — som mister sin rot i de breda lagrens mull, och vars alla blommor snart äro sjuka?

Och hans stackars irrande, osäkra tillvaro — att drivas ut i oro och trängtan att få dela med sig av det, som ville ha liv och eljest trycktes till döds av den tunga ensamheten, var det icke en diktares öde?

Nu hade han kämpat sig till en bädd att sova i, trollat sig till den genom en återstod av sin gamla tjusningsförmåga, men skulle det lyckas i morgon? Han såg trött ut, där han satt, med de vita ögonbrynen sänkta över blicken, snart slöt sig rummets tunga, domnande tystnad åter omkring oss alla.

ANNANDAG JUL.

I går det bar till kyrka
med fackelglans i spåret.
I dag skall soln få styrka
allt för det nya året.
Stilla på vår vita gård,
vi vilja honom hälsa.
Han skall från vintern, karg och hård,
oss frälsa.

Slut är väl nattens timma,
men än är rymden frusen,
och skarpt på fästet glimma
de små och klara ljusen.

Digitized by Google

Tung har drivan sträckts mot loft,
i frosten knakar timret,
och vasst som brustna stjärnors stoft
är skimret.

Nu tanken flyr tillbaka.
Det blev, som skulle vara.
Vi ont och gott få smaka,
nu få vi tacka bara.
Året svann i möda lång,
vår rikedom blev ingen.
Vi stå dock alla än en gång
i ringen.

Se, se! Nu lyftas bergen,
som skaparordet ljöde,
och strimman, grå till färgen,
belyser matt vårt öde.
Natten blir till gryning svag,
som visar våra kära
med högtidsbleka, stilla drag
oss nära.

I barn, visst skall fördröjas
hans tid, som nu är boren.
Som fönstrets blom skall böjas
ert huvud tungt mot våren.
Dagg skall fylla blomsterskåln,
om ej med allt, som drömmes.
Nog kommer soln, fast tätt av moln
han gömmes.

På frusen sjö hans strålar
med glimt och skuggor jaga,
och det är Staffans fålar[1],
som soln ur djupet draga.
Tungt och trögt de svarta gå,
de vita sträcka ystra,
men alla på hans röst ändå
de lystra.

[1] Stefan eller Staffan är namnet på annandag jul. St., som var Hälsinglands apostel, blev dödad av de uppretade hedningarna. Han kallas i folkvisan »Staffan stalledräng», emedan han var en god ryttare och stor vän av hästar.

Digitized by Google

De skola nå oss alla.
Nu knäppas våra händer
mot slag, som tunga falla,
mot allt, vad blitt du sänder.
Smält som silver glänser du,
vår dunkla morgonstjärna,
för sol, som skyms. — Vi tackom nu
så gärna.

FLAGGAN.

(1905.)

Flyg raskt i topp, vår gamla flagg,
och signa nya tider!
Den flik, som bar på småsint agg,
ur duken slets omsider.
Ej längre störs vår harmoni;
mot sommarluft i sol du står
med klang som den. Nu är du fri,
nu är du bara vår.

Nu tydas lätt de färger två,
när intet annat skymmer:
Se, vindens vidd skall bli ditt blå,
var vinges flykt den rymmer.
Ditt gula, solens flöde likt,
med rytm i dukens slag och bukt,
skall lysa ner, skall värma rikt
vår mark i blom, vår blom i frukt.

De anat nog vårt väsens art,
som först dig valt att bära.
De kände den, som underbart
kring dig ha samlat ära.
Vad nära låg, vi glömde lätt;
mot fjärran ting blev blicken stor.
Välv nu din rymd, du drömmarätt,
kring hemmet, där du bor!

Vad ont vi hört, vad vrångt man dömt,
vad skymf man oss sökt mäta,
förlåtet vila må, ej glömt.
Nu må vi ryggen räta;

Digitized by Google

ty nu vårt eget blott står kvar,
stolt må det bäras, stolhet värt.
Om blott oss själv vi finna, har
oss livet styrka lärt.

* * *

HJALMAR SÖDERBERG.

EN HERRELÖS HUND.[1]

En man dog, och då han var död, vårdade sig ingen om hans svarta hund. Hunden sörjde honom länge och bittert. Han lade sig dock icke att dö på sin herres grav, kanhända emedan han icke visste, var den fanns, kanhända också emedan han i grunden var en ung och glad hund, som ännu ansåg sig ha en del otalt med tillvaron.

Det finns två slags hundar: hundar, som ha en herre, och hundar, som icke ha någon. I det yttre är skillnaden icke väsentlig; en herrelös hund kan vara lika fet som de andra, ofta fetare. Nej, skillnaden ligger på annat håll. Människan är för hunden det oändliga, försynen. En herre att lyda, att följa, att förlita sig på: det är så att säga hundlivets mening. Väl har han icke varje minut av dagen sin herre i tankarna, och väl följer han honom icke alltid tätt i hälarna; nej, han springer ofta omkring på egen hand med affärsmässig uppsyn och nosar på husknutarna och knyter förbindelser med sina likar och navsar till sig ett ben, om det faller sig så, och bekymrar sig om mycket; men i samma ögonblick hans herre visslar, är allt detta ute ur hans hundhjärna fortare, än gisselslagen drevo månglarna ur templet; ty han vet, att ett är av nöden. Och han glömmer sin husknut och sitt ben och sina kamrater och skyndar till sin herre.

Den hund, vars herre dog, utan att hunden visste hur, och blev begraven, utan att hunden visste var, sörjde honom länge; men då dagarna gingo och ingenting inträffade, som kunde påminna honom om hans husbonde, så glömde han honom. På den gata, där hans herre bott, kände han icke längre lukten av hans spår. Då han tumlade om på en gräsplan med en kamrat, hände det ofta, att en vissling skar genom luften, och i samma ögonblick var kamraten försvunnen som en vind. Då spetsade han öronen, men ingen vissling liknade hans herres. Så glömde han honom, och han glömde ännu mera: han glömde, att han någonsin haft en herre. Han glömde, att det någonsin hade funnits en tid, då han icke skulle ha ansett det möjligt för en

[1] Ur »Historietter».

Digitized by Google

hund att leva utan en herre. Han blev vad man skulle kunna kalla en hund, som sett bättre dagar, ehuru i inre mening, ty i det yttre gick det honom någorlunda gott. Han levde, som en hund kan leva: han stal då och då ett gott mål mat på torget och fick stryk och hade kärlekshistorier och lade sig att sova, när han var trött. Han fick vänner och ovänner. Den ena dagen klådde han grundligt upp en hund, som var svagare än han, och en annan dag blev han själv illa tilltygad av en, som var starkare. Tidigt på morgonen kunde man se honom springa utför sin husbondes gata, där han av vana fortfarande mest höll till. Han springer rakt fram med en min, som om han hade något viktigt att uträtta; luktar i förbigående på en mötande hund, men bryr sig icke om att fullfölja bekantskapen; därefter ökar han farten, men sätter sig med ens ner och kliar sig bakom örat med hetsig energi. I nästa ögonblick rusar han upp och flyger mitt över gatan för att jaga en röd katt ner i en källarglugg, varefter han med återtagen affärsmin fortsätter sin väg och försvinner bakom hörnet.

Så gick hans dag, och det ena året följde det andra tätt i spåren, och han åldrades, utan att han märkte det.

Så blev det då en gång en mulen afton. Det var vått och kallt, och det kom en regnskur då och då. Den gamle hunden hade hela dagen varit på strövtåg långt nere i staden; han gick långsamt uppför gatan, han haltade en smula; ett par gånger stannade han och ruskade sin svarta päls, som med åren blivit gråsprängd kring huvudet och halsen. Efter sin vana gick han och nosade än till höger, än till vänster; så tog han en avstickare inåt en portgång, och då han kom ut, hade han en annan hund i sällskap. I nästa ögonblick kom en tredje till. Det var unga och skämtsamma hundar, och de ville narra honom att leka; men han var vid dåligt lynne, och dessutom började det ösregna. Då skar en vissling genom luften, en lång och skarp vissling. Den gamle hunden såg på de båda unga, men de lystrade icke; det var icke någon av deras herrar, som visslade. Då spetsade den gamle herrelöse hunden öronen; han kände sig med ens så underlig. En ny vissling, och den gamle hunden gjorde rådvill ett språng först åt den ena sidan, så till den andra. Det var hans herre, som visslade, då måste han ju följa! För tredje gången visslade någon, lika ihållande och lika skarpt. Var är han då, åt vilket håll? Hur har jag kunnat bli skild från min herre! Och när skedde det, i går eller i förrgår, eller kanske för en liten stund sedan? Och hur såg min herre ut, och vad hade han för lukt, och var är han, var är han? Han sprang omkring och nosade på alla förbigående, men ingen var hans herre, och ingen ville vara det. Då vände han och sprang gatan utför; i hörnet stannade han och såg sig omkring åt alla sidor. Hans herre var icke där. Då tog han gatan tillbaka i fyrsprång; smutsen stänkte om honom, och regnet dröp av pälsen. I alla hörn stannade han, men ingenstädes var hans

Digitized by Google

herre. Då satte han sig ned i en gatukorsning och sträckte det lurviga huvudet mot himmelen och tjöt.

Har du sett, har du hört en sådan bortglömd, herrelös hund, då han sträcker hals mot himmelen och tjuter, tjuter? De andra hundarna luska sakta bort med svansen mellan benen; de kunna ju icke trösta och icke hjälpa.

DEN BRINNANDE STADEN.[1]

Genom rummets bägge fönster med deras ljusa, gallerrutiga gardiner faller vintermorgonens låga sol i två sneda, avlånga fyrkanter över den mjuka gröna mattan, och i de varma solfläckarna hoppar och dansar en liten gosse. Han vet ännu inte mycket om världen. Han vet, att han är liten och skall bli stor, men han vet, varken att han är född, eller att han skall dö. Han vet, att han är fyra år och snart skall bli fem, men han vet inte, vad som menas med ett år: ännu mäter han blott tiden med "i går", "i dag" och "i morgon".

"Pappa," säger han plötsligt till fadern, som just har slutat sin frukost och tänt dagens första cigarr — han mäter nämligen tiden med cigarrer — "pappa, jag har drömt så mycket i natt! Jag drömde om hela salen! Jag drömde om stolarna och gröna mattan och spegeln och klockan och kakelugnen och luckorna i nischen!"

Och han hoppar fram till kakelugnen, där morgonbrasan flammar och knittrar, och slår en kullerbytta framför den. Han anser kakelugnen och platsen framför den som det viktigaste och förnämsta i rummet.

Fadern nickar och skrattar åt honom över kanten på sin tidning. Och gossen skrattar igen, storskrattar hejdlöst. Han är i den ålder, då skrattet ännu blott är en yttring av glädje, icke av sinne för det lustiga. Då han härom kvällen stod i fönstret och storskrattade åt månen, var det inte emedan han fann månen lustig, utan emedan den gjorde honom glädje med sitt runda, blanka ansikte.

När han skrattat ut, stiger han med knäna upp på en stol och pekar på en av tavlorna på väggen:

"Och så drömde jag allra mest om den tavlan," säger han.

Tavlan är en fotografi efter en gammal holländare: "En brinnande stad".

"Nå, vad drömde du då?" frågar fadern.

"Det vet jag inte."

"Å, tänk efter!"

"Jo, jag drömde, att det brann, och att jag klappade en hund."

"Men annars brukar du ju vara rädd för hundar?"

"Ja, men på tavlor törs jag ändå klappa hundar lite vackert."

Och han skrattar och hoppar och dansar.

[1] Ur »Det mörknar över vägen».

Digitized by Google

Så kommer han fram till fadern och säger:

"Snälla pappa, ta ner tavlan. Jag vill, att pappa skall visa mig tavlan igen som i går."

Tavlan är en nykomling i rummet; den hade anlänt dagen förut. De andra bilderna runt väggarna har den lilla gossen för längesedan gjort sig bekant med, farbror Strindberg och farbror Skåphurre[1] och farbror Napolion och fula gubben Goethe och mormor, när hon var ung. Men den brinnande staden är ny, och den är också i och för sig en mycket roligare tavla än de andra. Fadern gör den lilla gossen till viljes och tar ner tavlan från väggen, och de njuta av den tillsammans. Över en bred flodmynning, som buktar sig utåt havet och är fylld med båtar och skutor, löper en bro med runda bågvalv och ett tornfäste. På vänstra stranden ligger den brinnande staden: rader av smala hus med spetsgavlar, höga tak, kyrkor och torn; ett vimmel av folk, som springer om varandra, ett hav av eld och flammor, moln av rök, stegar, resta mot murarna, hästar, som skena i väg med skakande lass, kajen fylld med tunnor och säckar och allt möjligt bråte, på floden en mängd folk i en båt, som håller på att kantra, över bron springa människor för brinnande livet, och längst framme i förgrunden stå två hundar och lukta på varandra. Men långt i bakgrunden, där flodmynningen buktar sig utåt havet, sitter en alldeles för liten måne vid horisonten i ett dis av bleka skyar och tittar blekt och sorgligt på allt eländet.

"Pappa," frågar den lille gossen, "varför brinner staden?"

"Det är någon, som har varit oförsiktig med elden," säger fadern.

"*Vem* är det, som har varit oförskicklig?"

"Ja, det kan man inte så noga veta, så här långt efteråt..."

"Hur långt efteråt?"

"Det är flera hundra år, sedan den här staden brann upp," säger fadern.

Det blir den lille gossen lika klok på, det vet fadern mycket väl, men något måste han ju svara. Gossen sitter tyst ett litet ögonblick och funderar. Nya tankar och föreställningar om tingen röra sig i hans hjärna och törna ihop med de gamla. Han petar med sina små fingrar på glaset över den brinnande staden och säger:

"Ja, men det brann ju i går, och i dag brinner det också?"

Fadern försöker sig på en förklaring över skillnaden mellan tavlor och verklighet. "Det här är inte någon riktig stad," säger han, "det är bara en tavla. Den riktiga har brunnit upp för länge, länge sen. Den är borta. Människorna, som springa här och fäkta med armarna, äro döda och finnas inte mera till. Husen ha brunnit upp. Tornena ha ramlat. Bron är också borta."

"Har tornena brunnit omkull eller trillat omkull?" frågar gossen.

"De ha både brunnit och trillat."

"Ä' ångbåtarna också döda?"

[1] Schopenhauer.

Digitized by Google

"Båtarna äro också borta för längesen," säger fadern. "Men det är inga ångbåtar, det är segelfartyg. Ångbåtar fanns inte på den tiden."

Den lille gossen skjuter ut underläppen och ser inte nöjd ut.

"Men jag *ser*, att det är ångbåtar," säger han. "Pappa, vad heter den här ångbåten?"

Han har sitt huvud för sig, gossen. Fadern är trött vid undervisningsverksamheten och tiger. Gossen petar med fingret på de gamla holländska kofferna[1] och pratar för sig själv: "den ångbåten heter Brage, och den heter Hillersjö, och den heter Prinsessan Ingerborg."

"Pappa," säger han så med ens, "är månen också borta?"

"Nej, månen finns kvar. Den är det enda av allt det här, som finns kvar ännu. Det är samma måne, som du skrattade åt härom dagen i barnkammarfönstret."

Åter sitter den lilla gossen tyst och funderar. Så kommer ännu en fråga:

"Pappa, är det *mycket* länge sen den här stan brann? Är det lika länge sen, som när vi for till landet med Prinsessan Ingerborg?"

"Det är mycket, mycket längre sen," svarar fadern. "När den här staden brann, fanns varken du eller jag eller mamma eller mormor."

Gossen får med ens ett så allvarligt ansikte. Han ser rent av bekymrad ut. Han sitter länge tyst och funderar. Men det ser ut, som om det inte ville gå ihop för honom.

"Säg, pappa," frågar han till sist, "var fanns *jag*, när den här stan brann? Var det, när jag var i Grenna med mamma?"

"Nej, lilla gubben," svarar fadern, "när den här stan brann, fanns du ännu inte till."

Gossen skjuter ut underläppen igen med en min, som säger: nej, det här är jag inte med på. Och han upprepar med eftertryck:

"Ja, men *var* fanns jag då?"

Fadern svarar:

"Du fanns inte alls."

Gossen tittar med stora ögon på sin far. Plötsligt lyser hela det lilla ansiktet upp, han sliter sig lös från fadern och börjar hoppa och dansa igen i solfläcken på den gröna mattan och skriker med full hals:

"Joho! Det gjorde jag allt ändå! Jag fanns i alla fall, det gjorde jag!"

Han trodde, att fadern bara skämtade med honom. Det här var ju tydligen alltför tokigt! Jungfrurna brukade ibland narras för honom på skämt, och han tänkte, att fadern gjorde som de.

Och han hoppar och dansar i solen.

* * *

[1] *Koff* (pl.-ar[-er]), holländskt handelsfartyg med rund, buktad akter.

Digitized by Google

ERIK AXEL KARLFELDT.

Ur VILDMARKS- OCH KÄRLEKSVISOR.

Fäderna.

Ej finns deras namn på hävdens blad
— de levde i ringhet och frid —
men jag skönjer ändå deras långa rad
allt upp i den urgrå tid.
Ja, här i det gamla Järnbäraland[1]
de bröto åker på älvens strand
och malm ur gruvan bredvid.
De kände ej träldjänst, förstodo ej krus,
de sutto som drottar i eget hus
och togo sitt högtidsrus.
De kysste flickor i livets vår,
en vart deras trofasta brud.
De ärade kungen, de fruktade Gud
och dogo i stillhet, mätta av år.

Mina fäder! I smärtans och frestelsens stund
fick jag styrka vid tanken på er.
Som ni vårdat och älskat ert ärvda pund,
vill jag småle nöjd åt vad ödet ger.
Vid njutningens vinkande överflöd
har jag tänkt på er kamp, på ert torftiga bröd:
har jag rätt att begära mer?
Det har svalkat som bad i den strömmande älv,
när mot lustan jag kämpat mig trött,
det har lärt mig att rädas mitt eget kött
mer än världens ondska och satan själv.

Mina fäder, jag ser er i drömmarnas stund,
och min själ blir beklämd och vek.
Jag är ryckt som en ört ur sin groningsgrund,
halvt nödd, halvt villig er sak jag svek.
Nu fångar jag toner ur sommar och höst
och ger dem visans lekande röst;
låt gå, det är också ett värv.
Men klingar det fram ur min dikt någon gång
en låt av stormsus och vattusprång,
en tanke manlig och djärv,

[1] Bergslagen (i södra Dalarna och gränstrakterna).

Digitized by Google

finns där lärkspel och vårljus från fattig hed
och suckar ur milsdjup skog —
ni ha sjungit det tyst genom många led
vid yxans klang, bakom fora och plog.

Drömd lycka.

Ur mitt fattiga, mörka liv,
ur min ensamhets långsamma natt
höjer jag sången om dig, mitt viv,
min förstligt glimmande skatt.
Med flygande pensel jag målar
din bild i drömmarnas stund,
en bild av skimmer och strålar
på furuskuggornas grund.

Av tranbärets friska glöd
din mun är smäktande varm.
Som finaste mossa, vit och röd,
förtona din hals och barm.
Av björkarnas höstguld lånad
är färgen, jag ger åt ditt hår.
Men din blick har en leende trånad,
som aldrig jag gripa förmår.

Din väg är i glans och ljus,
som av strängaspel bäres din gång.
Men jag drömmer, du älskar skogsnattens sus
och de grönskande vildsnårens sång;
från fester, prunkande tomma,
från njutning, som tröttar blott,
du längtar till strå och blomma
i glömskans och tystnadens slott . . .

Och en dag, när din håg är het
och tvivlen ej mer förmå,
du kommer självmant den stig, som du vet,
att du aldrig åter kan gå.
Mitt jubel till mötes dig sjunger,
mitt hjärta till mötes dig slår.
Vi smälta i kärlekens hunger
tillsammans för livets år. —

Digitized by Google

Ur mitt fattiga, mörka liv,
ur min ensamhets långsamma natt
ropar jag stolt: Vill du heta mitt viv,
så axla[1] min ringhet glatt!
Din fägring skall rikast smycka
i bröllopskvällen vårt bo;
din hemgift heter lycka,
din morgongåva ro.

Ur FRIDOLINS VISOR.

Sång efter skördeanden.

Här dansar Fridolin,
han är full av det söta vin,
av sin vetåkers frukt, sina bärmarkers saft,
av den vinande valsmelodin.
Se, med livrockens väldiga skört på sin arm
hur han dansar var flicka på balen varm,
tills hon lutar — lik vallmon på slokande skaft —
så lycksaligen matt mot hans barm.

Här dansar Fridolin,
han är full utav minnenas vin.
Här hugsvalades far och farfar en gång
av den surrande bondviolin.
Men nu soven I, gamle, i högtidens natt,
och den hand, som gned strängarna då, är nu matt,
och ert liv samt er tid är en susande sång,
som har toner av sucksamt och glatt.

Men här dansar Fridolin!
Sen er son, han är stark, han är fin,
och han talar med bönder på böndernas sätt
men med lärde män på latin.
Och hans lie går skarp i en nyodlings gull,
och han fröjdas som I, när hans loge står full,
och han lyfter sin mö som en man av er ätt
högt mot höstmånens röda kastrull.

[1] Ikläd dig.

Digitized by Google

Intet är som väntanstider.

Intet är som väntanstider,
vårflodsveckor, knoppningstider,
ingen maj en dager sprider
som den klarnande april.
Kom på stigens sista halka,
skogen ger sin dävna svalka
och sitt djupa sus därtill.
Sommarns vällust vill jag skänka
för de första strån, som blänka
i en dunkel furusänka,
och den första trastens drill.

Intet är som längtanstider,
väntansår, trolovningstider.
Ingen vår ett skimmer sprider
som en hemlig hjärtanskär.
Sällan mötas, skiljas snarligt,
drömma om allt ljuvt och farligt
livet i sitt sköte bär!
Gyllne frukt må andra skaka;
jag vill dröja och försaka,
i min lustgård vill jag vaka,
medan träden knoppas där.

Dalmarsch.

En flock dalkarlar tågar hem från sommararbetet.

Marschen går till Tuna
på hed och backar bruna,
marschen går till Mora
och bergen de blå.
Med hacka och med spade
vi draga hem så glade
till skogarna de stora
och kullorna de små.

Hur lätt det är att vandra,
I bröder, med varandra,
när slantarna i fickan
slå takt mot byxans skinn!
Hur klarinetten låter,
då spelman vänder åter
med brudgumsskänk åt flickan
och bröllopslust i sinn!

Du dystre far i huset,
vi står ditt öl i kruset
och surnar än och skonas?
Låt glädjen dväljas här!

Du mor, sätt på din gryta,
låt smör i gröten flyta,
ty här är Sjungar Jonas,
och här är Krongårds Per!

I bergslagsmän på vreten,
som sträven och arbeten,
gån med dit upp till Siljan
i dalemarschens takt!
Gån med och skåden landen,
där kyrkorna på stranden
stå glimmande som liljan
uti sin vita prakt!

Se, hagarna sig färga
som eld vid Brunnbäcks färja,
och älv och bäckar rinna
med hög och höstlig låt.
Inunder mörka skyar
vi hälsa våra byar.
För oss ska vaxljus brinna,
för oss skall föras stål.

Digitized by Google

Ur FRIDOLINS LUSTGÅRD.

Kom i lunden!

Kom i lunden, räck mig kannan
under våra lönnars glans.
Låt mig vira dig om pannan
mina jägarvisors krans.
Jordens höst skall ej fördärva
kransen, som din spelman ger;
den är tecknet: du skall ärva
landet, där ej sol går ner.

Skuggan, som allt liv fördystrar,
tidens frost, som svala gör
dina obesjungna systrar,
finnas ej för visans mör.
Deras kärleks unga lundar
skifta aldrig doft och röst,
outsläcklig längtan rundar
deras bävande små bröst.

Fägring flyr; på ängen mister
sista nejlikan sin glöd —
visans mö på lätta vrister
dansar alltid frisk och röd.

Så, när sena vintrar slunga
snö i våra levnadsspår,
skall du blomma bland de unga
i min sång från trotsig vår.

Och då skola mänskor säga:
Sällsamt sälle Fridolin!
Huru vart han värd att äga
sådan skatt och pärleskrin?
Hjältar, stormande kring jorden,
sökte fåfängt med sitt svärd
lyckan, som är dennes vorden
kamplöst på hans dunkla färd.

Och jag ler, då jag dem svarar,
som i trotsig vår jag lett,
och som nu min sång förklarar:
av ett under är det skett.
Där jag lopp min skalkhets vägar,
högg mig lyckan i mitt skört,
där jag drack min ampra bägar,
göts den full med ljuvlig vört.

ELIE HIMMELSFÄRD.

Här åker sankt Elia upp till himmelens land
i en kärra så blänkande ny.
Han bär gravölshatt och skinnpäls, han har piska i sin hand,
och mot knäna står hans gröna paraply.

Hög och värdig är hans uppsyn, ty han far från jordens dal
dit, där domarbergets säten stå i ring.
Han är kallad av sin lagman: "Du skall sitta i min sal
som en tolvman[1] på rättfärdighetens ting."

Ja, hans konung själv har skickat sina hästar och sin vagn
och sänt budskap: "Du gode danneman,
jag har sport din stora vishet; den kan vara mig till gagn.
Låt oss rådslå för mitt rike med varann!"

[1] Nämndeman.

Digitized by Google

Och nu rullar vagnen uppåt, och Elias breda hand
vinkar avsked åt hans jordelevnads bygd;
och vi se, det är ett stycke av vårt eget dalaland
i de drömmande furubergens skygd.

Här är blänk av stora vatten, här är stranden röd och gul
som en örtasäng av mödrar och mör,
och små piltar peka upp emot de flygande hjul:
"Se på grannasfar, så vådligt han kör!"

Här står Leksands kyrktorn som en lök, och stapelns falumalm
ringer sabbat vid den saliges färd,
och han åker ur den klangen in i bruset av en psalm
från evinnerliga orgelekars värld.

När du sitter, o Elia, vid din mästares bord
och ser ned på vår ondska och vår nöd,
fäll i domarns öra milda och förlåtande ord,
bed för dalarna, som hungra, om bröd!

Nu går solen bakom Sollerön, men trygg i rymdens natt
far profeten vid de vänliga små ljus,
som den gode Gud Fader utmed vägen haver satt,
vilken leder till hans gästfria hus.

Högt i fjärran öknar skrider väl den onda Skorpion,
där går Hunden med sitt ödsliga skall,
där ha Lejonet och Björnarna och Ormen sina bon,
men de bringa ej Guds fålar på fall.

Det står eld ur deras näsor, det är eld i deras ben,
genom rymderna framila de så fort,
tills de hinna Vintergatan, denna gyllenträdsallén,
som går ända fram till paradisets port.

Och Vår Herre träder ut på sin förstugutrapp:
"Stig här in, du min heliga profet!"
Och han vinkar åt en ängladräng, som kommer flink och rapp
och för svettiga kamparna i bet.

Digitized by Google

Ur FLORA OCH POMONA.

I Passionsveckan.

O ljuvligheters ljuvlighet och krona –
att bjuda frid, att läka och försona,
att räcka handen
och säga: "Allt, jag minns, är lust och ljus!"
För alltid äro mina vårår gångna,
i gravar ligga mina vänner fångna,
vid aftonbranden
jag sitter högstämt ensam i mitt hus.

Och jag står upp, och över kyrkogårdar
jag vandrar andaktsfull bland kors och vårdar,
dem skymning höljer,
och på dem alla ser jag skrivet: Frid.
På glattis hastar jag i vägens backar;
jag har ett mål att nå på bråda klackar,
förrn nattlugn följer
den stormande och stora aftontid.

Du är allena, liksom jag du sitter
och ler mot aftonstjärnans fjärran glitter
och tyder suset
av alla vindar, himlens oro fött.
I gravar ligga mina vänner fångna ––
jag har en ovän kvar från det förgångna;
Guds fred i huset,
ifrån vars tröskel jag vart omilt stött.

O ljuvligheters ljuvlighet och krona!
De svarta almar vårens psalmer tona,
och droppar lacka
som tyst och lycklig gråt mot jordens mull.
Men jag har glömt var harmens tår, jag gråtit,
och slagen, som jag fick, har jag förlåtit,
och jag kan tacka
för all vår fjärran, döda kärleks skull.

* * *

Digitized by Google

K. G. OSSIAN-NILSSON.

SVERIGE.

Långsamt flyter strömmen, Sverige,
med ditt ödes
bästa, dyraste klenod,
sipprar ut ur armens skåror,
dallrar, dröjer, följer fåror,
fårade av gammalt flödes
tusen röda droppar, Sverige,
tusen, tusen
droppar av ditt blod.

Obekymrat ler du, Sverige,
när den skurna
ådern tömt sin rikedom,
ler och ser och ler i drömmen,
när den breda, röda strömmen
störtar sig mot havets urna —
obekymrat ler du, Sverige,
ler och drömmer,
tills din arm är tom.

Se, jag spår och siar, Sverige —
le och gäckas —
men när armens liv är tömt,
skall du ännu le och drömma,
bröstet, bröstet skall det tömma,
bröstets egen eld skall släckas,
släckas som din framtid, Sverige,
som din framtid,
den till döds du drömt.

Tusen röda droppar, Sverige,
liksom vatten,
o, i morgon som i går,
tusen, tusen, åter tusen — —!
Vem skall tända stuguljusen?
Tomma stugor stå i natten. —
Allt ditt liv förrinner, Sverige,
livet rinner
ur ditt öppna sår.

Digitized by Google

Bandet, veckla bandet, Sverige,
som förbinder
dina skurna ådrors ström,
bind med bandet, kärleksbandet,
Sveriges barn i fosterlandet,
bind dig kraft i arm och kinder, —
lev en gång på allvar, Sverige,
lev och handla,
bryt din döda dröm!
— — — — — — — — — —

Ännu flyter strömmen, Sverige,
sipprar, väller,
strömmar bort med kraft och mod,
går i varma, röda flöden,
och mot hjärtat stiger döden —
res dig, Sverige, res dig, eller — —
våldsamt forsar floden, Sverige,
liksom vatten,
allt ditt unga blod. —

BISMARCK.

Han stöder med sin sabel
på stenpostament,
en hjälte i en fabel,
som verkligen hänt,
en karl, som lyddes, älskades
och hatades och var
från kasken och till sporren
en karl.

Mustaschen hänger bister
på hårdsinte herrn,
och vreda läppen rister
om "blod" och om "järn",
den valken om hans ögonbryn,
den vet, vad den vill,
och näven är beredd
slå till.

Det viskas i en fabel,
som sägs vara sann,
att Frankrike var Abel
och Kain var han —

Digitized by Google

och mänskligheten jämrade
sin gullgosses nöd,
så ända upp i himlen
det ljöd.

När franska trummor skrällde
i daln vid Sédan
och ekot slog och smällde
"aplan rataplan",
parisarna, gascognarna
och spahi[1] och zuav[2]
de föllo, som man mejat
dem av.

Det sägs, att där de redo,
kaftan invid rock,
och slött tillbaka gledo,
en nedhaglad flock,
själv preussarkungen tårades, —
han utstod det ej!
"Pardon," skrek han, men Bismarck
sa' "nej!"

Av flock på många tusen
tog ingen till bens,
det blev så tomt i husen
i Frankrike med ens.
Där sattes en Napoleon
i preussarnas bur, —
där falnade en ädel
kultur.

Det är ej någon fabel,
ty fabeln är sann,
och Frankrike var Abel,
och Kain var han.
Men Kain ej i öknarna
för Jahves[3] vrede gick:
han lyfte barsk mot himlen
sin blick.

Han sade: "Se, min mening
med blodet, jag göt —
det splittrades förening
den slagne förtröt.

[1] I Algeriet infödd ryttare i franska arméen. [2] Fransk infanterist i Algeriet. [3] Jehovah.

Digitized by Google

Se, krossad av Arminius[1]
en romaretrupp[2] —
Germaniens sockel restes
av Krupp[3].

Han står där stödd på sabeln
och rustad till strid,
den hänsynslösa fabeln
i hänsynens tid:
en karl, som lyddes, älskades
och hatades och var
från kasken och till sporren
en karl.

Ty hela kristenheten
till hån och till trots
och all humaniteten,
som seklet bestått,
den gamla jättesläkten är
beständigt oss ny
och hedras jämt med hat och
staty.

TILL MIN HUSTRU.[4]

Hur förledande reflexen faller
över väntans ruta, luftigt skör,
lyckan framför jungfruburens galler
den är ändå arm mot innanför.
Lockande må framtidsdrömmen glänta
till det drömda paradiset in,
äga är dock ljuvare än vänta,
giftas än förlovas, vännen min.

Storm och jubel var det, hjärtans kära,
känna blodets första snabba slag,
men en solvit glädje se dig bära
mina ringar på din bröllopsdag.
Vem vill väga lekens grunda gamman
mot en bräddad bägare av liv?
Ljuvt var hoppet, stort var komma samman,
vackra fästmö, du är skön som viv!

[1] Den germanske hjälten, »Tysklands räddare». [2] D. ä. fransmännen. [3] Tysk kanonfabrikant; »Germanien ('det nya Tyskland'), vilar på Krupps kanoner». [4] Ur diktsamlingen »Orkester».

Digitized by Google

Var det bara slump, att solen lyste
vackrare i år än andra år,
och att detta sista givmilt hyste
mera läkedom och flera sår?
Var det bara slump, att göken sjungit
denna våren hela dagen lång?
Var det bara slump, att sorgen stungit
bittrare i år än förr en gång?

Jag har väntat vid din bädd i vaka,
lik en man, som väntar på sin dom,
och känt det att vinna dig tillbaka
större seger än erövra Rom.
Vid min huvudgärd du suttit, kära,
där en annan skepnad dröjde än,
och du kom mig, o, så nära, nära
för att hinna mellan mig och den.

Där din aning sömmat sina sömmar
i din lilla kammars trygga lä,
har du ofta offrat alla drömmar
för ett huvud, lutat mot ditt knä.
Varje sorg, som suttit mig i strupen,
varje hjärtefröjd jag biktat här:
du har sett mig genom alla djupen
och ändå beständigt haft mig kär.

Aldrig har du slöat mina vapen,
aldrig blandat vatten i mitt gift;
du har älskat även fiendskapen,
även hämndens stolta mannadrift,
stämde stundom blidare den stränge,
räddes aldrig kampens bistra smil,
räckte mig, hur hård den stod och länge,
leende mitt kogers sista pil.

Allt har anor i de låga rummen,
där vi samman levat djup och höjd.
I var möbel lever en förnummen
minnets smärta eller minnets fröjd.
Varje blomvas är en vacker visa,
vart porträtt en vän, som ser och hör —
väggens nyckfullt stämda Monna Lisa[1]
har fått många ting att småle för.

[1] Ett porträtt från 1400-talet av den italienske konstnären Lionardo da Vinci, nu förvarat i Louvren. Den beslöjade blicken och det outgrundliga småleendet äro egendomligheter hos bilden.

Digitized by Google

Du är vackrare än vacker, kära,
i det farnas vackra minnesglans.
Som till bröllop ser jag jämt dig bära
på ditt underbara hår en krans.
Om jag kunde i det mörka håret
fläta tusen vita pärlor in,
lyste glansen av det gångna årèt
över alla pärlor, vännen min.

FLYGKONSTEN.

Som när unga
örnar jaga
under tunga
moln, som draga,
medan svaga
fläktar sjunga
runt om flykten
liksom rykten,
som bebåda örnens hjältesaga;

så vi yngsta
folk bland örnar,
luftens tyngsta,
luftens björnar:
ännu törnar
ofta vingen;
jorderingen
föder ingen
genast vuxen: än vi leka örnar!

Men vi leka
oss till välde;
ej vi veka
modet fällde,
när det gällde
att ej tveka;
och det fjärmre
drar oss närmre:
gudar lova oss, vad än de neka!

Så på vingar,
dem vi prõva,
ut i ringar
än vi ströva;

Digitized by Google

segerns visa —
det må töva,
tills den klingar —
sist skall prisa
mänskoörnen, som sin rymd betvingar.

* * *

BO BERGMAN.

MOR JORD.

Nu vill jorden gå till sängs, hon är så trött,
stackars gamla mor med butter sorg i minen.
Aftonrodnans lampa, som har brunnit rött,
skruvas ner, och skymningen drar för gardinen.
Å, vad du skall sova, mor, vad du skall sova.
Dröm om tiden, när du själv var ung en gång
och du födde starka, sköna barn till världen,
gudabarn, som älskade i lek och sång,
och som utan tankar åldrades vid härden.
Nu ha barnen tappat lekens gudagåva.

Ännu söker mannen kvinnan, kvinnan man,
men av stel förtvivlan deras ögon brinna,
och de ropa som i töcken till varann
och få aldrig svar och snyfta och försvinna,
när det lilla livets irrlopp är fullkomnat.
Stora, tysta mörker, fött av evighet,
allas vagga du och allas bår, som väntar,
giv nu mor de bästa drömmarna, du vet,
tills den snåla dagen på gardinen gläntar.
Stilla, barn, med edra trätor. Mor har somnat.

* * *

KARL ERIK FORSSLUND.

VÄGBYGGAREN.

Mörka, villsamma skogar täta,
hav, vars vidd ingen blick kan mäta,
höga murar och gravar djupa
skilja mänskorna från varann —

Digitized by Google

öknar stiglösa, berg, som stupa,
klyftor gapande,
tvedräkt skapande
mellan folk, mellan man och man.

Å, att riva de murar höga,
vilka skymma för håg och öga —
stigar fram över öknen leda,
över klyftorna broar slå,
genom skogarna bana breda
vägar jämnade
och genom rämnade
bergen rakt emot målet gå!

Det är livet — att nederbryta
alla hinder, att sammanknyta
allt det söndrade, allt det skilda,
som hör hop i sitt väsens rot,
och av kreatursstigar vilda
göra banade,
aldrig anade
vandringsvägar för mänskofot!

Kom med yxa och kom med spade,
kom med hacka, och låt oss glade
över gungflyna bygga bankar,
spänna valv över däld och flod.
Nu må frälsande nya tankar
fylla stränderna,
nu må länderna
byta gåvor och blanda blod!

Ned med murar och bort med stängsel!
Träng er fram genom stammars trängsel!
Flytta gårdar och slott åt sidan,
under bergena gångar gräv!
Se, i obygdens vrår i bidan
väva trånande
själar grånande
tyst sin ensamhets mörka väv.

Å, att stilla er stumma trånad
och slå in i er mörka spånad
brokigt lysande, glada ränder —
ekon utifrån hav och slätt,

Digitized by Google

bud och hälsning från kära fränder,
färdmän främmande,
spelmän, stämmande
hågen tacksam och varm och lätt!

Ensling, som i din avkrok sitter,
led vid världen och skygg och bitter,
se, din längtan jag nogsamt känner.
Vägen drar jag förbi ditt bo,
och du ljusnar, när gamla vänner
komma körande,
muntert störande
all din domnade kyrkgårdsro!

Det är livet — att stigar röja,
djupa fåror i vildmark plöja,
vägar runtomkring jorden linda
liksom trådar och starka band,
vilka själarna sammanbinda —
liksom försonande,
sammantonande
strängar, spända från land till land!

* * *

FREDRIK VETTERLUND.

STOLTHET.

Nog är det käckt att mana skyars vimmel
och svarta fåglar upp på fästets blå,
men mera stolt att älska solklar himmel,
när alla korpar skria om en grå!

Om flugsvampsrött är modets sista vilja,
nog är det klokt att träffa dylikt val —
men stolt att bära högt den skära lilja,
som dagen kallar fadd och djupt banal.

Och om du blott får räknas bland de unga,
ifall din sång är ormens väsning lik,
då är det stolt, nej, trefalt stolt att sjunga
om sinnets alltid unga romantik!

Digitized by Google

Hur lumpen, denna ävlan att bespotta
en hänförd tjuguårig längtans brand!
Nej, hellre djupt för den sitt huvud blotta,
när andens pöbel står med sten i hand.

Och manas du att sorla med de andra,
fastän din själ är bräddfull av förakt,
då är det härligt stolt att ensam vandra,
och manligt trots att stå sin drömvärlds vakt.

FASA.

Ett tåg utan slut
for i natten ut.

Det rusade av genom rymdernas öken.
Min själ var i mörker och dimma och töcken.
Jag fördes på tåget och visste ej vart.
Jag kunde ej följa med blicken tillbaka.
Det ringlade ut, en oändelig draka,
i glödande gnistor mot gapande svart.

En känsla av köld i mitt väsen jag hyste,
och genom de tusen kupéerna lyste
på likbleka människor lamporna matt.
Det var mig, som vore vaggonerna häkten
för hundrade folkslag och tider och släkten,
som slungades nu genom töcken och natt.

Bland Sybaris'[1] ynglingar, vita och veka,
jag såg mandariner, som kloka och bleka
vid opiet[2] drömde mot kuddarnas stöd.
Och gula som vax sutto Ludvigs abbéer[3],
och svartklädda dandys[4] och epikuréer,
som hörde de fjärran
kaotiska[5] körer om alstring och död.

Och ve genom alla förstelnande farit,
i själar från Peking, Paris och Aten,
oändelig skräck, som om bundna de varit
på tåget i ugnarnas glödröda sken.

[1] *Sybaris*, fordom stad i södra Italien, förstörd 510 f. Kr. På grund av invånarnas lyx och veklighet har ordet »sybarit» fått betydelsen vekling, vällusting. [2] »I opierus.» [3] De av franska konungarna utnämnda många *abbéerna* buro visserligen prästerlig titel, men voro oftast ej ens prästvigda. De utövade stort inflytande på sällskapslivet och bidrogo mycket till sedeslösheten bland de högre klasserna. [4] Sprättar. [5] Orediga.

Digitized by Google

— Vad är det, som bådas, vad är det, som händer?
Jag vet, att vi kommo från morgonens länder,
och mörker vårt ändlösa tåg har täckt!
Vad blev då för dunkelt orakel oss givet,
att fasa i tusende vagnar blev väckt?
Då hörde jag Rösten: Världsögat är släckt.
Det finns ingen på lokomotivet.

SERENAD.

Hemmet vilar i rosor —
Solsken på gröna blad!
Marmorreliefer,
salen festligt glad.
Rosorna röda stå,
luften är joniskt blå.
Aldrig ditt solhem
skall ur mitt sinne gå.

Men du äger ett annat,
drömmarnas höga loft:
månmelodier,
nattviolers doft!
Liljorna vita stå,
natten är hög och blå.
Ljuva, ditt månhem
älskar jag mest ändå.

Digitized by Google

Digitized by Google

INNEHÅLL.

— — —

I. Från nya tidens början till omkring år 1763.

Reformationstiden.

Olaus Petri ..... 3—10
Ur Om Guds ord och människos bod och stadgar s. 3. — Ur en svensk krönika s. 4. — Ur Några gudelige visor s. 6. — Ur Tobie comedia s. 6.

Gustav Vasa ..... 11—13
Brev till Åkers och Selbo härad s. 11. — Brev till hertig Erik s. 13.

Johannes Messenius ..... 13—19
Ur Disa s. 13.

Nicolaus Holgeri ..... 19—20
Ur Trojenborg s. 19.

Lars Wivallius ..... 21—23
Visa s. 21. — Ur Visan om friheten s. 23.

Storhetstiden.

Gustav II Adolf ..... 24—27
Brev till Ebba Brahe s. 24. — Brev till konungens syster, pfalzgrevinnan Katarina s. 25. — Ur Avskedet till ständerna 1630 s. 25.

Georg Stiernhielm ..... 27—33
Ur Herkules s. 27. — Ur Bröllopsbesvärs ihugkommelse s. 30. — Överskrift s. 32.

Gustav Rosenhane ..... 33—34
Ur Venerid s. 33. — Ur Fyratio små visor (av »Skogekiär Bärgbo») s. 33.

Lars Johansson Lucidor ..... 34—37
Ur Världslige visor s. 34. — Ur Andelige visor s. 35. — Lyckönskningsskål s. 37.

Johan Runius ..... 38—39
Fastlagsdantsen s. 38 — Ett litet infall för roskull s. 39.

Israel Holmström 40
Ur En suputs försvar s. 40. — Gravskrift över kung Karl XII:s hund s. 40. — Ur En fiskare-bros visa s. 40.

Digitized by Google

Samuel Columbus 41
Aftonsång s. 41
Hakvin Spegel ..... 41—43
Ur Guds verk och vila s. 41.
Jesper Svedberg ..... 43—44
Barna-psalm s. 43. — För ungdomen, att bedja om vishet s. 44.
Jakob Frese ..... 45—46
Ur Passionstankar s. 45. — Ur Vårbetraktelser s. 46. — Tal till ensligheten s. 46.
Gunno Dahlstierna ..... 47—49
Ur Kungaskald s. 47.
Olov Rudbeck ..... 49—51
Ur Atland eller Manheim s. 49.

Frihetstiden, förra skedet (till 1763).

Samuel von Triewald ..... 52—53
Ur Satir emot våra dumma poeter s. 52.
Olof von Dalin ..... 53—67
Tankar om Guds försyn s. 53. — Nöjd levnad s. 54. — Skatan sitter på kyrkotorn s. 54. — Vårvisa s. 55. — Ur Svenska Friheten s. 55. — Ur Den svenska Argus s. 59. — Ur Svea Rikes historia s. 65.
Jakob Henrik Mörk ..... 67—69
Ur Adalriks och Götildas äventyr s. 67.
Anders Odel ..... 70—76
Malkolm Sinclairs visa s. 70.
Hedvig Charlotta Nordenflycht ..... 76—84
Sorgekväde s. 76. — Levnadsbeslut s. 78. — Vår-oro s. 79. — Den unga herdinnan Dorillas kväde s. 79. — Herdesång s. 82. — Lugnet s. 83. — Till * * * * s. 83.
Gustav Filip Creutz ..... 84—94
Atis och Kamilla s. 84.
Gustav Fredrik Gyllenborg ..... 95—101
Ur Vinterkväde s. 95. — Ur Sommarkväde s. 97. — Lejonet och bromsen s. 100. — Tuppen på tornet s. 100.

II. Från 1763 till tiden omkring 1820.

Frihetstiden, senare skedet.

Karl Mikael Bellman ..... 105—119
Ur Fredmans Epistlar: Nr 3 (»Fader Berg i hornet stöter») s. 105, Nr 9 (»Käraste bröder, systrar och vänner») s. 106, Nr 30 (»Drick

Digitized by Google

ur ditt glas») s. 108, Nr 39 (»Storm och böljor tystna ren») s. 109, Nr 71 (»Ulla, min Ulla, säg får jag dig bjuda») s. 111, Nr 82 (»Vila vid denna källa») s. 113. — Ur Fredmans sånger: Nr 31 (»Opp, Amaryllis») s. 115, Nr 64 (»Fjäriln vingad syns på Haga») s. 116. — Ur Fredmans testamente: Nr 137 Lantmannen s. 117. — Ur Zions högtid: Över evangelium på trettondedagen s. 118. — Ur Strödda dikter: Till konungen s. 119.

Jakob Wallenberg ..... 119—122
Ur Min son på galejan s. 119.

Gustavianska tiden, förra skedet (1772—1792).

Gustav III och Kellgren ..... 123—128
Ur Gustav Vasa s. 123.

Johan Henrik Kellgren ..... 128—150
Mina löjen s. 128. — Ljusets fiender s. 133. — Dumboms leverne s. 139. — Epikurismen s. 143. — Den nya skapelsen s. 144. — Till Kristina s. 145. — Ode till sällheten s. 149. — Ur Anmärkningar till dikten »Man äger ej snille för det man är galen» s. 150.

Ur Stockholmsposten (från den Kellgren-Thorildska striden) ..... 151—155
Sällskapet Utile Dulci om Passionerna s. 151. — Svar från »Auktorn till Passionerna» s. 151. — Angående påbudet om snöskottning s. 153. — Försök till orimmad vers s. 154. — Nytt försök till orimmad vers s. 154.

Karl Gustav av Leopold ..... 156—177
Den sovande och vakande sköna s. 156. — Till H. Maj:t konungen s. 157. — Predikaren s. 160. — Försynen s. 162. — Eglé och Annett s. 165. — Fideikommiss s. 173. — Mina nya rum s. 173. — Något om det så kallade nya stavsättet s. 173.

Johan Gabriel Oxenstjerna ..... 177—184
Ode över Hoppet s. 177. — Ur Dagens stunder s. 180. — Brudskrift s. 184. — Predikanten s. 184.

Tomas Thorild ..... 185—191
Ur En kritik över kritiker s. 185. — Ur Götamannasånger s. 190. — Ur Passionerna s. 191.

Bengt Lidner ..... 192—204
Grevinnan Spastaras död s. 192. — Ur Medea s. 198. — Ur Yttersta domen s. 203.

Gustavianska tiden, senare skedet (1792—1809).

Anna Maria Lenngren ..... 205—219
Slottet och kojan s. 205. — Eklog s. 206. — Källan s. 207. — Fröken Juliana s. 207. — Kalaset s. 208. — Herrns och fruns

Digitized by Google

morgonkonversation s. 209. — Den lilla tiggarflickan s. 210. — Kärleken och Dårskapen s. 213. — Min salig man s. 215. — Engelska vagnen s. 218. — Hans Knapp s. 218. — Reflexion s. 219. — Epitaf s. 219. — Epigram s. 219.

Frans Mikael Franzén ..... 220—237
Ur Selma och Fanny: Selma s. 220, Människans anlete s. 220, Champagnevinet s. 221, Fanny s. 222, Pappersdraken s. 222. — Sång över greve Gustav Filip Creutz s. 223. — Till en ung flicka s. 232. — Till en yngling s. 232. — Glädjens ögonblick s. 233. — Det enda glaset s. 234. — Bröllopsdagen s. 235. — Jesu uppståndelse (psalm) s. 236.

Johan David Valerius ..... 238—239
Vårvisa s. 238. — Skeppsfarten s. 238.

Johan Olov Wallin ..... 239—257
Horatius Od. II 6 s. 239. — Ur Gustav III (i anledning av hans bildstods avtäckning) s. 240. — Ur Svenska psalmboken s. 243. — Blick till graven s. 244. — Gravskrift s. 245. — Dödens ängel s. 245. — Ur Tal vid svenska bibelsällskapets första allmänna sammankomst 1816 s. 255.

Det nya statsskickets tid till omkring 1820.

Per Daniel Amadeus Atterbom ..... 258—289
Ur Sagospelet »Fågel Blå» s. 258. — Ur Sagospelet »Lycksalighetens ö» s. 265. — Ur Blommorna: Gullvivan s. 282, Liljekonvaljen s. 283, Blåklockan s. 284. — Fridsrop s. 285. — Gott sällskap s. 286. — Ur Svenska siare och skalder: Fru Nordenflycht s. 287.

Lorenzo Hammarsköld ..... 289—294
Ur Kapten Baggfots papper s. 289. — Ur Markalls sömnlösa nätter s. 293.

Samuel Johan Hedborn ..... 294—295
Trettondedagspsalm s. 294.

Per Elgström ..... 295—296
Minnet s. 295.

Julia Nyberg (Eufrosyne) ..... 297—299
Jungfrun i det gröna s. 297. — Tiggargossen s. 298.

Arvid August Afzelius ..... 299—300
Näckens polska s. 299.

Karl Fredrik Dahlgren ..... 300—306
Ur Mollbergs epistlar s. 300. — Vårsång på Valborgsmässoafton s. 304.

Fredrik Cederborgh ..... 306—311
Ur Uno von Trazenberg s. 306.

Digitized by Google

Per Henrik Ling ..... 311—315
Gylfe s. 311. — Ur Kärleken s. 314.

Erik Gustav Geijer ..... 315—324
Den siste kämpen s. 315. — Ord till Karl XII:s marsch vid Narva s. 317. — Salongen och skogen s. 319. — Natthimmelen s. 319 — Höstsädet s. 319. — Wilhelm Schwerin s. 319. — Bröderna Ramsay s. 320. — Ur Minnen s. 321. — Ur Brev från England s. 323.

Esaias Tegnér ..... 324—357
Krigssång för skånska lantvärnet s. 324. — Svea s. 328. — Den vaknade örnen s. 336. — Jätten s. 337. — Sång till solen s. 337. — Mjältsjukan s. 339. — Epilog vid magisterpromotionen i Lund 1820 s. 340. — Vid magisterpromotionen i Lund 1829 s. 346. — Vid svenska akademiens femtiåra minneshögtid s. 348. — Ur Tal vid jubelfesten 1817 s. 353. — Tal vid offentliga föreläsningarnas slut 1824 s. 355.

III. Tiden efter 1820.

Erik Johan Stagnelius ..... 361—386
Ur Martyrerna s. 361. — Maria s. 372. — Ur Liljor i Saron: Ängeln och Själen s. 375, Fången s. 378, Suckarnas mystär s. 379, Tårarna och blodet s. 380. — Till natten s. 381. — Månen s. 382. — Näcken s. 382. — Amanda s. 383. — Molnet s. 383. — Endymion s. 383. — Uppoffringen s. 384.

Karl August Nicander ..... 386—392
Ur Tassos död s. 386. — Aftonen s. 389. — Vågen s. 390. — Ur Runor av Norna-Gest: Erik Vasas runa s. 390. — Ur Konung Enzio s. 391.

Erik Julius Sjöberg (Vitalis) ..... 393—400
Ur Komiska fantasier s. 393. — Promotionen 1824 s. 393. — Livet och döden s. 398. — Försakelse s. 399. — Enslingens sång i den stora öknen s. 399.

Karl Jonas Love Almqvist ..... 401—439
Ur Songes: Häxan i konung Karls tid s. 401, Hjärtats blomma s. 401, Marias häpnad s. 401, Ansgarii varning s. 402. — Björninnan s. 402. — Ur Arturs jakt s. 404. — Ur Ramido Marinesco s. 414. — Ur Det går an s. 426. — Ur Svenska fattigdomens betydelse s. 436.

Fredrika Bremer ..... 439—449
Ur Grannarna s. 439.

Sofia von Knorring ..... 449—457
Ur Taglionifärden s. 449.

Emelie Flygare-Carlén ..... 458—462
Ur Rosen på Tistelön s. 458.

Digitized by Google

Magnus Jakob Crusenstolpe ..... 462—469
Ur Ställningar och förhållanden s. 462.

Oskar Patrik Sturzenbecker (Orvar Odd) ..... 469—479
Ur Grupper och personager s. 469. — Ur Följetonger och Kåserier: Stockholmsjungfrurna s. 470. — Den 16 mars 1792 s. 474. — Allt längre framåt! s. 478. — Till de unga s. 478.

Karl Anton Wetterbergh (Onkel Adam) ..... 479—484
Ur Minnen från mina informatorsår s. 479.

August Blanche ..... 484—490
»Pylax eller den döende hunden» s. 484. — Den rödrutiga schalen s. 489.

Johan Ludvig Runeberg ..... 490—513
Flyttfåglarna s. 490. — Vårmorgonen s. 491. — Flickans klagan s. 492. — Det var då s. 492. — Akta, då är guden nära! s. 493. — Ynglingen s. 493. — Den gamle s. 493. — Fåfäng önskan s. 493. — Ur Idyll och epigram s. 494. — Kärleken s. 496. — Blomsterhandlaren s. 497. — Sorg och glädje s. 497. — Behagen s. 497. — Mötet s. 497. — Ur Svartsjukans nätter s. 498. — Dopet s. 500. — Ur Nadeschda s. 501. — Ur Kung Fjalar s. 504.

Karl Wilhelm Böttiger ..... 513—518
Ur Kungarna s. 513. — Studentmarsch på Gustav II Adolfs dödsdag s. 514. — Ur »En majdag i Värend» s. 515. — Kväll och frid s. 516. — Ur Självbiografiska anteckningar: Ett kungligt besök s. 517.

Bernhard Elis Malmström ..... 519—526
Ödmjuker er! s. 519. — Vi suckar det så tungt uti skogen? s. 519. — Angelika s. 521. — Dryckesvisa s. 525. — Segrarinnan s. 525.

Johan Nybom ..... 526—531
Niagara s. 526. — Fansång s. 528. — Ur Hälsning till Kalmar s. 528. — Så säga Sveriges studenter s. 530.

Karl Vilhelm August Strandberg (Talis Qualis) ..... 531—536
Vaticinium s. 531. — Hymn s. 531. — Förtrytelse s. 532. — Birger Jarl s. 532. — Kung Karls eriksgata s. 534.

Zakarias Topelius ..... 536—543
Sången s. 536. — Sjung! Sjung! s. 537. — Vid Roines strand s. 537. — Ynglingens drömmar s. 538. — Neva s. 541.

Herman Sätherberg ..... 543—546
Längtan till landet s. 543. — Vårsång s. 544.

Wilhelm von Braun ..... 546—553
Skridskoåkerskan s. 546. — Bekännelsen s. 547. — Rosorna på graven s. 548. — Hjälten s. 549. — Mitt konterfej s. 550.

Elias Sehlstedt ..... 553—555
Snösparven s. 553. — Visa på förstukvisten s. 554. — Vackert så! s. 555.

Digitized by Google

Gunnar Wennerberg ..... 556—560
Ur Gluntarna: Glunten på föreläsning s. 556, En solnedgång i Eklundshovsskogen s. 558. — »Det var i fönstersmygen» s. 559. — »Ack, säg mig, var är du?» s. 559. — Frihetshymn s. 559. — Svensk konungaed s. 560. — I höstkvällen s. 560.

Fredrik August Dahlgren ..... 561—563
Jänta å ja s. 561. — Fästmansköpe s. 562.

Viktor Rydberg ..... 564—584
Kantat s. 564. — Dexippos s. 566. — Snöfrid s. 570. — De badande barnen s. 573. — Din sorg är din s. 574. — Vinst och förlust s. 574. — Älvan till flickan s. 575. — Ur Den nya Grottesången s. 576. — Ur Vapensmeden s. 578. — Ur Romerska kejsare i marmor s. 580.

Ernst Daniel Björck ..... 585—586
Tussilago och blåsippan s. 585.

Karl Johan Gustav Snoilsky ..... 586—595
Kom, vi sätta bo i dalen s. 586. — Inledningssång s. 587. — Nina la Lavandaja s. 589. — Bellman i Madrid s. 590. — Göttingen s. 591. — Noli me tangere s. 592. — Till den högförståndige s. 592. — Svarta svanor s. 593. — Stockholmsbild s. 593. — Nya och gamla Stockholm s. 594. — Kung Erik s. 594.

Karl David av Wirsén ..... 596—605
Böcker och kärlek s. 596. — Kom! s. 596. — Adventet s. 597. — Herr Olof s. 597. — Förkärlek s. 599. — Bortom! s. 600. — Frid vare eder! s. 602. — Ur Sång över Esaias Tegnér s. 602.

Per Johan Edvard Bäckström ..... 606—608
Tystnad s. 606. — Herr Stens visa s. 606. — Ur Elegier s. 606.

Albert Teodor Gellerstedt ..... 608—611
Ur Stens visor s. 608. — Ur På alvaren s. 609.

Karl Alfred Melin ..... 611—615
Signes visa s. 611. — Kalle Klyvert s. 611.

August Strindberg ..... 616—636
Samvetskval s. 616. — Ur Stadsresan s. 629. — Ur Svarta handsken s. 631.

Anne-Charlotte Edgren-Leffler ..... 637—641
Jämlikhet s. 637.

Viktoria Benedictsson (Ernst Ahlgren) ..... 641—643
En studie s. 641.

Albert Ulrik Bååth ..... 644—646
Skåne s. 644. — Och vore jag skald och gammal och grå s. 645. Nyårsafton på skånska slätten s. 646.

Gustav av Geijerstam ..... 647—653
Fem kronor s. 647. — Ur Äktenskapets komedi s. 650.

Digitized by Google

August Bondeson ..... 653—656
Ur Skollärare John Chronschougs memoarer s. 653.

Tor Hedberg ..... 656—665
Ur Nya berättelser och skisser: Stockholmsbor på sommarnöje s. 656. — Ur Dikter: Tanken s. 664.

Ola Hansson ..... 660—662
Idyller s. 660. — Romantik s. 661. — Ur Hembygdsvisor s. 661

Daniel Fallström ..... 662—663
Varer svenske! s. 662. — Stockholm i vitt s. 663.

Karl August Tavaststjerna ..... 663—665
Flugsurr s. 663. — Det blir så tyst omkring mig s. 664

Oskar Levertin ..... 665—673
Kung Liv och drottning Död s. 665. — Monika s. 666. — Modersspråket s. 667. — På flykten till Egypti land s. 669. — På judiska kyrkogården i Prag s. 670. — Till Karl Snoilsky s. 671.

Verner von Heidenstam ..... 673—681
Namnlös och odödlig s. 673. — Ur Kosmopoliten s. 675. — Stjärnorna s. 676. — Hur lätt bli människornas kinder heta s. 677. Den sovande systern s. 677. — Norges fader s. 678. — På kyrkovallen s. 679.

Selma Lagerlöf ..... 681—694
Ur Gösta Berlings saga s. 681. — Ur Jerusalem s. 684. — Legenden om fågelboet s. 689.

Gustav Fröding ..... 695—703
Vallarelåt s. 695. — Äktenskapsfrågan s. 695. — I valet och kvalet s. 696. — Tre trallande jäntor s. 697. — Strövtåg i hembygden s. 698. — Ingalill s. 700. — En visa till Karin ur fängelset s. 700. — Titania s. 701. — Hosianna! s. 701. — Världens gång s. 702. — Vinghästen s. 702.

Per Hallström ..... 704—715
En diktare s. 704. — Annandag jul s. 712. — Flaggan s. 714.

Hjalmar Söderberg ..... 715—719
En herrelös hund s. 715. — Den brinnande staden s. 717.

Erik Axel Karlfeldt ..... 720—726
Ur Vildmarks- och kärleksvisor: Fäderna s. 720, Drömd lycka s. 721. — Ur Fridolins visor: Sång efter skördeanden s. 722, Intet är som väntanstider s. 723, Dalmarsch s. 723. — Ur Fridolins lustgård: Kom i lunden! s. 724, Elie himmelsfärd s. 724. — Ur Flora och Pomona: I passionsveckan s. 726.

K. G. Ossian-Nilsson ..... 727—733
Sverige s. 727. — Bismarck s. 728. — Till min hustru s. 730. — Flygkonsten s. 732.

Digitized by Google

Bo Bergman 733
Mor Jord s. 733.
Karl Erik Forsslund ..... 733—735
Vägbyggaren s. 733.
Fredrik Vetterlund ..... 735—737
Stolthet s. 735. — Fasa s. 736. — Serenad s. 737.

* * *

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google